

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

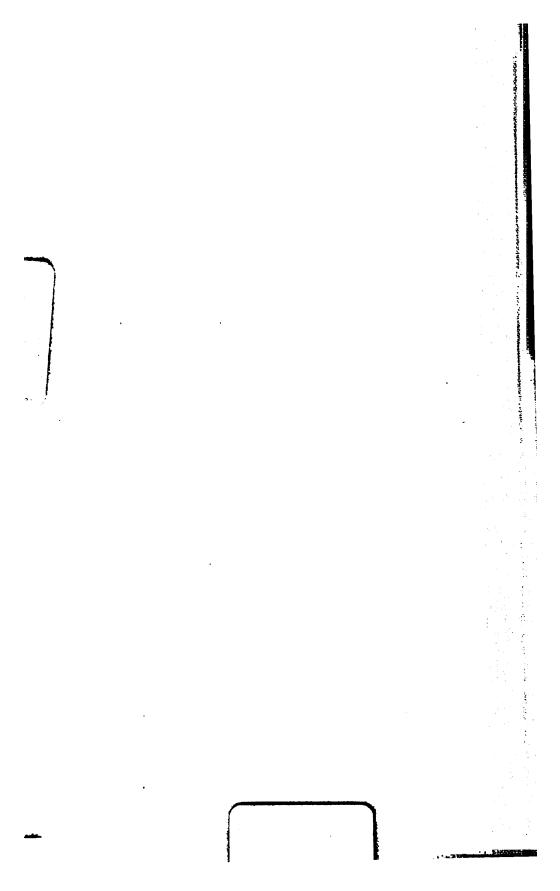
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + Refrain from automated querying Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

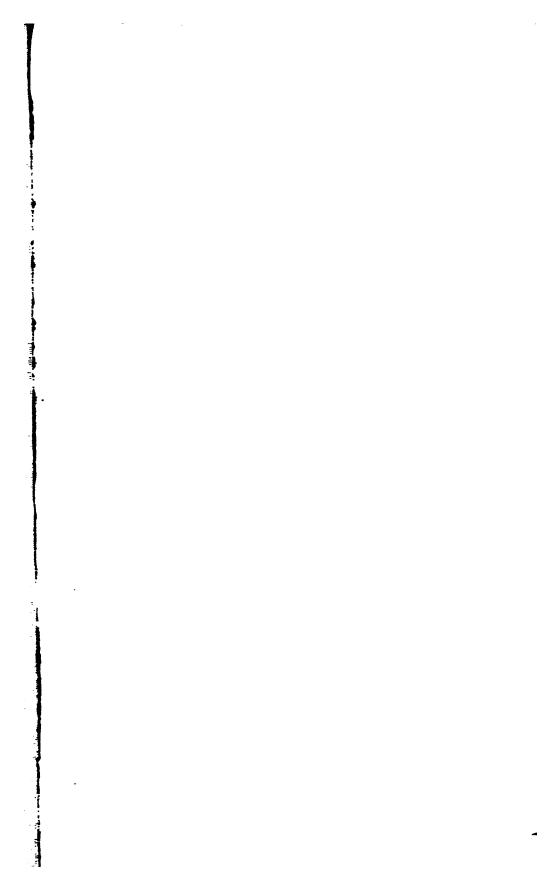
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

. . . Company of the Company of the Company

			1
•			

MEDDELANDEN

FRÅN

SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIFNA AP

R. M. BOWALLIUS och CARL GUSTAF MALMSTRÖM.

2 ANDRA BANDET. 1880—1884.

STOCKHOLM,
TRYOKT HOS K. L. BECKMAN,
1885.

THE NEW YORK PUBLIC 1102ARY 698467A

ASTOR, LENCK AND TILDEN FOUNDATIONS R 1934 L

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

FEMTE HÄFTET.

		Sid.
1.	Årsberättelse för år 1880	3.
2.	Reseberattelse af B. Taube	21.
3.	Förteckning öfver Rådslag i konung Johan III:s tid,	
	af E. W. Bergman	89.
	SJETTE HÄFTET.	
1.	Årsberättelse för år 1881	133.
2.	Kunna alla slags archivalier vara föremål för enskild	
	eganderätt?	147.
3.	Register öfver Rådslag i konung Sigismunds och her-	
	tig Carls tid, af E. W. Bergman	155.
4.	Förteckning öfver Ministeriella handlingar i Riks-	
	archivet. III. Polonica, af B. Taube	187.
	SJUNDE HÄFTET.	
1.	Årsberättelse för år 1882	1.
2.	Register öfver Rådslag i konung Carl IX:s tid, af E.	
	W. Bergman	17.
3.	Förteckning öfver Ständernas beslut och försäkringar	
	i original	57 .
4.	Förteckning öfver Ministeriella handlingar i Riks-	
	archivet. IV. Brandenburgico-Borussica, af B.	
	Taube	93.
	ÅTTONDE HÄFTET.	
1.	Årsberättelse för år 1883	103.
2.	Om Provinsarchiv, af B. Taube	121.
3.	Förteckning öfver Ministeriella handlingar i Riks-	
	archivet. V. Germanica, af E. Hildebrand	135.

1.	Årsberättelse för år 1884	219.
	Bidrag till Riksarchivets äldre historia	
3.	Ordning om Registraturerne i Kongl. Kansliet	244.
4 .	Register öfver Rådslag i konung Gustaf II Adolfs tid,	
	af E. W. Bergman	249.

Rättelser.

В.	188	r.	14	uppifr.	läs	1798 Mars.	
D	140	» 19	20	>=	Þ	1696, 1697 jan.—juli och 1698 apr	il.
ď	>	>	21	>	ъ	1697 aug.—1698 mars.	
>	149	»	18	>	>	Friedrich C. Dohnas.	
>	184	>-	22	>)+	L. C. Moltke,	

195 > 3 nedifr. > F. Mumme.
 200 har sign. E. utfallit framför »Vestfaliska kretsen».

Öfversigt af uppställningen

utaf

samlingen "Germanica".

A.

	Tyska riket. Tyskland i allmänhet.	
I.	Allmänna fredskongresser.	Bid.
	• •	400
	1. Vestfaliska freden och dess exekution	135
	2. Kongresserna i Utrecht och Baden 1712-1714	137
	3. Kongressen i Braunschweig 1715—1721	
	4. Kongressen i Aachen 1748	138
	5. Kongressen i Augsburg 1761, 1762	138
	6. Kongressen i Rastadt 1797—1799	138
II.	Tyska riksdagen. Rikskammarrätten. Tyska förbundsdagen (efter 1815).	
	1. Tyska riksdagen	138
	2. Skrifvelser till K. Maj:t från tyska riksdagen (eller riksdeputations- dagen), kurfurstekonvent, förenade kretsar eller furstar	143
	3. Rikskammarrätten i Speier och Wetzlar	
	4. Tyska förbundsdagen i Frankfurt a. Main	
	Z. John Minaganger & Annature of Manufacture.	
III.	Diplomatiska korrespondenser och samlingar, som ej kunna föras till något visst hof (eller krets).	
	 Handlingar ang. Sveriges deltagande i 30-åriga kriget Kanslern i Bremen Esaiss v. Pufendorfs bref 1675—1679 och sam- 	
	lingar	145
	3. Förste sekreteraren J. I. Netzels brefväxling 1805—1806 4. F. d. Envoyén Knut Bildts depecher 1806—1813	
	В.	
	Kejsaren (Österrike-Ungarn).	
I.	Kejsaren	147
II.	Schlesien	160
	·	
	<u></u>	
	Öíversachsiska kretsen.	
I.	Kretsen i sin helhet. Kretsdagar	161
II.	Kursachsen och de sachsiska hertigdömena	162
Ш.	Anhalt	168
IV.	Pommern	
V.	Quedlinburg	170
	Brandenburg-Preussen, se särskild förteckning s. 93 f.	

Nedersachsiska kretsen.

	Tuestada and a barrand	170
I.	Kretsdagar och konvent	
·II.	Hamburg	1(1
III.	Bremen (stift och stad) samt Verden	
IV.	Holstein	
V.	Lübeck	
VI.	Lüneburg	
VII.	Magdeburg	
VIII.	Meklenburg	
IX.	Sachsen-Lauenburg	196
X.	Bremiska regeringsrådet, sedermera presidenten Schweder Dietrich Klei-	
	hes bref och handlingar ang. hana kommissioner 1658-1679	197
XI.	E. o. envoyén regeringsrådet Samuel Christopheri v. Lissenhaims brof	
	och handlingar ang. hans kommissioner 1698—1701	198
XII.	E. e. envoyén vice presidenten i Wismarska tribunalet Johan Lillienstedts	
	bref och handlingar ang. hans kommissioner 1707—1712	199
	E.	
	Vestfaliska kretsen.	
	A GRITHIBUR WLATSAM	
I.	Kretsen i sin helhet. Kretsdagar	200
Ī.	Bentheim och Teklenburg	
IM.	Herford	
IV.	Münster	
v.	Oldenburg	
. VI.	Osnabrück	
VII.	Ostfrisland	
	V4-12-12-12-12-12-12-12-12-12-12-12-12-12-	
	F.	
	- -	
	Kretsarne i öfre Tyskland.	
I.	De s. k. öfre kretsarne. Frankfurt a. M.	20-2
П.	De andliga kurfurstarne	
Ш.	Augsburg	
IV.	Baden	
V.	Bamberg och Würtzburg	
VI.	Fürstenberg	
VII.	Hessen	
VIII.	Hohenlohe	
IX.	Lothringen	
X.	Nassau	
XI.	Nürnberg	
XII.	Pfaltz.	212
AII.	1. Kurpfals	212
	2. Pfalz-Baiern	
	3. Pfalz-Neuburg, Pfalz-Sulzbach, Pfalz-Veldenz, Pfalz-Zweibrücken,	~14
	Pfalz-Birkenfeld	015
XIII.	Sayn	
XIV.	Schwarzenberg	
XV.	Waldeck	
XVI.	Würtemberg.	
. T I.	ii artomoorg,	~ 1 1
	. G .	
	Bref från tyska riksfurstar och städer m. fl	218

MEDDELANDEN

FRÅN

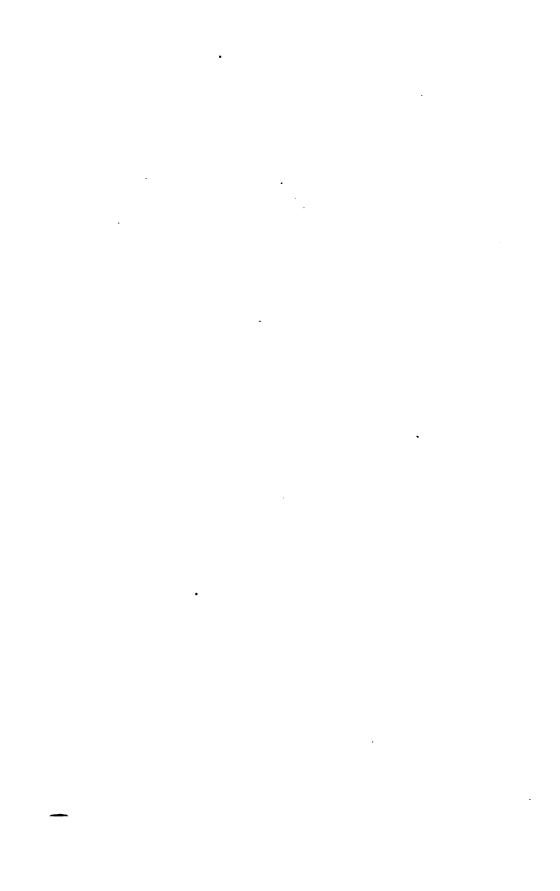
SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIFNA AF

R. M. BOWALLIUS.

STOCKHOLM 1881.

KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

MEDDELANDEN

Från

SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIFNA AF

R. M. BOWALLIUS.

V

STOCKHOLM, 1881.

KONGL. BOKTEYCKERIET.
P. A. NORSTROT & SÖNKR

. .

Årsberättelse för år 1880.

Stormägtigste, Allernådigste Konung!

Till underdånig åtlydnad af föreskriften i 3:dje § 10:de momentet af Eders Kongl. Maj:ts förnyade nådiga Instruktion för Riks-Archivets embets- och tjenstemän af den 26 October 1877 får jag härmed afgifva underdånig berättelse om Riks-Archivets skick och om hvad under det förflutna året, 1880, timat i afseende på archivaliernas tillväxt och deras anlitande samt fortgången af tjenstemännens arbeten.

Riks-Archivets lokal, huset n:o 4 på Riddarholmen här i hufvudstaden, har under året 1880 icke undergått någon förändring. Då denna egendom bestämdes till förvaringsrum för rikets handlingar ansågs den användbar och äfven för någon längre tid tillräcklig under förutsättning ej blott att den gamla åbyggnaden skulle undergå nödig förbättring och förändrad inredning, afpassad för det nya ändamålet, utan ock att ökadt utrymme skulle beredas genom uppförande af en ny byggnad på samma tomt. Riksdagen anvisade för ändamålet ett anslag af 100,000 Riksdaler Riksmynt, och sedan ritningar och förslag till de nya an-

ordningarna blifvit uppgjorda och faststälda, erhöll Öfver-Intendents-Embetet genom nådigt bref den 7 Augusti 1863 befallning att låta verkställa de behöfliga anordningarne i afseende på den gamla åbyggnaden och jemväl uppförandet af en ny byggnad. De förstnämnda arbetena blefvo i behörig ordning verk-Huruledes den beslutade nybyggnaden först i stälda. följd af tillfälliga omständigheter blef uppskjuten och sedermera, ehuru anledningarne till uppskofvet längesedan upphört, tills vidare fått anstå, är i underdåniga årsberättelsen för år 1876 noggrannt omförmäldt (Meddelanden från Svenska Riks-Archivet, I sid. 16) såsom ock att för byggnaden reserverade anslagsbeloppet vid 1869 års riksdag blef för andra statsutgifter taget i anspråk på den grund att det ansågs obehöfligt under de närmast följande femton till tjugu åren. Femton år äro nu förflutna sedan archivalierna inrymdes i det nuvarande archivhuset och redan är behofvet af ökadt utrymme ganska känbart. Archivaliernas normala tillväxt under denna tid skulle ensam vara tillräcklig att Men dertill hafva ytterförklara detta förhållande. ligare kommit betydliga tillökningar af åtskilliga anledningar, äfven genom donationer, i afseende hvarpå särskildt må nämnas att det både till omfång och värde betydande Bielkeska familjearchivet från Thureholm blifvit med Riks-Archivet förenadt. Sålunda har archivutrymmet blifvit starkt taget i anspråk på samma gång som Riks-Archivets historiska skatter visserligen vunnit en dyrbar tillökning. Då emellertid bristen på tillräckligt utrymme icke blott är betänklig med afseende på den archivaliernas förökning, som hvarje år är att motse, utan ock redan nu åstadkommer svårigheter vid anordnande af de archivarbeten, som böra ega rum, finner jag mig af embetspligt nödgad att nu

i underdånighet anmäla detta förhållande till Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet, med underdånig hemställan att Eders Kongl. Maj:t må täckas anbefalla erforderliga åtgärder för att bereda Riks-Archivet tillräckligt utrymme antingen genom nybyggnad i närheten af och i sammanhang med Riks-Archivets nuvarande lokal, såsom förut varit afsedt, eller annorledes på sätt Eders Kongl. Maj:t kan i nåder finna mest lämpligt och ändamålsenligt.

Beträffande den normala tillökningen af archivalierna som Riks-Archivet under år 1880 från Eders Kongl. Maj:ts Kansli fått emottaga, ådagalägger underdånigst bilagda specifikation (Bil. A) att den varit större än under de närmast föregående åren. Dessa archivalier uppgå nemligen till mer än 1400 volumer dels protokoll och diarier dels handlingar af hvarjehanda slag. Den extraordinarie tillökningen har, såsom den särskilda förteckningen deröfver (Bil. B) utvisar, icke heller varit obetydlig utan vida större än under det föregående året och uppgående till mer än 400 volumer. Många af de sålunda under det förflutna året förvärfvade archivalierna kunna med skäl räknas såsom synnerligen värdefulla för den historiska forskningen. Handlingar af sådan beskaffenhet finnas företrädesvis bland dem, som från Utrikes-Departementet blifvit aflemnade, men äfven bland dem, som Finans-Departementet öfverlemnat, förekomma åtskilliga af högt värde. Till denna redogörelse för archivaliernas förökning bör fogas den upplysning att af olika anledningar några grupper af archivalier äfven blifvit från Riks-Archivet aflåtna, dock endast i de fall då Eders Kongl. Maj:t i nåder dertill gifvit särskildt bemyndigande. Till General-Stabens Krigshistoriska afdelning hafva sålunda med anledning af nå-

diga brefvet den 21 November 1879 blifvit öfverlemnade åtskilliga handlingar, som med afseende på innehållet synts lämpligare böra vara att tillgå i Krigsarchivet, sedan ett särskildt sådant nu finnes, än i Riks-Archivet. Bland dessa må särskildt nämnas de i årsberättelsen för år 1878 (Meddelanden från Svenska Riks-Archivet III sid. 2) omförmälda, till Riks-Archivet donerade Georg Carl von Döbelns efterlemnade papper, hvilka nu förvaras i Krigsarchivet, sedan Döbelnska arfvingarne, som förärat dem till Riks-Archivet, särskildt medgifvit denna förflyttning. Sedan under förflutna tider Kongl. Bayerska regeringen flere gånger väckt fråga om återvinnande af urkunder och akter, som, tagna såsom krigsbyte under trettioåriga kriget, förmentes hafva blifvit förda till Sverige och finnas i Svenska Archiv eller Bibliothek förvarade, framstälde nuvarande Direktorn för Riks-Archivet i München, Geheimerådet D:r Franz von Löher, genom skrifvelse till Svenske Riks-Archivarien den 1 April 1879 ånyo förfrågan om dylika akters befintlighet i Sverige. Sedan under den skriftvexling, som i anledning häraf egt rum, blifvit upplyst att i Riks-Archivet funnes några urkunder och handlingar till större delen rörande Churfurstendömet Mainz och sannolikt tagna vid eröfringen af staden Mainz 1631, gjorde Kejserlige Tyske härvarande Ministern å Kongl. Bayerska regeringens vägnar framställning om ifrågavarande archivaliers afstående till Bayern i utbyte mot en samling handlingar af mera omedelbart intresse för Sveriges historia, hvilka funnos förvarade i Bayerska Archiv. Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 13 Augusti 1880 behagat bifalla det föreslagna utbytet blefvo förenämnde s. k. Mainziska urkunder och akter den 8 September 1880 öfverlemnade till Utrikes-Departementet för att tillställas Kejserlige Tyske Ministern, hvilken icke lär underlåta att vidtaga de för verkställigheten af utbytet erforderliga åtgärder.

Åfven under år 1880 har fortgått afskrifning af de s. k. Sturehandlingarna, hvilka, såsom i föregående årsberättelser är omförmäldt, successivt erhållas såsom lån från Kongl. Danska Geheime-Archivet. Den femte från Köpenhamn ankomna sändningen af dylika handlingar blef efter verkstäld afskrifning återsänd i Juni månad, hvarefter en ytterligare sändning, den sjette i ordningen, i Juli månad hitkom. Denna kommer inom kort att återställas, enär både afskrifnings- och kollationeringsarbetet redan är till största delen fullbordadt.

Riks-Archivets Bibliothek, som både af forskare och tjenstemän mycket anlitas, har under det förflutna året icke vunnit någon betydlig tillväxt, men dock blifvit fullständigadt, så vidt det bestämda årsanslaget 600 kronor sådant medgifvit. Några, äfven värdefulla, arbeten hafva ock kommit detsamma till del genom gåfvor af enskilda och korporationer, samt gengåfvor från utländska institutioner, med hvilka utbyte af tryckta skrifter blifvit aftaladt. Med stöd af nådiga brefvet den 24 October 1879 hafva äfven under år 1880 talrika inhemska tryckalster, som pröfvats vara för Riks-Archivet umbärliga, blifvit aflåtna till Kongl. Bibliotheket, som å sin sida aflemnat till Riks-Archivet åtskilliga vigtiga archivalier, såsom af bilagan Litt. B ådagalägges. Statens i Riks-Archivet förvarade förråd af det s. k. Årstrycket och af Svensk Författningssamling har oförryckt bibehållits med undantag af att utdelning till embetsverk och myndigheter någon gång egt rum på grund af de anordningar, som Chefen för Justitie-Departementet derom gifvit.

Inhemske och utländske forskare hafva under år 1880, likasom under närmast föregående år, flitigt begagnat det ymniga förråd af historiska källskrifter, som Riks-Archivet har att erbjuda och beredvilligt tillhandahåller icke blott under den vanliga arbetstiden kl. 10-1/23 hvarje helgfri dag, utan ock derutöfver två timmar på eftermiddagen hvarje helgfri dag under Maj, Juni, Juli och Augusti månader. Antalet af dem, som för forskning i egentlig mening anlitat archivalierna har uppgått till åttatiofem, af hvilka fjorton varit utländske, nemligen 8 från Finland, 1 från Ryssland, 1 från England, 2 från Danmark, 1 från Tyskland och 1 från Norra Amerika. Än flere hafva de tillfällige forskare varit, som för något embetsverks räkning eller för enskilda angelägenheter sökt upplysningar. Dessas antal räknas till mer än 200.

Riks-Archivets embets- och tjenstemän, hvilka enligt nuvarande stat äro Riks-Archivarien, tre Archivarier och tre Amanuenser, hafva under nyss förflutna år alla varit i officiel verksamhet, nemligen, jemte undertecknad Riks-Archivarie, Archivarien m. m. D:r O. Th. F. von Feilitzen, tjenstgörande vid den Historiska afdelningen och föreståndare för den ena af dess sektioner, Archivarien m. m. D:r V. G. Granlund, tjenstgörande vid den Administrativa afdelningen och föreståndare för dervid förekommande särskilda archivarbeten, Archivarien D:r N. A. Kullberg, tjenstgörande vid den Historiska afdelningen och föreståndare för den andra af dess sektioner, Amanuenserne Friherre C. E. B. Taube, E. W. Bergman och Kammarherren C. G. U. Silfverstolpe, hvilka tre sistnämndes tjenst varit tagen

i anspråk både vid den Administrativa och den Historiska afdelningen, dock företrädesvis vid den senare. Vid utförande af de nödvändiga archivarbetena, hvilka förökas i den mån archivalierna tilltaga, under det att de derjemte på flerfaldigt sätt försvåras i den mån utrymmet i archivlokalen varder mer och mer förknappadt, hafva mer och mindre biträdt följande extraordinarie Amanuenser: Kanslisten i Armé-Förvaltningen J. W. Lundgren, Kanslisten i Hof-Expeditionen L. M. V. Örnberg, Kammarjunkaren C. H. Tersmeden, Lektorn D:r E. Hildebrand, Kanslisten i Hof-Expeditionen D:r J. G. Théel, D:r J. Th. Westrin, E. Wallmark, Ph. Candidaten G. Forsgrén och Kammarherren J. B. Th. Beskow. Af dem hafva Örnberg, Hildebrand och Théel åtnjutit bestämda årsarfvoden och derföre haft sig ålagd bestämd tjenstgöring hvarje helgfri dag. De öfriga, hvilka icke haft sig ålagd en lika sträng tjenstgöring, hafva åtnjutit tillfälliga arfvoden qvartalsvis bestämda i mån af tillgång och med fästadt afseende på mer och mindre trägen tjenstgöring samt ådagalagd skicklighet vid förekommande arbetens utförande.

De archivarbeten, som under det förflutna året förekommit, hafva väsendtligen varit, vid den Administrativa afdelningen: granskning af inkomna judiciella och administrativa handlingars öfverensstämmelse med dem åtföljande summariska förteckningar, dessa handlingars inordnande på behöriga ställen, fullständigande af äldre förteckningar och upprättande af nya; vid den Historiska afdelningen: fortsatt ordnande af de archivaliegrupper, som erfordra sådan åtgärd, fortsatt fullständigande af Riksregistraturet, fortsatt ordnande af samlingen af Häradsrätternas domböcker,

fortsatt arbete på Rådsprotokollens registrering, revision af äldre förteckningar och upprättande af nya samt för öfrigt de arbeten, som betingas af Riks-Archivets skyldighet att i tryck utgifva historiskt vigtiga handlingar.

Vid den dagliga expeditionen åligger tjenstemännen dessutom ett arbete, som är af framstående vigt på det att så väl den vetenskaplige forskarens mödosamma sträfvande må så vidt ske kan underlättas, som ock den allmänhet, hvilken i Riks-Archivet söker upplysningar, må blifva med vägledning och råd vederbörligen betjenad. Vid fullgörande af detta arbete som enligt Instruktionens 6:e § närmast tillhör Archivarierne, har äfven under det nyss förflutna året, i enlighet med den arbetsordning, som sedan några år varit tillämpad, de ordinarie Amanuensernes verksamhet blifvit tagen i anspråk.

Riks-Archivets editoriska verksamhet har visserligen icke varit åsidosatt ehuru i någon mån hämmad i följd af brist på tillräckliga medel. Sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 6 Augusti 1880 täckts anvisa ett anslag af 3000 kronor har ifrågavarande verksamhet dock kunnat behörigen fortsättas. Af trycket hafva under loppet af 1880 utgått Svenska Riksrådets protokoll, 2:a delen, red. af N. A. Kullberg, samt Meddelanden från Svenska Riks-Archivet IV, utg. af undertecknad. Under tryckning och färdig att under våren utkomma är 2:a afdelningen af Kyrkoordningar och förslag dertill före 1686, red. af O. von Feilitzen. Likaså har tryckning börjat af register till 8:de delen af K. Gustaf I:s Registratur, red. af V. G. Granlund, samt af samma arbetes 9:de del, af register till 1:a delen af Svenskt Diplomatarium från 1401, red. af

C. Silfverstolpe, samt af 3:e delen af Svenska Riks-rådets protokoll.

Vissa i Riks-Archivet förekommande göromål skola enligt Instruktionens föreskrift förrättas af den tjensteman, hvilken af Riks-Archivarien dertill förordnas. Till denna klass af göromål höra vården af Riks-Archivets Bibliothek och förande af dess räkenskaper äfvensom protokollsföringen vid sammanträden mellan Riks-Archivarien och Archivarierne. De båda förstnämnda uppdragen hafva under år 1880, likasom under flera föregående år, fullgjorts af Archivarien von Feilitzen; Amanuensen Friherre Taube, hvilken under föregående år varit protokollsförande, har fullgjort samma uppdrag äfven under nästlidna år med undantag af de månader, under hvilka han i anledning af utrikes resa varit tjenstledig, under hvilken tid Amanuensen Bergman haft protokollsföringen sig uppdragen.

Sedan Eders Kongl. Maj:t täckts bevilja Amanuensen Friherre Taube ett anslag af 1200 kronor till företagande af en resa utrikes, i ändamål att under några månader studera archivarbetens anordning äfvensom archivbyggnaders konstruktion och inredning, med åliggande för honom att inom fyra månader efter återkomsten till fäderneslandet afgifva berättelse om sina under resan gjorda iakttagelser, så har Friherre Taube under nästlidna års sommar och höst verkstält denna resa. Den honom åliggande berättelsen om de iakttagelser han under resan gjort lär han icke underlåta att inom föreskrifven tid afgifva.

Under den tid af nästlidna års sommar jag, efter vederbörlig anmälan hos Chefen för Ecklesiastik-Departementet, begagnade den mig medgifna semester företräddes mitt ställe jemlikt gällande Instruktion af äldste Archivarien, von Feilitzen. Semester har jemväl åtnjutits af Archivarierne och Amanuenserne; hvarförutom Amanuensen Friherre Taube, såsom redan är omförmäldt, i följd af utrikes resa varit tjenstledig under fyra månader. I anledning häraf har på grund af förordnanden archivarietjenst förrättats af Friherre Taube en half månad, af Bergman tre och en fjerdedels och af Kammarherren Silfverstolpe en och trefjerdedels månader; amanuenstjenst af Lundgren sex och en half månader, Örnberg fyra månader, Hildebrand en månad och af Théel tre månader.

En tvåårig undervisningskurs för tjenstemän i Riks-Archivet i Ryska språket, för hvilken Eders Kongl. Maj:t täckts bevilja nödiga anslagsmedel, började under ledning af en kunnig lärare, Gustaf Pauli, i Januari 1879 och fortgick till årets slut, såsom i årsberättelsen för nämnda år i underdånighet är omför-Från början af år 1880 fortsattes denna undervisning med beräkning att kunna vid årets utgång vara afslutad. Denna beräkning har likväl blifvit korsad derigenom att undervisningen måste afbrytas i October månad till följd deraf att svår, smittosam sjukdom då utbrutit i lärarens famili. Kursen kommer emellertid att från och med nästkommande Februari månads början fortsättas för att under förra delen af innevarande år varda afslutad. De tjenstemän, hvilka begagna ifrågavarande undervisning utan minsta intrång på den arbetstid de varit skyldiga att egna åt Riks-Archivet, äro Amanuensen Kammarherren Silfverstolpe samt extraordinarie Amanuenserne Kammarjunkaren Tersmeden, D:r Hildebrand och D:r Westrin. Att de statsmedel, som Eders Kongl. Maj:t för denna

undervisning i nåder beviljat, icke fruktlöst blifvit använda kan redan nu med god grund antagas såsom visst. Synbara frukter af dessa studier äro nemligen så väl några af Silfverstolpe, Hildebrand och Westrin verkstälda öfversättningar från ryska språket, hvilka influtit i 1880 års årgång af Historiskt Bibliothek, som ock en af Silfverstolpe gjord öfversättning af Sekreteraren hos Kejsarinnan Catharina II Chrapovitskijs dagbok, omfattande åren 1787—1792 och utgörande 2:a häftet af serien Ryska historiska skrifter i Svensk öfversättning.

I serierna af officiela handlingar i Riks-Archivet finnas af gammalt många, till en del betydliga, luckor, på hvarjehanda sätt uppkomna. Detta förhållande har i äldre tider hvarken varit obekant eller undgått allvarlig uppmärksamhet. Rådsprotokollet den 4 December 1672 visar att åtskilliga gamla akter då voro bortkomne och att sådane understundom ej i vederbörlig ordning blefvo till Archivet aflemnade eller dit återstälde, i anledning hvaraf ifrågasatts ett stadgande att i sterbhus ingen delning finge ske innan der befintliga statshandlingar blifvit vederbörligen aflemnade. Öfverläggningen i detta ämne ledde då icke till någon åtgärd. Men år 1695 den 27 April lät Kongl. Maj:t utgå ett Förbud att taga, förskingra, försälja, föryttra eller köpa och dölja några Kongl. Maj:ts och Cronones documenter, skrifter och handlingar. samma anda utgaf Kansli-Collegium den 10 Juli 1706 en alfwarlig åtwarning till alla dem, som weta sig innehafwa några original Cantzlij-Akter eller publique skrifter och Cronones handlingar, dem de anten sjelfwe wid de dem anförtrodde embeten, wärf och commissioner till nödtorften nyttjat eller ock uppå hwarje-

handa sätt eljest fått uti sina händer, att de dem alle oförsumligen till Kongl. Maj:ts Archivum inlefwerera. Ytterligare blefvo genom Kongl. Förordningen den 20 Mars 1735 de, som hade eller kunde finna några gamla skrifter och handlingar, hvaraf historien och antiquiteterne något ljus eller riket någon heder kunde tillflyta, uppmanade att anmäla dem, hvarefter de skulle åtnjuta en skälig vedergällning efter handlingarnes värde. Sannolikt medförde dessa åtgärder någon god Nu gällande Instruktion ålägger Riks-Archivarien att söka fullständiggöra och öka Archivets samlingar och bemyndigar honom att derest i enskild besittning anträffas handlingar, som bevisligen tillhört Riks-Archivet eller som enligt gällande föreskrifter bort dit öfverlemnas, infordra dem, eller ock, i fall denna åtgärd icke ansåges billigtvis kunna vidtagas, söka att af dem anskaffa tillförlitlig afskrift. ligen kan på sistnämnda sätt mången lucka fyllas. Men några mer verksamma åtgärder kunna dock ej ega rum förr än ett måttligt anslag för sådant ändamål kan blifva stäldt till Riks-Archivets disposition. Behofvet af ett sådant framträder icke sällan. efter annan yppas en möjlighet att genom köp förvärfva en och annan originalhandling, och ganska många tillfällen äro förhanden att få taga afskrifter af handlingar, som man ur billighetens synpunkt kan tveka att reklamera. Att statens handlingar nu vida mindre än i forna tider stanna i enskildas händer torde vara otvifvelaktigt. Likväl finnas exempel äfven i våra dagar att handlingar, som bort hafva sin plats i statens samlingar, råkat gå både i arf och köp. Ehuru sådant numera endast sällan och undantagsvis torde inträffa, synes dock deraf framgå att allmänheten äfven nu kunde behöfva erinras om att handlingar finnas, som i följd af sin beskaffenhet icke rätteligen kunna blifva föremål för enskild eganderätt.

Med djupaste vördnad, trohet och nit framhärdar

Stormägtigste, Allernådigste Konung! Eders Kongl. Maj:ts

> underdånigste, tropligtigste tjenare och undersåte

R. M. BOWALLIUS.

Stockholm den 31 Januari 1881.

Bil. A.

Specifikation på den ordinarie tillökningen år 1880 i Kongl. Riks-Archivets samlingar genom leveranser från Stats-Departementen:

Från Kongl. Justitie-Departementet:		
Afgjorda handlingar för år 1869	6	vol.
Registratur för år 1879	2	>
10 st. Originalförordningar för år 1880		
Frân Kongl. Justitie-Revisionen:		
Handlingar i Revisionsmål för år 1877	42	•
 Besvärs- och Ansökningsmål för 		
samma år	53	•
Från Kongl. Utrikes-Departementet:		
Concepter för åren 1800—1813	353	*
Inkomna skrifvelser s. å	226	•
Diarier och annotationsböcker m. m. för di-		
verse år 1742—1809	15	>
Åtskilliga handlingar, som med afseende på sitt innehåll ansetts böra hållas hemliga,		
1720—1807	380	•
Ur Svenska Beskickningens i Petersburg archiv 1802—1805	2	•
	4	•
Ur Svensk-Norska Beskickningens i Hamburg	35	,
d:o 1809—1835	55 79	•
Ur d:o i Köpenhamn d:o 1830—1847	19	•
44 st. Traktater med främmande magter 1795 —1813.		

Transport 1193 vol.

Transport 1193 vol.

1		
Från Kongl. Sjöförsvars-Departementet:		
Afgjorda handlingar 1870—1871	8	*
3		
Från Kongl. Civil-Departementet:		
Afgjorda handlingar för år 1875	22	•
Diverse äldre d:o för åren 1868—1874	1	•
· rapporter angående dödade rofdjur	1	•
1877 års Skjutscomités handlingar	1	•
Från Kongl. Finans-Departementet:		
Expeditionens diarier 1785—1793	1	2
Diverse Kongl. concepter 1773—1809	1	•
Riksdagsacta 1786—1810	1	
Landshöfdingars underdåniga skrifvelser 1775	1	•
	20	_
—1810		2
Collegiers d:o d:o 1791—1810	7	*
Stats-Beredningens d:o d:o	4	•
Commissioners och Comitéers d:o d:o	2	•
Diverse embetsverks d:o d:o	1	>
Riksgälds-Direktionens och Riksgälds-Full-		
mägtiges d:o d:o	1	*
Handlingar angående Kongl. Kansliet	1	3
S:t Barthélemy	1	*
Trollhätte, Strömsholms		
och Södertelge kanaler	1	•
• kyrkobyggnader och ec-		
klesiastika befordrings-		
mål	1	*
statsregleringar	1	>
Diverse Conseilprotokoll 1773—1808	1	>
Statsrådsprotokoll 1809—1817	1	*
Transport 12	71	vol.
Archiv. meddel.		2

Transport 1271 vol.

Från Kongl. Ecklesiastik-Departementet	:	
Afgjorda handlingar 1873—1874	106	>
Diverse ecklesiastika handlingar 1722—1844.	29	•
Tillsammans 1	406	
större och mindre volumer, 10 st. Originalföre	rdnin	gar
och 44 st. Originaltraktater.		_

Bil. B.

Specifikation på den extraordinarie tillökningen år 1880 i Kongl. Riks-Archivets samlingar, dels genom leveranser från offentliga verk och myndigheter utom Kongl. Kansliet:

Från Kongl. Kammar-Collegium: Reduktions- och Liqvidations-Commissionernas m. fl. Commissioners handlingar samt Li- vonica	315	vol.
Från Kongl. Bibliotheket:		
Lag-Commissionens förslag 1643, m. m	1	>
• protokoll 1686—1734	3	•
Lag-Comiténs handlingar	9	>
Lag-Beredningens d:o	3	>
Handlingar till Lag-Comiténs och Lag-Bered-		
ningens historia	1	•
och derjemte 262 st. pergamentsbref från åren		
1311—1799, samt 17 pappersbref från me-		
deltiden.		
Från Landshöfdinge-Embetet i Örebro lä	in:	

Glanshammars härads dombok 1696—1722....

Transport 337 vol.

Transport 337	vol
Från Domare-Embetet i Norra Ångermanland:	
Domsagans domböcker och rättshandlingar 1671—173517	7 >
Från 1880 års Väg-Comité:	
Comiténs handlingar jemte tillhörande tabeller 54	<u> </u>
tillsammans 408	3 vol
dels såsom gåfvor: Af Grefve Wilh. Liljencrantz:	•
24 st. bref, memorialer, m. fl. officiella handlangående Riks-Rådet Grefve Joh. Liljence embetsförvaltning.	
 Ministerresidenten i Madrid H. Åkerman: 2 ark utdrag af rapporter från Venetianske bassadören i Rom 1791—1794. 	Am
 Fröken Wilhelmina af Tibell: Afl. General-Löjtnanten och Presidenten Frih. G. W. af Tibells efterlemnade papper, deribland egenhändiga bref från Gustaf III och Gustaf IV Adolf	s vol
Rektor A. W. af Sillén: Dagboksanteckningar från åren 1750—1754, förda af Commissions-Sekreteraren i Constantinopel G. W. af Sillén	
Concepter till densammes brefvexling 1750 -1759 1	
—1759	
Kammarherren Frih. Th. Adelsvärd, Stäringe: Sju st. faste- och bytesbref på pergament med sigill åren 1480—1666.	

Af Friherre Gustaf G:son Leijonhufvud, Asa:		
Memorialer m. m. af Riks-Rådet Grefve Mau-		
ritz Wellingk samt diverse topografiska		
och biografiska handlingar	1	vol.
Ryttmästaren, Kammarherren J. G. von Holst:		
Afl. General-Majoren J. H. von Holsts efter-		
lemnade papper		fasc.

Reseberättelse

af

BERNH. TAUBE.

Till Herr Riks-Archivarien.

Sedan Kongl. Maj:t på Herr Riks-Archivariens tillstyrkan nådigst beviljat mig understöd af statsmedel till företagande af en resa i ändamål att vinna någon kännedom om archiv-väsendet i utlandet, så företogs denna resa under Juli—Oktober månader sistlidet år, och får jag nu enligt nådig föreskrift afgifva följande berättelse om hvad jag kunnat inhemta vid några af de större utländska archiven.

Berlin. *)

Det från innevarande sekels början så kallade Geheime Stats-Archivet (förut Landes-Archiv) eller Geheimes Archiveller Geheimes Landes-Archiv) var i öfver tre århundraden inrymdt i kurfurstliga, sedermera Kongl. slottet i Cölln an der Spree, nuvarande stadsdelen Alt-Köln, hvarifrån det 1873 flyttades till sin nya lokal, det s. k. Lagerhaus, mellan Klosterstrasse och Neue Friedrichsstrasse i den äfvenledes ganska centrala stadsdelen Alt-Berlin. Flera andra embetsverk hafva sina lokaler i samma hus och till och med af den åt Archivet upplåtna flygeln användes ännu en del af öfversta våningen för annat ändamål.

Mot eldfara är härstädes såsom i flera utländska archiv «örjdt genom murade takhvalf på nedra botten samt öfverallt

^{*)} Vid sidan af egna iakttagelser har jag äfven begagnat mig af muntliga och skriftliga meddelanden af e. o. Amanuensen i Riks-Archivet, Dr Th. Westria, hvilken omedelbart före mig besökte Berlins archiv.

fönsterluckor och ytterdörrar af jern, hvartill här äfven komma ovanligt (1,5 meter) tjocka ytterväggar; tobaksrökning samtarbete vid ljus äro förbjudna. Byggnaden uppvärmes med hett vatten, som ledes i rör under golfven, ett uppvärmningssätt, hvilket här liksom annorstädes medför svårigheter vid värmens reglering.

Bottenvåningen — den berömde bildhuggaren Rauchs forna verkstad — består af en enda hvälfd sal af större areal än den Riks-Archivets i Stockholm hufvudbyggnad intager. Till hvalfvets stärkande tjena 14 fyrkantiga pelare i tvenne rader, och vid ena ändpunkten af denna pelargång reser sig gipsmodellen till Rauchs kolossala ryttarstaty af Fredrik II (uppstäld i brons Junter den Linden). Pelarne omgifvas af låga skåp till förvarande af urkunder (pergamentsbref, traktater och dylikt). Tvärs öfver salens bredd löpa 66 fristående hyllor för archivakter.

En spiraltrappa leder från denna sal upp i första våningen, hvilken förutom åtskilliga archivsalar innehåller fem arbetsrum, deraf fyra mindre ensamt för tjenstemännen, det femte utgör på samma gång kansli- eller expeditionslokal och arbetsrum för forskare. Vid det enda fönster här finnes, i ena ändan af detta temligen mörka och för öfrigt mindre trefliga rum, hafva tvenne Archivsekreterare sina platser, från hvilka de med lätthet kunna öfverse det längs rummets midt uppstälda forskarebordet, som har platser för 8 à 10 personer. I skåp och hyllor utmed väggarna förvaras äldre och nyare förteckningar af alla slag samt Archivets egna kansliakter äfvensom en del af bibliotheket. Detta är nemligen icke sammanfördt till ett helt, utan fördeladt på de olika arbetsrummen.

Öfversta våningen innehåller en archivsal med 18 fristående hyllor samt trenne arbetsrum för tjenstemännen; i ett af dessa finnes äfven ett större bord för 4 à 6 forskare samt ett skåp med glasdörrar för tillfällig placering af sådana handlingar, som af forskare mer än en dag begagnas, då här, såsom öfverallt i utlandet, inga archivalier få qvarligga på borden, sedan forskaren slutat sitt arbete för dagen.

Geheime Stats-Archivet har varit förvaringsstället för alla till centralförvaltningen hörande civila verks handlingar med undantag af det 1723 stiftade General-Direktoriets för Finansoch Politiärenden, som hade sitt eget archiv. General-Direktoriet upplöstes 1808, hvarefter dess archiv, under namn af Mi-

nisterial-Archivet, öfverlemnades till Finansministeriet. Äfven för rent militära ärenden fanns ifrån äldre tid ett särskildt Krigskansli med eget archiv.

Leveranserna till Stats-Archivet fortgingo mycket oregelbundet och en mängd handlingar förstördes i de trånga registratorskontoren och deras nödfallsannexer. Detta föranledde 1832 en Kongl. befallning om utsöndring af för de löpande göromålen umbärliga akter samt öfverflyttning till Geheime Stats-Archivet af sådana bland dessa, som icke omedelbart kunde kasseras. Samma förordning bestämde äfven, att leveranser af akter icke vidare finge ske till det forna General-Direktoriets archiv, hvilket framdeles borde upplösas samt förenas med Geheime Stats-Archivet. Finans- och Inrikesministrarne skulle för sakens ordnande utnämna Commissarier, hvarjemte den Geheime Stats-Archivet öfverordnade Utrikesministern borde läta anställa utmönstring af för detta archiv umbärliga akter. I sammanhang härmed kom på tal nödvändigheten af att anskaffa ny archivlokal. Utrikesministern uttalade sig i de väsentligaste punkter för dessa förslag, men beträffande kasserandet af Geheime Stats-Archivet tillhöriga akter ansåg han en sådan åtgärd komma att medföra alltför stor tidspillan. De väckta förslagen blefvo också utan resultat.

Från Geheime Stats-Archivet afsöndrades 1824 af brist på utrymme, såsom det hette, alla ecklesiastika akter, deribland en stor mängd af vigt för reformationshistorien, hvilka handlingar förenades med Ministerial-Archivet. Dessa akter återkommo ej förrän 1874, då hela Ministerial-Archivet införlifvades med Geheime Stats-Archivet. År 1850 afsöndrades från detta senare det ännu bestående «Kongl. Hus-Archivet», omfattande den Kongl. familjens brefvexling och handlingar, en åtgärd, hvarigenom Stats-Archivet led en stor och svårersättlig förlust. För någon tid sedan flyttades det forna »Schlesiska Departementets» archiv från Geheime Stats-Archivet till provins-archivet i Breslau.

Geheime Stats-Archivet består nu af följande trenne delar:

- 1) Det egentliga Geheime Stats-Archivet eller Archiv der allgemeinen Preussischen und auswärtigen Beziehungen».
- 2) Ministerial-Archivet eller det forna General-Direktoriets Archiv och
 - 3) Mark-Brandenburgs Provins-Archiv.

Afd. 2 och 3 förvaras i bottenvåningen, afd. 1 i de båda öfre våningarna. Afd. 2 och 3 stå under hvar sin Geheime Stats-Archivarie. Vid afd. 1 tjenstgöra alla de öfrige tjenstemännen.

I Berlin såsom i hela Tyskland och Österrike skiljer man noga mellan »Urkunden» (pergamentsbref, traktater m. m.) och »Akten» (kopieböcker, protokoll m. m. samt andra, mer eller mindre med hvarandra sammanhörande handlingar). Urkunderna förvaras i breda skåp, hvilka, oftast placerade midt i rummet, äro så låga, att de tillika tjena såsom bord. I skåpens lådor ligga urkunderna, stundom — för kontrollens underlättande — lika många i hvarje låda, omslutna af särskilda pappersomslag med påskrift, motsvarande lydelsen i urkundsförteckningen. Archivets tillgång på medeltidshandlingar är icke synnerligen riklig; urkunderna från 1100-, 1200- och 1300-talen hafva till största delen först under senare tiden införlifvats med Archivet. För tiden efter 1500-talets midt blir samlingen deremot ymnigare så väl i afseende på urkunder som akter.

Akterna deremot förvaras i öppna hyllor, s. k. repositurer, der de, efter bruket i Danmark och Tyskland, placeras i liggande bundtar, ej såsem hos oss, i Österrike och Frankrike, stående. Genom denna metod sparas visserligen utrymme och nötas ej så mycket omslaget och segelgarnet, hvilket ej behöfver vara så hårdt åtdraget, men som flere bundtar alltid ligga öfver hvarandra medför deras ordentliga uttagande och återinläggande ej så litet besvär och tidspillan. I hvarje serie ligga bundtarne nedifrån uppåt kronologiskt ordnade. På den utåt vända sidan af bundten är med schablon angifvet dess signum i repertoriet, årtalet m. m., men ej den fullständiga rubriken. Detta signeringsarbete förrättas af vaktmästarne. Å ett inom omslaget af hvarje akt befintligt papper, s. k. »Benutzungsblatt», antecknas, när och af hvem akten begagnats.

Med repertorier förstås här såsom annorstädes i Tyskland vanligen förteckningar öfver akter; med regester menas deremot urkundsregister. Dessa äro i allmänhet kortare än den 1866—72 tryckta förteckningen öfver Svenska Riks-Archivets Pergamentsbref. Repertorierna äro äfvenledes, liksom regestren, i korthet affattade förteckningar, men indelade efter akternas innehåll i hufvud- och underafdelningar, hvar och en med sitt särskilda signum. Inom underafdelningarna har hvarje akt, som ofta kan vara

mycket vidlyftig, sitt »löpande nummer» i kronologisk ordning, jemte en kort rubrik. Inga repertorier få visas för forskare, ej heller tryckas.

De administrativa handlingarna hafva i allmänhet öfverlemnats till Archivet alfabetiskt ordnade efter ämnena och kronologiskt för hvarje bundt samt med ganska ordentliga repertorier, hvilka likaledes blott angifva akternas hufvudinnehåll samt omslagens signa. När i Archivet handlingar inordnas i dessa serier, förfares på samma sätt, hvarvid begagnas för hvarje ny fascikel ett blätt styft pappersomslag med tryckt titel: »Acta des Königl. Preussischen Geheime Staats-Archives» samt en kort med repertoriet öfverensstämmande, skrifven rubrik. Dylika blå omslag sättas äfven på Archivets egna kansliakter likasom på alla akter, som utlånas; dessa senare fasthäftas af vaktmästarne vid omslagen.

Archivets kanslihandlingar (s. k. »löpande registratur») delas i trenne hufvudafdelningar: General-, Special- och Personalakter. Med de förstnämnda menas allmänna stadganden för
Archivet och andra embetsverk. Specialakterna äro de talrikaste och angå t. ex. leveranser af handlingar till Archivet,
ansökningar om lån af akter samt i öfrigt archivaliers begagnande af in- och utländska myndigheter, kommuner, sällskap
eller enskilde m. m. Personalakterna röra Archivets tjenstemän. Hvarje dylik »akt» i blått omslag innehåller oftast flera
äldre och nyare handlingar i samma fråga, t. ex. en och samma
forskares särskilda ansökningar om tillstånd att begagna Archivet jemte concepten till svar derå. Alla dessa akter införas
genast i repertoriet och återfinnas lätt.

De diplomatiska handlingarna äro naturligtvis fördelade efter de resp. länderna. Till Diplomatica räknas icke allenast handlingar rörande Preussiska statens förhållande till nuvarande främmande makter, utan, till följd af statens successiva tillväxt, äfven aktstycken, som angå den Brandenburg-Preussiska monarkiens förbindelser och uppgörelser (vanligen gränstraktater) med områden, som, numera införlifvade med staten, fordom intogo en sjelfständig ställning till densamma eller tillhörde annat rike och då voro att betrakta såsom främmande. Deraf kommer det sig, att man i denna afdelning finner samlingar af Pomeranica, Prussica o. s. v., hvilka man vid första ögonkastet icke tillmäter någon internationel betydelse. Di-

plomatica fördelas vidare i Acta politica samt Acta privata eller sintercessionalias. Acta politicas hafva från Geheime Statskansliet öfverlemnats åt Archivet delvis i sammanhäftade fasciklar, utgörande mer eller mindre fullständiga samlingar af sammanhörande handlingar. På samma sätt ordnas och sammanhäftas i Archivet öfriga från Statskansliet levererade diplomatiska handlingar och förses derefter med en rubrik på några rader, som angifver det vigtigaste innehållet och svarar mot ordalagen i repertoriet. Så t. ex. hophäftas ett sändebuds depecher för året med angifvande af hufvudinnehållet på omslaget. Angår deremot en del af årets depecher någon vigtigare fråga, så hopläggas dessa för sig, hvartill komma noter, Kongl. bref m. m. i samma ämne, hvilka handlingar bilda ett särskildt häfte, på hvars titelblad utom hufvudinnehållet dessa olika kategorier af noter, depecher, concepter etc. antecknas. dessa inhäftningar förrättas af vaktmästarne. I särskilda konvolut förvaras Kongl. skrifvelser, såsom gratulationer etc.

Förhandlingarna med Kejsaren och huset Österrike äro särdeles vidlyftigt repertoriserade, nästan hvarje ark och handling särskildt. Samtliga repertorier öfver Diplomatica äro i ganska stort folioformat och försedda med tryckta rubriker och kolumner. En icke obetydlig del af Diplomatica, såsom t. ex. »Schweden», återstår dock ännu att på angifna sätt ordna. Den äldsta handling rörande Sverige (bref af Gustaf I) är af 1542.

Med Acta privata» förstås förhandlingar angående enskilda utländska personers egendom inom landet, fartyg m. m. Derefter följer en afdelning för konsulatsaker och en för sändebudens privatangelägenheter.

Samtliga dessa serier äro med det nya Tyska rikets bildande afslutade.

Geheime Stats-Archivet har länge utgifvit egna publikationer, men det är först i senare tider, sedan Furst Bismarck och Direktorn von Sybel tagit saken om hand, som anslaget för detta ändamål blifvit höjdt från 6,000 till 30,000 mark (1878). Som Archivet aldrig är tillgängligt för tjenstemännen längre tid än från kl. 9 f. m. till kl. 3 e. m., under hvilken de endast i undantagsfall få arbeta på publikationerna, måste de hemtaga akterna i och för eftermiddagsarbete. De betalas deremot med 40 mark pr ark i redaktionsarfvode och 50 mark pr ark för de ofta vidlyftiga inledningarna.

Forskare erhålla icke lika lätt tillgång till detta Archiv som till Svenska Riks-Archivet. En okänd eller odokumenterad insläppes på inga vilkor af portvakten, liksom vaktmästarne alltid en f. d. militär. Skriftlig ansökan, stäld till Direktorn, erfordras till allt, äfven för att få afskrifter utskrifna af Archivets egna tjenstemän. Såsom bevis på den stränghet, hvarmed man gått tillväga, kan följande utdrag anföras ur 1857 års instruktion från Ministeriet: >Alla för litterära ändamål tagna afskrifter och utdrag ur archivalier kunna först då af afskrifvaren fritt disponeras, sedan de framlagts för archivstyrelsen och deras begagnande förklarats tillåtligt. Före detta framläggande och förklarande få de icke bortföras från archivlokalen; i vidrigt fall har forskaren att vänta icke blott sitt omedelbara utestängande från archivbesök, utan också en reklamation af sina afskrifter och excerpter.» Forskarne måste utställa en »revers» efter tryckt formulär af innehåll att de foga sig efter ofvan angifna vilkor. I senaste tiden har denna revers blifvit utbytt mot handslag. För utländingar erfordras dessutom, såsom vid flera utländska archiv, diplomatisk förmedling.

Utrymmet för forskare tyckes vara mer än tillräckligt, och ser man äfven chefen för hela Preussiska archiv-väsendet, Dr von Sybel, under sina besök taga plats vid ett af de båda forskareborden. Hans egentliga embetsrum är i Statsministeriet, en half timmes väg aflägset från Archivet. Archiv-väsendet är nemligen nästan det enda som direkt lyder under Statsministeriet, till hvilket det räknas såsom omfattande archivalier från alla de andra Ministerierna.

Utom Geheime Stats-Archivet finnas i Preussen 14 andra Stats(= provins)-archiv, hvilka stå under samma centralstyrelse, hvars Direktor har chefskapet öfver Geheime Stats-Archivet såsom »Nebenamt». Detta Archive tjenstemän äro 6 Geheime Stats-Archivarier (af hvilka de fleste fått titeln Geheime Archivråd), en Geheime Archivsekreterare samt en Kanslisekreterare. Enligt 1873 års instruktion skulle egentligen Geheime Stats-Archivarierne turvis hvar sjette vecka göra souschefstjensten, öppna och besvara ingående skrifvelser, ombesörja de löpande göromålen etc., men i verkligheten är det f. n. den till tjenståren 3:dje i ordningen af dem, hvilken gör souschefstjensten. I regeln har hvarje Archivarie sitt eget arbetsrum, der inga ordnade archivalier förvaras.

De högre platserna äro således många, men det har icke alltid varit så. 1808-26 var antalet Archivarier visserligen fyra, men 1826-48 endast tre och 1848 reducerades personalen till två Archivarier och en vaktmästare. Utom de ordinarie tjenstemännen finnas åtskilliga extraordinarie, s. k. Hülfsarbeiter, hvilka erhålla omkring 1000 mark årligen. De befordras i regeln först till Archivsekreterare vid provins-archiven, men kunna sedan återkomma och få anställning vid Berlins archiv. För att blifva »Hülfsarbeiter» fordras akademisk grad med historia till hufvudämne samt att hafva genomgått en kurs i diplomatik och paleografi vid Berlins universitet. Till underlättande af dessa studier tagas aftryck af urkunder från olika tider. Att emellertid arbetskrafterna ej anses tillräckliga, framgår dels af Direktorns nyligen erhållna rättighet att från provins-archiven till Berlin kalla någon dertill lämplig Archivsekreterare, dels af det i detta års stat upptagna särskilda anslag af 26,000 mark till utarbetande af ett generalrepertorium.

Archivets årsberättelser ställas till Direktorn von Sybel och undertecknas af souschefen. Deruti omtalas specielt alla private forskares sysselsättning inom Archivet, äfvensom alla begärda afskrifter. Eget nog omnämnas slutligen på särskildt blad tjenstemännens arbeten *utom* tjensten, t. ex. recensioner och dylikt. Dessa årsberättelser tryckas ej.

Alla ansökningar ifrån myndigheter (till och med ifrån det Archivet öfverordnade Statsministeriet) om lån af archivakter göras i mycket artiga ordalag, ofta efter tryckt formulär, hvilka skrifvelser alltid qvarstanna vid specialakten, hvaremot det vid aktens utlemnande afgifna qvitto aflemnas vid återställandet. Äfven enskilde forskare kunna erhålla tillåtelse att ur Archivet till låns bekomma för deras arbete nödvändiga handlingar.

Inkomna och afgångna skrifvelser uppgingo 1879 till 1750, deraf 1162 till och från myndigheter samt 588 tilloch från enskilde.

De för Archivet senast utfärdade instruktioner har jag icke kunnat erhålla*). Deremot hafva åtskilliga tryckta formulär till »Geschäftsjournal» (motsvarande Svenska Riks-Archivets diarier för in- och utgående skrifvelser) m. m. välvilligt blifvit mig tillstälda.

^{*)} Under berättelsens tryckning har ett af Direktorn den 21 Juni 1881 utfärdadt »Regulativ über den Geschäftsbetrieb» l. instruktion blifvit till Riks-Archivet öfverlemnadt, och meddelas dess hufvudsakliga innehåll såsom bilaga.

Stat för samtliga Preussiska Stats-Archiv 1880.

1 Direktor			9,000.
2 Expedienter hos Direktoriet (3,000 till 5,400)		>	8,400.
I Berlin:			
1 Direktor (Nebenamt)		•	3,000.
6 Geheime Stats-Archivarier (3,600 till 6,000, i			00.000
medeltal 4,800)		>	28,800.
1 Geheime Archivsekreterare	(34 tjenstemän		
I Provinserna:	à Mk 1,800 till		
20 Stats-Archivarier	4,500, i medel- tal 3,150)		107 100
13 Archivsekreterare	tai 5,150)	*	107,100.
I Berlin:			0.050
1 Kanslisekreterare		>	2,850.
I Provinserna:			E 050
3 Kanslisekreterare		•	5,850.
I Berlin:			2,850.
2 Vaktmästare			2,000.
5 Vaktmästare			5,760.
Till hyresmedel för tjenstemännen			23,196.
Till arfvoden åt extraordinarie tjenstemän och			20,100.
betjente			24,000.
Till utomordentliga arfvoden och understöd			3,000.
Till expensmedel (böcker, inbindning, uppvärm-			,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,
ning etc.)			18,842.
Till rese- och traktamentskostnader, äfvensom till			,
inpacknings- och fraktkostnader vid trans-			
port af handlingar till Stats-Archiven			6,000.
Till inköp af archivalier, till utförande och be-			
fordrande af archivaliska publikationer			30,500.
Till underhåll af byggnader och lokaler			9,552.
	Summa	Mark	288,700.

Dresden.*)

Stats-Archivet (das Haupt-Staatsarchiv) upprättades 1834. Det består af forna Geheime-Archivet samt af flera dels tidi-

 $^{^{*})}$ Utom muntliga meddelanden på stället af Herr Vice-Direktorn Dr $\it Otto$ $\it Posse\,$ ligger äfven en skriftlig promemoria af honom till grund för denna framställning.

gare, dels vid landets omorganisering 1831—1835 upplösta embetsverks archiv, af hvilkas akter dock endast de äldre aflemnats, medan de öfriga såsom behöfliga vid de löpande göromålen öfvertagits af Ministerierna och de nybildade »Mittelbehörden», d. v. s. Kretsregeringar och Appellationsdomstolar; vidare af Kongl. slägtgrenens andel af de Sachsiska furstehusens forna gemensamma archiv i Wittenberg, indragna Beskickningars och Commissioners archiv samt talrika brefsamlingar efter medlemmar af regenthuset, Ministrar och högre embetsmän.

Såvidt möjligt hafva dessa småningom inkomna, ganska olikartade beståndsdelar blifvit förenade till större grupper och afdelningar efter de olika myndigheter, från hvilka dessa handlingar aflemnats; hvad särskildt de äldsta akterna beträffar, har blott den kronologiska ordningen iakttagits. Oaktadt således hvarje särskildt embetsverks akter bilda ett helt för sig, så har man dock för öfversigtlighetens skull låtit de nyupprättade repertorierna omfatta flera afdelningar på samma gång.

Hvad beträffar leveranser af akter från Ministerierna och »Mittelbehörden», så äro härom inga föreskrifter gifna, utan beror det på dessa myndigheter sjelfva att aflemna hvad de anse sig ej vidare behöfva. Deremot är förhållandet beträffande underdomstolarne regleradt genom förordningar af 1849 och 1855, som anbefalla dessa domstolar att aflemna alla urkunder och akter af uteslutande historiskt intresse. På grund af vigten af dylika handlingars förvarande i Stats-Archivet har Justitieministeriet 1868 förordnat, att förteckningar öfver de af domstolarne till kassering föreslagna handlingar skola insändas till Ministeriet, som derpå öfverlemnar dem till Stats-Archivet till förprickande och utsöndring af sådana handlingar, hvilkas bibehållande kan anses önskvärdt. Slutligen har samma Ministerium 1872 bifallit, att domstolarnes förteckningar öfver äldre akter och domböcker skola på begäran underställas archivtjenstemäns granskning, för att sådana handlingar, som efter noggrann pröfning anses vara af värde, måtte kunna till Archivet öfverlemnas. Dessa föreskrifter hafva blifvit faststälda för alla Ministerierna 1877.

De få i Sachsen befintliga Kloster- och Stifts-Archiv äro nästan fullständigt undandragna statens öfverinseende. Hvad deremot angår Lutherska landskyrkans aktsamlingar, så finnas speciella föreskrifter derom från åren 1830 och 1840. Makuleringen af de kyrkliga myndigheternas akter beror på Lands-Consistoriets afgörande. Regeringen har anmodat detta att i hufvudsak dervid följa samma grundsatser, som tillämpas i Ministerierna, hvarföre antagligen äfven kyrkliga akters kassering framdeles kommer att underställas Stats-Archivets pröfning.

I senare tid hafva upplysningar äfven om städernas archiv infordrats från Inrikesministeriet, ehuru svar härpå icke ingått från alla orter. Man har derföre satt i fråga att låta archivtjenstemän göra en rundresa till dessa archiv, för att uppfordra dem att depositionsvis öfverlåta sina värdefullaste handlingar till Stats-Archivet.

Hvad beträffar ordnandet och förtecknandet af de tvenne stora hufvudgrupperna af archivalier: akter och urkunder, så följas dervid icke fullt samma grundsatser.

I afseende på akterna, så har vid dessas inordnande måst följas det system, efter hvilket det forna Geheime-Archivet, sjelfva grundstommen till Stats-Archivet, sedan 17:de seklet varit ordnadt. Detta system, ehuru det kan synas något föråldradt och i enskildheter också utan tvifvel hade kunnat göras enklare och öfverskådligare, har dock i det hela hållit profvet. De tillhörande repertorierna äro anordnade med ett par hundra uppslagsord (>Stichworte>) i alfabetisk ordning. Hvarje sådant repertorium åter omfattar i åtskilliga kapitel och paragrafer de sammanhörande akterna i kronologisk följd med fullständigt angifvande af rubrikerna. Äfven uppgifvas lokaterna (= hyllfacken), i hvilka akterna ligga. Hvarje akt har likaledes på omslaget hyllfackets nummer. Lokaterna äro öppna och hafva en höjd af 43-47 centimeter. Blott ett fåtal hemligare akter, till största delen medlemmars af regenthuset brefvexlingar, ligga i stängda skåp.

Likaledes förvaras i skåp de särdeles talrika kartorna och planerna, hvilka bilda en särskild afdelning.

För att underlätta archivundersökningar begagnar man sig i repertorierna af talrika hänvisningar till likartade ämnen i andra repertorier.

Bland särskilda hjelpredor, som efter hand utarbetats af archivtjenstemännen och alltjemt kompletteras, torde förtjena omnämnas anteckningar till medlemmarnes af regenthuset historia från äldsta tider; förteckning öfver diverse bref, strödda bland olikartade akter; en dylik öfver handlingar och notiser angående adelskap; dessutom en först i nyare tid påbörjad samling, hvaruti i alfabetisk ordning införas alla i akter, urkunder eller eljest förekommande handskrifna personalnotiser öfver statsmän, embetsmän, lärde, skalder och konstnärer. Vidare bör nämnas en samling, som af archivbesökande flitigt anlitas, nemligen ett af 20 folioband bestående genealogiskt arbete, i hvilket införas alla i akter och urkunder anträffade notiser beträffande adliga slägter. Till denna katalog ansluter sig en biografisk samling öfver adliga personer, i hvilken i alfabetisk ordning äro inlagda lösa handlingar, till största delen tagna ur kasserade akter.

2. I afseende på urkunderna hafva äfven repertorier blifvit upprättade, blott med de afvikelser, som af dessa handlingars skiljaktiga natur bestämmas. Hvarje dylikt repertorium innehåller i början en kort öfversigt och angifvande af den tid urkunderna omfatta, med hänvisning till det ställe i repertoriet, der urkunden förekommer. Dessutom finnas urkundsregester i kronologisk ordning på lösa qvartblad, som innehålla uppgift på samtliga i urkunden förekommande personer och orter samt datering (så väl den äldre som den nyare). Hvart och ett af dessa qvartblad har den nummer, som efter kronologisk ordning tillkommer den alltid med särskildt omslag försedda urkunden. Detta system erbjuder den stora fördelen, att äfven senare genom köp, byte eller eljest förvärfvade urkunder med lätthet och utan att skada öfverskådligheten kunna på behörigt ställe inordnas. Sådana erhålla föregående urkunds nummer med tillägg af Litt. a. b. c. etc. Urkunderna sjelfva ligga i kronologisk ordning i stängda, låga skåp, så inrättade, att de vid eldfara kunna med lätthet söndertagas i särskilda, med handtag försedda delar och transporteras. Blott med afseende på de nyare urkunderna (efter 1806) är den kronologiska ordningen ännu icke antagen, utan äro dessa systematiskt ordnade så som de i repertoriet äro förtecknade.

I urkunderna förekommande adliga slägtnamn införas i ofvan omtalade slägtkatalog, hvad äldre tiden beträffar, utan undantag, men för nyare tid endast i händelse ett visst historiskt intresse är förenadt med namnets innehafvare. Samma förfaringssätt användes också beträffande orterna. Alla notiser härom införas i en särskild alfabetisk ortförteckning.

En instruktion reglerar förhållandet mellan Archivet och öfriga myndigheter. Archivaliernas begagnande af enskilda personer är beroende på Ministeriets bifall. Afskrifter och extrakter, gjorda af forskare, måste, likasom i Berlin, framläggas för archivstyrelsen. Endast myndigheter få sig akter tillsända.

Direktorn och Vice-Direktorn hafva särskilda arbetsrum, deremot sitta Archivets öfrige tjenstemän tillsammans med forskarne i ett större, djupt och dystert rum, kring hvars väggar löpa hyllor med mörka folioband, utgörande den stora, förträffliga repertoriesamlingen, ur hvilken jag efter min hemkomst erhållit åtskilliga värdefulla utdrag af alla de ställen, der Sverige omnämnes (allt ifrån Erik XIV:s tid).

Archivbyggnaden, en flygel till Kongl. slottet, var ursprungligen ämnad till kyrka och grifthvalf för regenthuset, men är nu utdömd och Archivet kommer inom kort att flyttas till f. d. Tyghuset, en ganska stor, centralt belägen byggnad med väldiga murar, hvarest äfven det sedan 1873 Archivet tillhörande forna Finans-Archivet skall inrymmas.

Stats-Archivet hålles öppet söckendagar kl. 9 f. m.—1 e. m. och 3—6 e. m.

	Archivets stat är följande:				
1	Direktor	:- 	1	Mark	8,100.
1	Archivråd och Vice-Direktor			>	6,500
	(inclus. lön för redaktionen af Codex	diplon	aticu	s Sax	oniæ).
2	Stats-Archivarier	Mark	4,400	och	3,800.
3	Registratorer Mark	2,850,	2,550	och	2,250.
2	Kanslister	Mark	1,800	och	1,650.
2	Vaktmästare	>	1,440	och	1,140.

Wien. *)

K. k. Geheime Hus-, Hof- och Stats-Archivet, vanligen blott kalladt Stats-Archivet, är till största delen inrymdt i Hofburg (slottet) i närheten af forna Rikskansliet, medan en mindre del deraf förvaras i en närbelägen förhyrd lokal.

Archivet upprättades af Kejsarinnan Maria Theresia, för hvilken det gälde att med gamla handlingar styrka sina rätts-

^{*)} För att gifva en åskådligare inblick i detta archivs nuvarande ställning har jag efter Wolfs »Geschichte der k. k. Archive in Wien» intagit en kort skildring af archivets intressanta historia.

anspråk på krona och rike. Något dokument förefinnes dock icke, hvarmedelst Archivet kan sägas vara grundadt. På förslag af Ministern Grefve Bartenstein skulle till en början alla de dokument, som icke mer tillhörde den löpande administrationen men voro af vigt för staten, föras till Wien för att derstädes förvaras. På detta sätt ditkommo archivalier från de forna regeringsarchiven, såväl från Gratz och Insbruck, som från Prag, Wiener-Neustadt, Ofen och Pressburg. Åt Kejserliga Rådet Rosenthal anförtroddes utförandet af detta uppdrag, hvarutinnan instruktion för honom utfärdades 1749.

I Wien funnos förut tvenne archiv, i hvilka gamla urkunder förvarades, nemligen »das Schatzgewölbe» och det s. k. Hofkammarens gamla archiv. De i dessa förvarade statsrättsliga urkunder skulle förenas med det nya archivet, likasom urkunderna från Skattkammaren, från Böhmiska och Österrikiska Hofkanslierna samt från Kejserliga Hofbibliotheket.

Samma år förutnämnda instruktion för Rosenthal utfärdades, utgaf Kejsarinnan äfven ett mandat, hvaruti förbjöds hvarje försäljning af statsrättsliga akter eller andra archivalier, så framt ej särskildt tillstånd dertill erhållits. Derjemte erhöllo Österrikes sändebud vid främmande hof befallning att söka uppspåra förskingrade archivhandlingar. Residenten i Hamburg, von Rodeck, kunde också snart inberätta, att Svenske Öfverstelöjtnanten Baron Esklin (Erskein?) efter sin fader kommit i besittning af handlingar angående Böhmen, som sannolikt vid Svenskarnes infall i Prag 1644 blifvit derifrån bortförda och som han nu ville sälja för 3,000 Thaler.

Ofvannämnde Rosenthal drog omkring från archiv till archiv åren 1749—1753 och 1762—1764, under hvilken tid han samlade öfver 13,000 urkunder, men af egentliga akter blott regenthusets brefvexlingar. Som emellertid mycket i provinsarchiven var otillgängligt, måste han lemna åtskilligt, som ännu i dag qvarligger i dessa archiv, ehuru det sålunda egentligen tillhör Stats-Archivet.

Till archivlokal hyrdes från början trenne rum i Batthyaniska huset invid Hofburg, men redan 1759 måste Archivet utvidgas till sju hvalf.

Archivets stat faststäldes 1753, slutande på Fl. 9,425 för tillsammans 9 embets- och tjenstemän utom Direktorn.

Redan samma är afgaf Direktorn (Bartenstein) en berättelse om Archivet, i hvilken bland annat förekommer: »Ganska många dokument fattas, som af historieskrifvare äro eiterade och tryckta såsom förefintliga. Mycket har för alltid gått förloradt. Originalprotokollen, som vid de långvariga underhandlingarna före Westfaliska fredsslutet fördes af dervarande Kejserl. sändebud, äro här (i Wien) sålda på »Tandelmarkt» och derefter af den gamle Grefve Wackerbarth skickade till Dresden, hvarest de för 20 år sedan blefvo uppbrända. I Tyrolen hafva upptäckts omkring 2,500 bilagor angående Westfaliska freden. » Med anledning af denna berättelse erhöll Rosenthal s. å. ny instruktion, deruti honom bland annat ålägges att fortfarande förteckna urkunder, som i historiska arbeten angifvas, men förkommit.

Under sjuariga kriget, då ganska ofta missbruk bedrefvos med embetsrapporter, förordnade Kejsarinnan 1759 egenhändigt, att för framtiden ingen handling finge från Archivet utlemnas utan hennes egen skriftliga tillåtelse, men efter krigets slut 1763 erhöll Hof- och Statskansleren Grefve Kaunitz uppdrag att mottaga och besvara ansökningar i sådant ändamål. Sedermera har Archivet stått under Statskansleren eller, såsom titeln senare lydde, Ministern för Utrikes ärendena och för Kejserl. huset, samt, i nyaste tid, Rikskansleren.

Rosenthal dog 1779 efter att hafva utöfvat en för Archivet synnerligen gagnande verksamhet. Efter honom utnämnde Kejsarinnan 1786 Consistorialrådet Professor Schmidt i Würzburg till Direktor. Denne, som förvärfvat sig rykte såsom historieskrifvare, införde ett rent kronologiskt system vid ordnandet af archivalierna, men har för öfrigt icke efterlemnat något varaktigare minne af sin verksamhet.

Den stora stiftarinnans intresse för Archivet tyckes hafva öfvergått hvarken på sonen Kejsar Joseph II eller på dennes efterträdare.

Den första impulsen till återupplifvande af verksamheten efter Rosenthals död kom utifrån. Genom freden i Luneville 1801 erhöll Österrike republiken Venedigs område samt genom riksdeputationshufvudbeslutet af Juli 1803 de sekulariserade biskopsdömena Brixen och Trient. Förvärfvandet af dessa fordom souveräna stater ledde till beslutet att undersöka deras vigtiga archiv samt urskilja och till Wien förflytta sådant, som egnade

sig för Stats-Archivet. Till detta uppdrag kallades Archivarien Gassler från Insbruck, en med Italienska språket särdeles förtrogen archivman. Åren 1803—1805 egnade sig Gassler med tvenne biträden åt det honom gifna uppdraget. Då 1805 kriget med Frankrike ånyo utbröt, återkallades han från Venedig, och knappast återkommen måste han för annalkande fiender med Archivet fly till Temesvar, hvarifrån han återvände 1806.

Pressburgerfreden s. å. tog tjenstemännens fulla verksamhet i anspråk. Genom denna fred lösrycktes nemligen Främre Österrike, Tyrolen och Venedig, till följd hvaraf delar af Archivet måste utsöndras. Å andra sidan riktades Archivet genom öfvertagandet af Salzburgs och Berchtesgadens archiv. Det mer än tusenåriga erkestiftet Salzburgs archiv hörde, såväl i anseende till ålder som för landsherrens höga ställning såsom Påfliga stolens ständiga Legat, Tysklands Primas m. m., till de intressantaste och rikhaltigaste i hela Tyskland. Detta archiv, äfvensom Berchtesgadens, införlifvades med Stats-Archivet, hvilket också på sin lott erhöll Salzburgs hofbibliothek. Ytterligare riktades Archivet genom Nederländska kansliets urkunder och akter samt genom Kejserl. Historiografen du Mont Baron von Carlscrons ytterst intressanta samling.

Archivet erhöll 1808 en ny Direktor uti den bekante historikern Frih. Joseph von Hormayr, förut Sekreterare i Utrikesministeriet. Under hans tid måste större delen af Archivet 1809 bortföras från Wien, hvarvid de mindre vigtiga handlingarna qvarlemnades. Dessa uppspanades af Franske Polischefen Bacher, togos i beslag och fördes till Paris, men reklamerades 1814 och återfördes 1816 i 148 kistor.

Då genom Wienerfreden 1809 Salzburg och Berchtesgaden åter afträddes till Bayern, måste dithörande akter än en gång frånskiljas Archivet.

Hormayr sökte med synnerligt nit komplettera Archivets samlingar. Sålunda ditlemnades från Hofbibliotheket en mängd archivalier rörande klostren, vidare traktater, originalurkunder och skrifter angående Kejserl. huset. 1810 erhöllos de Kejserl. familjepapperen.

Man började också blifva betänkt på att vetenskapligt bearbeta archivalierna. Metternich föredrog för Kejsaren 1811: »En codex diplomaticus fattas, sådan Historiografen Rymer lemnat för England, Piaristen Doziel för Polen, kongregationen

St. Maux för Frankrike. Han föreslog derföre: >1) de ännu otryckta urkunderna och statsfördragen skola tryckas och förses med korta geografiska, genealogiska och historiska noter, 2) hvad som på andra ställen är tryckt, skall kronologiskt angifvas i utdrag. De första banden af denna samling borde börja med Österrike under huset Babenberg ända tills det kom under Habsburgarne 1282, och fortsättas med Böhmen under den infödda dynastiens epok till 1306, Wenzel III:s mord och Luxemburgska husets tronbestigning. Redaktionen borde besörjas af Utrikesministeriet och verket tryckas på statens bekostnad i Statstryckeriet. Ehuru Kejsaren resolverade, att han med nöje såge förslaget utfördt, blef intet dervid åtgjordt.

Hormayr räddade en mängd handlingar från att förstöras i kryddboden, deribland delar af de båda Kejsarne Ferdinands korrespondens med Kardinal Klesel, med Erkehertig Leopold Wilhelm samt med underhandlaren i Westfaliska freden, Grefve Trautmansdorff.

På samma gång denne Direktor i hög grad bidrog till Archivets riktande, bekymrade han sig dock föga om det så nödvändiga ordnandet af handlingarna, ja det framgår af dåvarande tjenstemännens uttalade omdöme, att han till och med rubbade den ordning, som redan förefanns. Tjenstemännen sysselsattes med att framskaffa materialier till Direktorns litterära arbeten, och det fordrades mycken flit att efter Hormayrs afgång ånyo bringa allt i ordnadt skick. Han afgick 1816, blef snart derefter utnämnd till Historiograf och var sedan sysselsatt med litterära arbeten i Archivet. Dock måste hvarje handling, som han önskade begagna, först föreläggas Furst Metternich, på hvars afgörande tillåtelsen berodde.

I en senare instruktion af 1818 förbjöds meddelande af hemliga handlingar utan Kejsarens eller Utrikesministerns tillstånd äfven för sådane lärde, som arbetade ex officio. Handlingar af yngre datum än 1792 finge alls icke begagnas.

Under Hormayrs efterträdare, Rademacher, höjdes anslaget till böcker och tidningar från 320 till 500 Gulden.

Archivet blef emellertid uteslutande förvaringsplats för mer eller mindre vigtiga hemliga handlingar, och till deras begagnande erfordrades särskild tillåtelse. Det innehöll ursprungligen blott sådana urkunder, som angingo de hvarandra efterträdande regentfamiljerna, företrädesvis den erkehertigliga, och handlingar rörande högre statsintressen. Länge upptogos ej heller i Archivet andra handlingar än sådana, som voro af ett särskildt politiskt intresse, antingen för helstaten eller någon provins.

Efter Rademachers död 1827 stod direktorsplatsen obesatt till 1834, då 1:ste Archivarien Joseph Knechtl dertill utnämndes. Denne utarbetade under sin tjenstetid ett kronologiskt repertorium med personal- och realregister öfver handlingar angående erkehertigliga huset och hvad dermed stod i sammanhang.

Samtidigt (1834) befordrades till 1:ste Archivarie Baron Reinhart och till 2:dre den bekante Chorherren Joseph Chmel. Denne väckte 1838 förslag att i Stats-Archivet småningom sammanställa en öfversigt af alla för regenthuset och hela staten vigtiga urkunder och dokument, som förvarades uti öfriga archiv i hufvudstaden och provinserna. 1845 återkom han till detta förslag och förordade upprättandet af ett centralarchiv. Han skrifver härom ännu 1857: Det är vid ett centralarchiv icke så mycket fråga om att materielt centralisera allt, hvilket vore omöjligt och dessutom farligt, utan om en organisk förbindelse mellan samtliga archiven, hvarigenom i centrum af dessa organiskt förbundna archiv upplysning ständigt skulle kunna lemnas, hvarest de archivalier förvarades, som man för tillfället behöfde.

Ända till Hormayrs tid var Archivet i regeln stängdt för alla utom kanslitjenstemän. Blott ganska få inhemske lärde erhöllo tillträde på kortare tid. Lärde utländingar fingo skriftliga svar på skriftliga förfrågningar, äfvensom bestyrkta afskrifter, när sådana ansågos utan betänklighet kunna lemnas. Men numera stod Archivet öppet för historieforskare och till forskningens befordran påyrkade 1840 dåvarande Direktorn Reinhart archivlokalernas utvidgande samt tjenstemannapersonalens ökande. Han framlade också ganska storartade förslag beträffande litterär verksamhet för tjenstemännen. Dessa förslag blefvo dock till största delen utan resultat.

Efter hans död 1843 öfvertog Chmel provisoriskt Archivets ledning.

Bland samlingar, som under denna tid fingo sitt slutliga förvaringsrum i Stats-Archivet, förtjenar särskildt Rikshofrättens archiv att omnämnas för sina märkliga öden. Under Carl V var det i Spanien. Vid expeditionen till Algeriet gick en del deraf förlorad på Medelhafvet. Återstoden var under Rudolf II omkring 30 år i Prag, fördes 1742 till Regensburg, derifrån till München och Frankfurt. Ytterligare 1809 till Paris, och hamnade slutligen 1857 i Wien i s. k. Laurentzerbyggnaden.

År 1854 fördes Kur-Maintz' och Kur-Erkekanslerens archiv till Wien. De hade 1792 måst flyttas till Bonn, derifrån till Köln, vidare till Amsterdam, till Coblenz och Mainz, samt med Preussiska arméen till Aschaffenburg 1794. Der förblefvo de till 1810, då de på Österrikiska regeringens befallning och bekostnad fördes till Frankfurt. De Tyska regeringarna, i synnerhet Preussen, gjorde 1852 invändningar emot deras flyttning till Wien, men icke dess mindre verkstäldes denna 1854, hvarvid det förra archivet fylde 72, det senare 145 kistor. Båda voro de i mycket oordnadt skick.

Chmel föreslog 1843 att, som Archivet vore en litterär institution, borde man trycka ett urval af dess märkligaste brefsamlingar, men detta afslogs af Metternich. I slutet af år 1843 kunde Chmel inberätta, att 44, efter särskilda länder och tidrymder afdelade, repertorier vore under utarbetande, vidare 29 repertorier öfver Archivets akter samt 19 kataloger öfver manuskriptsamlingen. Dessutom vore påbörjad en generalkatalog på lösa blad. Denna anordning hade närmast till ändamål att med lätthet kunna inpassa nytillkomna akter, hvarjemte man derigenom äfven kunde i förväg aflägsna de blad, som hänvisade till »betänkligt» material, när denna katalog förelades forskare. Slutligen begärde han, att tjenstemännen borde få egna sig åt litterär verksamhet genom utgifvande af urkundssamlingar, med förklarande att de icke gjorde anspråk på honorarium. Chmel deltog också på ett framstående sätt vid utgifvandet af flera, på allmän bekostnad tryckta, större arbeten, såsom »Archiv für Kunde Österreichischer Geschichtsquellen, »monumenta Habsburgica» m. fl.

År 1850 utnämndes till Direktor Dr Baron Franz Erb, som förut varit Sekreterare hos Erkehertig Franz Carl. Denne fattade Archivets uppgift uteslutande ur synpunkten af embetsverk. Dess vetenskapliga ändamål stod för honom i andra, ja i tredje rummet. Äfven för tjenstemännen gjorde han på visst sätt Archivets litterära begagnande omöjligt. Under tjenstgöringstiden var sysselsättning med litterära arbeten förbjuden.

Den öfriga tiden var lokalen stängd, och det tilläts icke att hemtaga archivalier.

Under reaktionsperioden drogos gränserna allt trängre beträffande Archivets upplåtande åt enskilde forskare. Hvarje handling, som i aflägsnaste mån kunde anses »betänklig» att meddela, undantogs. Utan särskild tillåtelse fingo tjenstemännen ingenting publicera uti in- eller utländska tidskrifter. Såsom exempel på tillvägagåendet emot enskilde forskare kan följande anföras:

År 1852 förordade Preussiske Gesandten Grefve Arnim en ansökan af Dr Schubert att få begagna Archivet i och för ett verk öfver Maria Theresia och hennes tid, men Direktorn uttalade sig deremot, emedan det blott skulle gifva anledning till förnyande af den gamla oenigheten.

År 1857 anhöll Svenske Majoren Frih. Klinckowström om tillstånd till Archivets begagnande i och för forskningar rörande trettioåriga kriget. Direktorn utlät sig, att det vore svårt att alldeles neka en vänskaplig regerings undersåte detta, men att det vore ett mycket ovanligt anspråk, att just Österrikiska regeringens fiende under samma krig skulle erhålla material till historieskrifning. Man måste derföre bruka den största försigtighet.

Samma år begärde Professor von Sybel att få begagna riksdagsförhandlingarna för 15:de—17:de seklen. Direktorn tillstyrkte det, såvida solämpligas archivalier först undantoges.

Bristen på skriftlig instruktion gör sig fortfarande gällande för detta, så väl som för andra Österrikiska archiv. för provins-archivet i Mähren utkom 1856 en ministeriel instruktion och likaså fanns sedan 1825 en dylik för Lombardo-Venetianska archiven, båda affattade i strängt byråkratisk anda. Till denna beklagliga ställning kommer också en annan. ej nämna provins-archiven stå till och med regerings-archiven i hufvudstaden utan minsta sammanhang sinsemellan och hafva föga kännedom om hvarandra. Hvarje myndighet går härutinnan sin egen väg. 1857 uppgjorde Inrikesministern Bach, i anledning af förslagen om staden Wiens utvidgning, en plan till en för alla Ministerierna gemensam Riks-Archivbyggnad. Men planen blef icke realiserad, till följd af den just då inträffande svåra penningkrisen, och numera önskar man i stället erhålla trenne särskilda archivbyggnader: tvenne i Wien, nemligen en för de gemensamma Österrikisk-Ungerska Ministerierna och en för

vestra rikshälftens Ministerier särskildt, samt en i Budapest för den östra.

Beträffande Archivets begagnande af enskilde forskare begärde Direktorn Erb 1867, att större rättigheter måtte inrymmas chefen att på egen hand derom bestämma. Men härpå ville Ministeriet ej ingå, och i svaret heter det bland annat: Före handlingarnas framläggande måste allt frånskiljas, som icke egnar sig för meddelande, såsom allt hvad som rör regenthusets privata angelägenheter, vidare hvad som med afseende på det passande, opportuniteten eller tredje persons rätt alldeles icke eller åtminstone icke obetingadt bör offentliggöras. Slutligen heter det: Vid arbeten för vetenskapliga ändamål måste sökandens vetenskapliga förmåga vara tillräckligt bekant eller visad.

Efter slaget vid Königgrätz flyttades Archivet till Budapest i Juli 1866, men återfördes redan derpå följande Augusti.

Till följd af freden led Archivet en betydande förlust, då alla Venetianska archivalier utlemnades till Italien.

År 1867 erhöll Direktorn Erb afsked och Vice-Direktorn Alfred Ritter von Arneth, som redan förvärfvat sig namn såsom historieforskare, ryckte fram till chefsplatsen, hvilken han sedan fylt med mycken heder. 1868 inlemnade han till Utrikesministern Grefve Beust en skrifvelse af följande innehåll: Archivets ändamål är trefaldigt: 1) att vara ett fullkomligt säkert förvaringsställe för alla der samlade urkunder och akter. 2) att på grund af dessa archivalier till den Kejserl. statsförvaltningen i allmänhet och Utrikesministeriet i synnerhet afgifva behöfliga historiska, stats- och folkrättsliga deduktioner och utarbetningar. 3) att beträffande det i Archivet för handen varande, ytterst rikhaltiga historiska materialet så väl sjelft begagna detsamma till vetenskapliga publikationer, som också befordrande inverka på dess användande genom andra härtill kallade personer.»

Fullständigt har Archivets uppgift förverkligats i första afseendet; säkerheten vid förvarandet lemnar intet öfrigt att önska. I afseende på lättheten att finna reda på archivalierna läter icke detsamma säga sig, ty detta förutsätter ett fullständigt ordnande och förtecknande. Häruti fattas dock ännu mycket. Det gifves afdelningar, hvilka ännu antingen alldeles icke eller ock blott ganska ytligt berörts af archivtjenstemannens ordnande hand.»

Andra frågan har sin egentliga betydelse för Österrikes invecklade statsrättsliga förhållanden. Vidare anför Direktorn:

Hvad beträffar tredje uppgiften för archivstyrelsen, är följande att iakttaga: Förut betecknades hvarje litterärt begagnande af Archivet såsom enskildt arbete och förvägrades såsom sådant tjenstemännen under tjenstgöringstimmarna, ja, gjordes faktiskt omöjligt genom förbud mot nödiga akters begagnande på embetslokalen och hemtagande. Då slutligen utom tjenstgöringstiden Archivet var stängdt och otillgängligt, så följer häraf, att det just var archivtjenstemännen, som systematiskt sågo sig uteslutne från Archivets litterära begagnande. Men äfven det vetenskapliga tillgodogörandet af Archivets historiska skatter borde för framtiden utgöra en del af tjenstgöringen för sådane archivtjenstemän, som dertill egde lust och tillräcklig skicklighet. Härigenom borde dock ingalunda deras öfriga embetsverksamhet försummas.»

Hvad slutligen beträffar Archivets begagnande af främmande, der icke anstälda personer, så låge beviljandet deraf i Ministeriets händer och häruti vore att söka källan till det trångbröstade förfaringssätt, som fordom gjort sig gällande. Men äfven i senare tid har ännu alltid denna ängsliga uppfattning återkommit, hvilken icke är förenlig med en fri utveckling af de historiska vetenskaperna och för öfrigt alldeles icke ligger i Kejserl. husets eller Österrikes intresse. Direktorn förordade, att i detta afseende afgörandet öfverlemnades åt archivstyrelsen och att dylika ansökningar blott i vigtigare fall skulle hänskjutas till Ministeriet.

Utrikesministeriet biföll 1868 detta förslag, och chefen bemyndigades att hädanefter sjelfständigt lemna enskilda personer tillstånd till forskningars anställande. I frågor af mera grannlaga, politisk natur kan chefen undgå ansvar genom föregående förfrågan hos Ministeriet, likasom det står sökanden fritt att vid chefens afslående svar vädja till samma högre myndighet.

På en dylik förfrågan från chefen resolverade samma Ministerium: Såsom archivstyrelsen är bekant, utgår Ministeriet beträffande archivaliernas begagnande och bearbetning från den grundsatsen att, utan hänsyn till forskarnes politiska ståndpunkt, pålägga historieforskningen så få skrankor som möjligt. Från denna synpunkt borde också den af archivstyrelsen om-

nämnda förfrågan besvaras och undantag blott då ega rum, när fara vore för handen att af Archivets material stoff kunde lemnas till publikationer, genom hvilka minnet af regenthusets medlemmar skulle kunna kränkas och intrång ske i dynastiens anseende och värdighet, i hvilket fall Archivet väl icke bör anmodas att i dagsljuset framdraga dylika derstädes befintliga, men hittills från begagnande undantagna akter.

Sålunda tilläts 1869 Professor von Sybel att arbeta i Archivet, hvarigenom på det tydligaste ådagalades, att en historikers politiska riktning ej mera är bestämmande. Herr von Sybel ville göra studier öfver tiden 1796—1800 och Direktorn von Arneth tillstyrkte detta såsom ur specielt Österrikisk synpunkt önskvärdt.

Sådana inskränkande bestämmelser, som till exempel förefinnas i Berlin och Dresden angående afskrifters och excerpters förevisande för archivstyrelsen, hafva aldrig tillämpats i de Österrikiska archiven. De archivalier, som en gång öfverlemnats till en forskare, kan han utan kontroll begagna efter eget godtfinnande.

Naturligtvis måste man äfven här vid tillåtelsens begärande noga angifva det vetenskapliga ändamål, för hvilket man ämnar begagna archivalierna. Detta är så mycket nödvändigare, som tjenstemännen lära fortfarande genomse allt som utlemnas samt dervid uttaga hvad som anses solämpligts. Begagnandet måste ske i sjelfva archivlokalen efter undertecknande af en >revers> efter öfvertrycksformulär, hvaruti man på hedersord förbinder sig att icke medtaga några archivalier från archivlokalen, att åtnöja sig med de af vederbörande tjensteman meddelade archivalier, på det sorgfälligaste akta dem för skada samt för hvarje gång återställa de begagnade handlingarna i den ordning och följd, de förut haft. Nederst å samma revers står en anhållan från Direktorn, att forskaren måtte skänka de tryckta arbeten, som blifva frukten af forskningarna i Archivet, till det klent doterade archivbibliotheket. Deremot hafva forskare den mindre vanliga fördelen att få låna böcker (emot qvitto efter tryckt formulär). Försändning af archivalier är emot ordningen, och blott undantagsvis utlemnas copieböcker till offentliga myndigheter, som garantera för bandens ordentliga begagnande på embetslokalerna.

Ehuru Archivet lyder under Utrikesministeriet, mottagas numera ansökningar om lån af archivakter äfven från andra Ministerier och embetsverk. Alla dessa ansökningar ske skriftligen, i mycket artiga ordalag, och vid akternas utlemnande erhålles qvitto efter öfvertrycksformulär.

Archivet är, såsom i inledningen nämndes, inrymdt i det Kejserl. slottet, der det intager flera rum och salar i tvenne våningar. I första våningen äro alla arbetsrummen belägna, af hvilka allmänheten har tillträde till tvenne medelstora rum. Det yttre är kansli- eller expeditionsrum med platser för flere tjenstemän. Kring väggarna stå skåp och hyllor för repertorier, regester, kansliakter och bibliotheket. Det inre är det af nuvarande Direktorn anordnade rummet för forskarne. Dessa sitta vid ett hästskobord med 15-18 platser, som alla kunna med lätthet öfverskådas af de tvenne vid fönstren sittande tienstemännen. Intetdera af dessa rum erbjuder någon fördelaktig dager, och archivsalarna äro till stor del ganska mörka. De, som förskrifva sig från Maria Theresias tid, äro försedda med särdeles vackra ekskåp i upphöjdt arbete, men de senare inredda hafva enkla vanliga hyllor, hvaruti akterna ställas upp (ej läggas, såsom i Tyskland). Vanligen sammanföras flere »akter bredvid hvarandra inom tvenne grofva pappskifvor till en tjocklek af 8 à 9 tum. Deromkring bindes segelgarn, och hela bundten (kallad fascikel) ställes upp på hyllan med ena pappskifvan utat, försedd med rubrik, motsvarande repertoriet. Detta sätt är allmänt i hela Österrike. Somliga akter fylla naturligtvis ensamma en dylik tjock bundt. Är utrymmet begränsadt, men hyllorna breda, ställas en, till och med två fasciklar bakom den yttre.

Archivstyrelsen har rättighet att kassera handlingar, men begagnar sig sällan deraf.

Arbetena fördelas mellan archivtjenstemännen med hufvudsakligt afseende på deras språkkunskap.

Några egna publikationer utgifvas ej. Anslag dertill saknas. Åtskilliga archivjournaler, kallade protokoll, föras efter tryckta formulär, af hvilka jag erhöll prof.

Archivet är öppet söckendagar kl. 9 f.m.—1/23 e.m. samt sönoch helgdagar kl. 10—1, då antalet forskare plägar vara störst. Vid arbetstidens slut, sedan alla jernluckor och jerndörrar blifvit

stängda, lemnas archivnyckeln till Burghauptmannen, hos hvilken den följande morgon afhemtas.

Archivet delas i trenne afdelningar:

- Kejserl. Familje-Archivet, som f. n. står under Vice-Direktorns särskilda vård.
- 2) Stats-Archivet, urkunder och akter, beträffande staten såsom ett helt, äfvensom monarkiens särskilda delar och deras statsrättsliga förhållanden.
- 3) Särskilda samlingar: klosterakterna, Salzburgska archivet, det är 1765 införlifvade hertigliga Lothringska archivet, upprorsakter, det forna Österrikiska Hofkansliets archiv, autografer, sigillaftryck, sigillafbildningar samt bibliotheket (16,000 band), kartsamlingen och manuskriptsamlingen m. m.

Stats-Archivets urkunder äro af största vigt, angå statens uppkomst och bestånd, förstoring och förminskning samt delas i flera hufvudgrupper, de flesta efter provinserna. Många äro af mycket hög ålder, t. ex. de äldsta Ragusanska af år 743, Salzburgska af år 798, Österrikiska af år 830.

Hvad akterna angår, så förstås af sig sjelft, att alla Österrikiska regenters eller, i deras ställe, kanslerers och ministrars ännu i behåll varande brefvexlingar i utrikes ärenden äro att träffa i detta Archiv; likaså Österrikiska sändebuds kreditiv, instruktioner, depecher etc. De äldsta relationer äro från Schweiz 1030, Polen 1257, England 1291, Venedig 1381, o. s. v. De äldsta handlingar rörande Sverige datera sig från 1545 och utgöras af skrifvelser från Carl Holgersson Gera till Clemet Hansson och från Jakob Hess till Konung Gustaf I. Derefter kommer ett Konung Gustafs originalbref till Kejsaren, dat. den 8 Octob. 1551, samt Kejsarens concept till svar, dat. Insbruck den 3 Febr. 1552.

Diplomatiska samlingen tyckes vara särdeles väl ordnad. Repertorierna deröfver äro för äldre tider synnerligen fullständiga, så att hvarje särskild handling upptages i kronologisk ordning, men från 18:de seklets början blifva de ganska summariska och endast fascikelns rubrik upptages.

Under ordnande är det gamla Tyska Rikets Archiv, hvilket, fordom splittradt i flere olika samlingar, slutligen bildats till ett helt i Wien. Det omfattar 587 urkunder från och med år 1355. Akterna uppgå till öfver 1500 band och öfver 10,000 stora fasciklar, deribland riksdagsprotokoll och akter 1487—1806, seder-

mera Tyska Förbundsdagens dito till 1866, vidare Riks-Hofrådets och Riks-Hofkansliets akter från Carl V:s tid till 1806, fullständiga, slutligen äfven Mainziska kansliets samt Hofråttens akter. Allt detta är till största delen färdigordnadt uti stående jemnstora fasciklar (liknande Palmschöldska samlingen i Svenska Riks-Archivet, men ryggarna af karduspapper, ej pergament) med ryggtitlar, dels tryckta, så mycket som möjligt varit, dels skrifna. Detta archiv är uppstäldt i det förhyrda annexet vid Burgring.

På detta senare ställe förvaras äfven de Italienska och Belgiska archiven. Det förra omfattar akter, dels angående Italiens förhållande till chefen för Habsburgska husets Österrikiska linie såsom Romersk-Tysk Kejsare, dels dervarande arfländers förhållande till honom såsom landsfurste. De äldsta akterna äro från 1520, de yngsta från 1859. Från 1806—1814 finnas naturligtvis inga.

Nederländska, sedermera Belgiska, archivet består hufvudsakligen af akter från den tid en del af Nederländerna lydde under Österrike. Detta archiv har numera stora luckor, sedan Kejsar Franz Joseph befalt, att till Belgiska regeringen skola öfverlemnas alla akter, som hon önskar erhålla.

Archivets stat:

1 Direktor	Gulden	Lön 5,000	»Activitätzulage» 1,000	Summa. 6,000.
1 Vice-Direktor	>	3,000	800	3,800.
2 Archivarier	>	4,400	1,400	5,800.
3 Förste Concepister	>	4,200	1,800	6,000.
3 Andre	>	3,300	1,500	4,800.
1 Aspirant	>	600.	,	
1 Manipulationsadjunkt	>	1,400	600	2,000.
3 Vaktmästare	•	1,800	550	2,350.
Bibliothek med flere expenser				3,250.

Summa Gulden 34,000.

Direktor har Generalmajors rang (den nuvarande chefen äfven excellensvärdighet), Vice-Direktor Öfverstes, Archivarier Öfverstelöjtnants, Förste Concepister Majors rang o. s. v.

Vilkoren för anställning äro: trenne års åhörande af föreläsningar och kollegier vid universitetet samt sedermera tvenne års kurs vid »das Institut für Österreichische Geschichtsforschung», hvars tryckta statuter jag lyckades erhålla. Detta af Professor Jäger 1855 grundade, af nuvarande föreståndaren Professor Sickel ombildade, institut är förbundet med Wieneruniversitetets filosofiska fakultet och lyder omedelbart under
Cultusministeriet. Det är, såsom namnet antyder, upprättadt i
ändamål att befordra den Österrikiska historieforskningen och
har framför allt uppgiften att göra de studerande, som vilja
egna sig åt djupare historiska studier, grundligt förtrogna med
källskrifterna och andra minnesmärken, så väl som med metoden att använda dem för den kritiska behandlingen af Österrikiska historien. En ytterligare uppgift för institutet är att
söka utbilda fackmän för tjenstgöring i archiv, bibliothek och
muséer.

Utom Geheime Hus-, Hof- och Stats-Archivet, hvilket är det som af utländingar hufvudsakligen besökes, finnas i Wien flera andra större, staten tillhöriga archiv, alla fullkomligt oberoende af hvarandra. De båda största besågos.

Det vigtigaste af dessa är Riks-Finansministeriets Archiv eller det forna Hofkammar-Archivet, hvilket sedan är 1848 förvaras i en egen för ändamålet uppförd, fyra våningar hög byggnad vid Johannesgasse i egentliga staden. Archivsalarna äro små och mörka, inredningen i intet afseende anmärkningsvärd. Uppställningen på hyllorna är alldeles lik den vid Geheime Stats-Archivet beskrifna. De utåt vända, tjocka pappskifvorna hafva titlar med mycket stor stil, påtryckta af bokbindare.

Utom den stora hufvudmassan af finans- och kameralakter från 1500-talets början till 1762, innefattar Archivet äfven de s. k. »herrskapsakterna», hvilka såsom bilagor innehålla vigtiga historiska handlingar beträffande Böhmen, Österrike och Steiermark, äfvensom några hundra s. k. »urbar-böcker» från de mest betydande orterna i Nedre och Öfre Österrike under 14:de, 15:de och 16:de seklen.

Från 1763 äro akterna ordnade icke endast kronologiskt utan äfven efter ämnena, såsom: mynt- och bergväsende, handel, statsskulds- och »kreditkommissionsakter», domänakter, »exjesuitakter» samt 1773 års »robot-abolitionsakter».

Vidare finnes en samling »riksakter», som 1755 af Rosenthal fördes till Wien. De angå Tyska riket, såsom presterskapets och biskopsstiftens skatter, »Römermonate», »Türkenhilfe», saltfördrag med Bayern m. m.

Slutligen märkas de särdeles vigtiga rikstänkeböckerna samt tänkeböckerna för statsfinanserna, för Österrike, Böhmen och Ungern 1493-1700 och urkunder 1277-1775.

Äfven finnes ett bibliothek. Repertorierna synas vara i mycket godt skick. Archivet har 1 Direktor och 4 tjenstemän samt är öppet kl. 9 f. m.—2 e. m.

Inrikesministeriets Archiv förvarar urkunder och akter från år 935 till 1848. De efter provinserna ordnade urkunderna börja för Nedre Österrike med år 1156, Böhmen 1212, Öfre Österrike 1311, Tyrolen 1363 o. s. v.

Archivet fördelas i 8 hufvudafdelningar: 1) Regenthuset, 2) Staten, 3) Politiska Hof- och Provinsmyndigheter samt embetsmän, 4) Inre politisk inrättning, 5) Statshushållning och statsinkomster, 6) Juridiska myndigheter och lagskipning, 7) Krigsväsende och 8) Marin; hvardera med flera underafdelningar.

Tjocka pappskifvor, med påtryckta stora rubriker, skydda aktbundtarne här såsom i andra Österrikiska archiv. Dock har den nye Archivchefen, Dr Fournier, begynt tillämpa en Fransk metod, enligt hvilken handlingarna inläggas i kartonger med i bottnen fastsatta nära tumsbreda band, som hopfästas öfver kartongens archivalier.

Sedan 1849 har Inrikesministeriet äfven ett administrativt bibliothek af 32,000 band och småskrifter samt ett årligt anslag af 1000 Gulden. Det har från sin stiftelse fått rättighet till archivexemplars af inomlands tryckta böcker.

Detta Archiv har 3 tjenstemän och är öppet kl. 8 f. m.—2 e. m.

München. *)

Bland alla arkitektoniska skapelser, som Konung Ludvig I:s konstsinne framkallade, intager Archiv- och Bibliotheksbyggnaden i München genom ändamålsenlighet och prydlighet, den storartade anläggningen och det sorgfälliga utförandet ett af de främsta rummen. Byggnaden, som är belägen vid den nya, breda Ludwigsstrasse, påbörjades 1832 och afslutades 1843,

^{*)} Utom sårdeles välvilliga, muntliga upplysningar af Herr Direktorn m. m. Dr von Löher, har jag efter hans anvisning begagnat mig af hans grundliga uppsats öfver Bayerska archiv-väsendet i »Archivalische Zeitschrift» 1876.

den berömde byggmästaren von Gärtners sannolikt vackraste arbete, hvilket han också i tryck noggrant beskrifvit. Den ganska höga bottenvåningen är upplåten åt Riks-Archivet. Hof- och Statsbibliotheket intager de båda öfre våningarna. Husets längd är 156 m., bredden 78 m. och höjden 25 m. Murarna äro af tegel och hållna i Florentinsk stil. Den ofantliga, aflånga fyrkanten, som genom en särskild mur är afskild från angränsande tomter, innesluter tvenne stora gräsbevuxna gårdar med brunnar i midten. Arbetsrummen äro till antalet 15 och de egentliga archivsalarna 39, af olika storlek, ljusa och luftiga samt förenade genom beqväma passager. Det hela sönderfaller i fyra stora afdelningar, af hvilka en utgöres af arbetsrum och bibliothek, de tre öfriga omfatta ofvannämnda archivsalar. De båda främre afdelningarna äro genom portgångar skilda från de tvenne öfriga. Dessa senare åtskiljas på midten genom tvenne salar, kallade stora och lilla Vapensalen, hvilka tjena till förvarande af sigillafgjutningar, stämplar och dylikt. Stå de båda sidodörrarna i stora Vapensalen öppna, så ser man från ena ändan af de båda bortersta archivafdelningarna i rak linie och på en längd af öfver 150 m. genom en rad af 18 salar, samtliga fylda med urkunder, copieböcker, protokoll och akter. Repositurerna för akterna, så väl som skåpen för urkunderna, äro mycket ändamålsenligt konstruerade uti de hvälfda salarna. Hela byggnadens uppvärmning sker medelst upphettad luft; ugnarna befinna sig i de af eldfast tegel murade källrarna. Tyvärr har byggnaden det känbara felet att de höghvälfda arbetsrummen om vintern blifva öfverflödigt varma upptill, medan de hela året igenom närmast golfven äro kyliga.

Med de sekulariserade och mediatiserade länderna, städerna och klostren öfvergingo på Bayerns krona talrika archiv, tillhörande de äldsta, rikaste och bäst ordnade i Tyskland. 1811 kallades Regeringskanslidirektorn Lang från Ansbach till München för att organisera landets samtliga archiv, och efter åtskilligt motstånd från föreståndarnes för Geheime Hus- och Geheime Stats-Archiven sida kom 1812 års förordning till stånd, hvilken skapade Riks-Archivet och dess filialer i provinserna, hvarjemte det dittills särskilda Central-länsarchivet förenades med detsamma. De fordom sjelfständiga archiven förvandlades sålunda till underafdelningar af Riks-Archivet, deras förvalt-

ning stäldes helt och hållet under Riks-Archivet, till hvilket också repertorier öfver deras archivalier (i afskrift) måste insändas. Grundtanken var att leda hela archiv-väsendet från en centralpunkt, och inrätta allt efter lika normer. Utan tvifvel har denna stränga centralisation verkat helsosamt. Blott derigenom, säger man, kan archiv-väsendet bringas till blomstring och personalen erhålla den ständiga väckelse, hvaraf archivtjenstemän mer än andra äro i behof. År 1825 gjordes ett försök att bryta denna centralisation genom provins-archivens förläggande under kretsregeringarna. Men häraf följde blott oreda, och archiv-verksamheten förlamades. Redan ett år derefter förkunnade också en ny förordning, att krets-archivens egenskap af integrerande delar af Riks-Archivet icke vore upphäfd, och det enda resultatet af den förra förordningen var att Riks-Archivet utfärdade sina anordningar på en omväg, nemligen genom kretsregeringarna. Denna oegentlighet saväl som kretsregeringarnas inspektionsrätt räckte till 1837, då det förordnades, att till återställande af den nödiga enheten i ledningen af archiv-väsendet Riks-Archivet hade att återtaga öfveruppsigten öfver de åtta krets-archiven, hvartill antalet efter någras sammanslagning nedgått.

Häraf följer att Riks-Archivdirektorn är den egentlige föreståndaren för nio archiv, hvilka äro fördelade öfver landet såsom afdelningar af en och samma institution. Ansökningar om anställning eller afsked för dessas personal inlemnas till Han har att bevilja ledighet, att i Qvalifikationstabellen attestera hvars och ens skicklighet och arbeten samt att meddela krets-archiven föreskrifter och uppdrag, alldeles såsom vid sjelfva Riks-Archivet. Ty det är hans uppgift att leda och öfvervaka samt efter möjlighet sjelf taga del i göromålens gång inom de nio archiven. I hans namn framläggas alla berättelser och andraganden till Ministeriet och meddelas instruktioner till Till besörjande af dessa göromål äro till hans biarchiven. träde anstälda Råd. Assessorer och Sekreterare. Likväl bilda desse icke någon kollegial myndighet, utan Direktorn är ensam ansvarig. 1812 stäldes Archivet under Utrikesministeriet, och hvad som från öfriga Ministerier skulle meddelas detsamma måste kommuniceras genom detta Ministerium. Numera lyder Archivet under Inrikesministeriet och korresponderar sedan 1874 omedelbart med öfriga Ministerier och myndigheter.

Direktorn von Lang önskade i Riks-Archivet sammanföra allt, som var af historisk betydelse, men deremot frånskilja de judiciella och administrativa akterna och deraf bilda ett särskildt administrativt archiv. Denna tanke visade sig dock här som annorstädes icke utförbar och har endast i ett afseende kommit att genomföras. Samtliga lösa urkunder till och med år 1400 äro nemligen från alla krets-archiven öfverflyttade till München och samlade i Riks-Archivet, der hela antalet nu stiger till den betydliga summan af öfver 450,000, deraf nära en tredjedel klosterbref. Likväl återstå för de åtta krets-archiven omkring 160,000 urkunder, deraf öfver nio tiondedelar i Bamberg, Würtzburg och Nürnberg.

I Archivets kansli samlas kansliakterna, kallade »Handakten», hvilken samling ordnas och förtecknas öfversigtligt. Sålunda uppkomma efter hand aktsamlingar för verkets historia, för archivafdelningarnas tillkomst och sammansättning, för den äldre och nyare archivpersonalen samt för archivundersökningar, som återigen delas i arbeten för regeringar och embetsverk samt för enskildes forskningar. Hvad som icke för den löpande tjensten måste vara tillhands, frånskiljes tid efter annan och inlägges på behörigt ställe i archivsalarna.

Handakterna förvaras i stora kartonger, hvarje särskild akt med styft blått omslag och tryckt rubrik såsom i öfriga Tyska archiv. Archivundersökningsakterna för publika verk bilda en särskild serie, likasom undersökningsakterna för private bilda en, båda serierna försedda med alfabetiskt ordnade register på s. k. «fliegende Blätter«, den ena serien med röd, den andra med svart nummer för hvarje akt. Den förra serien har vid pass 3,300 nummer, den senare 2,500, utom alla dubbelnummer.

Vid tillsättning af lediga platser inom archiven ingå såsom bestämningsgrunder för chefens vitsord: 1) tjensteålder, 2) skicklighet och 3) föregående tjenstgöring inom verket. Alla embets- och tjenstemän utnämnas af Konungen. Tillstånd till förberedande archivpraxis meddelas på chefens förord af Ministern, hvilken äfven antager Kanslister (Funktionäre). Ingen antages såsom tjensteman i Archivet, utan att förut högtidligen hafva aflagt tjensteed.

Tjenstemännen kunna visserligen såsom andra dylika i Bayern, så snart de tre första åren efter deras anställning förflutit, i följd af ett administrativt beslut eller organiskt förordnande försättas i overksamhet eller afskedas, men behålla i alla händelser i första årtiondet sju, i andra åtta, i tredje nio tiondedelar af sin lön. Efter 40 tjenst- eller 70 lefnadsår hafva de rätt att begära afsked, den 70-årige med bibehållande af hela lönen. Enkorna hafva rätt till en femtedel af denna lön i pension och hvarje oförsörjdt barn till en summa motsvarande femtedelen af moderns pension.

Aksessister, Praktikanter, Funktionärer och Vaktmästare kunna deremot afsättas genom ministerielt förfogande, men hafva, i händelse de efter längre ordentlig tjenstgöring utan eget förvållande blifva otjenstbara, säker utsigt till underhåll.

Vid inskrifningen i Archivet lemnas företräde till unge tjenstemän, hvilka med godt vitsord tagit sin statsexamen och redan hafva någon juridisk eller administrativ erfarenhet. Dernäst önskar man jurister, historici eller filologer, som äro eller snart blifva graduerade. Men alla, som icke redan tagit en statsexamen eller en doktorsgrad, måste underkasta sig i Archivet en kort pröfning för att bevisa, att de gjort nödiga studier i historia, om möjligt också i rättshistoria och paleografi.

Den praktiska archivskolan framskrider från ordnande, förtecknande och repertoriserande af lättare akter till svårare, från läsande, copierande, extraherande, beskrifvande och regestrerande af tydliga urkunder och copieböcker från Hohenstaufernas tidehvarf till de svårare från 15:de, 17:de och 18:de seklen, från biträde i kansliet till förande af s. k. «Geschäftsbücher», från lättare undersökningar i framlagda archivalier till sjelfständigare efterforskningar i repertorier och repositurer, från utkast af kortare embetsskrifvelser till utarbetande af vidlyftigare berättelser, i hvilka framläggas resultaten af gjorda forskningar.

För att den unge tjenstemannen skall blifva grundligt hemmastadd i alla grenar af archivtjensten, hänvisas han till särskilda referenter, hvilka genomse och efter behof korrigera hans urkundscopior, hans repertorier och regester såväl som hans utkast till embetsskrifvelser. Ett förträffligt medel till praktisk utbildning är att medfölja på visitationerna i kretsarchiven.

De första åren vid denna praktiska archivskola arbetar den unge extraordinarien i Riks-Archivet. När antagas kan, att någon ordinarie plats snart skall blifva ledig, förflyttas han på ett halft år eller längre tid till ett krets-archiv, för att under dervarande Direktors ledning göra sig förtrogen med tjenstens särskilda uppgifter.

Hand i hand med denna praktiska archivskola går den theoretiska. Denna består dels i åhörande af föreläsningar vid universitetet i Tysk stats- och rättshistoria, privat- och kyrkorätt samt paleografi och diplomatik, hvilka tvenne sistnämnda ämnen f. n. föredragas af Geheime Stats-Archivarien Professor Rockinger, dels i en kurs vid historiska seminariet för öfning i behandling och tillgodogörande af historiska källskrifter. Derjemte håller nuvarande Direktorn Dr von Löher hvarje vecka i Riks-Archivet föredrag öfver paleografiska, diplomatiska, rättshistoriska och archivaliska frågor.

Då i anseende till de fåtaliga archivplatserna en längre tid kan gå förbi, innan den unge extraordinarien erhåller fast anställning, men å andra sidan ordnandet, repertoriserandet och regestrerandet af archivaliemassorna i Riks-Archivet nödvändigt erfordra biträde af unga, friska arbetskrafter, så har numera anslagits för fem extraordinarier ett minimibelopp af 1101 Mark åt hvardera.

När någon sekreterareplats vid ett krets-archiv blifver ledig, så har i regeln den äldste Aksessisten vid Riks-Archivet anspråk derpå, men måste först ådagalägga sin skicklighet genom en muntlig examen för chefen samt ett skriftligt prof.

På sådant sätt förberedda och efter pröfning godkända, böra de ifrågavarande tjenstemännen gifva en såker borgen för att väl fylla sin uppgift, hvilken fördelar sig i följande hufvudgrenar: archivaliernas konserverande, deras indelande, ordnande och förtecknande, archivundersökningar för statens och för enskildes räkning, Archivets kompletterande samt tillsyn öfver de i landet kringspridda archivaliernas tillvaratagande.

För archivaliernas konserverande är härstädes sörjdt på flere sätt. Till förekommande af eldfara är archivbyggnaden alldeles fristående, i det att yttermurarna blott gränsa till den breda Ludwigsstrasse samt gårdar och trädgårdar. Alla rum och salar hafva hvälfda tak. Från de båda gårdsbrunnarna kan vatten pumpas upp i alla delar af byggnaden. Vid alla kranar finnas skåp med slangar att påskrufva. I fönstergallerna finnas på vissa ställen stora luckor, som öppnas inifrån. Under dessa galleröppningar kunna vagnar fara fram

och upphemta archivalierna. Urkundsskåpen äro så inrättade, att man kan utdraga deras särskilda afdelningar med det dyrbara innehållet, hvarefter alltsammans genom galleröppningarna kan skyndsamt undanskaffas i de utanför väntande vagnarna. Vid eldsvåda i byggnadens närhet måste hvarje tjensteman genast infinna sig, närmaste kasern skicka 1 officer med 4 underofficerare och 50 man samt närmaste tyghus sända 12 täckta vagnar, allt efter en noggrann instruktion. Dessutom är öfverenskommelse träffad med frivilliga brandcorpsen att lemna all slags hjelp. Vid verklig fara är stora rådhussalen bestämd till förvaringsställe för det räddade. Högsta ledningen af släcknings- och räddningsanstalterna tillhör Polisdirektorn.

Sotning sker hvar fjortonde dag under portvaktens uppsigt. Hvarje månad profvas vattenledningen i närvaro af en archiv- och en bibliothekstjensteman. Dessutom ega stora generalprof rum tvenne gånger om året. På vindarna stå vattensåar, som hållas påfylda från Maj till October. Hela natten går en brandvakt af två man omkring i byggnadens alla trappor och gångar. Tobaksrökning och arbete vid ljus äro alldeles förbjudna.

Till skydd mot inbrott äro alla dörrar af jern och alla fönster försedda med galler. Det är portvakt och vaktmästare strängt ålagdt att tillse, att inga obefogade personer uppehålla sig i gångar och gårdar samt att, när något misstänkt märkes, genast derom göra anmälan.

För att aflägsna damm och orenlighet företages minst en gång om året en rengöring af alla lokaler, hyllor, skåp och lådor, hvarvid äfven archivalierna afdammas. Dessutom underkastas alla archivalier en ännu grundligare rengöring, som det ena året gäller en afdelning, det andra året en annan. Dervid genomgås och putsas noggrant hvarje särskild handling, och om något af fukt angripet påträffas, utsättes det skadade genast för lufttorkning. När vid denna rengöring eller eljest copieböcker och andra gamla band befinnas hafva lösa eller söndriga blad, annoteras sådant för att om sommaren under en tjenstemans uppsigt repareras af en dertill inöfvad bokbindare. Härvid iakttager man noggrant, att hvarje löst pergament eller papper på behörigt ställe insättes, hvarjemte det hela förses med nytt starkt band, som dock så vidt möjligt utvisar bandets förra utseende. Med synnerlig sorgfällighet bibehålles

hvarje skrifven rad, om det låter sig göra, genom underläggande af ett fastare papper, och, der detta icke kan ske, genom att öfverdraga raden med fint genomskinligt papper. På samma sätt går man till väga med urkunder, som gått sönder eller tagit skada af fukt.

Till förekommande af oordning och deplacering af archivalier gälla följande bestämmelser:

- 1) En och samme tjensteman besörjer hela året uttagningen och återinläggandet af handlingar samt gör dervid i ett s. k. »Ausheberegister» noggranna anteckningar öfver hvad som uttages ur archivsalarna, vare sig för referentens studier, för forskare eller för utläning.
- 2) I forskarerummet gör den tjensteman, som der har uppsigten, en kort anteckning öfver de begagnade archivalierna samt vakar öfver deras förvarande och återställande.
- 3) Sändas archivalier utom Archivet, så bokföras de noga och fullständigt i utläningsboken, och antecknas dervid deras rätta plats, signering, afsändningsdag samt mottagare.
- 4) I postboken, som vaktmästarne föra, qvitterar post- eller jernvägstjenstemannen mottagandet af alla archivalieförsändelser.
- 5) Af hvarje embetsverk och enskild forskare, som får archivalier sig tillsända utom Archivet, infordras ett med underskrift försedt qvitto, som förvaras vid handakten.
- 6) Vid försändning af archivalier bestämmes efter omständigheterna en viss tid för återlemnandet, och denna termin antecknas i »Reproduktionskalendern». Hvad som icke på bestämd dag återkommit, infordras.
- 7) Alla akter, som icke efter tvenne år återlemnats, komma i en »Skuldbok», hvarigenom man ständigt erinras om att göra mottagaren påminnelser.
- 8) Som de flesta sändningarna gå till kretsregeringarna, är i senare tider föreskrifvet, att vid hvarje regering skall föras register öfver mottagna och afsända archivalier.

Hvad beträffar archivaliernas indelning, gäller den grundsats, att hvad som till sin uppkomst hörer tillsammans, vare sig såsom ett större eller mindre helt, fortfarande förblifver tillsammans. Archivet fördelas alltså i en mängd större och mindre archiv. För den äldre tiden lemnar den forna territorialindelningen grunden för archivmaterialets indelning, för

den nyare åter ordnas handlingarna efter de särskilda Statsministerierna, embetsverken och deras underlydande samt de högre och lägre domstolarne. Inom hvarje större och mindre grupp iakttages, så vidt möjligt, handlingarnas kronologiska ordning. Men när, oberoende af dessa grundsatser, vissa större aktgrupper och urkundssamlingar redan från förra tider finnas bildade endast efter materialets inre frändskap och likhet, så har man icke velat upplösa dem, om icke indelningsgrunden varit alldeles felaktig eller hinderlig för arbetet.

Inom hvarje särskild samling bilda urkunderna en hufvudafdelning, copieböcker, protokoll med flera akter den andra. I hvarje sal finnas jemte akterna också den till dem hörande urkundssamlingen. Denna skilnad har dock icke öfverallt låtit sig genomföras. I en afdelning, den stora adels- och familjesamlingen, hvilken förvaras i särskilda kartonger, ligga för hvarje familj urkunder och akter tillsammans i en och samma kartong. Alldenstund ofta blott få dokument förekomma om många af de till ett antal af öfver 5,000 uppgående familjerna, så har denna metod beqvämligheten för sig. Stor olägenhet är deremot förenad med Archivarien Ættenkhofers folianter. Denne har nemligen under sin långa förvaltning (vid midten af 1700-talet) bildat långa serier af band, i hvilka han sammanförde mer eller mindre sammanhörande archivalier, utan afseende på om de bestodo af urkunder eller akter.

Samlingen af kartor och planer uppgår till inemot 10,000 nummer och är särdeles väl ordnad.

Raritetssamlingen innehåller de äldsta urkunderna på Tyska språket, de tidigaste urkunderna på linnepapper, andra märkligare urkunder, Kejsarnes »gyllene bullor», sällsynta sigill, guldskrifter, vaxtafleböcker, konfraternitetsrotlar, nekrologier med målningar o. dyl.

Af Archivets större och mindre salar har, så vidt möjligt, hvarje grupp af archivalier erhållit sin egen sal.

Furstesalen omfattar urkunder öfver familje- och delningsfördrag, successionshandlingar, antagandet af konungatiteln,
vidare »Furste-selekten», eller en samling urkunder från äldre
Bayerska Hertigar, »Kejsar Ludvigs selekt», äfvenledes en stor
urkundssamling, slutligen 41 stora folioband, de så kallade
»Furstetomerna», innehållande Bayerska Hertigarnes brefvexlingar samt andra handlingar rörande deras familjeangelägenheter.

Länssalen innehåller urkunder och akter om länsväsendet i det gamla Bayern samt fordom sjelfständiga Furstendömen.

Landskapssulen innefattar de archivalier, som angå Landtständernas förhandlingar (ända från början af fjortonde seklet), hvartill komma författningsurkunderna samt de nyare Landtdagsafskeden.

Hemliga Rådsprotokoll bilda en lång serie af band innehållande de högsta statsmyndigheternas beslut 1556—1676, hvartill såsom bihang sluter sig Dekretsamlingen alltifrån år 1514, omkring 10,700 aktstycken.

Nabosalen omfattar förhandlingarna angående äldre granntvister samt fördrag mellan Bayern och närliggande Furstendömen.

Den långa Domstolssalen innehåller de urkunder och akter, som angå grundbesittning och egendomsförhållanden, indelade efter de äldre domstolarne.

I den stora Rättssalen förvaras domstolsordningar, provinslagar, politisaker, hexprocesser och andra vigtiga civil- och kriminalakter ända till de politiska rättegångarna i detta sekel.

Religionssalen omfattar reformationstidens förhandlingar, Hemliga Kyrkorådets protokoll m. fl. »Ecclesiastica».

En följd af salar upptager ett urval af de sekulariserade Högstiftens archiv.

Den stora Klostersalen (med tre närliggande mindre salar) omfattar det vigtigaste af de upphäfda klostrens archiv. I denna och nästföregående samling finnas Sydtysklands äldsta och värdefullaste copieböcker.

Ordenssalen med archivalier från Tyska orden, Malteseroch Jesuiterorden.

I Stadssalen förvaras hvad som angår de mediatiserade Riksstädernas forna souveränitet och hvad dermed sammanhänger.

I Grefve- och Herresalen samlas archivalier beträffande de mediatiserade verldsliga Riksständernas forna souveränitet.

Härtill sluta sig det forna Riksridderskapets urkunder, indelade efter kantoner.

I Kejsar-selektsalen finnes den stora dyrbara samlingen af kejsarurkunder ända från år 777.

Adelssalen innehåller i 410 kartonger, ordnade alfabetiskt efter slägtnamnen, den stora samlingen urkunder, stamträd och akter angående adliga och andra framstående familjer.

Andra stora samlingar bilda akterna från Rikskammarrätten och Rikshofrådet samt Krigsakterna, hvaribland finnas ej mindre än 800 folioband och 550 bundtar beträffande endast trettioåriga kriget.

Urkundernas placering. 1 de flesta archivsalarna intages midten af ett långt skåp, 1 meter högt och högst 84 centimeter bredt. Skåpet, hvars skifva äfven tjenar till bord, innehåller stora urkundslådor, antingen i enkla eller dubbla rader. I några salar finnas också urkundsskåp vid väggarna. Hvarje skåpafdelning kan genom särskilda dörrar tillstängas och äfven utdragas ur skåpet medelst jernhakar. Man har dock vid anläggningen icke beräknat, huru tunga och ohandterliga dessa skåpinrättningar blifva, när lådorna äro fylda med pergamentsbref.

I hvarje afdelning befinna sig öfver hvarandra sex rymliga draglådor, 92 cm. breda, 75 cm. djupa och 13 à 14 cm. höga. Deras innehåll kan vid utdragning lätt öfverskådas. I skåpdörrarna äro anbragta lufthål med fint galler, hvarjemte framsidan af hvarje draglåda ofvantill är försedd med tvenne halfrunda hål för lådans utdragning. Derigenom är tillika sörjdt för luftens ständiga inträngande (vid de dubbla skåpen också för korsdrag), hvilket särdeles mycket bidrager att skydda dokumenten och isynnerhet sigillen från att förmultna.

Archivundersökningar för statens räkning. På grund af de Bayerska archivens uppkomst och historia såväl som deras nyare organisation intaga de en annan ställning till staten än archiven i många andra länder. Det är icke de historiska och vetenskapliga intressena, som stå i förgrunden, utan de juridiska och administrativa, enär alla handlingar, som icke längre erfordras för de löpande göromålen hos Ministerierna m. fl. myndigheter, skola öfverflyttas till archiven och såsom ett helt ordnas och förvaltas. I stället för att man i frågor beträffande förra tiders real- och statsrätt annorstädes plägar vända sig till myndigheter med ständigt vexlande personal, fordrar Bayerska regeringen, att man anlitar archivtjenstemännen, hvilka hafva archivalierna samlade på ett ställe, kunna känna och öfverskåda dem samt genom sina historiska, administrativa och juridiska insigter synas särskildt skickliga härtill.

Endast Inrikes Statsministeriet har rätt att gifva Riks-Archivet eller dess åtta filialer några ordres, ingripa i göro-

målens gång eller bevilja rättighet till forskningar. Men framläggande af archivalier, utdrag och copior af sådana få begäras af:

- 1) samtliga Statsministerier,
- 2) kretsregeringarna och deras Fiskaler och
- 3) i vissa fall Allmänna åklagare. Andra myndigheter måste vända sig till sitt vederbörande Ministerium. Archiven söka dock, till undvikande af tidsförlust och mångskrifveri, att så vidt möjligt besvara de Kongl. myndigheternas direkta ansökningar.

Archivforskning. Med undantag af archivundersökningar för statsmyndigheterna betraktas all annan archivforskning såsom privat, vare sig den sker för korporationer, andliga eller verldsliga direktioner etc. Intill 1870 voro forskningar i de Bayerska archiven förenade med många svårigheter, men efter denna tid har tillträdet till dem blifvit mer och mer underlättadt, hufvudsakligen i följd af de historiska studiernas utomordentliga lyftning. Hvar och en har nu rätt till forskningars anställande, och utländingar behöfva icke någon diplomatisk rekommenda-Men hvarje obekant måste tillfredsställande legitimera sig beträffande sin person och sina syftemål. Ansökningarna kunna göras skriftligen eller muntligen. Öfver hvarje muntlig begäran göres en kort anteckning för de statistiska uppgifterna om Archivets verksamhet. Hvarje ansökan måste noga angifva forskningens föremål. I motsatt fall återlemnas den till sökanden.

Vid pröfning af en ansökan fäster man särskildt afseende vid sökandens personlighet och karakter, om denna erbjuder full garanti för archivaliernas säkerhet, såsom ock vid forskningens syftemål, att icke religion, sedlighet, regeringsmagten och ännu lefvande familjers intressen måtte kränkas.

Jemte underrättelsen att en ansökan blifvit beviljad förelägges vanligen forskaren en orienterande förteckning öfver för hans ändamål tjenliga archivalier. Dessas genomgående och studerande eger rum endast inom Archivet och i närvaro af en tjensteman, som har uppsigt dervid och särskildt har att tillse, att icke resp. forskares archivalier hopblandas. Hvarje forskare måste, innan han bortgår, ordentligt hoplägga sina archivalier på en bestämd plats till följande dag. Inga archivalier framläggas för forskaren, utan att förut vara noggrant genomsedda af tjenstemannen och antecknade. Framläggande af repertorier eger icke rum för andra än medarbetarne vid Vetenskapsakademiens Historiska Commission, som äro i statens tjenst. Hvarje forskare tillåtes att göra utdrag och afskrifter och behöfver i allmänhet icke framvisa dem. Utrymmet för forskare är alltför knappt tilltaget, och ofta inträffar förlägenhet att kunna placera dem.

Archivforskningar, som endast företagas i den historiska vetenskapens intresse, räknas till af staten gynnade företag och äro derföre tax- och stämpelfria. I andra fall är rättigheten till archivforskning belagd med en lösen af 1 mark 70 pf., ett belopp, som något höjes, såvida uppsökandet och bokförandet af de önskade archivalierna tager längre tid för tjenstemännen i anspråk. För afskrifter och vidimation genom embetsverket beräknas afskriftslösen till 35 pf. arket och vidimationsstämpel för första arket till 50 och för hvarje följande ark till 20 pf.

Denna taxering af archivforskningarna anses alltför lindrig och ingalunda ländande till fördel för staten, som dock underhåller archiven och lönar deras tjenstemän. Lika rätt och billigt det är, att lärde, hvilkas archivstudier verkligen komma vetenskapen till godo, behandlas med den största liberalitet, lika olämpligt påstår man det vara, att staten genom den ytterst lindriga taxeringen gifver, så att säga, en skänk till advokater och processlystne samt dilettanter i archivforskning, då archivtjenstemännens tid ofta för veckor tages i anspråk. Annorlunda är förhållandet i de Franska och Italienska archiven, der staten högre taxerar archivtjenstemännens biträde.

Önskar någon för enskildt ändamål vidimationer af afskrifter, så uppgår taxan för första arket till 1 mark 10 pf. och för hvarje följande till 20 pf., utom ofvannämnda stämpelafgift. Vill deremot en forskare hafva afskrifter eller utdrag verkstälda af någon archivtjensteman, så bör han komma öfverens med denne om godtgörelsen för arbetet, hvarom den senare inhemtar sin chefs bifall. Men då sådant arbete betraktas som privatsak, kan det endast ega rum före eller efter tjenstgöringstiden.

I och för möjliggörande af forskningar utom archivlokalen medgifvas följande undantag från den ofvan omnämnda regeln:

1) Archivtjenstemän, som äro ledamöter af Kongl. Vetenskapsakademien i München, kunna till sammankomsterna derstädes medtaga archivalier, för att öfver dem hålla föredrag.

- 2) Likasa fa medarbetare i Historiska Commissionen i samma Akademis lokal begagna archivalier, men endast inbundna, hvilka äfven af Akademiens Sekreterare bokföras.
- 3) Med chefens tillstånd få archivtjenstemännen hemtaga inbundna archivalier, men endast ett band i sänder.
- 4) Archivalier sändas på begäran till utländska archiv för underlättande af pågående arbeten, men endast med vilkor af samma återtjenst och om man är fullt betryggad för archivaliernas säkerhet.
- 5) Lärde af större förtjenst kunna likaledes till begagnande på kortare tid erhålla inbundna archivalier, dock alltid blott ett band i sänder, som stämplas och noga antecknas, men dessa archivalier måste alltid förvaras i något archiv eller bibliothek, som på qvittot öfver emottagandet ansvarar för, att forskningarna endast ske i dess lokal och att lånet efter en bestämd tid återsändes till Riks-Archivet. På samma sätt tillgår med urkunder.

Samtlige tjenstemän hafva äfven till åliggande att söka hos enskilde öfverkomma archivalier. För samma ändamål finnas dessutom förtroendemän öfverallt i landet. Icke endast antiqvitetshandlare besökas regelmässigt, utan också guldslagareverkstäderna, som förbruka ganska mycket gammalt pergament. Så snart något värdefullt dökument påträffats, gör man allt för att Archivet genom köp eller skänk måtte komma i besittning deraf.

Den största tillväxten erhålla dock de Bayerska archiven genom leveranser från embetsverken. För att kunna bevara allt värdefullare, som icke längre har plats i registratorskontoren, hafva i senare tider vissa grunder blifvit faststälda för afskiljandet och tillintetgörandet af äldre akter. Vederbörande äro nemligen skyldiga att insända förteckningar öfver dylika till Riks-Archivet, som ensamt afgör hvilka akter som böra kasseras och hvilka böra förvaras. Dessa senare öfverlemnas genast till Riks-Archivet. Om i särskilda fall en nogare besigtning på ort och ställe synes nödvändig, ditsändes en archivtiensteman.

Äfven i archiven befintliga, värdelösa juridiska och administrativa handlingar få till beredande af utrymme efter noggrann pröfning försäljas. Köpare äro vanligtvis pappersbruken, och förstörelseprocessen öfvervakas af en archivtjenste-

man. Hälften af försäljningssumman tillfaller de tjenstemän och betjente, som haft befattning med kasseringen, den andra hälften expensmedelkassan.

Jemte förenämnda arbeten, som omfatta de så kallade löpande göromålen, fortgår ständigt tjenstgöringen inom verket, d. v. s. det archivaliska ordnandet och förtecknandet, hvaruti alla deltaga. I Riks-Archivet finnes numera ingen grupp af handlingar, som icke är i någon mån ordnad och förtecknad. Hvad angår detaljordnandet, såsom regester öfver urkunderna, beskrifning öfver copieböckerna och repertorier öfver akterna, är man så långt kommen, att af copieböcker och akter de större hufvudgrupperna inom kort afslutats, och att hvad urkunderna beträffar medhunnits alla till och med 1200-talet, de flesta från följande tvenne sekel samt de vigtigare från femtonde seklet.

Emedan en stor del af de äldre archivförteckningarna voro mycket ofullständiga, beslöt man 1865 att söka genomföra en ny repertorisering. Anordningen i de nya repertorierna är icke lika i alla, utan rättar sig efter de särskilda gruppernas egendomlighet och isynnerhet efter det praktiska behofvet.

Öfver alla Archivets förteckningar upprättas alfabetiska generalkataloger, fördelade på Ort-, Person- och Sakregister.

Vidare finnes en kritisk öfversigtskatalog öfver alla Archivets grupper och serier jemte uppgifter om äldre och nyare förteckningar öfver desamma. Denna repertoriebok skall alltså visa hvad som är åtgjordt vid hvarje grupp eller serie, samt hvad som återstår att göra.

Dessutom eger Archivet en general-index till samtliga i bruk varande repertorier och förteckningar. Denna består af nära 12,000 oktavblad, som fylla 24 kartonger.

Urkundsregestren skrifvas på qvartblad, hvilka utan afseende på urkundernas innehåll eller plats inom Archivet i kronologisk ordning inläggas i stora kartonger, f. n. 759 stycken. Regestbladens antal uppgår för äldre tider intill år 1300 till omkring 10,000, för fjortonde seklet till 40,000, för femtonde seklet till 70,000 och för de tre följande seklen till 9,000, således tillsammans 129,000 qvartblad. Copieböcker och protokoll äro uppstälda bland akterna, men för de vigtigare af dem upprättas jemte den summariska förteckningen äfven noggrannare beskrifningar, som upptaga alla för karakteristiken af innehållet nödvändiga notiser.

Vid repertorisering af akter och band förtecknæs först allt dithörande på lösa blad, så att hvarje särskild handling uti samlingsbandet lätt kan igenfinnas. Lösa akter förses med pappersomslag, som angifva innehåll och tid. På samtliga band och akter sättas etiketter, som angifva seriens plats, namn och nummer, äfvensom volumens nummer. De på lösa blad skrifna förteckningarna omskrifvas slutligen och bilda stora folioband.

För urkundernas rätta förstående och för det historiska studiet i allmänhet är af oskattbart värde att på en gång kunna öfverse de mer och mindre vanställande förändringar, ortnamnen i tidernas längd undergått. De vigtigaste och mest invecklade af dessa namnförändringar kunna blott småningom konstateras. Det arbete, som i detta afseende 1864 påbegyntes, är nu så långt framskridet, att öfver 10,000 namn äro behandlade.

Till följd af bristande arbetskrafter äro Archivets publikationer tills vidare instälda, och alla disponibla krafter användas på ordnandet.

Alla embetsgöromål förrättas i archivbyggnaden, der hvarje tjensteman i regeln har sitt eget rum, hvaruti han ensam arbetar, med det undantag, att den expedierande Sekreteraren har de båda Kanslisterne och Kopisten hos sig. Dessutom finnas 5 större arbetsrum, deraf tvenne äro anslagna åt bibliotheket, tvenne begagnas af Aksessisterne och forskarne samt ett af Direktorn.

Ingående skrifvelser, som icke äro stälda till Direktorn, lemnas till expedierande Sekreteraren, hvilken öppnar dem, inför dem i journalerna, förser dem med löpande nummer och ankomstdatum samt sedan förelägger dem för Direktorn. Denne handlägger antingen sjelf ärendet eller gifver derom uppdrag åt någon bland tjenstemännen, hvilken i vigtigare fall efter afslutade undersökningar föredrager målet för Direktorn. Vid frågor af särskild betydelse och som fordra en grundligare utredning kan Direktorn kalla samtliga Råd, Assessorer och Sekreterare till en konferens, der hvar och en yttrar sin åsigt. Vid sådana tillfällen föres protokoll af den yngste Sekreteraren. Skall deremot i någon fråga egentlig kollegial behandling ega rum, så underrättas Archivet derom af Statsministeriet.

Alla utgående skrifvelser föreläggas Direktorn till bifall, ändring eller komplettering. Han ensam undertecknar dem,

medan expedierande Sekreteraren bifogar sitt namn såsom intyg att den i kansliet gjorda afskriften öfverensstämmer med conceptet.

Till Riks-Archivdirektorns särskilda göromål höra i regeln alla frågor rörande Riks- och Krets-Archivens lokaler och ekonomi samt den till närmare 50 embets- och tjenstemän samt betjente uppgående personalen.

Bland de öfrige tjenstemännen äro de löpande göromålen närmare fördelade, såsom referaten öfver undersökningar vid krets-archiven, betänkanden i frågor om archivforskning, utbyte af archivalier med andra myndigheter och stater, framtagande och återuppsättande af archivalier, bibliotheksförvaltningen, räkenskapsföringen, eldsläckningsväsendet etc. Aksessister och Praktikanter biträda än vid det ena, än vid det andra göromålet. Tvenne af dem föra uppsigten i forskaresalen, och en har att öfvervaka regestsamlingen; urkundernas afskrifvande fördelas mellan dem samtlige.

Kansligöromålen skötas turvis ett år i sänder af Riks-Archivsekreterarne. Dit hör förandet af journalerna, uppsigten och anordningen i kansliet, ansvaret för afgående skrifvelsers riktiga expediering, återlemnandet af archivalier till den tjensteman, som framtagit dem, kompletteringen och vården af embetsverkets eget archiv, tillsyn, att hvarje referent erhåller alla erforderliga handakter, slutligen taxeringsfrågorna samt uppsigten öfver repertorierna.

Utom de förut omtalade journalerna, i hvilka archivaliernas utläning, äterfordran och äterställande bokföras, komma företrädesvis Dagboken och Reproduktionskalendern i betraktande.

I Dagboken, motsvarande Svenska Riks-Archivets in- och utgående diarier, annoteras korteligen hvarje ingående skrifvelse och derpå följande åtgärder. Den har tio kolumner: den första angifver den löpande nummern, den andra skrifvelsens innehåll och referentens namn, den tredje insändarens namn, den fjerde handlingens datum och innehåll, den femte anmärkningar, den sjette till nionde svarsskrifvelsens afgång, adressat, datum och innehåll, den tionde slutligen anmärkningar.

I Reproduktionskalendern införes hvarje ärende, om hvars utförande på bestämd tid man behöfver påminnas. På detta sätt befordras högeligen punktlighet i ärendenas gång.

Taxeringsboken angifver influtna afgifter för tjenstledighets beviljande, forskningar, afskrifter och dessas vidimering ex officio. Inventariet utvisar möbler och husgeråd, Accessionsboken inköpta böcker och archivalier, slutligen Kassaböcker och Qvalifikationsboken.

Antalet embetsskrifvelser var till medlet af 1870-talet i ständigt tilltagande, t. ex. från 2,000 år 1871 till 2,700 år 1874, men har derefter något minskats.

Archivets dagliga arbetstid är kl. 9—2. Under denna tid måste hvarje tjensteman vara tillstädes på sitt embetsrum, så vida icke undantagsvis särskild öfverenskommelse träffas om tidigare eller senare tjenstgöring. Den sålunda bestämda arbetstiden kan dock allt efter behof utsträckas.

Vaktmästarne hafva tjenstgöring i Archivet sig ålagd äfven om eftermiddagarne, då de med sina familjers biträde ombesörja den dagliga rengöringen af embetsrummen.

Hvarje ordinarie tjensteman har årligen rätt till sex veckors ledighet, såvida tjensteåliggandena medgifva det. De öfrige anstålde erhålla ledighet efter omståndigheterna.

Före Mars månads utgång afgifver Riks-Archivets Direktor till Statsministeriet en berättelse om hvad under det förflutna året timat i Riks- och Krets-Archiven. Ministeriet låter derpå en skrifvelse afgå, i hvilken för de respektive tjenstemännen delgifvas de ställen i årsberättelsen, som särskildt angå dem. Berättelsen af handlar följande ämnen: 1) personalen, 2) lokalerna, 3) archivaliernas tillväxt, makulering etc., 4) göromålens allmänna gång, 5) kansliexpeditionen, 6) ordnandet och 7) extra arbeten. Årsberättelsen tryckes ej.

Hvartannat år visiteras kretsarchiven af Riks-Archivets Direktor eller ett Archivråd. Dervid föres protokoll, hvilket jemte berättelse insändes till Ministeriet. Dylik visitation eger äfven rum vid ny Archivföreståndares utnämning. Resekostnaden bestrides af Archivets expensmedel, hvilka in alles uppgå till 5,900 mark årligen och hvaraf 900 mark äro anslagna till resor och dagtraktamenten. Utom dessa expensmedel finnes äfven ett anslag af omkring 800 mark till s. k. ständiga byggnadsutgifter.

Lönerna för embets- och tjenstemännen stiga efter åldersklasser enligt följande schema:

	L ō n.							
Embete- och tjenstemän.	De första 5 åren.	Från 6 t. o. m. 10 året.	Från 11 t. o. m. 15 året.	Från 16 t. o. m. 20 året.	För hvarje vidare qvin- qvennium en ökning af:			
	M.	M.	M.	M.	M.			
Föreståndaren för Riks-Archivet	6,660	7,020	7,380	7,740	180, intill maximilönen 7,920			
2:ne Archivråd, hvardera	4,560	4,920	5,280	5,460	180			
Archiv-Assessorn	3,540	3,720	3,900	4,080	180			
3:ne Archivsekreterare, hvardera	3,000	3,360	3,540	3,720	180			

Detta utgör för hela ordinarie staten en summa af omkring 30,000 Mark.

De 5 Aksessisterne hafva, såsom ofvan anförts, arfvoden af minst 1101 Mark hvardera, ett belopp, som för en eller annan kan på Direktorns framställning af Ministeriet något ökas, och uppgår detta anslag f. n. till omkring 5,700 Mark.

Schema för arfvodesbeloppen till Funktionärer och Vaktmästare:

	Arfvode.							
Betjente.	sta 5	t. o. m.	t. o. m.	Från 16 t. o. m. 20 året.	t. o. m.	Från 26 t. o. m. 30 året.		
	M.	М.	M.	M.	M.	М.		
2:ne Funktionärer, hvardera	1,320	1,431	1,542	1,650	1,760	1,872		
2:ne Vaktmästare, hvardera	1,101	1,212	1,320	1,431	1,582	1,650		

utgörande således tillsammans omkring 5,000 Mark.

För Archivets bibliothek, som räknar öfver 16,000 band, utgör anslaget omkring 600 Mark årligen. Dessutom ökas bokförrådet genom byten och gåfvor. Från obehöfliga böcker söker man befria sig genom aflemnande till bibliothek, universiteter och historiska föreningar, eller genom försäljning såsom makulatur.

Särdeles omfångsrika äro utbytena med Hof- och Statsbibliotheket (beläget i samma byggnad som Archivet). Den allmänna grundsats, som dervid strängt iakttages, är att embetsskrifvelser böra tillhöra Archivet, men privata skrifvelser Bibliotheket.

Archivet aflemnar till Bibliotheket:

1) af trycksaker: inkunabler och annat gammalt dyrbart tryck, sådana planer, kartor och utkast, som icke tillhört några akter, samt slutligen böcker, som för Archivet äro obehöfliga;

af handskrifter:

- 2) annaler och klosterdagböcker;
- 3) krönikor, lefvernesbeskrifningar, passionshistorier, martyrologier och dylikt;
- 4) resebeskrifningar, savida de icke sasom officiella anteckningar höra till akterna;
- 5) alla memoirer, som icke böra lemnas till Geheime Stats-Archivet eller till Kongl. Husets Archiv;
- 6) enskilda korrespondenser och brefsamlingar, under samma inskränkning;
- 7) lagböcker och kommentarier, såvida de tydligt hafva karakter af blott privatarbete;
- 8) alla andra codices och handskrifter, som icke tillkommit för archivändamål; vidare liturgiska och musikaliska verk;
- 9) lärdes och embetsmäns litterära qvarlåtenskap, som icke berör archivaliska ämnen.

Deremot erhåller Archivet af Bibliotheket:

- 1) allt skrifvet urkundsmaterial, saväl originaler som afskrifter;
- 2) kalendarier och nekrologier, som innehålla urkunder, godsförteckningar och dylikt;
 - 3) landt- och provins-ständernas förhandlingar;
- 4) juridiska protokoll, domar, recesser med probationer och andra bilagor, statuter, ordningar, stads- och gårdsrätter, lagstiftningsarbeten samt officiella rätts- och domböcker;
- 5) de administrativa myndigheternas akter och embetsjournaler jemte grund-, jorde-, tionde- och andra mantalsböcker, folk-, gräns- och territorialbeskrifningar samt dylika statistiska uppgifter;
 - 6) riksdags- och kretsdagsakter med tillhörande handlingar;
 - 7) militärakter;
- 8) instruktioner för sändebud samt dessas berättelser; och slutligen
- 9) skrifna hjelpredor för archivaliska forskningar, såsom stamtaflor, vapenböcker, ortförteckningar m. m.

Ännu alldeles oberoende af Riks-Archivet är det, sedan 1846 vid Neuhausergasse belägna, s. k. Geheime Stats-Archivet eller Utrikesministeriets Archiv. Det innehåller akter och urkunder angående så väl den forna Tyska riksförfattningen och dermed sammanhörande inrättningar, som de olika grenarnes af Wittelsbachska huset yttre politiska förhållanden. Det bestod förr af trenne afdelningar, Kur-Pfalz, Kur-Bayern och Pfalz-Zweibrücken, hvilka 1799 förenades i Kur-Bayerska, sedan Kongl. Geheime Stats-Archivet. Hela samlingen är ordnad kronologiskt efter datum för handlingarnas mottagande och förvaras uti fasta skåp med lådor, som vid eldfara lätt kunna uttagas.

Länge var Archivet nästan otillgängligt för den historiska forskningen, men dessa inskränkningar upphäfdes till största delen genom Konung Maximilian II, dock måste man hos Konungen göra ansökan om tillstånd att få begagna detsamma.

Arbetsordning och journaler äro lika med Riks-Archivets. Tjenstemännen äro fyra till antalet, af hvilka dock de tvenne högre äfven äro anstälde vid Geheime Hus- eller Kongl. Familje-Archivet. Archivets chef, Professor Rockinger, fortsätter utgifvandet af det stora urkundsverket, Monumenta Boica, hvilket förut publicerats genom Riks-Archivet. Geheime Stats-Archivet hålles öppet kl. 9 f. m.—1 e. m.

Paris.

»Les Archives Nationales», enligt nuvarande chefens påstående så väl det största som det frikostigast doterade archiv i hela Europa, är temligen centralt beläget i hörnet af de smala gatorna Rue des Francs-Bourgeois (f. d. Rue du paradis des marais) och Rue des Archives (f. d. Rue du Chaume) samt sträcker sig äfven fram till Rue des Quatre-Fils, der Nationaltryckeriets tomt tillstöter, mot hvilken en skiljemur år 1877 blifvit uppförd.

Archivet leder, som bekant, sin uppkomst från revolutionen 1789 och grundades närmast i och för förvarande af Nationalförsamlingens handlingar. Inom få år förenades dock med det nybildade National-Archivet den betydliga återstoden af en mängd större och mindre archiv, hvilka, uppgående till ett antal af öfver 10,000, under den föregående tiden, oberoende af hvarandra, bildats vid de sedermera upphäfda förvaltnings-

grenarna och domstolarne. Dessa archiv drabbades dock dessförinnan af en svår förödelse, då på grund af Lagstiftande församlingens beslut en stor del af deras innehåll dels offentligen uppbrändes, dels öfverlemnades åt arsenalerna eller försåldes. Hvad som räddade återstoden från samma öde var upptäckten att nationen endast genom dessa handlingar kunde visa åtkomsten till de konfiskerade godsen, hvilka för statskassans behof måste försäljas. Af en milliard dokument räddades sålunda omkring tredjedelen, hvilken dock är tillräcklig att göra Frankrike till det på skriftliga minnesmärken kanske rikaste land.

Archivet inrymmes sedan 1808 i det gamla, för ändamålet af Napoleon I inköpta Hôtel Soubise, hvilket är försedt med en sardeles prydlig, aflång borggård, omsluten på de begge långsidorna af pelargångar, som sträcka sig mellan palatset och ingångsporten samt de på ömse sidor om denna belägna flygelbyggnader, embetslokalen, till höger, och bokbindareverkstaden, till venster. Embetslokalen innefattar, utom chefsvåningen 1 trappa upp, på nedra botten forskaresalen, sektionsbyråerna samt ordningsmans- och portvaktsrum, och sluter sig omedelbart till en, National-Archivet tillhörig, men åt »Ecole des Chartes» upplåten byggnad med särskild ingång från Rue des Francs-Bourgeois. Att återvinna denna byggnad utgör ett önskningsmål för archivförvaltningen, emedan hon derigenom blefve i tillfälle att utvidga forskaresalen, som är otillräcklig för det växande antalet arbetande och derjemte alltför låg och mörk.

Utom borggården finnas inom etablissementet tvenne mindre gårdar och en större trädgård, som disponeras af chefen.

I följd af archivaliernas stora tillväxt hafva flera tillbyggnader måst företagas, den sista större år 1870 vid Rue des Quatre-Fils. Denna senare har, likasom de öfriga nybyggnaderna, fönster endast åt gården, inga åt gatan, samt består blott af tvenne våningar, utom vinden, som äfven begagnas för handlingar af mindre vigt. De större salarna i bottenvåningen äro 12 meter djupa, 9 meter breda och 7 meter höga. Utom dessa finnas äfven flera mindre salar, hvilka, såsom de förra, äro försedda med ståtliga gallerier af jern. Våningen 1 trappa upp är blott 4,40 meter hög, har endast ytterväggar och utgör sålunda en enda sal, med dubbla fristående hyllor midtför fönsterpelarne. Murarna äro öfverallt invändigt klädda med bräder (såsom i de

åt Svenska Riks-Archivet upplåtna hvalfven under Kongl. slottet). Hyllorna äro så uppsatta, att salarnas hörn lemnas alldeles obegagnade och hyllfacken äro flyttbara på klossar (såsom ofta i bokskåp).

Till en stor del äro Archivets samlingar redan inbundna i hela skinnband, och bindningen fortsättes så mycket, som den anstälde bokbindaren med sina 5 manliga och 2 qvinliga biträden kan medhinna. Också har anslaget härtill på senare tider blifvit betydligt ökadt. Sämre äldre band och de, som ej passa i sina serier, ombindas. Allt verkställes med synnerlig omsorg, och ett nytt band betalas ofta med 30 å 40 Francs. Antalet nya band uppgår numera årligen till öfver 300.

De öfriga ordnade archivalierna äro placerade i öfver 120,000 kartonger, inuti hvilka de sammanhållas af tvenne i bottnen fastsatta, tumsbreda band, som med ett spänne fästas ihop öfver handlingarna. Utanpå hvarje kartong finnas påtryckta titlar, seriebeteckningar, nummer och ofta årtal, allt inom en ram, färgad olika för hvarje Archivets sektion. Kartongerna äro så inpassade i hyllorna, att de icke kunna ställas omedelbart på hvarandra; 2 à 3, högst 4, hafva plats i samma fack. Äldre kartonger utbytas efter hand mot nyare och bättre af alldeles lika storlek. Dessa sistnämnda hålla i längd nära 42 centimeter, i bredd nära 29 centimeter samt i höjd 17 centimeter.

Permbrefsamlingen eller »Trésor des Chartes» förvaras i kartonger, som till det yttre äro lika dem, som användas för de öfriga samlingarna, men inuti hvarje kartong af nyare (1873 års) modell äro trenne mindre inpassade, alla af sinsemellan samma höjd, en öfre större, passande efter insidan af den omslutande kartongen, för de större permbrefven, samt under densamma tvenne mindre bredvid hvarandra och blott hälften så stora, för de mindre permbrefven. De vidhängande sigillen äro öfverdragna med påsar af halfylle.

Alla archivalier märkas efter hand af vaktmästarne med Archivets stämpel, hvilken dock temligen ofta förändrats. Årligen stämplas några hundra tusen akter, de sista åren närmare en million.

Den för Archivet ännu gällande förträffliga Instruktionen (trenne s. k. organiska dekret och ett reglemente) förskrifver sig från andra kejsaredömet och finnes tryckt i ett mindre an-

tal exemplar; med största beredvillighet tillstäldes mig ett af chefen. Följande utdrag derur torde böra meddelas:

Dekretet den 22 December 1855.

- Art. 1. Archivet lyder under Statsministern *).
- Art. 2. I Archivet deponeras alla handlingar af allmänt intresse, hvilka icke längre äro nödvändiga för de löpande göromålen hos Ministerierna och dem underlydande myndigheter. Ett dylikt öfverlemnande (deposition) kan endast ega rum i kraft af ett dekret, och medföljer dervid alltid en förteckning.
- Art. 3. Statsministern meddelar tillstånd att donera handlingar till staten.
- Art. 4. Handlingar, som en gång uti Archivet deponerats, kunna blott i kraft af en lag detsamma afhändas.
- Art. 5. Samtlige Ministrarne öfverlemna till Statsministern för deponerande i Archivet förteckningar på dem underlydande archiv, vare sig dessa tillhöra staten, departementen eller kommunerna.
 - Art. 6. En Generaldirektör har ledningen af Archivet.
- Art. 7. Generaldirektören har i aflöning 15,000 Francs och skall bo inom archivpalatset.
- Art. 8. Tjenstgöringen i Archivet fördelas på fyra sektioner: 1:0 Sekretariatet, 2:0 den Historiska, 3:0 den Administrativa och 4:0 den Legislativa och Judiciella sektionen.
 - Art. 9. Utom Generaldirektören utgöres personalen af:
 - 4 Sektionschefer.
- 4 Sektionssouschefer samt Archivarier och Amanuenser (Surnuméraires auxiliaires) i mån af behof **),
 - 1 Redogörare,
 - 1 Ordningsman.

Samtlige desse embets- och tjenstemän äro fördelade i trenne klasser med olika löner för hvarje klass.

- Art. 11. Dessa tjenster tillsättas af Statsministern på Generaldirektörens förslag.
- Art. 12. Till chefer för de trenne sektionerna utom Sekretariatet kunna väljas medlemmar af Franska Institutet, sektionernas Souschefer och Archivarier samt lärde, som gjort sig kände genom utmärktare arbeten i historia, archeologi och

^{*)} Sedan 1869 Undervisningsministern.

^{**)} F. n. 25 embets- och tjenstemän utom 10 extraordinarier.

paleografi. Archivets tjenstemän hafva dock uteslutande rätt till hvarannan utnämning.

Souscheferne utväljas bland Archivarier och Surnumerärer, elever vid »Ecole des Chartes», som erhållit diplom såsom »Archivistes paléographiques», äfvensom bland departementens och kommunernas Archivarier.

Art. 16. I händelse af frånvaro eller annat förhinder företrädes Generaldirektören af en Sektionschef, som på hans förslag förordnas af Statsministern.

När Generaldirektören med döden afgår, åligger det Sektionschefen för Sekretariatet att uppehålla tjensten, för hvilken han ansvarar, tills en ny Generaldirektör blifvit utnämnd eller tillförordnad.

Dekretet den 22 Mars 1856.

Art. 1. Embets- och tjenstemännens aflöning bestämmes sålunda:

	[1	klassen	8,000	Francs.
Sektionschefer	{ 2	*	7,500	>
	l 3	>	7,000	>
		klassen	6,500	>
Sektionssouschefer	{ 2	klassen	6,000	>
	lз	>	5,500	>
Archivarier	(1	klassen	5,000	>
	$\{2$	>>	4,500	>
	3	>	4,000	>
Surnumerärer	1	klassen	3.500	*
	{ 2	» »	3,000	*
		>	2,500	>
Redogörare	[1	klassen	5,000	*
	{ 2	»	4,500	2
	lз	>	4,000	>
	[1	klassen	3,500	>
Ordningsman	2	> >	3,000	>
-	lз	>	2,500	>

- Art. 2. Med archivtjensten får ingen annan tjenst förenas med undantag af lärareplats vid »Ecole des Chartes».
- Art. 3. Taxan å afgifter för undersökningar samt för utskrift af akter är följande:

- 3 Francs för alla undersökningar i anledning af en framstäld förfrågan;
- 2 Francs för hvarje »rôle d'expédition», hvarje »rôle» två sidor, hvarje sida 20 rader och hvarje rad 12 à 15 stafvelser;
 - 1 Francs 25 cent. för stämpladt pappersark in folio.
- Art. 4. Archivförvaltningen får icke skrida till någon undersökning eller expedition, förr än ofvanstående afgifter blifvit erlagda.
 - Art. 5. Från alla kostnader fritagas:
- 1:0) Undersökningar och expeditioner i allmänt intresse för myndigheter.
- 2:0) D:o för enskilde personer i vetenskapligt, vederbörligen specificeradt ändamål.

De kostnadsfria expeditionerna skola utföras af sökanden sjelf eller hans ombud och kunna tagas på okarteradt papper.

Art. 6. För att blifva autentisk, måste hvarje expedition, med eller utan lösen, kollationeras och viseras af tvenne Sektionschefer, underskrifvas af Generaldirektören samt bekräftas med Archivets sigill.

Dekretet den 1 Aug. 1856.

Art. 1. Benämningen »Surnuméraire auxiliaire» af 1:sta, 2:dra och 3:dje klassen för de trenne lägsta tjenstemannagraderna ersättes af titeln Archivarie af 4:de, 5:te och 6:te klassen.

Reglementet den 12 Nov. 1856 är deladt i 5 kapitel och 90 artiklar.

T

Administrationen i allmänhet.

Generaldirektören leder göromålen och för å Archivets vägnar brefvexlingen med myndigheter och enskilde.

Han ansvarar för förvaltningen af expensmedlen och öfvervakar byggnadernas underhåll.

Årligen lemnar Generaldirektören redovisning till Statsministern för penningmedlens användande och afgifver dessutom:

1:0) Berättelse öfver de allmänna resultaten af arbetena under året *) samt Chefernes och Archivariernes göromål; äfvensom förslag till uppflyttning i högre klass m. m.

^{*)} Dessa berättelser äro i verkligheten ej årliga. Så afgafs t. ex. en gemensam berättelse för åren 1872-1875, en för 1876-1877. Båda äro tryckta.

- 2:0) Summarisk förteckning öfver tillökningen af archivalier, så väl från myndigheter som enskilde.
- 3:0) Rapport öfver byggnadernas skick jemte förslag till nödiga förändringar.

På hemställan af Sektionscheferne föreslår han för Ministern tillfälliga biträdens och renskrifvares antagande.

Han föreskrifver i samråd med Sektionscheferne, huru samlingarna böra uppställas, ordnas, förtecknas m. m.

Slutligen framlägger han för Ministern, äfvenledes efter samråd med Sektionscheferne, förslag om hvilka af Archivets förteckningar och handlingar böra tryckas, och uppgifver dertill lämplige tjenstemän. Dock få desse ej låta publikationerna i någon mån inkräkta på de öfriga göromålen.

II.

Sektionernas befogenhet och arbeten.

Sekretariatet förvarar handlingar från det forna Statssekretariatet, samlingarna i »jernskåpet» samt leveranserna från Statsministeriet.

Dit hör äfven uppdraget att ordna och förvara alla akter angående Archivets förvaltning och göromål, Generaldirektörens årliga berättelser till Ministern, protokollen vid sammanträdena mellan Generaldirektören och Sektionscheferne beträffande tjensteangelägenheter och den inre ordningen, en utförlig förteckning öfver alla kataloger och repertorier i samtliga sektionerna m. m.

Samma sektion ordnar och förvarar till Archivet insända förteckningar öfver andra handlingar, som tillhöra staten, departementen och kommunerna, ombesörjer vidare den dagliga expeditionen och anställandet af begärda archivundersökningar, tjenstgör vid forskaresalen, bibliotheket och räkenskaperna samt öfvervakar materielen.

Den historiska sektionen förvarar de handlingar, som särskildt hafva afseende på Frankrikes politiska, militära och kyrkliga historia från de aflägsnaste tider till 1789 års revolution, hvaribland »Trésor des Chartes» och dess supplement, klosterarchiven, påfvebullorna, de genealogiska handlingarna, de historiska sigillen och aftryck af dem.

Den administrativa sektionen förvarar de handlingar, som mera specielt angå förvaltningen af domänerna, finanserna och tvistemålen, såsom ordonnanser, patenter, konungabref, akter, utstälda af Statsrådet, Lothringens råd, provincialständerna, Franska räknekammaren, staden Paris' embetsverk, »archives de la couronne», handlingar rörande Prinsars domäner och apanager, sequester och konfiskationer, samt leveranserna från Inrikes-, Krigs-, Undervisnings-, Åkerbruks-, Handels- och Arbetsministerierna.

Den legislativa och judiciella sektionen förvarar lagar och akter, som utgått från politiska församlingar sedan 1787 till våra dagar; handlingar från den gamla monarkiens judiciella auktoriteter och corpser samt leveranserna från Justitieministeriet.

III.

Arbetets ordnande och fördelning.

Uti hvarje sektion fördelar chefen arbetena under Generaldirektörens uppsigt samt vakar öfver deras utförande. Han lemnar Generaldirektören hvarje månad redovisning för arbetena inom sektionen och föreslår för honom de förbättringar, han anser böra införas i tjenstgöringen.

Anser en Sektionschef, att vissa archivalier icke innehålla något af värde och att de derföre böra förstöras, låter han sin decemberrapport åtföljas af en detaljerad förteckning öfver dessa papper. Generaldirektören öfverlägger sedan derom med samtlige Sektionschefer och, i händelse förslaget enhälligt antages, verkställes förstöringen efter Ministerns bemyndigande.

Sektionssouschefen företräder chefen i dennes frånvaro eller vid annat förhinder. Han öfvervakar de åt tjenstemännen anförtrodda undersökningarna, beträffande hvilka han redogör för chefen, och deltager för öfrigt i sektionens arbeten.

Souschefer och öfrige tjenstemän böra helt och hållet egna de i reglementet bestämda timmarne åt de arbeten, som uppdragas dem af Sektionscheferne.

Inom hvarje sektion anteckna Archivarier och lägre tjenstemän sina namn vid ankomsten och bortgåendet på ett papper, som af en vaktmästare företes för Souschefen kl. 10 f. m. och kl. 3 e. m.

Byråernas dörrar öppnas kl. 9 och stängas kl. 4.

Souschefer och öfrige tjenstemän få icke aflägsna sig under arbetstimmarne utan chefens tillstånd. De, som besöka dem, få endast tillträde till mottagningsrummet (parloir).

Om någon tjensteman för sjukdom eller annat giltigt förhinder icke kan infinna sig å embetsrummet, bör han genast skriftligen underrätta Souschefen derom. Räcker frånvaron längre än 3 dagar, underrättas derom Generaldirektören, som låter verkets läkare intyga den sjukes tillstånd.

Ingen Archivets tjensteman får under någon som helst förevändning medföra archivalier utom archivbyggnaden.

Tjenstemännen äro förbjudne att för egen eller andras räkning samla archivalier eller autografer.

IV.

Diverse tjensteåligganden.

För hvarje akt, som i och för sektionernas eller allmänhetens tjenst tages från sin plats, lägges i stället en signerad och daterad lapp, hvilken upptager aktens rubrik, namnet på den person, som begärt densamma o. s. v.

Hvarje morgon samlar Souschefen lapparne efter de dagen förut återinlagda akterna och lemnar dem till Sektionschefen.

Ingen får lemna Archivet utan att sjelf eller genom vaktmästarne återuppställa de handlingar, han begagnat.

Souschefer och Archivarier böra för chefen påpeka de handlingar, som behöfva lagas, och sådana, för hvilkas bevarande fordras särskilda försigtighetsmått.

Arbeten i och för inbindning och kartonering, så väl som alla för akternas konserverande nödiga reparationer, verkställas inom Archivet uti en för detta ändamål inrättad verkstad. Dessa arbeten öfvervakas af chefen för Sekretariatet.

Hvarje begäran att erhålla meddelande eller utskrift af en eller flera handlingar sker genom skrifvelse, som noggrant angifver föremålet för ansökningen. En begäran, som icke är så affattad, mottages ej. Skrifvelsen granskas af vederbörande Sektionschef och underställes slutligen Generaldirektören, som tillåter eller vägrar det begärda meddelandet. I sistnämnda fall kan sökanden vädja till Ministern.

I händelse ansökan gillas, inregistreras den genast och utdrag deraf tillställes af chefen för Sekretariatet vederbörande Sektionschefer. Desse låta anställa efterforskningar och gifva förstnämnde embetsman underrättelse om resultatet, hvilket denne sedan delgifver sökanden. Undersökningarna begäras på undersökningsbyrån (bureau des renseignements), der äfven svaren afgifvas.

Från ofvannämnda föreskrifter i afseende på ansökningar om meddelanden (communications) äro undantagna statens embets- och tjenstemän, lärde af vissa kategorier samt andra, som fått tillstånd att forska i Archivet, hvilkas ansökningar öfverlemnas direkt från undersökningsbyrån till vederbörande Sektionschefer. Desse meddela eller vägra de begärda akterna i forskaresalen utan vidare omväg.

Förteckningar och kataloger, som i manuskript förvaras i Archivet, få icke utgöra föremål för meddelande.

Utan särskild tillåtelse eller skrifvelse af Generaldirektören får ingen främmande person inkomma i archivsalarna för att på stället genomgå akterna. Den, som erhållit dylikt tillstånd, åtföljes alltid af en archivtjensteman, utsedd af vederbörande Sektionschef.

Ingen handling kan utlemnas till begagnande utom Archivet, såvida icke skriftlig, officiel begäran insändes från vederbörande Minister eller Statsministern. Vid afsändningen lemnas ett qvitto af samme Minister, som gjort reqvisitionen. Sektionschefen öfvervakar handlingens återställande på utsatt tid.

Forskaresalen är öppen alla helgfria dagar kl. 10—3, då en Archivarie*) af sekretariatssektionen sköter öfvervakandet, dervid biträdd af trenne vaktmästare, af hvilka en ständigt är tillstädes i salen, medan de tvenne andra hafva till åliggande att transportera archivalierna. Hvar och en, som erhållit tillstånd att få archivalier sig meddelade, erhåller tillträde till salen på den för detta meddelande bestämda dagen.

Den vakthafvande Archivarien (Président de la salle du public) får i intet fall och under ingen förevändning meddela samma person tvenne bundtar eller tvenne kartonger på en gång. Hvarje ostämpladt dokument måste först förses med Archivets stämpel. Hvarje kartong, bundt eller portfölj, som innehåller mer än 100 aktstycken, meddelas i särskilda omslag med högst 100 akter i hvarje. Intet dokument framtages efter kl. ½ 3 e. m.

Intet dokument får reproduceras genom kalkering eller facsimile utan Generaldirektörens skriftliga tillstånd.

Forskarne äro skyldige att iakttaga största varsamhet vid handlingarnas begagnande, så att dessa icke på något sätt skadas.

^{*)} Denne sitter i en hög katheder, forskarne nedanför vid småbord.

Har en forskare fått en kartong eller bundt att begagna, skall han återställa den i samma ordnade skick han mottagit den.

Vid återlemnandet för dagen skall forskaren uppgifva, om han äfven följande dag önskar begagna samma archivalier. De handlingar, i afseende på hvilka ett dylikt förbehåll icke gjorts, återuppställas uti archivalarna, sedan de först undergått en omsorgsfull granskning. Archivarien tillställer passersedlar (laissezpasser) åt de forskare, som vid utgåendet föra med sig böcker eller portföljer, hvilka senare måste förut framläggas för honom.

Bibliotheket är öppet för Archivtjenstemännen dagligen kl. 1—3, men för allmänheten är tillträde förbjudet. Öfver boksamlingen är en noggrann katalog upprättad, i hvilken Bibliothekarien inför hvarje nytillkommen bok under dess nummer jemte ett signum för att angifva, om boken förvärfvats genom köp, gåfva eller byte.

Bibliothekarien för en utläningsbok, i hvilken inskrifvas alla tjenstemännens boklån och tiden för deras återställande. Läntagaren tecknar dervid sitt namn och erhäller en passersedel. För hvarje uttagen bok lägges en lapp. Bibliothekarien redovisar i sina arbetsrapporter för dessa lån samt för bibliothekets ställning och behof.

Redogöraren upptager lösen för undersökningar och expeditioner, förvarar uti en särskild kassa de inflytande medlen och gör hvarje halfår insättning i Räntkammaren. Samme tjensteman för räkenskaperna, mottager de utanordnade medlen, utlemnar aflöningar och arfvoden samt betalar leverantörer.

V.

Materielen.

Tjenstgöringen vid materielen tillhör Ordningsmannen och under hans uppsigt vaktmästarne.

Ordningsmannen (Commis d'ordre) håller ett detaljeradt inventarium öfver hela materielen, inför deri under vederbörliga rubriker, såväl som i journalen, allt hvad som tillkommit, och får icke mottaga någon leverans eller tillåta något arbete påbegynnas, utan att anvisning företes från chefen för sekretariatssektionen. Han låter verkställa nödiga förändringar och omflyttningar af Archivets inventarier, gör uppköp af för de särskilda byråernas arbeten nödvändiga pappershandelsartiklar och bestyrker deras användande genom invisningar, undertecknade af Generaldirektören eller en Sektionschef.

Ordningsmannen mottager hvarje morgon kl. 8 af Generaldirektören nycklarne till archivsalarna och sektionerna samt återlemnar dem hvarje eftermiddag efter Archivets stängning.

Ordningsmannen bor inom archivpalatset.

Vaktmästarne begifva sig dagligen på sin post kl. 8 och qvarstanna till stängningen. Under arbetstimmarne äro tvenne vaktmästare skyldige att ständigt uppvakta Generaldirektören, den ene i hans tambur, den andre i hans yttre förmak. En af dem åligger det specielt att hafva tillsyn öfver städningen i archivsalarna. Trenne äro upptagne af tjenstgöring i forskaresalen och minst tvenne andra stå till tjenstemännens disposition för sektionstjenstgöringen. Utan befallning få vaktmästarne icke ingå i archivsalarna med undantag för dem, som till sådan slags tjenstgöring fått särskildt uppdrag. Sön- och helgdagar håller sig en vaktmästare ständigt till Generaldirektörens förfogande i och för ärenden af synnerlig vigt.

Portvakten öfvervakar noga kommande och gående. Han öfverlemnar till Generaldirektören alla bref, som ankomma före eller efter arbetstiden. De, som anlända under tjenstgöringstiden, aflemnas af en vaktmästare till chefens för Sekretariatet arbetsrum. Det är förbjudet för vaktmästarne eller portvakten att mottaga någon gratifikation af personer, som forska eller besöka Archivet. — Så långt reglementet.

Hela sekretariatssektionen utgöres af 13,000 särskilda artiklar (utom bibliothekets 18,000 band), historiska sektionen af 4,500 band och 5,500 kartonger, administrativa sektionen af 118,000 band och kartonger, 17,000 bundtar samt 2,000 kartor och 7,000 planer. Legislativa delen af judiciella sektionen omfattar nära 14,000 bundtar samt 5,000 band och kartonger, den öfriga delen af samma sektion 78,000 band och kartonger (hvaribland »Parlement de Paris» öfver 26,000 och »Châtelet de Paris» nära 19,000) samt 12,000 bundtar.

År 1871 publicerades under namn af Inventaire sommaire et tableau méthodique des fonds, conservés aux Archives Nationales (846 sid. stor quart) en kort men ganska fullständig förteckning öfver samlingarna, omfattande tiden före 1789. Denna generalkatalog är uppstäld hufvudsakligen efter samlingarnas historiska uppkomst och anför sålunda icke archivalierna så systematiskt, som de inom den vedertagna sektionsindelningen förekomma. Hufvudgrupperna i samma förteckning äro:

»Trésor des Chartes». Under Merovingernes tid voro de akter, hvilka regenten ansåg af vigt att bibehålla, deponerade i skattkammaren bland kronans största dyrbarheter. förhållande fortfor utan tvifvel under de förste Capetingiske Konungarne, och derigenom hafva politiska akter af äldre datum än Filip Augusts regering kunnat räddas från förstörelse. Samtida vittnesbörd tillskrifva denne furste bildandet af >Trésor des Chartes», en samling, hvilken sedan slutet af 12:te århundradet utgjort statens Archiv. Der deponerades icke allenast akter, som intresserade regenten personligen, utan äfven allt, som angick hans förhandlingar med främmande makter, med kyrkan, städerna och de store feodalherrarne, såsom ock de med kronan successivt förenade provinsernas archiv. Utom papyrus- och pergamentsbrefven förvaras äfven derstädes det Kongl. kansliets registratur från Filip den Sköne till Carl IX (1302-1568), hvilken nästan fullständiga samling utgör ei mindre än 265 stora folianter i hela skinnband. Detta registratur föregås och efterföljes af »inventaires» och afskriftssamlingar från den egentliga »Trésor», hvaribland förekomma de dyrbara kyrko- och klosterarchiven från Filip Augusts och Ludvig den Heliges tid, hvilka samlingar, förutom afskrifter af skrifvelser till Konungen, innehålla concepter till Kongl. skrifvelser och kunna betraktas såsom de första kansliregistraturen. »Trésor» ordnades 1615 i sitt nuvarande skick, hvartill ett ganska stort supplement sedermera kommit. Den indelas i två stora serier: »Gouvernements» och »Mélanges» med flera underafdelningar. De äldsta dokument i gamla samlingen äro af år 755, i supplementet af år 718.

»Monuments historiques». Den byrå, som af Conventet fick i uppdrag att sortera de gamla archiven efter de förekommande rubrikerna, skulle afskilja de handlingar, hvilka blott voro af historiskt intresse. Ett resultat af detta arbete blef bildandet af en serie handlingar, uttagna ur ecclesiastika archiv, Parlamentets, Räknekamrarnes, hofvets och kansliets archiv. Främst i denna samling förekomma de dyrbara Merovingiska papyrusdokumenten och talrika Capetingiska diplomer, innehållande Kongl. bref, skrifvelser, utgångna från biskoparnes och de store feodalherrarnes kanslier, politiska brefvexlingar m. m., ordnade kronologiskt efter regenterne. Det är denna samling, fortsatt till revolutionen, som

under namn af Musée historique» är uppstäld i stora våningen 1 trappa upp i det gamla Hôtel Soubise och tvenne dagar i veckan hålles tillgänglig för allmänheten. En förträfflig katalog öfver densamma utgafs af Archivet 1866. Det äldsta papyrúsdokumentet är af år 528 (Childebert I).

»Conseils du Roi», fördelad i fyra afdelningar efter de särskilda konseljerna. Till denna hufvudgrupp hänföras äfven de permanenta såväl som de extraordinära Commissionerna.

Pärskapet, dess privilegier, rang m. m.

Franska kansliet. Som Kansleren, hvars verksamhet i det närmaste motsvarade våra forna Riksdrots- och Rikskanslersembeten, underhöll en ständig brefvexling med de souveräna hofven, var archivet mycket betydligt. Det förstördes emellertid till större delen under revolutionen.

Ett lika olycksöde har drabbat största delen af det archiv, som tillhört *Ministeriet för Kongl. huset*, hvilket tillika omfattade så väl katolska som protestantiska presterskapets angelägenheter.

Konungens hof. Dit räknades äfven General-Direktionen öfver byggnader, trädgårdar, akademier etc.

Utrikesministeriet. Dithörande akter saknas i detta archivallt ifrån år 1688. Deremot förvarar Archivet åtskilliga handlingar tillhörande förvaltningen af de provinser, vanligen Champagne, Normandie och Guienne, som fordom voro tilldelade Utrikes Statssekreteraren. En särskild afdelning bildar en samling förhandlingar och traktater med Spanien, hvilken på grund af dessa handlingars historiska intresse aflemnats från Utrikesministeriet.

Krigsministeriet har likasom Utrikesministeriet sitt eget archiv. Hvad här finnes utgöres hufvudsakligen af handlingar rörande af Ministeriet förvaltade provinser, särskildt Corsica, dupletter af mönsterrullor samt Generalfälttygmästarens och Krigsskolans archiv.

Generalkontrollen öfver finanserna jemte dithörande administrationer, domäner, handel, manufakturer, landtbruk, vägoch brobyggnader, kanaler, hamnar, stuterier, förpaktarebolag, uppbörden af accisen och domänerna etc.

Archiven för Furstendömet Dombes, Hertigdömena Lothringen och Bar. Furstendömet Montbéliard, Languedocska städerna (deribland protokollen vid deras sammankomster 1501—1789) och staden Paris (deribland privilegiisamlingen i original 1144—1625).

»Archives judiciaires», hvartill höra: Grand Conseil, Parlement de Paris (1254—1790), Châtelet de Paris (1255—1791), vanliga Kongl. domstolar, Kammarrätten (Chambre des comptes) med jordeböckerna, Cour des aides de Paris, Cour des Monnaies, särskilda domstolar, m. m.

»Archives ecclésiastiques», såsom: Bullarium från Påfven Zacharias till Pius VI (741—1799), presterskapets förvaltningsutskott, presterskapets sammankomster (protokoll 1561—1775) och privilegier, erkebiskopsstiftet Paris med dithörande kyrkor, seminarier, kloster, andliga korporationer och hospitaler; vidare kloster och andliga korporationer i landsorten, Malteserorden och S:t Lazariorden.

Universitetet och »colléges» i Paris.

De furstliga husens archiv, nemligen Artois, Bouillon, Condé, Conti, Orléans, Penthièvre och Provence.

Med sequester belagda familjepapper.

Kartor och planer samt slutligen

Tryckta dokument.

Fordom var Archivet tillgängligt blott för ett fåtal privilegierade forskare, men numera är förhållandet i detta afseende helt olika. Begärda akter meddelas med stor liberalitet, dock äro några kategorier undantagna härifrån, t. ex. de papper, som under den stora revolutionen blifvit sequestrerade, vidare de handlingar, som under senaste tider från Polisdirektionen öfverlemnats till Inrikesministeriet, slutligen sådana som angå skandalösa förhållanden, hvilkas offentliggörande kunde väcka anstöt.

De senare åren har antalet besökande i forskaresalen varit i nästan jemn tillväxt; 1872 besöktes Archivet af 698 personer, hvilka erhöllo 3,300 meddelanden (communications), 1877 af 1081 personer, hvilka erhöllo 5,934 meddelanden. Antalet skriftliga ansökningar (demandes) har likaledes varit i ständigt stigande, från 1030 år 1872 till 1560 år 1877. Antalet besökande i Archivmuséet uppgår numera till öfver 2,000 årligen.

För att kunna kontrollera de utlemnade handlingarnas ordentliga återuppställning på rätt plats föres alltifrån 1874 inom hvarje sektion ett register eller diarium öfver begagnade akter. Deruti inskrifves dagen för ansökningen, dagen för aktens framtagande och återställande, äfvensom namnen på den sökande och Archivarien, som gjort undersökningen. Förandet af dessa register är uppdraget åt sektionernas Souschefer.

I forskaresalen är i senare tid inrättadt ett litet, för forskarne beräknadt bibliothek till begagnande på stället; nya exemplar af samma böcker inköpas för Archivets eget behof, stundom till och med för hvarje sektion särskildt.

För att blifva anstäld i Archivet fordras att hafva genomgått ett högre läroverk (collége). Alla de nuvarande tjenstemännen utom trenne hafva dessutom genomgått »Ecole des Chartes», der kursen är treårig.

För inköp af archivalier finnes intet anslag. När Archivet erhåller sådana genom gåfvor, uppställas dessa särskildt för sig, äfven om de fullkomligt låta inpassa sig i äldre serier, hvilka på officiel väg aflemnats.

Sigillen aftryckas i en särskild verkstad inom Archivet. Dessa aftryck uppgå till öfver 50,000 och komma att bilda ett nytt museum i sammanhang med det stora paleografiska.

Hvarje natt hålles noggrann vakt i gångarna och på gårdarna af tvenne vaktmästare, hvilkas ordentliga tjenstgöring kontrolleras af här och der uppsatta s. k. kontrollur.

I Paris finnes äfven ett annat ganska stort archiv, nemligen Archives du Ministère des affaires étrangères, hvilket förvaras i en af Ludvig Filip påbörjad, af Napoleon III fullbordad tillbyggnad till Utrikesministeriets palats vid Quai d'Orsay i Faubourg S:t Germain. Hela samlingen inrymmes i fasta väggskåp af ek, ofvantill öfverallt prydda med andra kejsaredömets emblemer i upphöjdt arbete. Inga fristående skåp eller hyllor belamra de stora salarna; dessa gifva derigenom ett högst angenämt intryck, men lokalen är olyckligtvis besvärad af fukt.

Archivets samlingar bilda trenne stora afdelningar:

1) Den diplomatiska korrespondensen, fortlöpande sedan 1662, nästan fullständigt bunden i hela skinnband *) efter dateringsdagen, hvarje beskicknings akter för sig, således sändebudens original och regeringens concepter tillsammans. De senare årens akter äro tills vidare uppstälda i kartonger med tryckta titlar.

^{*)} Den stora tillgången på dylikt maroquin skall härleda sig från betingade leveranser deraf vid med Barbareskstaterna ingångna äldre traktater.

- 2) Traktatsamlingen, äfven uti fasta väggskåp, men med ovanligt djupa lådor, så att traktaterna ligga många ofvanpå hvarandra.
- 3) Dessutom finnes en tredje stor samling, kallad »Mémoires et renseignements». Dit räknas sändebudens dagböcker m. m. som under beskickningarna hemsändts, allt kronologiskt bundet i hela skinnband. Ensamt Sverige upptager ett par skåp med dylika folioband.

Legationsarchiven quarstanna för öfrigt i regeln å beskickningsorterna, och det är egentligen endast upphörda beskickningars archiv (t. ex. de i Würtemberg och Baden), som åro fullständigt samlade härstädes.

Det betydliga men till större delen mindre brukbara archivbibliotheket upptager ensamt flera salar och sysselsätter tvenne tjenstemän. Archivpersonalen består för öfrigt utom Direktören af fem tjenstemän, deraf en särskildt för gränskartsamlingen. Aflöningen för desse tjenstemän jemte 5 vaktmästare uppgår till 49,000 Francs. Archivet har egen bokbindareverkstad.

Den grundsats, som ända till våra dagar följts i afseende på archivaliernas begagnande har varit, att de framför allt borde vara till nytta för Ministeriet sjelft samt för de Franska agenter, hvilka för att bereda sig till framtida utländsk beskickning behöfde studera sina företrädares brefvexlingar och memoirer. Emellertid har ifrån restaurationstiden tillträde till Archivet understundom medgifvits forskare, ehuru på ett mer eller mindre begränsadt sätt. Sålunda uppgick antalet forskare under åtta år, från 1867 till 1874, till endast 45 personer, oaktadt tillträdet med hvarje år lättades.

På Utrikesministern Hertig Decazes' förslag bildades i Februari 1874 en »Commission des Archives diplomatiques» af 11 ledamöter för att yttra sig öfver Archivets upplåtande åt forskare, öfver publicerande af Archivets handlingar m. m. Frukten af Commissionens nio sammanträden blef ett i Maj s. å. af Ministern faststäldt reglemente, som tillåter forskningar, likväl efter ansökan hos Ministern, med noga uppgift på föremålet för samma forskning. »För äldsta tider till freden i Utrecht är man icke underkastad några inskränkningar, men för tiden från 1713 till och med Ludvig XV:s regering måste man vid slutet af hvarje forskningsdag genom vederbörande

tjensteman låta underställa Archivets chef sina extrakter och afskrifter. För den följande tiden kan man endast i högst exceptionella fall få sig något meddeladt» (art. 4).

Den följande Utrikesministern, de Freycinet, ökade i Febr. 1880 antalet af Commissionens ledamöter till 20, och på dess förslag utfärdade han i April s. å. ett nytt allmänt reglemente för Archivet samt ett särskildt för forskaresalen. Det förra af dessa är egentligen endast i art. 4 skiljaktigt från det äldre af år 1874. Tidskiftet för archivaliernas oinskränkta begagnande är uti det nya utsträckt till den 14 Sept. 1791; för tiden till den 30 Maj 1814 måste forskningens resultat dagligen underställas chefen.

Ur reglementet för forskaresalen kan nämnas, att arbetstiden räcker om sommaren från kl. 12 midd. till kl. 5 e. m., om vintern från kl. 12 midd. till kl. 4 e. m. (i December undantagsvis kl. ½ 4 när dagern ej tillåter vidare arbete). Under följande tider är salen stängd: Sön- och helgdagar, påskveckan samt 15 Augusti—15 Oktober. Forskare få ej inom salen gå af och an, tala högt, röka eller på annat sätt besvära öfrige arbetande. Det är förbjudet att sjelf taga något från hyllorna eller tjenstemännens bord. Inga archivalier få begäras senare än en timme före salens stängning. Mer än 5 band få ej begagnas af samma person på en gång. Ingen kartong eller lös handling får meddelas utan chefens skriftliga tillstånd.

Forskaresalen är ett stort, ljust och gladt rum med platser för flere tjenstemän vid fönstren. Forskarne sitta vid ett stort hästskobord i rummets midt med platser för 18 à 20 personer.

Arbeten pågå i och för publicerande af instruktioner för Franska beskickningar till utlandet, men af archivpersonalen är det endast chefen som sysselsätter sig härmed. För öfrigt är nemligen det s. k. Engelska systemet antaget, d. v. s. att skicklige litteratörer utom Archivet åtaga sig publikationerna. Samtliga instruktioner för de olika beskickningarna till hvarje särskildt land behandlas härvid af en och samma person. England» väntas snart utkomma, dernäst »Österrike».

Stockholm den 28 Februari 1881.

Bilaga.

Regulativ

för göromålens gång inom Kongl. Preussiska Geheime Stats Archivet, utfärdadt af Direktorn öfver Stats-Archiven, Dr. von Sybel, att gälla från den 1 Juli 1881.

- § 1. Göromålen besörjas under Direktorns omedelbara ledning och uppsigt genom Geheime Stats-Archivariernes och Archivsekreterarnes kollegiala samverkan.
- § 2. En af Geheime Stats-Archivarierne är, så vida ej Direktorn personligen ingriper, i egenskap af expedierande ledamot ansvarig för upprätthållandet af den yttre ordningen, enligt följande §§. Denna befattning vexlar halfårsvis emellan Archivarierne efter fullmaktsdatum. Ett utbyte dem emellan kan blott ega rum med Direktorns bifall.
- § 3. Den expedierande Geheime Stats-Archivarien har att kontrollera arbetstidens punktliga iakttagande, föra tillsyn öfver att de för främmande forskare utfärdade föreskrifter noga efterföljas, att kansligöromålen behörigen handläggas samt att de lägre tjenstemännen iakttaga gifna förhållningsreglor. Han öfverlemnar de öfrige Archivariernes ordres (Weisungen) till Geheime Kanslisekreteraren och vaktmästarne, förelägger desse sistnämndes ansökningar om ledighet jemte eget utlåtande för Direktorn, och har sjelf rätt att meddela dem en dags ledighet. Samme tjensteman öppnar alla ingående skrifvelser, fördelar dem på vederbörande referenter och undertecknar sjelf för nödig enhet i ärendenas handläggning alla de särskilda expeditionerna, skrifvelserna och berättelserna, både i concept och renskrift gemensamt med referenten. Hyser han i något afseende tvekan rörande den föreliggande uppsatsen, men referenten håller på sin åsigt, så förelägges saken genast för Direktorn. Berättelser till någon af Ministrarne undertecknas af Direktorn

- sjelf. Den expedierande Archivariens ordres i ofvanstående frågor måste Archivets samtlige embets- och tjenstemän ovägerligen efterkomma. Möjligen förekommande meningsskiljaktigheter i detta afseende måste genast framläggas för Direktorn.
- § 5. Den hittills bestående delningen i trenne afdelningar upphäfves, äfvensom föreståndarebefattningarna för desamma.
- § 6. Ex officio ingående reqvisitioner fördelar den expedierande Archivarien efter ankomstdatum på Geheime Stats-Archivarierne efter deras tjenstålder. Det är tillåtet för den sålunda utsedde referenten att byta med sin kollega, men han måste före utbytet derom underrätta expedierande Archivarien.

Vidlyftigare arbeten af förenämnda slag, så väl som inordnandet af betydligare accessioner, kunna hänvisas till flere tjenstemäns gemensamma handläggning.

- § 7. Ingående ansökningar om Archivets begagnande från enskilde forskares sida föreläggas för Direktorn af den expedierande Archivarien jemte en eller flere referenters utlåtanden i saken, hvilka Direktorn tager i öfvervägande innan han slutligen afgör om den föreliggande ansökningen.
- § 8. Hvarje archivtjensteman är skyldig att vid reqvisitioner, enskildes forskningar och archivaliernas ordnande tillgodogöra sig sina kollegers insigter, likasom ock att sjelf icke undanhålla kollegerne sina.

Har han iakttagit bristande ordning inom någon särskild grupp af archivalier, hvilkas begagnande derigenom försvåras, så bör han derpå fästa Direktorns uppmärksamhet.

§ 9. Vid hvarje månads slut eger under Direktorns ordförandeskap ett sammanträde rum emellan samtlige Archivarier och Archivsekreterare, hvarvid en hvar af desse tjenstemän aflägger en utförlig berättelse om fortgången af hvad honom särskildt blifvit anförtrodt att ordna, hvarefter Direktorn på grund af tjenstemännens utlåtanden och framställningar fastställer arbetsplan för följande månad och arbetenas fördelning tjenstemännen emellan.

Protokollen vid dessa sammankomster ersätta hädanefter i afseende på archivaliernas ordnande de nuvarande månadsberättelserna.

Årsberättelserna redigeras af expedierande Archivarien, hvarpå den å ett gemensamt sammanträde af samtlige Archivarier fastställes och af alla underskrifves.

Närmare föreskrifter beträffande samlingarnas ordnande lemnas af Direktorn i ett särskildt »regulativ».

§ 10. Hvarje nyinskrifven »Hülfsarbeiter» hänvisas af Direktorn successivt till tvenne Archivarier, af hvilka den ene har att meddela undervisning om urkunderna, den andre om akterna. Expedierande Archivarien skall sörja för att den nykomne undervisas och öfvas i embetsjournalernas förande. Samme Archivarie har äfven att leda och kontrollera extraordinariernes verksamhet öfver hufvud samt att vid det månatliga sammanträdet derom afgifva berättelse till Direktorn.

Register öfver Rådslag i konung Johan III:s tid

upprättadt

af

V. EKSTRÓM

revideradt och tillökadt

af

E. W. BERGMAN.

1568.

Then 18 Decembris anno etc. 68 blef af the edle, velborne och velbyrdige herrar Rijkzens Rådh berådslagit på vår nådige herres och uthvalde konungs nådige behagh och förbättringh.

Förslaget om ett herremötes sammankallande till den 23 Jan. följande år tillstyrkes af rådet och föreslås särskildt Stockholm såsom den för samma möte tjenligaste staden, deremot afstyrkes antagandet af Danmarks hårda fredspropositioner synnerligast dess penninge-fordran, hvars utgörande till hälften instundande nyår vore omöjligt att tillvägabringa, i sammanhang hvarmed föreslås krigsfolkets förläggande i åtskilliga läger i Vestergötland och Småland för att afvärja fiendens förmodade anfall; till sist afgifves förslag om skrifvelse till konungen af Danmark angående fredspropositionernas hänskjutande till den förestående riksdagen.

Utan underskrifter.

Renskrifvet exemplar.

1 ark.

Archiv. meddel.

1569.

The ädle, välborne och välbördige herrers och gode mäns Riksens Råds betenklande och rådslagh på the artichler, som Kongl. Maij:t min allernådigeste herre nådigest hafver them befallet att förhandle om then 4 Maij anno etc. 1569.

Om K. M:ts kröning, hvilken rådet anser böra ega rum senast Johannis Baptistæ dag. — Om hertig Magnus af Sachsen och hans gemål, furstinnan Sofias lifgeding, hvarom hon först bör vara försäkrad, innan det kunde komma i fråga att utbetala hennes innestående brudskatt. — Om legationer till Polen och Ryssland. — Om skeppsflottans utrustning. — Om krigsfolkets i Lifland aflösning.

Utan underskrifter.

Concept och renskrifvet exemplar.

2 ark.

Diarium hvadh uthi rådhkammaren proponerat och slutet Ihr 80 Maij 69.

K. M:ts »uti egen kunglig person» afgifna förslag att strax efter sin kröning begifva sig ned i landet till Vadstena med det krigsfolk, som funnes i beredskap, tillstyrkes, hvaremot afstyrkes den af K. M:t framstälda propositionen om Gullbergs befästande.

Concept.

1 ark.

Then 2 Augusti vardt aff konng:e M:tt V. A. N. herre Rigssens rådh proponeredt.

Som hertig Carl och Erik Gustafsson (Stenbock) nu affärdades till det nere i landet församlade krigsfolket med fullmagter att föra befälet intill K. M:ts egen ankomst, tillfrågas rådet, om desse derförinnan borde företaga något mot fienden. Rådet tillstyrker, att de borde söka göra fienden allt möjligt afbräck, men icke före konungens ankomst leverera något större fältslag.

Vidare tillfrågas rådet, om man icke, då den danska och lybska flottan nu vore åtskilda, borde i det narviska farvattnet, der den lybska flottan uppehölle sig, söka angripa densamma, hvilket förslag af rådet tillstyrkes och föreslås tillika, att 6 eller 7 örlogsskepp skulle utrustas för att förstärka den i samma farvatten förut befintliga, 13 skepp starka flottan.

Till sist föreslås att värfva tyska ryttare från Lifland samt att för ryttarnes betalning pantsätta gods tillhörande öselska och wikiska adelsmän, som öfvergått på fiendens sida.

Concept.

1 ark.

Rådslag och betennekiennde hure man skall taga sakenn före emotth flenndherne the Dannsche, hvar the sigh for Vardbergh vardhe belegränndhes. Actum Vadstena thenn 9 Octobris anno etc. 69.

I händelse danskarne företoge sig något fiendtligt emot Varberg, föreslås att Pontus de la Gardie med sin ryttarefana, bestående af skottar och tyskar, samt med östgötar och småländingar, inalles 1,000 man och 700 hakeskyttar, skulle infalla i Skåne och der härja, bränna och sköfla allt som kunde öfverkommas, för att sålunda tvinga danskarne att minska sin styrka, hvarigenom man lättare kunde blifva dem öfvermägtig. Hertig Carl borde dock icke taga del i detta ströftåg.

Tvenne concepter, något olika formulerade, det ena med konungens namnteckning.

1 ark.

1570.

Then högborne furste, hertigh Carls och Rijkzens Rådz betenckende på någre artichler, som aff Kong:e M:tt vår allernådigeste herre äre befalte till att berådslå in Aprili anno etc. 70.

Om skeppsflottans utrustning, hvartill, utom hvad fogdarne hade att leverera, borde utkräfvas den af rådet beviljade sjettedelen af adelns förläningar. Lilla flottan borde ock utrustas och utgöras af minst 12 skepp.

Om landtåget. H. M. borde begifva sig till Kalmar för att vara närmare till hands vid de möjliga krigshändelserna; om konungen af Danmark icke förstärkte sin här, vore skäl att anfalla honom i hans eget land.

Att angripa Danmark från tyska sidan, kunde hertigen och rådet icke tillstyrka.

Med anledning af skottarnes förmodade förehafvande borde mönsterherrarne förhandla med dem och föreställa dem grundlösheten af det utspridda ryktet, att K. M. skulle hasva besalt knektar och bönder att »lägga dem ned».

Förslaget om en legation till Polen tillstyrkes af hertigen och rådet.

Beträffande ryktet, att K. M. ämnade begifva sig utur riket, anse hertigen och rådet icke lämpligt att derom någon vederläggning afgåfves, emedan samma rykte derigenom blott skulle erhålla så mycket större spridning, hvaremot tillstyrkes att några pålitlige män utskickades i hvar landsända med uppdrag att lugna allmogen för den långa fejden, styrka till välvilja och lydnad samt tillkännagifva K. M:ts afsigt att tillstundande sommar låta sändebud afgå till Tyskland i och för fredsmäkling med Danmark, hvarjemte föreslås att man skulle ytterligare tillskrifva romerske kejsaren om hans understöd i denna sak.

Utan underskrifter.

Concept.

1 ark.

1572.

Rådslagh belangendes the förnemste puncter, som på then herredag udi Calmarne äre vordne förhandlede then XVI Junij anno etc. M. D. L. XXII.

- 1. Om Erik Anderssons och Ambrosii affärdande till hertigen af Preussen för penningars upplånande.
- 2. Om förmyntning af silfver till krigsfolkets i Finland och Lifland aflöning samt om Claes Åkessons och Herman Flemings befäl i det narviska farvattnet och vid finska gränsen.
 - 3. Om de tyske ryttarnes aflöning.
 - 4. Om de danskes betalning.
- 5. Om gäldande af markgrefvinnan Cecilias af Baden och furstinnan Sofias af Saxen brudskatt.
- 6. Om kommendanters tillsättande på gränsfästningarna samt gränsernas sorgfälliga förvarande.
- 7. Om rusttjensten; föreslås, att register öfver disponibelt folk och hästar till K. M. insändas samt att för den »nöd och tvång», hvari landet befinner sig, äfven frälsemäns enkor och omyndiga barn i samma rusttjenst deltaga.
 - 8. Om gripande af tjufvar, skogstjufvar och mordbrännare.

- 9. Om K. Eriks förvaring; förordas, att han tills vidare hålles på Gripsholms slott, hvarjemte förslag afgifves å de personer, hvilka skiftevis böra akta på honom.
- 10. Angående föreskrift för ståthållarne att hålla noggranna förteckningar öfver i landet befintligt krigsfolk.
- 11. Om det för konung Gustafs graf afsedda monument, hvarpå för oliqviderade skulder i Antwerpen lagts beslag; föreslås, att skrifvelser skulle aflåtas till hertigen af Alba och andra personer om beslagets upphäfvande.
 - 12. Om en legation till Polen.
- 13. Om det främmande krigsfolk, som slagit sig ned så väl i städerna som på landet och icke är i K. M:ts ed och tjenst; föreslås, att detsamma genom ståthållarne skall tillhållas att icke företaga sig några stämplingar till rikets skada; de, som köpt sig skattehemman, skola åter upplåta dem till närmaste anhöriga och inflytta i städerna, om de fortfarande vilja vistas i landet.
 - 14. Om kompromiss-handeln med Danmark rörande Tre Kronor.
- 15. Om spanmåls upphandlande från tyske köpmän mot jern samt om handeln med utlandet.
- 16. Att den gamla lagen, som bjuder att »svenske köpmän, som köpenskap bruka i främmande land, för hvar 100 m/k de handla med, skola i riket införa en mark silfver», strängeligen efterlefves.
 - 17. Om kontroll öfver köpenskapen och myntväsendet.
- 18. Om noggrann uppsigt ifrån ståthållarnes sida öfver uppbördsmännen i riket.
 - 19. Om förslag till kontrollanter vid myntverket.
- 20. Om minskning i K. M:ts hofbetjening, hvars antal föreslås att inskränkas till 400 personer.
- 21. Till sist anför rådet, att det icke anser lämpligt, att utländingar, som icke till K. M:t aflagt ed, någon längre tid uppehålla sig vid hofvet, emedan det då vore att befara, att de såsom spioner stälde sig i främmande hofs tjenst.

Underskrifter, samtliga med sigill:

Petrus comes. Hogenskild Bielke. Nicolaus Gyllenstierna.

Claes Fleming.

Erik Gustafsson. Gustaf Baner.

Original och 4 copior.

3 ark.

1573.

- Rådslag författedt på the puncter, som Kong:e M:tt til Sverige etc. vår allernådigeste konung hafuer förestellt sine gode männ och Rijks Rådh, som hoos högbe:te K. M:tt hafue varit tilstädes til att berådslå och betenkie, begyntt udi Vadstene then 12 Januarij udi thette nhervarandes tridie och siutijende åhr och seden på Ulfuesund utaf then högborne furste her Carl, Sveriges Riikis arffurste och hertigh till Södermanneland, sampt thesse efter:ne edle, velborne och velbördige herrer, her Peer, grefue till Visingzborg och frijherre til Ridboholm, Sverigis Riikis drotzet, her Nils Gyllenstierna, Sverigis Riikis cantzler och frijherre til Lundbyholm, her Erich Gustafzon, frijherre till Cronebeck och Öresteen och her Erich Gyllenstierne till Nynäs, ridder, then 12 Februarij udi samme ähr bevilliget, samtycktt och beslutedt på högbe:te Kong:e M:ttz nådige betenkiende, förandring och förbätring.
- 1. Med anledning af den danska regeringens yrkande, att för de efter stettiner-fördraget förflutna 3:ne åren ega att uppbära inkomsterna från Lifland, samt vägran att godkänna svenska styrelsens gjorda omkostnader för landets försvar mot moskoviten, föreslås att tills vidare innehålla Danmarks fordran af svenska kronan.
- 2. Föreslås att ingå förbund med främmande tyska furstar och städer, förnämligast med de kring Östersjön belägna, och borde biskopen af Osnabrück derom tillskrifvas för att sålunda inleda underhandlingar med kurfursten af Brandenburg, hertig Julius af Braunschweig, hertigarne af Pommern, hertigen af Preussen, hertig Hans af Mecklenburg, hertig Adolf af Holstein samt furstarne af Cleve.
- 3. För krigsfolkets i Finland och Listand underhåll under den tillstundande sommaren föreslås att använda hela uppbörden ifrån Finland; tillika ansåges af nöden att »med all som största fog och lämpa» förhandla med menige man utöfver hela riket om en allmän gärd till skeppsflottans utrustning och underhåll med 6,000 mans besättning; om gärden icke skulle förslå härtill, föreslås att samtliga presterskapet och skolmästare samt K. M:ts hoftjenare, som hafva spanmål i uppbörd, skulle dertill bidraga med hälften af sitt underhåll.
- 4. Om örlogsflottans utrustning och nya fartygs byggande vid skeppsvarfven såsom Elfkarleby, Stegeborg eller annorstädes i Östergötland, Stockholm och Kalmar.
 - 5. Om gränsfästningarnas proviantering och förstärkning.
 - 6. Om bråtarnes förbättring i skogarne vid gränsen.
- 7. Derest danskarne skulle företaga sig något fiendtligt, borde Erik Gustafsson föra befälet och hafva krigsfolket till handa.

- 8. Kommendanterne på Elfsborgs och Gullbergs fästningar borde anskaffa patroner till det grofva skyttet.
 - 9. Från Tyskland borde några tusen skjutrör beställas.
- 10. K. M:t borde taga någon främmande öfverste i sin sold för att, när så påfordras, ställa sig i K. M:ts tjenst.
 - 11. Om adelns rusttjenstskyldighet.
- 12. Om »den gäld, som utaf Spanien fordras skall»; föreslås, att Hennes M:t drottningen, Hennes M:ts systrar, furstinnan af Braunschweig och fröken Anna i Polen dit afsända ett befullmägtigadt ombud med fullmagt likaledes från K. M:t.
- 13. Om K. M:ts uppbördavarors levererande till någon förmögen köpman mot reda penningar, hvarom borde förhandlas med den holländske köpmannen Arend Hofslager eller någon annan främmande köpman.
- 14. Om betalning af rikets gäld till Nederländerna. Som Nederländerna, genom att förse Sveriges fiender med tillföring, brutit det förbund, som blifvit ingånget emellan kejsar Carl och konung Gustaf, borde de åtnöja sig med en del af sin fordran; och sedan man härom kommit öfverens, kunde man lemna dem förhoppning om betalning, när K. M:t fått sin fordran af konungen i Spanien gäldad.
 - 15. Om myntets förbättring.
 - 16. Om varupris.
- 17. På det att räkenskaperna öfver rikets uppbörd måtte med noggrannhet blifva förda, böra ståthållarne med kamrerarne kontrollera dessa och sedan insända dem till räknekammaren för att der ytterligare granskas af Bengt Gylte, Anders Sigfridsson och Isak Nilsson.
- 18. Som det vore af stor vigt att K. Erik väl förvarades uti sitt fängelse, förordnas efterföljande af adeln att »hvarje två tillika sitt fjerdings år» akta på honom, nemligen: Hans Kyle, Nils Ryning, Christofer Torstensson, Per Ribbing, Lage Posse, Christofer Ribbing, Nils Jönsson på Skälby, Nils Persson på Gällared och Anders Larsson.
- 19. »Ståthållarne skola hafva tillsyn öfver att hvarken på landsbygden eller i städerna något onyttigt och fåfängt folk måtte sig der förhålla, utan de, som hafva baru, skola hålla dem till skolan, som dertill kunna vara tjenliga eller ock till att bruka köpenskap uti främmande land, så att de uti tid blefve satta till gode män uti Tyskland eller Nederland, der de kunna lära veta den utländska handel. Och de, som der icke hafva lust till, då skola de blifva hållna till ett ärligt handtverk antingen inrikes eller utomlands, all-

denstund man nu ganska sällan finner en svensk, som något godt embete rätteligen kan».

- 20. Yrkas, till ökande af rikets inkomster, att noggrann tillsyn hålles å den städerna ålagda accisen å främmande drycker, som införas i riket och der kannvis utsäljas.
 - 21. Föreslås förbud mot hästutförsel ur riket.
- 22. Om ordnande af skjutsväsendet; föreslås, att de vägfarande skola »kringläggas» hos bönderna till skjutsresor, hvar skattebonde vara skyldig att göra 2 skjutsfärder och hvar landtbo 1; skjutsafgiften bestämmes till ett runstycke milen. »De, som hafva K. M:ts postvapen, skola dock icke omläggas, utan igenom natt och dag utaf dem, som närmast vägarna bo, vare sig antingen gästgifvare eller andra, blifva förfordrade».

Till sist anhålla hertigen och rådet att, såsom K. M. redan gillat detta deras betänkande, K. M. härutinnan icke ville göra någon ändring utan att förut sammankalla några af rikets råd att derom öfverväga.

Underskrifter af samtlige i rådslaget deltagande ofvan angifne rådsherrar jemte deras sigill.

Original och 3 copior.

3 ark.

Riikzens Rådz betenkiende om the svar, som våre Legater i Pålen gifues skole på theris schrifuelser, steldt på vår aller nådigste herres och konungz förandring och förbätring. Actum Wäsby then 14 Aprilis anno etc. 78.

Med anledning af de till Polen afsände legaternes skrifvelse och förfrågningar afgifver rådet sina tankar om det polska konungavalet.

Som landets oförmögenhet genom det senaste danska kriget och det ännu pågående ryska vore så stor, att man hade att befara full-komlig utarmning, om ej krigstillståndet snart upphörde eller om något nytt krig åter tändes, så ansåge rådet i allo rådsamt, att man »med all som största lämpa och fog» skulle så practisera, att konungavalet i Polen fölle på K. M:ts egen person, hvarigenom många fördelar skulle tillskyndas K. M. och kronan. Så skulle K. M. derigenom komma i åtnjutande af de K. M. genom Hennes M:t drottningen tillhörande furstendömena i Italien Bari och Rosani samt den ansenliga penningesumma, som polska riket vore K. M. och drottningen skyldigt, hvilken summa då kunde användas för kriget mot Ryssland

och andra rikets nödtorfter, och skulle med polackarnes biträde ryssarne lätteligen kunna tvingas till en lidelig fred. Denna förening emellan Sverige och Polen skulle för öfrigt mycket stärka Sveriges anseende hos främmande magter och bidraga att lätta bördorna för Sveriges egna undersåter. Legaterne borde derför låta ständerna i Polen förstå konungens benägenbet att mottaga kronan och dertill utlofva dem goda vilkor. Intet, som kunde tjena till att befordra saken, finge försummas, »dertill måste nu allt omak och bekostningar vara osparde», i hopp att K. M. och Sveriges rike skulle derför framdeles rikligen varda ersatta.

Angående andra punkten i legaternes skrifvelse, om deras förtäring, så visste rådet för det närvarande dertill inga medel, utan föreslog, att man skulle hos någon förmögen köpman söka erhålla ett lån, till dess K. M. kunde förskrifva sadeln och andra, som förmögenhet hafvas, för att i egen person förhandla om en hjelp mot underpant i gods och gårdar. För att legaterne emellertid icke måtte lida nöd, borde man tillskrifva furstinnan af Braunschweig om någon undsättning med några tusen daler.

Enär andra potentater, som söka komma till regementet i Polen, utlofva stora fördelar och furstendömen åt polska kronan, så borde äfven legaterne å sin sida utfästa sig att den delen af Lifland, som tillhör Sverige, skulle med polska kronan blifva inkorporerad, om de med sitt val fölle på Sveriges konung; vidare skulle legaterne föreställa polska ständerna K. M:ts krigsmagt så till sjös som lands, hvarmed han kunde försvara dem för deras fiender.

Till sist tillstyrkes fästningen Viborgs befästande.

Underskrifter, alla med sigill:

Gabriel Christersson. Thure Bielke. Bengt Gylte. Erik Gyllenstierna.

Original och copia.

2 ark.

Kong:e Ma:ttz förtrogne mäns och Rådz betenckiende både om krigzsakerne udi Lifiand, så och andre riikzens nödtorftige ährender. Stockholm XXX Julij anno Christi M. D. L. XXIII.

Som det vore K. M:ts mening att fullfölja kriget mot Ryssland, så ansåge äfven rådet detta såsom det nyttigaste och bästa, om man dertill blott hade nödiga medel. Då nu K. M. för detta ändamål ville använda »det mesta K. M. på denna tid kan komma till väga», så kunde rådet icke annat än gilla krigets fortsättande.

I fall de nödiga medlen till krigsfolkets ännu innestående sold icke till fullo kunde uppbringas, så borde man till manskapets förnöjande gifva det slott och län i Lisland såsom underpant, hvilka det sedan efter återkomsten från krigståget sjelft kunde hjelpa till att försvara.

Ehvad man på detta sätt skulle kunna göra moskoviten afbräck eller ei, ansåge dock rådet oundgängligt, att man inginge på fredsunderhandlingar, såsom moskoviten sjelf dertill erbjudit sig, »enär rikets lägenheter icke längre kunde lida något krig».

Om krigsfolket icke stode till att förmå att bryta upp, borde man i alla händelser fördölja för detsamma landets oförmögenhet att betala den innestående solden, och föregifva, att förslaget om detta krigståg blott afsåge att pröfva manskapets goda vilja att tjena K. M. För att dölja förhållandet för moskoviten, borde K. M. skrifva till storfursten och förklara, att han hade hela sin krigsmagt liggande i Lifland, men icke ville med densamma göra någon skada, så länge fredsunderhandlingarna påginge vid gränsen. Tillika borde K. M. antyda, att konungen i Polen erbjudit K. M. sin bjelp, men att konungen dock såsom en kristen och fridsam furste å sin sida icke vore obenägen till fred.

Oaktadt K. M. vid senaste herredag i Stockholm utlofvade, att menige man skulle förskonas från vidare utlagor, så kräfde dock så väl krigsfolkets aflöning som markgrefvinnans af Baden och furstinnans af Saxen yrkanden om utbekommande af ännu resterande brudskatt, att en allmän gärd påbjödes, hvarom fogdarne och frälsemännen i landsorten borde häradsvis förhandla.

Om upphäsvande af den i Vadstena gjorda köpeordningen.

Till sist förklarar rådet såsom högeligen af nöden, att K. M. griper an den fredshandel, som moskoviten erbjuder, »alldenstund K. M. nådigst sjelf vet och ser till hvad oförmögenhet rikets ständer äro komna».

Underskrifter, samtliga med sigill:

Petrus comes. Gabriel Christersson. Thure Bielke.

Nicolaus Gyllenstierna. Jöran Gera.

(Sigill utan namnteckning*).

1 ark.

Bengt Gylte.

Original.

Erik Gyllenstierna.

^{&#}x27;) Fleminge-vapnet, antagligen Claes Fleming.

Rijksens Råds betenekende på the puncter, som Kongse Mitt vår aller nådigeste herre haffner nådigest lathitt them förestelle, författede opå Kongse Mitts höge förbättringh. (Odat.)

Om kriget med Ryssland; påyrkas såsom i föregående rådslag att ingå i fredsunderhandlingar. — Om krigsfolkets aflöning. — Om missförståndet emellan konungen och hertig Carl, till hvars häfvande föreslås att utse några förtroendemän att härom förhandla med hertigen. — Om upprorsstiftares bestraffning. — Om Elísborgs och Gullbergs befästningar.

Utan underskrifter.

Concept.

1 ark.

- Then högberne furstes, her Carl, Sverigis Rijkes arffurste och hertig till Sudermanland, Närike och Wermelandh etc. sampt the andre gode herrers betenckiende udi Riiksenns Rådh om någre vichtige saaker och ärender, som effter thenne tijds lägenheet högeligen äre aff nöden, steldt på Kong:e M:ts nådige behag eller förbättring. Actum Stocholm thenn Novembris anne etc. 1578.
- 1. Föreslås såsom det allra nyttigaste och bästa råd, att K. M. antager aubudet till fredsunderhandling med moskoviten, och förordas till dessa underhandlingars förande Claes Fleming, Henrik Claesson och Erik Håkansson.
- 2. Det främmande krigsfolket i Lisland borde, så snart krigstäget mot Ryssland vore slut, asdankas för konungens i Polen räkning, och kunde man då förhandla med detsamma, om det ej vore tillsreds att såsom betalning mottaga K. M:ts fordran i Polen. Det emellan besälhafvarne i Finland och ståthållaren i Novgorod ingångna stilleståndsfördraget borde godkännas.
- 3. Med afseende på oordningen i kronans uppbörd och utgiftsstat borde rådet och andra förtroendemän inspektera förråden på slotten och fästningarna och inga utgifter få förekomma utan K. M:ts och samtliga hos K. M. tillstädesvarande råds samtycke. Vidare föreslås inskränkning i hofförtäringen: till K. M:ts egen kungliga disk och hofstat samt drottningens och fröken Elisabeths behof inalles omkring 50,000 d:r, till K. Eriks förtäring och deras nödtorfter, som hos honom blifva förordnade 3,000 d:r, samt lika stor summa till hertig Magnus' underhåll.

- 4. Till utgörande af furstinnornas brudskatt borde den spanmålsgärd användas, hvilken föregående sommar pålades menige man utöfver hela riket.
- 5. Tillstyrkes att de danska köpmän, hvilka på det narviska farvattnet mistat skepp och gods, härför blifva godtgjorda.
 - 6. Om medel till den förestående afbetalningen till Danmark.
- 7. Om hertigens af Preussen betalning; tillstyrkes att K. M. måtte söka utverka anstånd med samma liqvid och kunde Anders Lorich användas att härom underhandla.
- 8. Om rådets tillökning med nya medlemmar samt om närmare bestämmelser i afseende på deras tjenstgöringsskyldighet. Till inväljande föreslås: Sten Baner, Christer Gabrielsson, Claes Bielke, Johan Persson, Nils Ryning, Hans Kyle jemte dem, som K. M. sjelf kunde finna för godt att dertill utse. I afseende på tjenstgöringsskyldigheten föreslås, att rådet, i stället för att såsom hittills ofta vid ringare ärenden mangrant sammankallas och under längre tid åtfölja K. M:ts hof, borde så fördelas, att 4 af dess medlemmar i sender hvart 1/4:dels år skiftevis aflöste hvarandra hos K. M., då icke vigtigare ärenden påkallade samtligas närvaro.
- 9. Om skeppsflottan, för hvars tillökning rådet föreslår nya fartygs uppsättande.
- 10. Angående skrifvelse till konungen af Danmark om den af främmande köpmän brukade otillåtna seglationen på Narva med danskt pass.
- 11. Tillstyrkes att K. Erik fortfarande hålles förvarad på Vesterås slott, »ester man icke vet så hastigt någon lägenhet, der han bättre kan blifva förvarad». (Denna sista punkt är öfverkorsad).

A tergo: »Rådslagh doch inthet fuldbordheth eller utgongith». Utan underskrifter.

Concept.

3 ark.

1574.

Thesse punchter achte the gode herrer Rigsens Rådh, som här nn tilstedes äre, högeligen vare aff nöden att fordres och ställes i värcket medh thet förste. Actum Stocholm then 25 Januarij anno etc. 74.

Om ryska expeditionen. — Om smörräntan till de danskes betalning. — Att med de stora bekostnaderna på byggnader måtte hafvas fördrag. Inalles 12 punkter; de här icke anförda af mindre vigt.

Utan underskrifter.

Copia.

1 ark.

Bijksens Rådz betenckiende upå någre artichler, som ähre inlagde af högborne furste, hertigh Carl etc. till att berådzslå. Actum Stocholm then 23 Junij anno etc. 74.

- 1. Om danskarnes betalning. Härtill föreslås att använda de varor, som finnas för handen af koppar, jern och smör, så långt det förslår. De, som utsåges att förhandla om dessa varors utbyte till reda penningar, borde få »en så fullkomlig fullmagt, att hvad som H. K. M. i så måtto hafver ärnat till för:ne den danska betalning icke måtte sedan blifva förryckt, ehvad bref och befallningar der kan gifvas emot, och der som några bref allaredo vore utgifna på någon betalning att uppbära hos fogdarne, då skola de kasseras och igenkallass.
- 2. Om kriget med Ryssland. Det af K. M. och hertig Carl föreslagna tåget in i Nöteborgs och Kexholms län tillstyrkes, hvarjemte dock på samma gång fredsunderhandlingar borde inledas.
- 3. Angående Lisland borde K. M. icke allenast efterlåta utan ock begära, att H. F. N. (efter sitt eget anbud) ville förhandla med de tyska ryttarne om deras sold samt om möjligt med Ryssland ingå stillestånd. Om hertig Carl kunde åt sig utverka den del af Lisland, som Polen innehar, borde K. M. likaledes till honom afstå sin andel deruti.
- 4. Tillstyrkes att antaga hertig Carls anbud att med sina fartyg förstärka K. M:ts skeppsflotta.
- Om förhållandena till Danmark; om uppskof med krigsgärdens erläggande m. m.
- 6. Om tillsättande af förtroendemän i riket, på det att »hvad som ena gången med H. K. M:ts, H. F. N. hertig Carls och rikets råds samtycke blifver beslutadt, måtte fliteligen ställas i verket och att uti kansliet måtte så lagadt blifva, att den ena befallningen icke måtte gå emot den andra».
 - 7. Om flere rådspersoners utnämning.
 - 8. Om en hjelpgärd till underhåll af krigsfolket i Finland.
 - 9. Om engelska köpmäns betalning.

10. Angående afgifvande af en förklaring till konungen af Skottland om förhållendet med det skottska krigsfolket.

Utan underskrifter.

Copia.

11/2 ark.

1575.

Johan Bielkes bifall till K. Eriks aflifvande *), om så skulle påfordras, samt angående stillande af oenigheten emellan konungen och hertig Carl. Datum Stockholm d. 7 Febr. 1575.

Bielke, som i anseende till förestående resa icke hade tillfälle att längre afvakta det öfriga rådets bekräftelse å-det rådslag (se nedan under den 10 Mars), som i förevarande fråga förehafts, bekräftar i denna handling sitt samtycke till detsamma.

Underskrift, med sigill:

Johan Axelsson Bielke Riddare.

Original och renskrifvet exemplar.

 $1^{1}/_{2}$ ark.

Rijkzens Rådz betenkende om någre högnödige saker, som skele bestelles. Actum Stockholm IIX Martij anne etc. LXXV.

- 1. Om förtroendemäns förordnande att bevaka fästningarna samt att förhandla om rikets ständers i landsorten förnyande af sin ed och huldskap till K. M. Om lindringar för krigsfolket samt fogdarnes tillhållande att fogligen behandla K. M:ts undersåtar.
- 2. Om K. Eriks förvaring; rådet anser bäst vara, att han fortfarande hålles på Örby, »så att två förtrogne tillika äro städes hos honom, som hade synnerlig akt och tillsyn, huru alla saker både med hans bevakning så ock deras löning, som på honom akta skola, kunna blifva bestälda». Tillika anses vara nyttigt, för många orsakers skull, att K. Eriks son, Gustaf, skiljes från Karin Månsdotter på Åbo och hålles i förvar på någon annan ort, hvarest K. M. finner för godt.

^{*)} Första gången några riksråd med visshet finnas hafva afgifvit sitt samtycke till K. Eriks aflifvande är i en fullmagt utfärdad härom af konung Johan från Svartsjö den 21 Juni 1573, hvari säges, att detta är beslutadt »med vårt älskeliga riksråd», och hvilken fullmagt utom den kungliga namnteckningen äfven har riksråden Bengt Gyltes och Claes Åkessons namnunderskrifter. Se Ahlqvist: Konung Erik XIV:s sista lefnadsår sidd. 116—122.

- 3. Om uppskof med utbetalning af furstinnornas ännu resterande brudskatt.
 - 4. Om ävägnbringande af förlikning emellan konungen och hertig Carl.
- 5-7. Om betalning af krigsgärder till Danmark m. m.; om förhandlingar med Lybeck, England och Skottland.
 - 8, 9. Om det nya myntet och förändrad taxa för skjutsen.
- 10. Att de, som till handel icke äro privilegierade, skola förpligtas att erlägga en rättvis tull.
- 11. Föreslås, att »några K. M:ts gode män äro jemligen hos K. M. tillstädes, som samt med två af rådet kunde taga K. M. något bekymmer och omak ifrån, på det all ting måtte gå dess skickligare till och alla saker kunde desto snarare blifva expedierade». Dessa embetsmän anses böra vara tillhopa (synnerligen när K. M. vistas i Stockholm) en timme förmiddagen och lika lång tid eftermiddagen.
 - 12. Om flottans utrustning.

Underskrifter, samtliga med sigill:

Petrus comes. Thure Bielke. Nicolaus Gyllenstierna.

Hogenskild Bielke. Erik Gyllenstierna.

Original. 2 ark.

Rådets bifall till K. Eriks aflifvande, om så skulle påfordras. Stockholm d. 9 Mars 1575.

Utan underskrifter.

Concept.

1 ark.

Ridets samt de i Stockholm församlade biskopars och prelaters bifall till K. Eriks aflifvande. Stockholm d. 10 Mars 1575.

Af lika innehåll med föregående handling. Tryckt hos Stiernman, Riksd. o. Mötens Beslut I: sidd. 331-333.

Underskrifter, samtliga med sigill:

Petrus comes. Thure Bielke. Nicolaus Gÿllenstierna.

Jöran Gera. Erik Gustafsson. Hogenskild Bielke.

Erik Gyllenstierna. Gustaf Baner.

Laurent P. Gothus Martinus Jacobus
E. Ups. Lincopensis. Scharensis.

Nicolaus Erasmus (Sigill utan namnteckning').

Strengnensis.

Olaus Petri Sveno Benedicti Reinholdus Ragvaldi
Pastor stockh.

Præpositus scharensis.

Pastor strengnensis
ppa manu aubscripsi.

Original och copia.

1 ark.

^{*)} Sigillet innehåller initialerna N. K., antagligen Nicolaus Kanuti, wexionensis.

1576.

Rådhslagh och svar på the puncter, som Kong:e M:tt vår aller nådigeste herre etc. hafuer låtidt förestelle sijne trogne menn af Bijksenns Rådh, som nu på thenne tidh äre här i Stockhelm tilstädes. Actum then 6 Februarij anno etc. 1576.

1. Angående af K. M. föreslagen ytterligare confirmation »med sigill och bref» å hertig Sigismunds succession. Ehuru en sådan väl icke kunde behöfvas, då såväl muntlig som skriftlig ed och försäkran redan afgifvits, lemnar dock rådet i konungens eget skön att afgöra, huruvida ny herredag derom borde utskrifvas.

Om hertig Sigismunds kröning, i händelse konungen skulle falla undan, innan hertigen uppnått myndiga år, samt om bekräftelse derå »med sigill och bref». Rådet förklarar sig i förutsatt fall vilja låta den oförtöfvadt försiggå och tillägger, beträffande K. M:ts yrkande om att under hertigens omyndighetstid ingen ansökan måtte göras om några ytterligare privilegier utöfver dem K. M. sjelf redan meddelat, att den förmyndare-regering, som i sådant fall blefve tillförordnad, hade att tillse, att inga nya privilegier eller förläningar finge under minorenniteten tilldelas adeln. Emellertid borde denna punkt, »att H. F. N:s tjenare icke skulle fördrista sig till att begära något af H. F. N.», icke utspridas bland menige man. Till K. M:ts eget afgörande öfverlemnas utväljande af förmyndare för hertigen, »om det så vidt komma skulle».

- 2. Om hertig Carls gäld och religionstvistigheterna emellan konungen och honom. Föreslås, att K. M. ville utse några förtroendemän, som kunde förlika de stridiga punkterna och till hertigen hemställa om hans samtycke till de personers utväljande till hertig Sigismunds förmyndare, hvilka K. M. dertill ville bestämms.
- 3. Om rikets stora gäld, öfver hvilken kamrerarne borde göra en noggrann uppsats, hvarefter man vidare kunde om densamma öfverlägga.
 - 4. Om rusttjenstens utgörande af adeln och dess enkor.
 - 5. Om general-mönstringar.
- 6. Om ny skjutsordning. Förcslås en taxa af $^{1}/_{2}$ öre milen för hvar häst, för en måltid, »sådan som bonden kan gifva», likaledes $^{1}/_{2}$ öre o. s. v., men köpmän, så in- som utländske, finge göra särskildt beting om skjutsen med bönderna.
 - 7. Om ödeshemman och deras bebyggande.
- 8. Om de från krigsmanskapet utgående sakören, hvarmed befälet hittills aflönats, men hvilket aflöningssätt rådet anser böra upphöra, samt

om upphäsvande as manskapets skattefrihet för sina hemman mot annat vederlag.

- Om utskrifningar; rådet anser någon sådan för närvarande icke kunna företagas i anseende till de stora gärder och utskylder, hvarmed folket nu vore betungadt.
- 10. Om slottslofven på gränsfästningarna samt kunskapares soldande i Danmark och Ryssland.
 - 11. Om den rostockska handeln.
 - 12. Om legationen till Ryssland.
- 13. Om markgrefvinnans af Baden brudskatt och den allmänt rådande penningeförlägenheten. Denna penningeförlägenhet förklarar rådet till stor del härröra af den dryga tunga, som af legokarlar, handtverkare och landtköpmän förorsakas den menige allmogen, hvarför föreslås, att sådana personer pålägges en taxa, samt att accis sättes på utländska drycker, genom hvilket allt »en temligen hög summa till markgrefvinnans förnöjande kunde uppbringas».
 - 14. Om penningars och fetaliers öfversändande till Lifland.
- 15. Om myntet; att klippingarna ännu borde vid uppbörden af fogdarne mottagas i de landsdelar, dit det nya myntet icke hunnit spridas.
- 16. Om de utländske köpmännen; att de skola utföra ur riket varor motsvarande värdet af hvad de införa, hvarigenom all myntutförsel förekommes, samt att de ej finge dröja i landet längre än 6 veckor i enlighet med Stockholms stads privilegier och gammal plägsed; tillika borde fogligen handlas med dem, att de införa med sig silfver i riket och sälja det på myntet.

Underskrifter, samtliga med sigill:

Petrus comes.

Gabriel Christersson.

Thure Bielke. Hogenskild Bielke.

Nicolaus Gyllenstierna. Erik Gyllenstierna. Jöran Gera. Gustaf Baner.

Erik Sparre.

Original och copia.

 $3^{1}/_{2}$ ark.

1577.

Rådzslagh på the punchter, som Kongte Matt till Sverige etc. sine gode männ af Rijkzsens Rådh, hvilche till thette herremöthe kompne äre, haffver föreställe latidt. Actum Stokholmiæ anno etc. 77 thenn 14 Maij.

Med anledning af konungens af Danmark yrkande på utbekommande af den resterande fordran hos svenska kronan, föreslås att så-Archiv. meddel. som liqvid öfverlemna Dagön, hvarpå ock den danske konungen redan enligt stettiner-freden ansåge sig hafva rättsanspråk, eller ock att till honom afstå arfsrätten efter furstinnan Sofia af Braunschweig.

Om privat-personers i Sverige fordringar af danske undersåter; rådet föreslår, att K. M. skulle åtaga sig dessas gäldande.

Om det ifrågssatta stora tåget mot moskoviten, hvilket rådet icke anser sig kunna tillstyrka.

Om hertig Magnus af Sachsen, hvars förfoganden rådet ogillar; tillstyrkes att han med det första begifver sig till Tyskland.

Utan underskrifter, men med följande rådsherrars sigill:
Per Brahe. Gabriel Christersson. Thure Bielke.
Nils Gyllenstierna. Jöran Gera. Hogenskild Bielke.
Claes Fleming. Erik Gyllenstierna. Claes Åkesson.
Åke Bengtsson Ferla. Erik Sparre.

Bengtason Ferla. Erik Sparre. Original.

Svar och resolution på någre puncter, som Konung:e M:tt vår aller nådigeste herre haffuer lattidt proponere the gode herrer af Rijksens Rådh, som nu tillstädes ähre. Actum Stocholm then 17 Junij anno 77.

Om ryttares och knektars aflöning. — Om skattejemkningen. — Att äfven adelns landtbönder skola deltaga i uppförandet och reparerandet af kronans befästningar, dock så, att de, som bo långt aflägse, finge lösa sina dagsverken med penningar. — Om räfsten i landsorten samt om en gärds påläggande i anledning af bristen på fetalier.

Utan u	ndera	kri	fter.
--------	-------	-----	-------

Copia.	
•	

1 ark.

1 ark.

1580.

Rådslagh på någre menige rijkzens saker. Actum Vastenæ die 19 Februarij anno etc. 80.

Med anledning af den stora försummelse, som rådt i de politiska ärendena, till följd af de många krigiska företag, hvaruti K. M. varit invecklad, förklarar sig rådet hafva enats om följande punkter:

Att gode män förordnas att upptaga supplicationer och besvärshandlingar samt framföra dem till K. M., och att K. M. ville vara obesvärad att gifva audiens en gång i veckan.

Om handeln i Östergötland och stadgande om en årlig fri marknads hållande i Söderköping på Laurentii dag. - Om landsköp i allmänhet samt om handelsfrihet emellan landtbönderne och skärgårdsboerne i ofvan omnämda landskap, hvilka hittills icke egt rätt att sinsemellan idka byteshandel med spanmål och fisk. - Att de, som bo vid riksgränsen i Vestergötland och Småland, först skola utbjuda sina varor inom landet, innan de föra dem utomlands. - Om varuinförsel från utlandet och koutroll öfver varornas beskaffenhet. - »På det att våra svenska varor icke måtte så alldeles blifva vanvördade och ringa skattade, såsom här till dags skedt är», afgifver rådet förslag om stångoch osmundsjernets bättre beredning. -- »Ester riket är med allahanda embetsmän illa försörjdt, så att man nödgas snarast sagdt med allahanda lita till främmande, och om här finnas några obehändiga handtverkare, så veta de icke huru dyrt de skulle sätta't och sälja't för den som trängder är», anses af nöden, att borgerskapet i städerna anbefalles att bättre uppföda sina barn och hålla dem till skolan för att tidigt blifva erfarna till att bruka köpenskap eller andra ärliga och nyttiga yrken.

Om skjutsväsendet och gästning; att taverner borde inrättas och ett visst pris på mat och skjutsning utsättas.

Om skolväsendet; att endast ett visst antal djeknar i hvarje skola borde intagas, enär »månge ibland dem finnas, som intet lära kunne eller vele, utan äro der för lättja skull», och borde sådana hållas till *skrifve-skolor» eller handtverkerier.

Om skattejemkningen i riket; att de, som äro för högt betungade, måtte få lindring och de för lågt taxerade skatta efter högre taxa.

Om myntprägling och uppskof med den årliga utskrifningen. Underskrifter:

Petrus comes.

Gabriel Christersson.

Nicolaus Gyllenstierna. Hogenskild Bielke.

Jóran Gera.

Eric Gustafsson. Gustaf Baner.

Erik Sparre.

Erik Gyllenstierna.

2 copior.

 $1^{1}/_{2}$ ark.

Rådslagh i Vadzstena på thett herremöthe anno 1580 thenn 19 Februarij.

Om religionsväsendet. För att häfva misstankarna hos presterskapet och allmogen, att K. M. hade i sinnet att införa någon gammal eller ny villfarelse, och på det icke något obestånd måtte förorsakas, borde K. M. sammankalla det högre presterskapet eller ock skriftligen gifva detsamma tillkänna, att K. M:ts mening endast varit att, då så många sekter och svärmerier taga öfverhanden, uppväcka en generalunion uti religionen, hvarför ock de lärdaste af presterskapet, som varit afsatta, borde restitueras äfvensom Upsala akademi återupprättas och alla skolor i riket med lärde och oförarglige skolmästare förses; alla nu nyligen i riket utspridda förargliga böcker borde ock förbjudas.

Om hertig Sigismunds uppfostran; att den så anställes, att icke någon villfarelse måtte intränga i riket.

Om ryska kriget; enär såväl ryttare som knektar vore af denna långvariga fejd så upptröttade, att de intet annat åstundade än att det måtte komma till någon rolighet, föreslår rådet, att K. M. skulle oförmärkt genom någon annan magts bemedling underhandla om fred.

Om beskickning till Polen för att utbekomma Hennes M:t drottningens innestående fordran samt att tillse, det icke någon fred måtte ingås med Ryssland utan att Sverige deruti vore inbegripet.

Om kunskapares anställande i Tyskland.

Att öfverenskommelsen med tartarerne, om ett infall i Ryssland ifrån deras sida, skulle för året uppsägas.

Om skeppsflottans utrustning.

Om den narviska skeppsfarten.

Om bättre ordning med afseende på krigsfolkets och hofbetjeningens aflöning, enär »en god ordning är en begynnelse till all drygsamhet».

Om gränsfästningarnas iståndsättande och uppskof under tiden med fullföljandet af andra byggnadsföretag.

Om kompromiss-handeln rörande Tre Kronor. K. M. borde skaffa sig anhang bland de tyske furstarne och såväl i Rom som Schweitz efterhöra om dokumenters förefintlighet i förberörda ämne förutom de handlingar, som Botvid Nericius deponerat hos doktor Rademan i Frankfurt an der Oder.

Om hertig Christofers af Mecklenburg bröllopshandel med fröken Elisabeth.

Om årlig vapensyns hållande.

Underskrifter:

Petrus comes.

Gabriel Christersson.

Nicolaus Gyllenstierna. Hogenskild Bielke.

Jöran Gera.

Erik Gustafsson.

Erik Sparre.

Erik Gyllenstierna.

2 copior.

Gustaf Baner.

11/, ark.

1584.

Ridzlag på Kong:e May:tts nådigste behag och förbettring stelt udaff Rijksens Råd här nu warendes. Actum Upsala denn 29 Februarij anno etc. 1584.

Till hertig Sigismunds gemål föreslår rådet den äldsta af de danska prinsessorna.

Till gemål för fröken Anna föreslås konungen af Skottland eller hertigen af Würtemberg. Som den förres regemente vore mycket oroligt och bullersamt, anser rådet bäst att den senare föredroges, och kunde hertig Carl ingå i närmare förhandlingar om saken, enär han först derom väckt förslag.

Om några pålitliga personers afsändande till Lifland för att afgöra åtskilliga klagomål och i öfrigt taga kännedom om förhållandena derstädes.

Som Pontus de la Gardie anhåller att blifva befriad från sitt myckna bekymmer, föreslås till ståthållare öfver Lifland Christer Gabrielsson (Oxenstierna) och till hans biträde Jöran Eriksson (Ulfsparre) och Johannes Berndes.

Om förlängning af det på tre år ingångna stilleståndsfördraget med Ryssland.

Om utmönstring af ryttare, på hvilka icke vore att lita.

Om öfversändande till Lifland af oxar och hästar till jordens brukande.

Om en sekreterares öfversändande till Polen för att förhandla om det braunschweigska arfvet och drottningens brudskatt.

Om gästgifvare-gårdars inrättande.

Om räfsteting i Finland.

Om rior och humlegårdar; till uppmuntran af humleodlingen borde kungöras, att ingen främmande humle härefter komme att införas i landet.

Om skattejemkning.

Om de kungliga och furstliga rättigheterna, hvarom K. M. borde fatta sitt beslut så, att »hvardera parten bibehölle sina tillbörliga rättigheter och sedan alla andra rikets innebyggare, hvar efter sitt stånd», efter hvilket K. M:ts beslut hertigen sedan hade att rätta sig.

Om bergshandteringen.

Om hvarje främmande köpmans skyldighet att införa silfver i riket till myntning.

Om uppskof med kompromiss-handeln rörande Tre Kronor.

Om återbekommande af dokumenterna i föregående ämne, deponerade hos doktor Rademan.

١

Om bergsbruket.

Utan underskrifter, men med följande rådsherrars sigill:
Per Brahe.

Rabriel Christersson.

Claes Åkesson.

Nicolaus Gyllenstierna.

Hogenskild Bielke.

Erik Gyllenstierna.

Gustaf Baner.

Original och copia.

 $2^{1}/_{2}$ ark.

Upå Konn. Ma:ttz och vår nådige unge furstes nådige vissere betenckende och förbettring hafue K. M:ts trogne män och råd, så månge som nu hafua vared här hos H. K. M. udi Vesterårs tillstedes, författed thesse efterfölgende punchter och therutinnen efter thenne nervarendes legenhet veled förklared theres betenckende. Actum i samme stad i eett samfeltt rådh den 24 Aprilis anno 84. ')

»Allraförst är vår underdåniga och ödmjuka bön, att H. K. M. ville detta vårt enfaldiga dock välmenta betänkande sig föreläsa låta och med tålamod höra och deröfver icke förtörnas, så länge alla saker kunna granneligen och väl betänkta och öfvervägna blifva, och det bästa och nyttigaste deraf utvälja, och hvad som då icke hafver skäl med sig, det kan man förkasta. H. K. M. ville ock, så vidt möjligt vara kan, öfvergifva

Konung:e M:ttz vår aller nådigeste herres etc. svar på the rådzslagz artickler, som dhe edle, velborne herrer Rijkzens Rådh, huilcke udi nest förlidne Aprilis månadt hoos högbe:te Konung:e M:tt vore tillstädes her i Vesterårs haffue latidt författe och nu udi thenne Junij månadh then högborne Förste vår nådigeste herre och tillkommende Sverigis konungh hertigh Sigismundus etc. till att presenteras ödmiuckeligen hafue tillsendt. Actum Vesterårs Junij anno 84.')

K. M. förklarar sig uti god mening förstått rådets uppmaning att låta falla sin svåra hastighet soch såge gerna att H. K. M. måtte blifva förskonad med de tillfällen, som H. K. M. till sådan hastighet och otålighet under tiden förorsaka, efter H. K. M. förnimmer sig vara af colerisk complex och martialisk natur, såsom man det på latin kallars.

^{*)} Dessa haudlingar likasom konungens propositioner den 15 Juli samma år och rådets svar derå den 18 i samma månad äro för öfversigtlighetens skull på ofvanstående sätt sammanstälda, ehuru de i handskrifterna icke så förekomma.

och falla låta den svåra hastighet, som H. K. M. som oftast med upptändes, den ock H. K. M:ts helsa mycket kan förminska».

- 1. Som riket med anledning af den långvariga 22-åriga fejden med omkringliggande grannar vore kommet i stor oförmögenhet, anser rådet, att K. M. borde inleda fredsunderhandlingar före stilleståndets utgång följande år, hvilket nu borde kunna ske med större utsigt till framgång på grund af de senast vunna fördelarne; skulle dessa underhandlingar icke leda till önskvärdt resultat, så borde man förhandla med tartarerne om infall i Ryssland.
- 2. Om utförseltullen å jern, hvilken tull rådet anser verka menligt så för borgerskapet som för K. M. sjelf, enär derigenom köpmansvarorna i samma mån blott stege i pris och sjelfva jernutförseln betydligt förminskades. 30 eller 40 skepp, som inkomma i riket, kunna numera, uppgifver rådet, näppeligen flere än 4 eller 6 erhålla last ut igen. Som hertig Carl icke samtyckt till denna jerntull, så vore ock derigenom handelsutbytet med furstendömets innebyggare hämmadt. På grund af dessa skäl föreslås, att K. M. måtte afskaffa samma tull emot skälig ersättning af samtliga städernas i riket borgerskap och köpmän.

Som det visat sig, att hertig Carl »esomoftast sträfvar emot K. M:ts vilja uti det som H. F. N. Då rådet tillstyrker fred, så hade det varit godt, om det äfven afgifvit förslag om på hvad sätt fredshandeln skulle företagas.

Angående omförmälda jerntull förklarar K. M. »sig nådigst tillförene hafva betänkt, så att H. K. M. vill eftergifva köpstadsmännerne samma tull på sådana vilkor, att de skola bygga stenhus, och de som dertill icke hafva råd, att de då bygga med ständelvirke, högre och på bättre sätt än tillförene, eller med trä, dock täckt med tegel, hvilket riket vore till och dem sjelfva till gagn. Och efter som H. K. M:ts och rikets lägenhet nu kräfver, då vill H. K. M. deremot hafva sig jernhandeln förbehållen till att låta uppköpa det jern, som faller vid alla bergsbruken, och ändock H. K. M. icke vill låta göra något förbud på jernköpet, så vet H. K. M. dock väl sätt till att bekomma't alltsammans utan förbud».

icke hade så stora skäl till att förvägra sig, derföre vore bäst att med alla hastiga och häftiga skrifvelser måtte hafvas fördrag och der H. N. icke ville betänka och rätta sig sjelf i saken, då kunde H. K. M. låta rätta och afskaffa alla brister efter som konung Gustafs testamentsordning och arfföreningen innehålla, hvarmed H. F. N. omsider måste låta sig nöja».

3. K. M:ts indragande af alla förläningar och allt underhåll för sina tjenare, »både ädle och oädle», anser rådet vara betänkligt. »Der nu den unga adel och andra, som uti H. K. M:ts hof tjena och akta H. K. M:ts eget lif, skulle vara förvägrade nödtorftigt uppehälle till hästar och tjenare, är till betänkandes, att de uti deras tjenst kunna blifva flux kallsinniga och ändå der öfver (det Gud förbjude, omträngde) allt för få och svaga att lita på.» Derföre, - »efter H. K. M. icke kan eller bör vara folk förutan, vore ock ett sådant konungarike och högtberömd konung allt för när, om så skedde, är ock okändt, både här och uti hela verlden och emot H. K. M:ts eget löfte, gifna privilegier och Guds egen ordning», - föreslår rådet i stället att en taxa sättes, att under 2 år utgå å 1/4:del af alla förläningar och underhåll till krigskostnadernas betäckande.

Angående förmälan om att K. M. låtit indraga alla förläningar och underhåll, »så borde de gode herrar bättre bespörja sig, förr än de komma fram med sådant eller annat, som intet är eller höfves. -Men om K. M. lagt qvarstad på mesta delen af förläningarna (ändock många äro undantagna), dertill har K. M. haft goda skäl; så vill ej heller K. M. låta hofjunkare och hoftjenare underhålla flere karlar och hästar än som äro tillstädes, när dem bör. Så är ock H. K. M. eljest fritt att förordna om sitt kungliga hof, som H. K. M. synes, och aktar H. K. M. ingen hvarken innan eller utom rikes god nog der till, att han skall ställa H. K. M. någon rusttjenst före eller huru många hästar H. K. M. bör hålla uti sitt kungliga hof, ty H. K. M. vill icke varda lärd och mästrad af någon efter Att H. K. M. skulle denna tid. förhålla sina tjenare deras lön, med sådana ordasätt få de gode herrar hafva fördrag, så framt de icke vele reta H. K. M. till vrede.

Och måtte H. K. M. gerna se hvar det står uti privilegierna, huru H. K. M. skall hålla sitt kungliga hof och löna sina tjenare, men det finnes i privilegierna, att adeln icke skall gästa K. M:ts undersåter utan betalning, hvilket de gode herrar hafva förglömt, — deröfver H. K. M:ts undersåtar icke litet qvida och ofta beklaga».

- Om kontroll öfver uppbörden och räntan i Lifland.
- 5. Om jerntullen upphäfdes, kunde K. M. lägga en penningsummas utgörande på städerna såsom godtgörelse och aflösning härför, och kunde K. M. sedan med fördel göra jernköp genom att dertill anslå 20,000 d:r, utan att behöfva göra något allmänt förbud, såsom förut akett.
- 7. Äfven kunde en taxa läggas på alla gerningskarlar, dag-arbetare och löst folk, som icke vilja städja sig hos bönderne, »icke derför att den summan något synnerligt kan draga, utan på det att sådant parti derigenom blefve nödgadt till att tjena bönderne».
- 8. Åtskilliga af flottans skepp kunde med fördel säljas eller ock kunde med dem drifvas en fördelaktig handel, om K. M. lastade dem med trävirke, skickade dem vesterut och befraktade dem tillbaka med specerier.
- Åt dem, som ville bruka de många silfver- och malmstreck, som i riket finnas, mot tionde och

Se punkten 2!

Att lägga någon tunga på gernings-karlar, husmän m. m., dertill vill K. M. icke samtycka, enär det skulle föga förslå och desse derigenom blott skulle drifvas att göra sig till skogstjufvar och röfvare.

Angående gamla örlogsskepps begagnande till seglats, så har K. M. sjelf betänkt saken och derom gifvit befallning.

Att lemna nyfunna silfver- och kopparstreck att bruka mot tionde, derpå vill K. M. icke ingå, »utan K. M. förbehållen rätt att, när K. M. synes, såsom medintressent inträda, borde 8 à 10 frihetsår lemnas och kunde man gifva någon uppdrag att i Tyskland härom inleda underhandlingar.

10. Som menige man under de 2:ne nästkommande åren måste blifva förskonade från de stora gärderna, så kunde K. M. utan någon motsägelse pålägga såväl allmogen i allmänhet som ock presterskapet en liten hjelp att utgå i spanmål och smör.

»Dessa för:ne medel förhoppas oss något kunna uträtta både till att betala gäld med och föra krig, så framt det icke komme till fred».

Underskrifter:

Per Brahe. Erik Gustafsson.
Claes Fleming. Claes Åkesson.
Erik Sparre. Claes Bielke.

På en af copiorna står a tergo med Hogenskild Bielkes hand:

»Copia af thet rådslagh, som författedis ij Vesterårs af nogre af richzsens rådh thå nehrverendis, ther aff K. M. bleff mykith fortörneth och seden loth ställa der suar emoth».

»Anno etc. 84 in Junio ofverantvardeth till H. F. N. hertigh Sigismundo med Olof Rynningh».

4 copior. 2 ark.

aktar låta bruka dem sjelf sig till godo».

Att lägga någon spanmålsgärd på undersåtarne kan icke ske, förr än man får se, buru årsväxten blifver, ej heller vill K. M. betunga presterskapet med någon penninghjelp, men om en hjelp till brudskatt för H. K. M:ts dotters räkning vill K. M. framdeles förhandla.

Som de af rådet angifna utvägar att betäcka de stora utgifterna vore otillräckliga, ville K. M. afgifva ett annat förslag, nemligen att, såsom K. M. sålt bördsrätten till kronohemmanen med rätt att återtaga samma hemman, när K. M. så för godt synes, rådet och adeln gjorde på samma sätt med sina arfvegods och till sina landtbönder afyttrade eganderätten till de af desse innehafvande hemman, hvarigenom K. M. kunde erhålla någon undsättning, eller ock att adeln för hvar landtbo gåfve såsom lån en viss afgift och att förläningarna indroges från dem, som icke ville härpå ingå, »och borde rikets råd såsom ock andre af adeln härntinnan icke låta finna sig besvärliga, icke allenast för en tillbörlig vederkännelse för bevista välgerningar, utan ock derföre att de under så många år hafva varit fria från vapentjenst, så att en part hafva några år hållit vapentjenet, dock icke till fylles, och en part intet».

På en af copiorna står med Hog. Bielkes hand:

»Copia af Konglige M:ttz avar, som stältes aff Erich Matzson secreteraren emoth thet Rådslagh, som i Vesterårs öffveranthvardedes anno etc. 84 in Junio.»

2 concepter, något olika formulerade, samt 3 copior. 2 ark.

Rådets skrifvelse till hertig Sigismund med öfversändande af föregående rådslag anno 1584.

Rådet förklarar sig afsända föregående rådslag till hertigen på grund af K. M:ts befallning, att alla rådets vigtigare förhandlingar och öfverläggningar skola ske i hertigens egen närvaro, beder för öfrigt hertigen att sjelf föreläsa detta rådslag inför K. M. och förhjelpa dertill, satt K. M. ville taga sig uti alla saker och ärenden måttligt bekymmers.

Utan underskrifter.

På conceptet äro rättelser och tillägg gjorda af Erik Sparres hand, och förekommer på den ena af de tvenne copiorna följande anteckning af Hogenskild Bielke:

»Copia aff greffve Pers och herr Erich Sparres breff till vår nådige unge furste, hertig Sigismundo och ther hos sendes med Oloff Ryningh thet rådslagh, som författedhes ij Westerårs anno etc. 84 in Junio».

Concept och 2 copior.

1 ark.

Desse artikler hafner Kon. Mitts vår A. N. H. nådigst befaled de edle välborne herrer Rijksens Rådh till att berådslå. Actum Enekiöping in Julio anno etc. 1584. På baksidan står: 15 Juli. ')

- 1. Att hertig Sigismund vid sitt anträde till regeringen ej måtte aftvingas några större privilegier än de redan af K. M. adeln beviljade.
- Att rådet ville uppgifva hvilka till fredshandel med ryssen kunde brukas.
- 3. Om H. M:ts fordringar i Polen.
- 4. Om K. M. med första lägenhet skulle låta pålägga undersåtarne en brudskatt för K. M:ts dotter, fröken Annas räkning eller om dermed skulle anstå, tills något giftermålsanbud komme i fråga.
- 5. Om hertig Sigismunds och fröken Annas hofstat.

Bijksens Råds underdånige svar och betenckende, så månge som nu til städes ähre, på de artikler, som dem udaf Kon. Mitts vår A. N. H. ähre blefne förestelte till att öfverväge och berådslå om udi Enekiöping in Julio anno etc. 84. Vid handlingens slut står: Actum XVIII Julij anno currentis.')

Rådet förklarar, att det ingalunda något sådant skall företaga utan tvärtom söka det förekomma. »Men der H. F. N. utaf ynnest, benägenhet och egen god vilja sjelf ville gifva eller skänka sina trogna män och tjenare något, det blifver stäldt uti H. F. N:s eget vilkor».

Rådet föreslår: Hogenskild Bielke, Claes Åkesson, Pontus de la Gardie, Claes Bielke, Christofer Gabrielsson och trenne secreterare: Johannes Berndes, Herman Bruser och Hans Krank.

Vore rådligast att hertig Sigismund ville skrifva till de polska ständerna i sitt namn, att de utan förhalning ställa K. M. till freds.

Vore bäst att för närvarande icke påbjuda någon sådan utan dermed uppskjuta, tills Hennes Nåd blefve med giftermål försedd, och att då utkräfva den af allmogen.

Rådet finner det alltför kostsamt och helt onödigt att, såsom K. M. föreslagit, tvenne hofmästare skulle hållas åt hvardera af dem, utan kunde en väl förestå detta embete, grefve Erik (Brahe) hos

^{*)} Se noten sid. 110.

- 6. Om afbetalning å rikets gäld, förnämligast brudskatten till H. K. M:ts systrar: markgrefvinnan af Baden, hertiginnan af Sachsen och hertiginnan af Mecklenburg, efter räntan af de dem anslagna länen eljest stege för högt, äfvensom om krigsfolkets fleråriga innestående aflöning.
- 7. Om hertig Gustaf, K. M:ts systerson.
- Om påskyndande af ödeshemmans bebyggande i Lifland och de delar af Ryssland, som tillhöra Sverige.

Concept och 2 copior. $\frac{1}{2}$ ark.

hertigen och Thure Bielke hos fröken Anna under marskalken Baners öfverinseende.

Som K. M. sjelf frångått förslaget om bördsrättslösen, egde K. M. att råda öfver sina förläningar, antingen K. M. ville vidkännas dem samtliga eller 1/3:del eller 1/4:del deraf, men att för hvar frälsebonde lemna 1 t:a säd och 1 d:r, vore odrägligt. I stället föreslår rådet att genom ståthållarne eller audra personer förhandla med samtliga ständerna om en gärd, i hvars utgörande presterskapet borde deltaga.

Rådet föreslår, att han borde resa till sin farbroder, biskopen af Bremen, för att uppfödas i det landets tungomål och seder.

Fogdarne borde tillhållas att förbjuda vid lifsstraff utflyttning från landet. De köpmän, som från södra Sverige pläga utföra hästar, skulle anbefallas att i stället föra dem till Finland, hvarifrån äfvenledes utförsel borde förbjudas för utom till Lifland.

Detta rådslag förklarar rådet till sist vara stäldt H. K. M. nådigst till att förändra och förbättra efter H. K. M:ts egen vilja.

Utan underskrifter, men med följande rådsherrars sigill:

Per Brahe. Erik Gustafsson.

Claes Fleming.

Original och 4 copior. $1^{1}/_{2}$ ark.

Någre saker och ärender korteligen til minnes skriffueth, szom mig aff Kung:e Mai:tt etc. alles vår nådigeste herre och konung ähre befalthe ath förhandle och tale med the ädle, välborne, välbyrdige, godhe herrer Sveriges Rikes Rådh, her Nils Gyllenstierna, her Jören Gera, her Hogenschilt Bielke, her Erich Gyllenstierna och her Sten Baner. Actum Söderköping den 80 Decembris anno etc. 1584.

Att K. M. »till att undfly tillstundande sjukdomar och ohelsa, så ock många melankoliska affecter, stora, djupa tankar och annat mycket bekymmer, som utaf ensörjenhet följa kunde», beslutat ingå nytt äktenskap.

Att K. M. »för nyttigast och bäst aktat nu på sin ålderdoms tid att låta det utländska giftermålet fara och taga sig en sådan person här inrikes, som H. K. M. kände både till dygd, seder, later och sinne, hvilkens däglighet ock H. K. M. sjelf sett hafver och i den stad icke törfver tro några målare, som undertiden icke alltid så kunne eller vele afmåla alla lineamenter».

Skälen hvarför K. M. icke fäst sig vid någon utländsk furstinna:

»Som hertig Sigismund ännu icke gifvit K. M. svar om sitt eget
giftermål och då alla menniskor äro dödliga, så yngre som äldre, så
har K. M., på det tiden och åren icke måtte gå förgäfves, tänkt att
hasta med sitt eget giftermål, att icke den stora omsorg och stora
bekymmer, som H. K. M. för detta konungarike, sitt kära fädernesland,
haft hafver, skulle blifva omsides och ingen af H. K. M:ts lifsarfvingar
det komma till godo, hvilken hast med ett utländskt giftermål icke
ske kan». Så vore ock i främmande land få personer H. K. M. tjenliga. Enkedrottningen af Frankrike kunde väl eljest vara behaglig,
men för de kostnader en sådan förbindelse fordrade samt för skiljaktigheten i religionen, »den H. K. M. efter denna dag intet vill veta», borde
tanken derpå öfvergifvas. I Tyskland funnes blott unga fröknar och
ringa grefvedöttrar, som till rikets tunga skulle införa nya seder.

Skälen till inländskt giftermål:

1:0 kunde hastigt ske; 2:0 K. M. sett och känner personen i fråga; 3:0 endrägt skulle råda i religionen; 4:0 inga anspråk skulle förekomma; 5:0 intet välde öfver fröken Anna; 6:0 en sådan maka skulle bevisa sig ödmjuk, lydig och tjenstaktig; 7:0 giftermålet innebure en ära för den svenska adeln.

Om bröllopsgärd.

Egenhändig promemoria af Hans Eriksson Krank.

1585.

Om thesse effter:ne saker er till ath berådslåå. Actum Vesterårs den 1 Martij anne etc. 85.

Innehåller 20 punkter af hufvudsakligen samma innehåll som de, hvilks i följande rådslag behandlas. En punkt, som angifver »regalierna» eller de kungliga rättigheterna inom furstendömet m. m., är i samma rådslag icke upptagen till öfverläggning.

Promemoria med Hogenskild Bielkes handstil. 1/2 ark.

Rådslag på Kenung. M:ttx i Sverige V. A. N. H:s nådige behag och förbätring. Actum Vesterås in Martio anno 1585. På omslaget står: den 1 Martij.

- 1. Föreslås att, om oenigheten emellan K. M. och hertigen, hvilken oenighet särskildt förökats genom hertigens frånvaro från K. M:ts bröllop, icke genom ömsesidigt tillmötesgående kunde biläggas, hvilket önskligast vore, »dock så att det kongl. majestätet uti dess anseende och höghet eller uti utgifna privilegier, bref och sigill, ej må ske något förnär», borde enligt konung Gustafs testamente en domstol tillsättas, bestående af alla högre embetsmän i riket.
- 2. Afgifves förslag till fred med Ryssland vid stilleståndets tilländagående.
- 3. Om kompromiss-handeln med Danmark rörande Tre Kronor, hvilken fråga inom tio år från sista fredsfördraget skulle vara afgjord; föreslås ytterligare uppskof dermed.
- 4. Om hertig Sigismunds förmälning, helst med konungens af Danmark äldsta dotter, och om anslag af gård eller slott till hans underhåll och hofhållning.
- 5. Om fröken Annas förmälning; föreslås, såsom redan i ett föregående rådslag, hertigen af Würtemberg eller, om han redan gjort sitt val, konungen af Skottland.
 - 6-8. Om myntet, tullen och bergsbruket.
- 9. Om K. Eriks son. »Man förnimmer, att K. Eriks son ännu är i lifvet och blifver aktad och framsatt i Polen, hvilken ock utan trifvel tänker med tiden allt ondt emot K. M. och riket, derföre vore nyttigt, att man kunde komma honom utaf vägen, på den stad der

man finge se honom på skansen eller ock till de vänner, der han intet kunde understå sig, ehuru gerna han ock ville».

- 10. Om vigt och mått.
- 11. Om ryttare och knektehemman.
- 12. Om religionen; anföres, att samtlige biskoparne afgifvit klagomål öfver att sinfödde jesuiter taga sig dristigheten att uppenbarligen predika och hålla samqväm, hvarigenom fattigt, enfaldigt folk afdrages och förföres», hvarför rådet beder, att K. M. i tid måtte afskaffa detta oväsende.
- 13. Till sist påyrkas, att K. M. måtte, såsom förut vore föreslaget, dagligen hafva vid sitt hof fyra personer till hands, »på det alla goda och välbetänkta rådslag måtte blifva stälda i verket».

Underskrifter:

Per Brahe. Nils Gyllenstierna. Jöran Gera.
Erik Gustafson. Hogenskild Bielke. Claes Fleming.
Erik Gyllenstierna. Gustaf Baner. Knut Posse.
Erik Sparre. Claes Bielke. Sten Baner.

Pontus de la Gardie.

2 copior.

 $3^{1}/_{2}$ ark.

Thet andre Rådslagh om rikzsens ordningh medh upbörd och uttgifftt. Actum Vesterårs in ultima Martio anno 1585.

På grund af den inom finansväsendet rådande oordningen, enär rikets utgifter öfverstege dess inkomster, afgifver rådet åtskilliga förslag till statsverkets ordnande. Rådslaget är affattadt i 2:ne afdelningar, den första innehållande 37 punkter, den senare 8. Det hufvudsakligaste af rådslagets innehåll återgifves här.

- 2-3. Om krigsfolkets förminskning.
- 4. Öfverflödiga tjenstebefattningars indragning.
- 5-6. Kontroll öfver slotten och slottsfogdarne i Lifland.
- 7. Indragning af krigsfolkets frihetshemman, äfvensom alla till slott och gårdar hörande ängar, som varit upplåtna åt borgare i städerna, på det desse dess bättre måtte sköta sin näring och icke »lägga sig på sådant onyttigt åkerbruk».
- 8. Att alla knektar, som innehafva större hemman, måtte aftackas och göra skatt, och andra inskrifvas i deras ställe.

- 9. Minskning af underhållet för sådana bland krigsfolket, hvilka erhållit ärftligt gods.
 - 10. Öfverflyttning af folk från Finland till Lifland.
 - Om de yngres af adeln noggrannare tjenstgöringsskyldighet.
- 12. »Efterty uti hofvet går mycket oskickligt till med utspisning, månadskoster, många matlag och mycket onyttigt parti, som dermed följer», föreslås, att med hofförtäringen måtte blifva så hållet, som i konung Gustafs tid.
- 13—18. Kontroll öfver hofförtäringen, inskränkning af hofpersonalen, satt icke måtte hållas flere ringare embeten än som det var i konung Gustafs tid» m. m.
- 19. Om en fodermarsks närvaro, när borgläger hålles vid slott och gårdar.
 - 20. Om krigskommissariers tillsättande.
 - 21. Kontroll öfver uppbörd och utgift.
 - 22. Att hö- och halmförsändning slotten emellan måtte förbjudas.
 - 23. Allmän jordrefning.
 - 24, 25. Om slottsbetjeningarnas aflöning och underhåll.
 - 26. Om fattiges intagande på hospitalen.
- 27. Indragning af fribref för de af K. M:ts, hertig Carls och adelns tjenare, hvilka nedsatt sig i städerna och der idka sin näring, så att alla, som bruka borgerlig näring, blifva underkastade borgerlig tunga».
- 28. Om tullens bestämmande å inkommande varor och dess lika gällande för Furstendömet, Finland och Lifland som för det öfriga riket.
 - 29. Om varors leverering till varuhus.
 - 30. Indragning af fogdars öfverflödiga biträden.
 - 31. » » öfverflödiga byggmästare.
- 32. »Efter det att uti furstliga, så ock uti detta svenska hof finnas många främmande, illistiga hufvud, som söka att bereda sig något anseende och egen nytta, förolämpa andra, som sådant snille och treskhet vilja vara förutan, och förkunskapa om rikets lägenhet, hvilket uti konung Gustafs tid med största flit blef föresedt, att så icke ske skulle, vore tryggare om, när de framkomma med några nya påfund (såsom skedt är med William de Wick), saken då först undersöktes af rådet och att särskildt för:de William de Wick, om han med sin räkenskap icke kan bevisa sig hafva gjort K. M. den nytta och det gagn, som han hafver förpligtat sig till, han derför måtte rättvisligen straffas, andra sådana illfundiga hufvud och skadliga menniskor till en spegel och varnagel».

- 33. Underhåll och årslöner kunde man låta hålla efter det sätt, som konung Gustaf uti sin regementstid hade förordnat, så mycket möjligt kunde vara Men då förr kost, täring och »fordenskap», hvart man blef skickad, för ymnig årsväxt och långvarig fred gåfvos fritt och utan penningar, medan nu allting är dyrare, borde en hvar tilldelas sin nödtorftiga lön.
- 34. Inskränkning af frihetshemman, motsvarande hvars och ens kall och embete.
 - 35. Inskränkning i slottsbyggandet.
 - 36. D:o i skeppsbyggeriet.
 - 37. D:o i onödigt "prång" och drägt samt "oköp" på varor.

Såsom slutmening i denna första afdelning, hvilken i originalet är af rådsherrarne särskildt undertecknad, uttalar rådet såsom sin förhoppning, att »hvad ofvan ordnats och utaf K. M. blifvit beviljadt och samtyckt, också måtte hållas vid magt och att K. M. igenom andras befordring icke ville deremot något påbjuda».

Den senare afdelningen handlar i 8 punkter om rikets gäld och dess betalning samt om uppdrag åt någon pålitlig köpman att för hofvets räkning direkte inköpa varor från utlandet, för att icke inom landet behöfva göra »nödköp».

Underskrifter:

Per (Brahe). Nic

Nicolaus Gyllenstierna. Jöran Gera.

Erik Gustafsson.

Hogenskild Bielke.

Claes Fleming. Erik Sparre.

Erik Gyllenstierna. Claes Bielke. Knut Posse. Sten Baner.

Pontus de la Gardie.

Original och 2 copior.

5 ark.

Copia aff greffue Peders breff, som Kong. Ma:tt är tilskriffuet, dat. Sundby then 9 Maij anno 85.

Grefven förklarar sig med anledning af sin nyss öfverståndna sjukdom ännu vara oförmögen att resa upp till K. M. Emellertid sänder han skriftligen sitt svar å K. M:ts skrifvelse.

Angående handeln med hertig Carl förklarar grefven sig icke veta någon af rådet, som med utsigt till framgång kunde afskickas till hertigen, dels emedan H. F. N. håller dem alla misstänkta och såsom sina ovänner, dels enär de fleste af dem sändebudsvis redan varit hos honom utan att något uträtta, nemligen: Nils Gyllenstierna, Jöran

Gera, Hogenskild Bielke, Gustaf Baner, Erik Sparre och Pontus de la Gardie, af hvilka somliga varit 2, andra 3 gånger, förutom de tillfällen, då sekreterare afskickats till honom, och det allmanna sammanträde, som samtliga rikets råd hade med hertigen i Stockholm 1577. Om någon förlikning icke kunde komma till stånd, så visste han intet annat medel än det, som uti föregående rådslag föreslogs, att en domstol tillsattes, i afseende hvarpå hans svärson, Erik Sparre, nu uppsatt ett förslag.

Angående hvad af Polen borde utkräfvas, föreslås, att i början begära mycket, för att så mycket lättare få hvad som kan vara skäligt.

I afgifvandet af detta rådslag hade, förmäler grefven, äfven Erik Sparre deltagit.

Underskrift:

Per (Brahe).

1 ark.

1586.

Copia af grefue Peders och Erich Sparres bref till Konng. M:tt. Stockholm then 1 Maij är etc. 86.

Om fredsförhandlingarna med Ryssland samt oenigheten emellan K. M. och hertig Carl, i afseende hvarpå föreslås såsom i föregående rådslag en rättslig undersökning och dom enligt konung Gustafs testamente.

Copia af her Hogenskildz och Gustaf Baneers bref till Kong:e May:tt. Datum Linköping then 27 Maij anno etc. 1586.

Om fredsförhandlingarna med Ryssland. — Angående frågan om förlikning eller dom emellan K. M. och hertig Carl, hvarvid, såsom förnt, lagligt afgörande tillstyrkes såsom det tjenligaste medlet och att hvad som i så måtto emellan E. K. M. och fursten blifver afhandladt, det bör vara allom både E. K. M:ts och furstens undersåter vetterligt, på det de sig sedan icke emot någon parten ovetterligen förse och föra sig sjelfva på olycka». — Om kompromisshandeln med Danmark.

.- ----

1588.

Rådslag udaff Sveriges Bådh, som haffue beledsagedh Ko. M:tt till Påland udaff Sverige och till sin konglige chröning udi Crakow. Dat. den 8 Februarij anno etc. 88.

Innehåller 22 punkter, de flesta berörande blott allmänna regeringsgrundsatser, hvarför här endast trenne af dem intagas.

Så uppmanas konungen i en punkt att hålla Preussen och Lifland såsom ryggstöd, »ehvad olägenhet E. K. M. kan påkomma» och synnerligen Lifland »quocunque casu, intelligenti satis dictum».

I en annan punkt säger rådet att, enär polackerne utan tvifvel komme att framställa yrkanden på Lifland, så, ehuru man hade skäl nog att försvara saken, borde K. M. dock samla alla dokumenter rörande både D. K. M:rs samt fröken Annas fordran och först yrka på gäldande deraf, innan man inläte sig på frågan om Lifland. »Ante leves ergo pascentur in æthere cervi».

Till sist uppmanas konungen att hos K. M. i Sverige yrka på svenska ständernas sammankallande under förestående sommar för att förhandla om såväl derns som hertig Carls stadfästelse å den regementsordning, hvilken blifvit antagen i och för riksstyrelsen vid konung Johans frånfälle och konung Sigismunds eventuela frånvaro från riket.

Underskrifter:

Gustaf Baner

Thure Bielke

»samt på the andres vegne, som förreste chre».

Concept och original.

11/2 ark.

1589.

Rådslagh. Actum Upsaliæ XIX Februarij anno post salutiferi partus virginei M. D. L. XXXIX.

Om konungens tillämnade resa till Lisland, dels för att sammanträssa med sin son och dels för att tviuga Ryssland till fred. — Om medel till utrustningen. — »Är ock af nöden att det folk, som här i riket qvar blisver, är villigt och väl tillsreds, dersöre är rådsamt, att H. K. M., förr än H. K. M. drager af riket, det bästa som möjligt vara kan, låter hugsvala den sattige, menige man, som någon klagomål nu eller dersörinnan varder framläggandes, som dagligen med ömkliga ord, qvidan och klagan både sör oss och andra, icke af tresko utan

all som största nöd och fattigdom, för stora utlagor på en tid med stora kostgärden och penningehjelpen samt annat mera, som är ovanligt, bedjandes att vi sådant H. K. M. ville frambära».

Utan underskrifter, men torde följande rådsherrar hafva deltagit i rådslaget: Nils Gyllenstierna, Hogenskild Bielke, Claes Fleming, Thure Bielke, Erik Sparre, Claes Bielke och Christiern Gabrielsson, enär en skrifvelse, undertecknad af ofvannämde herrar, samtidigt från Upsala afläts till konung Sigismund.

En detaljerad redogörelse för innehållet af detta rådslag finnes i Ahlqvist: Om aristokratien under Johan III:s tid, II, sidd. 18, 19. 5 copior. 2 ark.

Rijkzens Rådz och andre aff adhelens skrifft till K. Sigismundum, när dhe voro forsamblede i Reffle nogre Bikzens handlinger synnerligen hans hemresas afrådandhe innehollendes. Refuel d. 5 Septembris 1589.

Rådet inleder sin skrifvelse med en framställning af rikets närvarande ställning och innebyggarnes tillstånd såsom bevekande skäl till en snar fred med Ryssland.

Landet hade nu i 19 år betungats af den ryska fejden, derförut påstod det danska och lybska kriget i 7 år och samtidigt dermed det polska i 3 år. »Sanningen till att säga, så är Sverige odrägligt och omojligt längre med krig att uthärda.» Krigsfolket ledes dervid; sin sold bekommer det sällan i rättan tid; utgifterna förökas dagligen, så att det snart icke ens räcker till för konungen sjelf. Afkastningen af silfverbergverken hade aftagit emot i nästförledne fäders tid. Allmogen förmådde ej i rättan tid utgöra sina årliga utskylder, hvartill dock ytterligare komme den s. k. stora kostgärden, 3 eller 4 hjelpgårder, korslor och dagsverken och dertill ofta penningebidrag, såsom nu senast tiondepenning af allt allmogens lösöre; allt detta oaktadt K. M. i 12 eller 16 år årligen förnyat löftet om förskoning från dessa utlagor. Men icke nog med att utlagorna förökades, icke ens sättet för deras utskrifvande tillgick, såsom lag föreskrifver, med samfäldt råd och betänkande, utan efter kamrerarnes godtyckliga påbud, ja ofta blott på af köksskrifvare och »sådant sällskap» gifven föreskrift. Dessa bördor vore för allmogen outhärdliga, särskildt under en tid sådan som de nu senast förflutnu 3:ne åren, då både menniskor och boskap dött af svält.

En väsentlig orsak till allmogens oförmögenhet vore ock de stora utskrifningarna, hvilka så godt som årligen med våld verkstäldes. Mången hade på detta sätt förlorat 3 à 4 söner eller bröder och sutte nu på sitt hemman med hustru och småbarn utan trygghet för ytterligare utskrifningar, men med ständigt ökade utskylder.

Hofhållningen vore oskicklig och odryg, hvartill ej heller afkastningen af slott och gårdar samt årliga räntan längre räckte till, utan pålades derför ytterligare många gärder. Det oaktadt blefve mången, hvars tjenst vore nödvändig vid hofvet, utan nödigt underhåll, »der hålles hvarken ordning eller lydnad»; de, som hade hofvets uppbörd om hand, vore ock befriade från skyldighet att aflägga någon räkenskap.

Till icke ringa tunga vore ock de stora byggnadsföretagen vid slott och gårdar, de stora kyrkobyggnaderna och mera sådant. Ehuru K. M. samtyckt till att dermed skulle hållas måtta, så funnos dock vid hofvet många, som hade daglig tillgång till K. M., »de all god ordning förhindra och förstöra». »Och ändock K. M. läte sig tycka att byggningarna icke kostade mycket, så hade väl beställnings- och underhållsregistren annat att utvisa; och om det icke kostade H. K. M., så kostade det likväl undersåtarne, och vore ohördt att någon herre i verlden hafver det rätteligen kunnat göra tillika, nemligen att föra krig med alla nästomliggande land och bygga stora hus och befäst-Detta vore en orsak till menige mans armod, »hvilken nu sträckt sig så allmänt omkring i landet, så att der som förr hafver varit åker och äng, der växa nu stora skogar och de, som i många år hafva varit rika och välhulpna bönder, löpa nu omkring i landet med käppen och säcken». Denna eländighet beder rådet D. K. M. värdigas låta gå sig till sinnes.

Beträffande städernas och borgerskapets besvär förklarar rådet det vara för vidlyftigt att dem uppräkna; »en tredje part deraf stode öde». »Utaf dem lånades och borgades stundom emot deras vilja och utan att betalas, och oaktadt derpå många rådslag vore gjorda, blefve dessa dock icke efterlefda».

För att icke rubba den broderliga vänskapen emellan K. M. och hertig Carl genom tvisten om messordningen och liturgien, borde K. M. låta det blifva vid den afhandling, som skedde i Vadstena emellan båda D. K. M. och hertig Carl, såväl i ofvannämda afseende som i öfrigt.

På en af de många copiorna af detta rådslag läses efter föregående punkt följande, antagligen af Erik Sparres hand:

Detta forbemelte vardt i Rijkzsens Rådz nampn allene inlagt, som her formelles, och icke aff nogon uten Rådz hördt heller sedt. Men dette, som efterfölier brede vid helsningen och gratulation, inlades i all adels och krigsfolks nampn, som underschriften bevijser.»

Med anledning af det gängse ryktet om konung Sigismunds tillämnade hemresa till Sverige med öfvergifvande af sin polska krona, ansåge rådet det vara oförenligt med begge D. K. M:rs höga förstånd och upprigtighet att hemligen besluta om en så vigtig handling. Rådet förklarar sig hafva ett tillbörligt medlidande med K. M. för dess tunga och mödosamma regemente i Polen, såsom det fritager sig från att i rättan tid hafva fått kännedom om K. M:ts första utresa, »undantagandes hvad som i Kalmar skedde, sedan E. K. M. då lagligen tillkorad och kallad var, hvilket (för Gud och hvar ärlig man) intet annorlunda stod till att råda», förklarar sig ock intet hellre se än att K. M. väl vore hemma i Sverige igen, »esterty K. M. i Sverige, vår nådige konung och herre, nu med tiden göres något åldrig och uti sådana besvärliga regementssaker, som nu i den sista och värsta verldens tid dagligen förefalla, ledsen och förtruten, der till med, såsom hvar man kan formärka, fast underlig och selsind emot det H. K. M. förr varit hafver» (efter den oförändrade redaktionen, förändradt till: »och otalig»). Men för de stora faror, som för Sverige vore förenade med en så »otidig renunciation», i det såväl Österrike som Polen derigenom otvifvelaktigt skulle föranledas att uppträda såsom Sveriges uppenbara fiender, måste rådet afstyrka densamma. »Dertill med kunde begge D. K. M:rs undersåter i Sverige blifva fast kallsinniga, och an det som mera är att befrukta, att de samtligen töra taga sig något före och stänga riket för oss alla (efter den oförändrade redaktionen, förändradt till: »att någon oro i riket begynner»), när sådana tidender komma dem oförvarandes på». -- »Hafva ock de Poler nu de äro hitkomna med röfvande och tilltastande stält sig som fiender, så skulle de det i bortfärden med mord och brand ytterligare låta påskina».

Underskrifter:

Erik Gustafsson.

A. Lewenkopf grefve till Rasborg. Claes Åkesson.

Gustaf Baner.

Erik Sparre.

Claes Bielke.

Sten Baner.

Christer Gabrielsson.

Thure Bielke.

Moritz Grip.

Erik Abrahamsson m. fl.

inalles 58 namn, inberäknadt Eilhart v. Tisenhausen, som undertecknat i samtliga estländska ridderskapets och adelns namn.

128 92

På en af copiorna står: Subscriptum a senatoribus et nobilitate omnium provinciarum simul ac capitaneis militum, ut originale testatur. På en annan copia förekomma samma namn som ofvan samt dessutom Moritz Sture's jemte 7 knektehöfvidsmäns namn och bomärken.

Original, begagnadt såsom concept, samt 9 copior, dels efter originalet i dess oförändrade skick, dels efter originalet med gjorda ändringar (sådana förekomma dock endast i senare afdelningen af skrif-Som åtskilliga copior innehålla flere namnunderskrifter an den här föreliggande originalskrifvelsen samt det i Werwings Sigismunds och Carl IX:s historia, Bil. Lit. C, förekommande aftryck uppgifver underteckuarnes namn i helt olika ordning, kan man, utan att behöfva misstänka en af rådsherrarne senare gjord dokumentförfalskning, såsom man velat antaga, sluta att ett annat original förelades K. M. än det som nu är i behåll, ehuru skrifvelsen efter dess ursprungliga lydelse äfven måste hafva kommit till konungens kännedom, enär han i sin senare svarsskrifvelse och i anklagelseakterna emot rådsherrarne särskildt fäster sig vid den i den föreliggande originalskrifvelsen förekommande korrigerade punkten om rikets stångande, hvilken punkt rådsherrarne icke ville vidkännas och hvilket förnekande på detta sätt får sin förklaring.

4 ark.

Rikzens Rådz betänkende, huarföre them icke syntes rådhelighit att K. Sigismundus skulle medh sin her fader begifua sigh til Sverige. Actum Räfle den 15 Sept. anno 1589.

Såsom skäl till sitt skriftliga utlåtande anför rådet i inledningen, det tillfälle icke gifvits att muntligen andraga ärendet. Sjelfva rådslaget innehåller 31 kortfattade punkter, — »till att undfly lång skrifvelse, den E. K. M. icke gerna lider», — och afslutas med följande latinska sentens: Vincat affectum ratio').

^{*)} Återkomne till Sverige inlemnade rådsherrarne den 6 Nov. till konungen en ursäktsskrifvelse, deruti de förklara, att "de hellre hade bort, — såsom det ock varit höfligare, ehvad det vore dem ljuft eller ledt, — bedja H. K. M. i Polen att komma hit till Sverige igen». De återkalla ock i samma skrifvelse alldeles det i ofvanstående rådslag begagnade uttrycket: Vincat affectum ratio, "såsom om K. M. skulle hafva satt sin faderliga kärlek framför landets bösta".

Underskrifter:

Erik Gustafsson.

Claes Åkesson.

Morits Sture.

Gustaf Baner.

Erik Sparre.

Sten Baner.

Christiern Gabrielsson.

Thure Bielke.

Moritz Grip.

Erik Abrahamsson.

Före skrifvelsens början står å en af de många copiorna, antagligen med Erik Sparres hand:

»Seden dette förbemelte Rådslag och suplicatz var inlagt och man icke dess hell förnam, att konungarne sig ville betenckie, uten ville ändå haffue hemreesen i verked, stelte vij dette efterschrefne till kongen i Sverige så lydendes.»

Original och 9 copior, hvaraf 2:ne daterade den 17 Sept. ')

1¹/₂ ark.

1590.

Rådzslagh och betänckiande om myntet, dat. Stockholm den 25 Febr. 1590.

Underskrifter:

Hertig Carl.

Claes Fleming.

Christiern Gabrielsson.

Copia.

 $1/_2$ ark.

Konnugens senare omständligare svar, som dock egentligen afsåg rådsherrarnes föregående skrifvelse till K. Sigismund, finnes tryckt hos Werwing, Sigismunds och Carl IX:s historia, Bil. Litt. D.

^{*)} Konungens kortfattade svar å denna skrifvelse (genom sekreterarne Niclas Rasch, Olof Sverkelsson, Sigfrid Henriksson, Per Brask och Jonas Petri) var af följande innehåll:

Som den unge konungen både emot sin och sin faders vilja i Kalmar påtog sig resan till Polen, men der vore såsom in captivitate babylonica, så vore K. M. nu besluten att icke släppa honom ifrån sig, äfven emot rådets betänkande, såsom han esomoftast pröfvat, att hvad han emot rådets vilja gjort, alltid lyckats väl. Dessutom förklarar konungen, att han icke blott i höghet och myndighet stode öfver rådet, utan äfven i förstånd och ålder, nogsamt kände verldens lopp och vore väl förfaren i vigtiga handliugar. Någon fara för krig med Polen eller någon annan olägenhet af K. M:ts beslut förefunnes icke. Konungens betryggande åtgärder i detta hänseende vore visserligen ännu ej kända för flere än 2:ne personer, men om 1, 3 eller 4 månader skulle rådsherrarne få del af dem och då nödgas gifva dem sitt erkännande. Emellertid ville K. M. återvända till Sverige såsom absolut konung så här efter som här till, »der ock det icke skulle vars, så ville ock begge deras M:er blifva dädan», och sedan måtte de välja sig en konung, hvar de ville.

Ricksens	Rådz	bet	änkende	uth	i b	ögborne	fu	rstes,	her	tig	Carls	när-
vare	. Act	um	Upsale	den	27	Novemb	ris	åhr	etc.	159	0.	

Innehåller föreskrifter om noggrann kontroll öfver rikets uppbörd och ränta.

Utan underskrifter.

Copia.

1/2 ark.

Claes Flemmingz betenckende om krigzsakerne, huru the best och lycksambligest skole företages at någet kan uthrettet blifve. Åhr 1590 eller 1591.

Copia.

1 ark.

1591.

De godhe herrers i Rikz Rådh ytterligare och enfoldige betenckiande på de puncter, som K. M. V. A. N. herre och konungh och then högborne furste, hertig Carll, hafver dem föreställt. Actum Stockholm den 14 Junij åhr 1591.

Om krigsfolkets underhåll. - Om hjelp af rikets ständer till kriget mot Ryssland. — Om fredsconditioner. — Om mediatorer i fredshandeln, hvartill rådet föreslår den romerske kejsaren och konung Fredrik af Danmark.

Underskrifter:

Nicolaus Gyllenstierna.

Claes Fleming Riksmarsk, amiral.

Moritz Sture.

Claes Bielke.

Erik Abrahamsson.

Bengt Ribbing.

Original samt renskrifvet exemplar.

Erik Gustafsson.

Christiern Gabrielsson. Gustaf Gabrielsson.

1/2 ark.

MEDDELANDEN

FRÁN

SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIFNA AF

R. M. BOWALLIUS.

VI.

STOCKHOLM, 1882
KONGL. BOKTRYCKEBIRT
P. A. NORSTEDT & SÖNER

MEDDELANDEN

FRÅN

SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIFNA AF

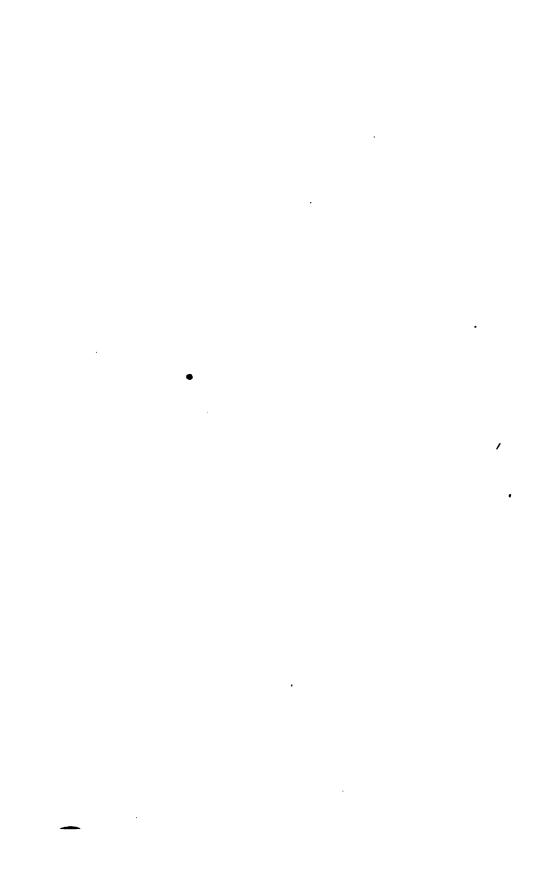
R. M. BOWALLIUS.

VI.

STOCKHOLM, 1882

KONGL. BOKTRYCKERIET

P. A. NORSTEDT & SÖNER

Årsberättelse för år 1881.

Stormägtigste, Allernådigste Konung!

Till följd af föreskriften i 3:e § 10:e momentet af Eders Kongl. Maj:ts förnyade nådiga Instruktion för Riks-Archivets embets- och tjenstemän den 26 October 1877 får jag härmed afgifva underdånig berättelse om Riks-Archivets skick och om hvad under det förflutna året, 1881, timat i afseende på archivaliernas tillväxt och deras anlitande samt fortgången af tjenstemännens arbeten.

Riks-Archivets lokal har under det förflutna året icke undergått någon förändring. Omständigheternas tvång nödgar mig derföre att nu upprepa hvad jag icke kunde undgå att redan för ett år sedan i underdånighet anmäla, nemligen att bristen på tillräckligt utrymme icke blott är betänklig med afseende på den archivaliernas förökning, som hvarje år är att emotse, utan redan nu åstadkommer svårigheter vid anordnande af de archivarbeten, som böra ega rum. Ehuru dessa svårigheter ännu länge nog lära komma att häm-

mande inverka på archivarbetenas gång, är likväl utsigt till en gynsammare framtid nu öppnad derigenom att Eders Kongl. Maj:t, i anledning af min underdaniga framställning den 29 September nästlidna år, täckts genom nådigt bref den 29 påföljande October anbefalla Öfver-Intendents-Embetet att uppgöra ritning och kostnadsförslag till en ny, tillräckligt stor och ändamålsenlig riksarchivbyggnad å någon Kronan tillhörig, så vidt möjligt för eldfara skyddad och i öfrigt lämplig tomt inom hufvudstaden. I hvarje fall komma dock år att förgå innan ett så stort byggnadsarbete kan vara fullbordadt. Det är fördenskull högeligen att önska att det så snart som möjligt må kunna börjas. Det må vara tillåtet att hoppas att, sedan Öfver-Intendents-Embetet inkommit med anbefaldt ritnings- och kostnadsförslag, Riksdagen, när Eders Kongl. Maj:t täckes äska densammas medverkan, icke skall tveka att anvisa de för ändamålets vinnande erforderliga anslagsmedel.

Archivaliernas tillväxt under år 1881 har icke varit så betydlig som under närmast föregående år. Underdånigst bilagda specifikationer ådagalägga detta förhållande så väl i afseende på den normala tillökningen (Bil. A.) genom leveranser från Eders Kongl. Maj:ts Kansli som den extraordinarie (Bil. B.). Den förra har bestått hufvudsakligen af protokoll, registratur och afgjorda handlingar och uppgått till 335 volumer (mot 1400 under år 1880); den senare dels af äldre domböcker från en och annan Häradsrätt, dels af hvarjehanda archivalier af olika värde, uppgående till 64 volumer (mot omkring 400 under år 1880).

Endast i ringa mån har tillfälle erbjudits att fylla de luckor, som finnas i åtskilliga serier af Riks-Archivets handlingar, särdeles för äldre tider. Det vigtigaste att i detta afseende omförmäla är att afskrifning af de s. k. Sturehandlingarna äfven under nästförflutna år fortsatts. Såsom i föregående årsberättelser blifvit omförmäldt meddelas dessa såsom lån från Kongl. Danska Geheime-Archivet. Den sjette från Köpenhamn ankomna sändningen af dessa handlingar blef i April månad 1881 återsänd. Under derpå följande Juni månad fick Riks-Archivet emottaga en ny sändning, den sjunde. Denna har ännu ej kunnat återställas, enär väl afskrifningen är gjord men kollationeringsarbetet ej hunnit fullbordas.

Riks-Archivets bibliothek, lika nödvändigt för forskarne som för tjenstemännen och städse mycket anlitadt, har blifvit fullständigadt så vidt det knappa årsanslaget, 600 kronor, medgifvit. Genom gåfvor af korporationer och enskilda samt gengåfvor från utländska institutioner, med hvilka Riks-Archivet inledt utbyte af tryckta skrifter, har ock någon tillökning vunnits. Å andra sidan hafva, med stöd af nådiga brefvet den 24 October 1879, många för Riks-Archivet umbärliga tryckalster blifvit öfverlemnade till Kongl. Bibliotheket äfvensom åtskilliga sådana blifvit aflåtna till Vetenskaps-Akademiens bibliothek, hvarjemte några äldre musikaliska arbeten blifvit lemnade till Musikaliska Akademien för att i dess bibliothek förvaras. Statens förråd af det s. k. Årstrycket och af Svensk Författningssamling är sedan lång tid tillbaka åt Riks-Archivets vård anförtrodt. Det har under det förflutna året icke undergått någon annan förändring än att, såsom vanligt, utdelning till embetsverk och myndigheter egt rum på grund af de anordningar, som Chefen för Justitie-Departementet tid efter annan gifvit.

Riks-Archivets historiska skatter, som under det förflutna året varit, jemlikt gällande föreskrifter, till-

gänglige för forskare ej blott under den vanliga arbetstiden kl. 10-1/23 alla helgfria dagar utan ock derutöfver två timmar på eftermiddagen hvarje helgfri dag under Maj, Juni, Juli och Augusti månader, hafva varit anlitade i samma omfattning som under närmast föregående år. Antalet af egentlige forskare har uppgått till omkring åttatio, inländske och utländske. Bland de förre må nämnas någre af Sveriges nu lefvande förnämligaste forskare och häfdatecknare: P. E. Bergfalk, F. F. Carlson, C. G. Malmström och C. T. Odhner, hvilka i Riks-Archivet egnat mycken tid åt forskning i det der förvarade rika förrådet af historiska källskrifter. Af de senare, som uppgått till ett antal af 21, hafva 6 varit från Finland, 5 från Danmark, 2 från England, 3 från Tyskland, 1 från Lifland, 1 från Belgien, 1 från Frankrike och 2 från N. Amerika. Än större har antalet varit af de tillfällige forskare, hvilka för något embetsverks räkning eller för enskilda angelägenheter i Riks-Archivet sökt Bland utländske forskare, som gjort upplysningar. något långvarigare studier i Riks-Archivet, kunna nämnas: Aktuarien vid Finska Stats-Archivet Doktor R. Hausen och Kanslirådet D:r A. W. Liljenstrand från Helsingfors, Magister H. E. Aspelin från Wasa, Archiv-Assistenten Candidatus juris V. A. Secher, Bibliotheks-Assistenten D:r J. A. Fridericia, D:r W. Mollerup och D:r Kr. Erslev från Köpenhamn, Professorn D:r Alexander Reifferscheid från Greifswald, Architekten W. Görz från Lemberg, D:r Herman Hildebrand från Riga, F. Puaux från Paris och William H. Bliss från London, hvilken sistnämnde på grund af offentligt uppdrag i Riks-Archivet forskat efter äldre handlingar af intresse för England och Skotland.

Riks-Archivets embets- och tjenstemän äro enligt nu varande stat: Riks-Archivarien, tre Archivarier och tre Amanuenser. Desse hafva under nyss förflutna år samtlige varit i utöfning af sina befattningar, nemligen, jemte undertecknad, Riks-Archivarie, Archivarien m. m. D:r O. Th. F. von Feilitzen, tjenstgörande vid den Historiska afdelningen och föreståndare för den ena af dess sektioner, Archivarien m. m. D:r V. G. Granlund, tjenstgörande vid den Administrativa afdelningen och föreståndare för dervid förekommande särskilda archivarbeten: Archivarien D:r N. A. Kullberg, tjenstgörande vid den Historiska afdelningen och föreståndare för den andra af dess sektioner, Amanuenserne Friherre C. E. B. Taube, E. W. Bergman och Kammarherren C. G. U. Silfverstolpe, hvilka trenne sistnämnde tjenstgjort både vid den Historiska och den Administrativa afdelningen, dock hufvudsakligast vid den senare. Desse Riks-Archivets ordinarie tjenstemän skulle utan verksamt biträde af extraordinarie medhjelpare icke kunnat utföra alla de arbeten, som i ett archiv så stort, som det Svenska Riks-Archivet nu är, oundgängligen äro nödvändiga och hvilka i icke ringa grad försvåras genom det knappa utrymmet i den nuvarande lokalen. De extraordinarie Amanuenser, hvilka under år 1881 vid archivarbetena biträdt, den ene mer, den andre mindre, äro: Kanslisten i Armé-Förvaltningen J. W. Lundgren, Kanslisten i Hof-Expeditionen L. M. V. Örnberg, Kammarjunkaren C. H. Tersmeden, Lektorn D:r E. Hildebrand, Kanslisten i Hof-Expeditionen D:r J. G. Théel, D:r J. Th. Westrin, E. Wallmark, Ph. Candidaten G. Forsgrén och Kammarherren J. B. Th. Beskow. Likasom under de närmast föregående åren hafva af desse Örnberg, Hildebrand och Théel åtnjutit bestämda årsarfvoden och derföre haft sig ålagd bestämd tjenstgöring hvarje helgfri dag.

De öfrige, af hvilka ej kunnat fordras lika mycken tjenstgöring, hafva åtnjutit tillfälliga arfvoden qvartalsvis bestämda i mån af tillgång på arfvodesmedel och med fästadt afseende på mer och mindre trägen tjenstgöring samt ådagalagd skicklighet.

Under vanliga förhållanden äro de förekommande archivarbetena temligen enahanda år efter annat. har ock under år 1881 utförts sådana af lika beskaffenhet som under 1880, nemligen vid den Administrativa afdelningen: granskning af inkomna judiciella och administrativa handlingars öfverensstämmelse med dem åtföljande summariska förteckningar, sådana handlingars inordnande på behöriga ställen, fullständigande af äldre förteckningar och upprättande af nya; vid den Historiska afdelningens båda sektioner: fortsatt ordnande af de archivaliegrupper, som erfordra sådan åtgärd, fortsatt fullständigande af Riksregistraturet, fortsatt ordnande af samlingen af Häradsrätternas äldre domböcker, fortsatt arbete på Rådslagens och Rådsprotokollens registrering, revision af äldre förteckningar samt upprättande af nya samt för öfrigt de arbeten, som betingas af Riks-Archivets skyldighet att i tryck utgifva historiskt vigtiga handlingar. editoriska verksamhet har fortgått så vidt tillgängliga anslagsmedel medgifvit. Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen om uppförande på Riks-Archivets stat af ett årligt anslag af 3000 kronor för ifrågavarande ändamål bifölls af Riksdagen på det sätt, att för år 1882 beviljades ett extra anslag af 3000 Under loppet af år 1881 hafva utkommit kronor. andra afdelningens första del af Kyrkoordningar och förslag dertill före 1686, redigerad af O. von Feilitzen, andra delens andra häfte af Svenskt Diplomatarium fran

1401, redigeradt af C. Silfverstolpe samt Meddelanden från Svenska Riks-Archivet V, utgifna af undertecknad. Fortsatts har derjemte redaktionsarbetet af Konung Gustaf I:s registratur, 9:de delen jemte register till 8:de delen, äfvensom redaktionsarbetet af 3:e delen af Svenska Riksrådets protokoll, af hvilka båda serier tryckningen fortgår.

Samma arbetsordning, som under en följd af år med fördel tillämpats, har äfven under år 1881 blifvit följd. Vid den dagliga expeditionen hafva i öfverensstämmelse dermed icke blott Archivarierne tjenstgjort, hvilka det närmast tillhör att med biträde och råd tillhandagå den allmänhet som i Riks-Archivet söker upplysning, utan dervid hafva alla, som förrättat ordinarie tjenst, haft sig uppdraget att med tjenstgöring biträda.

Enligt Instruktionens föreskrift skola vissa förekommande bestyr ombesörjas af den tjensteman, som
dertill af Riks-Archivarien förordnas. Dessa särskilda
bestyr äro vården af Riks-Archivets bibliothek och
förande af dess räkenskaper samt protokollsföringen
vid sammanträden mellan Riks-Archivarien och Archivarierne. Likasom under flera föregående år hafva
de två förstnämnda uppdragen fullgjorts af Archivarien von Feilitzen och det sistnämnda af Amanuensen
Friherre Taube.

Under den tid af nästlidna år jag, efter föreskrifven anmälan hos Chefen för Ecklesiastik-Departementet, begagnat den mig medgifna semester, företräddes mitt ställe jemlikt gällande Instruktion af den till tjensteåldern äldste bland Archivarierne, von Feilitzen. Archivarierne och Amanuenserne hafva jemväl åtnjutit dem tillkommande semester. I anledning deraf har på grund af förordnanden Archivarietjenst förrättats

af Friherre Taube fyra månader, af Bergman en half månad och af Silfverstolpe en och en half månad; Amanuenstjenst af Lundgren fyra och en half månader, af Örnberg två, af Hildebrand två och af Théel två och en half månader.

Uti årsberättelsen för år 1880 omförmäldes att den tvååriga undervisningskurs i Ryska språket, hvilken började år 1879 och enligt planen skolat fullbordas före utgången af år 1880, af förekommet giltigt skäl måste afbrytas i October månad sistnämnda år. Denna kurs fortsattes i Februari och afslutades i början af Maj 1881. Af undervisningen begagnade sig då samme tjenstemän, som under år 1880, nemligen Amanuensen Kammarherren Silfverstolpe samt extraordinarie Amanuenserne Kammarjunkaren Tersmeden, D:r Hildebrand och D:r Westrin.

Att icke blott Riks-Archivet är i förlägenhet om utrymme för mängden af archivalier utan att äfven flera af Rikets Collegier och andra centrala verk, såsom Svea Hofrätt, Kammar-Collegium, Statskontoret med flera, lida af samma olägenhet, är ett faktiskt förhållande, som länge väckt bekymmer. Då nu gällande Instruktion för Riks-Archivet föreskrifver att detta embetsverk skall - derest ei Kongl. Maj:t annorlunda förordnar - emottaga upplöst Styrelseverks archiv, synes deraf följa att äfven andra archivaliesamlingar än de, som egentligen tillkomma Riks-Archivet, kunna komma i fråga att der emottagas. För närvarande är detta icke längre möjligt. När Riks-Archivet framdeles får en ny rymlig byggnad kan förhållandet till en tid komma att gestalta sig annorlunda, men om man beräknar endast den normala tillväxten af archivalier under en längre följd af år, inses lätt att, äfven om det tillämnade nya archivhuset blir mycket rymligt, det dock inom jemförelsevis kort tid skulle blifva otillräckligt att kunna inrymma ett flertal af de offentliga archiven. Collegiernas och andra centrala Verks archiv innehålla visserligen till största delen archivalier af den vigt och det värde, att deras förstöring icke rimligen bör komma i fråga. De böra alltså förvaras, men de behöfva icke nödvändigt förvaras i Riks-Archivet. Ändamålet synes kunna vinnas med minsta kostnad för statsverket om för dessa archivalier anordnades ett, under Riks-Archivets tillsyn stäldt, reserv-archiv, hvilket icke behöfde ligga på en så central — och följaktligen dyrbar — plats som Riks-Archivet.

Det är emellertid ej blott i hufvudstaden som ytterligare archivutrymme är af nöden. Af de flera i orterna befintliga offentliga archiven, såsom Länsstyrelsernas, Domkapitlens, Häradsrätternas - för att ei nämna de talrikaste, men ingalunda minst vigtiga, Kyrkornas - komma i en föga aflägsen framtid säkerligen många att sakna utrymme för handlingar, som icke böra lemnas åt förstörelse. Att för dessa archivaliers förvar anskaffa nya lokaler på många ställen torde medföra allt för betungande kostnader. Men då Staten eger storartade, obegagnade eller nästan obegagnade, byggnader sådana som Calmar slott, Vadstena slott, Leckö slott, Svartsjö slott och till en del Upsala slott, vill det synas sannolikt, att ett eller annat af dessa skulle kunna anordnas för archivbehof med vida ringare kostnad än uppförandet af ett enda nytt hus för samma ändamål skulle erfordra. I dessa · förhållanden torde tanken på behofvet af ett eller annat filial-archiv ega en berättigad grund. Ehuru jag icke nu dristar i afseende härpå i underdånighet framlägga något formligt förslag, har jag trott mig ej

böra underlåta att på detta sätt beröra en fråga, som synes kunna förtjena någon uppmärksamhet.

Med djupaste vördnad, trohet och nit framhärdar

Stormägtigste, Allernådigste Konung! Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste tjensre och undersate

R. M. BOWALLIUS.

Stockholm den 31 Januari 1882.

Bil. A.

Specifikation öfver den ordinarie tillökni		
1881 i Kongl. Riks-Archivets samlingar gene	om l	eve-
ranser från Stats-Departementen:		
från K. Justitie-Departementet:		
Registratur för år 1880	2	vol
Afgjorda handlingar för år 1870	6))
19 st. originalförordningar för åren 1880		
och 1881.		
» K. Justitie-Revisionen:		
Handlingar i Revisionsmål för år 1878	44)
D:o i Besvärs- och Ansökningsmål		
för samma år	55))
Förteckningar öfver ofvanstående hand-		
lingar	2	bd.
» K. Justitie-Cancellers-Embetet:		
Diverse förteckningar för åren 1877-1879	34	vol.
» K. Landtförsvars-Departementet:		
Statsrådsprotokoll för åren 1860—1869	29))
Registratur för åren 1857—1859		»
» K. Finans-Departementet:		
Protokoll, concepter, räkningar och di-		
verse handlingar rörande kolonialärenden		
1844—1878	67	»
» K. Ecklesiastik-Departementet:		
Afgjorda handlingar rörande lönereglerin-		
gen för presterskapet åren 1863—1875	56))
Handlingar i afgjorda, ej föredragna mål		-
rörande läroverksfrågor 1874—1878	1	D
Handlingar rörande öfriga ärenden för år	-	~
1875	25	»
AVTV	40	,,

d:o d:o 1870-1873..... D:o Summa 335 vol. jemte 19 st. originalförordningar. Bil. B. Specifikation på den extraordinarie tillökningen år 1881 i Kongl. Riks-Archivets samlingar, dels genom leveranser från offentliga verk och myndigheter utom Kongl. Kansliet, dels genom gåfvor m. m. Från Landshöfdinge-Embetet i Vesterbottens län: Löfångers och Burträsks tingslags domböcker för åren 1731—1735..... 1 vol. » Domare-Embetet i Stockholms läns vestra domsaga: Vallentuna härads domböcker för åren » Domare-Embetet i Norra Helsinglands domsaga: Skogsransakningar och undersökningar af kungsådror samt Qvarnkommissionens protokoll`1702—1710..... 1 vol. Kongl. Bref, Svea Hofrätts d:o, m. fl. handlingar rörande kungsådror m. m. » Docenten H. Hjärne, på grund af åtnjutet resestipendium: Afskrifter af Svenska konungabref och andra handlingar rörande Sverige, Svenska personer och förhållanden, hemtade ur Jagellonska universitetets bibliothek, furstliga Czartoryskiska archivet och hr Popiels archiv i Krakau, samt Stats-Archivet i Venedig 7 fasc.

Registratur, afdelningen för den högre undervisningen, för åren 1865—1867......

Så	som gåfvor:		
Af	Ingeniören Eskil Lindblad:		
	Drottning Christinas bref d. 18 Juni 1645		
	till Landshöfdingen B. Ribbing. Original.		
	Trenne pergamentsbref af 1616, 1642 och		
	1645 rörande Johan och Jakob Skyttes åt-		
	komst till egendomar på Öland, i Små-		
	land och Södermanland.		
))	Med. D:r L. E. Wijkmark:		
	Domböcker för Visingsborgs grefskap		
	åren 1664, 1679 och 1680	2	vol.
•	Kammarjunkaren R. L. Rääf i Småland:		
	Trenne Ydre häradsrätts fastebref från		
	åren 1588, 1675 och 1784, rörande jord i		
	Norra Vi och Sunds socknar. Pergament.		
'n	Amanuensen i Kongl. Ecklesiastik-Depar-		
	tementet, Frih. Aug. Stiernstedt:		
	Privilegier för Ridderskapet och Adeln		
	i Estland, Lifland och på Ösel, dat. den 30		
	Juni 1719. Pergament, inbundet i guld-		
	pressadt skinnband med vidhängande		
	sigill. Original.		
D	Kammarherren m. m. Frih. G. Djurklou:		
	Domböcker för Kinds härad i Vester-		
	götland åren 1618, 1620 och 1634	3	»
D	Geologen F. A. Lindström:		
	Svenske Konsulns i Christiania J. C. Mar-		
	tineaus diarium 1787—1789		hft.
	Densammes brefcopieböcker 1787—1792	10))
D	Enkefriherrinnan Ulla Stjernstedt, född Lil-		
	jencrantz:		
	Diverse instruktioner för Hofembets- och		
	tjenstemän, stater för hofhållningen m.	_	_
	m. från 1700- och 1800-talen	2	$\mathbf{vol}.$

Af M:r Bliss från London:

Afskrifter af 19 stycken bref från Svenske Konungar och Drottning Christina Alexandra, ur Stats-Archivet i Mantua.......

1 vol.

» Professoren C. T. Odhner:

Fotografisk afbildning af Ryska Utrikesministeriets hufvudarchiv i Moskwa.

» Löjtnanten O. W. Bergström:

Handskrifvet register till Linköpings Stifts Herdaminne af J. I. Ståhl.

Tillsammans 64 större och mindre volumer, 7 stycken pergamentsbref, 1 löst pappersbref och 1 fotografi.

Kunna alla slags archivalier vara föremål för enskild eganderätt?

På denna fråga, hvilkens vigt enligt hvad erfarenheten ådagalägger alltför ofta förbises, lemna nedanstående legala föreskrifter¹, hvilka icke blifvit återkallade, ett tydligt svar.

A.

Kongl. May:tz Resolution angående the papper och depecher, som Kongl. May:tz på een och annan orth bestälte Ministrer och betiente, effter the dhem opdragne commissioner, änn i sin giömo behålla kunna; Giffwin Stockholm den 24 Novemb. 1663.

Effter Kongl. May:tt hafwer förnummit nu en långh tijdh hafwa warit brukeligit, att Kongl. May:tz och Cronones Ministrer och betiente, hwilckom innan eller uthan om landz något Embete eller Commission hafwer warit opdragit och anförtrodt, hafwe sine Original Depecher, Instructioner, Rijkzens Acter och breff, som the ratione officii hafwa undfått eller nyttat, icke i Kongl. May:tz Cantzelie igen lefwererat, uthan hoos sigh behållit eller dheras effterlemnade ännu hoos sigh behålla; Så emädhan Statssakerne och consequenter Regementet sådant länder till stoor præjuditz och nadeel, i det att månge secrete anslagh och upsååt eller elliest nödige och nyttige skriffter

¹) A. är aftryckt efter Riksregistraturet; de följande efter det s. k. Årstrycket, motsvarande hvad nu kallas Svensk Författningssamling.

kunna antingen genom wanskötzel eller dheras, som sådane papper hafwa hafft om händer, afgångh förkomma eller aldeles i illwilliges händer råka, förorsakandes en omild interpretation och aigreur så och skada emot Rijket, såsom och gifwandes dess wederwertige lägenheet at penetrera i Rijkzens consilier och förehafwande; hwarföre och på det sådant må tideligen föreböijas och Rikzens Cantzlie-Acter hållas i behörigh respect och förwahringh, fördenskull hafwer Kongl. May:tt gott funnit att resolvera och befalla, efftersom Hans Kongl. May:tt her medh resolverer och alfwarligen befaller, att alle the Ministrer och betiente, som innan eller uthan om landz hafwa brukade warit, eller her effter brukade blifwa i wärff och Commissioner, det wari Legater, Abgesandter, Residenter, Agenter, Correspondenter, eller hwariehanda Commissarier och embetes män, som hafwe i Cronones tienst warit, och af Kongl. May:tz Cantzelie ähre depecherade wordne, eller her effter depecherade blifwa, att dhe sine Original Depecher, Instructioner, Memorialer, Breff, Acter, Documenter eller andre till bem:te depecher hörande och strax medgifne eller sedermehra tilsände papper, som the till sin nödtorfft nyttiat eller i sino giömo hafft hafwe, in i Cantzliet och till den Secreterare, som honom eller dhem depecherat hafwer, eller och in Regni Archivum, till dess Secreterare åter richtigt inlefwerere. Händer det, att någon Minister, warande hans commission, genom döden skulle her effter afgå; Så på det at Commissionens och hans opdragne embetes Acter och Documenterne desslikes icke må förkomma och förskingras, skall den Ministrens Secretarius, Skriffware, betiente eller ehwem som öfwerlefwer skyldigh wara bem:te Acter sammanfoga och försegla, och medh första lägenheet till Kongl. May:tz Cantzlij komma

låta. Wore och så, att någon reda genom döden måtte afgången wara, som någon af förben:de commissioner hafwer förträdt, skole dhens effterlemnade hustru, barn eller förmyndare, arffwingar eller betiente, som en sådan genom döden afgången Ministers slijke tilförene oprepade Acter i sino giömo hadhe, eller her effter på hwariehanda fall om händer få kunde, förplichtade wara, icke allenast dhem i tystheet och noga förwaringh hålla, uthan och registrerade och förseglade in i Cantzliet igen lefwerera. Der någon her emot oförmodeligen handlar, skall icke allenast förwänta, att honom sådane Acter afhändas skole, uthan och der han eller the oachtande denne Stadgan beslås att hafwa medh flijt dhem undandölgt, Kongl. May:tz onådhe och tilbörligit arbitral straff underkastad wara. Actum ut supra.

HEDEWIG ELEONORA.

P. Brahe. G. Baner. C. G. Wrangell. M. G. De la Gardie. G. Bonde.

Ed. Ehrensteen.

 \boldsymbol{B} .

Kongl. May:tz Förbud at taga, förskingra, försällia, föryttra eller köpa och döllia någre Kongl. May:tz och Cronones Documenter, Skriffter och Handlingar. Gifwit Stockholm den 27 April Åhr 1695.

Wij Carl, med Gudz Nåde, Sweriges, Götes och Wändes Konung, Storfurste till Finland, Hertig uti

Skåne, Estland, Lijfland, Carelen, Brehmen, Vehrden, Stettin-Pommern, Cassuben och Wänden, Furste till Rügen, Herre öfwer Ingermanland och Wissmar; Så ock Pfaltz-Grefwe wid Rhein i Beyern till Gülich, Cleve och Bergen Hertig, etc. Giöre witterligit, at såsom hög macht där uppå ligger, at alle Wåre och Cronones Documenter och Handlingar uti Wåre Collegier icke allenast blifwa håldne uti god richtigheet, utan ock på intet sätt warda förskingrade eller förkomma; Altså wele Wij här igenom icke allenast alle wederbörande sträng- och alfwarligen hafwa anbefalt, thet de alle sådane Skriffter och Documenter uti all möyelig richtigheet hålla, så att de på intet sätt måge förkomma eller förskingras, utan ock därjämpte genom detta Wårt öpne Placat stadgat och förordnat, at ehoo som något af sådane Skriffter borttager, eller upsåteligen förskingrar, försällier och föryttrar, skall blifwa ansedd och afstraffad som Wår och Cronones tiuf. hvilket straff jämväl den skall wara skyldig at undergå, som slijke Skriffter och Documenter sig tillhandlar, och sådant på wederbörligit ställe intet uptäcker och angifwer. Det alle, som wederbör, hafwa sig hörsamligen at effterrätta. Till yttermehra wisso, hafwe Wij detta med egen hand underskrifwit, och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Datum Stockholm den 27 Aprilis Anno 1695.

> CAROLUS. (L. 8.)

Kongl. Cantzlij-Collegii alfwarlige Åtwarning til alla dem, som wetta sig innehafwa någre Original Cantzlij-Acter eller andre publique Skrifter och Cronones Handlingar, dem de anten sielfwe wid de dem anförtrodde ämbeten, wärf och Commissioner til nödtorften nyttiat, eller och uppå hwariehanda sätt elliest fått uti sina händer, at de dem alle oförsummeligen til Kongl. May:tz Archivum inlefwerera. Stockholm den 10 Julii 1706.

Ehuruwäl det icke allenast genom åtskillige för detta utgifne Kongl. Resolutioner och Förordningar, men enkannerligen af åhr 1663 den 24 Novembris alfwarligen är påbudit och befalt, utan och uppå en allmän Rijksdag af samptelige Ridderskapet och Adelen enhälleligen utlofwat och tilsagt, det skulle alla dhe, som uti någre Kongl. May:tz Wärf och Commissioner inn- eller uthom landz blifwa brukade, wid samma Commissioners uphörande wara förplichtade at til Kongl. May:tz Archivum uthi Kongl. Cantzliet ofördröijeligen inlefwerera alla Original Instructioner, Bref och Acter, dem dhe uti sådane sine Wärf och Förrättningar nyttiat, på det wid dödzfall eller andra händelser icke något der af måtte förskingras, och således det som lönligit hållas borde, til Kongl. May:tz otiänst och skada divulgeras; Doch som emot all förmodan förspörjes, huruledes een och annan sådant alt oachtat, har ändå hoos sig qwarbehållit den ena tijden efter den andra hwarjehanda dem uti deras Embeten och Förrättningar anförtrodde och tilhanda komne angelägne Original Handlingar, Skriffter och Acter, dhe der sedan till een deel wid olyckelige wådeldar och andre händel-

ser förkommit, deels och wid deras dödelige afgång, som dem uti sine gömmor behållit, råkat uti deras arfwingars och betienters eller andre främmande händer; Hwarföre och på det at sådant missbruk ey måtte til Kongl. May:tz stora otiänst än längre förelöpa, fördenskull hafwer Kongl. May:tz Cantzelij-Collegium funnit nödigt, at härmed änn ytterligare alfwarligen påminna och åtwarna alla dem, som wetta sig ännu innehafwa någre sådane Original Cantzlij-Acter eller andre publique Skriffter och Cronones handlingar, dem dhe anten sielfwe wid dhe dem anförtrodde Embeten, Wärf och Commissioner til nödtorfften nyttiat, eller och efter sine föräldrar, förfäder och anförwanter, eller elljest uppå hwarjehanda sätt fått uti sine händer, atdhe dem alle straxt och oförsummeligen til Kongl. May:tz Archivum och des Secreterare inlefwerera, jämwäl och för större säkerhet skull tillåta bemälte Secreterare uppå wisse orter, der man weet åtskillige Skriffter och Acter ifrån långliga tijder sammankomne och förwarade wara, at dem alle igenomsee, på det han som bäst wetta kan, hwad där ibland bör ansees för Cantzlij- och publique Acter, må dem derifrån kunna åtskillia och til Kongl. May:tz Archivum afhämta. lärer förmodeligen hwar och een så mycket mehr låta denne alfwarsamme åtwarning tiena sig til hörsam efterrättelse, som det både länder honom sielf til trygghet, och den elljest i widrigt fall, som härutinnan wijsar någon ohörsamhet eller försummelse, har at förwänta, det han genom behörige medel skal blifwa twungen under edelig förplichtelse alla sådane publique Acter at framgifwa, och ifrån sig lefwerera. Där och någon skulle beslås, at hafwa med flijt något deraf undandölgt, giör den samma sig brottzlig til Kongl. May:tz onåde och det straff, som derpå uti utgångne Kongl. Förordningar stadgat finnes. Det alle, som detta i någor måtto angå kan, hafwe sig at efterrätta. Stockholm den 10 Julij 1706.

(L. S.)

Uppå Kongl. Cantzlij-Collegii wägnar

N. GYLDENSTOLPE. T. POLUS. ARVEDH HORN. W. J. COYET.

D.

Kongl. Swea Hofrätts Bref angående Cancellie- och publique Acters insändande till Kongl. Archivum. Dat. Stockholm den 11 Maj 1707.

Wij Gabriel Falkenberg, Kongl. Maij:tz Rådh, Præsident uti Kongl. Swea Hoff-Rätt, samt Åbo Academiæ Canceller, Grefwe til Sandemar, Frij-Herre til Odenswijholm, Herre til Söderby och Ogstad; Så ock Vice-Præsident och samtelige Assessorer, hälse

Emedan det Kongl. Cancellie-Collegium haer funnit nödigt, at genom en af trycket utgången alfwarsam påminnelse, å nyo åtwarna hwariom och enom, som wet sig ännu innehafwa någre Cancellie- och publique handlingar, at de utan längre drögsmål, til Kongl. Maij:tz Archivum dem alle inlefwerera, däraf och wälbemälte Kongl. Collegium, medelst des nyligen ankomne Bref af den 10 Aprilis sidstledne, sändt den Kongl. Rätten någre exemplar tilhanda, med begiäran,

at berörde tryckte åtwarning de under des Jurisdiction hörande Domstolar communiceras måtte, på det de wid Inventeringar, Arfskiften och alla andra förefallande tilfällen, måge sig den samma til efterrättelse ställa, och tilhålla wederbörande, som förspörias någre sådane Cancellie- och publique Acter hos sig innehafwa, at dem ofördröijeligen ifrån sig lefwerera; Fördenskull blifwer ett exemplar af merbemälte åtwarning

härmed tilsändt, hvilken wid förrberörde tilfällen at ställa til behörig efterlefnadt. Och Wij befalle Gud Alzmächtig.

Stockholm den 11 Maij Anno 1707.

Uppå den Kongl. Hoff-Rättens wägnar

GABRIEL FALKENBERG.

Hindrich Heerdhielm.

Magnus Sternel.

Register öfver Rådslag i konung Sigismunds och hertig Carls tid 1593-1597.

Upprättadt

af

E. W. BERGMAN.

1593.

F. N:des Hertig Carls svar uppå det Rijkzens Rådh hafve skriffteligen gifvit deras betänkiande.*) Actum Stockholm den 12 Januarij åhr 1598.

Med afseende på enkedrottningen ville hertigen gerna veta genom hvem rådet fått höra hennes önskan att blifva qvar på slottet; om hon ändtligen ville der stanna, tills svar hunnit ankomma från Polen, så begärde hertigen rådets förslag om huru mycket folk för hennes räkning nödtorfteligen erfordrades. Nödigt vore ock att så stäldes med förtäringen, att något funnes i behåll till konungens i Polen hem-Tillika borde betänkas, att hertigen i och för sin möda med regeringsärendena till det minsta måste med sitt folk blifva underhållen.

Angående ståthållare på Stockholms slott yrkar hertigen att rådet uppgåfve, hvilka dertill voro afsedda, då äfven hertigen tillika ville förordna några af sina egne gode män.

Hertigen godkänner rådets förslag att rikets regalier och vigtigare handlingar, som drottningen ännu hade i sitt förvar, skulle i särskildt rum insättas under hertigens och rådets gemensamma försegling, och borde denna öfverflyttning med det första försiggå.

Rådets förslag om myntprägling godkänner hertigen, men förklarar att han först af den inflytande kopparen och annan uppbörd ville göra sig sjelf betald för sina till kronan gjorda försträckningar och ingångna borgensförbindelser.

Archiv. meddel.

^{*)} Som sjelfva rådslaget, dat. d. 4 Jan. enligt E. Palmskölds register, nu mera icke finnes i behåll, intages här i stället hertigens svar derpå. 3

Till sist begär hertigen svar på sin förfrågan om tillstånd att vidkännas sin pant, landskapet Dal, hvarpå han redan egde den aflidne konungens försäkring, likasom ock om rättigheten till myntprågling inom sitt eget furstendöme.

Riksregistraturet fol. 11 v.

Svar på F. N. Hertig Carlls etc. nådige behag af Rijckzenns Rådh på dhe innelagde spörsmååll. Actum Stockholm den 18 Januarij anno etc. 1598.

På hertigens uppmaning, att hvad rådvis afhandlats måtte komma till beslut och rådslagen påskyndas, svarar rådet, att det så hädan efter som hit tills derom efter förmåga ville beflita sig, ehuru, då ärendena voro så mångfaldiga, det ej kunde lida så fort, synnerligast då de, som kräfde, voro många, medan utvägarna att dem förnöja voro få.

Regalierna och annat, som drottningen hade i sitt förvar, anser rådet bäst kunna bevaras i det dertill redan utsedda hvälfda rummet, och kunde samma rum förseglas med drottningens, furstens och rådets sigill.

Den af hertigen äskade iuventeringen af den aflidne konungens qvarlåtenskap förklarar rådet redan vara verkstäld.

Den hittills hållna utspisningen för dem, som på slottet hafva »en hop våningar», anser rådet i likhet med hertigen böra indragas utom för drottningen, dem som äro i slottslofven och dem som derstädes verkligen behöfvas.

På hertigens fråga, om ej drottningens »bud, bref och befallning på utgifter måtte afskaffas och utan H. N:s och rikets råds vetskap intet företagas», förklarar rådet, att det vore öfvertygadt om att drottningen härefter icke komme att befatta sig med någon rikets uppbörd eller utgift, H. F. N. och rikets råd oåtspordt.

I fråga om krigsfolkets aflöning samt hoffolkets minskning, »på det något vore i behåll, när K. M. i Polen hitkommer», afgifver rådet särskildt förslag.

Om legation till Polen.

Om granskning af lönings- och underhållsregister.

Om mandat till allmogen, huru med klagomålssaker bör tillgå, i sammanhang hvarmed rådet anser rättvist, att de, »som sitta i torn och häktelse och icke äro till något lagvunna», måtte lagligen förhöras, och, om de befinnas obrottsliga, frigifvas.

Hertigens förslag, att yrkesmän vid slottet och skeppsgården i Stockholm skulle betalas med dagspenning, anser rådet mindre lämpligt, enär man i så fall kunde blifva utan arbetare, när man som mest vore i behof deraf.

Underskrifter:

Nils Gyllenstierna. Erik Gustafsson (Stenbock).

Gustaf Baner. Erik Sparre. Sten Baner.

Hogenskild Bielke. Claes Bielke. Thure Bielke. Bengt Ribbing.

Gustaf Björnsson (Bååt).

Original.

1/2 ark.

Svar på F. N:s Hertig Carls nådige behag af Rijkzens Rådh på denn innelagde schrifft. Actum Stockholm thenn 21(!) Januarij år etc. 98.

Med afseende på de af hertigen föreslagna andragandena hos de polska ständerna plåta de goda herrar sig H. F. N:s mening ödmjukligen behaga», dock så att saken endast muntligt blefve föredragen genom de sändebud, som till konungen komma att afgå; som emellertid denna legation ej så snart kunde verkställas, vorc nödvändigt att skriftligen underrätta konungen om rikets lägenhet, då man sedan, ester af konungen mottaget besked, lättare kunde om allt besluta.

Angående hertigens förslag, att pålägga allmogen en hjelpeskatt, vore rådets mening, att »som detta blefve första gången efter den affidne konungens frånfälle man med menigheten och allmogen skulle förhandla om den trohet, hörsamhet och lydnad (de) emot H. K. M. i Polen såsom vår arfkonung och uti H. K. M:ts frånvaro högborne furste hertig Carl samt rikets råd högstbe:te konungl:e M:t och riket till gagn och godo bevisa skola», borde detta förslag tills vidare uppskjutas, så mycket mera som undsättningen till krigsfolket på detta sätt komme detsamma för sent till handa. Hvad hertigens fordran af kronan anginge, utbad sig rådet hertigens fortfarande tålamod till lägligare tillfälle.

Förslaget att föryttra uppbördsspanmålen och »jernräntan» gillas, dock borde ej spanmålen sättas högre än till 5 🗣 tunnan.

Likaledes delar rådet hertigens tanke, att man borde göra ett utdrag af det latinska bref, som den aflidne konungen låtit uppsätta och hvilket, under förutsättning af hertigens och rådets ytterligare stadfästelse, såväl konungen sjelf som K. M. i Polen underskrifvit. »Kan ock icke med bättre fog blifva H. K. M. påmint än således, ty man visserligen förmodar att H. K. M. till det, som kan lända riket till gagn och godo och lag kräfver, skall vara benägen och så mycket mera som H. K. M. sådant tillförene godvilligt lofvat och bebrefvat hafver».

Om postens skyndsamma befordran i Finland.

Om Pontus de la Gardies efterlemnade lösören, hvilka rådet anser kunna lämpligast förvaras i något rum på slottet.

Att utse kammare till förvaringsrum för den aflidne konungens kläder lemnar rådet i hertigens fria skön.

Till sist afgifver rådet förslag till granskning af hertigens fordringar, efter hvilken gransknings utförande man borde afvakta K. M:ts i Polen slutliga besked eller fullmagt att fullständigt qvittera desamma.

Underskrifter:

Nils Gyllenstierna. Erik Gustafsson.

Gustaf Baner. Erik Sparre. Sten Baner. Thure Bielke.

Gustaf Biörnsson.

Original (dat. d. 23 Jan.) samt copia.

1 ark.

Hogenskild Bielke.

Claes Bielke.

Bengt Ribbing.

98

Minnesskrift för Hans Kranck, Secreterare, hvad F. N. Hertig Carll &c. hafver honum befalet att thale med the gode herrer Rijkzenns Rådh, som nu äre udi Stockholm tilstedes och elliest der näst omkring, hvad theres betenckiende om desse efterschrefne puncter vare kann, efter K. M. i Polen &c. udi sinn schrifvelse befaler om mesta deelen af för:ne ärennder att befalle till h:te Kon. M:ttz ankompst, denn Gnd Alz:tig lathe lyckeligen tilgå. Gripsholm denn 8 Aprilis Anno etc. 1593.

Innehåller 16 punkter, hvaraf de vigtigaste här anföras:

»Efter K. M. befaller att Upsala slott skall blifva bygdt på det bästa sätt», om icke rådligt vore, att en hjelp pålades all allmoge i Sverige såväl frälse- som skatte- och kronobönder, så att enhvar hjelpte med ett dagsverke eller sex öre penningar till att »bygga Upsala öde, som lag förmår.»

Som K. M. likaledes vill hafva Stockholms slott väl inredt, frågas »hvarmed våningarna skola stofleras och om något mera behöfves att bygga än köket.» Om Vaxholms byggning skall fullföljas eller om man dermed borde uppskjuta till framtida bättre tillgång.

Om icke rådligt vore, att några adelsmän utsändes i hvar landsända till att pådrifva skeppsbyggandet.

Om icke de, som »vanvörda myntet», måtte blifva straffade.

Rådet skall tillsägas att härefter icke skrifva H. F. N. till om penningar till aflöningar eller annat, utan derom tala med räntmästaren Eskil Jönsson, som har den årliga räntan om hand, och sjelfve ansvara för medlens rigtiga användning.

Om uppgift på rikets ränta och uppbörd, förläningar och byten.

Utan underskrift.

Copia.

1/2 ark.

På thässe äfterskreffne punchter begärer K. M. nu meth thet första the gode härrers aff R. Rådhs betänklande och älles svar på, den 8 Ochtobris 98.

"Medan af många fast sällsynt tal är utspridt bland undersåtarne uti riket om K. M:ts tillkomst så ock förresande ifrån Polen
samt mycket annat mera, huru sådant kan blifva tillbaka drifvet,
undersåtarne förda uti den rätta meningen och allt sådant otillbörligt
tal härefter förhindradt."

Om K. M:ts hofstat, dess underhåll och lön, »besynnerligen nu med första om utspisningar».

Om underhåll för dem, som äro tillstädes komna att möta K. M.

Om gäldande af krigsbefälets innestående sold.

Om nödiga anordningar till begrafningen och om tiden för densamma såsom ock om kröningshögtidligheterna.

Om kostgärd, årsräntan, förläningar och rikets gäld.

Om myntvärdet.

Om Narvas befästning och bevakning.

Om nya embetsmäns tillsättning.

Om skeppsfolkets underhåll.

Om fredshandeln med Ryssland.

Utan underskrifter.

Copia.

1/a ark.

Rijksens Rådz betänklande om thet buller i Grämunke kyrekia, inlagd den 22 Novemb. ähr 1598.

Efter att inledningsvis hafva omnämt sina många svårigheter med de löpande regeringsärendena aflägger rådet en framställning om den timade tilldragelsen och afgifver till konungen en »trogen och underdånig åtvarning och förmaning» att upprätthålla den i konungens ed beskrifna kyrkofriden. I afseende på de i Gråmunke-kyrkan skedda begrafningarna uppmanas konungen att icke tillåta, att främlingar derstädes begrafvas, »der både E. K. M:ts egne och våra föräldrar ligga begrafna». Betänkandet åtföljes af följande strof: »Med mindre E. K. M. vill låta råda och säga sig i sådana högvigtiga saker, som komma E. K. M. och detta vårt fattiga fädernesland till gagn och godo, nödgas vi på det underdånigaste bedja E. K. M. vill oss med det tillbetrodda rådsembetet nådigst hafva förskonade».

Utan underskrifter.

Renskrifvet exemplar.

1 ark.

Puncter som Riksens Rådh af Sigismundo begära stellas i vereket för kröningen. Odat. (Den 26 Nov., enligt Palmskölds register.)

Rådet förklarar sig hafva tagit kännedom om K. M:ts svar på de punkter, det tillika med hertigen och menige ständer den 3 Oct. strax efter K. M:ts hitkomst framstält*), och hoppades att K. M., »före den kongliga kröningen går för sig, något bättre förklarar sig.»

^{*)} Konungens svar på hertigens, rådets och ständernas gemensamma skrifvelse är dateradt d. 9 October och af hufvudsakligen följande innehåll:

Hvad försäkring på religion, privilegier och annat angår, förklarar K. M. sig vara af den meningen att, som kröningen inom kort kan blifva hållen. »böra» rikets ständer såväl skriftligen som muntligen derom blifva försäkrade, hvarför K. M. icke kan finna skäl till att nu vid denna tid afgifva så många särskilda försäkringar, synnerligast som K. M. redan förut försäkrat ständerna om allt det de begära.

I afseende på bekräftelse af'erkebiskopsvalet anser K. M. sig icke mindre än sin herr fader hafva rätt att tillsätta hvem han vill, särskildt som hertig Carl nyligen utnämt biskop i Strengnäs icke blott utan de andra biskoparnes samtycke utan ock K. M. oåtspordt, derutinnan mycket är skedt regalierna och konungens enskilda rättighet förnär.

Beträffande beslutet om Üpsala akademis återupprättande så, ehuru några nya anordningar utan K. M:ts vetskap icke få göras, ville K. M. dock med rådet taga saken i öfvervägande.

I fråga om bekräftelse af kyrkoherdevalet i Stockholm ville K. M. förut bepröfva den utseddes »beskedlighet uti sitt kall och trohet mot sig».

Om den i Warschau hållna riksdagen, dervid sintet något utlofvadt, för H. K. M. resa skull, det detta riket till det minsta kan komma till skadas.

Föreliggande rådsbetänkande omfattar följande punkter:

Om försäkring för ständerna på religionen och privilegier.

Om adelns sammankomst, hvilken hos K. M. väckt misstankar, ehuru den, såsom rådet förmäler, försiggått på slottet vid öppna dörrar.

Om bekrästelse å Abrahami Augermanni val till erkebiskop samt å kyrkoherdevalet i Stockholm.

Om stadfästelse af Upsala mötes beslut.

Om återupprättande af Upsala akademi samt studenters underbållande utrikes.

Om presterskapets underhåll.

Om olämpligheten att tilldela flere höga embeten åt en och samma person.

Om uppdragande åt kansleren att i sitt förvar hafva rikets handlingar.

Om påsvens legat; »hade varit bättre, att han inte hade kommit här in.»

Om det misshag K. M. visat öfver att å presterskapets vägnar hafva blifvit mottagen af Abrah. Angermannus.

Om upphäfvande af tryckförbudet.

Om krigsfolkets aflöning och Narvas undsättning.

Om bullret i Klosterkyrkan och de främmandes begrafning derstädes.

Om rikets råds rådslag. »Att, medan K. M. täckes bruka dem uti sitt råd, H. K. M. deras råd tryggeligen bruka vill.» — »Förhoppandes att H. K. M. sig således emot dem alla varder förhållandes, att de fattige svenske (hvilka nu endels äro allas förakt och åtlöje) icke måge hafva orsak att ångra och qvida, det de sig till arfherrar förbundit hafva.»

Underskrifter:

Nils Gyllenstierna.

Hogenskild Bielke.

Gustaf Baner. Sten Baner.

Erik Sparre.
Thure Bielke.

Claes Bielke. Bengt Ribbing.

Gustaf Gabrielsson.

Renskrifvet exemplar.

31/2 ark.

Om förvarande af rikets handlingar på Stockholms slott samt om inventering deraf, på det man »veta måtte hvad der tillstädes är och blifva bör, och det uttaget är kunde inkräfvas igen.»

Om påfvens legat, hvilken endast såsom privat och för sin egen person ville bevisa K. M. tjenst och ära med sitt följe.

Till sist beklagar K. M. att Abr. Angermannus, som varit i hans herr faders onåd, blifvit utsedd att å presterskapets vägnar mottaga K. M., då biskopen i Westerås eller kyrkoherden i Upsala kunnat derom anmodas, "såsom ock mycket höfligare varit hade.»

På dette efftherene sätt bleff effther K. M. befalningh utaf Richsenss Råådh stellt enn försächrinngh på Presterskapsenns begärenn och postulata, som de hoos Hanns K. M. i underdånigheet hade innlagdt, och der hoos kortteligen förtechnedt med huad skääll och för huad orsach the gode herrer synntes på samme ärennde således svares boorde, men dett samma var Hanns konungte Matticke behageligitt, utan svarades sedenn på förbette annverfningh således, som copiann af konungenns svar videre utviser och förmeler. (Den 7 Dec. 1593.)

En copia på svenska $(1^1/2 \text{ ark})$ samt en copia i latinsk öfversättning. På den senare af dessa copior läses: Scriptum senatorum, quod Regi ob(t)ulerunt, ut tanquam a se facto subscriberet. A tergo är på tyska antecknadt:

Das dritte Schreiben, als Ihr May:tt den predicanten nichts bewilligen wollen, haben Ihr May:tt den Senatoribus Regni der predicanten Supplication zu berathschlagen übergeben, welche darauff Ihr May:tt ein formular, wie und was den predicanten solte zugelassen werden, zugestellet. Aber Ihr May:tt habens nit bewilliget.

Der Herrn des Reichs Supplication an Ihr May:tt die Religion und Freiheit betreffend, haben aber nit erhalten was sie begert. (Piteckning a tergo). Odat.

Utan underskrifter. Latinskt concept

2 ark.

1594.

Sveriges Rijkes Rådh, som här nu tilstädes äre, till K. M:t.

Rådsherrarne erkänna mottagandet af den skrifvelse, K. M. genom Gustaf Baner tillsändt dem, men förklara sig icke kunna utföra K. M:ts befallning att öfverlemna densamma till presterskapet, utan att den först blefve förändrad enligt deras förut afgifna råd och förmaning, hvarför de »på det allra ödmjukligaste bedja, att E. K. M. nu som förr sig här uti bättre vill betänka och detta vårt trogna och välmenta råd hos sig något gälla låta».

U	tan	und	ers.	krif	ter.
---	-----	-----	------	------	------

Copia.

1/4 ark.

103

Om thesse effterine artikler begärer dhen Stormechtigeste högborne Furste och herre Herr Sigismundus, Sväriges, Götes och Wändes Arfkonungh etc. att dhe edle, vällborne och vällbördige herrer Rijksens Rådh sig tydheligen och väll betenkte och sedan H. K. Mitt sitt trogne rådh vette medele och medh första tillkänna gifve. Actum Stockolm den 8 Martij anno etc. 94.

Innehåller förfrågningar om bestämmelser röraude K. M:ts gemål, drottning Annas lifgeding och morgongåfva samt likaledes om underhåll för K. M:ts dotter och eventuela manliga lifsarfvingar, om enkedrottningens lifgeding, om hertig Johans furstendöme, om fröken Annas brudskatt samt om hertiginnornas af Saxen och Mecklenburg förläningar.

Riksregistraturet, fol. 58.

1/2 ark.

Således, som här efter fölier, synes vare tienliget och tarfveliget att regemäntet blifver besteltt och förestått serdeles i konungens frånvare, den man dogh eliest nödigtt seer, doch på högstbette hans konng:e M:ttz nådige behagh och forbettring. Actum 20 Martij Anno etc. 94.

A tergo: Regementz Ordning förfated aff Rijksens Rådh på Kong. M:ttz och F. N. hertig Carls etc. förbätring.

Utan underskrifter.

Concept med rättelser af Erik Sparres hand $(3^1/2)$ ark) samt 3 copior.

Riksens Rådz trogne rådh, förmaning och böön till K. Sigismundum om det han för sitt afresande till Polen till Rijksens hugnadh och långlige stånd förrätta skulle. Datum Stockholm den 80 Maij A:o 1594.

Rådet inleder sin skrifvelse med att uttrycka sitt beklagande af konungens snara till den 28 Juni utsatta afresa ur landet, hvarom det först 4 dagar förut erhållit kunskap, hvarjemte det uttalar sin önskan, att K. M:t »ville således skiljas hädan och leverera alla saker efter sig, att det någorlunda måtte svara (emot) det stora förhopp och längtan, som alla ständer både höga och nedriga efter E. K. M. haft hafva». Att så litet blifvit afgjordt rörande »endels de högvigtigaste saker», förklarar rådet icke bero på någon dess brottslighet, om än dess medlemmar dels af ålder, dels af sjukdom och annan olägenhet varit »något senfärdiga och försumliga», utan hufvudsakligen på kronans och undersåtarnes oförmögenhet.

De vigtigaste frågor, som kräfde snart afgörande, vore: om fredseller stilleståndsfördrag med Ryssland, om krigsfolkets aflöning och gäldande af öfriga kronans skulder, om bekräftelse å ständernas lagfångna privilegier, såsom ock enhvar särdeles förtjent persons, samt om regeringens förestående under K. M:ts frånvaro, rörande hvilka samtliga frågor rådet förklarar sig såväl muntligen som skriftligen hafva gjort sina påminnelser och anfordringar.

Rådet påyrkar nu ytterligare dessa frågors behandling och afgörande samt föreslår med afseende på de furstliga furstinnornas lifgeding och brudskatter, att hertig Carl och några flere af ständerna derom hördes.

Den i Danzig pågående utrustningen af en polsk skeppsflotta till konungens öfverförande afstyrkes på det enträgnaste och förklarar rådet sig icke kunna tro, att denna utrustning skett på K. M:ts egen befallning, enär rådet derom tillförene intet hört. »Skickades en skeppsflotta hit», säger rådet, »så vore det både K. M:t och Sveriges rike oberömligt och förtoge dermed den sjörättigheten och jurisdiction, som Sveriges krona i Östersjön hafver», vore ock så mycket mindre behöfligt, som den till hands varande svenska flottan utgjordes af öfver 20 skepp.

Vidare påyrkas, att kyrkoherden i Stockholm, såväl som det öfriga presterskapet och akademien i Upsala, måtte bekomma nödigt underhåll.

Till sist utlofvar rådet sitt villiga biträde under konungens frånvaro i allt hvad det förmådde och tillönskar konungen i öfrigt, att alltid hafva lika ärligt menande rådgifvare, som de voro.

Underskrifter:

Nils Gyllenstierna.

Erik Gustafsson.

Hogenskild Bielke.

Axel (Leijonhufvud), Grefve till Rasborg. Erik Sparre.

Sten Baner.

Gustaf Baner.

Bengt Ribbing.

Gustaf Gabrielsson.

Original. 2 ark.

Rijksens Rådz betänkiende efter Sverigis lagh och gamble laggifne Privilegier och frijheeter på städerne och dess uttskickede fulmyndige till svar, som på thenne tidh i Stokholm församblede äre. Den 21 Junij ähr etc. 1594.

Betänkandet är af hufvudsakligen följande innehåll:

Uppstäderna vid Mälaren ege rätt att segla genom Söderström, hvart de vilja, få dock icke öfverföra gods vid Södertelge. Om vattenståndet icke tilläte fartygen att flyta genom Söderström, så vore tillåtet att af innehafvande last aflasta 2—4 läster. Likaledes ege uppstäderna rätt att af andra stadsborgare, som i förenämda uppstäder vilja utskeppa koppar och jern, derför uppbära bropenningar. Stockholms eller andra städers borgare få icke vid uppstädernas frimarknader köpa jern i större partier än skeppundsvis och fattals.

Till de laga hamnarna: Torneå, Kemi, Ijo och Ulå ege alla städers borgare rätt att segla och upplåtes dessutom för allmogens i Norrland behof följande platser till fria hamnar: Södra och Norra hamnarna samt Hudiksvall i Helsingland, Hernösand och Nordmaling i Ångermanland, Sköns socken i Medelpad och Mestasari i Österbotten. Frihamnar i Upland äro: Norrtelge, Harbovik och Åkers-å för skärgårdsskutor.

»Hedemora stad, som är landet och andra städer skadlig, lägges af och ligge under landslag.»

Gefleboerne få bruka seglats utrikes utom med ätande varor, hvilka skola föras till Stockholm; för öfrigt gifvas närmare förbudsbestämmelser med afseende på landsköp.

Öregrund får segla med 2 skepp till Tyskland, men ätande varor skola föras till Stockholm; att fara med slädar inåt landet för att göra landsköp förbjudes, »utan hvad bonden förer in opå deras torg, det betale (man) bonden».

Hudiksvalls- och Hernösandsboerne få icke bruka seglats någorstädes utom till Stockholm. Vill någon från dessa städer idka sjöfart på utlandet, så må han flytta till någon af de svenska sjöstäderna, som af ålder egt denna rättighet.

Vestervik bibehålles såsom förut.

Östgöta sjöstäderna, Söderköping och Norrköping, få segla både inom och utom riket.

Jönköpingsboerne skola föra sina varor antingen till Lödsjö (Lödöse) eller Söderköping.

Ekesjö ege icke rätt till någon seglats utom »till Kalmar och Vestervik».

Vidare följa närmare föreskrifter för handeln enligt städerna emellan gjord vänlig öfverenskommelse. Bland annat stadgas i första punkten, »att igenom Stockholms ström skall här efter ingen släppas upp igenom uti Mälaren andra än de, som äro rätta skärjekarlar och öboar, ty den som sår 8, 10 eller 12 t:or, den kan icke heta skärjekarl.» I den tredje punkten stadgas, »att ingen köpsven skall få af sin husbonde vederlag eller någon hjelp, förr än han uti sex år hafver redligen tjenat för dräng.» »I Hedemora», som lägges under landslag, »skola härefter inga köpsvenner vistas utom deras egna infödda söner.»

Utan underskrifter.

Copia.

1 ark.

Dette är nu på Konng. M. vår N:ste Herres sampt den Högborne Furstes Hertig Carlz nådige behag, förbetring och samptlige besluth och förening så korteligen författat. Datum den 7 Juli.

Förslag till regeringsfullmagt. A tergo: *Regerings Ordning för alle Rijksenns Ämbetsmännd* etc., med följande tillägg af Hogenskild Bielkes hand: *woch försth och främsth för fursten och samptligh richssens rådh*.

Utan underskrifter.

2 ex. concepter och 1 copia.

13/4 ark.

The godhe herrers Rijkzens Rådhz underdånige syar medh fåå ordh författedt. Odat.

Rådet, som förnummit att det förslag till regementsordning under K. M:ts frånvaro, som af detsamma nyligen afgifvits, i åtskilliga punkter blifvit ändradt, anser sig i anseende till K. M:ts snara afresa icke kunna upptaga samma fråga till vidare öfverläggning. Som hertigen ej heller afgifvit sitt samtycke till samma regementsordning, föreslår rådet, att regeringsfullmagten ställes för »Regeringen», att »beställa i allt efter Sveriges lag och gifna privilegier, K. M. och riket till gagn, godo och bestånd och så, att riket och dess undersåter måtte hållas K. M. till trogen hand.»

Utan		lare	انسا	tar
ULAN	เมทส	1егв	Krii	Ler.

Copia.

1/4 ark.

Effter thet Högborne Furste Hertigh Carll etc. på Kon. M:ttz vägne och begären är hijdtkommen till att beställe om Regeringen och Rijckzens nödtorftige ärender, derudij the gode herrer af Rijkzens Rådh förhåppes H. F. N., såsom een Arffurste och den förnämste i Rijkett, sig icke vill förvägre, önske och der till lycke, derföre hafve the velet högtte H. F. N. om desse efther:ne puncter ödmiukeligen påminne, om hvilke ändogh the her till esomofitast sigh haffue nogsampt bekymbret, är thet dogh iche thess heller kommit til den ände och besluth, som the gerne seedt hade, förmode dogh nu at thet förmedelst H. F. N. gode rådh och bijstånd skee kan; hvad deres föge betenckiende derudi är, vele the gierne meddele. Actum Stockholm den 16 Augusti Anno etc. 1594.

Innehåller 45 kortfattade punkter hufvudsakligen rörande ekonomiska frågor.

Utan underskrifter.

Copia.

1 ark.

1595.

Rijkzens Rådz ödhmiuke svar på de brister, som Högborne Furste och Herre her Carl, Sverigis Rijkes Arffurste, Hertig till Sudermanland, Nerike och Wermeland, föregifver, för hvilleke H. F. N. hafver betencklende att häreffter befatte sigh medh Regeringen här i Rijkett i Kon. Ma:tz etc. frånvare. Actum Stockholm 28 Februarij etc. 95.

Den första punkten handlar om hertigens utsago, att bref skulle hemligen ut- och insändas i riket och i öfrigt stämplingar förehafvas. Hvad det sistnämda beträffar, vore sådant för rådet fullkomligen okändt; beträffande åter frågan om hemlig brefvexling, så hade rådet sig väl bekant, att enskilda personer för egen nytta dagligen begagnade sig af en sådan korrespondens, hvarför rådet föreslår, att K. M. skulle uppmanas att, när på sådant sätt på enskild väg beskyllningar framställas, vare sig mot hertigen eller någon inom eller utom rådet, i och för någon regeringshandling, den anklagade då måtte namngifvas och på samma sätt de gjorda anklagelserna framläggas.

Beträffande den förändrade regeringsfullmagt, hertigen äskade, så påminner rådet om, huru det härom med Jacob Claesson (Horn) tillskrifvit K. M., hvarför hertigen ombedes att invänta K. M:ts svar och under tiden såsom hittills låta sig vårda om rikets angelägenheter.

Med afseende på de af hertigen anförda klagomålen öfver åtskilliga befallningsmäns visade ohörsamhet förklarar rådet sig ej veta

af någon uppsåtlig försumlighet, »utan kan ske att några, som är herr Arvid och andra flere, äro kallade, dock icke tillstädes komne». Som emellertid herr Arvid gjort sin ursäkt, hoppades rådet att hertigen autoge denna hans afbön; om eljest någon befunnes ohörsam, så borde en sådan »tillbörligen stämmas, lagligen förhöras och sedan det föregånget är, såsom lag kräfver, tillbörligen och efter lagen straffas». Såväl Arvid Gustafsson som Claes Fleming och andra befallningsmän borde derför ytterligare tillhållas att icke företaga sig något, utan hertigens och rikets råds råd och betänkande.

Att förvägra K. M. de skinnvaror H. K. M. begär, såsom ock det skepp, hvartill K. M. sjelf låtit köpa plankor från Danzig, samt de 10 à 12 kopparstyckena, syntes rådet icke vara skäligt, »efter H. K. M. är en arfkrönt och besvuren konung här i riket.»

Angående de af Lindorm Nilsson (Liljehök) anförda beskyllningarna mot hertigen vore rådet villigt att göra sina förklaringar, och hoppades att hertigen å sin sida äfven afgåfve sådana.

Om några hemliga order och förskrifningar hade rådet sig intet bekant; »man förnimmer här icke annat än trohet och rättrådighet mot H. K. M.»

Hvad anginge rikets oförmögenhet, så kunde denna icke tillräknas hertigen, men tviflade dock rådet ej derpå, att fortfarande såsom hittills »de, som af konungen något besked hafva och riket någon tjenst gjort, tillbörligen må blifva ihågkomna.»

Med afseende på de försträckningar hertigen gjort till rikets bästa vore rådets ödmjuka anhållan, att hertigen gåfve sig något till tåls, då man kunde förhoppas att efter med Ryssland ingången fred kunna lemna tillbörlig godtgörelse.

Rådet hoppades till sist, att hertigen icke måtte låta dessa brister gå sig så till sinnes, att han derför skulle sätta tillbaka den omvårdnad honom såsom en riks-arffurste egnade, utan fortfarande med rikets råd beställa om rikets regering efter den dem emellan upprättade regeringsföreningen, då rådet förklarar sig vilja gerna vara hertigens »medhjelpare.»

Underskrifter:

Nils Gyllenstierna. Hogenskild Bielke. Axel (Leijonhufvud),
Grefve till Rasborg.

Gustaf Baner. Erik Sparre. Claes Bielke.

Thure Bielke. Gustaf Gabrielsson.

Original. 1 ark.

Rijcksens Rådz ödmiuke svar på Högborne Furstes Hertig Carls etc. sener inlagde schrift. Actum Stockholm thenn 6 Martij Anno etc. 1595.

Rådet förklarar sig vara i fullkomlig okunnighet om att stämplingar skulle förehafvas mot hertigens lif och allraminst skulle man kunna antaga någon vetskap härom hos K. M., beder derför hertigen att låta sådana ogrundade misstankar falla. Om några hos K. M. mot hertigen anförda klagomål hade rådet sig ej heller bekant, men väl hade rådsherrarne sjelfve klagat på Claes Fleming såväl muntligen vid konungens härvaro som äfven senare skriftligen, enär han hvarken under konungens vistelse härstädes eller sedermera deltagit i deras rådslag.

Vidare tillkännagifver rådet sin beredvillighet att flitigt påminna K. M. om att med sina bref och befallningar icke gå hertigen och samtliga regeringen förbi.

I närmast följande punkter handlas om de redan i föregående rådslag berörda frågorna om befallningsmännens försumlighet och otrohet, om de för konungens räkning bestälda skinnvarorna och skeppet, med afseende hvarpå Lindorm Nilsson borde muntligen uppmanas att påminna konungen att »hafva riket från sådana utfordringar förskonadt», om Lindorm Nilssons andragna klagopunkter, om det af konungen affordrade registret rörande kronogods, om K. M:ts arfvegods, om de hemliga ederna och förskrifningarna samt om hertigens och andras fordran af kronan.

Med afseende på regeringsfullmagten visste rådet ej huru öfver hafvud mera lydnad och välvillighet skulle kunna bevisas H. F. N., hvad lydelse fullmagten än hade och om än konungen sjelf vore tillstädes, hvarför rikets ständers sammankallande »icke hafver varit för nöden, ej heller, näst Guds hjelp, här efter skall behöfvas.»

Ehuru rådsherrarne förklara sig dels af ålder och annan oförmögenhet, dels af verldslig motgång vara utarbetade och svaga och derför redan ett år tillbaka gerna velat förlossas från sitt embete, så förklara de sig dock beredvilliga att fortfarande tjena K. M. och kronan, men utbedja sig med anledning af de stora kostnader, som vore förenade med en långvarig vistelse vid hofvet under större delen af året, att blott 2 eller 3 gånger årligen blifva sammankallade, hvar gång för en tid af sex veckor och då alla på en gång. Vid mindre vigtiga frågors afgörande vore tillräckligt att kalla de närmast boende rådsherrarne, då deremot de öfrigas mening kunde skriftligen inhemtas.

Enskilda klagomål och trätor eller »om medel och tillgift» borde icke omedelbart upptagas vid hofvet utan först vid domstolarna behandlas enligt 1593 års tryckta mandat Öfriga förefallande ärenden kunde, der hertigen för tillfället vistades, afgöras af ståthållarne med gode män af adeln utan rådet.

I likhet med hertigen anser rådet det vara af högsta vigt att några svenskar vistades hos K. M. för att upplysa om rikets angelägenheter.

Underskrifter:

Nils Gyllenstierna. Erik Sparre. Claes Bielke.
Thure Bielke. Gustaf Gabrielsson.

Original (1½ ark) samt copia, i en punkt något vidlyftigare än originalet, nemligen i fråga om det af konungen begärda skyttet, skeppet och skinnvarorna. Dervid tillägges att, såsom rådsherrarne till Lindorm Nilsson ville framställa sina anmärkningar, hertigen å sin sida äfven måtte göra detsamma, »om det eljest i detta fall skall behöfvas», och icke allenast i detta fall utan så ofta behof deraf göres enligt den uppsatta föreningen, så att det icke måtte hända såsom vid Jacob Claessons afsked, då »H. F. N. slätt intet om den papistiska religion och dess kyrkor och personer skrifvit,» hvarigenom deras egna påminnelser medförde föga eller ingen frukt. Å denna copia är a tergo af Hogenskild Bielke antecknadt: Actum Holmiæ 8 Marti etc. 95.

På thenn Högbornne Furstes Hertig Carls etc. föreställte besväring regerinngen i Konng. Ma:ttz frånvare belanganndes haffve de edle välbornne herrer af Ricksens Råd, som her tillstädes äre, således som her effterfölier, ödmiukeligenn svare velet. Actum Stockholm 14 Julij Anno etc. 1595.

Som hertigen förklarar sig synnerligast på grund af bristande regeringsfullmagt icke vilja längre befatta sig med regeringen, så önskade rådet påminna hertigen om huru ofta det hos K. M. gjort föreställningar härutinnan. Att emellertid någon sådan fullmagt, som hertigen äskade, icke erhållits, berodde dock helt visst icke på några misstankar mot hertigen utan snarare på K. M:ts öfvertygelse, att hertigen dessförutan såsom en så nära bundsförvandt väl skulle tillgodose K. M:ts och fäderneslandets bästa, såsom ju K. M. med tacksägelse upptagit, att hertigen vid den aflidne konungens frånfälle och

intill K. M:ts hitkomst handhaft regeringen. Dessutom ville rådet påminna om att det ännu funnes en förening om regeringen emellan hertigen och rådet, hvilken förening hertigen sjelf godkänt och låtit offentligen publicera. Att nu derom ytterligare förhandla med rikets ständer skulle blott gifva anledning till split på grund af så täta förändringar, då ju också rådet, »efter den ed och pligt, som de konungen och fäderneslandet skyldige voro,» ville stå hertigen bi med råd och dåd.

Utan underskrifter.

Renskrifvet exemplar.

3/4 ark.

R. Rådz svar på F. N. hertig Carls schrifvelsse. Datum den 21 Julij Anno etc. 1595.

Med anledning af en hertigens föregående skrifvelse af d. 17 i samma månad, deruti hertigen beklagar sig öfver rådets beslut att icke vilja bestämma öfver den finska smörräntan samt afsäger sig intill ständernas sammankomst allt vidare deltagande i regeringen, afgifver rådet sin närmare förklaring. Denna smörränta, säger rådet, vore redan af K. M. under hans senaste härvaro anslagen till krigsfolkets i Finland underhåll; att nu annorlunda derom bestämma skulle blott lända hertigen och rådet till obehag, enär Claes Fleming visserligen icke skulle rätta sig efter en sådan befallning och krigsfolket, som troligen delvis redan uppburit densamma, med en sådan ändrad föreskrift skulle blifva missnöjdt, hvilket nu kunde vara så mycket menligare, då det med anledning af den utskrifna riksdagen vore af vigt att den krigsbefälet tillhörande adeln icke infunne sig motvilligt stämd mot hertigen.

Skrifvelsen innehåller för öfrigt, såsom svar på en hertigens förfrågen, förslag till tull å ryska varor, som ankomma till Narva. Till sist uppmanas hertigen att icke öfvergifva rådet, hvilket förklarar sig icke kunna vara hertigens hjelp och närvaro förutan.

Utan underskrifter.

Renskrifvet exemplar.

1 ark.

Rijcksens Råds underdånige svar på the punchter, som Kon. M:tts trotienere och secreterer Jonas Persson förste reesen inlade. Actum Stockholm den 18 Augusti Åhr etc. 1595.

Som denna handling, i likhet med de tvenne nästföljande, blott innehåller förklaringar och svar på konungens anmärkningar och befallningar, icke egentligen rådsbetänkanden, grundade på till rådet stälda frågor och förslag, eller rådslag i egentlig mening, upptages den här blott till sin rubrik utan angifvande af innehållet.

Utan underskrifter.

Copia.

 $1^{1}/_{4}$ ark.

Rijkzsens Rådz underdånige svar på the puncter som Kon. Matt trotienere och secreterer Jonas Persson andre reesan hafver innlagt. Actum Stockholm denn 18 Augusti Anno etc. 1595.

Utan underskrifter.

Copia.

11/4 ark.

Rijksens Rådz underdånige svar på the breef, som edle, välborse Jacob Claesson med sigh fördt hafver. Datum Stockholm then 18 Augusti Anno etc. 1595.

Utan underskrifter.

Copia.

 $1^{1}/_{2}$ ark.

Thesse effter:ne puncter synes vare för nödhenn att Rijchzens Rådh, som nu udi Stockolm försambledhe blifve, måtte tage udi betenckiende att berådslå om. (Odat.)

Om regeringens förestående, enär hertigen »på det sätt, som härtill skedt är», dermed icke ville sig befatta.

Om krigsfolkets betalning och hemförlofvande.

Om rågångsuppgörelsen med ryssarne.

Om ej det svenska krigsfolket borde qvarstanna på Kexholm, till dess skyttet derifrån blifvit affördt.

Om K. M:ts hemresa antingen i sommar eller framdeles; huruvida ej rikets ständer förut derom borde tillkännagifvas; huruvida ej, i fall K. M. toge hemfärden genom Lifland, förut borde bestämmas,

»huru stark H. K. M. till främmande folk skall inlåtas i Reval och på den lifländska sidan.»

173

"Ändock man icke förmodar, att K. M. annorlunda hit till sitt affrike komma vill, än det sig med rätta bör, så att det med främmande folk icke måtte mera besväradt blifva, än som H. K. M:ts valrike Polen sker af svenske, om ock annorlunda kunde tillbudet varda, huru sakerna då företagas skulle.»

»Om förändring kunne tillbjudas i religionen, hvad som då skulle svaras.»

Om hvem som såväl i K. M:ts härvaro som frånvaro skall hafva befallning om rikets drätsel och hafva nycklarna i förvar; »att H. K. M. i sin närvaro icke mer deraf låter anamma än nödtorfteligen till H. K. M:ts och rikets bästa behöfves och dock med F. N. hertig Carls och rikets råds samtycke.»

Om förhållandet till Polen, om brudskatten och morgongåfvor it furstinnorna.

"Huruledes den stora oordning, som i riket finnes i alla landsändar, derifrån kronan rappadt och ryckt blifver både en del och annan, må förekommet och afskaffadt varda."

Om konungsräfsts hållande i hela riket.

Om granskning af adelns jordabyten med kronan.

»Gamla jordeböcker böra uppsökas och derefter ransakas hvad som ifrån kronan kommet är och med hvad besked.»

»Huruledes kronans bergverk måtte bättre ställas i verket än härtill skedt är, efter det är det endaste på lita, som man hafver taga till att betala kronans skuld med.»

Om flottans utrustning och utsändande af fartyg till varuinköp för kronans räkning.

Om befästningarnas iståndsättande.

Om nödig kontroll öfver fogdar, »efter stor otrohet finnes med största delen af dem.»

Om rikets kansli, »huru härefter dermed hållas skall, medan fast oskickligen för mutor och skänker tillförene tillgånget är».

Om slotts- och gårdsembetsmäns kost och löner.

Om adelns vapentjenst.

Om städernas privilegier; om visst mått, mål och vigt.

Om adelns, presternas, fogdars och andras handel, städerna till förfång.

Om öfverseende af Sveriges lag.

»Efter ock fast olagligen tillgår med köp, skifte, åker, som nu ibland adeln såväl som andra för mycket brukas, om ock deruppå icke måtte en särdeles ordning och statuter upprättas.»

Om kronoallmänningsskogarnas bebyggande.

»Efter många hafva förvärfvat sig stora förläningar och friheter och med fast ringa tjenst sådant förskylt; om derefter icke måtte ransakas, huruledes och genom avars förfordring sådant skedt är och hvilka som njuta't måtte eller icke».

Om bestämmande af myntets värde, åtta öre på en mark och fyra mark på en daler.

»Efter ock några finnas, så väl utaf adeln som andra, hvilka icke hafva underskrifvit Upsala förening, huru med dem skulle handladt blifva, om de ock skulle städjas uti några kall och embeten eller icke.»

Om underhåll och husrum för sårade krigsmän.

Om förtullning af ryska varor i Reval och Viborg.

Om Claes Flemings och Arvid Gustafssons kallande till Stockholm.

Om rådligt vore att till ryssarne utlemna Kexholm utan foregående korskyssning.

Om lybeckarnes afsigt att handla på Narva; »huru sakerna dermed företagas skulle, att det, som på fredshandeln beslutadt är, icke måtte förkränkt och till äfventyrs en ny fejd derigenom förorsakad varda.» Utan underskrifter.

2 copior (1½ ark), något olika formulerade; den ena af dessa innefattande 48 punkter synes vara skrifven efter hertig Carls egen diktamen, den andra med 43 punkter är antagligen rådets redaktion, hvarvid åtskilliga af hertigens skarpa uttryck uteslutits. På samma copia läses a tergo: »De articklar, som F. N. öffverantvardade riksens råd i Stocholm till att öfferväga och betenckia, för än herredagen i Söderkiepung stå skulle».

Rijksens rådhz, som nu här tillstädes ähre, ödmiuke svar upå de punchter, som Högborne Furste, herr Carll Sverigis Rikis arffurste och Föreståndare, Hertig till Södermanneland, Närike och Wärmeland, dem hafver låtidt öfverandtvarde uti Wadstena then 30 Novembris åhr etc. 1595.

På hertigens förfrågan, huruvida ej rådet borde öfverse rikets stora gäld och tillse hvilka fordringar, som böra godkännas och hvilka ej, svarar rådet, att detta ärende redan afhandlats vid förledna riksdag i Söderköping, ehuru man då ej kommit till ända dermed. Att, så få personer de nu tillstädes voro, i de andras frånvaro besluta om så stora summor, understode de sig icke, helst som efter föreningen alla högvigtigare saker borde förhandlas gemensamt af H. F. N. och dem samtlige.

Med afseende på medel för afbetalandet af rikets gäld, hvartill bertigen, på grund af undersåtarnes bördor till att anskaffa hvad som erfordrades för blott de dagliga krafven i den kungl. ränte-tammaren, icke såge någon annan utväg, än att de högre ständer, så väl inom som utom råds, måtte hvar i sin stad dertill förhjelpa, si hvilket fall hertigen sjelf ville dertill årligen lägga en summa af uppbörden från sitt eget furstendömes, förklarar rådet, att, utom det att så väl rådet sjelft som ridderskapet vid Söderköpings möte samtyckt till att innevarande år betala en daler för hvar frälse landbo, de för sina personer vore villiga att, såsom vid samma möte af hertigen föreslogs, af förläningar och underhåll gifva tionde penningen. Och bedja tjenstligen H. F. N. ville detta deras ödmjuka svar med tilamod utan misshag, såsom det troligen och välment är, nådeligen upptaga.»

Utan underskrifter.

Copia.

1/2 ark.

Rijksens Råds, som nu her tilstädes ähre, ödmiuke svaar och tienstlige begärenn på the puncter som Furstlige Nåde Hertig Carll, Sverigis Rijkes Arffurste och Föreståndere, Hertigh till Södermanlandh, Näricke och Wermmelandh, den 6 Decembris åhr 1595 them leth öffveranthvarde. Datum Wastenna then 9 Decembris.

Rådet förmäler sig hafva genomsett de räkenskaper, hvilkas granskning hertigen påyrkat, men förklarar tillika att, såväl i anledning deraf att räntan icke vore särskildt beräknad som i anseende till fåtalet af för tillfället närvarande rådsherrar, ärendet icke kunnat slutbehandlas. Om hertigen fortfarande ansåge lämpligt att för denna fråga, såsom äfven af vigt för K. M. och riket, sammankalla ridderskapet och de förnämsta ständerna, tillkännagifver rådet sin beredvillighet att äfven infinna sig.

Utan underskrifter.

Copia.

 $1/_2$ ark.

1596.

Copia af Thure Bielkes skrifvelse till hertig Carl. Datum Forssa (Sturefors) d. 23 Jan.

Med anledning af hertigens förfrågan, huru man borde bemöta den protest K. M. afgifvit emot Söderköpings riksdag, förklarar Bielke att, om den af rådet till K. M. aflåtna skrifvelsen rörande samma riksdag rigtigt framkommit, K. M. redan borde hafva blifvit upplyst om att intet annat dervid förhandlats, än hvad som kommer öfverens med Sveriges lag och K. M:ts egen ed, löfte och tillsägelse. Emellertid ville Bielke till hertigens eget öfvervägande hemställa, huruvida det ej af K. M. skulle väl upptagas, om hertigen sjelf afläte en skrifvelse med nödiga påminnelser och förmaningar.

Utan underskrift.

1/2 ark.

Copia utaff her Stens, her Göstaf Baners och mitt (Thure Bielkes) suar på F. N. Hertig Carls breff. Datum Forssa thenn 29 Martij Anno etc. 96.

Hertigen klagar i sin skrifvelse öfver Arvid Gustafssons tilltag att utfärda bref såväl till prester som fogdar och bönder, i strid med hertigens egna bref och befallningar, samt begär rådsherrarnes utlätande om, huru saken med honom skulle företagas. Rådsherrarne förklara sig härom intet hafva hört, föreslå dock att, som förmodligen rikets ständer instundande sommar komme att sammankallas, Arvid Gustafsson då måtte stämmas för att förklara sig öfver Söderköpingsbesluten samt öfver sina egna utgångna bref.

Utan underskrifter.

1/4 ark.

Copia aff the Baners och mitt (Thure Bielkes) suar på F. N. Hertig Carls skriffyelsse. Datum Forssa thenn 29 Martij Anno etc. 94.

Med anledning af från K. M. ankomna skrifvelser till åtskilliga ryttmästare inom landet att värfva krigsfolk hade hertigen förfrågat sig hos rådet hvad dermed kunde vara menadt, äfvensom begärt rådets betänkande om en riksdags sammankallande samt om tid och ort för

densamma. Hvad den första frågan angår, anser rådet saken bero på några oroliga menniskors vrånga uttydningar och berättelser till K. M., hvarför det borde vara tillräckligt, att konungen upplystes om rätta förhållandet, då han nog sannorlunda betänkte sigs. Med afseende på den föreslagna rikadagen förklarar rådet sig beredvilligt att deruti deltaga samt förordar Stockholm såsom lämpligaste stället och veckan närmast efter H. Trefaldighetssöndagen såsom den tjenligaste tiden.

Underskrifter.

117

1 ark.

Sten Baner, Gustaf Baner och Thure Bielke till Hertig Carl. Datum Ekenäs den 7 April 1596.

Utgör svar på en hertigens skrifvelse, deruti han begär rådsherrarnes betänkande med anledning af Flemings fiendtliga uppträdande i Finland samt i fråga om en storfurstens i Ryssland fordran att genast få Kexholm sig inrymdt, oberoende af den beslutade rigings-uppgörelsen. Hvad Fleming beträffar, förklara rådsherrarne, att det »tyckes dem alldeles illa vara, att han icke skall annorlunda vara betänkt i saken.» Ehuru han väl härom borde tillskrifvas, så ansågo dock rådsherrarne att, om de, så få personer de voro, gjorde detta, skulle det uttydas såsom föranledt af afund, hvarför de föreslå, att hertigen skulle uppmana honom att på någon tid begifva sig hit öfver till Sverige. Åtlydde han lika litet denna befallning som föregående uppmaningar, så skulle det falla honom så mycket svårare att framdeles försvara sig. Rådsherrarne hänskjuta för öfrigt frågan till samtlige rådsherrarnes gemensamma betänkande. Angående ryssarnes fordran på Kexholm tillstyrka rådsherrarne att storfursten på nytt oförtöfvadt tillskrefves och förtröstades om rågångens snara uppgående, då Kexholm ej längre skulle undanhållas.

Underskrifter.

Copia.

1/2 ark.

Sten Baner, Gustaf Baner och Thure Bielke till hertigen. Datum Ekenäs den 22 April 1596.

Med anledning af hertigens uppmaning till rådsherrarne att redan till Valborgsmessotiden infinna sig i Stockholm, uppgifva desse sina skäl, hvarför de anse den beramade sammankomsten icke kunna ega rum före Trefaldighetshelgen, förnämligest det, att adeln ännu icke utsett sina representanter till samma möte.

I det af hertigen uppsatta svaret till storfursten föreslå rådsherrarne några få förändringar af sådana uttryck, som kunde tydas såsom hot. De förut öfverenskomna rågångsbestämmelserna anse rådsherrarne böra i brefvet omnämnas, hvaremot borde uteslutas fordran att storfursten skulle hitskicka sändebud för att med korskyssning studfästa freden, enär storfursten redan vid föregående tillfälle vägrat detsamma.

Utan underskrifter.

Copia.

3/4 ark.

Ricksens Råds, som nu i Östergötland äre, suar och förklaring på the punchter hans F. N. Hertigh Carll them haffuer tillsendt och ther på begärer theras betänckiende till att veta. (Bilaga till föregående skrifvelse.)

I afseende på K. M:ts förmodade hemresa förklara rådsherrarne, att de affattat en skrifvelse till K. M. för att härom erhålla upplysningar, efter hvilkas emottagande man sedan om allt »med trohet och flit beställa kan.»

Beträffande svaret till storfursten hänvisa rådsherrarne till den samtidigt med detta betänkande aflåtna skrifvelsen till hertigen. (Se ofvan.)

Om den föreslagna legationen till Danmark referera sig rådsherrarne till deras redan förut i Wadstena gifna råd och betänkande, att ifrågavarande ärenden bäst kunde skriftligen afgöras, likasom i fråga om Claes Fleming till deras i näst föregående skrifvelse (sid. 177) afgifna utlåtande.

Om Liflands försvar och dervarande krigsfolks underhåll.

Om betalning af rikets gäld.

Om räfstetings hållande, om jordrefning och skattläggning.

Om en skeppsflottas utsändande.

Utan underskrifter.

Copia.

1/, ark.

Svar och minnesskrift på de värf och ärenden, som Högborne Furste och Herre, her Carll Sveriges Rijkes Arffurste och Föreståndare, Hertig till Sudermanland, Nerike och Wermeland, vår nådige Furste, med de vördigaste, vördige, edle, välbördige Herrer och gede Männ M. Abraham Andreæ, Erchiebiscop uthi Upsala, M. Petrus Jonæ, Biskop uthi Strängnes, M. Olof Stephani, Biskop uthi Vesterås, Erich Stake till Hönssetter och Nils Påse till Geddeholm, såsom och eliest med H. F. Nids nyligest föregången schrifvelsse till Rijksens Råd, som nu uthi Stockholm församblede ähre, hafuer schriffuitt och värfva latet, tilbetrodt och pålagdt bredevidh velbemelte utskickede, de edle, velborne Sveriges Rijkes Råd, Herr Claes Bielke, Herre till Wijk och Her Jören Påse till Hellekis, på sine och sine samptlige medhbröders vegne, tienstligen att framföre och berätte. Actum Stockholm then 8 Augusti Anno etc. 1596.

Rådsherrarne förklara i inledningen till detta rådslag, att de för några dagar sedan till hertigens egna rådspersoner skriftligen uppgifvit, att de ämnat sända några af sina kolleger till hertigen, enär de sjelfve ingen annorstädes än till Stockholm blifvit kallade och derför också dagligen afvaktat hertigens ankomst dit. Ehuru de visserligen kunde öfverlemna sitt svar till samma myndiga legation af andliga och verldsliga, som nu kommit emellan, anse de sig dock örrande åtskilliga rikets högvigtiga ärenden böra personligen begifva sig till fursten. De ursäkta sig på samma gång för den sena ankomsten till Stockholm och somligas uteblifvande, hvartill anledningarna varit dels sjukdom, dels annat laga förfall.

Hertigen hade i sin skrifvelse till rådet beskyllt detta att anse Claes Flemings företagande vara af ringa fara samt att endels gifva houom rätt, i det rådet yttrat sig, att med hvad han hade för händer icke skulle ske någon förnär och att han dermed endast afsåge sjelfförsvar. Skedde derför, säger hertigen, riket någon skada af Flemings tilltag, så frikallade han sig från allt ansvar, hvilket deremot rikets råd finge påtaga sig, som gifvit Fleming och andra oroliga menniskor tillfälle till anstiftande af sådan oreda i landet. Som rådet icke hade efterkommit Söderköpings beslut, ville hertigen ej på sådana vilkor begifva sig till Stockholm eller befatta sig med regeringen.

Rådet svarar härtill, att det icke hade förmodat ett sådant missförstånd ifrån hertigens sida; ingalunda gåfves dermed Fleming rätt, att rådet skrifvit att det buller, som Fleming begynt, skedde mera för egen säkerhet och försvar än att det vore af K. M. befaldt, med hvilket uttryck det ansåge sig mera beskylla än

ursäkta honom. Rådets bref såväl till K. M. som till Fleming sjelf vore ock bevis nog huruvida det gifvit honom rätt eller ej; på grund häraf uttalar rådet sin förhoppning, att dess utlåtanden ej måtte tydas annorledes än som ordalydelsen gåfve vid handen.

Till bertigens uppmaning, att påminna K. M. om sin ed och sitt löfte att obrottsligen hålla vid magt den rätta religionen utan all annan bilära, svarar rådet, att, såsom det redan förut åtskilliga gånger gjort, vore det villigt att ännu göra det »tillsammans med hertigen».

Ytterligare hade hertigen skrifvit att Söderköpings afsked måste härefter noggranuare efterföljas och rikets råd icke blott sjelft iakttaga detsamma utan ock förhjelpa till dess verkställighet gent emot dem, som motsatte sig detsamma. Om derför rådet icke ville aflåta ofvannämda uppmaning till K. M. samt dämpa de tilltag, som af oroliga personer så i Sverige som Finland satts i gång, hvarigenom K. M. kunde taga sig anledning att företaga något med våld emot sina föregående löften, så ville hertigen, för att förekomma söndring, förena sig med K. M. om religionen och lemna den K. M. fritt, och deremot endast förbehålla sig sjelf fri religionsöfning i sitt eget furstendöme, hvarjemte hertigen förklarar, att han nästkommande Michaelis ämnade afsäga sig regeringen, och upprepar sitt beslut att nu icke infinna sig i Stockholm.

Rådet svarar, att det till sådan vidlyftighet, hvarmed hertigen hotar, icke vet sig hafva gifvit anledning. Hvad i Söderköping beslutats förklarar det sig obrottsligen hafva hållit; att andra söndrat sig derifrån trots dess förmaningar och dess med hertigen gemensamt vidtagna mått och steg, kunde ej tillräknas det. Som hertigen nu förklarat sitt beslut att dämpa Claes Flemings företag, på hvad sätt det än ske kan, så ville rådet, ehuru det redan förut i sina tvenne föregående skrifvelser afgifvit sina tankar i ämnet, än ytterligare göra det, enär hertigen hufvudsakligen på grund af rådets åsigt härutinnan grundat sitt misshag till detsamma.

Ingen vore så fåkunnig, att han ej insåge, att Flemings företag vore skadligt och en anledning till mycket ondt, om han finge framgång. Medan han är för svag att sjelf angripa, torde dock mången mena, att han endast med vapen kan betvingas, enär han genom vrånga berättelser erhållit det ryggstöd han nu har. Spörsmålet är då, om han bör med våld bekämpas, hvilken fråga dock icke uppställes af vare sig någon försynthet för honom eller kärlek till honom utan på grund af sakens egen vigt. Trots alla de olägenheter och menliga

följder hans tilltag kan hafva, skulle dock ett våldsamt ingripande mot honom vara på det högsta betänkligt, emedan det otvifvelaktigt skulle hafva till följd ett vidtutseende krig, då K. M. helt visst skulle taga parti för Fleming och räkna angreppet mot honom såsom företaget mot K. M. sjelf. Derigenom skulle då besannas Flemings påstående, att Söderköpings beslut vore rigtadt emot K. M. Är faran nu stor, huru mycket större blefve den då ej, om rikets egna arfherrar, den af riket besvurne konungen och den regeringen tillbetrodde fursten, skulle bekämpa hvarandra? Om företaget emot Fleming kan synas rätt och Flemings åtgärder väl äro värda att påakta, så vore faran af ett inbördes krig dock större. Rådet beder derför hertigen att taga detta i noga öfvervägande och icke anse såsom öfverträdelse af Söderköpings beslut, att det hyser dessa betänkligheter. Det heter visserligen i ofvannämda beslut, att rådet skall hjelpa till att minska och förkorta rikets oroliga lemmars välde och myndighet, men »lagligen och tillbörligen» samt vefter som vi samtlige finne tillbörligt och skaligt vara». Rådet kan således dermed icke hafva brutit emot Söderköpings beslut, enär det enligt rådets ed och embete, regeringsföreningen och sjelfva ofvannämda Söderköpings beslut vore det lofgifvet att råda hvad det efter sitt samvete ansåge bäst.

Angående Flemings åtgärder vore nu rådets förslag, att man skulle tillskrifva K. M. och utbedja sig tillstånd att kalla Fleming för rätta, hvilken rättegång kunde ega rum antingen i K. M:ts egen närvaro eller inför de personer, som K. M. dertill ville utse, hvarjemte sändebuden från Polen först borde inväntas, på det man måtte erhålla kännedom om K. M:ts tankar om regeringen. — »Utgången svarar visserligen ej alltid mot ett afgifvet rådslag, kan ej heller vara kunnig för någon annan än för Gud, som fogar alla sakers ände efter sin gudomliga vilja». Om nu hertigen å sin sida tillskrefve rådet all tillstundande fara och K. M. å sin sida likaledes ansåge det vållande till densamma eller att åtminstone lätt hafva kunnat förekomma den, såsom ock Fleming på sitt sätt utropar dem, fyra eller fem rådspersoner, såsom vållande till all oreda, så måste de utbedja sig att härefter varda befriade från det tunga rådsembetet, hvarom de redan förut såväl skriftligen som muntligen gjort ansökan hos K. M.

Underskrifter:

Nils Gyllenstjerna.

Sten Baner.

Gustaf Baner.

Erik Sparre.

Thure Bielke.

Original. 3 1/4 ark.

Rijksens Råds breff till F. N. Hertigh Carll. Datum Stockholm den 13 Augusti 1596.

Innehåller föreställningar till hertigen med anledning af det gängse ryktet, att hertigen ämnade med härsmagt betvinga Fleming, hvaremot rådet anser, att man borde afvakta den polska legationens ankomst för att inhemta dess andraganden, då man derefter kunde fatta sina beslut efter Söderköpings riksdags afsked. Med anledning af hertigens förmälan, att han ville låta utgå »sin ursäkt» till samtliga ständerna enligt ett medföljande formulär, förklara rådsherrarne sin mening, att sådant icke skulle behöfvas och blott skulle väcka split och söndring i riket. »Der till med så kunne vi ock under den beskyllning, som deruti androm vites, förstås, der dock E. F. N. sjelf och vi, vid Gud och all sanning, veta oss oskyldiga, vi hafva ju bevist E. F. N. den tillbörliga lydnad, välvillighet och bistånd i rikets ärender och beställningar, som oss på vår ed och embetets vägnar och efter den gjorda förening alldeles hafva bort att göra, hafva ock ej heller dragit oss undan till att försvara det, som vi af fri vilja med E. F. N. samtyckt och beslutat hafva». - »Bedja fördenskull ödmjukligen och tjenstligen, att E. F. N. med samma skrifts publication nådeligen ville hafva fördrag, både för sin egen skull, så ock det vi fattige män icke hos andre måtte komma i oförtjent olämpa, för hvilket vi med ett godt samvete veta oss alldeles oskyldiga och det för Gud allsmägtig och alla ärliga män, om ändtligen så behöfves, både nu och i tillkommande tider vele och kunne betyga». — Rådsherrarne bedja till sist, att H. F. N. »ville vara och blifva vår nådige furste och herre och derhos, så framt E. F. N. icke sjelf aktar att begifva sig hit, nådeligen ville hafva oss förskonade längre fåfängt här att ligga på stor bekostnad i denna dyra tid».

Utan underskrifter.

Copia.

3/4 ark.

Rådet till Hertig Carl. Datum Stockholm den 24 Augusti Anno 1596.

Innehåller tillstyrkande att med innestående medel af hjelpskatten från Småland betala en borgares i Kalmar, Peter Ferschlas, fordran af kronan.

Underskrifter:

Nils Gyllenstierna. Sten Baner. Erik Sparre.
Thure Bielke.

Claes Bielke.
Gustaf Gabrielsson.

Göran Posse.

Copia.

 $1/_2$ ark.

Rijkzens Råds svar på någre fåå puncter, som Höghborne Furste Hertig Carll etc. dem hafver latet förestelle den 4 Octobris åhr etc. 1596.

På hertigens fråga, om han borde stanna vid regeringen, sefter det är K. M. så högeligen emots, och om det skulle lända till skada eller gagn, svarar rådet att — med hänseende till den emellan rådet och hertigen ingångna regeringsföreningen, Söderköpings beslut och K. M:ts egen fullmagt vid sin afresa ur landet, hvilken rådet icke visste vara återkallad, och då ej heller någon annan behörigen blifvit förordnad att intaga samma plats, — det syntes nyttigast, att hertigen blefve qvar vid regeringen, särdeles till K. M:ts hemkomst eller intill dess eljest derom blefve lagligen förordnadt.

De från K. M. hitkomne svenska legaterne borde med första tillbörligen affärdas.

Angående Kexholms leverering borde bref oförtöfvadt afgå till storfursten, då man sedan, efter svars inhändigande från honom, vidare kunde betänka sig om saken.

Underskrifter:

Nils Gyllenstierna.

Axel (Leijonhufvud), Gustaf Baner.

Grefve till Rasborg.

Brik Sparre.

Claes Bielke. Sten Baner.

Thure Bielke. Erik Abrahamsson.

O*---- D----

Gustaf Gabrielsson.

Göran Posse.

Original.

1/2 ark.

Rijkzenns Rådz svar på någre puncter, som Hoghbornne Furste Hertig Carll etc. nästförledne lögerdag för dem, som då tillstädes vore, framsat och då någerlunde straxt till svaret, dogh måden de icke alle vore tillstädes, omsider till ytherligere samptligidt beslut opskuthed. Actum Stockholm den 19 Octobris Anno etc. 96.

Med anledning af hertigens förnyade fråga, om han borde blifva quar vid regeringen och om det vore nyttigt eller ej, svarar rådet, att hvad nyttan eller skadan beträffar, som deraf kunde följa, kunde de såsom menniskor icke veta det, »efter sådant är allena Gud bekant». Efter deras förstånd syntes det dem visserligen icke vara nyttigt, att hertigen öfvergåfve regeringen, särdeles som hertigen icke af K. M:ts närvarande sändebud vore uppsagd, ej heller, så mycket de visste, någon

annan anordning af K. M. vore gjord eller fullmagt åt någon annan gifven. De för sina personer ville bevisa hertigen »den trygghet och bistånd, som föreningen innehåller».

»De åtekilliga regeringsordningar som uppkomne, särdeles i Finland, att afskaffa, akta de icke mindre vara rådligt än H. F. N:de på sin sida.» Dock syntes rådet lämpligt med afseende på tidsomständigheterna, att man först gjorde »en ödmjuk, trogen och allvarsam bön, råd, varning och förmaning» hos K. M. att i betraktande af sitt af Gud tillbetrodda höga embete hafva medlidande med den finska allmogen och afskaffa sådant. Derjemte borde tvenne adelsmän jemte tvenne »förnäma af Finland» erhålla fullmagt att till ryssarne öfverlemna Kexholm samt tillika uppdrag att lemna närmare besked om de finska klagomålen.

Angående Erik Gustafsson visste rådet ej annat än att han förhölle sig såsom honom egnade och borde. Hvad åter Carl Gustafsson och hans tilltag i Småland beträffade, ansåge rådet, att han borde uppkallas för att förete sin fullmagt från K. M., emellertid borde befallningsmännen i samma landsort bibehållas vid sina tjenster, »då man icke förnummit, hvarför de skulle afsättas». »Således, förhoppades man, kan det blifva stilladt.»

Beträffande hertigens svar till K. M. med de svenska sändebuden uttalar rådet såsom sin mening, att allt, som kunde föranleda »vedervilja, misshag och olämpa», borde uteslutas.

Till sist utbeder rådet sig att hertigen ville förskona det från ytterligare spörsmål, synnerligast rörande de tre första punkterna, då det icke visste att afgifva något annat betänkande och derför måste hänskjuta saken till samtliga ständernas beslut. Om den uppfattning rådet här afgifvit icke blefve upptagen såsom den vore ärligt menad, så utbåde sig rådsherrarne att befrias från rådsembetet och »dessa besvärliga handlingar, till hvilka de finna sig fast svaga och uttröttade».

Erik Sparre.

Thure Bielke.

Göran Posse.

3/4 ark.

Underskrifter:

Nils Gyllenstierna.

Claes Bielke.

Erik Abrahamsson.

Original.

Gustaf Baner.

Gustaf Gabrielsson.

Nils Gyllenstierna till Hertig Carl. Datum Fogelvik den 1 Februari Anno 97.

Med anledning af till hertigen i Stockholm gifvet löfte att ytterligare meddela sitt betänkande om ordningen i riket samt om hvad rådligt vore, i fall K. M. framdeles komme hit med främmande krigsfolk, säger Gyllenstierna sig nu efter framkomsten till sin »stugubänk» vilja uttala sin mening, men förklarar sig på samma gång uti sin ålderdom och enslighet vara för svag att afgifva något fullkomligt rådslag, helst som saken anginge rikets ständer i gemen, sammanfattar dock sin åsigt i följande tanke: »om alla ville rätta sig efter Sveriges lag och hvar och en blifva uti sitt kall och embete och göra en annan det, såsom han sjelf hafva vill, så blefve väl all oordning tillbaka, ändock den hafver varit och blifver, så länge verlden står, så väl här som annorstädes.»

Underskrift:

Nils Gyllenstierna.

Original.

1/2 ark.

The fengulede i Nyköping Rådsspersoners betenckiende, på hvad sätt then tvist och oenigheett, som emellen K. M. och F. N. opkommen ähr, kunne nederlagdt och stillatt varda, steltt på H. F. N. egen begären.') (1599 Jan.)

Rådsherrarne inleda sin skrifvelse med den förklaring att, ändock hertigen sjelf vore af Gud begåfvad med så högt förstånd, att han väl kunde »nå» hvad de och många andra icke kunde »nalkas», och de för öfrigt i sin nuvarande belägenhet vore så nedtryckta af sorg och bedröfvelse, att de voro föga skicklige att utlåta sig öfver sådana höga och vigtiga saker, de likväl, likasom de i skeppsbrott och sjönöd stadde, voro skyldige att en hvar för sin del bispringa med råd och dåd, hvarför de ock ville afgifva sitt betänkande, såsom de det inför det kungliga och furstliga huset, sig sjelfva och sina efterkommande ansågo rätt vara.

Efter verldsligt förnuft borde följande vara någorlunda tjenliga medel:

^{*)} Ehuru detta betänkande icke kan kallas rådslag i egentlig mening, enär rådsherrarne redan vid riksdagen i Stockholm 1597 blefvo af rikets ständer förklarade från sina rådsembeten suspenderade, torde det dock här böra meddelas, då det är på grund af deras förra rådsherrevärdighet hertigen begär deras utlåtande och betänkandet i och för sig har historiskt värde. I en samtidigt med detta betänkande af rådsherrarne till hertigen uppsatt och af desse, Erik Sparre, Sten Baner och Thure Bielke, underskrifven supplik utlåta de sig på följande sätt om detsamma: "Efter os i förgår var tilsagt att vi måtte komma tillhopa för de orsaker, som E. F. N. sielf ähr vetterligidh, så hade vi sådant gerna veled efterkomma och alla reeda giort en begynnelsse, men efter vi strax andre dagen ähre åter blefne inlåste, haffue vi inthet kunned komme til ände der medh."

1:o. »En enskild förlikning och amnesti eller

2:0. »En vänlig jemkning, underhandling och förlikning utan all rättegång, af furstar och herrar, som dertill af begge parterna blifva bedne och nödtorfteligen befullmägtigade.»

3:o. »Lagligt och skäligt förhör, dom och sentens.»

4:0. »Krigsmagt, värja och vapen, hvilket dock med rätta icke kan eller bör räknas ibland dessa medel, utan allenast såsom ett extremum.»

Ehuru, med afseende på amnesti, den redan vid Linköping ingångna icke blifvit iakttagen, så borde man dock åter derom ingå i underhandling med goda ord och förmaningar till konungen, »bred-

vid annan tillbörlig välvillighets förklaring».

Om detta medel icke hjelper, så hafver man att gripa till det andra, nemligen att begära, att konungen ville samtycka till främmande potentaters och herrars underhandling, och »såväl konungen som fursten våldgifva dem saken», hvarvid man å båda sidor borde »låta något litet falla», efter som i sådan förlikning plägar ske i och för fredens bevarande, »hvilket, och helst den inbördes fred, med intet verldsligt välde eller egodelar är till lösa eller betala. Pax una triumphis innumeris potior».

Det tredje medlet vore att tillbjuda en rättegång under ofvannämde furstar och herrar, hvarmed begge parterna sedan hade att

låta sig nöja.

För att komma till något af dessa mål borde en legation afgå till konungen och förklaring öfver de gjorda förslagen af honom afgifvas innan nästkommande April månad, och borde, till vinnande af konungens benägenhet, »skonsmål visas för H. K. M:ts tjenare af allahanda stånd, som uti H. F. N:s våld och häktelse äro». Med afseende på den föreslagna rättegången borde densamma ega rum i Stockholm och de af furstarne utsedda kommissarierne förses med sådana fullmagter i saken, att »i så måtto alla ständerna i riket skola vara dem allena och ingen af parterna höriga och lydiga.» Konungen borde personligen vara tillstädes och tillförsäkras icke allenast trygghet och säkerhet utan också tillbörlig hörsamhet och lydnad.

Då såväl konungen som hertigen förklarat, att de icke haft i sinnet någon fejd, kunde hvad som skett mera räknas som gjordt i en hastig och obetänkt brådskilnad af misstroende på båda sidor än såsom något fullkomligt krig och fejd. Skulle det dertill komma, så vore dermed Lifland och Finland förlorade, enär dessa landsändar utan tvifvel skulle sluta sig till konungen eller, om de än återvunnes, detta dock ej skulle kunna ske utan »skada i händerna».

Slutligen bedja rådsherrarne, solycksalige, bedröfvade och vanvördades, att detta betänkande måtte nådigt upptagas, sdå ju ock en hund stundom kan värja hus för mord och brand och en gås en gång med sitt qväkande på Capitolium i Rom var orsak till varning och beskärm.»

Utan underskrifter.

Copia.

Förteckning öfver i Riks-Archivet förvarade Ministeriella handlingar.

III. POLONICA1).

	ital mer.	I.	År
_		Handlingar angående Svenska Beskickningar till Polen²).	
1	fol.	Handlingar angående Friherre Sten Bielkes ³) och Johannes Nicodemis (Lillieström ³) beskickning	1632
1	10	Kommissarierne vid underhandlingen i Preussen (traktaten i Stumsdorff) Grefve Per Brahes ²), Herman Wrangels ³), Åke Axelssons (Natt och Dag ³) samt Johannes Nicodemis (Lillieström ³) bref till Kougl. Maj:t och Riks-Kans-	
1	n	leren Kongl. Maj:ts instruktion för och bref till de- samme	1634-1635
1	D	Bref till desamme från åtskillige	
1	D	Protokoll vid samma underhandling	
1	1)	D:o i concept ⁴)	1
1	39	Handlingar angående d:o	
1	»	Holländske underhandlarnes journal vid d:o	1635
1	D	Kommissarierne vid underhandlingen i Lübeck Frih. Johan Adler Salvii, Frih. Schering Rosenhanes ³), Frih. Hans Wachtmeisters och	
		Lars Cuntherstens ³) bref till Kongl. Maj:t	1651-1653
1	>>	Desammes concepter	
1	n	Kongl. Maj:ts instruktioner för och bref till desamme	
1	n	Handlingar angående samma beskickning	IJ

¹⁾ Denna förteckning är upprättad år 1849 af dåvarande Amanuensen Frih. J. A. Posse samt reviderad år 1882 af Förste Amanuensen Frih. B. Taube.

appehöll sig under denna tid dels i Warschau, dels i Dresden.

3) Från honom finnas äfven bref till Riks-Kansleren Axel Oxenstierna uti Oxenstiernska samlingen i Riks-Archivet.

²⁾ För den tid Kurfurstarne af Sachsen voro Konungar af Polen omfatta dessa bandlingar äfven Sveriges diplomatiska förhållanden till Kursachsen. Beskickningen appehöll sig under denna tid dels i Warschau, dels i Dresden.

⁴⁾ I slutet af bandet finnes äfven protokoll vid underhandlingen mellan Sverige och Brandenburg i Königsberg Dec. 1635—Jan. 1636 angående Pillaus återställande.

			1
	ital		År
volu	mer.		A.1
		1	
2	fol.	Kommissarierne vid underhandlingen i Preus-	ነ
ŀ		sen (traktaten i Oliva) Grefve Magnus Gabriel	:
1		De la Gardies, Grefve Bengt Oxenstiernas,	
		Grefve Christoffer Carl von Schlippenbachs	
		och Anders Gyllenclous) bref till Kongl.	1658-1660
1	3 0	Maj:t ²)	1
i	»	Kongl. Maj:ts instruktioner för och bref till	i i
•	-	desamme 3)	'
4	w	Desammes brefvexling]
3	w	» handlingar	j !
2	3)	Protokoll (concept-) vid samma underhandling	}1659-166 0,
		(afd. 1—5)]
1	»	Protokoll renskrifvet (afd. 4—5) 2 ex.	1660
١.	»	Legaten Frih. Sten Bielkes bref till Kongl.	
1)	Maj:t Diarium, protokoll och handlingar angående	1661
_		samma beskickning	1
1	»	Abgesandten Matthias Palbitzkis4) bref till Kongl.	í
		Maj:t	1664-1665
1	»	Densammes beskickningshandlingar)
1	x	Residenten Nils Tungels 4) bref till Kongl. Maj:t	1665-1666
1))	Densammes beskickningshandlingar.	1000 1000
1))	Abgesandten Frih. Anders Lilliehööks bref till	1 :
1	»	Kongl. Maj:t	1666-1667
1	»	Bref till densamme	j i
3	»	Kommissions-Sekreteraren Simon Dörfflers 1) bref	, !
		till Kongl. Maj:t	1667-1679
1	»	Ambassadören Grefve Claes Totts ⁵) bref till)
		Kongl. Maj:t	l '
1	» »	Densammes beskickningshandlingar	1669
1	"	skiöld) berättelse om samma beskickning	1003
1	» İ	Öfversten Carl Arenstorffs bref till Kongl. Maj:t	j i
1	»	Densammes beskickningshandlingar	J
	'	3	

¹⁾ Från Gyllenclou finnas äfven några bref och concepter af år 1657.
2) I slutet af 2:a bandet finnas några bref från Hofrådet Johan von Weidenhayn, af Warschau 1660.
3) Till Gyllenclou finnas äfven några bref af år 1657.
4) Från honom finnas äfven bref till Riks-Kansleren Magnus Gabriel De la Gardie uti De la Gardieska samlingen i Riks-Archivet.
5) Deribland ett bref från Öfverste-Löjtnanten Elias von Hagendorn.

^{&#}x27;) Från honom finnas äfven bref till Riks-Kansleren Magnus Gabriel De la Gardie uti De la Gardieska samlingen i Riks-Archivet.

³) Några bref till Kommissions-Sekreteraren Bengt Apelroth 1674—1675 finnas i Kongl. Biblioteket.

De sista brefven år 1693 äro från Kommissions-Sekreteraren Wachschlager.
 Från April 1701 daterade Breslau. I slutet af bandet finnas några bref från Warschau 1703 och Königsberg 1707.

⁵⁾ Deribland ett par bref från Ambassadören von Palmenberg.

Antal volumer.		År.
1 qv.	Ambassadören Georg Wachschlagers bref till Kongl. och Statsrådet Grefve Piper 1)	1704-1705
1 fol.	Handlingar angående ambassaden till Warschau	
1 »	Diarium och registratur vid d:o	1705
1 »	Bilagor till d:o	1705
1 qv.	Sekreteraren Josias Cederhielms bref till Kongl.	1
* 4*.	och Statsrådet Grefve Piper samt Kanslirådet	
	Hermelin (de flesta från Dresden)	1707
1 fol.	Densammes journal	
1 »	» beskickningshandlingar	(J
2 qv.	Envoyéen Georg Wachschlagers bref till Kansli-	!
•	Collegium (från Königsberg)	1708-1714
1 »	Densammes bref till Kongl. Maj:t och Hof-	
	Kansleren ²)	1712-1715
1 »	Densammes bref till Kansli-Presidenten	1713-1714
1 »	Kammarherren Carl Törnskiöldhs bref till Kongl. Maj:t och Hof-Kansleren ³) (från Bender och	
1 fol.	Breslau)	
1 101.	Densammes beskickningshandlingar Envoyéen Frih. Johan Reinhold von Trautvetters	!
1 "	bref till Kongl. Maj:t och Kansli-Collegium ⁴)	1719-1721
1 qv.	Densammes bref till Kansli-Presidenten 5)	1720-1721
1 qv.	Öfverste-Löjtnanten Johan Kocks bref till Kongl.	
• "	Maj.t	1720
1 »	Ministern Frih. Gustaf Zülichs bref till Kansli-	
- "	Presidenten 6)	1729-1730
1 »	Kongl. Maj:ts bref till densamme	
1 fol.	Densammes registratur (afgångna bref)]
1 »	» » (ankomna bref)	1729-1730
1 qv.	Kommissions-Sekreteraren Carl Rudenschölds bref till Kansli-Presidenten	
1 fol.	Densammes bref till Kansli-Collegium	J
1 qv.	Bref till densamme	1731-1732
1 fol.	Ministern Carl Rudenschölds bref till Kongl.	
	Maj:t7) och Kansli-Collegium	1733-1734

¹⁾ Deribland ett bref från år 1703.
2) I slutet af baudet finnas några bref af Juni 1715—1718, daterade Stockholm.
3) Deribland äfven några bref från Jassy, Czernovitz etc. af år 1711 samt några af 1718—1720, daterade Zweibrücken, Weissenburg etc.

⁴⁾ Peribland äften i början af bandet bref, daterade Hannover och Berlin.
4) Peribland äften i början af bandet bref, daterade Hannover och Berlin.
5) "Kommissions-Sckreteraren Samuel Palthenii bref 1720.
6) "ett par bref till Kongl. Maj:t och Kansli-Collegium.
7) I början af bandet finnas äfven ett par bref af 1731—1732.

Antal volumer.		År
1 qv.	Ministern Carl Rudenschölds bref till Kansli- Presidenten	} 1733-1734
1 »	Bref till densamme från åtskillige	Į J
1 fol.	Ministern Frih. Paul Gammal Ehrencronas bref	
	till Kongl. Maj:t och Kansli-Collegium	1739-1742
1 qv.	Densammes bref till Kansli-Presidenten	1739-1741
1 fol.	» registratur	,
1 qv. 2 »	Bref till densamme	1738-1740
2 "	Kommissions-Sekreteraren Gustaf Wulfvenstier-	1
1 fol.	nas bref till Kansli-Presidenten Densammes bref till Kansli-Collegium	1739-1743
1 qv.	Bref till densamme	
1 qv.	Ministern Gustaf Wulfvenstiernas bref till Kongl.	K
1 101.	Maj:t och Kansli-Collegium	1744-1747
1 qv.	Densammes bref till Kansli-Presidenten	11.33-11.31
1 fol.	» registratur	1745-1746
1 qv.	Bref till densamme	
1 fol.	Kommissions-Sekreteraren Carl Ludvig von Sieg-	11111111
	roths berättelse 1)	1745-1746
1 »	Densammes bref till Kansli-Presidenten och	
	Kansli-Collegium	1746-1747
1 »	Ministern Johan August Greiffenheims bref till	h
:	Kongl. Maj:t och Kansli-Collegium	[]
1 qv.	Densammes bref till Kansli-Presidenten	1747-1749
1 fol.	» registratur	<u> </u>
1 qv.	Bref till densamme	IJ
2 fol.	Envoyéen Carl Otto von Höpkens bref till Kongl.	D
	Maj:t och Kansli-Collegium ²)]]
2 qv.	Densammes bref till Kansli-Presidenten 3)	
2 fol.	» registratur	}1749-1755
1 »	Kansli-Presidentens bref till densamme	
1 qv.	Kongl. Maj:ts och Kansli-Collegii bref till dens.	1
1 fol.	Bref till densamme från åtskillige Kommissions-Sekreteraren Frih. Christoffer von	K
1 101.	Kommissions-Sekreteraren Frin. Christoffer von Kochens bref till Kansli-Presidenten (från	1
1		
1 »	Dresden)	1100-1101
. 1 »	» registratur	H
	" "KRIOCIUGUI	IJ

¹⁾ Angår till största delen Kursachsens Tyska politik.
2) Bland de sistnämnda finnas några bref från Kommissions-Sekreterarne von Siegroth 1749—1750 samt Frih. von Kochen 1752 och 1754.
3) Deribland äfven ett par bref från Kommissions-Sekreteraren von Siegroth 1749—1750.

	ntal imer.		År.
_	fol.	Kansli-Presidentens bref till Kommissions-Sekre- teraren Frih. Christoffer von Kochen	1755-1757
	qv.	Bref till densamme från åtskillige	'}
	fol.	Kommissions-Sekreteraren Baron Carl Ludvig von Siegroths bref till Kausli-Presidenten (från Warschau)	il i
1))	Densammes bref till Kansli-Collegium	:1
1	»	Bref till densamme	K I
1))	Envoyéen Carl Otto von Höpkens bref till Kongl.	il
		Maj:t och Kansli-Collegium ¹)	}1757-1765
3))	Densammes bref till Kansli-Presidenten	
1	»	» registratur	
1	»	» concepter ²)	1750-1764
2	»	Kongl. Maj:ts, Kansli-Presidentens med fleres	
		bref till densamme ³)	1757-1765
1	»	Ministern Frih. Henrik Jacob von Dubens bref	1
		till Kongl. Maj:t och Kansli-Collegium	
1))	Densammes bref till Kansli-Presidenten	11
2))	» concepter	1767-1769
1))	» diarium	1767-1769
1))	» handlingar	1
1	"	Kongl. Maj:ts, Kansli-Presidentens och Kansli-	11
_		Collegii bref till densamme	
	qv.	Bref till densamme från åtskillige	Į l
1	fol.	Kommissions-Sekreteraren Magnus Olof Björn-	1700
		stjernas berättelse om Polen	1769
4))	Ministern (från 1790 Envoyéen) Lars von Enge-	<u>I</u>
		ströms depecher	1788-1791
6	3 3	Donas mance 10810 margin	
	gv.	Bref till densamme	K I
2	fol.	Chargé d'affaires Sam. N. Casstroms depecher	il i
1	»	Densammes registratur	1791-1793
	»	» concepter	1
1 2	qv.	Bref till densamme	1700 1704
2	fol.	Envoyéen Johan Christoffer Tolls depecher	
1)) 	Densammes registratur	
2	33	» concepter	1792-1794

¹⁾ Bland de sistnämnda några bref från Kommissions-Sekreterarne Baron v. Siegroth 1759 och 1761, Grefve Bonde 1763 och Sparre 1764. Dennes bref för åren 1765—1767, då han var ackrediterad vid Kursachsiska hofvet, förvaras i samlingen Saxonica.

2) Deribland äferen några concepter af Kommissions-Sekreteraren Frih. von

Kochen 1756—1757.

3) Deribland ett par bref till Kommissions-Sekreteraren Grefve Bonde 1763.

Antal volumer.		År.
2 fol. 2 s	Bref till Envoyéen Toll	1
1 .	Densammes registratur	1794-1795
1 »	Bref till densamme	J
	п.	
	Handlingar angående Svenska Agenter i Danzig¹).	
1 »	Korrespondenten Paulus Pels' bref till Kongl.	1649-1655
2 »	Kommissarien Johan Kocks d:0 ²)	1650-1656
4 »	Kommissarien Anton Cuypers (Cuypercrona)	1000-1000
- "	bref till Kongl. Maj:t ³)	1661-1686
4 »	Kommissarien Per Cuypercronas d:04)	1689-1701
1 fol.)	Densammes bref till Kongl. Maj:t och Kansli-	1000 1101
2 qv.	Collegium	1702-1708
1 fol.	Densammes bref till Kansli-Collegium	1709-1711
1 »	Kommissarien Jacob Brandlichts bref till Kongl.	
i !	Maj:t	1722-1729
1 qv.	Densammes bref till Kansli-Presidenten	1720-1729
1 »	» » Kansli-Collegium	1721-1728
2 fol.	» registratur	1722-1729
1 qv.	Bref till densamme)
1 fol.	Kommissarien Henrik Holmstedts bref till Kongl.	1730-1735 1738
1 101.	Maj:t	1740-1743
	Mraj. 6	1746
2 qv.)	T 1 6 (1) 12 11 75 13 1	1735-1736
1 fol.	Densammes bref till Kansli-Presidenten	11739-1761
	» » Kansli-Collegium	1730-1753
4 "	» » Kansli-Collegium	1756-1760
1 »	» concepter	1735-1747

¹⁾ Uti Breslau (Schlesien) underhöll Sverige tidtals en Agent, som bland annat borde hålla ett vaksamt öga på Polen, men dessa Agenters bref förvaras i

samlingen Cæsareana.

2) Från honom finnas flera bref till Riks-Kanslererne Axel och Erik Oxenstierna uti Oxenstiernska samlingen i Riks-Archivet.

3) Från honom finnas flera bref till Riks-Kansleren Magnus Gabriel De la Gardie uti De la Gardieska samlingen i Riks-Archivet.

4) Deribland 1 vol. dupletter från åren 1700 1701.

Antal volumer.		År.
1 fol.) 7 qv.)	Bref till Kommissarien Holmstedt	1730-1761
1 »	Bref till Sekreteraren, t. f. Kommissarien Daniel Wasenholtz	1761-1762
2 fol.	Kommissarien Jacob Rödings bref till Kongl. Maj:t, Kansli-Presidenten och Kansli-Collegium	
1 » 1 qv.	Kansli-Presidentens bref till densamme Kansli-Collegii med fleres d:o	1762-1782
1 fol. 1 qv.	Kommissarien Paul Erik Bobergs depecher Bref till densamme) 1783-1793
	III.	
	Öfriga handlingar.	
3 fol.	Förhandlingar mellan Sverige och Polen 1)	1562-1767
1 qv.	D:o i afskrift	1622-1630
1 fol.	D:o sign. »Acta Polonica»	1625-1630
1 »	D:o angående fredsunderhandlingarna	1612-1618
1 »	D:o d:o	1622-1625
1 »	D:o d:o	1627-1629
1 »	Holländske underhandlarnes journal vid d:o	1627-1628
1 »	Underhandlingar angående freden i Alt-Ranstädt	1706
1 »	Äldre förteckningar öfver förhandlingar mellan	
	Sverige och Polen	1572-1698
1 »	Fördrag mellan Sverige och Polen i afskrift ²)	1587-1732 1572-1651
1 »	Förhandlingar mellan Sverige och staden Danzig Staden Danzigs originalbref till Svenska rege-	1972-1091
" "	ringen	1623-1782
1 »	Städerna Elbings, Marienburgs och Thorns d:o	1651-1764
4 »	Polska Konungars och Kongl. personers origi-	1591,
	nalbref till Svenska konungahuset	1643-1797
	Konung Sigismund III 1591.	[
	Drottning Cecilia Renata 1643.	
İ	Konung Vladislaus IV 1645, 1647.	
	Drottning Lovisa Maria 1646-1648, 1662.	
	Prins Carl Ferdinand 1648.	
	Konung Johan II Casimir 1649, 1654, 1655, 1662, 1667.	
	1000, 1002, 1007.	1 '

Dessutom finnas för Riks-Kansleren Axel Oxenstiernas tid trenne volumer förhandlingar uti Oxenstiernska samlingen i Riks-Archivet.
 Originaltraktaterna förvaras i Riks-Archivet uti en särskild samling.

Astal volumer.	År.
Konung Michael (Wieniowieczki) Drottning Eleonora	
Konung Johan III (Sobieski) 1674 1683-1685, 1687-1692, 1694, 1	l-1681,
Drottning Maria Casimira 1702, 1715.	
Prins Jacob Ludvig (Sobieski) 1691 1694-1697, 1701-1704, 1711, 1714, 1716, 1719, 1720, 1722.	1712,
Prins Alexander (Sobieski)	
Prins Constantin (Sobieski)	
Prinsarne Jacob Ludvig, Alexand Constantin (Sobieski) 1707.	
Konung (Fredrik) August II (tillil	
furste af Sachsen) 1697-1699,	1706,
1717, 1719-1722, 1725-1732.	
Drottning Christiana Eberhardina 1699, 1707.	1698,
Konung Stanislaus I (Leszcinski) 1709, (1710-1722, 1724-1727,	170 4 - 17 30 -
1735 ¹). Drottning Katarina 1704, (1711 1730).	1-1722,
Kronprins Fredrik August.	. 1721.
Konung (Fredrik) August III (tilli	ka Kur- '
furste af Sachsen) 1733, 1736 1759, 1761, 1763.	6-1757,
Konung Stanislaus II August (Ponic	
1764, 1769, 1772-1774, 1778, 1789, 1792, 1794, 1797.	
1 fol. Polska Beskickningens i Stockholm m	
C. Varsavicius (Varsevitzki)	1582.
Breza	
Jacob Bernig 1681	
Marquis de Brisacier	. 1683.
Frih. Sebastiun von Meeijrens 1696	
E. de Sacken	
F. S. Galetzki	
Baron de Reijndel	. 1719.

^{&#}x27;) De följande brefven från honom finnas bland Hertigarnes af Lothringen originalbref.

A	ntal		ę
_	ımer.		År.
		Utterode 1) 1732, 1736.	
		Antonius Poninski ²) 1733.	
		Walther 1)	
		Nicolaus von Suhm 1) 1745-1747, 1750.	
		Sacken 1) 1756, 1758, 1762.	i
		Georg Christoffer von Unruh 3) 1767.	
		Grefve Georg Potocki 1789-1790, 1793-	i
		1795. Grefve J. Sierakovski	
		Greive J. Sierakovski	
		IV.	
		Bihang. Handlingar angående Sveriges för-	
		hållande till Polska vasallstaten Kurland.	
_	fol.	Förhandlingar mellan Sverige och Kurland	1 620-17 01
1	»	Kommissarierne vid konferenserna i Riga Mi-	
		chael von Strokirchs, Justus von Palmenbergs	1005
		och Henrik Witte von Svanenbergs berättelse	1695
1 2	נג נג	Protokoll vid samma kommission	1694-1696
1	" "	Hertigarnes originalbref till Svenska konunga-	J
•	- 1	huset och rådet	1645-1783
	1	Hertig Jacob 1645-1650, 1652, 1653,	
	į	1655-1658, 1660, 1662, 1664-1666,	
	1	1668, 1669, 1671, 1673, 1675, 1678,	
		1680.	
	}	Hertig Fredrik Casimir 1685-1687, 1692-	
	1	1694, 1697, 1698.	
	ļ	Hertig Ferdinand (1698, 1701, 1706), 1720, 1730.	
	i	Hertig Ernst Johan (Biron) 1738, 1739, 1766.	
	1	Hertig Carl (af Sachsen-Polen) 1759.	
	į	Hertig Peter 1773, 1774, 1781-1783	
1	w	Kurländska Sändebuds memorial och noter	1660-1704
	1	Fredrik Brakel 1660-1661.	
	İ	Johan Wolter von Fölkersamb 1685-1686.	
		Casper Ernst Siebrand von Sechelen 1693-	
	:	1694, 1704.	
	1) (0)1	IVI l III. III. Vunnahan	

¹⁾ Tillika ackrediterad för Kursachsen.
2) Deputerad från Polska republiken.
3) " " dissidenterne.

MEDDELANDEN

från

SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIFNA AF

OARL GUSTAF MALMSTRÖM.

VII.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS K. L. BECKMAN,
1888.

MEDDELANDEN

FRÅN

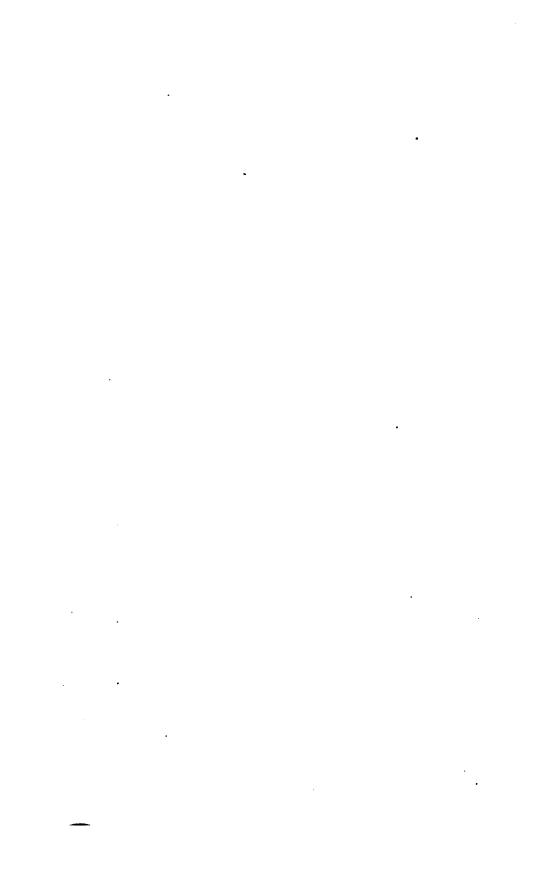
SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIPNA AF

CARL GUSTAF MALMSTRÖM.

VII.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS K. L. BECKMAN,
1883.

Årsberättelse för år 1882.

Till Konungen.

Den skyldighet, som Eders Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för Riks-Archivets embets- och tjenstemän af den 26 Oktober 1877 ålägger Riks-Archivarien, att inom hvarje års första månad afgifva underdånig berättelse om Riks-Archivets skick och om hvad under det förflutna året timat i afseende på archivaliernas tillväxt och anlitande samt fortgången af tjenstemännens arbeten, fullgöres denna gång af en annan hand, än den, som under de föregående åren, ända sedan denna skyldighet första gången i den nådiga instruktionen af år 1874 föreskrefs, densamma fullgjort, till följd deraf att Eders Kungl. Maj:t, sedan f. d. Riks-Archivarien Dr R. M. Bowallius, efter vid pass fyratioårig tjenstgöring i Riks-Archivet -- hvaraf åtta år såsom dess chef - i underdånighet hade begärt sitt afsked, under den 1 sistlidne September täckts, med nådigt bifall till hans begäran, i nåder utnämna undertecknad till hans efterträdare.

Riks-Archivets hus har under det förflutna året icke undergått någon förändring. Under afbidan af de åtgärder, som skola blifva en följd af Eders Kungl. Maj:ts nådiga befallning till Öfver-Intendents-Embetet att uppgöra ritning och kostnadsförslag till ett nytt Riks-Archiv, har jag varit betänkt derpå, huru olägenheterna af bristande utrymme och faran för eldsolycka skulle kunna inom den nuvarande lokalen, så vidt möjligt vore, förminskas. I sådan afsigt har jag under den 14 sistlidne Oktober till Eders Kungl. Maj:t i underdånighet hemställt, huruvida icke åtskilliga tryckalster, som, ehuru de icke egentligen kunna anses för archivalier, sedan lång tid tillbaka upptaga en icke obetydlig del af Riks-Archivets knappa utrymme, skulle få dels till andra myndigheter aflemnas dels försäljas. Då flere vederbörandes utlåtanden öfver denna hemställan blifvit infordrade, har nådig resolution derå icke under det gångna året följt. Till eldfaras förminskande hafva åtskilliga åtgärder, som vid en på senhösten företagen besigtning funnits nödiga, blifvit af Öfver-Intendents-Embetes beslutade; och har deras verkställande, sedan Eders Kungl. Maj:t i nåder dertill beviljat medel, på det nya året begynt.

Archivaliernas tillväxt under år 1882 ådagalägges af underdånigst bilagda specificerade förteckningar och har utgjort: den ordinarie 12 originalförordningar och 453 volymer, af hvilka Justitie-Revisionen lemnat 99, Utrikes-Departementet 26, Landtförsvars-Departementet 81, Civil-Departementet 38, Finans-Departementet 103 och Ecklesiastik-Departementet 106. Den extra-ordinarie tillväxten har utgjort 126 voll. och fasciklar, bland hvilka största antalet, 74, lemnats från Kongl. Biblioteket i öfverensstämmelse med Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 24 Oktober 1879. Enskilda gifvare hafva äfven detta år riktat archivets samlingar med bidrag, hvilka i bilagan äro uppräknade.

Åfven från utlandet har Riks-Archivet under det förflutna året bekommit någon tillväxt. Till följd af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 13 Augusti 1880 öfverlemnades, såsom i den underdåniga berättelsen för nämda år omförmäles, till Eders Kungl. Maj:ts Utrikes-Departement, åtskilliga i Riks-Archivet befintliga urkunder och akter, till större delen rörande kurfurstendömet Mayntz. Sedan dessa genom den Kejserliga Tyska regeringen blifvit till Bayern öfverlemnade, hafva nu såsom gengåfva från det Bayerska riksarchivet hitkommit några handlingar, som röra Sverige, deribland några till Brigittiner-ordens historia hörande, som icke voro på förhand utlofvade.

Från Kungl. Danska Geheime-Archivet har, såsom i föregående underdåniga årsberättelser är omförmäldt, Riks-Archivet till afskrifning successivt fått låna de s. k. Sture-handlingarne. Sedan den sjunde sändningen af dessa handlingar blifvit återlemnad, har Riks-Archivet under sistlidne Maj månad fått emottaga en ny sändning, den åttonde, hvilken likaledes efter handlingarnes afskrifning och kollationering hunnit före årets slut återsändas.

Genom nådigt bref af den 8 sistl. September har Eders Kungl. Maj:t täckts anvisa medel till inlösen af en samling bref och handlingar, som hos en antiqvariats-bokhandlare i Frankfurt am Mayn inköpts af Amanuensen Bergman och innehöll originalbref från många af Sveriges mest framstående män under trettioåriga krigets tid, såsom Axel Oxenstierna, Gustaf Horn, Lennart Torstensson m. fl. och har denna samling efter hitkomsten blifvit förtecknad och bland Riks-Archivets öfriga samlingar uppstäld.

Å andra sidan har Riks-Archivet också lemnat från sig några archivalier. Genom nådigt bref af den 21 November 1879 har Eders Kungl. Maj:t tillåtit, att Krigs-Archivet skulle från Riks-Archivet bekomma sådana skrifter, bataljplaner m. m. som lämpligast borde tillhöra förstnämda archiv. På grund deraf hafva under det förflutna året till Krigs-Archivet öfverlemnats 74 volymer och bundtar, innehållande utskrifningslängder och rullor, militära räkenskaper, fältkanslihandlingar för åren 1743—44 och 1757—62 m. m.

Likaledes har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref af den 17 Februari 1882 medgifvit, att sådana i Riks-Archivet befintliga handlingar, som Riks-Archivarien ansåge böra för framtiden tillhöra flottans archiv, måtte till detta sistnämda öfverlåtas; och hafva i följd deraf 89 volymer blifvit till Kungl. flottans här varande • archiv aflemnade.

Det till inköp af tryckta arbeten för Riks-Archivets behof bestämda anslag af 600 kronor, har sedan flere år tillbaka icke velat räcka till. Emellertid har man äfven under år 1882 sökt att genom inköp så vidt möjligt fullständiga Riks-Archivets boksamling och fortsätta förut befintliga serier. Dessutom har boksamlingen under året ökats genom gåfvor och gengåfvor från åtskilliga institutioner inom och utom riket samt från enskilda.

Genom nådiga brefvet af den 24 Oktober 1879 har Eders Kungl. Maj:t tillåtit, att af sådana i Riks-Archivet befintliga tryckalster, som der utan skada kunna undvaras, må, i den mon behof af utrymme eller andra giltiga skäl dertill föranleda, få till offentliga biblioteker och andra allmänna inrättningar i riket öfverlemnas, hvad för dem kan vara af värde att erhålla. På grund häraf hafva under året från Riks-Archivets bibliotek aflemnats åtskilliga böcker och skrifter: till Kungl. Biblioteket i philologi och philo-

sophie, till Medicinal-Styrelsen i medicin, till Vetenskaps-Akademien i naturvetenskaper, till läroverksbibliotekerne i Wexiö och Strengnäs i theologi, mathematik, naturvetenskaper m. m. — Af statens i Riks-Archivet förvarade förråd af det s. k. Årstrycket och Svensk Författnings-Samling har, såsom vanligt, under året någon utdelning skett till embetsverk och myndigheter på grund af de anordningar, som Chefen för Justitie-Departementet tid efter annan gifvit.

Riks-Archivets samlingar hafva under det förflutna året i öfverensstämmelse med gällande föreskrifter hållits tillgängliga för forskare dels under den vanliga arbetstiden kl. 10-1/2 3 alla helgfria dagar året om, dels ock derutöfver 2 timmar på eftermiddagarne hvarje helgfri dag under Maj, Juni, Juli och Augusti månader. Antalet af forskare, in- och utländske, som häraf begagnat sig, har uppgått till omkring 80 - samma siffra som i näst föregående årsberättelse uppgifves. Dock har af detta antal de inhemska forskarne utgjort en något större del än under år 1881; bland dem återfinnas namnen på nästan alla dem, som för närvarande veterligen sysselsätta sig med svensk häfdaforskning. Af de utländske, tillsammans. 13, hafva 6 varit från Finland, 3 från Tyskland, 1 från hvart af Norge, England, Frankrike och Ryssland; bland dem som gjort något långvarigare studier i Riks-Archivet må nämnas: från Finland t. f. statsarchivarien R. Hausen, docenten M. G. Schybergson, professorn J. R. Danielsson och t. f. lectorn E. Lagerblad; från Tyskland prof. Dietrich Schäfer i Jena, från England W. H. Bliss, agent of the public Record office.

Antecknade besök från embetsverken eller af enskilda personer för tillfälliga efterforskningar i Riks Archivets handlingar, hafva uppgått till omkring 125.

För att ytterligare underlätta forskares arbete har Riks-Archivet i några fall från andra håll till låns begärt och erhållit archivalier, hvilka inom Riks-Archivets lokal fått af forskare begagnas. Sådana lån hafva välvilligt lemnats af grefve Falkenberg från archivet på Brokind, af grefve Piper från archivet på Engsö, af Kungl. Biblioteket samt af universitetsbibliotekerna i Upsala och Lund.

Understundom händer att frånvarande personer vända sig till Riks-Archivet med begäran om upplysningar och undersökningar rörande uppgifna förhållanden. Naturligtvis kan Riks-Archivet icke — annat än undantagsvis — åtaga sig dylika uppdrag af enskilda personer; men då en sådan begäran varit af offentlig myndighet framstäld eller understödd, har Riks-Archivet sökt att gå den tillmötes, om det utan alltför stor rubbning af uppgjorda arbetsplaner kunnat ske. Så hafva under förlidet år på framstäld begäran archivforskningar anstälts rörande städerna Helsingfors, Westerviks, Skeninges och Wadstenas jordar och privilegier, äfvensom rörande donationen till grefve Gustaf Gustafsson Wasaborg af amtet Wilshusen i Brehmen.

Med Riks-Archivets ordinarie embets- och tjenstemän har under år 1882 den ofvan omförmälda förändring inträffat, att Riks-Archivarie blifvit ombytt. De öfriga hafva varit desamma som under föregående år, nämligen Archivarierne Dr O. von Feilitzen, föreståndare för den historiska afdelningens i den nådiga instruktionen sist nämnda sektion, Dr V. Granlund, föreståndare för den administrativa afdelningen, hvilken under året äfven ombesörjt vissa arbeten vid den historiska afdelningen, och Dr N. A. Kullberg, före-

ståndare för den historiska afdelningens i instruktionen först nämnda sektion; samt Amanuenserna, Frih. B. Taube, E. W. Bergman och Kammarherren C. Silfverstolpe, hvilka efter behof tjenstgjort vid begge afdelningarne.

Utom de ordinarie tjenstemännen hafva följande extra ordinarie Amanuenser under år 1882 mer eller mindre biträdt vid de inom Riks-Archivet förefallande göromålen: Kanslisten i Arméförvaltningen J. G. W. Lundgren, Kanslisten i Hof-Expeditionen L. M. V. Örnberg, Kammarjunkaren C. H. Tersmeden, Lektorn Dr E. Hildebrand, Kanslisten i Hof-Expeditionen Dr J. G. Théel, Dr J. Th. Westrin, E. Wallmark, Philosophie Kandidaten G. Forsgrén, Kammarherren J. B. Th. Beskow, - samt under året antagne Philosophie Doktorn Sev. Bergh. Af dessa hafva liksom under de föregående åren Örnberg, Hildebrand och Théel åtnjutit bestämda årsarvoden mot bestämd tjenstgöringsskyldighet. För de öfriga, af hvilka icke lika mycken tjenstgöring kunnat fordras, hafva arvoden qvartalsvis bestämts i mon af tillgång och med afseende på mer eller mindre trägen tjenstgöring och derunder ådagalagd skicklighet.

Riks-Archivets ordinarie tjenstemän med undantag af Riks-Archivarien hafva under året begagnat dem tillkommande rätt till semester; dessutom har Archivarien Kullberg på grund af sjukdom åtnjutit frihet från tjenstgöring under sex månader, samt Amanuenserna Bergman och Silfverstolpe under en half månad hvardera, den förre för en utrikes resa, den senare för enskilda angelägenheter. Under de ledigheter, som häraf uppstått, har på grund af förordnanden archivarietjenst förrättats af Taube i sju månader, af Bergman i tre månader, af Silfverstolpe i

i en half månad, och Amanuenstjenst af Lundgren i åtta och en fjerdedels månad, af Hildebrand i två och en half månad, af Théel i tre månader, af Forsgrén i två månader.

En icke obetydlig del af tjenstemännens tid under archivtimmarne upptages af att till handa gå forskare och embetsverk, meddela anvisningar och upplysningar, uppsöka och framtaga handlingar o. s. v. De arbeten, som i öfrigt under året utförts, hafva mestadels varit af enahanda art med hvad under föregående åren förekommit. Inom den administrativa afdelningen hafva från vederbörande myndigheter inkomna handlingar blifvit genomsedda och deras öfverensstämmelse med dem åtföljande förteckningar granskad, hvarefter de inordnats på behöriga ställen; af förut här befintliga samlingar hafva General-Auditörs-Embetets äldsta handlingar begynt genomgås och ordnas; af militära handlingar har afskilts en mängd sådana, som dels redan blifvit lemnade dels äro afsedda att lemnas till Krigs-Archivet; åtskilliga i förut oord-· nade samlingar påträffade administrativa handlingar hafva blifvit på sina ställen inordnade; register har upprättats öfver till Riks-Archivet ankomna och derifrån utgångna skrifvelser under åren 1861-81.

Inom den historiska afdelningens begge sektioner hafva arbetena med ordnandet af medeltidshandlingarne och samlingarne rörande Lifland och Pomern fortgått; de strödda handlingar, som från Utrikes-Departementet och Kongl. Biblioteket under föregående år blifvit hitlemnade, hafva begynt fördelas och på sina ställen inläggas; af ministeriella handlingar har samlingen »Polonica» blifvit genomgången och delvis nyordnad samt den deröfver upprättade katalogen tryckt; den stora och i flera underafdelningar för-

grenade samlingen »Germanica» har undergått en likartad revision, som ännu ej är afslutad, och bland Anglican hafva några tillkomna brefsamlingar blifvit inordnade. Öfver »rådslag» under konung Sigismund och Carl IX:s tid har register blifvit upprättadt och en del del deraf, omfattande tiden intill 1597, tryckt; en och annan lucka i rådsprotokoll och registratur blifvit fylld genom utskrifning efter concepterna; den icke obetydliga samlingen af skrifvelser till enkedrottning Hedvig Eleonora har blifvit ordnad, den Vellingska samlingen förtecknad; det sedan några år pågående arbetet med ordnande och förtecknande af de till Riks-Archivet från häradsrätterna insända äldre domböcker har fortsatts och nalkas sitt slut; de till samlingen »acta historica» under senare år tillkomna betydliga accessioner hafva begynt inordnas, i synnerhet för konungarne Gustaf I:s och Carl XII:s tider; åt den biografiska samlingens ordnande har egnats ett fortgående arbete.

Riks-Archivets verksamhet för handlingars utgifvande af trycket är väsendtligen beroende af tillgången på penningar, som för detta ändamål få användas. I anledning af Eders Kungl. Maj:ts nådiga propositition hade Riksdagen på extra stat för år 1882 anvisat ett anslag af 3,000 kronor för utgifvande af historiskt vigtiga handlingar; men som detta anslag redan var till någon del taget i anspråk genom de föregående årens lifliga verksamhet, har tryckningsarbetet under år 1882 måst bedrifvas med minskad fart. Af de serier, hvilkas publicerande med detta anslag bekostas, har under året tryckningen af nionde delen af »Konung Gustaf I:s registratur» utgifvet genom V. Granlund blifvit fortsatt; af »Svenska Riks-Rådets protokoll» är tredje delens text färdig-

tryckt, ehuru dess utgifvande måst uppskjutas derföre att utarbetandet af registret fördröjts genom utgifvarens, Archivarien Kullbergs, sjukdom.

Af Svenskt Diplomatarium från 1401, redigeradt af C. Silfverstolpe, har tryckningen fortgått dels af registret till första delen, dels af texten till den andra; kostnaden härför har bestridts af räntorna från den fond, som framlidne grefve E. Posse för detta ändamål testamenterat. Slutligen hafva af trycket utkommit »Meddelanden från Svenska Riks-Archivet utgifna af R. M. Bowallius», VI, hvartill Eders Kungl. Maj:t i nåder beviljat ett särskildt anslag.

Enligt instruktionen skola vissa göromål inom Riks-Archivet förrättas af den tjensteman, hvilken Riks-Archivarien dertill förordnar. Dessa göromål äro vården af biblioteket, förandet af Riks-Archivets räkenskaper, och protokollsföringen vid sammanträden mellan Riks-Archivarien och Archivarierna. Liksom under flere föregående år hafva under år 1882 de båda förstnämda uppdragen fullgjorts af Archivarien von Feilitzen och det sist nämda af Amanuensen Friherre Taube.

Stockholm den 31 Januari 1883.

Underdånigst CARL GUSTAF MALMSTRÖM.

Bil. A.

Specifikation på den ordinarie tillökningen år 1882 i Kongl. Riks-Archivets samlingar genom leveranser från Stats-Departementen:

Från	Kongl. Justitie-Departementet: 12 st. Originalförordningar.		
•	Kongl. Justitie-Revisionen: Handlingar i Revisionsmål för år 1879	46	vol.
D	D:o i Besvärs- och Ansökningsmål	10	101.
D.	för samma år	53	ď
•	Kongl. Utrikes-Departementetet:		
	Skrifvelser till och från Kongl.		
	Maj:ts Chargé-d'Affaires i Athén	10))
	Depescher från Kongl. Maj:ts be-		
	skickning i S:t Petersburg 1800		
	—1813	12	fasc.
	D:o från d:o i Wien 1804—1805	2) +
	D:o från d:o i Paris 1805—1810	1) :
	D:o från d:o i Berlin 1807	1	»
•	Kongl. Landtförsvars-Departementet:		
	Afgjorda handlingar för år 1860,	1	vol.
	(accessioner)	6	
	D:o d:o för år 1864 (accessioner) D:o d:o för åren 1865—1869)) >:
		17))
D	Kongl. Civil-Departementet:		
	Registratur för åren 1868—1873	18	»
	Afgjorda handlingar för år 1876	18))
	D:o för åren 1871 och 1873 (acces-	_	•
	sioner)	2	fasc.

Från	Kongl. F	nans-Depart	ementet:			
	Afgjorda	handlingar	för år	1866	13	vol.
	D:o	d:o))
	D:o	d:o	för år	1868	13	V
	D:o	d:o	för år	1869	16	ď
	Diverse h	andlingar fr	ån åren	1795		
					42	vol. 1 fasc.
		sekollegii u				
		9 Oktober 1				
		ill förordni	_			
	_	f öfverflöd (_		1	fasc.
		dingarnes u		. •		
		gående för				
	mande af öfverflöd och yppighet,					
		h d:o d:o be				
	•	n till öfver				
		lifvit vidgjo				
			-		2	vol.
					_	. 02.
ď	•	cklesiastik-De	_		60	
	~	handlingar			60))
		sprotokoll f				
					. 9	D
		ur 1874—18			6))
	•	onens Diari				
		329			18))
	-	editionsböcl				
	1821—18	3 35			13	<u>)</u>
			S	umma	453	vol.

jemte 12 st. Originalförordningar.

Bil. B.

Specifikation på den extra-ordinarie tillökningen år 1882 i Kongl. Riks-Archivets handskriftssamlingar, dels genom leveranser från offentliga verk utom Kongl. Kansliet; dels genom gåfvor, inköp och byten:

Från	Kongl. Kammar-Rätten: Riks-Archivets räkenskaper för åren 1875—1879 Kongl. Bibliotheket:	5	häft	J•	
	Diverse diplomatiska brefvexlingar	23	vol.	15	fasc.
	Handlingar rörande svenska drott-				•
	ningars lifgeding	7	fas	c.	
	Handlingar rörande Sveriges trans- baltiska provinser	1	vol	3	fage
	Aldre domböcker))
	Concepter till Kongl. bref				·
	Diarium från Kongl. kansliet))	1))
	Riksdagsacter))),	3))
	Acta historica	3))	2))
	Ur M. G. De la Gardies papper			1))
	Ur Mauritz Vellingks brefvexling	2)•	3))
	Handlingar rörande Amiralitetet				
	i Carlskrona)))1	»
	Aldre archivförteckningar	1))))	»
tillsa	mmans 74 band och fasciklar.				
Från	1880 års Tullkommitté:				
	Kommitténs handlingar	19) >)))
ď	Advokatsiskalen Th. A. Billbergh: Serasimer-Ordensgillets stiftelse-	٠			

urkund af 1787, instruktioner för ordensgillet, m. m	1 band 1 fasc.
Såsom gåfvor:	
Af Lektor A. G. Ahlqvists sterbhus i Vexiö: Framlidne Lektor A. G. Ahlqvists samling af afskrifter och anteck- ningar rörande historiska ämnen, hufvudsakligen angående senare årtiondena af 1500-talet, i en större	
kartong	 vol. vol.
Biskopen, f. d. Statsrådet m. m. Dr L. A. Anjou: Afskrifter och excerpter ur Nor- dinska och Celsiska samlingarna i Upsala bibliotek rörande de äldre kyrkoordningarna och kyrkoord- ningsförslagen, jemte öfversigter och noter, samt flera anteckningar och afskrifter rörande kyrkolag-	
stiftningens historia	1 vol. 1 fasc.

Af Brukspatronen m. m., Ludv. Arfvids-	
son på Hedensö: 77 st. pappershandlingar, origi-	
naler och afskrifter från år 1389	. 1
—1684	1 vol.
Af Fröken Hilda Richter, Hättorp: Diverse fullmakter m. m. för med-	
lemmar af ätten Armfelt	1 fasc.
Genom byte:	
Från Kön. Allgem. Reichsarchiv in München:	
Historiska handlingar från åren	
1429—1685	9 bd & fasc.
11 st. afskrifter ur Kongl. Ba-	1 0
yerska kretsarchivet i Bamberg	1 fasc.
Genom inköp:	·
På auktion, från f. d. Tessinska	
manuskriptsamlingen på Åkerö:	
Handlingar rörande bergverken i	
Vesterbotten, med flera färglagda	• 1
chartor	1 vol.
Landshöfding Gyllengrips berät- telse till riksdagen 1738 om Ve-	
sterbotten, med färglagda chartor	1 vol.
Adam Leijel Hendricksons till	1 101.
Bergskollegium ingifna berättelse	
angående bergverken i Vester-	
botten	1 »
Hos antiquitetsbokhandlanden i Frankfurt	
am Mayn J. Baer, enligt Kongl.	
brefvet af den 8 September 1882:	
Furstliga personers bref till resi-	
denten i Erfurt Alex. Erskine	1 vol.

Åtskilliga personers bref till den-		
samma	2	vol.
Åtskilliga skrifvelser och hand-		
lingar från 30-åriga krigets tid	1	vol.
Biographica rörande slägten Er-		
skine	1	fasc.

Summa 126 vol. o. fasc.

Register öfver Rådslag i konung Carl IX:s tid

1602-1610.

Upprättadt af E. W. BERGMAN.

1602.

Star på the punchter Hertig Karl framstelte i Westerås om frid emellan Pålandh och Sverige. Actum ibidem denn 30 Septemb. Anno 1602*).

»De få af rikets ständer, nu på denna tid i Westerås församlade äro», förklara sin tacksamhet för hertigens benägenhet att ingå »en evig fred» med konungen i Polen och de polska ständerna **), men om punkterna anse de sig icke kunna afgifva något utlåtande, »efter de utan de frånvarande ständer, hvilka häraf platt intet veta, icke äro fullmyndiga gjorda till att något här svara, hvarföre de icke kunna dem förbigå, utan måste detta ställa till allas deras betänkande, synnerligast efter samma punkter både om religionen och regementet emotsträfva de loftiga beslut och afhandlingar, som V. F. N. samt alla rikets ständer med dem uti näst föregångna år hafva enhälligt samtyckt och beviljat».

^{*)} Ehuru denna och följande skrifvelse i inledningen sägas vara af ständerna afgifna, intagas de här, enär flertalet af de i utlätandet deltagande (säsom af den senare skrifvelsen angifves) utgöres af rådspersoner och hertigen i sitt svar betraktar samma skrifvelser säsom egentligen varande rådets utlätanden.

^{**)} Som hertigen återkom till samma förslag år 1604 och rådet då något utförligare bemötte detsamma i sitt d. 31 Augusti samma år afgifna betänkande, har
det i sammanhang dermed intagits och hänvisas dertill.

Till sist ställes till hertigen en uppmaning att upptänka sådana medel till fred, som kunde lända till Guds ära och hertigens beröm och riket drägliga voro.

١

Concept, dat. d. 29 Sept., och 4 copior. (På en af dessa senare står a tergo: Rickzenns Rådhz respondentz).

Utan underskrifter.

Consiliariorum de Patentis Regis Poloniæ Responsio evulgata 2 Octob. 1602*) Arosiæ.

Skälen, hvarföre »de få af rikets ständer, nu på denna tid i Westerås församlade äro», icke ville förena sig om något fullkomligt svar på de tryckta beskyllningarna, voro:

1:0. Eftersom alla föregångna missiver och tryckta handlingar, som till konungen i Polen afgått, varit af samtliga ständerna beslutade, hvarföre äfven nu dessas enhälliga mening förut borde inhemtas. Föregående exempel innebure ock nogsam varning att icke besluta utan alla ständernas vetskap och samtycke. (I conceptet till samma skrifvelse, ursprungligen afsedt till original, heter det: »Dem stöter mycket för hufvudet det för någon tid sedan, som var anno 87 uti Wadstena, den tid de af rådet beslöto om konungens affärd härifrån och till Polen, förr än ständerna deraf visste; derföre de ock allena hafva måst svara, på hvad sätt är allom vetterligt»);

2:0. Enär enligt senaste beslut i Stockholm bestämdes, att, i fall konungen i Polen icke inom förledne Augusti resolverat på de bref, såväl hertigen som ständerna tillskrifvit honom, hertigen skulle låta öfver alla land och riken låta utgå en tryckt förklaring, hvarföre hertigen och ständerna skilt honom från regeringen, hvadan, då nu denna tid vore utgången och man med första borde uppsätta en sådan skrifvelse, man i samma skrifvelse kunde upptaga svar på de gjorda beskyllningarna;

3:0. Som ej heller alla till detta möte kallade ännu voro framkomna och de få, som dit voro förskrifna, ej vore »af de andra i landsändarne fullmyndiga gjorda att utan deras vilja och samtycke något fullkomligt svara och besluta». (I conceptet heter det: »Till det yt-

^{*)} Se första noten till föregående handling.

tersta förnimmer man, att allmogen i alla landsändar högeligen förundrar sig och sällsamma ord falla låtit om detta närvarande möte
dem sådant oåtspordt sker, efter ingen af deras medel är dertill blefven
kallad; hvarföre de få, som här församlade äro, i underdånighet bedja
och begära, att H. F. N. först i alla landsändar ville låta förhöra hos
ständerna hvad de till samma smädeskrifvelser ville svara och härad
från härad deras skriftliga mening under härads signet colligera låta.
Sedan kan af allas deras ett enhälligt svar författas och det af trycket
utgå och i alla land och konungariken publiceras»).

Underskrifter:

Magnus (Brahe)
Axel Ryning

Abraham (Brahe)
Olaus Martini
Upsaliensis

Christer Plaessau.

Original, begagnadt som concept, samt 3 copior, i åtskilliga punkter skiljaktiga från originalet.

Svar uppå Ricksenns Rådz innelagde två zedler, som ij Westeråäss ähre uthgifne på the Punchter F. N:de Hertigh Carll etc. hafver 'them förestält att taghe ij betänckiande. Stockholm d. 8 Oct.

Hertigen uttrycker sin förundran öfver att de som till Westerås varit kallade och synnerligen de af rådet icke velat afgifva svaromål på konungens i Polen smädeskrifter; om det dem än syntes betänkligt att utlåta sig utan att förut hafva inhemtat menige rikets ständers mening, så hade de dock såsom rådspersoner bort rådsvis kunnat utlåta sig, ty skulle menigheten alltid spörjas, så vore ej nödigt att hafva något särskildt riksråd. Hertigens begäran vore nu, att tvenne utsedde i hvart stift, lagmannen och en rådsperson, jemte stiftsbiskopen gemensamt öfverlade om de propositioner, hertigen aflåtit till öfverläggning, samt utsåge förtroendemän till att på bästa sätt uppgöra fred med konungen eller storkansleren i Lifland, enär hertigen hädanefter ville skjuta saken ifrån sig och icke ville bära skulden för detta krig och dess fortsättande. Emellertid måste tillses att krigsfolket under tiden erhölle nödigt underhåll. Sin egen möda och omak för rikets väl ville hertigen icke komma ihåg, utan tillräkna ödet, att icke hafva haft ett tacksamt folk att göra med, ville för öfrigt

dermed trösta sig, att det ginge efter svenskarnes gamla plägsed, då han betalades med samma lön, som förut framfarne konungar och regenter.

Riksregistraturet.

Copia transactionis Stockholmiæ. Anno 1602, 28 Octobris.

Om anledningarna till lifländska kriget. Såväl hertigen som rikets ständer hade oaktadt K. M:ts i Polen fiendtliga uppträdande mot Sverige samt den emot gifvet löfte företagna afresan från Linköping flerfaldiga gånger skrifvit till konungen, men intet svar bekommit, hvaremot trotsiga beskyllningar och smädeskrifter hemligen inskickats i landet. Första orsaken till hertigens resa till Lifland och Pernau vore nu ock, att hertigen ej heller från denna landsända erhållit fullkomligt svar. Som således hertigen vore af polackerne sjelfva drifven till detta krig, i det de genom sin högfärd, sin stolthet och sitt högmod dertill varit en caussa principalis, så borde också de betala alla krigskostnaderna. Om man nu ville komma till fredshandel, så borde man med första skicka bud och bref till kansleren och gifva honom kännedom om sakernas rätta beskaffenhet.

I afseende på krigsfolkets underhåll hänvisas till den hjelp, allmogen vid senaste möte i Stockholm beviljat, äfvensom till landets öfriga inkomst och uppbörd.

Förslaget att låta en skrifvelse utgå till allmogen emot de papistiska smädeskrifterna gillas och öfverlemnas åt hertigen att sjelf afgöra om form och sätt för samma publication.

I afseende på hertigens fråga, om man borde taga konungen till herre och lemna honom exercitium religionis, förklaras, att man oryggligen ville blifva vid föregående afhandlingar. "Förse oss ock till de andra frånvarande ständer, att de efter samma mening sig förklara, till hvilket vi dem troligen råda och förmana».

Utan underskrifter. (Betänkandet antagligen afgifvet af rådet och biskoparne; se nästföljande rådslag).

Copia.

3 ark.

Consiliariorum svar på V. F. N. öfverantvardadhe förslag. Anno 1602, 9 Novemb.

»De få af rådets och bispernes, som nu här tillstädes äro, enfaldiga betänkande om det förslag på ständernas hjelp — derigenom

kriget emot polackerne kunde fullföljas». Som det icke vore dem vetterligt hvad förmåga allmogen hade att utgöra den beslutade contributionen, borde gode män utses att i hvar landsända undersöka allmogens förmögenhetsvilkor, hvarefter de kunde »efter samma eller någon lidligare ordning om denna hjelp handla», på det den måtte godvilligt beviljas och så mycket lättare kunna utgöras.

Utan underskrifter.

Copia.

1/4 ark.

1603.

Rijksenns Rådz svar på thett Patentt H. F. N. them öfverandtvarde lått ij Calmarne 15 Augusti åhr 1603.

Rådet uttrycker sin stora tacksamhetsskuld till hertigen för all den möda och det bekymmer, han för landets väl påtagit sig, »så att det utan tvifvel H. F. N. till ett odödligt namn och beröm lända måste», hvarföre ock Sveriges trogna innebyggare äro förpligtade att råda och förmana sina barn och efterkommande,» att de H. F. N. och den hela konungsliga familie uti lika måtto tacksamma äro och blifva måge.»

För öfrigt gillar rådet i allo det förslag till skrifvelse, som hertigen ämnade låta utgå, såsom likmätigt alla andra föregående handlingar och beslut. »men hvad samma patents rätta grund vidkommer, att H. F. N. icke mera härefter än här till dags aktar vika (för) Guds ords och Sveriges rikes fiender, utan för den orsaks skull ärnar i den heliga Trefaldighets namn företaga sin resa till Lifland», uttalar rådet sina asstyrkande skäl, »såsom ock», tillägger det, »H. F. N. med sjelsva verket nogsamt bevist hafver sig i sina furstliga unga dagar sitt kära fäderneslands förföljare icke hafva skytt, ej heller i dessa år Guds ords fiender fruktat, utan dem ofta i egen person nogsamt till skaffa gifvit». Om hertigen icke desto mindre vore fast besluten till denna resa, så beder rådet i afseende på rikets styrelse, att hertigens gemål måtte under tiden förestå densamma och att hertig Johan »vid regeringen må uppfödd varda», samt öfverlemnar till sist år hertigens eget behag att bestämma om hvilka borde följa honom eller stanna qvar, »som den der bäst vet hvad till hvar och en tjenligast vara kan.»

Utan underskrifter.

2 copior.

3/4 ark.

Rijcksens Rådhz svar på H. F. N:des förestälte Punchtt, om H. F. N. schulle afferdige någonn ij sin stadh eller Personnligh begifve sigh till Lijflandh, Calmarne 19 Augusti 1608.

På hertigens förfrågan om hvem som, i fall han sjelf ej kunde begifva sig till Lifland, borde i hans ställe förestå krigsfolket, förklarar rådet att, om det skulle någon särskild namngifva, ansåge det att de, som dertill af hertigen redan voro förordnade, vore de tjenligaste.

Utan underskrifter. Concept och 3 copior.

ark.

1604.

Riksens Rådz svar på H. F. N:des Punchter, öfverandtvardadhe uthi Norköpingh thenn 14 Februarij åhr 1604.

De punkter, hertigen tillstälde rådet och ständerna, voro af följande innehåll:

1) Huruvida ständerna ville återtaga konungen i Polen; 2) i annat fall och om de ej ansåge hertigen nyttig, erbjöde han sig att afträda regementet till hertig Johan under föreslagna vilkor; 3) om ständerna det icke ville, utan förblefve vid förra beslut, så fordrade hertigen, att de, som »trakta efter hans argaste», måtte straffas och han således »en gång blifva dem qvitt»; 4) förklarar han sig vilja med rikets råd efter yttersta förmåga söka vinna fred med fienderne: men 5) om den ej kunde ernås på lideliga vilkor, så begär hertigen att få veta, huru fienderne måtte ske motstånd.

Af rådets svar förefinnes blott ett defekt concept berörande de senare punkterna. I afseende på den 3:dje punkten svarar rådet, att de för sina personer efter yttersta förmåga vilja hjelpa dertill att salla de, som med skäl och bevis lagligen blifva öfvertygades att hafva handlat emot sin ed och föregångna beslut och att trakta efter hertigens och fäderneslandets argaste, skola sefter Sveriges lag tagas i tillbörligt straffs. Beträffande frågan om fred svarar rådet, att det hemställer denna sak uti hertigens högre betänkande, sden der bäst vet allas våras och vårt fäderneslands gagn och bästas; der det icke komme till fred,s vele vi E. F. N. både lif och all vår välfärd hafva uppsatts.

För att förekomma all vidlyftighet yrkar rådet till sist, att hertigen icke skulle längre uppskjuta sin kröning.

Utan underskrifter.

Concept.

1/2 ark.

Ricksens Rådz svar oppå H. F. N:des bref ahnkommidt denn 16 Maj åhr 1604. Dabantur Stockholm denn 18 Maji.

På hertigens förnyade uppmaning att afgifva förslag till krigsbefälhafvare i Lifland - »ty om vi droge nu sjelfve åstad, så bekomma vi ingen efter oss, och allt det vi skola på hålla, blifver tillbaka; — och hafva vi intet behof, som I tillförene plägen svara oss, att hemställa oss, att vi skola nämna någon, som skall draga åstad» — förklarar sig rådet icke veta några bättre qvalificerade än Anders Lennartsson och Arvid Eriksson, säger sig för öfrigt vara svsselsatt med uppsättande af den renunciations-skrifvelse, hvarom rikets ständer i Norrköping förenat sig; som dock blott fyra rådspersoner nu voro tillstädes, utbeder rådet sig Moritz Lewenhaupts, erkebiskopens och några fleres biträde vid samma redactionsarbete. I afseende på hertigens begäran, att någon af rådet skulle med det första resa öfver till Finland för att öfvervaka krigsfolkets öfversändning till Lifland, förklara rådsherrarne sig villiga att dertill låta bruka sig, om hertigen så önskade, »oansedt att det behöfdes vara en sådan man, som det finska tungomålet förstode och med krigsfolket fogligen handla kunde.»

Utan underskrifter.

3 concepter, hvaraf 2:ne ofullständiga.

3/4 ark.

Ricksens Rådhz svar på H. F. N:des bref ahnkommidt ifrå Nyköpingh then 29 Maij. Af Stockholm thenn 10 Juni åhr 1604.

I sin skrifvelse till rådet förklarar hertigen, att han af rådets senaste utlåtande vore lika klok som förut, då han icke erhölle bestämdt besked på sina frågor om befälhafvare i Lifland och om resan till Finland, och gåfve rådet dermed tillkänna, att ingen af dem hade vare sig vilja eller lust att härutinnan tjena sitt fädernesland.

Anledningen till sitt dröjsmål att besvara denna hertigens senaste skrifvelse angående den finska resan och hvem som dertill ville låta sig bruka, förklara rådsherrarne bero på deras dagliga afvaktan af grefve Moritz's ankomst. På samma gång uppgifva de sig flitigt varit sysselsatta med renunciations-skrifvelsens uppsättande, med hvilket arbete de trodde sig inom några veckor vara färdiga. Efter gemensam öfverläggning angående resan till Finland hade de enat sig om att uppdraga densamma åt kansleren Svante Bielke, hvilken också vore villig att åtaga sig densamma.

Utan underskrifter.

3 concepter, olika conciperade.

1/a ark.

Ricksens Rådhz svar på H. F. N:des bref sampt medh någre inlagde Punchter ahnkommidt then 26 Junij medh Oluf Stråle. Af Stockholm denn 80 Junij åhr 1604.

Med anledning af ryktet om konungens i Polen ankomst till Marienburg och den fara, som kunde vara för handen, att Göran Posse här i riket hade »några efterlefvor, de spelet än ytterligare med honom bruka», föreslår hertigen, att några af rådsherrarne skulle i landsorterna varna ständerna för »denne affällings» praktiker och påminna dem om nästförledne herredags beslut. Rådet svarar härtill, att, »såsom ibland en part oståndaktighet är blefven befunnen», borde detta förslag med första ställas i verket, så snart rådet dertill erhölle nödiga instruktioner och fullmagter.

Som hertigen önskade att några af rådet skulle på Upsala slott mottaga och till Stockholm leverera den af alla stånden, adel, presterskap, borgare och bönder beviljade hjelpen, så förklarar rådet sig dertill beredt, så snart hertigen derom afgåfve fullmagt, och skulle Seved Ribbing åtaga sig samma uppdrag för Stockholm.

Utan underskrifter.

Concept.

1/2 ark.

Riksens Rådhz svar på H. F. N:des förestälte Punchter. Stockholm 6 Julij åhr 1604.

På hertigens förfrågan om hvem som borde förestå det till Lifland afgående krigsfolket förklarar rådet sig ingen brukligare veta än den de redan tillförene namngifvit, nemligen Anders Lennartsson, »ty det måste ju vara den, som uti krigssaker förfaren och brukad är, såsom ock hafver ynnest och är älskad af krigsfolket.»

I afseende på hertigens förslag, att några dertill utsedda personer skulle i Upland och »Röen» påskynda den beviljade hjelpens indrifvande, hänvisar rådet till sitt utlåtende om samma sak i en föregående skrifvelse.

Som hertigen förnummit att »något sällsamt tillstår i Ryssland», tillfrågas rådet, om ej hertigen borde begifva sig till Finland eller Lifland för att utverka den eviga fredens stadfästelse, hvilket förslag rådet dock afstyrker, dels på grund af de ofullständiga underrättelserna från Ryssland, dels med hänsyn till det uppkomna ryktet om konung Sigismunds ankomst till Marienburg, på grund hvaraf »dessa landsändar H. F. N:des frånvaro icke skulle kunna lida.» Med afseende på hertigens förklaring att han, i fall han begåfve sig till Lifland, vore sinnad att lemna sin gemål och sina barn i Stockholm, förseendes sig att rådet då äfven blefve der tillstädes och bistode dem med råd och dåd, betygar rådet sin lydnad och trohet mot det furstliga huset. Rådet godkänner vidare hertigens förordning angående krigsfolkets i Lifland underhåll under nästföljande vinter.

Beträffande legationen till romerske kejsaren hemställer rådet till hertigen sjelf att bestämma om hvilken dertill skulle brukas, »vare sig inom eller utom råds.»

Till slut godkänner rådet hertigens förslag att med anledning af landtgrefvens af Hessen propositioner ytterligare tillskrifva konungen af Danmark.

Utan underskrifter.

2 concepter, det ena dateradt d. 5 Juli, det andra d. 6, något olika formulerade.

Ricksens Rådz svar uppå H. F. N:des Hertigh Carls öfveranndtvardadhe Punchtter inlagde denn 29 Augusti, svaradt den 31 uthi samma månadt åhr 1604.

Rådet uttrycker sin tacksamhet för hertigens åstundan att det måtte komma till en evig fred med Polen, men förklarar på samma

26 136

gång de framstälda conditionerna*) vara för ett kristligt folk odrägliga, hvarföre det icke kan tro, att det vore hertigens fulla allvar att vilja verkställa samma förslag. Hertigen hade visserligen redan åtskilliga gånger framstält dylika conditioner, men rådet hade alltid strax afgifvit sitt betänkande deremot, såsom det hade hoppats, till hertigens belåtenhet, men måste nu med bekymmer se, att det deruti misstagit sig. Ett sådant förslag, att under påfvens ok för en summa penningar sälja det folk och rike, som hertigen icke utan största bekymmer hittills berömligen försvarat, skulle icke blott stå i strid med alla föregående beslut och handlingar, utan ock på samma gång det ledde till deras undergång, hvilka med trohet bistått hertigen, lända till hela rikets förderf så i andlig som timlig måtto.

Utan underskrifter.

Concept och copia.

3/4 ark.

Ricksens Rådhz svar oppå then Resolution, som H. F. N. inladke then 5 Septemb. Actum Stockholm denn 7 uthi för:de månadt åhr 1604.

Hertigens till rådet den 5 Sept. öfverlemnade »resolution» på dess skrifvelse af den 31 Aug. var af följande innehåll:

I likhet med rådet ansåge hertigen sjelf vilkoren odrägliga och att de ingalunda borde efterlefvas, zeftersom H. F. N. dem ock icke

^{*)} Dessa af hertigen uppsatta conditioner eller punkter, hvilka redan förelades vid herredagen i Westerås 1602, voro följande:

Konungen i Polen antages åter till konung i Sverige.

Religionen skall vara fri öfver hela Sverige, så för de påfviske som för lutheranerne, utom i furstendömet, der den påfviska exercitium icke får införas.

Åtskilliga angifna fästen i Lifland skola öfverlemnas till hertigen, hvaremot städerna Reval och Narva jemte det öfriga landet upplåtas åt konung Sigismund. Sverige och Polen skola derefter vara under en och samma spira.

Öfverlätelsen sker, så snart den polska kronan gått i borgen för ofvannämnda vilkors uppfyllelse såsom ock för en penningsumma stor 500,000 daler att utbetalsstill konungen af Danmark, kurfurstarne af Sachsen och Brandenburg samt städerna Lübeck och Danzig.

Skulle polska kronan icke vilja ingå en sådan borgensförbindelse, skall påfven i Rom utbetala till hertigen 2 millioner gulden, förr än hertigen afstår »det H. F. N. nu i händer hafver, på det att, hvar tro och lofven icke varder hållen, som H. F. N. väl vet, att de papisters lofven är litet till att tro, att H. F. N. då med hustru och barn hafva till att underhålla sig med».

heller fördenskull hafver författa låtit, att H. F. N. aktar dem ingå och i verket ställa, hvar icke högsta nöden trängde». Men såsom det nu tillgick, fortsätter hertigen, kunde han icke föra rikets regering, sefter han intet bistånd hade af dem, som honom uti regementet skulle vara behjelpliga; - tv icke ville rådet hjelpa H. F. N. i krigssaker, icke i rådslag, icke i rättegångar, så att oansedt de hafva legat har hela året, äro de dock icke med en sak komna till ända». till med förnumme hertigen »otrohet af adeln, otrohet af presterskapet, otrohet af krigsfolket, otrohet af fogdar och intet straff följer deruppå.» Renunciationen vore ännu icke färdig; samma vore förhållandet med landtordningen och rättegångsprocessen, hvilka voro till rådet aflemnade till att öfverses, hvaraf framgick, att rådet icke menade att företaga något med allvar; det vore derför hertigen omöjligt att regera sådant folk, hvarför han afsade sig regeringen, efter han icke kunde få tack af den ena eller den andra. Som de icke ville godkänna de foreslagna conditionerna, så proponerade hertigen i stället, att hertig Johan, som nu vore öfver 15 år gammal, skulle tagas till regent, »så vill H. F. N. danka af och begifva sig i sitt furstendöme, dock icke ovetterligen, utan låta det alla rikets ständer tillförene kunnigt vara, och sedan måga rikets råd och ständer rådföra den unga herren och så med honom regementet föra, efter som de kunna tänka det vara till svars både för Gud i himmelrike, H. F. N. sjelf och deras fosterland.»

Rådet svarar härtill med att uttrycka sin bedröfvelse öfver att hertigen för de få personers skull, som skulle vara honom behjelpliga i regeringen, skulle göra en så stor förändring och afsäga sig regementet. Om något fel vore hos rådsherrarne, så berodde detta icke på bristande vilja och lust att tjena hertigen och kronan utan derpå, att Gud icke begåfvat dem med så högt förstånd, som rådsembetet kräfde, sjelfve hade de ej heller trängt sig till detta embete utan snarare sig ursäktat och undskyllt.»

Med afseende på beskyllningen att icke hafva befordrat till straff dem, som orätt göra och med grofva missgerningar neddraga Guds vredesstraff öfver folk och land», förklarar rådet, att det icke visste af någon enda grof missgerningsman, som af rådet blifvit absolverad. Mot beskyllningen att rådet icke skulle vilja hjelpa hertigen i krigssaker, yttrar rådet, att hertigen sjelf visste, om någon af dem, som nu närvarande voro, hade någon förfarenhet i krig, »efter de tillförene icke hade varit synnerligen brukade för några fiender.»

Beträffande anklagelsen att icke vilja hjelpa till i rådslag svarar rådet, att det icke visste annat än att det alltid afgifvit sitt betän-

kande på alla de frågor, som förelagts till besvarande; om dess mening i föreliggande ämnen varit hertigen misshaglig, så hade detta icke sin grund i någon deras orättrådighet, utan i menskligt felande, »ty hvar och en måste låta sig åtnöja med den gåfva, Gud täckes honom unna och meddela.»

Hvad anginge rättegångssaker, så medgåfve rådet visserligen, att blott få saker förts till ända, men amedningarna dertill hade varit mångahanda, såsom bland mycket annat försumlighet hos dem, som skulle vara deras biträden; så hade de ofta på rättegångsdagarne måst vänta på dessa 1, 2 eller 3 timmar, och på samma sätt på fiskalen och notarien, hvarjemte parternas och vittnenas inkallande kräft sin tid. Sjelfva hade de måst vara både åklagare och domare.

»Hvad den otrohet, som både af adel och oadel förnimmes, vidkommer, hafva de tillförene nogsamt dertill svarat, att enhvar, som dermed varder beslagen, bör efter Sveriges lag bestraffas.»

Med afseende på renunciationen ville rådet påminna om, att uppdraget om dess uppsättande egentligen vore ålagdt doctor Nils (Chesnecopherus) och huru hans tid varit upptagen af andra rikets vigtiga saker, hade ju hertigen sig nogsamt bekant; öfverseendet af landtordningen och processordningen vore emellertid nu afslutadt.

Till sist, i fråga om hertigens proposition, att hertig Johan skulle öfvertaga regeringen, strede ett sådant förslag emot de beslut, som gjorts så i Linköping som ock senare i Norrköping, hvarföre rådet icke kunde svara derpå, då det ju anginge rikets ständer i gemen. Komme dessa föregående beslut att upphäfvas, yttrar sig rådet, så komma ju äfven öfriga beslut att likaledes hållas tvifvelaktiga, och hvad blefve då det straff, som bestämts emot enhvar, som affölle ifrån den ingångna arfföreningen?

Utan underskrifter.

Concept. (Öfverallt, der i denna rådets concept-skrifvelse såsom hertigens benämning brukas H. F. N., är detta af concipisten ändradt till H. K. M.)

11/4 ark.

1605.

Rikets råds svar på K. Carls punkter öfverlemnade till rådet i Stockholm d. 22 April 1605.

Med anledning af K. M:ts förfrågan, huru ransakningen skulle utföras emot dem, som »stått efter K. M:ts lif och lefverne, ära och

välfärd. och huru K. M:t kan blifva med sådana personer af. — svarar rådet, att hvilken som helst, vare sig inom eller utom rådet, andlig eller verldslig, som vore delaktig i samma förräderi, borde ställas inför rätta och hans sak efter Sveriges lag och Norrköpings beslut skärskådas och dömas.

Beträffande K. M:ts fråga, om man skulle göra fienden motstånd, tillika med förklaring, att man i sådant fall måste hafva infödde svenske män, »ty med främmande kan man det allena intet uträtta» — svarar rådet, att man visserligen borde göra fienden motstånd och dertill använda »de mesta och bästa, som hädan kunna umbäras, bredvid de främmande», och vore rådet öfvertygadt om att det svenska krigsfolket dertill vore villigt, såsom ju ock redan ryttmästarne, som på K. M:ts befallning varit uppkallade på slottet, i sekreteraren Peder Nilssons närvaro förklarat sin beredvillighet att låta sig brukas.

Bestämmandet om plan för krigståget och afgörandet om huru det borde företagas och om hvem som skulle förestå manskapet, öfverlemnar rådet åt K. M:t sjelf, såsom den der bäst vet, »hvad både först och bäst vill behöfvas både till land och vatten» och som »sjelf bäst känner sitt eget folk».

Underskrifter:

Moritz (Lewenhaupt) Magnus (Brahe) Abraham (Brahe) grefve till Raseborg. comes.

Svante Bielke. Axel Ryning. Nils Bielke till Salstad.

Göran Eriksson (Ulfsparre). L. Kauer. Per Ryning.

Erik Ribbing.

Original.

Rikets råds svar på K. Carls punkter, dat. Stockholm d. 16 Maj 1605.

Rådet afgifver sin försäkran om att troget vilja hålla fast vid Norrköpings beslut och den dom, som deri innehålles öfver sådana, som vikit från detsamma. Förslaget att öka bördan för adelns bönder, »så mycket som rusttjensten kan tillsäga», anser sig rådet icke kunna tillstyrka, utan borde äfven i detta afseende Norrköpings beslut vara normerande. Biskopar och prester håller rådet före icke skulle undandraga sig att deltaga i krigsomkostnaderna.

Angående K. M:ts förslag att personligen på några månader be-

gifva sig till Lifland, »efter man förnimmer intet blifva uträttadt emot fienden, utan det ena året löpa efter det andra hän», framhåller rådet den afsaknad hela landet deraf kunde taga, »ehuru K. M:ts närvaro allestädes högeligen är af nöden.»

»Hvad straff de förrädare skola hafva, som nu en part dömda äro, det utvisar deras sentens och dom». De, hvilka ännu ej blifvit stälda till ransakning, borde lagligen förhöras samt »efter vittnen, bref och segel sententieras.»

Kröningen borde med första försiggå. Då K. M. förklarar sig icke vilja företaga sig densamma, utan att rikets ständer förut med skäliga orsaker och god grund afsagt sig ifrån konungens i Polen regemente», så förmenar rådet, att detta redan skett genom mötena i Linköping, Stockholm och Norrköping samt ytterligare genom den renunciations-skrifvelse, som nu vore under uppsättning.

. Beträffande de särskilda ståndens privilegier begär rådet endast confirmation på hvad af framfarne konungar förut vore beviljadt. — Hvad testamentet anginge, borde kröningen först ske och sedan testamentet promulgeras.

För K. M:ts möda att åtaga sig arbete med lagbokens redigering, »ändock det är icke kommet till ända», tackar rådet och föreslår på samma gång, att några flere skulle förordnas att fortsätta med lagbokens öfverseende och jemförande med K. M:ts eget förslag.

Krigsfolket borde vara bundet till tjenstgöring, så länge det uppbure sin sold, icke blott till en tid af tre månader, såsom K. M. proponerat.

I afseende på den i Norrköping beviljade hjelpens fortsatta utgående äfven under följande sex månader uttalar rådet såsom sin forhoppning, att ständerna icke skola afslå det, när derom blefve i landsorterna med dem afhandladt.

Underskrifter:

Moritz (Lewenhaupt) grefve till Raseborg. S. R. D.

Abraham (Brahe) grefve till Wisingsborg.

Nils Bielke till Salstad.

L. Kauer.

Original.

Magnus (Brahe) grefve till Wisingsborg.

Svante Bielke.

Göran Eriksson (Ulfsparre).

Erik Ribbing.

3, ark.

Täneke Zedell för Rådhet. Holmize denn 24 Maij åhr 1605. Å tergo: H. K. M:tts punchter förestältte Rådhet, Adhelen och Ridderskapett.

1:o. Att säga sitt betänkande om den skrifvelse, som skulle afgå till konungen i Polen.

- 2:0. Att »taga fruarna före», genomläsa deras bref och till K. M. afgifva betänkande om hvad man skall göra af dem.
- 3:o. Att afsluta rättegången emot Lars Larsson och lagläsarne i Helsingland.
- 4:0. Sammaledes emot Åke, Arendt, Johan och Christer Carlsson (Månesköld), samt afgifva utlåtande om de böra förvisas landet eller ej.
- 5:0. Att taga Johan de Mornay i förhör, så väl på grund af hans bristande rusttjenst som ock »derför, att han kryper så i skrubb» och så ofta blifver ihågkommen i Ebba Bielkes bref, hvarföre han borde med tolf af adeln fria sig från att icke hafva stämplat emot K. M. eller varit ihop med Hogenskild Bielke och hans dotter i hvad de haft för händer.
- 6:0. Likaledes borde erkebiskopen Abraham och biskopen i Westerås (Olaus Bellinus) tagas i förhör och rådet säga sin mening, »hvad K. M. skall göra af dem.»
- 7:0. Huruvida ej »enkefruarnas» vuxna söner borde göra rusttjenst för sina gods.
- 8:0. Att biskopen i Åbo (Ericus Erici) måtte blifva tilltalad och qvarhållen »för hjelpen, som der af landet står tillbaka, till dess han skaffar penningarne tillstädes.»
- 9:0. Att Nils Nilsson, Sven Månsson, Carl Gyllenstierna och Erland Johansson måtte tagas i förhör och rådet säga sitt betänkande om hvad straff de böra erhålla.

Utan underskrift.

1/4 ark.

Ricksens Rådz bref till H. K. M:tt om K. i Danmarcks schrifvelse. Af Stockholm den 31 Maij åhr 1605.

Rådet yttrar, att, ehuru K. M. vore begåfvad med så högt förstånd, att K. M:t sjelf bäst visste hvad som vore tjenligast att skrifva, det dock efter K. M:ts önskan ville uttala sin åsigt, att K. M. än en

gång borde aflåta en skrifvelse till konungen i Danmark af samma innehåll som den föregående samt deruti tillkännagifva, att K. M. ingalunda ämnade frångå Stettinska fördraget.

Utan underskrifter.

Concept.

ark.

Motiver, hvarföre Ricksens Rådh icke kunne befinne rådheligidt vara att Testamentet på thenna tidh skulle publiceras och af them sampt Ständerne confirmeredt varda. Actum Furusundh denn 12 Augusti åhr 1605.

Rådet framlägger flere skäl för sin uppfattning rörande denna sak: dels innehölle testamentet åtskilliga »sekreta saker, om hvilka icke många, utan H. K. M:ts förtrognaste böra vetskap hafva»;

dels vore blott några få af rådet tillstädes och skulle fördenskull hvad af dem i denna fråga beslutades hafva föga kraft;

dels göres i sjelfva testamentet tvifvelaktigt hvad rikets ständer så väl i Linköping som i Norrköping rörande arfföreningen beslutat och äfven hertig Johan confirmerat;

dels fattade rikets ständer redan vid senaste riksdag i Stockholm beslut om att publicationen af samma testamente skulle tills vidare uppskjutas, hvarföre rådsamt vore att först afvakta andra rikets kraf. innan man ånyo sammankallade rikets ständer;

dels vore ovisst, om ständerna ensamt för denna sak skulle åtlyda rådets kallelse, till följd af de stora omkostnader de vid det nu nyligen afslutade riksmötet i Stockholm haft, »då ock en part med stort armod måste draga hem igen»; sällsamt vore ock, om rådet hölle riksmöte i K. M:ts frånvaro;

dels öfverensstämde testamentet nästan alldeles med Norrköpings beslut och den förnyade arfföreningen, hvilken redan af ständerna blifvit confirmerad;

dels till sist kunde ock händelser inträffa, som föranledde ändring i samma testamente, såsom t. ex. att K. M. blefve välsignad med flere lifsarfvingar.

Utan underskrifter.

Concept.

1 ark.

143 33

Underdånight och ödhmiukt svar upå the fridz förslagh, som S. Catharina hafver förregifvidh. Actum Stockholm then 28 Novemb. Anno 1605.

Som fransosen Stephan de S. Catharinas förslag ginge ut på att konung Sigismunds i Polen son skulle kallas till regent i Sverige och detta vore detsamma, som att lemna landet under påfvens ok, »hvarifrån den evige Guden genom K. M:ts höga, konungsliga person oss svenskar nådeligen friat hafver», förklarar rådet sig icke kunna bifalla detsamma.

K. M:ts förslag deremot att träda i vänskapsförbund med utländska magter genom giftermålsförbindelsers ingående emellan de unga furstliga personerna och utländska furstar och furstinnor anser rådet välbetänkt och borde i detta afseende enligt arfföreningen endast sådana regenthus ifrågakomma, som vore ense med Sverige i fråga om religionen. Med hvilka och när man lämpligast borde inlåta sig i dylika underhandlingar, hemställer rådet till K. M:ts eget afgörande, blott derom påminnande att, när giftermål skall ske, »rikets ständers enhälliga samtycke och fria vilja» enligt arfföreningens ordalydelse först borde inhemtas.

Underskrifter:

Abraham (Brahe)

Johan Gabrielsson (Oxenstierna).

grefve till Wisingsborg.

Göran Eriksson (Ulfsparre). Göran Claesson (Stiernsköld) till Biby.

Seved Ribbing.

Original och 2 copior.

3 ark.

1606.

Ricksens Rådz första svar oppå H. K. M:tts inlagde Punchter, öfverandtvardet den 26 Martij åhr 1606 uthi Örebro.

Rådet godkänner K. M:ts förklaring med afseende på de förflutna oroliga tiderna, i hvilken förklaring bland annat säges, att »konung Sigismund med påfven och begges deras förgiftiga rådgifvare allena är orsak till detta påstående krig och icke K. M. i Sverige nu regerande.»

Likaledes tackar rådet för K. M:ts åtgärder i afseende på religionen, hvarutinnan K. M. förklarar sig »med skäl och sanning kunna bevisa, att ingen hafver varit eller funnits, den der mera för den krist-

Archiv. meddel.

liga religion och Sveriges rikes välfärd hafver haft ospardt och vågat än K. M. sjelf.»

Som K. M. klagat öfver huru en del ryttare vid senaste öppna fältslag blefvo fältflyktige, öfvergåfvo K. M. och lemnade honom i sticket, »hvarför K. M. förmenar icke annorlunda kunna vara än att några hafva varit ibland hopen så väl som här qvar uti riket, som gerna hade sett, att det icke skulle hafva likats bättre» — beder rådet, att »der K. M. vet, hvilka de samma äro, som så ett skälmiskt, förrädeligt hjerta emot K. M. hafva haft och ännu hafva, H. K. M. då ville namngifva, på det sådana förrädare tillbörligen efter Sveriges lag måtte blifva straffade — ändock H. K. M. gör åtskilnad och tager ärliga män undan, derföre de, för deras personer, ödmjukligen och underdånligen tacka.»

Konungens tillkännagifna afsigt att vilja afsäga sig regeringen, »efter H. K. M. icke större tacksamhet förnimmer», afstyrker rådet på det enträgnaste med hänvisning till föregående riksdagsbeslut i samma sak och uppmanar till sist konungen, att icke längre uppskjuta att bestämma om tiden för kröningen, enär nu flere månader förflutit efter renunciations-skrifvelsens utgifvande i tryck.

Underskrifter:

Moritz (Lewenhaupt) grefve till Raseborg. S. R. D.

Abraham (Brahe) grefve till Wisingsborg.

L. Kauer.

Seved Ribbing.
Per Ryning.
Original och copia.

Magnus (Brahe) grefve till Wisingsborg.

Svante Bielke.

Göran Člaesson (Stiernsköld)
till Biby.

· Erik Ribbing.

Hans Eriksson (Ulfsparre).

11/4 ark.

Ricksens Rådz andre svar oppå H. K. M:ts inlagde Punchter, öfterandtvardat den 29 Martij åhr 1606.

I inledningen till denna skrifvelse säges, att punkterna blifvit rådet öfverantvardade »genom H. K. M:ts älsklige, käre son,den högborne furste och herre, hertig Gustaf Adolf, deras nådige herre och furste.»

Som konungen begärde, att ständerna ville hålla en noga ransakning efter alla K. M:ts förrädare, så förklarar sig rådet skyldigt att efterkomma samma uppmaning, »bedja allenast», yttras det, »att H. K. M. först sjelf några af samma skälmiska parti ville namngifva, sedan förhoppas de, att de samma väl andra med sig skola uppenbara.»

Vidare yrkade konungen, att rikets ständer, sicke allenast med ord, penningar och annat hvad mera dertill behöfves, ville vara H. K. M. i regementet bipligtiga, utan ock uppsätta med H. K. M. lif och lefverne, det H. K. M. uti lika måtto uti nöd och lust vill hafva ospardt och sätta hos och bredvid dem igens; rådet svarar härtill med uttryck af sin stora tacksamhet för sådant K. M:ts nådiga tillbud, på samma gång det förpligtar sig att hafva lif, blod och timlig välmåga osparda för K. M. och det kongliga huset.

Ständerna, fortsätter konungen i sin skrifvelse, måste »gifva H. K. M. medel och råd, derigenom alla förrädare först och främst, som icke allenast äro H. K. M:ts förrädare och påfvens befordrare, måste här uti riket alldeles vara utrotade, oansedt någons person, slägt eller familia, stånd eller condition, ålder, frändskap, mågsämja eller hvad namn det helst hafva kan». Rådet svarar, att det dertill intet annat råd och medel vet, än att de för sina personer vilja bedja Gud att uppenbara sådana sitt helga ords och församlingens förrädare, »dernäst att den ena skälmen må uppenbara den andra», och sedan må handlas med dem efter förutgångna beslut och afhandlingar.

Sammaledes fordrade konungen, att ständerna skulle låta se ett rätt allvar att göra konungen i Polen och papisterne motstånd och dermed bevisa sin trohet mot konungen. Rådet svarar, att »visste det eller kunde det tänka på hvad sätt det med större allvar än här till dags skedt är, ske kunde, så tager det Gud till vittne, att det icke skulle tillbaka sätta det; den det icke gör, då är det ett fullkomligt tecken, att han icke är rätt faren i kläderna, utan fast större vilja och lust hafver till konung Sigismunds regemente och till hans polska, afgudiska tro.»

Till sist begär konungen, att ständerna skulle taga till ransakning se förrädiska praktiker, som nu äro blefna uppenbarade ibland alla stånd», och när det skett, då ville konungen utlåta sig om kröningen. Rådet svarar, att det med ständernas tillhjelp utan något uppskof ville efterkomma konungens befallning i underdånig tillförsigt, att konungen då icke underläte att förklara sig om en viss tid för kröningshögtiden.

Underskrifter:

Samma som i föregående rådslag.

Original och copia.

Ricksens Rådz tridie inlage, inlefvereredt denn 8 Aprilis åhr 1606.

»Som H. K. M. nådigst begär att, efter rikets ständer nu hafva begynt att ransaka, hvilka H. K. M:ts förrädare äro, de vele dermed först fortfara, så att H. K. M. kan blifva ifrån dem afskilds, — förklarar rådet sin beredvillighet att förhjelpa dertill, att de, som redan äro uppenbara och fått sin dom, äfven blifva tillbörligen afstraffade. Som K. M. lofvat att namngifva dem, som i senaste höst förhållit sig otroget och blifvit fältflyktiga, beder rådet, att K. M. nu ville upptäcka det, på det äfven de måtte blifva bestraffade.

Konungen tackar ständerna, att de velat stå emot alla papister, calvinister och vederdöpare och begär särskildt råd, huru papisterne i riket måtte blifva utrotade. Rådets åsigt och förslag för sin del vore, att enhvar, som sände sina barn till papistiska skolor eller akademier eller derstädes underhölle dem, skulle hafva förverkat all sin egendom och skulle sjelfva förvisas landet och att enhvar, som inkomme i landet för att uppväcka något buller och oro och som hade studerat vid sådana skolor eller akademier, skulle straffas såsom förrädare.

Beträffande frågan, huru man i kriget skulle kunna motstå papisterne, förklarar rådet, att det först och främst ville bedja Gud sjelf nedslå sitt ords afsagda fiender och utvisa, huru det skulle kunna ske. Som konungen för öfrigt vore begåfvad med högre förstånd än de, i krigssaker vore mera förfaren och hade bästa kännedomen om fiendens anslag, öfverlemnar rådet åt honom sjelf att afgöra om krigets förande.

Rådet angifver vidare anledningen, hvarföre det icke i likhet med ständerna på tal om religionen uttalat sin beredvillighet att vilja motstå, förutom papister, äfven calvinister, vederdöpare »samt alla villfarande sekter» — den nemligen, att det icke kommit ihåg dessa calvinister och vederdöpare, »efter de icke derom äro blefne tillfrågade. förenar sig emellertid alldeles i detta afseende med ständerna.

Konungen begär till sist af ständerna, att de skulle lofva att med allvar vilja motstå »dem, som eftertrakta K. M:ts person, gemål och barn», det vare sig papister, calvinister, vederdöpare eller andra villfarande sekter, hemliga eller uppenbara fiender; när de det gjort, då ville K. M. utlåta sig om kröningen. Rådet svarar härtill, att det för sina personer icke vet, huru de ytterligare skulle förpligta sig »att hjelpa till att förfölja och utrota sådana förrädare efter deras yttersta

förmåga», hvarföre det förnyar sin bön, att K. M. ej längre måtte uppskjuta sin kröning.

Underskrifter:

Samma som i föregående rådslag.

Original och copia.

1 ark.

Ricksens Rådz svar inlefvereredt den 12 Aprilis åhr 1606.

Rådet upprepar sitt i föregående rådslag afgifna betänkande, huru man skulle kunna motstå fienden, anser för öfrigt, att man icke kunde inlåta sig på det af Stephan de S. Catharina framstälda förslaget, enär shan visserligen icke hafver af sig sjelf gjort det, utan af påfvens, hans anhangs och de afvekne svenskes illistiga ingifvelses, men deremot borde man föreslå polackerne ett möte för att förhandla om fred.

Med afseende på uppsättande af ny krigsstyrka trodde rådet, att genom de nyvärfvade främmande trupperna, öfverlefvorna sedan sista slaget och det senast utskrifna manskapet, nödigt antal skulle kunna uppbringas.

Enligt konungens begäran afgifver rådet till sist förslag till befälhafvare för krigsfolket och uppställer dervid till konungens eget val: grefven af Mansfeld, Axel Ryning och Samuel Nilsson (af Hessle).

Underskrifter:

Samma som i föregående rådslag.

2 original.

3 ark.

Ricksens Rådz Edmiuke svar inlefvereredt den 16 Aprilis åhr 1606.

Rådet förmäler sig efter konungens begäran hafva underhandlat med ryttmästare och höfvidsmän om de fortfarande ville låta bruka sig emot fienden, hvartill de förklarat sig villiga; tillkännagifver för öfrigt sin och adelns beredvillighet att bistå K. M. med hästar på egen bekostnad »fyra månader från det de draga till skepps», upprepar sina tankar om S. Stephani fredsförslag samt utbeder sig till sist, att konungen, enligt sitt löfte, ej längre måtte uppskjuta att afgifva sin förklaring angående kröningen.

Underskrifter:

Samma som i föregående rådslag.

Original och copia.

3' ark.

Ricksens Rådz betenckiande om H. K. M:tz reesa åth Finland och Croningen. Stockholm dhen 9 Novemb. 1606.

Som till K. M:ts kännedom kommit att polska ständerna nyligen författat en skrifvelse emot konung Sigismund med anklagelser för försumlighet i regeringen och K. M. för öfrigt hade sig bekant, hurusom i Finland, Lifland och eljest, der K. M. sjelf ej personligen vore närvarande, föga uträttades, ansåge sig K. M., för att ej framdeles på lika sätt beskyllas för försumlighet, böra inhemta rådets betänkande, huruvida han ej borde göra en resa genom Norrbotten åt Finland, Ryssland och Lifland, »der nu mycket godt kunde uträttas.»

Rådet svarar, att det visserligen icke må förnekas K. M. såsom Sveriges regerande konung att besöka sitt eget folk, när och hvar K. M. synes, »såsom K. M:ts närvaro städse skaffar stor frukt, på hvilken stad E. K. M. sjelf stadd är.» Med anledning dock af de stora faror, som med en sådan resa vore förbundna, borde frågan härom uppskjutas till K. M:ts kröning, då samtliga ständerna kunde förklara sin tanke i saken.

Med afseende på tiden för kröningshögtidligheten föreslår rådet, att denna högtid måtte försiggå så snart som möjligt.

Underskrifter:

Moritz (Lewenhaupt) Magnus (Brahe) Abraham (Brahe) grefve till Raseborg. Svante Bielke. Johan Gabrielsson (Oxenstierna).

Nils Bielke L. Kauer. Göran Claesson (Stiernsköld). till Salstad. till Biby.

Seved Ribbing.

Original och Copia.

1 ark.

Kong. Ma:tz etc. svar opå Rijksens Rådz sidste innelagde Punchter, ofverandtvardade af Lubert Cauer och Sefved Ribbing then 2 Decembris åhr 1606.

Konungen godkänner rådets svar angående bref till storfursten. Om tiondemans-utskrifningen, hvarom rådet yttrat, att hvad frälsets andel härutinnan beträffade, borde särskildt underhandlas med adeln i alla landsändar, säger konungen, att rådet icke kommit sig rätt ihåg och vore icke behöfligt att derom någon rådfrågades utom

de närvarande rådsherrarne, enär derutinnan endast handlades efter gammal plägsed och lag; »ty alla Sveriges rikes innebyggare äro efter lag pligtiga konung sin hjelp göra emot rikets fiender.»

Copia.

1/4 ark.

Riikzens Rådz, som nu tillstädes äre, underdånige förklaringh på den skrift, som Kong. M:tt deres nådigeste Konungh och Herre dem hafver öffveranthvarda låthit och på thenn theres betenkiande nådigesth begiäret. Actum Stockholm then 28 Decembris anno 1606.

Med anledning af konungens skriftliga proposition, att vid sin kröningshögtidlighet slå till riddare tjugu adliga personer och tilldela dem nödigt lifsunderhåll samt att gifva hundra personer adelskap och likaledes försörja dem, uttalar rådet sin djupa tacksamhet för denna konungens stora omsorg om ridderskapet och adeln.

Utan underskrifter.

Copia.

1/a ark.

1607.

Rijkzens Rådz begieren att vare försekrede om Religionen. Datum Upsala den 5 Mars år 1607.

Rådet beder att konungen ville i afseende på religionen begagna samma ordasätt, som brukats i Norrköpings arfförening: »vid Guds klara och rena ord, som uti den profetiska och apostoliska skrift, så ock den rätta och oförändrade augsburgiska confessionen författadt är.»

Underskrifter:

Moritz (Lewenhaupt) grefve till Raseborg. Abraham (Brahe) grefve till Wisingsborg.

Johan Gabrielsson (Oxenstierna).

Göran Claesson (Stiernsköld)

till Biby.

Erik Ribbing.

Per Ryning.

Original.

Magnus (Brahe) grefve till Wisingsborg. Svante Bielke.

> Axel Ryning. Seved Ribbing.

Hans Eriksson (Ulfsparre).
Bo Ribbing.

1/4 ark.

R. Råds svar på K. Carls proposition om adelns privilegier. Datum Upsala Mars 1607.

Konungen förklarar i inledningen till sina propositioner att han hade många betänkligheter att påtaga sig regeringen, synnerligast på grund af sin framskridna ålder och det myckna bekymmer han nu i fjorton år utstått för rikets bästa, hvarigenom han både till förstånd och krafter mycket försvagats, »ginge fördenskull fast hellre denna regering förbi och vore henne förutan»; men för ständernas enträgna begäran såsom ock för sin egen kärlek till fäderneslandet ville konungen mera afse dettas bästa än sin egen välfärd och derför »i den heliga Trefaldighets namn samtycka dertill, taga regementet på sig och sig kröna låta.»

Rådet svarar härtill med uttryck af sin tacksamhet för konungens vård om fosterlandet samt anhåller att kröningshögtidligheterna ej längre måtte uppskjutas, »helst emedan alla rikets högre och nedrigare ständer för den orsakens skull äro här församlade.»

Med afseende på konungens proposition, att ridderskapet och adeln skulle efter en viss värdering göra rusttjenst af sina förläningar, hoppas rådet, att konungen icke afsåge att samma föreskrift äfven, skulle tillämpas på rådsherrarnes förläningar, efter de icke hade någon annan lön för sin möda och sitt arbete och det derför blefve dem alldeles omöjligt att dertill ytterligare göra rusttjenst.

Angående konungens yrkande, att ingen af ridderskapet och adeln skulle ega att tillpanta sig något jordagods utan förbindelse att göra tillbörlig rusttjenst för detsamma, vore rådets betänkande, att härom kunde med adeln vid kröningen afhandlas, dock så att derutinnan intet beslötes till prejudice för hvad tillförene varit öfligt.

Ehuru konungen gifvit ridderskapet och adeln försäkran på deras arfvegods, anhåller dock rådet att, när någon allmän hjelp beviljas, de adelns bönder, som bo en mil nära sätesgårdarne, måtte vara fria och qvitta för alla utlagor, enär desse vore mera betungade med arbete än de, som hafva sina hemvist längre bort.

Till sist begär rådet, att utan något hinder få fritt afyttra af sin uppbörd och ränta, vare sig till utländske eller inländske.

Utan underskrifter.

Copia.

3/4 ark.

0m dhe afvekne Svenske. Datum Upsala d. 26 Mars 1607. (Rikzens Rådz betänckiande om dhe afvekne Svenske, dhe afrettadhe herrars fruar och barn och regementet, hvar H. K. M. något dödeligit vedhkommer. Rubrik i Runells register).

De personer, som rymt ur riket, borde hvarken i konungens lifstid eller sedermera, »ehvad förböner och medel de ock i saken bruka kunna», få någon lejd att komma in i landet igen, för så vida icke beslut derom fattas vid allmän riksdag. De fruar, hvilkas män stått sitt straff, borde återfå sina arfvegods, dit förvisas och icke ega tillstånd att visa sig vid hofvet. Deras till myndiga år komne söner borde för någon tid resa utrikes för att studera eller öfva sig i krigssaker.

I fall konungen något dödligt vidkomme, innan hans söner hunnit till mogen ålder, borde drottningen och hertig Johan med rikets råd föra regeringen och intet uti rikets saker företagas, »vare sig med slottslofver eller embetsförordnanden eller annat, med mindre det sker med samtliga rikets råds råd och samtycke så väl den ene som den andre, så ock de förnämste och trognaste E. K. M:ts tjenares betänkande.»

Utan underskrifter.

2 renskrifna exemplar

3/4 ark.

Ricksens Rådz underdånige och ödmiuke svahr opå the ährender, som Kong. M:tt deeres allernådigste Herre hafver lathit proponere Ridderskapet och Adelen gienom Grefve Magnus och Hans Erichssonn. (Odat.)

Om bestämmande af den adeln åliggande rusttjenstskyldigheten för arfvegodsen. Som ofta stor skada sker på hästar och rustningar, beder rådet, att i sådant fall skadestånd måtte, efter lag och privilegier, gifvas.

Om rådets förläningar. På grund af svårigheten att bekomma karlar och hästar anhåller rådet att befrias från den dem för dessa förläningar åliggande rusttjenstskyldighet eller, om detta ej kunde beviljas, att få afstå af dessa så mycket, som öfverskrede deras tillbörliga lön och underhåll.

Om konungens anbud att åt dem af adeln, som icke egde si stor ränta af sina arfvegods, att den uppginge till 400 mark, under lifstidsbesittningsrätt tilldela gods med en afkastning motsvarande hvad som bruste i ofvannämnda summa, dock så att detta tillskott i jordegendom vore underkastadt dubbel värdering mot arfvegodsen. Rådet tackar för detta konungens anbud, men förklarar sig för sin del villigt att, i fall någon af dess medlemmar icke hade tillfylles till två, tre, fyra eller flere karlar och hästar, äfven utan detta tillskott utgöra full rusttjenst. Adeln torde för öfrigt sjelf afgifva sin mening i saken.

Utan underskrifter.

Copia.

1/2 ark.

1608.

Till den stormechtige Konungh och Herres etc. öfverantvardede Punchter, hvilka lefvererades den 22 Januarij 1608 udi Örebroo, ähr detta Rådets underdånige svar och betenkande. Datum Örebroo den 26 Januarij anno 1608.

Med afseende på konungens förslag att en förteckning skulle upprättas på de förläningsgods, som alltsedan konung Gustafs tid afhändts kronan, jemte uppgift på innehafvarne, svarar rådet, att derom funnes helt visst uppgift i kronans räkninge-kammare och hvad särskildt rusttjensten anginge, så gåfve hvars och ens gåfvobref fullständig upplysning om densamma. Beträffande adelns gamla frihet och frälse, så antog rådet, att likaledes i räkninge-kammaren förteckningar derpå funnes att tillgå, enär adeln dit aflevererat sina längder, utbedjande sig rådet för öfrigt, att konungen måtte låta det blifva vid den förra värderingen, såsom redan vid kröningen utlofvades, och derpå gifva sin confirmation, tviflandes rådet icke på, att adeln, likasom rådet, skulle bevisa konungen all trohet.

Hvad medel till fred med polackerne beträffade, ansåge rådet, att man borde söka någon främmande magts bemedling.

I fall fred icke kunde erhållas, borde man förhandla med menigheterna i landsorten om månadshjelpens fortfarande utgående på viss tid. För sina personer ville ock rådet deltaga i samma gärd, så att deras landbönder utgjorde hälften emot skatte- och kronobönder, hvarjemte| de »enligt Sveriges lag och privilegiernas lydelse» ville underkasta sig rusttjensten.

I afseende på konungens yrkande, att biskoparne och presterskapet skulle åläggas att savara till det buller de begynte uti kröningen och på den catechismum, som K. M. hafver trycka låtit, och bevisa med Guds ord uti hvad stycken han är orätt, eftersom dem då vardt pålagdt och de utlofvade, och att de måtte svara på H. K. M:ts inlagda beskyllningar, att de sfavera påfvedömet och träda ifrån Guds ord och sanningen för deras sedvana och ensinnighets skulls — förklarar rådet, att, som nu så mycket annat förefölle som måste med menigheterna förhandlas rörande krigssaker, syntes det rådsamt att för det närvarande låta saken hvila, så mycket mera som K. M:ts mening hos gemene man lätt kunde få en origtig tydning.

Utan underskrifter.

Copia.

1/2 ark.

Rikzens Rådz svar på K. M:tz sista inlagde punchter om hjelpen och privilegierna. Actum Örebro denn 31 Jan. 1608.

Angående förläningsgodsen vore konungens mening, att enhvar skulle förete sina gåfvo- eller bytesbref. Om någon det icke kunde, så vore det af konungens nåd beroende, huruvida han finge behålla sitt gods eller om det skulle indragas till kronan. Godsinnehafvarne borde ock söka ny confirmation å sina gåfvobref, om de ville fortfarande njuta sina gods under adliga friheter, alldenstund alla gåfvobref måste af hvarje ny regent confirmeras, om de skola hållas giltiga.

Rådet uttalar i sitt svar härå den förhoppning, att konungen måtte confirmera och vidare förbättra adelns förra privilegier, »efter H. K. M. hafver varit den endaste, som oss både uti konung Johans så väl som ock uti konung Sigismunds kröning förr hulpit hafver till våra privilegier.»

I fråga om fredsmedling med polackerne uttalar konungen sin beredvillighet att låta rådet se, att K. M. icke förgätit att derom träda i underhandling med åtskilliga furstar, hvarför rådet uppmanas att genomgå de skrifvelser, som härom aflåtits till konungen i Frankrike, pfaltzgrefven vid Rhen och landtgrefven Moritz af Hessen, hvarjemte till rådet hemstäldes, huruvida man ej borde förhandla med de danske

sändebuden, som hitförväntades, sändock juten föga är i sådana saker

Rådet gillar konungens åtgörande i detta hänseende, men anser icke lämpligt att man vidare skulle inlåta sig i några underhandlingar med konungen af Danmark och hertigen af Braunschweig, förr an svar ankommit å senaste skrifvelse till den danske konungen.

I afseende på biskoparnes och det öfriga presterskapets åläggande att uttala sig om catechesförslaget ansåge konungen, att de väl kunde svara, då skriften icke komme att utspridas bland menigheten, soch begärer H. K. M. af rikets råd, att de ville låta deras eviga själs salighet vara dem angelägen och icke allt följa sedvanor och menniskostadgar efter och förlåta Gud och hans saliggörande ord, så framt de vilja blifva af med krig och örlig, hunger och dyr tid, pestilents och andra landsplågor och så framt de vilja undvika Guds vrede och den eviga 'förmaledielsen'».

Rådet förklarar, att det enligt konungens befallning levererat till erkebiskopen den skrifvelse, som i förevarande ämne tillstälts rådet; och säger det sig icke tvifla om att biskoparne derpå sjelfve skola förklara sig.

Underskrifter:

Magnus (Brahe) grefve till Wisingsborg. Axel Ryning.

Abraham (Brahe) grefve till Wisingsborg. Nils Bielke till Salstad.

Göran Claesson (Stiernsköld) till Biby.

Göran Eriksson (Ulfsparre).

L. Kauer. Seved Ribbing. Erik Ribbing. Bo Ribbing.

Hans Eriksson (Ulfsparre).

Original och copia.

1, ark.

Till denn stormechtige Konungz och Herres förslagh om hielpen, som nu senest öfverantvardet blef, ähr detta Rigzens Rådz underdånige svar. Actum Örebro denn 4 Februarij 1608.

Rådet medgifver att undersåtarne äro skyldiga att vid behof komma riket till undsättning, men beder att, när sådant fall inträffar, derom måtte förhandlas med allmogen och alla andra stånd efter lagen och konungens eget löfte vid kröningen.

Beträffande brudskatten vore rådets mening, att densamma borde af undersåtarne utgöras i enlighet med föregående beslut, »när sådant fall kan sig tilldraga.»

I afseende på förläningarna uttalar rådet sin ödmjuka begäran att lagmansdömen och häradsrätter icke måtte räknas som förläningar, utan att innehafvarne måtte få behålla dem fritt enligt konungens förra löften och, hvad andra förläningar beträffar, att icke flere persedlar beräknas än som i Upsala bestämdes.

I fråga om rusttjensten »af sexton gårdar» eller att ridderskapet och adeln så väl som dess enkor och omyndiga barn vore skyldiga att för hvarje sådant hemmantal hålla en välrustad karl och häst, inom fåderneslandets gränser utan sold och utom dess landamären mot skälig sold, är rådets begäran, att det måtte förblifva vid föregående privilegier och den värdering, som i dessa omförmåles, hvilka konungen också lofvat sig vilja confirmera.

Med anledning af konungens påminnelse om rådets skyldiga trohet mot konungen afgifver rådet sina trohetsförsäkringar och förklarar, att det ingalunda vore till sinnes att något främmande herrskap bifalla eller att någon främmande här hit indraga.

Underskrifter:

Samma som i föregående rådslag. Original och 2 copior (dat. d. 5 Febr.)

 $\frac{1}{2}$ ark.

Till denn stormechtige Konungz och Herres etc. sennestte inlagde punchter är detta Richsenz Rådz underdånige svar. Actum Örebro thenn 9 Februarij 1608.

Konungen förklarar i sin skrifvelse, att derest rådet icke ville samtycka till »hjelpen», ärnade konungen låta det blifva vid hvad i lagen är författadt, nemligen att »biskopen och lagmannen i hvar lagsaga och sex af hofmännen och sex af allmogen skola sinsemellan väga hvad hjelp allmogen skall och må drägligast konung sin göra.»

Härtill svarar rådet, att det redan förut yttrat sin mening i saken, att derom borde förhandlas med undersåtarne och den ordning vid uppbörden iakttagas, att skatte- och kronobönder utgjorde 12 mark och hvar frälsebonde 6 mark i penningar och persedlar. Särskild öfverenskommelse borde träffas med afseende på för huru lång tid denna hjelp skulle utgå.

Beträffande brudskatten visste konungen ej att ihågkomma några beslut derom förutom den i Norrköping gjorda bestämmelsen, att en ordning derpå framdeles skulle upprättas, hvarför konungen fortfarande påyrkar rådets afgörande härutinnan, äfvensom i fråga om bestämmande af lösöre åt drottningen (enligt lagboken); i fall hon trädde i annat gifte.

Rådet förklarar sitt åberopande på föregående beslut afse dels konung Gustafs testamente, hvari bestämdes, att hvar konungadotter skulle erhålla 100,000 daler, och dels Norrköpings beslut, att K. M. och rikets ständer främdeles skulle derom uppsätta en ordning, »när sådant fall sig tilldroge». Dess förslag vore nu, att man, »när sådant fall sig tilldraga kunde», skulle med undersåtarne handla om en hjelp af sex mark af hvar skattebonde, fem mark af hvar kronobonde och tre mark af hvar frälsebonde, dock så att två halfva och fyra torpare räknades som en hel; de öfriga propositionerna om »drottningens lösöre, kröning, eriksgata och Upsala ödes byggning», beder rådet måtte tills vidare uppskjutas, enär rådet ensamt utan flere af rikets ständer icke vore beredt att derom utlåta sig. Emellertid beder rådet, att drottningens morgongåfva måtte efter hennes höga stånd förbättras.

I afseende på förläningarna bifaller konungen rådets önskan om lagmans- och häradsräntans fritagelse, men begär bestämdt besked, om de (adeln) af hvarje 125 daler ville gifva 25, såsom ock om presterskapet för hvarje hundratal bönder ville likaledes gifva 25 d:r.

Rådet uttalar härvid endast den önskan, att »K. M. nådigst nu läte göra en sådan räkning deruppå, som af oss kan vara dräglig», samt att alla, så väl inländske som utländske, så höga som låga, måtte deruti deltaga. Hvad presterkapet och borgerskapet anginge, vore rådets betänkande, att med dem måtte särskildt underhandlas om hvad de efter sin förmåga kunde åstadkomma.

Angående rusttjensten förklarar konungen rådets utlåtande icke vara välbetänkt; hade sexton gårdar varit för litet antal, så hade detta antal ju kunnat ökas, motsvarande värderingen i konung Johans privilegier. Som de nu tvärt afslagit frågan, så ville konungen hålla sig vid Sveriges lag, att »hvar frälseman, som vill sitt gods frälst hafva, han eger, efter som lagboken innehåller, att hålla en välväpnad häst och sitta sjelf 'å orse sin', som lag säger», och den, som har uppbörd utöfver hvad i privilegierna omförmäles, skall för hvar hundra daler eller fyrahundra mark hålla en välväpnad karl och häst.

Rådet erkänner ridderskapets och adelns skyldighet att »efter lagens och privilegiernas lydelse» hålla rusttjenst och tackar särskildt

för konungens anbud, att de, som hade blott en ringa ränta, finge förena sig om en häst.

I fråga om vapensyn, till hvars förrättande konungen i sin föregående skrifvelse föreslagit marsken samt fyra af konungen och rådet utsedde, förklarar konungen nu, att han ej ämnade mera spörja rådet till, enär »K. M. hafver lag och rätt med sig, att sådan syn bör årligen hållas». Rådet svarar härtill, att årlig vapensyns hållande vore enligt med Sveriges lag.

Till sist begär konungen veta, om rådet ville samtycka till att från adelns gods uttoges 1,000 man, enär mycket folk, för att undandraga sig utskrifning, till dessa inflyttat; deras utrustning och underhåll skulle konungen sjelf åtaga sig.

Rådet svarar härtill, att det icke visste, när adelns bönder varit frikallade från utskrifning, förutom dem, som bott inom en mil från sjelfva sätesgården, och hoppades rådet, att adeln fortfarande finge njuta till godo samma privilegier, hvilka konungen ock lofvat sig vilja confirmera. Skulle någon allmän utskrifning förekomma, vore adeln visserligen villig att låta mera aflägse boende bönder vara utskrifning underkastade.*)

Underskrifter:

Magnus (Brahe) grefve till Wisingshorg. Axel Ryning.

L. Kauer.

Seved Ribbing.

Hans Eriksson (Ulfsparre).

Original och copia.

Abraham (Brahe)
grefve till Wisingsborg.
Nils Bielke
till Salstad.

Göran Claesson (Stiernsköld)
till Biby.
Erik Bibbing.

Bo Ribbing.

 $\frac{3}{4}$ ark.

Ricksenns Råådz underdånige förklarning påå dedh H. K. M:tt nådigestt hafver befallett Grefve Magnus och Sefvedh Ribbing att fordre svar upå. Datum Örebro then 9 Februarij åhr 1608.

På samma gång rådet medgifver, att folk visserligen kunde behöfvas, så kunde det dock icke tillstyrka att 1,000 man uttoges af

^{*)} I afsoende på det å föregående sida anförda förslaget till bevillning för adela och presterskapet må här tilläggas, att K. M:t i.samma förslag äfven yrkade på att borgerskapet skulle i denna bevillning deltaga med en afgift af 3 d:r för hvarje borgare.

frälset. Nyligen, säger rådet, hade allmän utskrifning gått öfver Westergötland och Småland, i hvilken utskrifning äfven frälsegodsen deltagit, och hade dervid särskildt i Westergötland så strängt tillgått, att hvarest mer än en man fans på hemmanet, alla öfriga blifvit utskrifna och den, som minsta krafter hade, lemnats att svara för utskylderna. Om man nu på nytt skulle utskrifva folk, så blefve hemmanen alldeles öde. Rådet föreslår, att i stället skulle eftersökas tjenstfria ryttare och knektar, fogdetjenare och andre, »som sitta i skrubb och tjena ingen.»

Underskrifter:

Magnus (Brahe) grefve till Wisingsborg. Axel Ryning.

Göran Eriksson (Ulfsparre).

Göran Claesson (Stiernsköld). till Biby.

Erik Ribbing.

Hans Eriksson (Ulfsparre).

Abraham (Brahe) grefve till Wisingsborg.

Nils Bielke

till Salstad. L. Kauer.

Seved Ribbing.

Bo Ribbing.

Original och copia.

1/4 ark.

Rådets betänkande angående de föreslagna nya privilegierna. (Odat).

Utan underskrifter.

2 copior. (På den ena står origtigt: Adelens Resolution om Privilegierna.)

1 ark.

Upå K. M:tz vår A. Nåd:tte Konungz nådige skrifftelige mening Rusttlenstien belangande, then som Hoffcantzeleren Doctor Nils så väll som H. K. M:tz Secreterer Erich Eloffssonn oss i går hafve föreläse låtit, ähr dhetta Rijckzens Rådz underdånige svar. Datan Örebro thenn 9 Martij åhr 1608.

Rådet förklarar sig skyldigt att efter Sveriges lag och privilegiernas lydelse hålla rusttjenst efter hvars och ens ränta och derför ock villigt att, »på det kronan måtte ske rätt med rustniugen», årligen till en K. M:ts »härold» afleverera längder öfver sina gods. Till hvilket antal hästarne i och för rusttjensten för det närvarande kunde uppgå öfver hela riket, kunde rådet ej veta, eftersom det icke hade sig bekant hvars och ens ränta och uppbörd, hvarför vore lämpligast, att marsken med tvenne gode män derom i hvar landsända ransakade och hölle inseende.

Beträffande »öfvermaga» af mankön, som ärft sina föräldrar, anser rådet deras skyldighet att hålla full rustning inträda, när de fyllt femton år; äro de ännu vid samma »disk och duk» tillsammans, så må en svara för samma rusttjenst.

Med afseende på jungfrur och enkor anser rådet lagen så böra tydas, att jungfru må räknas »öfvermaga», tills hon blifvit gift, och enka, tills hon inträdt i nytt gifte; dock, der högsta nöden så kräfde riket till värn och försvar, vore väl äfven dessa villiga att komma riket till hjelp efter förmåga.

Underskrifter:

Samma som i föregående rådslag.

Original.

1, ark.

Offverandtvardet R. Rådh den 10 Martij*) anno 1608. (K. Carls svar på rådets senaste skrifvelse.)

Hvad vapentjensten anginge, beder konungen att rådet måtte bättre öfverväga saken och efter lagbokens innehåll uttryckligen förklara sig.

Beträffande frågan om öfvermagar visste konungen ej flere äu grefve Mauritz' (Lewenhaupt) dotter, Axel Johanssons (Natt och Dag) och Jost Kurzels barn; om några flere vore kända, beder konungen rådet uppgifva deras namn. Rådets åsigt att jungfrur skulle räknas som öfvermagar, till dess de blefve gifta, anser konungen icke hafva stöd i någon lagbok, »ty det är många jungfrur, som aldrig gifta sig och kunna likväl hafva femtio eller sextio år på baken.»

Konungen begär vidare, att rådet skulle till »härold» föreslå någon viss person. Att marsken jemte gode män skulle ransaka om
vapentjensten säger konungen sig länge sedan hafva föreslagit, ehuru
rådet hittills icke antagit samma förslag.

Copia.

1/4 ark.

Uppå Kong:e Maie:ttz vår allernådigestte Konungz i förregår inlagde schriftter, er detta Ricksenz Rådz underdånige och ödmjucke svar. Actum Örebro denn 11 Martij 1608.

Med anledning af konungens lagtydning att en hvar, så man som qvinna, som vore öfver femton år, vore skyldig till rusttjenst, förkla-

^{*)} Bör vara den 9 Mars; jemf. följande rådslag.

Archiv. meddel.

rar rådet, att enkor och jungfrur under några framfarne konungars tid varit befriade från samma rusttjenst och att lagen så varit »förstådd eller i bruk», på grund hvaraf rådet beder, att det fortfarande måtte dervid få förblifva, till dess lagen så väl i denna punkt som eljest blifvit närmare behandlad. På grund af rikets närvarande trångmål hoppas dock rådet, att ifrågavarande personer för denna gång skola bispringa med hästar. I copian uppgifvas 11 familjers barn såsom öfvermagar.

I fråga om »härold» till att mottaga adelns godsregister föreslår rådet Johan Göransson (Rosenhane) "eller Bror Andersson (Rålamb).

Underskrifter:

Samma som i föregående rådslag förutom Erik Ribbing. Original och copia. $^{1}_{/4}$ ark.

K. M:ts svaar opå Ricksenns Rådz ingefine Puncter om Encklor och Öffvermager, som dee denn 11 Martij H. K. M:t öffverandtvardade.

Konungabalken angifver nogsamt, huru jungfrur och enkor skola njuta frälse och göra vapentjenst; om de i framfarne konungars tid icke gjort det, så vore det emot lag, och om de brukat häfd emot lag, »så vet K. M. icke om dermed är tack förtjent», det vore ej heller »oskaddan allen allmogens rätt», såsom i lagen står, att den fattige allmogen för mycket pålägges och andra, som bättre förmå, sitta fria

Konungen gillar Bror Anderssons val till »härold», och kunde rådet sjelft härom underrätta honom.

Copia.

1/4 ark.

Ricksens Rådz mening och betenckande om den summa penninger vår N. F. Hertig Johan fordrar aff Cronan. Datum Örebro 13 Martij anno 1608.

Enligt en betänkandet närsluten bilaga uppgick denna summa till 132,747¹/₂ daler förutom räntan af furstendömet och arfvegodset.

2 copior.

1/₂ ark.

1609.

Rådslaagh hollett i Stocholm den 11 Novembris anno 1609.

Med anledning af konungens förfrågan, om ej »de, som ännu inrikes stadde äro och med de andra, som sig i Polen och annorstädes förhålla, ett göra, skulle med sitt anhang drifvas ur riket, dermed att förekomma den tillstundande fara, som i framtiden K. M:ts lifsarfvingar och rikets innebyggare af dem är till att befrukta» — svarar rådet, att »der deras husfruar och barn, som stodo deras straff i Linköping, kunna fullkomligen befinnas att hafva ifrån den tiden, de blefvo till nåder tagna, handlat emot rikets beslut», borde de straffas; om de åter dertill icke äro skyldiga, borde de anbefallas att med sina döttrar hålla sig stilla på sina gårdar och deras söner, som kommit till laga år, vara pligtiga att personligen låta sig brukas emot rikets fiender.

De, som uppenbarligen trädt i förbindelse med rikets fiender, borde hvarken nu eller i framtiden tagas till nåder utan menige rikets ständers bifall, hvarjemte de, som i förflutna tider åtnjutit konungens nåd, borde offentligen afgifva ny trohetsed.

Utan underskrifter.

· Copia.

3/4 ark.

Rådets svar till K. M:t angående den beviljade hjelpen. Odat., Dec. 1609.

Konungen uppgifver för rådet, i en skrifvelse af d. 3 Dec., att som den senast af rikets ständer i Stockholm beviljade månadshjelpen på grund af hemmanens så mycket olika beskaffenhet och godhet skulle drabba den fattige lika mycket som den rike, »hvilket vore emot naturen och okristligt», hade han uttänkt ett annat sätt för denna beskattning, nemligen att bönderne skulle betala för hvar dräng 2 mark och för hvar piga 1 mark, hvaremot de, som inga tjenare hade, skulle vara skattfria. Som emellertid bönderne klaga öfver legohjonens stora anspråk, kunde samma penning af dessas löner afdragas, hvarigenom bönderne sjelfve gingo fria för samma skatt.

Rådet svarar härtill att, som mandatet om den beviljade hjelpen redan i tryck utgått bland menigheten, borde någon förändring der-

uti icke ske, förr än tiden för dess erläggande utlupit, synnerligast som redan en del af gärden enligt samma mandat börjat upptagas*).

Utan underskrifter.

1/4 ark.

Copia.

1610.

Skrifvelse från rådet till konungen, dat. Stockholm d. 18 Maj.

Rådet förklarar sig sedan någon tid vara samladt i Stockholm för att afgifva utlåtande med anledning af danska riksrådets senaste skrifvelse. Det i konungens kansli uppsatta conceptet härtill vore visserligen »zirligt och väl tillsammansatt», men innehölle åtskilliga hårda ord, som borde undvikas, hvarjemte deruti upptogos saker, som förut redan voro bilagda eller till förlikningsdom hänskjutas. Som landets lägenhet nu vore sådan, att man endast »med orden kunde förebrå, borde man hafva fördrag med sådana ofruktbara expostulationer, intill dess man »med andra dertill behöriga medel kunde styra deras öfvermod.» På grund af allt detta afgifver rådet ett annat förslag till skrifvelse.

För att icke gifva krigsanledning borde dessutom arbetet med nybyggnaden vid Alten i Lappmarken tills vidare uppskjutas och konungens befallningsmän derstädes erhålla order att icke företaga sig någa våldsamheter mot de danske befallningsmännen på samma ort.

Utan	und	lers	krifter.
------	-----	------	----------

Copia.

3, ark.

Skrifvelse från rådet till konungen. (Odat., förmodligen från slutet af Maj 1610.)

Konungen hade genom en sekreterare tillkännagifvit för rådet sin afsigt att ej mera befatta sig med regeringen, »efter H. K. M. varder

^{*)} I »en öppen skrifvelse till undersåtarne öfver hela riket» af d. 24 Febr. 1610 förklarar konungen, att han efter öfverläggning med rikets råd beslutat alldeles afskaffa månadspenningen och att i stället en penninghjelp skulle crläggas tvenne gårger om året, nemligen fyra mark af hvar bonde, två mark för hustrun, två mark för hvar dräng och för hvar piga en mark, och skulle denna uppbörd nu genast verkställas.

af daglig svaghet mycket förhindrad och förnimmer intet bistånd af någon, utan vara af alla förlåten». Rådet svarar härtill med uttryck af sin stora sorg öfver konungens långvariga svaghet, uttalar sin önskan till Gud, att konungen måtte återvinna sin helsa det nödstälda fåderneslandet till hjelp och tröst, samt beder ändtligen, att konungen icke ville tröttas vid den mödosamma regeringen.

Med afseende på krigsfolkets afsändande anser rådet af vigt, att detta måtte ske med första, dock, »efter man nogsamt förnimmer af alla omständigheter, att de danske ju hafva emot oss ondt i sinnet», vore rådligt att behålla en del af manskapet inom landet.

Beträffande det till rådets utlåtande delgifna conceptet till instruktion för flottan förklarar rådet, att det vore affattadt efter tidens lägenhet och lände till fred, men anser icke lämpligt att flottan skulle följa den danska till Bornholm, »ty näppeligen till troende är, hvar de länge följas åt i sjön, att de skola kunna skiljas vid hvarandra med vänskap». »Dock tvifla vi intet», tillägger rådet till sist, »E. K. M. varder detta, såsom allt annat, efter sitt höga förstånd bäst betänkandes.»

Utan underskrifter.

Copia.

1/2 ark.

4 1

Riksens Rådz Rådzslagh om fredh med Danmark. (Odat; konungens svar derå är dateradt d. 25 Aug. 1610.)

Efter allt utseende, skrifver rådet, liknade det sig till krig med Danmark, oaktadt konungen af Danmark särskildt i Skåne och Halland låtit utropa, att ingen skulle tänka någon oenighet vara emellan de båda rikena. För att nu icke gifva den danske konungen anledning till något oförmodadt infall i landet, tycktes rådet bäst vara, att konungen förbjöde dem, som i landsorterna hade att göra med krigsfolkets utskrifning, att utsprida några sådana rykten.

Skeppsflottan borde kallas till Stockholm, alldenstund hösten nu snart vore inne och föga med den under året mera kunde uträttas.

Som enligt Stettiner-fördraget öfverenskommet vore, att gode män å båda sidor skulle vid uppkommande tvistigheter rikena emellan vid gränsen sammankallas för att afhandla sådana frågor, borde man proponera konungen af Danmark ett sådant möte.

I sitt svar härå till rådet omnämner konungen, att han redan

derom skrifvit till de danske riksråden och till gode män vid samma möte utsåge riksråden grefve Magnus Brahe, Seved Ribbing, Nils Bielke, Hans Eriksson, Axel Oxenstierna och Henrik Horn. Konungen yttrar sig vidare, att han icke visste af någon rustning af främmande folk ifrån Danmark. »Oss tyckes», heter det, »det skall föga fara hafva, ty hafver juten intet främmande folk, då skrämmer han intet många med sina egna. — H. K. M. kan intet annat af denna rikets råds skrifvelse taga eller förnimma, utan här visst måste vara någon inrikes, som hafver blåst juten an, att H. K. M. skall vara svag och sjuklig, H. K. M:ts söner unga och omyndiga och derför skall nu vara god lägenhet något till att begynna.»

Renskrifna exemplar af båda skrifvelserna, hvardera 1 ark.

Richzens Rådz innelagde svar opå K. M:tz förste Punchter i Örebro herredagh åhr 1610. (Odat., Dec.)

Som konungen af Danmark »bredvid de poler ju gerna också na ville försöka sin lycka uppå oss», men det med hänsyn till landets lägenhet vore »odrägligt, ja omöjligt på denna tid med flere fiender i längden att uthärda, så framt vi detta rikes, vårt kära fäderneslands yttersta förderf och undergång tänka till att undfly», måste man vara betänkt på att söka förekomma all vidlyftighet. Konungens af Danmark klagomål gälde isynnerhet den förbjudna seglationen på Riga och Kurland, seglationen till fjordarna och fiskerierna i Lappmarken samt »hvad i öfrigt sig derstädes under någon tid tilldragit.» I hvad man i afseende på dessa punkter utan intrång på landets värdighet kunde eftergifva, borde man vara angelägen om tillmötesgående och efter Stettiner-fördraget ytterligare fordra tillsättande af en »opman» (medlare), i hvilken afsigt man kunde vända sig till konungen i Stor-Britannien.

Utan underskrifter.

2 copior.

1 ark.

TILLÄGG

(ur samlingen »Riksdagsacta»)

1606.

Ricksens Råds ödminckhe underdånighe svar på thenn stoormeckhtighe högbårne Förstes och Herres Her Charls, Sveriges uthkårade Konungh och Arfförste, Hertigh till Södermannelandh, Närickhe och Wermelandh, theres nådigeste Herre och Konungh betenckande om the punckter H. K. M. themm och Ridderskappedh haffver förrestelle låtedh. Actum Örebroo denn 25 Aprilis anno etc. 1606.

Angående K. M:ts afsigt att i egen person föra krigsfolket öfver till Lifland är rådets betänkande, »underdåniga bön och höga, flitiga begäran», att K. M. icke skulle företaga sig denna mödosamma resa, då ju K. M:ts närvaro i Sverige vore så högt af nöden. Hvem K. M. dertill i stället ville använda, »innæn eller utanråds», ställes till K. M:ts eget godtfinnande.

K. M:ts mening att vilja bruka grefven af Mansfeld och Axel Ryning såsom krigsöfverstar och Samuel Nilsson till deras biträde säger rådet sig väl behaga, så mycket mera som det i föregående betänkanden sjelft föreslagit samma personer.

De af K. M. till ryttmästare, löjtnanter och fänrikar öfver adelsfanan utsedde anser rådet vara tjenliga.

Att adelns hästar redan till d. 15 Maj skulle vara samlade i Stockholm anser rådet vara alltför kort termin, föreslår i stället, enligt K. M:ts egen förra mening, midsommarstiden eller en vecka derförut.

I fråga om legationerna till riksdagen i Regensburg, till Frankrike, England och Danmark, förklarar rådet sig nu som tillförene beredvilligt att låta sig brukas och »förhoppas H. K. M. sig med sådan deras ödmjuka, välmenta förklaring låter åtnöja».

Med afseende på K. M:ts begäran att någon förståndig man måtte förordnas att författa en renunciationsskrift, som kunde »passera och vara ostrafflig» och hvilken legaterne kunde medföra till de orter, dit de komma, påminner rådet om »den historiska relationen för hvad orsakers skull konung Sigismund sjelf hafver skilt sig från detta rikes regering», hvilken relation hofkansleren D. Nils (Chesnecopherus) efter ständernas i Norrköping begäran uppsatt, samt om den korta renunciation, som ständerna föregående år låtit trycka i Stockholm och som grundade sig på samma relation. Skulle en ny nu utarbetas och derför alla acter sammanföras, så vore att befara att riksdagen i Regensburg hunne afslutas, innan denna relation vore fullbordad.

I sina till rådet stälda punkter yttrar sig konungen till sist, att, när allt detta vore stäldt i verket och adeln förklarat sig, huru snart de med hästar, vapen och värjor skulle kunna vara tillstädes till kröningen, så ville konungen resolvera sig om densamma. Rådet svarar härtill och »beder nu som tillförene på det ödmjukaste och underdånigaste att, efter det de sig på alla H. K. M:ts förestälda punkter så vidt i underdånighet hafva förklarat som dem menskligt och möjligt är, H. K. M. sig ock emot dem nu utan vidare uppskof nådigast ville resolvera». Blefve tiden först bestämd, så ville de gerna derefter rätta sig och så »hvar efter sin lägenhet comparera, att H. K. M. och deras fädernesland skall hafva ära deraf».

Utan underskrifter.

Concept.

11/4 ark.

Rättelse till föregående häfte:

Sid. 168 (108), rad 17 atar: order, läs: eder.

Förteckning på Ständernas beslut och afgifna försäkringar, hvilka i original förvaras i Kongl. Riks-Archivet¹).

Ann. De numrerade urkunderna äro — der icke annat här nedan är annärkt — skrifna på pergament och bilda en särskild samling; de icke numrerade äro skrifna på papper och tillhöra samlingen »Riksdagsacta».

N:o 1. 1544.

Trohetsförsäkran åt K. Gustaf och hans lifsarfherrar, af Vesterås stifts biskop, kapitel och klerkeri; den 27 Juli. Ett blad med små hängande vaxsigill.

N:o 2. 1547.

Allmogens i Vartofta härad bekräftelse på hvad deras sändebud i Strengnäs med menige riksens ständer svarat; dat. d. 10 Maj. Ett blad med häradshöfdingens och Falköpings stads sigiller på pergamentsremsor.

Likartade bekräftelser af Åkerbo härad i Vestmanland, d. 5 Mars — af borgmästare, råd och menighet i Linköping, d. 3 April — af menige mån som bygga och bo på Noreberg, d. 19 Maj — af Laske härad d. 29 Juni; alla på papper; sigillerna, utom det sist nämndas, bortfallna.

N:o 3. **1569.**

- a) Riksens råds och den högre adelns trohetsförsäkran, gifven K. Johan och hans arfvingar; Stockholm den 26 Januari. Ett blad; underskrifterna på uppvecket; sigillen, rådets i rödt vax och de öfrigas i grönt, på band väfda af röda och gröna silkestrådar samt silfvertrådar.
- b) Gemene adelns försäkran, gifven K. Johan och hans arfvingar; Stockholm den 26 Januari. Ett blad, underskrifvet på uppvecket; sigillen i grönt vax i gula vaxkupor på röda sidenband.

¹⁾ Upprättad år 1848 af d. v. amanuenserne D:r R. M. Bowallius och Frib. J. A. Posse; reviderad 1883.

N:o 4. 1569.

- a) Biskoparnes och det förnämare presterskapets försäkran, gifven K. Johan och hans arfvingar; Stockholm den 26 Januari. Ett blad; underskrifter på och öfver uppvecket. Sigillen i rödt (biskoparnes) och grönt vax i gula vaxkupor, hängande på röda ylleband.
- b) Dylik af presterskapet i Upland, Gestrikland, Helsingland, Medelpad, Ångermanland, Vesterbotten, Södermanland, Nerike, Vestmanland och Östergötland. Underskrifter på uppvecket; sigillen i grönt vax, i gula vaxkupor på röda ylleband.
- c) Dylik af presterskapet i Småland, Öland, Vestergötland, Vermland och Dal. Lik föregående, men sigillen på gröna silkesband.

N:o 5. 1569

Borgerskapets försäkran, gifven K. Johan och hans arfvingar; Stockholm den 25 Januari. Ett blad; städernas namn på uppvecket; sigillen i grönt vax, i gula vaxkupor på röda sidenband.

N:o 6. 1569.

- a) Allmogens från Upland, Gestrikland, Helsingland, Medelpad, Ångermanland och Vesterbotten försäkran, gifven K. Johan och hans arfvingar; Stockholm den 26 Januari. Ett blad utan underskrifter; sigillen i grönt vax, i gula vaxkupor, på gröna sidenband. (Skadadt af fukt och söndrigt i nedra kanten.)
- b) Dylik af allmogen från Dalarne, Bergslagen, Vestmanland, Södermanland och Nerike.
 - c) Dylik af allmogen från Småland och Öland.
- d) Dylik af allmogen från Vestergötland, Vermland och Dal. Häradernas namn skrifna på uppvecket.
- e) Dylik af allmogen från Östergötland. Häradernas namn på uppvecket.

N:o 7. 1569.

- a) Adelns i Finland trohetsed, gifven K. Johan och hans arfvingar; Borgå den 2 Februari. Ett litet blad, utan underskrifter; sigillen i grönt vax i gula vaxkupor, på pergamentsremsor.
- b) Borgerskapets och kyrkoherdens i Viborg trohetsed, gifven K. Johan och hans arfvingar; Viborg den 5 Febr. Ett litet blad, utan underskrifter; sigillen i grönt vax i gula vaxkupor.

Presterskapets och allmogens i Upland bevillning af hjelpskatt till Elfsborgs igenlösande, att utgå af prestmän, bönder och alla andra som hemman besitta; dat. Stockholm d. 25 Jan. Undertecknad af erkebiskopen och flere prester, samt försedd med deras och häradernas sigiller, tryckta på papperet.

Liknande bevillningar af prester och allmoge i Norrland — i Vestmanland och Dalarne — i Östergötland — i Vestergötland — i Småland — på Öland, alla dat. Stockholm d. 25 Jan.

Bevillning till Elfsborgs lösen af borgare och köpstadsmän i Stockholm, Upsala m. fl. städer; d:o af Söderköping, Norrköping m. fl. städer; begge dat. Stockholm d. 25 Jan. med städernas sigiller tryckta på papperet.

N:o 8. 1572.

- a) Åtskillige ledamöters af presteståndet från Upsala, Vesterås, Linköpings och Strengnäs stift trohetsförsäkran, gifven K. Johan och hans arfvingar; Upsala den 20 Augusti. Ett blad; underskrifter på uppvecket; sigillen i grönt vax i gula vaxkupor, på gröna ylleband.
- b) Biskoparnes och menige presterskapets beslut på provincialconcilium i Upsala, om religionen, förbud mot äktenskap mellan syskonbarn, kyrkoceremonier och kringstrykande orolighetsstiftare; Upsala den
 22 Augusti. Ett blad; underskrifter på uppvecket; sigillen, biskoparnes
 i rödt, och de öfrigas i grönt vax i gula vaxkupor, hängande på pergamentsremsor.

N:o 9. 1582.

Rådets och adelns sentens och förklaring, i anledning af hertig Carls tilltal mot enkedrottning Catharinas morgongåfvorätt till Strömsholm; Stockholm den 26 Januari. Ett blad, utan underskrifter; sigillen i rödt och grönt vax i gula vaxkupor, på pergamentsremsor.

1582.

Rådets och adelns löfte att framdeles, när det af dem begärdt blifver, med bref och sigill samtycka och hjelpa till att stadfästa den stadga, som konungen låtit författa om kungliga och furstliga rättigheter, samt trohetsförsäkran mot konungen och hertig Sigismund, »Sveriges rikes närmaste arffurste och utvald konung»; dat. Stockholm d. 27 Jan. med underskrifter och påtryckta sigiller.

Presterskapets beslut och samtycke till liturgien, kyrkoordningen, Sigismunds thronföljd och stadgan om konungens rättigheter inom furstendömena; dat. Stockholm d. Jan. Med underskrifter och sigill.

N:o 10. 1590.

- a) Rådets, ridderskapets och adelns svar och betänkande rörande de af K. Johan framstälda anklagelser emot en del af rådsherrarne; Stockholm den 19 Februari. Ett blad, skadadt i ena kanten; underskrifvet af Erik Gyllenstierna, Clas Fleming m. fl. af rådet och adeln, på uppvecket; sigillen i grönt vax, i gula vaxkupor insydda i grönt silke, hängande på pergamentsremsor.
- b) Ett dylikt original af rådet och adeln, dat. Stockholm den 7 Mars. Ett blad; underskrifvet af Erik Bielke, Axel Bielke m. fl. Sigillen såsom föregående.
- c) Ridderskapets och adelns i Finland svar och betänkande om samma sak; Stockholm den 7 Juli. Ett blad; underskrifvet på uppvecket. Sigillen i grönt vax i gula vaxkupor på pergamentsremsor.

N:o 11. 1590.

- a) Biskoparnes och presterskapets svar och betänkande om samma sak; Stockholm den 7 Mars. Ett långt blad, underskrifvet på uppvecket. Sigillen, erkebiskopens och biskoparnes i rödt, de öfrigas i mörkt vax, i gula vaxkupor, hängande på pergamentsremsor.
- b) Borgerskapets svar och betänkande om samma sak; Stockholm den 7 Mars. Ett blad med underskrifter på uppvecket. Städernas sigill i grönt vax (utom Stockholms, som är i rödt) i gula vaxkupor, hängande på pergamentsremsor.

Allmogens svar om samma sak, d. 7 Mars; på papper, halfförmultnadt; med påtryckta sigiller.

N:o 12. 1590.

- a) Rådets och adelns besegling af arfföreningen rörande thronföljden; Stockholm den 7 Mars. Ett stort blad, underskrifvet af
 Claes Fleming, Erik Gyllenstierna m. fl. på uppvecket. Sigillen, rådsherrarnes i rödt, de öfrigas i mörkt vax i gula vaxkupor, några få insydda i grönt siden, hängande på pergamentsremsor. Dokumentet på
 flera ställen skadadt af fukt.
- b) Finska adelns besegling af arfföreningen. Hvarken ställe, år eller dag äro utsatta. Ett stort blad, underskrifvet af Jacob Clausson, Lasse Torstensson till Bröttorp m. fl., på uppvecket. Sigillen i grönt vax, i gula vaxkupor på pergamentsremsor.

N:o 13. 1590.

- a) Biskoparnes och presterskapets besegling af arfföreningen; Stockholm den 7 Mars. Ett stort blad; underskrifterna på uppvecket. Biskoparnes sigill i rödt, det öfriga presterskapets i mörkt vax i gula vaxkupor, hängande på pergamentsremsor. Illa skadad af fukt.
- b) Borgerskapets besegling af arfföreningen; Stockholm den 7 Mars. Ett stort blad; underskrifterna på uppvecket. Stockholms stads sigill i rödt vax, de öfriga städernas i mörkt vax i gula vaxkupor, på pergamentsremsor.

Allmogens af alla landskaper och härader i riket besegling af arfföreningen; Stockholm d. 7 Mars. Papper med påtryckta sigiller.

N:o 14. 1598.

Beslut och förening om religionen och kyrkodisciplinen; Upsala den 20 Mars. Undertecknadt af riddersmän och adel i Finland. Ett blad, undertecknadt af Carl Henriksson till Kankas, Jacob Clausson m. fl. Den senare har under sitt namn antecknat: »12 xbris A:o 93». Sigillen i rödt vax i bleckkupor, på pergamentsremsor.

N:o 15. 1593.

- a) Samma beslut, undertecknadt, med en särskild bekräftelseformel, af ständerna i Vexiö stift. Ett stort blad; undertecknadt och
 besegladt af: 1:0) »Riddersmänn, Adell och Häradshöfdingar för sigh och
 menigheetenn på Landzbygden»; 2:0) »Borgemestere och Rådhmänn för
 sigh och menighetenn»; 3:0) »in civitatibus verbi divini ministri»; 4:0) åtskilliga personer och härader »efter icke alle hade rum och tilfelle thed
 förseglade och underschrefne HufvudhBref, som ther på giordes, försegla eller underschriffue». Sigillen i grönt vax i gula vaxkupor, på
 pergamentsremsor.
- b) Samma beslut (dat. står 19 i st. f. 20 Mars), undertecknadt af biskopen och presterskapet i Vexiö stift, i Vexiö den 20 Juni 1593. Ett stort blad; underskrifterna häradsvis på och öfver uppvecket. Bekräftelseformeln lång och omständlig. Sigillen i grönt vax i små träkupor, hängande i rader på pergamentsremsor.

N:o 16. 1593.

Samma beslut, undertecknadt af ständerna i Skara stift. Underskrifterna af: 1:0) »Riddersmän, Adel och Häredshöfdinger för sigh och meenigheetenn på Landzbygdenn»; 2:0) »Bårmestere och Rådhmänn för

sig och menigheeten»; 3:0) »In civitatibus verbi divini ministri». Sigillen i grönt vax (med undantag af biskop Jacobs, som är rödt) i runds träkupor, hängande 2 och 2 tillsammans på hvita linne- eller bomullssnören.

N:o 17. 1593.

Samma beslut (dat. står 19 i st. f. 20 Mars), undertecknadt af presterne i Gestrikland och borgerskapet i Gefie. Ett blad, i hvars ena hörn är inskarfvadt ett stycke. Sigillen i grönt vax i gula vaxkupor på pergamentsremsor. Hvar och en af de underskrifvande har tillagt en bekräftningsformel eller åtminstone ett: med egen hand, eller manu propria.

Samma beslut med Hernösands stads och några undertecknande presters sigiller, tryckta på papper.

N:o 18. 1593.

Presterskapets i Skara stift trohetsförsäkran, med förpligtelse att lyda K. Sigismund och till hans hemkomst hertig Carl och riksena råd, afgifven på anmodan af hertigen och rådet, åt deras utskickade, riksrådet Erik Gustafsson, friherre till Cronebeck, och Seved Ribbing till Festerid. Dat. den 29 Maj. Ett stort blad. Underskrifterna på sigilremsorna. Sigillen i grönt vax (biskopens i rödt) i små kupiga trädosor, på pergamentsremsor.

N:o 19. 1594.

Trohetsförsäkran, gifven K. Sigismund vid hans kröning, af biskoparne, kyrkoherdarne i städerna och skolmästarne; dat. Upsala den 19 Februari. Ett blad; underskrifterna på uppvecket. Biskoparnes och domkapitlens sigill i rödt, de öfrigas i grönt vax i bleckdosor, en del öfversydda med lärft, hängande på pergamentsremsor.

N:o 20. 1594.

- a) Trohetsförsäkran, gifven K. Sigismund vid hans kröning, af presterskapet och allmogen i Vesterås stift. Dat. Upsala den 20 Februari. Ett blad; underskrifter på uppvecket. Sigillen (presternas och häradernas) i grönt vax i bleckdosor, på pergamentsremsor.
- b) Trohetsförsäkran, gifven K. Sigismund vid hans kröning, af presterskapet och allmogen i Östergötland. Dat. Upsala den 22 Februari. Ett blad, likt föregående.

N:o 21. 1594.

a) Trohetsförsäkran, gifven K. Sigismund vid hans kröning, af presterskapet och allmogen i (Östra) Småland och Öland. Dat. Upsala den 22 Februari.

- b) Dylik af presterskapet och allmogen i Tio häraders lagsaga, af samma datum.
 - c) Dylik af presterskapet och allmogen i Vestergötland, af s. d.
- d) Dylik af presterskapet och allmogen i Finland. Dat. Upsala den 23 Februari.

Alla dessa med underskrifter, dels på uppvecken, dels på sigillremsorna. Sigillen i grönt vax i bleckdosor på pergamentsremsor.

N:o 22. 1594.

- a) Trohetsförsäkran, gifven K. Sigismund af presterskapet och allmogen i Upland. Dat. Upsala den 22 Februari (årtalet är visserligen med bokstäfver utskrifvet 1595, men detta är uppenbart ett fel). Ett blad; underskrifterna på uppvecket. Sigillen i grönt vax i bleckdosor, på pergamentsremsor.
- b) Dylik af presterskapet och allmogen i Norrland. Dat. Upsala den 23 Februari. Sigillen i grönt vax i bleckdosor, utom Helsinglands, hvilket förvaras i en svarfvad träkupa.

N:o 23. 1594.

- a) Trohetsförsäkran, gifven K. Sigismund af borgerskapet i Stockholm samt städerna i Upland, Gestrikland, Helsingland och Ångermanland. Dat. Upsala den 23 Februari. Ett blad.
- b) Trohetsförsäkran, gifven K. Sigismund af borgerskapet från städerna inom Vestmanland samt Hedemora. Dat. Upsala den 22 Februari. Ett blad.
- c) Dylik af borgerskapet från städerna inom Östergötland. Dat. Upsala den 22 Februari.
- d) Dylik af borgerskapet från städerna inom Småland, af samma dag.
- e) Dylik af borgerskapet från städerna i Vestergötland, af samma dag.
- f) Dylik af borgerskapet från städerna i Finland, af samma dag. Alla dessa hafva städernas namn på uppvecken och derunder deras sigill i grönt vax (Stockholms i rödt) i bleckdosor på pergamentsremsor.

N:o 24. 1594.

Ridderskapets och adelns trohetsförsäkran, gifven K. Sigismund; dat. Stockholm den Mars. Ett blad, med endast 2 underskrifter på uppvecket och några få på sigillremsorna. Inganamn af betydenhet. Sigillen i grönt vax i bleckdosor på pergamentsremsor.

N:o 25. 1595.

- a) Beslut angående religionen och riksstyrelsen under konungens frånvaro; dat. Söderköping den 22 Oktober. Ett stort blad, underskrifvet af hertig Carl. De öfriga namnen på sigillremsorna. Sigillen i rödt vax i gula vaxkupor; hertigens hängande på ett rödt sidenband, de öfriga på pergamentsremsor.
- b) Riksens råds och adels af Småland och Vestergötland bekräftelse och bifall till hvad som i Söderköping beslutadt var; dat. Jönköping den 20 Januari 1596. Ett smalt blad, lika bredt som föregående hufvuddokument, hvarmed detta genom en pergamentsremsa är sammanfogadt. Endast 4 namn äro underskrifna på sjelfva brefvet; de öfriga på sigillremsorna. Sigillen i rödt vax i gula vaxkupor på pergamentsremsor.

N:o 26. . 1595.

Ett annat original af Söderköpings beslut, utan datum, delvis utplånadt af fukt. På baksidan står antecknadt: »Suderköpingz Rikzdagz Beslut 1595, kom ifrån Poln 1656». (Således det exemplar, som varit till K. Sigismund öfverskickadt.)

1595.

Söderköpings riksdagsbeslut, tryckt. På tillagda pappersblad finnas underskrifter och sigill af Linköpings biskop och capitulares, Linköpings, Skenninge och Vadstena städer, prester och borgare, Östgöta härader och deras prester och innebyggare; alltsammans genomdraget med två pergamentsremsor, i hvilka hänga två adliga sigiller i gula vaxkupor.

Ett dylikt exemplar från Småland, besegladt af adelsmän, prester, städer (Vexiö och Eksjö) och härader; två sigiller hängande i silkessnören.

1596.

Förbindelse att hålla hvad i Söderköping beslutadt är, af capitulares, professores och presterskap i Upsala, dat. 18 Febr. 1596. Papper, med kapitlets sigill.

D:o af friborne och frälsesmän, befallningsmän, presterskap, krigsmän, skrifvare, länsmän, menige allmoge, bönder och bomän, i Långhundra och Sjuhundra härader, d. 9 Febr. — i Lyhundra härad med Frötuna och Bro skeppslag, d. 10 Febr. — i Sollentuna härad d. 12 Febr. — i Närdinghundra och Frösåkers härader d. 12 Febr. — i Olands, Rasbo och Norunda härader d. 13 Febr. — i Tierps och Vendele härader med Elfkarleby och Väslands socknar i Norre Roen, samt Bälinge, Ulleråkers och Vaxala härader d. 16 Febr. — i Håbo, Erlinghundra, Lagunda och Hagunda härader d. 19 Febr. — i Trögden och Åsundz härader d. 22 Febr. 1596. Alla på papper, med underskrifter och påtryckta sigiller.

D:o af friborne och frälsesmän, presterskap, krigsmän, befallningsmän, fogdar, skrifvare, länsmän och menige allmoge i Sotholms härad: odat. - i Vester-Rekarne d. 24 Jan. - i Glanshammars härad d. 13 Jan. — i Noraskoga och Lindesbergslag (befalningsmän, prester, fogder, knektehöfvidsman, krigsbefäl, skrifvare, menige krigsmän, länsmān, menige allmoge) dat. d. 17 Jan. — i Åkerbo härad d. 21 Jan. i Snäfringe härad d. 6 Febr. — i Tuhundra härad d. 7 Febr. — i Siende och Norbo härader d. 11 Febr. — i Simtuna och Thorstuna härader den 15 Febr. — i Tiurbo och Våhla härader d. 17 Febr. — i Husby, Schedvi och Grytnäs socknar d. 19 Febr. — i Henemora socken och stad d. 20 Febr. — vid Kopparberget, Svärdsjö, Tuna och Torsångers socknar d. 25 Febr. — i Mora, Leksand, Rättvik, Orsa, Gagned och uti Elfdalarne (lika med Noraskoga) d. 27 Febr. — i Norre och Södre Berke, Grängie och vid gamla Norreberg, d. 3 Mars — i Skinseckiebergslag d. 5 Mars 1596. Alla på papper, ett blad, med påtryckta sigiller och några underskrifter.

D:o af Åse och Viste härader d. 14 Jan. — Vene och Flundre härader d. 16 Jan. — Bierke och Barne härader d. 10 Jan. — Ale härad och Gammellösa stad d. 19 Jan. — Vettle härad d. 21 Jan. — Sevede och Askims härader d. 26 Jan. — Nylösa stad d. 27 Jan. — Kinna och Marks härader d. 30 Jan. — Veden och Bollebygds härader d. 4 Febr. — Gäsene och Kollands härader d. 6 Febr. 1596. Alla på papper, mycket knapphändiga, med underskrifter eller bomärken samt påtryckta sigiller.

D:o af prester, krigsmän, befallningsmän, fogdar, skrifvare, länsmän och menige allmoge i Vesterbotten, dat. Löfånger d. 5 Mars — i Ångermanland (underlagman) dat. Nordingrå d. 12 Mars — i Medelpad (underlagman) dat. Selånger d. 18 Mars — i Helsingland (underlagman) dat. Bollnäs d. 26 Mars — i Gestringeland (underlagman) dat.

Gefie d. 31 Mars (2 expl.) Alla på papper, ett blad, med underskrifter och påtryckta sigiller.

D:o af borgmästare och rådmän samt menige man (eller menige borgerskap) i Upsala d. 18 Febr. — Sigtuna d. 19 Febr. — Enköping d. 22 Febr. — Vesterås d. 12 Mars — Arboga den 12 Mars — Köping d. 16 May (!); d:o af prester, borgmästare och rådmän samt gemene borgerskap i Hernösand d. 15 Mars — af borgmästare, rådmän och gemene borgerskap i Hudiksvall d. 22 Mars — af prester, secreterare, borgmästare, rådmän, och gemene borgerskap i Geste d. 30 Mars 1596. Alla på papper, med påtryckta sigiller och några underskrifter.

N:o 27.

1597.

Riksdagsbeslut, dat. Arboga den 5 Mars. Ett stort blad, underskrifvet af hertig Carl, åtskilliga af den lägre adeln och presterskapet. De flesta namnen på sigillremsorna. Sigillen i rödt vax i gula vaxkupor, hängande flera tillsammans på långa pergamentsremsor. Något skadadt af fukt.

1597.

Tjugu skrifvelser under vexlande former med förklaring att vilja förblifva vid de föregående beslut, som äro fattade i Upsala concilio och vid riksdagarne i Söderköping och Arboga, af åtskilliga menigheter, städer, härader och tingslag i Östergötland, Vestmanland, Dalarne, i Maj och Juni 1597. Papper med påtryckta sigill och några få underskrifter.

Presterskapets, borgerskapets och menige mans i Vestergötland förbindelse att hålla sig vid Söderköpings och Arboga beslut; Skara d. 5 Juli. Med 3 städers och 17 häraders sigiller tryckta på papperet.

N:o 28.

1597.

Riksdagsbeslut, dat. Stockholm den 14 Augusti. Ett blad, underskrifvet af adeln och presterskapet. Sigillen i rödt vax i gula vaxkupor, hängande på pergamentsremsor.

1598.

Ständernas förklaring med anledning af de beskyllningar som blifvit hertig Carl förevitte. Upsala d. 20 Febr. »På menige ständernas vägnar under Upsala kapitels och stads insegel» (det sistnämnda bortfallet).

1598.

Ständernas svar till K. Sigismund. Upsala d. 20 Febr.; underskrifvet och besegladt af adel, prester, krigsbefäl, och försedt med städers och häraders sigill.

Af samma svar finnes ett exemplar med adelns, ett annat med Stockholms borgerskaps underskrifter, ett tredje med Stockholms stads sigill.

1598.

Riksens ständers beslut, dat. Vadstena d. 25 Juni. Papper, underskrifvet af adel, presterskap, krigsbefäl, och bekräftadt med deras, städernas och häradernas påtryckta sigill.

Hertig Carls samt Riksens råds och ständers förening; Vadstena d. 27 Juni. Papper, med hertigens, adelns, presters och krigsbefäls underskrifter samt deras, städernas och häradernas sigiller.

Vestgötaadelns bifall till beslutet i Vadstena; actum Herliunga d. 13 Juli. Papper med underskrifter och sigiller.

Den i Stockholm församlade adelns bifall till beslutet i Vadstena; dat. d. 22 Juli. Papper med underskrifter och sigiller; ett blad.

D:o prester- och borgerskapets d:o; 22 Juli. Papper med underskrifter och sigiller; två blad.

1599.

Riksens ständers beslut, dat. Jönköping d. 6 Febr. Papper; fem blad text och 4 blad med underskrifter och sigiller af grefvar, friherrar, biskopar och adel.

N:o 29. 1599.

Riksdagsbeslut, dat. Stockholm den 24 Juli. Ett stort blad, underskrifvet af hertig Carl samt några få de förnämste af adeln; de flesta namnen på sigillremsorna. Sigillen, i rödt vax i gula vaxkupor, hänga flera på hvarje pergamentsremsa.

1600.

Riksens ständers bekräftelse på domen öfver de anklagade rådsherrarne, dat. Linköping den 17 Mars. Papper, 23 blad text, 12 blad med underskrifter och sigiller af adel och biskopar, höfvidsmän, prester samt med Vestgöta häraders sigiller.

Riksens ständers beslut, dat. Linköping d. 19 Mars. Papper; 9 blad text, underskrifven och beseglad af hertig Carl; 11 blad med

adelns namn och sigiller, krigsbefäls, fogdars och lagläsares, städers och häraders sigiller samt biskopars och presters underskrifter och sigiller.

Trohetsförsäkringar mot hertig Carl af innevånarne i Kronobergs län, d. 27 Sept. — af presterskapet i Vestergötland d. 16 Sept. — Papper, med sigiller.

N:o 30.

1602.

Riksdagsbeslut, dat. Stockholm d. 17 Juni. Ett stort blad; underskrifterna, på uppvecket och sigillremsorna, af riksens råd, biskopar och adel. Sigillen i rödt vax i gula vaxkupor på pergamentsremsor.

Samma beslut på papper, med presternas, krigsbefälets, städernas och häradernas namn och påtryckta sigiller.

1602.

Adelns bevillning af hjelp till kriget. Stockholm d. 20 Juni. — Presterskapets d:o d. 18 Juni. — Städernas d:o d. 17 Juni. Papper, med underskrifter och sigill.

Försäkran om trohet mot hertigen m. m. af menige man, andelige och verldslige, i Fiedrundaland, dat. Enköping d. 8 Dec. — D:0 i Tiundaland, dat. Erentuna d. 10 Dec. — D:0 i Tierp, Vendel och några socknar i Norra Roen, d. 15 Dec. — D:0 i Seminghundra, Långhundra, m. fl. ødat. — Alla på papper med sigiller.

1603.

Svar om krigshjelp m. m. af presterskapet i Upsala stift d. 16 Febr. — af d:o i Linköpings stift d. 29 Juni; papper med sig.

Svar om krigshjelp m. m. af borgerskapet i Vesterås d. 26 Jan. och 3 Juni — i Strengnäs d. 7 Febr. — i Thorshälla d. 10 Febr. — i Nyköping d. 20 Febr. — i Tälje d. 26 Febr. — i Söderköping d. 30 Maj — i Vadstena den 8 Juni — i Norrköping d. 12 Juni — i Upsala d. 14 Juni — i Sigtuna d. 17 Juni — i Enköping samt allmogen af Åsunda och Trögd d. 18 Juni — i Jönköping d. 13 Juli; alla på papper, med sigiller.

Svar om kriget m. m. af prestmän, borgare, krigsmän, tjenare och menige bönder i Nerike d. 28 Maj; papper med sigiller.

Svar om kriget och krigshjelp af häraderna i Upland, Vestmanland, Södermanland, Östergötland, Vestergötland, Småland. Tretiosex skrifvelser på papper med sigiller.

Trohetsförsäkran m. m. af adeln i Sunnerbo härad d. 29 Dec. 1603. Papper med underskrifter och sigiller.

1604.

Beslut af prester, borgerskap och allmoge i Nylöse, Gammellöse och Brette städer, Askims m. fl. härader, dat. Nylöse d. 8 Jan.; på papper, till större delen utplånadt; med sigill.

1604.

Riksens ständers beslut, dat. Norrköping d. 22 Mars. Papper; 11 blad text. Undertecknadt af hertig Johan, rådet, biskoparne, adeln, presterna, krigsbefälet, och försedt med deras (utom hertig Johans) samt städernas och häradernas sigill.

Arfföreningen, dat. Norrköping d. 22 Mars. Papper, 7 blad text. Underskrifter och sigill såsom på riksdagsbeslutet.

Adelns bevillning till krigshjelp; Norrköping d. 22 Maij 1). Papper; med rådets och adelns underskrifter och sigill.

Presterskapets d:o, 22 Maij1); med underskrifter och sigill.

Borgerskapets d:o, 22 Maij'); med städernas sigill.

Allmogens d:o, Norrköping d. 22 Mars; med häradernas sigill.

1605.

Bevillning af prestmän och menige män i Konga och Uppvidinge härader, om månadspenningar m. m. Dat. d. 10 Jan. Papper, med påtryckta sigiller, äfven af fogde och krigsbefäl.

D:o i Kronobergs län, d. 15 Jan. med kapitlets, Albo, Kinnevalds och Norrvidinge häraders samt åtskilliga presters sigill. Papper.

Adel, prester, borgare och allmoge i Östra härad, N. och S. Vedbo, Kind och Ydre om d:o d. 16-Jan. Papper, sigill.

Vestbo härad om d:o d. 17 Febr. Papper, sigill.

1605.

Trohetsförsäkran mot K. Carl af andlige och verldslige, ädle och oädle, krigsfolk och menige allmoge i Kind och Ydre d. 6 April. Papper med häradernas insegel.

¹) Bör vara Mars. På omslaget till borgerskapets bevillning är med samtida hand skrifvet: »Dette ähr försiglett wordett af Borgerskapett den 23 Martij åhr 1604 uthi Norkiöpingh».

Skrifvelse af riksens råd, den i Stockholm tillstädes varande adeln, borgmästare och råd, presterskap och menige borgerskap i Stockholm, samt de 12 af nämden i alla härader af Stockholms slottslän till innevånarne i Upland om utskrifning och krigshjelp, dat. d. 6 Nov. Papper, med underskrifter och sigill.

24 svar härpå från olika delar af riket.

1605.

Ständernas uppsägelseskrift till K. Sigismund, dat. Stockholm d. 17 Juni. Papper. Undertecknad af riksens råd, biskopar, adel och borgare; sigillen icke under namnen utan tryckta på tre följande blad. På första sidan är antecknadt: »Kom ifrån Polen 1656, då och Warsow samma åhr blef intagit och Cantzeli spolierat».

Samma skrift, nio tryckta och ett skrifvet exemplar, landskapsvis undertecknade och beseglade af alla ständer.

1606.

Riksens råds samt menige ständers förklaring på de svar K. Carl dem till afsked och beslut hafver gifva låtit; Örebro den 24 April. Papper med underskrifter och sigill.

Skrifvelser, uttalande bifall till hvad i Örebro blifvit samtyckt. från Öregrund och Östhammar samt allmogen i Norra Roslagen — från Upsala och kringliggande härader — från Kalmar stad; i Maj 1606; på papper med sigill.

N:o 31.

Rikets råds och ständers ed och försäkran gifven K. Carl: dat Upsala den 18 Mars. Ett blad; underskrifterna af adeln tvärsöfver på uppvecket. Blott få hafva underskrifvit, men flere beseglat. Sigillen äro i rödt vax inom gula vaxkupor, hängande på långa pergamentsremsor, flera sigill på hvarje.

Samma försäkran, på papper, med städernas och häradernas sigiller. (På pergamentsexemplaret står med bokstäfver utskrifvet: »den adertonde Martij»; på pappersexemplaret med siffror: »d. 12 Martij»)

N:o 32.

a) Rådets åt K. Carl IX vid hans kröning gifna trohetsed. Dat. Upsala den 18 Mars. Ett litet blad; fjorton underskrifter på app-

vecket och lika många sigill i rödt vax i gula vaxkupor, hvar och en på en pergamentsremsa. Dessutom 2 sigillkupor tomma.

- b) Ridderskapets och adelns samt krigsbefälets d:o. Ett litet blad. Underskrifterna på uppvecket, endast några få vid slutet. Sigillen i rödt vax i gula vaxkupor på pergamentsremsor, 2 à 3 på hvarje remsa.
- c) Biskoparnes och menige presterskapets d:o. Ett litet blad. Endast 2 underskrifter, men många sigiller i rödt vax i gula vaxkupor på pergamentsremsor, 3 på hvarje remsa.

Borgerskapets ed vid samma tillfälle; på papper med städernas sigiller.

Allmogens ed vid samma tillfälle; på papper med häraders sigiller.

1609.

Presterskapets, borgerskapets, krigsbefälets och allmogens beslut på herredagen i Stockholm, d. 15 Aug. Papper, med domkapitlens sigiller, presternas underskrifter och sigiller, städernas och häradernas insegel, samt höfvidsmäns namn och sigill.

1610.

Rådets och adelns beslut på riksdagen i Örebro, d. 20 Dec.

Presterskapets d:o, d. 23 Dec.

Krigsbefälets d:o, d. 20 Dec.

Borgerskapets d:o d. 20 Dec.

Allmogens d:o, d. 20 Dec.

Alla på papper, med sigiller; adelns, presterskapets och krigsbefälets med underskrifter.

1611.

Tretiotvå skrifvelser från åtskilliga härader och några städer med försäkran om trohet mot konungen och redebogenhet att försvara landet. April och Maj. Papper med sigill och namnteckningar eller bomärken.

1611.

Trohetsförsäkringar mot enkedrottningen och arffurstarne enligt Norrköpings arfförening, af Borgå och Kymenegårds län samt Helsingfors och Borgå städer d. 18 Dec. — Åbo stad d. 23 Dec. — Hernösands stad d. 1 Dec. — Presterskap, krigsmän och menige allmoge i Medelpad d. 29 Nov. — d:o i Ångermanland d. 3 Dec. — d:o i Vesterbotten d 9 Dec. — Af presterskapet, af krigsbefälet, af borgerskapet, af menige man i Österbotten, särskilda skrifvelser, daterade d. 5 Jan. 1612. — Alla på papper med sigill och en del underskrifter.

1612.

Ständernas (ridderskap, biskopar, adel, klerkeri, krigsbefäl, borgerskap och allmoge) i Åbo och Tavastehus län på »samqväm» i Åbod. 31 Mars fattade beslut; actum d. 2 Apr. (om riksstyrelsen och kriget).

Presterskapets och borgerskapets vid samma tillfälle gifna trohetsförsäkran mot Gustaf Adolf och bevillning af krigshjelp.

Menige allmogens d:o.

Björneborgs stads d:o; Åbo d. 31 Mars.

Allmogens i Björneborgs län d:o d:o.

Ständernas i Viborgs och Nyslotts län enahanda beslut på »samqväm» i Viborg d. 5 Maj.

Allmogens vid samma tillfälle gifna trohetsförsäkran och bevillning. Presterskapets och borgerskapets d:o.

Presters, borgares och bönders i Österbotten trohetsförsäkran och bevillning; dat. Björneborg d. 16 Juni.

Presterskapets och gemene mans i Öfra Satagunda d:o, samma ort och dag.

Alla på papper med underskrifter och sigill.

Presters, starosters och bönders i Kexholms län trohetsed. Viborg d. 10 Maj. Med ryska underskrifter.

1616.

Riksråds och landständers i Finland skrifvelse till Sveriges rikes ständer. Helsingfors d. 2 Febr. Papper; underskrifter och sigill. 2 ex.

N:o 33. **1633.**

Riksdagsbeslut, dat. Stockholm d. 14 Mars; fyra skrifna blad. Underskrifvet af rådet och adeln. Sigillen i rödt vax i trädosor, hängande i rader längs ryggen på långa, blå och gula silkessnören.

Samma beslut på papper, med presternas underskrifter samt deras, städernas och häradernas sigill.

1634.

Rådets och de tre högre ståndens utskotts beslut. Stockholm d. 5 Mars. Papper, med underskrifter.

D:o Stockholm d. 16 Juli. Papper, med underskrifter. Två exemplar.

N:o 34. 1634.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 29 Juli. Åtta blad, hvaraf de tre sista sidorna upptagas af rådets och adelns namnteckningar. Sigillen såsom n:r 33.

Samma beslut på papper med presternas underskrifter, samt deras, städernas och häradernas sigiller.

1635.

Utskottsmötets betänkande; d. 19 Mars. Papper, med adels, presters och borgares underskrifter och sigill.

(Ständernas betänkande huru H. M. drottningen bör upptuktas, d. 24 Mars, [Stiernman R d B II, 926] är undertecknadt endast af landshöfdingar och biskopar.)

Ständernas utskotts betänkande om kriget m. m. dat. d. 30 Okt. Papper, med adels, presters och borgares underskrifter och sigill samt 15 härads- eller landskaps-sigiller.

N:o 35. 1635.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm d. 12 Nov. Fyra blad, inrymmande äfven rådets och adelns namnteckningar. Sigillen såsom n:o 33.

Samma beslut på papper med presternas underskrifter samt deras, städernas och häradernas sigiller.

1636.

Rådets och de tre högre ståndens utskotts beslut. Stockholm d. 22 Juli. Papper, med rådets underskrifter, samt adels, presters och borgares underskrifter och sigiller.

N:0 36. 1638.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm d. 22 Februari. Sju skrifna blad. Underskrifterna af rådet och adeln. Sigillen såsom n:o 33.

Samma beslut på papper, med presternas underskrifter och sigiller samt städernas och häradernas sigiller.

N:o 37. 1640.

Riksens ständers beslut, dat. Nyköping den 15 Februari. Två skrifna blad, underskrifna af rådet och adeln. Sigillen såsom N:o 33.

Samma beslut på papper med presternas underskrifter och sigiller samt städernas och häradernas sigiller.

1641.

Rådets och utskottsmötets »betänkande, rådslag och resolution», Stockholm den 27 Jan. Underskrifvet af rådet, »ridderskapet af collegiaterna» och landshöfdingarne, bisperne och presterskapet samt fyra stapelstäders fullmäktige. Papper.

1642.

Ett utskotts af de tre högre stånden betänkande (om enkedrottningen), dat. d. 22 Febr. Papper, med adels, biskopars och några borgares underskrifter och sigiller.

N:o 38.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 23 Februari. Sex skrifna blad. Underskrifter och sigill såsom N:o 33.

Samma beslut på papper med presternas underskrifter och sigiller samt städernas och häradernas sigiller.

1643.

Rådets och de tre högre ståndens utskotts beslut eller »rådslag», dat. d. 16 November. Papper, med rådets, adels, presters och borgares underskrifter.

N:o 39. 1643.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 20 November. Sex skrifna blad. Underskrifter och sigiller såsom N:0 33.

Samma beslut på papper, med presternas underskrifter och sigiller samt städernas och häradernas sigiller.

N:0 40. 1644.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm d. 7 December. Fyra skrifna blad. Underskrifter och sigiller såsom N:o 33.

Samma beslut på papper med presternas underskrifter och sigiller samt städernas sigiller.

N:o 41.

1644.

Ridderskapets och adelns afsägelseskrift på deras tullfrihet mot bekommande af frihet från extra ordinarie hjelper på deras landbogods utanför fredsmilen, dat. Stockholm d. 7 December. Tre skrifna blad. undertecknade af rådet och adeln. Sigillen såsom N:o 33.

1645.

Rådets och utskottsmötets »betänkande och resolution», dat. d. 7 Aug. Underskrifvet af rådet, adel, prester och fyra stapelstäders fullmäktige. Papper.

N:o 42.

1647.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm d. 22 Mars. Sex skrifna blad, undertecknade af rådet och adeln. Sigillen såsom N:o 33.

Samma beslut på papper med presternas underskrifter och sigiller samt städernas och häradernas sigiller.

N:o 43.

1649.

Riksens ständers förening, hvarigenom hertig Carl Gustaf antages till thronföljare; dat. d. 10 Mars; underskrifven och beseglad af rådet, adeln och presterna, samt bekräftad med städernas och häradernas insegel. Papper, stor folio; 13 blad, hvaraf de tre första sidorna inrymma texten.

N:o 44.

1649.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 20 Mars. Sju skrifna blad; underskrifter och sigill såsom N:o 33.

Samma beslut på papper, med presternas underskrifter och sigiller samt städernas och häradernas sigiller.

N:o 45.

1649.

Riksens råds och ständernas utskotts försäkring för enkedrottning Maria Eleonora på vederlag för lifgedinget, dat. d. 21 Mars. Papper, stor folio, med rådets, adels, presters och borgares underskrifter och sigiller.

N:o 46.

1650.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 6 November. Nio skrifna blad; med rådets och adelns underskrifter. Sigillen såsom N:o 33. Skadadt i öfra hörnet af fukt.

1650.

Samma beslut på papper, med presternas underskrifter och sigiller samt städernas och häradernas sigiller. Skadadt af fukt.

1651.

Rådets och utskottsmötets beslut; Stockholm den 15 December. Papper, med rådets, adels, presters och borgares underskrifter.

1652.

Rådets och de tre högre ståndens utskotts betänkande, dat. d. 1 December. Papper med rådets, adels, presters och borgares underskrifter.

N:o 47.

1652.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 24 December. Sju skrifna blad, undertecknade af rådet och adeln. Sigillen såsom N:o 33.

Samma beslut på papper, med presternas underskrifter och sigiller samt städernas sigiller.

N:o 48.

1654.

Riksens ständers beslut, datum Upsala den 20 Juni. Fyra skrifna blad, undertecknade af rådet, adeln och krigsbefälet (ett enda namn). Sigillen såsom N:o 33.

Samma beslut på papper, med presternas underskrifter och sigiller (i lack) samt städernas och häradernas sigiller (såsom förut i vax).

N:o 49.

1655.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 25 Juni. Elfva blad, underskrifna af rådet och adeln. Sigillen såsom N:o 33.

Samma beslut på papper med presternas underskrifter och sigill samt städers och häraders sigiller.

N:o 50.

1655.

Riksens råds och ständernas utskotts förbindelse att uppfylla den af konungen för hans gemål gjorda disposition, i händelse H. Maj:t skulle i Polska kriget omkomma; dat. Stockholm den 27 Juni. Tre skrifna blad, undertecknade af rådet och ledamöter ur de tre högre ståndens utskott. Sigill såsom N:o 33.

ı

1656.

På mötet i Jönköping, adelns svar, dat. d. 30 Juli — presterskapets d. 1 Aug. — borgerskapets d. 30 Juli — allmogens d. 30 Juli. Alla på papper, med dels underskrifter dels sigiller.

Adelns i Östergötland ändteliga resolution på nu öfverståndna möte, dat. Linköping d. 2 Aug. Papper med underskrifter och sigiller.

N:o 51.

Ständernas uti Östergötland och Småland beslut på partikularmötet i Jönköping, i anledning af de propositioner Kongl. Maj:t gjort genom riksdrotset grefve Pehr Brahe och riksrådet Seved Bååt, dat. Jönköping den 2 Maj. Fem skrifna blad af hvilka det sista inrymmer adelns och presternas underskrifter, hvarefter följa fyra pappersblad innehållande städernas och häradernas sigiller. Adelns och presternas sigiller i rödt vax i svarfvade trädosor, hängande på snören af guld och silfvertråd i långa rader.

1657.

Ständernas (clerkeri, borgerskap och menige allmoge) i Gestrikland, Helsingland, Medelpad, Ångermanland, Jämtland och Herjedalen beslut på mötet i Hudiksvall, d. 6 Maj. Papper, in 4:0, med underskrifter och sigiller.

Ständernas i Vestergötland och på Dal beslut på mötet i Skara, dat. d. 9 Maj. Papper, med adelns och presternas underskrifter och sigiller, borgares underskrifter och städernas samt häradernas sigiller.

Ständernas från Uppland och Södermanland beslut på mötet i Stockholm, dat. d. 12 Maj. Papper, med adelns underskrifter och sigiller (lack).

Samma beslut; papper, med presternas underskrifter och sigiller (lack) samt städernas och häradernas sigiller.

Adelns i Åbo län beslut på mötet i Åbo; — presterskapets d:o; begge dat. d. 13 Maj; papper, med underskrifter och sigiller.

Allmogens d:o d. 9 Maj. Papper, med sigiller.

N:o 52. 1657.

Ständernas i Vestmanland, Nerike och Vermland beslut på mötet i Arboga, dat. d. 15 Maj. Sex blad; med adelns och presternas underskrifter, samt deras, städernas och häradernas sigiller, tryckta på pergamentet.

Ständernas (clerkeri, borgerskap och menige allmoge) i Österoch Vesterbotten beslut på mötet i Torneå, d. 3 Juni. Papper, med underskrifter och sigiller.

N:o 53.

1657.

Ständernas i Kopparbergs län (clerkeri, borgerskap, bergsmän och menige allmoge) beslut på mötet i Fahlun, dat. d. 4 Juni. Tre blad; med underskrifter och påtryckta sigiller.

Adelns och krigsbefälets i Nyland och Tavastehus län beslut på mötet i Helsingfors, dat. 15 Juni — presterskapets d:o odat. Begge på papper, med underskrifter och sigiller.

Borgerskapets d:o — allmogens d:o; begge dat. d. 15 Juni; papper, med sigiller.

Adelns af Viborgs, Nyslotts och Kymenegårds län svær på propositioner, dat. Viborg d. 9 Juli — presterskapets d:o, d. 11 Juli; begge på papper med underskrifter och sigiller.

Viborgs borgerskaps d:o d. 11 Juli. Papper med underskrifter. Allmogens d:o, d. 7 Juli. Papper med sigiller.

1658.

Utskottsmötets beslut, dat. Göteborg d. 21 Maj. På papper, med rådets, adelns, presters och borgares underskrifter och sigiller.

Allmogens i Vestergötland beslut på mötet i Göteborg, dat. d. 22 Sept. Papper med häradernas insegel.

N:o 54. 1660.

- a) Riksens ständers förklaring och anordning rörande riksstyrelsen intill dess konungens begrafning kunde ske; dat. Göteborg den Febr. 1660. Fem skrifna blad, med underskrifter af enkedrottningen, rådet och samtliga ständerna (ehuru böndernas namn tyckas allesamman vara skrifna med en hand). Sigillen i svart vax i trädosor hafva hängt på långa svarta redgarnssnören, som likväl brustit, så att sigill-knippena nu äro skilda från dokumentet.
- b) Riksens ständers beslut, datum Göteborg den 1 Mars. Fem skrifna blad, undertecknade af rådet och adeln. Sigillen som föregående.

Samma beslut på papper, med presternas underskrifter och sigiller samt städernas och häradernas sigiller.

N:o 55.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 3 November. Sju skrifna blad, med underskrifter af enkedrottningen, rådet och adeln. Sigillen i svart vax i trädosor på långa svarta redgarnssnören.

Samma beslut på papper med presternas underskrifter och sigiller samt städernas och häradernas sigiller.

1660.

1660.

De tre högre ståndens utskotts betänkande, dat. d. 10 Nov. Papper, med adels, presters och borgares underskrifter och sigiller.

Riksens ständers reprotestation mot drottning Christinas anspråk på riket; dat. d. 19 Nov. Papper, med rådets, adelns och presterskapets underskrifter och sigiller samt städernas och häradernas sigiller.

N:o 56. 1660.

Rådets och ständernas bi-afsked eller frivillige och samdrechtige afhandlingh, som tillika med riksdagsbeslutet samtyckt och gjordt är; dat. Stockholm den 23 November. Åtta skrifna blad, med underskrifter af enkedrottningen och en del af rådet och adeln. Sigillen såsom N:0 55.

Samma bi-afsked på papper, med presternas underskrifter och sigiller samt städernas sigiller.

N:o 57. 1662.

Malmö recess, dat. den 18 September. På papper, med adels, presters och borgares i de Skånska provinserna underskrifter och sigiller. Två exemplar, det ena något skadadt i öfra kanten.

Ett tredje orig. på papper, bland riksdagsacta.

1664.

Riksens ständers representation och contestation mot hertig Adolf Johan; dat. d. 25 Maj. Papper, med rådets, adels, presters och borgares underskrifter och sigiller samt häradernas sigiller.

Regeringens, rådets och de tre högre ståndens utskotts beslut, dat. d. 23 Aug. Papper med enkedrottningens, rådets och utskottsledamöternas underskrifter och sigiller.

N:o 58. 1664.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den (27 Aug.?) 1664; Sju skrifna blad; undertecknade af enkedrottningen, rådet och adeln.

Af fukt nästan fullkomligt utplånadt. Sigillen i rödt vax i trädosor, hängande på långa snören af blått och gult silke.

Af samma beslut på papper ett fragment.

1668.

Riksens ständers beslut och förordning om banken, odat. Papper, med adels, presters och borgares underskrifter samt en del häraders sigiller.

N:o 59. 1668.

- a) Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 22 September; sex skrifna blad. Undertecknadt af enkedrottningen, rådet och adeln. Är genom fukt nästan fullkomligt urblekt. Sigillen såsom n:o 58.
- b) Bi-afsked eller rikets ständers slut och afsked rörande åtskilliga ekonomiska ärenden; dat. Stockholm den 22 September. Sex skrifna blad. Sigillen såsom n:o 58. Dokumentet är nästan alldeles utplånadt.

1671.

Adelns i Östergötland Vestanstång beslut, dat. Skeninge d. 16 Mars — d:o Östanstång, dat. Norrköping d. 28 Mars.

Presterskapets i Östergötland Vestanstång beslut, Skeninge d. 16 Mars, hvari det öfriga presterskapet i Östergötland instämt. Alla på papper med underskrifter och sigiller.

Adelns i Blekinge och Christianstads län beslut, dat. Christianstad d. 7 April — presterskapets d:o — borgerskapets d:o — allmogens d:o, af samma dag; alla på papper med underskrifter (bomärken).

N:o 60. 1672.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 18 December. Sju skrifna blad. Underskrifter af enkedrottningen, rådet och adeln. Sigillen såsom N:o 58.

Samma beslut på papper, med presters och åtskilliga borgares underskrifter samt presternas, städernas och häradernas sigiller.

N:o 61. 1675.

Riksens ständers beslut, dat. Upsala den 25 September. Sex blad med rådets och adelns namnteckningar. Sigillen såsom N:o 58. Urkunden är skadad i hörnen.

Samma beslut på papper med presternas och några borgares underskrifter samt presternas och städernas sigiller.

1676.

Adelns i Stockholm förklaring om krigshjelp m. m., odat. Papper, med underskrifter.

Adelns från Upland och Södermanland svar på mötet i Södertelje d. 5 Aug. — Presterskapets d:0; begge på papper med underskrifter. Borgerskapets d:0 af d. 4 Aug. med underskrifter och städernas sigiller. Allmogens d:0 af d. 8 Aug. med häradernas sigiller.

Adelns svar på mötet i Mariestad, d. 29 Juli — presterskapets d:o — borgerskapets d:o; papper, underskrifter och sigiller. Allmogens d:o, med bomärken.

Adelns svar på mötet i Skara, d. 23 Sept. Papper med underskrifter och sigiller. — Presterskapets d:o med underskrifter.

Adelns i Elfsborgs län svar på mötet i Borås d. 21 Aug. — Presterskapets d:o. — Städerna Göteborgs, Alingsås och Borås d:o, — hvar för sig. Alla på papper med underskrifter och sigiller.

Adelns i Elfsborgs län och Dalsland svar på mötet i Alingsås d. 4 Oct. Papper med underskrifter. — Presterskapets d:o, d. 3 Oct. med underskrifter och sigiller. — Borgerskapets i Alingsås d:o, d. 4 Oct. med underskrifter. — Allmogens d:o, med sigill och bomärken.

Presterskapets i Kopparbergs län svar på mötet i Fahlun d. 26 Aug. Papper med underskrifter och sigiller. — Staden Fahluns och Bergslagens d:o; med sigiller. — Hedemora d:o — Säters d:o — med underskrifter.

Adelns i Finland bevillning på mötet i Åbo, d. 31 Aug. Papper med underskrifter och sigiller. Presterskapets d:o, d. 30 Aug., med underskrifter. Borgerskapets d:o, odat. med underskrifter och städernas sigiller.

Allmogens d:o, d. 31 Aug., med namn och häradernas insegel.

N:o 62. 1678.

Riksens ständers beslut, dat. Halmstad den 2 Mars. Fjorton skrifna blad, hvaraf 8 upptagas af rådets och adelns namnteckningar. Till större delen förderfvadt af fukt. Sigillen såsom N:o 58.

Samma beslut på papper, med presternas, borgarnes och åtskilliga bönders underskrifter, samt presternas, städernas och häradernas sigiller.

Archiv. meddel.

N:o 63. 1680.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 22 (?) November. Tolf skrifna blad; med rådets och adelns namnteckningar. Nästan helt och hållet utplånadt och på flera ställen uppfrätt af fukt. Sigillen såsom N:o 58.

Samma beslut på papper med presternas och borgarnes underskrifter, samt presternas, städers och häraders sigiller.

1682.

Rådets och ständernas förklaring (om konungens lagstiftande makt), dat. d. 16 Nov. Ofullständig; början felar. Papper, med rådets, adelns och presternas underskrifter och sigiller, borgares underskrift och städernas sigiller samt böndernas namn och häradernas sigiller.

Rådets och ständernas förklaring om 4 Cap. Kon. B. i landslagen, dat. d. 22 Nov. Papper, underskrifter och sigiller såsom föregående.

N:o 64.

1682.

- a) Kongl. Maj:ts råds och ständers försäkran på drottningens lifgeding och underhåll, dat. Stockholm den 27 November. Papper, i stor folio, underskrifter och sigill såsom föregående.
- b) Rådets och ständernas förklaring i anledning af några i 1660 års rådsprotokoll förekommande förklenliga yttranden om K. Carl Gustaf och hans testamente, dat. Stockholm den 19 December. Papper i stor folio; underskrifter och sigiller såsom föregående. Betydligt skadadt i ena hörnet.

N:o 65.

1683.

Riksdagsbeslutet, dat. Stockholm den 3 Januari 1683. Tjugufyra skrifna blad; med rådets och adelns underskrifter. Sigillen såsom N:o 58.

N:o 66.

1686.

a) Sekreta utskottets och samtliga ständernas svar på Kongl. Maj:ts sekreta proposition angående det inrikes väsendet; dat. Stockholm den 25 Oktober. Papper, stor folio; sex blad text, hvarefter följa adelns och presternas underskrifter och sigiller, borgarnes underskrifter med städernas sigiller samt böndernas namn (hvaraf några synas vara egenhändiga) med häradernas insegel.

b) Sekreta utskottets betänkande angående medlen till den store och svåre rikets gälds afhjelpande. Odat. men uppläst i rådet den 26 Oktober. Papper stor folio; 12 blad text, och 24 blad upptagande namn och sigill för 294 af adel och 53 prester samt 103 borgares underskrifter med deras städers insegel.

N:o 67. 1686.

- a) Riksdagsbeslutet, dat. Stockholm den 9 November. Aderton skrifna blad, hvaraf texten fyller något öfver nio; det öfriga upptages af rådets och adelns namnteckningar. Sigillen såsom n:o 58.
- b) Samma riksdagsbeslut; papper, stor folio; 14 blad text, och 23 blad med presternas underskrifter och sigiller, borgarnes underskrifter och städernas insegel, böndernas namn (af hvilka några synas vara egenhändiga) och häradernas sigiller.

N:0 68. 1689.

- a) Sekreta utskottets och ständernas svar på Kongl. Maj:ts sekreta proposition angående det inrikes väsendet, dat. Stockholm den 26 Februari. Sex skrifna pappersblad i stor folio, hvarefter följa 33 blad, upptagande adelns och presternas underskrifter och sigill, borgarnes underskrifter med städernas sigill samt häradernas insegel (af bönderna har endast talmannen undertecknat sitt namn).
- b) K. Maj:ts råds och ständers akt och beslut om kasserandet af åtskilliga i kongl. rådkammaren hållna protokoll om der förda mycket præjudicerliga och anstötliga tal emot konungens höga rätt och välde samt dess rikes rätta styrelse, dat. Stockholm den 14 Mars. Papper; texten upptager fyra blad. Akten är undertecknad och beseglad af rådet, samt af ständerna såsom n:o 68 a). Stor folio.

N:o 69. 1689.

- a) Riksdagsbeslutet, dat. Stockholm den 19 Mars. Tio blad text; hvarester följa 10 blad, upptagande rådets och adelns namnteckningar. Sigillen såsom n:o 58.
- b) Samma beslut. Papper; stor folio; tretton blad text, hvarpå följa de ofrälse ståndens underskrifter och sigill, såsom på n:o 68 a).

N:o 70.

Sekreta utskottets och samtliga ständernas svar på Kongl. Maj:ts sekreta proposition angående det inrikes väsendet, dat. Stockholm den

13 November. Papper, stor folio; tretton blad text. Underskrifter och sigiller såsom n:o 68 a).

1693.

N:o 71.

- a) Riksdagsbeslutet, dat. Stockholm den 20 November. Aderton blad, hvaraf de sex första innehålla sjelfva texten. Underskrifter af rådet och adeln. Sigillen, i svart vax i svarta trädosor, hafva varit fästade på svarta snören, men äro bortfallna.
- b) Samma beslut. Papper, stor folio. Sju blad text, hvarpå följa de tre ofrälse ståndens namnteckningar och sigill såsom på n:o 68 a).

N:o 72. 1697.

- a) Riksdagsbeslutet, dat. Stockholm den 29 November. Aderton blad, deraf 7 upptaga sjelfva beslutet. Underskrifterna af enkedrottning Hedvig Eleonora och rådet samt adeln. Sigillen hafva varit fästade på svarta snören, men äro frånfallna.
- b) Samma beslut; papper, stor folio; tolf blad text, hvarpå följa de tre ofrälse ståndens underskrifter och sigiller såsom på n:o 68 a).

N:o 73.

- a) Kongl. Maj:ts ständers utskotts beslut, datum Stockholm den 8 Juni. Fyra skrifna blad, hvaraf texten upptager något mer än två. Underskrifter af adeln (icke rådet). Blått pappersband. Sigillen i rödt vax i träkupor på långa snören af blått och gult silke.
- b) Samma beslut. Papper; stor folio, 13 blad, hvaraf något mer än två upptagas af texten, det öfriga af presternas namnteckningar och sigill, borgarnes underskrifter med städernas sigill samt böndernas namn med häradernas sigill.

N:o 74. 1719.

Riksens ständers valakt för drottning Ulrika Eleonora; dat. d. 21 Febr. Sexton blad, hvaraf texten upptager sju. Underskrifter af rådet och de tre högre stånden; för bönderna äro häraderna uppräknade men endast talmannens namn undertecknadt; sigillen i rödt vax i bleckdosor, hängande i fyra par långa, blå och gula silkessnören. Skinnband.

N:o 75.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 30 Maj. Åtta blad text, hvarefter följa namnteckningar af rådet och de tre högre stånden, allt i pressadt skinnband. Sigillkupor af bleck med rödt vax på långa snören af gult och blått silke.

N:o 76.

Riksens ständers valakt för K. Fredrik, dat. d. 24 Mars. Tolf blad, hvaraf texten upptager fem. Undertecknad af alla fyra stånden (rådets och landtmarskalkens underskrifter fela). Under de tre ofrälse talmännens namn äro sigill tryckta på pergamentet; men inga andra.

N:o 77. 1720.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 7 Juli. Elfva blad text och elfva blad med rådets och de fyra ståndens namnteckningar. Blått pappersband. Fyra sigillkupor af bleck med rödt vax utan insegel, på snören af blått och gult silke.

N:o 78. 1723.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 17 Oktober. Elfva blad text, samt rådets och de tre högre ståndens namnteckningar. Blått pappersband. Fyra tomma bleckkupor på snören af blått och gult silke.

N:o 79. 1727.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 5 Augusti. Sju blad text jemte rådets och alla ståndens namnteckningar. Blått pappersband. Fyra tomma trädosor på snören af gult och blått silke.

N:0 80.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 19 Juni. Nio blad text.

Obs. Riksdagsbesluten 1731-1772 hafva rådets och alla fyra ståndens underskrifter, men inga sigill; de äro häftade i blå pappersband.

N:0 81. 1734.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 14 December. Tolf blad text.

N:o 82. 1739.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 19 April. Femton blad text.

N:o 83.

1741.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 22 Augusti. Sju blad text.

N:o 84.

17±3.

- a) Riksens ständers valakt, hvarigenom hertig Adolf Fredrik förklaras för Konglig Höghet och efterträdare på den kongl. svenska thronen; dat. d. 23 Juni; undertecknad af rådet och samtliga ständerna, utan sigill; tretton blad, hvaraf tre innehålla texten; pappband.
- b) Samma valakt, undertecknad af riksens råd och de fyra talmännen, beseglad med riddarhusets, Upsala domkapitels, Stockholms stads och Uplands lagsagas sigiller i silfverkupor, hängande på snören af guld- och silfvertrådar med dylika fransar. Tre skrifna blad, blått sammetsband.

N:o 85.

1743.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 12 September. Sjublad text.

N:o 86.

1746.

Riksens ständers allmänna förklaring om trohet mot Adolf Fredrik och hans manliga bröstarfvingar; dat. d. 3 Dec. Underskrifven af riksens råd och alla fyra stånden. Elfva blad, hvaraf ett inrymmer texten.

N:o. 87.

1747.

Riksens ständers beslut, dat. Stockholm den 14 December. Tolf blad text.

N:o 88.

1752.

Riksens ständers beslut dat. Stockholm den 4 Juni. Fjorton blad text.

N:o 89.

1756.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 21 Oktober. Sexton blad text.

N:o 90.

1762.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 21 Juni. Elfva blad. text

N:o 91.

1766.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 15 Oktober. Tolf blad text.

N:o 92.

1770.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 30 Januari. Tie blad text.

N:o 93.

1772.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 8 September. Åtta blad text.

N:o 94.

1779.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 26 Januari. Aderton blad text. Underskrifter af rådet och alla stånden. Rådets och adelns sigiller påtryckta pergamentet. Blått pappband.

N:o 95.

1786.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 23 Juni. Sju blad text; underskrifter och sigill såsom n:o 94. Blått pappband.

N:o 96.

1789.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 28 April. Fyra blad text; underskrifter och sigill såsom n:o 94. Blått pappband.

N:o 97.

1792.

- a) Biafsked till riksdagsbeslutet, afhandladt och faststäldt vid riksdagen i Gefle den 23 Februari. Underskrifvet af konungen och de tre ofrälse ståndens talmän. Tre blad text. Genomdraget med blå och gula silkessnören och försegladt med stora rikssigillet i trädosa.
- b) Riksens ständers beslut, datum Gefle den 24 Februari. Fyra blad text. Underskrifter af riksdrotset, riksmarskalk och de fyra stånden. Adelns sigiller tryckta på pergamentet; beslutet dessutom bekräftadt med stora rikssigillet i trädosa hängande på blått och gult silkessnöre.

N:o 98.

1800.

Riksens ständers beslut, datum Norrköping den 15 Juni. Blått pappband. Tio blad text. Underskrifter af riksdrotset, riksmarskalk och de fyra stånden. Adelns sigiller på pergamentet.

. N:o 99. 1809.

Riksens ständers beslut, hvarigenom de förklara K. Gustaf Adolf och hans bröstarfvingar förlustige Sveriges krona och regering; dat. d. 10 Maj. Två blad text. Underskrifvet och besegladt af riksdrotset, riksmarskalk och de fyra ståndens ledamöter, hvilkas sigiller äro tryckta på pergamentet. Inbundet i blått sammetsband med fyra sigill (ridderskapet och adelns, presteståndets, borgareståndets och Uplands lagsagas) i silfverkupor på snören af guld och silke med guld- och silkesfransar.

N:o 100.

Riksens ständers valakt för prins Christian August, att efter nu regerande konungs död krönas och hyllas till Sveriges konung; dat. 28 Aug. Två blad text; underskrifven af de fyra ståndens ledamöter; sigill och band lika med n:o 99.

N:o 101.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 2 Maj. Trettiosex blad text. Underskrifvet af de fyra ståndens ledamöter, hvilkas sigiller äro tryckta på pergamentet. Blått pappband.

N:o 102.

Riksens ständers valakt, hvarigenom fursten af Ponte-Corvo, Johan Baptist Julius Bernadotte, utkoras till Svea rikes kronprins; dat. 21 Aug. Två blad text. Underskrifter, sigill och band lika med n:0 100 (med den skilnad att bondeståndets sigillkupa här har Håbo härads insegel).

N:o 103.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 12 November. Tolf blad text. Underskrifter och sigiller såsom n:o 101. Blått pappband.

N:o 104.

Riksens ständers beslut, datum Örebro den 18 Augusti. Aderton blad text. Underskrifter och sigiller såsom n:o 101. Blått pappband.

No. 105

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den (öppet rum för dag och månad). Trettiotre blad text. Underskrifter och sigiller såsom n:o 101. Blått sammetsband med rikssigillet i silfverkupa hängande på silkessnören med guldfransar.

N:o 106.

1818.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 21 Juli. Fyratiofyra blad text. Underskrifter och sigiller såsom n:o 101. Blått sammetsband.

N:o 107.

1823.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 22 December. Sextionio blad text. Underskrifter, sigiller och band såsom n:o 106.

N:o 108.

1830.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 19 Mars. Sextioåtta blad text. Underskrifter, sigiller och band såsom n:o 106.

N:o 109.

1835.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 27 Maj. Sextio blad text; underskrifter, sigiller och band såsom n:o 106.

N:o 110.

1841.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 16 Juni. Fyratiotvå blad text; underskrifter, sigiller och band såsom n:o 106.

N:o 111.

1845.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 24 Maj. Trettionio blad text; underskrifter, sigiller och band såsom n:o 106.

N:o 112.

1848.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 24 Oktober. Tjugusju blad text; underskrifter, sigiller och band såsom n:o 106.

N:o 113.

1851.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 4 September. Tjugusex blad text; underskrifter, sigiller och band såsom n:o 106.

N:o 114.

1854.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 5 December. Tjugusex blad text; underskrifter, sigiller och band såsom n:o 106. N:o 115.

1858.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 10 Mars. Trettioser blad text; underskrifter, sigiller och band såsom n:o 106; men bönderna hafva icke tryckt några sigill under sina namn.

N:o 116.

1860.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 30 Oktober. Trettio blad text; underskrifter, sigiller och band såsom n:o 115.

N:o 117.

1863.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 8 December. Trettiosex blad text; underskrifter, sigiller och band såsom n:o 115.

N:o 118.

1866.

Riksens ständers beslut, datum Stockholm den 22 Juni. Trettiosju blad text; underskrifter och band såsom föregående; hvarken borgare eller bönder hafva tryckt sigill under sina namn.

N:o 119.

1867.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 16 Maj 1867.

Obs. Detta och följande riksdagsbeslut äro skrifna på papper, underskrifne af begge kamrarnes ledamöter, men icke beseglade, inbundua i blå skinnband.

N:o 120.

1868.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 16 Maj 1868.

N:o 121.

1869.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 15 Maj 1869.

N:o 122.

1870.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 14 Maj 1870. N:o 123.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagfima riksmöte, som börjades den 16 Januari och slutades den 20 Maj 1871.

N:o 124. 1872.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 16 Maj 1872.

N:o 125.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 26 Maj 1873.

N:o 126.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 22 Maj 1874:

N:o 127.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som började den 15 Januari och slutades den 26 Maj 1875.

N:o 128.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 17 Maj 1876.

N:o 129.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 25 Maj 1877.

N:o 130.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 25 Maj 1878.

N:o 131. 1879.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 21 Maj 1879.

N:o 132.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 15 Maj 1880.

N:o 133.

1881.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 15 Januari och slutades den 29 April 1881.

N:o 134.

1882.

Sveriges riksdags beslut å det i Stockholm hållna lagtima riksmöte, som börjades den 16 Januari och slutades den 22 Maj 1882.

Förteckning öfver i Riks-Archivet förvarade Ministeriella handlingar.

IV. BRANDENBURGICO-BORUSSICA1).

Antal volumer.		I. Handlingar angående Svenska Beskickningar	År.	
		till Brandenburg och Preussen.		
1	fol.	Grefve Henrik Matthias von Thurns och Joa-		
		chim Transches bref till Kongl. Maj:t	1631	
1	20	Joachim Transches ²) bref till Kongl. Maj:t	1632	
2	D	Legaten Grefve Johan Oxenstiernas samt Kom-		
		missarierne vid den Pommerska gränstraktaten		
		Frih. Arvid Forbus', Johan Nicodemi-Lillie-		
		ströhms ²) och Henrik von Schwallenbergs		
		bref till Kongl. Maj:t ³)	1650-1651	
1	20	Kommissarierne Frih. Arvid Forbus', Johan Ni-		
		codemi-Lillieströhms?) och Henrik von Schwal-		
		lenbergs bref till Kongl. Maj:t	1652-1653	
2	n	Residenten Bartholomeus Wolfsbergs bref till		
		Kongl. Maj:t	1655-1658	
1	n	Densammes bref till Rådet	1656	
1	»	Kongl. Maj:ts bref till densamme	1655-1658	
1	×	Generalen Grefve Christopher Delphicus Dohnas		
		bref till Kongl. Maj:t	1661	
1	×	Pommerske Kansleren Henrik Coelestinus von		
		Sternbachs bref till Kongl. Maj:t	1662	
1	n	Sekreteraren Esaias Pufendorfs') bref till Kongl.		
		Maj:t	1662-1663	

Denna förteckning är upprättad 1857 af dåvarande Aktuarien D:r R. M. Bowallius samt reviderad 1883 af Förste Amanuensen Frih. B. Taube.
 Från honom finnas äfven bref till Riks-Kansleren Axel Oxenstierna uti

Oxenstiernska samlingen i Riks-Archivet.

^{*)} Brefven Mars-Juni 1650 äro äfven undertecknade af den i Juni s. å. aflidne Kommissarien Sebastian Hempel.

⁴⁾ Från honom finnas äfven bref till Rike-Kansleren Erik Oxenstierna uti Oxenstiernska samlingen i Riks-Archivet.

⁵) Från honom finnas äfven bref till Riks-Kansleren Magnus Gabriel De la Gardie uti De la Gardieska samlingen i Riks-Archivet.

_			
1	ntal umer.		År.
1	fol.	Pommerske Vice-Gouvernören Frih. Paul Wirtz' bref till Kongl. Maj:t	1664
1))	Residenten Herman Wolfradte') bref till Kongl. Maj:t	1666-1669
2	»	Pommerska Regeringsrådet Herman Wolfradts bref till Kongl. Maj:t	1671-1672
1	æ	Envoyéen Berndt Christian Wangelins ¹) bref till Kongl. Maj:t	1672-1673
1	»	Generalen Conrad Mardefelts 1) och Envoyéen Berndt Christian Wangelins bref till Kongl.	
		Maj:t	1673
1	B	Envoyéen Berndt Christian Wangelins bref till Kongl. Maj:t	1674
1	»	Densammes beskickningshandlingar (concepter och ankomna bref)	
1	»	Pommerske Kansleren Herman Wolfradts bref till Kongl. Maj:t	1682
2	»	Envoyéen Eberhard von Graffenthalls bref till	1683-1687
1	,	Kongl. Maj:t	
1	ຶ່	Envoyéen Peter Mackliers bref till Kongl. Maj:t Envoyéen Fredrik Wilhelm Horns ²) bref till	1688
•	~	Kongl. Maj:t	1689-1690
1		Kommissions-Sekreteraren Justus Henrik Stor-	1687-1693.
		rens bref till Kongl. Maj:t	
2	»	Envoyéen Anders Leijonstedts ³) och Residenten Justus Henrik Storrens bref till Kongl. Maj:t, Kongl. och Statsrådet Grefve Piper samt	
	İ	Kansli-Collegium4)	1698-1700
1	n	Residenten Justus Henrik Storrens bref till Kongl. Maj:t och Rådet ⁴)	1697-1702
1	»	Ambassadören Frih. Johan Rosenhanes ⁵) och	
	1	Envoyéen Anders Leijonstedts bref till Kongl.	!
	1	Maj:t, Kongl. och Statsrådet Grefve Piper samt Kansli-Collegium ⁶)	1704-1707

¹⁾ Från honom finnas äfven bref till Riks-Kansleren Magnus Gabriel De la

Gardie uti De la Gardieska samlingen i Riks-Archivet.

3) Hit äre lagda några få bref från efterträdaren, Plenipotentiarien Grefve Fredrik Christopher Dohna April och Maj 1690.

3) Dessa band innehålla äfven Leijonstedts särskilda bref 1698—1700.

Dessutom 1 vol. dupletter in fol.
 I detta band finnas äfven Rosenhanes särskilda bref 1704—1707.

⁶⁾ Dessutom 3 vol. dupletter in qv.

	Antal lumer.	·	År.
1	fol.	Envoyéen Anders Leijonstedts bref till Kongl. Maj:t samt Kongl. och Statsrådet Grefve Piper ¹)	1704-1710
1	qv.	Densammes bref till Kansli-Collegium och Kan- sli-Presidenten]
1	æ	Kommissions-Sekreteraren Nils Brunells (Örn- crona) bref till Kongl. Maj:t och Ombudsrådet	
1		Frih. von Müllern Densammes bref till Kansli-Collegium	1710-1714
. 1	fol.	» concepter	1110-1114
1	qv.	Kongl. Maj:ts, Kansli-Collegii med fleres bref	
2	fol.)	till densamme	!
i	qv.∫	Envoyéen Frih. Carl Gustaf von Frisendorffs bref till Kongl. Maj:t och Ombudsrådet Frih.	
I	• 1	von Müllern ²)	1712-1715
. 1	fol.	Densammes bref till Kansli-Collegium och Kan-	1.12
1		sli-Presidenten)
2		Densammes registratur	1712-1713
1	α	Densammes registratur	1790 1794
1	qv.	Densammes bref till Kansli-Presidenten	1120-1124
	fol.	» berättelse om sin beskickning	1724
1		Kommissions-Sekreteraren Erik Matthias von	1720-1724,
_		Nolckens bref till Kansli-Collegium	1728-1729
	qv. fol.	Densammes bref till Kansli-Presidenten Kommissions-Sekreteraren Erik Matthias von	1724-1730
1	101.	Nolckens och Envoyéen Otto Wilhelm	
•		Klinckowströms bref till Kongl. Maj:t	1726
1	»	Envoyéen Otto Wilhelm Klinckowströms bref	
		till Kongl. Maj:t	1727
1	w C	Densammes och Kommissions-Sekreteraren Erik	1700
1)	Matthias von Nolckens bref till Kongl. Maj:t Envoyéen Otto Wilhelm Klinckowströms bref	1728
•	•	AND Trained Maria	1700 1791
2	D	Densammes bref till Kansli-Presidenten	1796 1791
2		" COHCODICI III "	
1	»	» öfriga beskickningshandlingar	1726-1729

¹⁾ För åren 1708—1710 blott några få bref. Deremot finnas 2 vol. dupletter in qv., hvilka komplettera brefsamlingen in fol. för dessa år.

in qv., nvilka komplettera oreisamingen in 101. 101 dessa ar.

3) Dessutom 1 vol. dupletter in qv. för år 1713.

Från Envoyéen i Paris, Frih. Erik Sparre, hvilken i Maj 1714 sändes i en tillfällig beskickning till Berlin m. fl. Tyska hof, finnas några bref i samlingen »Gallica». Likaledes från Envoyéen Frih. Johan Reinhold von Trautvetter några bref från Berlin Nov. 1719 i samlingen »Polonica».

	ntal umer.		År.
2	fol.	Kommissions-Sekreteraren Frih. Paul Gammal Ehrencronas bref till Kongl. Maj:t och Kan-	
G		sli-Collegium	1731-1739
2	qv. fol.	Ministern (från 1741 Envoyéen) Carl Ruden-	
J		schölds1) bref till Kongl. Maj:t och Kansli-	1739-1747
7		Collegium	J
1		Ambassadören Grefve Carl Gustaf Tessins bref till Kongl. Maj:t	
		Densammes bref till Kansli-Presidenten	J
		Envoyéen Frih. Gustaf Wilhelm von Höpkens bref till Kongl. Maj:t och Kansli-Collegium	1747-174
		Densammes bref till Kansli-Presidenten?)	
	fol.	Kommissions-Sekreteraren Grefve Carl Wilhelm von Dübens bref till Kansli-Collegium Envoyéen Gustaf Wulfvenstiernas bref till	1748-1749
*	~	Kongl. Maj:t3)	
1	qv.)		1749-175
6	fol.	Densammes orer till Kansil-Presidenten.)	1
1	» ´	» » Kansli-Collegium4)	J
1	w	Envoyéen Grefve Carl Julius Bernhard von Boh- lens bref till Kongl. Maj:t och Kansli-Colle- gium ⁵)	}1764-1766
1	»	Densammes bref till Kansli-Presidenten))
1	u	Envoyéen Otto Jakob Zöge von Manteuffels bref till Kongl. Maj:t	1500 155
	»	Densammes bref till Kansli-Presidenten)	1,00-111
1	n	» » Kansli-Collegium ⁸)	J
7	33	Envoyéen Frih. Otto Jakob Zöge von Manteuf- fels ⁹) depecher	1773-1779

¹⁾ Deribland äfven General-Löjtnanten Frih. Gustaf Zülichs bref till Kongl. Maj:t 1740. Rudenschölds concepter förvaras i Upsala Bibliothek. ²⁾ Deribland äfven några bref från Kommissions-Sekreteraren Grefve Carl Wilhelm von Düben 1748.

8) Deribland äfven ett bref från Öfversten Frih. Ulrik Scheffer 1750.

⁴⁾ Deribland äfven bref från Kommissions-Sekreteraren Frih. Gustaf Adam von Nolcken 1757.

⁵⁾ Deribland äfven bref fr. Kommissions-Sekreter. Ephraim Axelsson 1766. » 1765—1766.

Nile Gramsdorff 1771. » ett par bref fr.

⁶⁾ 7) 8) 9) » ett bref fr. Ephraim Axelsson 1768. 30 » depecher » Carl Ehrenfried con Carisien 1773-1774.

	ntal lumer.		År.
2	fol.	Chargé d'affaires Carl Ehrenfried von Carisiens depecher	1779-1782
1	n	Envoyéen Frih. Gustaf Johan Ehrensvärds') depecher	1782-1783
2	»	Chargé d'affaires Carl Ehrenfried von Cari- siens depecher	1783-1784
2	D	Envoyéen Gresve Fredrik Adolf Löwenhielms	1784-1785
1	D	depecher	1785-1786
i	D	Envoyéen Grefve Fredrik Adolf Löwenhielms2)	
1	D	depecher Densammes och Chargé d'affaires Carl Jakob	1786-1787
8	n	von Schlaffs beskickningshandlingar Envoyéen Carl Ehrenfried von Carisiens ³) de-	1784-1787
1		pecher Densammes berättelse om Preussen	1787-1794 1793
3	»	Chargé d'affaires Carl Gustaf von Brinckmanns depecher	1794-1796
2		Envoyéen Frih. Carl Gustaf Schultz von Asche- radens ⁴) depecher	1796-1798
1	,	Envoyéen Lars von Engeströms ⁵) depecher	
2	, a	Densammes och Chargé d'affaires Samuel Nic-	2.00
-		las Casströms depecher	1799-1800
1		Öfverste-Kammarjunkaren Carl Göran Bondes	
	l	depecher	1801
3	u	Envoyéen Lars von Engeströms och Chargé	
		d'affaires Carl Gustaf von Brinckmanns de- pecher	4004 4000

¹⁾ Deribland äfven depecher från Hofmarskalken Sten Abraham Piper 1782.

²) Deribland äfven depecher från Kammarherren Frih. Fredrik Ulrik ron Friesendorff i Oktober och November samt från Ministern Carl Ehrenfried von Carisien i December 1786.

³⁾ Depecherns 30 Sept.—27 Okt. 1787 äro daterade Quedlinburg. Åtskilliga depecher s. å. äro undertecknade af Kommissions-Sckreteraren Erik Bergstedt. Jan. och Juni 1791 finnas ett par depecher af Kommissions-Sekreteraren Frih. Gustaf Erik Ruuth och i Juni s. å. en d:o af Ministern Per Olof von Asp. För Mars 1792 en d:o af Lars von Engeström.

⁴⁾ Deribland några depecher från Öfversten Frih. Hugo Hamilton 1796—1797 samt från Chargé d'affaires Carl Gustaf von Brinckmann 1797.

⁵) Deribland depecher från Chargé d'affaires Samuel Niclas Casström.

	ntal umer.		Är.
3	fol.	Chargé d'affaires Carl Gustaf von Brinckmanns¹)	1804-1806
1	1)	Öfversten Herman Fredrik Christian von Engel- brechtens depecher	1807
1	n	Envoyéen Carl Gustaf von Brinckmans de-	1807-1808
4	n	pecher	1810-1813
		Från Beskicknings-Archivet i Berlin år 1869 öfverlemnadt:	•
2	w	Envoyéen Genserik Brandels ³) och Chargé d'af- faires Bernhard Emanuel Rosenblads con- cepter	} }1826-1827
2))	Depecher och bref till desamme	J
1	»	Envoyéen Genserik Brandels ³) och Chargé d'affaires Grefve Anton Reinhold Wrangels concepter	1829
1))	Danashar och hvof till danamma) ·
3	»	Envoyéen Genserik Brandels³) concepter	1820-1820
3	»	Depecher och brei till densamme	J
1	» »	Envoyéen Genserik Brandels ³) och Chargé d'af- faires Adam Lövenskiolds concepter	1833
1	"	Chargé d'affaires Adam Lövenskiolds concepter	}
1	"	Depecher och bref till densamme	1834
î	»	Envoyéen Frih. Constantin D'Ohssons och	í .
		Chargé d'affaires Adam Lövenskiolds con- cepter	1835-1837
3	»	Depecher och bref till desamme	,
5	»	Envoyéen Frih. Constantin D'Ohssons ⁴) con-	1
10	n	cepter Depecher och bref till densamme	1838-1847

¹⁾ År 1805 finnas inga dopecher från och med 25 Juni till och med 7 Augoch blott en enda för Nov. — År 1806 saknas depecher från och med 4 Maj till och med 9 Okt.

2) Deribland depecher från Legations-Sekreteraren Frih. Nils Fredrik Palmstierna 1813.

4) Envoyéen Frih. D'Ohssons concepter aro daterade Dresden 31 Aug.—28 Sept. 1835, 11 Sept.—2 Okt. 1836 och 21—22 Apr. 1844.

³⁾ Don äfvon hos Konungen af Sachson ackrediterade Envoyéen Brandels concepter äro daterade Dresden för tiden 21 Aug.—18 Sept. 1826 och 20 Okt.—10 Dec. 1829, Leipzig 18—22 Dec. 1829 samt Dresden 28 Juli—20 Sept. 1830, 13 Juli—14 Aug. 1831 och 21 April—12 Maj 1833.

, -	ntal umer.	и.	År.
		Öfriga handlingar.	
3	fol.	Förhandlingar mellan Sverige och Brandenburg	1572-1700
9	n	» » » Preussen	1701-1813
1	»	Äldre förteckningar öfver förhandlingar mellan	
		Sverige och Brandenburg	1612-1699
; 1	D	Fördrag mellan Sverige och Brandenburg. Co-	1627-1699
1	b	pior ¹)	
í .	»	Handlingar angående allianserna mellan Sverige	1100-1102
•		och Brandenburg	
1	39	Handlingar angående Sveriges eventuella rätt	_ 333
;		till Hinter-Pommern, Camin, Neumark m. m.	1653-1740
1	W	Handlingar angående Brandenburgska Kommis-	
!		sionen i Damm och Colbatz	1684-1685
1		Handlingar ang. Brandenburgska Kommissionen	1696
1		Protokoll vid » »	1698-1699
1	»	Konferensprotokoll vid » »	,
	"	(med Envoyéen Grefve Fredrik Christopher	
1		Dohna)	1698
1	n	Protokoll och handlingar angående konferenserna	1000
		med Envoyéen Grefve Carl Wilhelm von	
İ		Finckenstein ²)	
1		Protokoll och handlingar angående konferen-	
		serna med Envoyéen J. F. von Rohd	1747-1748
1	10	Handlingar angående fredsunderhandlingarna i	
1	3	Hamburg och krigsfångars utvexling Handlingar angående Envoyéen Grefve von	1762
1	я	Nostitz' betjent, som blifvit arresterad	1775
1	n a	Handlingar angående Svenska Pommerns öfver-	1779
•	-	lemnande till Preussen	1815
1	D	Svenske Konsulers i Preussen depecher	1790-1811
1	n	Handlingar från Svenska och Norska konsula-	
		tet i Berlin	1831-1851
1	D	Handlingar angående postförbindelserna mellan	
		Sverige och Preussen	1815-1852
			'

Originaltraktatorna förvaras i Riks-Archivet i en särskild samling.
 Den 28 April 1726 hölls gemensam konferens med Preussiske Envoyéen Frih. Fredrik von Bülow samt Franske och Engelske Envoyéerne, men protokollet deröfver förvaras i samlingen "Gallica». Några äldre, korta konferensprotokoll äre inlagda bland vederbörande Brandenburgske och Preussiske Envoyéers memorial och noter.

Antal volumer.	•	År.
2 10	Kurfurstars och Kurfurstinnors af Brandenburg originalbref till Svenska konungahuset Kurfursten Georg Wilhelm 1624, 1629. Kurfurstinnan Elisabet Charlotte 1655, 1657-1658. Kurfursten Fredrik Wilhelm 1643, 1649, 1654-1658, 1660-1674, 1678, 1680,	
	1682-1687. Kurfurstinnan Louise 1656. Kurfurstinnan Dorothea 1673, 1689. Kurfursten Fredrik III 1688-1690, 1693- 1695, 1697-1701.	
7 »	Konungars och Drottningars af Preussen originalbref till Svenska konungahuset	1701-1813
1 »	1800-1809, 1813. Drottning Louise 1801-1802, 1807. Icke regerande medlemmars af Preussiska konungahuset originalbref till Svenska konunga-	
1 »	huset Markgrefvars af Brandenburg-Schwedt original- bref till Svensks konungshuset Markgrefvars af Brandenburg-Ansbach original-	1705-1783 1720-1782
2 »	bref till Svenska konungahuset	1656-1805 1654-1767

Antal volumer.		År.
1 fol.	Brandenburgska Beskickningens i Stockholm memorisl och noter	1625-1700
4 »	1698-1700.	1701-1813
	Grefve Carl Wilhelm von Finckenstein 1744-1746. J. F. von Rohd 1746-1749, 1752-1753. Von Maltzahn	

Antal volumer.		År.
	Grefve Wilhelm de Lepell	•
	Fredrik de Tarrach 1797-1805, 1807- 1808, 1810-1813. Grefve Kalkreuth	

MEDDELANDEN

prån

SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIFNA AF

OARL GUSTAF MALMSTRÖM.

VIII.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1884.

			-	
	•			
•				
		•		
! -				
·				

MEDDELANDEN

PRÅN

SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIPNA AP

OARL GUSTAF MALMSTRÖM.

VIII.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1884.

. • . •

Årsberättelse för år 1883.

Till Konungen.

Till åtlydnad af föreskriften i 3:dje § 10:e mom. af den för Riksarchivet nu gällande nådiga instruktion får jag härmed afgifva underdånig berättelse om Riksarchivets skick och om hvad under det förflutna året 1883 timat i afseende på archivaliernas tillväxt och deras anlitande samt fortgången af tjenstemännens arbeten.

På Riksarchivets hus hafva genom Öfverintendents-embetets försorg åtskilliga arbeten under året blifvit verkstälda, afseende att minska farorna i händelse af eldsvåda. Vinden, som förut bildade ett sammanhängande rum, uppfyldt af hyllor och tryckt eller skrifvet papper, har genom uppförande af tvänne murar blifvit afdelad i tre rum, som genom järndörrar skiljas från hvarandra, så att, om eld skulle intränga genom taket, den icke genast kan sprida sig öfver hela vinden; en stor del af der förvarade pappersmassor har blifvit bortförd, sedan dels Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref af den 26 Januari 1883 tilllåtit att åtskilliga gamla trycksaker, af hvilka en del

förvarades på vinden, skulle få från Riksarchivet aflemnas, dels Kommerse-kollegium låtit afhemta en rest af sina archivalier, som legat qvar på Riksarchivets vind sedan den tid, då detta hus innehades af Kommerse-kollegium. Fönsterna på den gafvel, som vetter åt tryckeribolaget P. A. Norstedt et söners tomt, äfvensom fönsterna öfver Riksarchivets norra flygel hafva blifvit försedda med järnluckor; hyllorna i arbetsrummen hafva blifvit genom plåtbeklädnad bättre än förut isolerade från eldstäderna, och i förstugan har ett brandskåp blifvit anbragt för att kunna, i händelse af behof, ögonblickligt alarmera brandcorpsen. På nordöstra sidan hafva fönsterna i mellanvåningen, som ej förmådde utestänga regnet, undergått en nödtorftig reparation.

För att bereda ökadt utrymme inom Riksarchivets n. v. lokaler har Eders Kongl. Maj:t, såsom nyss antyddes, under den 26 Januari 1883 i nåder tillåtit. att vissa upplag af tryckalster, som från äldre tider förvarats i Riksarchivet, men icke egentligen kunde anses såsom archivalier, finge från Riksarchivet afsöndras, dels genom försäljning, dels genom öfverlemnande till andra offentliga institutioner. Verkställigheten häraf har till en del försiggått under år 1883. Det utrymme, som härigenom vunnits, har förnämligast varit på vinden, der man efter min öfvertygelse bör till minskande af eldfara, så vidt möjligt är, undvika att åter hopa för stora pappersmassor och derföre icke annat än i nödfall begagna allt det utrymme, som nu blifvit frigjordt. Vidare komma åtskilliga hyllor i de af Riksarchivet disponerade hvalfven under Kongl. slottet att blifva lediga, när Justitiedepartementet af Eders Kongl. Maj:ts kansli blifver i tillfälle att, enligt föreskriften i nyss nämnda nådiga bref, öfvertaga der förvarade lager af årstrycket och Svensk författningssamling. Härigenom blifver möjligt att dit förflytta några, mindre ofta behöfliga, archivalier, som nu förvaras i Riksarchivets hus, och att sålunda med ett eller annat år aflägsna den tidpunkt, då detta ej kan emottaga mera.

I sammanhang med nyss nämnda nådiga beslut af den 26 Januari 1883 om utsöndring af åtskilliga i Riksarchivet förvarade tryckalster, har Eders Kongl. Maj:t i nåder täckts uppdraga åt mig att uppgöra och Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställa förslag till bestämmelser angående den utgallring ur Riksarchivet af öfverflödiga archivalier, som kan finnas af omständigheterna påkallad eller ändamålsenlig. För att med större säkerhet kunna fullgöra detta uppdrag har jag genom Kongl. Utrikes-departementet erhållit upplysningar om de bestämmelser, som i detta afseende gälla i åtskilliga främmande länder; hvarjemte jag från öfriga expeditioner af Eders Kongl. Maj:ts kansli begärt uttalanden derom, hvilka af de från dem till Riksarchivet aflemnade handlingar kunna anses blifva inom längre eller kortare tid för administrationen och rättskipningen öfverflödiga. Yttranden härom hafva ännu icke från alla expeditioner ankommit.

Archivaliernas tillväxt under det förflutna året framgår af de underdånigst bilagda specificerade förteckningar. Den ordinarie genom leveranser från Eders Kongl. Maj:ts kansli (Bil. A) har utgjort 8 originalförordningar och 238 volymer, af hvilka Justitie-departementet lemnat 4, Justitie-revisionen 95, Finans-departementet 83 och Ecclesiastik-departementet 56. Om den ordinarie tillväxten sålunda varit mindre än under de närmast föregående åren, så har den extra-

ordinarie varit så mycket större och uppgått till 730 band, bundtar och fasciklar, hvaraf 640 aflemnats från Kongl. Statskontoret och 44 från Kongl. biblioteket. Vigten och värdet af de sålunda åt Riksarchivet förvärfvade archivalierna framgår af den specificerade förteckningen (Bil. B), der också uppräknas de gåfvor, med hvilka enskilde gifvare äfven under detta år välvilligt riktat Riksarchivets samlingar.

Den sedan några år pågående och i förra årsberättelsen omtalade afskrifningen af de i Kongl. Danska Geheimearchivet förvarade s. k. Sturehandlingarne har blifvit fortsatt. Af dessa handlingar har Riksarchivet under år 1883 såsom lån från Geheimearchivet fått mottaga två nya sändningar, den nionde och tionde, af hvilka den förra efter handlingarnes afskrifning och kollationering blifvit till Geheimearchivet återstäld.

Från Riksarchivet hafva ock under det gångna året några archivalier blifvit aflemnade, nämligen till Krigsarchivet, som på grund af Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 21 November 1879 fått från Riksarchivet emottaga 75 volymer och en mängd lösa handlingar samt 193 kartor och ritningar, jämte en cahier med dylika mindre rörande Estland och Lifland.

Riksarchivets boksamling har under året vunnit tillväxt, dels genom köp, så vidt tillgångarne medgifvit, dels genom gåfvor och gengåfvor från institutioner, till hvilka Riksarchivet öfverlemnar sina publikationer. Svenska myndigheter och samfund hafva temligen allmänt af det, som utgifvits på statens eller deras bekostnad, till Riksarchivet aflemnat hvad för dess ändamål kunnat vara behöfligt. De akademiska konsistorierna i Upsala, Lund och Helsingfors hafva i början af året lofvat att framgent till Riksarchivet

öfverlemna exemplar af vid deras universiteter utkommande disputationer. Från Danska Geheimearchivet, från Engelska Public Record Office, från Franska Archives Nationales, från direktorium för de Preussiska statsarchiverna, från statsarchiverna i Helsingfors, Königsberg, Lübeck, från Finska Historiska samfundet, från »Künstler-Verein für Bremische Geschichte und Alterthümer» och »Verein für Meklenburgische Geschichte und Alterthumskunden hafva gengåfvor under året ankommit, bland hvilka torde böra nämnas de praktfulla verken: »Kaiser-Urkunden in Abbildungen» och »Receuil de Fac-similés à l'usage de l'école des chartes». Åfven enskilda personer hafva genom bokgåfvor visat sin välvilja mot riksarchivet eller sin tacksamhet för erhållna upplysningar, såsom geheime-legationsrådet P. Vedel i Köpenhamn, brukspatron C. Ekman på Finspong, Rigsarkivar M. Birkeland i Christiania, d:r Edm. Schebek i Prag, prof. D. Schäfer i Jena, prof. E. W. Montan, doktorerne S. Bergh, J. A. Lagermark och Th. Westrin.

Af sådana i Riksarchivet befintliga tryckalster, som der utan skada kunna undvaras, har, på grund af Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 24 Oktober 1879, äfven under det sist gångna året till Kongl. biblioteket, Vetenskapsakademien, läroverksbibliotekerna i Linköping, Skara och Vexiö samt Kongl. institutet för blinda åtskilligt öfverlemnats, som för dem kunnat vara af värde att erhålla.

Af statens i Riksarchivet hittills förvarade förråd af det s. k. årstrycket och Svensk författningssamling har såsom vanligt under året utdelning skett på grund af de anordningar, som chefen för Justitiedepartementet tid efter annan gifvit. Om den minskning, som skett i förråden af tryckalster till följd af det nådiga brefvet af den 26 Januari 1883, är ofvan nämndt i sammanhang med talet om Riksarchivets hus och utrymmet derstädes.

Riksarchivets samlingar hafva, enligt instructionens föreskrift, hållits tillgängliga för forskare alla helgfria dagar kl. 10-43 samt dessutom under de fyra månaderna Maj-Augusti 2 timmar på eftermiddagarne. Antalet af in- och utländske forskare, som häraf begagnat sig, har uppgått till ungefär samma siffra som under de föregående åren, nämligen 86, af hvilka 14 varit utländske. Af de sist nämnde hafva 8 varit från Finland, 2 från England, 1 från Danmark, 1 från Lifland, 1 från Tyskland, 1 från Amerika; bland desse hafva följande någon längre tid begagnat Riksarchivet: statsarchivarien Hausen, student Hjelt, philosophiæ magister Lagerblad, seminarii-direktor Leinberg, docenten frih. Palmén, alla från Finland, W. H. Bliss från England och baron Bruiningk, »Archivar der Livländischen Ritterschaft», från Lifland. Antecknade besök från embetsverk eller af enskilda personer för tillfälliga efterforskningar i Riksarchivets samlingar hafva uppgått till 226, som är en högre summa än de förra årens diarier utvisa.

Till underlättande af den historiska forskningen har Riksarchivet i några fall från andra samlingar till låns begärt och erhållit archivalier, hvilka inom Riksarchivets lokal fått af forskare begagnas. Sådana lån hafva under år 1883 välvilligt lemnats från universitetsbibliotekerna i Upsala och Lund, stiftsbiblioteket i Linköping samt det grefliga Piperska archivet på Engsö.

Äfven under år 1883 hafva frånvarande personer någon gång skriftligen vändt sig till Riksarchivet med begäran om upplysningar rörande vissa uppgifna förhållanden, och Riksarchivet har, när sådan begäran varit gjord i vetenskapligt intresse eller af offentlig myndighet framstäld, sökt att så vidt möjligt gå den till mötes.

Med Riksarchivets ordinarie embets- och tjenstemän har under året intet ombyte skett: de hafva varit undertecknad, riksarchivarie, archivarierne d:r O. Th. F. von Feilitzen, föreståndare för den historiska afdelningens andra sektion, d:r V. G. Granlund, föreståndare för den administrativa afdelningen och d:r N. A. Kullberg, föreståndare för den historiska afdelningens första sektion, samt amanuenserne frih. C. E. B. Taube, E. W. Bergman och kammarherren C. G. U. Silfverstolpe.

Dessutom hafva följande extraordinarie amanuenser under år 1883 biträdt vid de inom Riksarchivet förefallande göromålen: kanslisten i Arméförvaltningen J. G. W. Lundgren, kanslisten i Hofexpeditionen L. M. V. Örnberg, kammarjunkaren C. H. Tersmeden, lektorn d:r E. Hildebrand, kanslisten i Hofexpeditionen d:r J. G. Théel, d:r J. Th. Westrin, E. Wallmark, philosophiæ candidaten G. Forsgrén, kammarherren J. B. Th. Beskow, d:r Sev. Bergh samt philosophiæ licentiaten P. H. S. Sondén. Af desse hafva Örnberg, Hildebrand och Théel under detta liksom under föregående år åtnjutit bestämda årsarvoden mot bestämd tjenstgöringsskyldighet. De öfrige hafva uppburit arvoden, som qvartalsvis bestämts i mon af tillgång och med fästadt afseende på mer eller mindre trägen tjenstgöring och derunder ådagalagd skicklighet.

Af Riksarchivets ordinarie tjenstemän har archivarien Kullberg, genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall till hans på grund af sjukdom gjorda underdå-

niga ansökningar, varit befriad från tjenstgöring under hela året. Öfrige tjenstemän hafva begagnat den dem medgifna rätt till semester. Dessutom hafva archivarien Granlund under tre veckor och amanuensen Bergman under två veckor af laga förfall varit hindrade att sina tjenster förrätta. Under de ledigheter, som sålunda uppstått, har riksarchivarietjensten förrättats af von Feilitzen i en och en half månad, archivarietienst af Taube i tio och en half månader, af Bergman i fyra och en fjerdedels, af Silfverstolpe i två och af Hildebrand i en half månad samt amanuenstjenst af Lundgren i tio och en half månader, af Tersmeden i en och en half, af Hildebrand i trefjerdedels, af Théel i tre och trefjerdedels, af Westrin i en och en half, af Forsgrén i två och en fjerdedels samt af Wallmark i en månad.

Utom det dagliga bestyret att gå forskare och embetsverk till handa med upplysningar och handlingars uppsökande, har tjenstemännens arbete förnämligast tagits i anspråk för samlingarnes ordnande och Inom den administrativa afdelningen förtecknande. hafva de från statsdepartementer och andra myndigheter inkomna handlingar blifvit genomgångna och granskade, de från Finans- och Ecclesiastik-departementerna aflemnade äldre oordnade handlingar hafva fördelats och på sina rätta ställen inordnats; början har blifvit gjord med ordnande och fördelande af den stora samlingen af oordnade utslagshandlingar och revisionsakter från 1660-talet; ordnandet af samlingen »Militaria» och afskiljandet af handlingar för krigsarchivets räkning har fortsatts; register upprättats öfver några afdelningar af de sammansatta kollegiernas underdåniga utlåtanden m. m.

Inom den historiska afdelningens begge sektio-

ner har en förut påbörjad förteckning öfver pergamentsbrefven fortsatts från början af 1460-talet; en stor del af handlingarne, som röra Bremen, omordnats; de från Utrikes-departementet och Kongl. biblioteket aflemnade handlingar hafva blifvit slutgenomgångna och till större delen inordnade på diplomatica. acta historica eller riksdagsacta; af ministeriella handlingar har samlingen »Brandenburgico-Borussica» blifvit slutordnad och förteckning deröfver tryckt; ordnandet af »Cæsareana» och öfriga »Germanica» har fortgått; förteckning öfver ständernas och riksdagarnes originala beslut och försäkringar har blifvit reviderad och tryckt m. m. Öfver prådslage under konung Carl IX:s tid har innehållsöfversigt blifvit upprättad och tryckt; en del rådsprotokoller blifvit renskrifna och registraturer här och der completterade samt några konselj- och beredningsprotokoller registrerade; den Goertziska samlingen har blifvit ordnad och registrerad; samlingen »Acta historica», som oupphörligt växer genom handlingar, som tillkomma från andra samlingar, har i några delar blifvit nyordnad; den biografiska samligen har fortfarande varit under bearbetning m. m. Dessutom har icke så litet arbete upptagits af ordnande och katalogiserande af de tryckalster, som enligt Kongl. brefvet af den 26 Januari 1883 få från Riksarchivet afsöndras.

Af de för fäderneslandets historia vigtiga handlingar, som från Riksarchivet med understöd af ett särskildt statsanslag utgifvas, hafva under året utkommit af »Konung Gustaf I:s registratur» åttonde delens andra och nionde delens första häfte, utgifna genom V. Granlund; af »Kyrkoordningar och förslag dertill före 1686» har ett nytt häfte begynt tryckas, ombesörjdt af von Feilitzen. Af »Svenskt diplomatarium

från och med år 1401», redigeradt af C. Silfverstolpe på bekostnad af framledne grefve E. Posses testamenterade fond, har utkommit andra bandets tredje häfte. Slutligen har också utkommit »Meddelanden från Svenska Riksarchivet» VII, hvartill Eders Kongl. Maj:t i nåder beviljat ett särskildt anslag.

Liksom under flera föregående år har archivarien von Feilitzen fört Riksarchivets räkenskaper och haft vården om dess bibliotek samt amanuensen frih. Taube fört protokoll vid sammanträdena mellan riksarchivarien och archivarierne.

Stockholm den 31 Januari 1884.

Underdånigst CARL GUSTAF MALMSTRÖM.

Bil. A.

Specifikation på den *ordinarie* tillökningen under år 1883 i Kongl. Riks-Archivets samlingar genom leveranser från Kongl. Stats-Departementen:

	Kongl. Justitie-Departementet: Afgjorda handlingar för år 1871, med förteckningar 4 vol. 8 st. originalförordningar.
Frân	Kongl. Justitie-Revisionen:
	Handlingar i Revisionsmål för år 1880
D	Kongl. Finans-Departementet: Statsrådsprotokoll för åren 1840- 1866
D	Kongl. Ecclesiastik-Departementet: Afgjorda handlingar för år 1877 56 vol.
	Summa 238 vol.

jemte 8 st. originalförordningar.

Bil. B.

Specifikation på den extra-ordinarie tillökningen år 1883 i Kongl. Riks-Archivets samlingar, dels genom leveranser från offentliga verk och myndigheter utom Kongl. Kansliet, dels genom gåfvor:

Från Kongl. Statskontoret:

Statsprotokoller för åren 1710-		
1713	4	band.
Statskonseljprotokoller 1776—1788	13	D
Statskommissionsprotokoller 1789		
—1791	3	D
Statsreqvisitionsförslag 1675—1784	108	D
Statshandlingar 1785—1825	37	vol.
Statsconcepter 1681—1806	121	band.
Statsberedningen: Kongl. bref till,		
1796—1820	8	D
D:o Protokoller 1796—1801	2	vol.
D:o Concepter 1796—1820	11	band.
D:o Handlingar ang. kungsgårdarne	4	vol.
D:o Diarier 1796—1819	4	band.
D:o Diverse handlingar	1	vol.
Statskommissionen: Kongl. breftill,		
1721—1758	28	band.
D:o Protokoller 1719—1771	42	vol.

	Statskommissionen: Concepter till protokoll, bref och protokolls-		
	extrakter 1720—1767	30	band.
	D:o Brefconcepter 1716—1731		vol.
	D:o Diverse handlingar		band.
	Statsutredningen 1792—1794;	U	Danu.
	Kongl. bref, handlingar, protokol-	0	1
	ler och registratur	0	vol.
	Kongl. Maj:ts remisser ang. cede-	_	
	rade fordringar 1682—1697		band.
	Utrikes provinsförslag 1691—1707	8	D
	Pommerska och Wismarska hand-		•
	lingar (band, bundtar och fas-		
		105	vol.
	Handlingar rörande utrikes medel		
	1719—1814	9	Ð
	Räkningar m. m. öfver kongl. per-		
	soners resor, kröningar, begrafnin-		
	gar och skuldliqvider	5 8	D
	Diverse handlingar	14	D
tillsaı	mmans 640 volumer.		
Från	Riksgäldskontoret:		•
	Riksdagsbeslut i original för riks-		
	dagarne 1877—1882, stor fol	6	band.
	,		
D	Kongl. Biblioteket:		
	Diverse diplomatiska brefvexlingar	12	vol.
	Kongl. Danska bref till domkapit-		
	let i Lund 1563—1655 m. m	·1))
	Regum Sueciæ et virorum illustrium	•	•
	literæ 1545—1680	1	D
	Hofräkningar från Konung Gustaf	1	U
		1	fasc.
	I:s tid	T	iasc.

Adler Salvii registratur Bref till drottning Maria Eleonora	1 vol.
och hennes kansli 1631—1639 Kon. Gust. II Adolfs bref till fält-	1 >
marsk. Åke Tott	1 fasc.
vexling 1623—1640 Kon. Carl X Gustafs bref till Bengt	4 vol.
Oxenstierna 1649—1659	2 >
Pfalzgrefven Adolf Johans bref till densamme 1657—1659	2)
bref till sin son Johan, orig Densammes m. fl. bref till riksdrot-	1 fasc. 1 bd.
sen Gabr. Oxenstierna Kon. Carl X Gustafs egenhändiga	1 vol.
bref till G. O. Stenbock 1655—1659 m. m.	1 »
Kon. Carl XII:s bref till general- guvernören i Bremen Nils Gyllen-	1 "
stierna	1 >
Ur Nils Gyllenstiernas papper	1 >
Bref till Arvid Horn	2 »
Rådets m. fl. myndigheters bref till Magn. Stenbock 1711 Kon. Fredrik I:s egenhändiga dic-	1 »
tamen till rådsprotokollet ang. 1741 —1742 års krig	1 fasc.
Concepter till rådsprotokoll 1742	
—1743	1 vol.
Kon. Gust. IV Adolfs bref till stats- secreteraren Rosenblad	1 >
Densammes bref till kanslipresi-	- -
denten von Ehrenheim	1 >

tillsa	Bref från hofkansleren af Wetterstedt till von Ehrenheim	3 1	vol.
	ning. Dessutom en mängd lösa handlingar ur serierna af regenternes originalbref, diverse andra historiska handlingar af olika slag från början af 1500-talet till slutet af 1700-talet.		
Från	Riksdagsbiblioteket:		
	Handlingar vid 1738—1739 årens riksdag om drabantinqvarteringen	1	vol.
Þ	Landshöfdinge-Embetet i Göteborgs och Bohus län:		
	Domböcker och tingshandlingar från V. o. Ö. Hisings, Säfvedals och Askims härader	29	Þ
• .	Domkapitlet i Vexiö:		
	Konsistoriernas utlåtanden an- gående skolverken 1749	1	»
	Handlingar rörande Riks- och Anti- qvitets-Archiverna samt Kongl. Bi- blioteket	1	fasc.
•	Generalpostdirektören m. m. W. Roos:		
	Postsparbankskommittéens hand- lingar 1882—1883	1	ď

Från Domhafvanden i Kullings h Kullings härads dombok 1734—1739	för åren	vol.
» Domhafvanden i Norrvikens of Inteckningsprotokoller för 1723—1732	or åren	ď
» Framl. Regementspastorn S. qvists sterbhus:	H. Alm-	
Inventarier öfver prestestår chiv 1851, 1856samt 6 st. presteståndets direktionsprotokoller.	2	häft.
Såsom gåfvor:		
Genom Kongl. Utrikes-Departement Ritningar till »Public Record nya byggnad i London, 9	Office's»	
Af f. d. Kapitenen m. m. Frih. Skogman:	C. J. A.	
Landshöfdingars bref 1826 1830—1831 till d. v. stats raren, sedermera president C. D. Skogman	ssecrete- ten, frih.	vol.∙
» Professoren m. m. Frih. A. skiöld:	Norden-	
En fotolitografierad chart Skandinavien från 1427, s skrifning, på pergament.	med be-	
» Riksarchivarien m. m. C. G ström:	. Malm-	
Handlingar rörande slägt lengrip	•	»

Af Kapitenen O. M. Nerman:

Uppgifter om de nådegåfvor, som Kongl. Maj:t genom dåvarande polismästaren C. U. Nerman lät utdela åren 1833—1839, 1½ ark.

Brunnsintendenten m. m. D:r T. G. O. Böttiger:

Kon. Carl XII:s bytesbref på gods för Kongl. rådet, frih. Gustaf Kurcks arfvingar. Dat. Altranstädt d. 16 Jan. 1707. Perg.

Fröken Hilda Richter, Hättorp, Tjellmo:

Description Löjtnanten frih. C. G. F. B. Adlercreutz:

Diverse bref från Kon. Carl XIII m. fl. till statsrådet och generalen grefve Adlercreutz. Diverse generalordres från kronprinsen-generalissimus, noter, rapporter m. m.; de flesta orig. från 1813 års fälttåg.

f. d. Löjtnanten Nikolas Adlercreutz: En mängd af generalen grefve Adlercreutz' efterlemnade papper Archiv. meddel. 1 vol.

rörande krigen i Finland 1808—1809 och i Tyskland 1813—1814. Allra största delen af dessa begge samlingar äro sedermera öfverlemnade till Kongl. Krigsarchivet.

Summa 730 vol. utom en mängd lösa handlingar, 9 ritningar, 1 charta med beskrifning på perg. och 1 pergamentsbref.

Om Provinsarchiv

af

B. Taube.

I bredd med regeringarnas och de centrala myndigheternas archiv i hufvudstäderna uppstå dessutom alltid archiv af tredje ordningen i de olika landsorterna. Sådana landsortsarchiv äro i Sverige läns- och stiftsstyrelsernas, härads- och rådstufvurätternas, regementenas och kyrkornas archiv m. fl. dylika, att icke nämna de forna generalgouvernements- och lagmansrättsarchiven. Alla dessa särskilda archiv förvaras i regeln på den ort, der de uppkommit, och först i senaste tider hafva hos oss några förflyttningar vidtagits, såsom t. ex. de äldre häradsrättsarchivens till Riksarchivet, regementsarchivens till Krigsarchivet och generalgouvernementets i Malmö till Lunds universitetsbibliothek. En fullständig centralisering af alla dessa archiv låter emellertid knappast tänka sig, och vore så mycket otjenligare, som en väsentlig del af dem utgöres af handlingar till innehållet ordagrannt lika med dem som finnas i riks- och centralarchiven, d. v. s. att originalen i hufvudstadens archiv motsvaras af concepterna i landsortsarchiven, och tvertom.

Att deremot för framtiden till en viss grad centralisera alla dessa smärre, ofta mycket illa vårdade archivaliesamlingar, vore dock synnerligen ändamålsenligt, och detta skulle äfven utan större svårighet kunna verkställas, genom att från ett visst begränsadt område till några större, der inom centralt belägna provinsstäder sammanföra alla äldre, för de löpande göromålen icke längre behöfliga archivalier, för att derstädes i en mot eldfara m. m. så vidt möjligt skyddad byggnad bevaras och vårdas. Fördelaktigast vore det visserligen om läns- eller stiftsindelningarna kunde läggas till grund för bildandet af dessa archiv-

områden, men dels äro dessa indelningar alltför oregelbundna, dels är icke allenast länens utan äfven stiftens antal alltför stort, för att man med hopp om framgång skulle kunna väcka förslag om lika många archiv och archivdistrikt. Bättre då att börja med ett mindre antal archiv, hvilka framdeles skulle kunna ytterligare fördelas, i händelse de alltför mycket tillvexte och landets tillgångar sådant medgåfve. För ögonblicket vore vigtigast, att ett fåtal dylika provinsarchiv upprättades och stäldes under sakkunniga personers vård samt komme att utgöra annexer eller filialer till Riksarchivet.

För att närmare belysa denna hittills hos oss obeaktade fråga vilja vi i det följande anföra åtskilligt, som i andra länder redan kommit till utförande.

I vårt brödraland Norge finnes redan sedan år 1851 ett verkligt Provinsarchiv i staden Trondhiem, ehuru under det oegentliga namnet »Centralarchivet för Trondhiems och Tromsö stift». Det omfattar de äldre handlingarna¹) från alla statens lokalarchiv i dessa båda stift samt Söndmöres fögderi i Bergens stift, d. v. s. hela det nordanfjeldska Norge. Första anledningen till dess upprättande var en Kongl. resolution af år 1837, som stadgade att alla rikets embets- och tjenstemän skulle till Riksarchivet aflemna för de löpande göromålen icke mera nödvändiga archivalier af antiqvariskt, statistiskt eller historiskt värde. Denna begränsning iakttogs icke, och då Riksarchivet dels icke hade plats för allt, dels af lätt insedda skäl icke ansågs lämpligt till lokalarchiv för hela landet, så beslöt man sig för att påbörja upprättandet af ett provinsarchiv. På detta sätt uppstod »Centralarchivet» i Throndhiem, hvars instruktion meddelas såsom bilaga.

Redan den 14 juni 1877 uttalade Kyrkodepartementet i skrifvelse till Riksarchivet sina åsigter om ändamålsenligheten af upprättandet af ett stiftsarchiv i Bergen för det vestanfjeldska Norge, men oaktadt alla ansträngningar från archivstyrelsens sida har det ännu icke lyckats att få något sådant till stånd. Detta anses emellertid endast såsom en tidsfråga, likasom den tid ej torde vara så särdeles långt aflägsen, då utrymmet ej längre tillåter det Norska Riksarchivet att tjena som lokalarchiv för de trenne sydliga stiften. Då äfven för dessa ett nytt gemensamt archiv upprättas, får sålunda Norge efter sin naturliga indelning trenne särskilda provinsarchiv.

¹⁾ Äfven kyrkböckerna.

I Danmark har man till en början inskränkt sig till att organisera ett provinsarchiv för Jutland i det centralt belägna Wiborg.

I Preussens 11 provinser (med undantag af Lauenburg och Hohenzollern) finnas 14 särskilda s. k. Statsarchiv, hvilka stå under samma öfverstyrelse som Geheime-Statsarchivet i Berlin. Fordom lydde de omedelbart under Öfverpresidiet i provinserna (till hvilket årsberättelserna stäldes), men i högre instans under ministerierna för Kongl. huset och Utrikes ärendena.

Ehuru Geheime-Statsarchivet i Berlin i sig inbegriper provinsarchivet för Mark-Brandenburg, belöper sig dock i medeltal på hvarje statsarchivdistrikt ej mindre än 1,690,000 inv.

Följande utdrag ur instruktionen för dessa archiv torde ej vara utan intresse:

- § 1. De i provinserna befintliga Statsarchiven hafva till ändamål att förena de urkunder, handskrifter och akter, hvilka angå vare sig de särskilda territoriernas och korporationernas eller hela provinsens historia, egendoms- och rättsförhållanden samt förvaltning, äfvensom att hålla dessa autentiska vittnen från en förfluten tid tillgängliga för myndigheterna och den vetenskapliga forskningen.
- § 2. Statsarchivens embets- och tjenstemän stå under öfveruppsigt af Presidenten i det Kongl. Statsministeriet, under omedelbar uppsigt och kontroll af vederbörande Kongl. Öfverpresident (i provinsen), samt under ledning af Direktorn för samtliga statsarchiven.
- § 6. Inga archivalier få från samlingarna afsöndras, det vare sig genom försäljning eller bortskänkande eller på annat sätt. Anser föreståndaren några handlingar värdelösa och alltså lämpliga att kasseras, bör han till statsarchivens Direktor öfversända en förteckning på desamma och inhemta hans tillstånd till deras kassering.
- § 10. Föreståndaren är ansvarig för archivets stängning och förvarar archivnyckeln.
- § 18. Archivtjenstemännen böra förskaffa sig kännedom om archivalier, som tillhöra provinsens städer, korporationer, stiftelser och kyrkor så väl som privatpersoner, vidare upprätta förteckningar öfver dessa archivalier samt om möjligt taga afskrifter af dem för archivets räkning. Föreståndaren bör för sådant fall utbedja sig den Kongl. Öfverpresidentens bemedling.

- § 37. Antalet arbetstimmar i veckan skall i regeln uppgå till 30.
- § 38. Hvarje år insändes årsberättelse till chefen för archivförvaltningen genom förmedling af Kongl. Öfverpresidenten.

Vid dessa 14 Stats(=Provins)archiv äro anstälda 20 Statsarchivarier och Archivarier, 13 Archivsekreterare, 3 Kanslisekreterare (och 12 vaktmästare), utom extraordinarie tjenstemän och betjente. Årsaflöningen vexlar efter ålder i tjensten för en Archivarie mellan 2,700—4,500 Mark samt för en Archivsekreterare mellan 1,800—2,400 Mark. De 3 Kanslisekreterarne erhålla tillsammans 5,850 Mark, men olika belopp allt efter ålder i tjensten. Dertill kommer hyresersättning lika för alla inom samma grad.

Ehuru naturligtvis flere af dessa statsarchiv från början uppstått på ett från vanliga provinsarchiv afvikande sätt, nemligen såsom sjelfständiga staters hufvudarchiv, hafva de dock numera alla efter staternas införlifvande med Preussen uteslutande karakteren af provinsarchiv. Ett liknande uppkomstsätt hafva äfven de s. k. Kretsarchiven i Bayern¹). Sedan under innevarande århundrades början ganska många landområden, städer och kloster blifvit införlifvade med Bayerns krona, rigtades snart regeringens uppmärksamhet på de nyförvärfvade besittningarnas mångtaliga och delvis ganska vigtiga archiv, hvilka, uppstälda i en mängd olika lokaler och lemnade utan behörig vård, icke kunde på ändamålsenligt sätt tillgodogöras. Redan år 1812 utkom en förordning, hvarigenom så väl Riksarchivet som dess filialer bildades, och i hvilken det bland annat heter: »Samtliga i riket befintliga särskilda archiv upphöra att vara sjelfständiga och äro, äfven om de tills vidare få bibehållas i sina nuvarande lokaler, att betrakta såsom underordnade filialer till Riksarchivet, med hvilket de ställas i fortfarande förbindelse, så att deras urkunder och akter komma att betraktas såsom delar af Riksarchivet, och deras repertorier, hvilka ofördröjligen böra i afskrift insändas till Riksarchivet, anses såsom delar af der förvarade generalrepertorium». År 1825 gjordes ett kraftigt försök att sön-

Denna framställning grundar sig hufvudsakligen på K. Bayerske Riksarchivdirektorn D:r Frantz von Löhers intressanta upplysningar i »Archivalische Zeitschrift» 1876.

derbryta denna förträffliga centralisering af archivens styrelse förmedelst provinsarchivens läggande under kretsregeringarna, men inom kort kom man till insigt om experimentets förlamande inverkan på archivens verksamhet, hvarefter det förra förhållandet till Riksarchivet återstäldes.

Då det med anledning af archivens stora antal var omöjligt att anställa erforderligt antal tjenstemän, så sökte man från början sammanslå flere smärre archiv till ett större. Efter deras storlek och betydenhet kallades de antingen archiv, »archivkonservatorier» eller »registraturdepots». Så t. ex. fanns det ännu år 1820 blott 4 archiv, men dessutom 7 konservatorier och 8 depots. Mer och mer fann man dock naturligt, att hvarje provins borde hafva sitt eget provinsarchiv, hvaruti alla derinom befintliga, staten tillhöriga archivalier vore samlade. Sålunda indrogs det ena archivet efter det andra, till dess numera endast de åtta krets- eller provinsarchiven återstå, nemligen

- i München för Oberbayern,
- » Landshut » Niederbayern,
- » Amberg » Oberpfaltz och Regensburg,
- » Neuburg » Schwaben och Neuburg,
- » Nürnberg » Mittelfranken,
- » Bamberg » Oberfranken,
- » Würzburg » Unterfranken.
- » Speier » Rehnpfaltz.

Blott de trenne största af dessa — i Nürnberg, Bamberg och Würzburg — bibehöllo fortfarande benämningen »archiv», de öfriga måste länge nöja sig med titeln »archivkonservatorier», en benämning, som år 1837 utsträcktes till samtliga provinsarchiven och först år 1875 utbyttes mot den vida lämpligare: »kretsarchiv».

Emedan kretsarchivens tjenstemän stå till Riksarchivets Direktor i samma förhållande som tjenstemännen vid sjelfva Riksarchivet, så uppstår deraf en så oafbruten och liflig förbindelse med detta, att det ständigt har kännedom om förhållandena inom de särskilda kretsarchiven och om arbetenas fortgång derstädes. Chefens uppdrag å ena sidan, berättelserna och förfrågningarna å den andra, fortgå med en ständig vexelverkan. Utan tvifvel åtgår mycken tid och möda till detta mångfaldiga skrifvande fram och åter, men orfarenheten visar i det hela taget, att det

kraftigt befordrar archivväsendets bästa. Det åstadkommer göromålens säkert afmätta gång, deras likformiga behandling samt en synnerligen liflig täflan.

Genom hvarje särskild berättelse, som ett kretsarchiv afgifver till Riksarchivet om verkstälda undersökningar, kan Riksarchivets Direktor skaffa sig kännedom om huru arbetena der utföras. Till samma ändamål tjena äfven samtliga kretsarchivens repertorieafskrifter. Dessa bilda i Riksarchivet en stor samling, der olika färg på banden utmärker hvarje särskildt archiv. Så snart ett repertorium är färdigt, tages nemligen genast en afskrift deraf för Riksarchivet.

Likaså erhålla kretsarchiven tid efter annan afskrifter af repertorier öfver sådana Riksarchivets archivaliegrupper, som med de förstnämnda stå i något sammanhang.

I början afgåfvo kretsarchiven hvarje månad berättelse om sin verksamhet, sedermera qvartalsvis, derefter halfårsvis och slutligen blott en gång om året, den 20 januari. Denna berättelse sluter sig helt och hållet till den generalberättelse, som årligen i mars månad af Riksarchivets Direktor afgifves till Inrikesministeriet.

Hvarje kretsarchiv visiteras hvart annat år af Riksarchivets chef eller ett Riksarchivråd. Denna visitation sträcker sig till förvaltningens alla detaljer och dervid föres protokoll, hvilket jemte utlåtande framlägges för Inrikesministeriet. Kretsarchivet sjelft erhåller genast ett utförligt, punktvis affattadt inspektionsbesked, som ingår i alla förekommande frågor och meddelar uppdrag i afseende på erforderliga anordningar och arbeten.

På lika sätt måste en grundlig visitation åtfölja hvarje aflemnande af ett kretsarchiv till en nyutnämnd föreståndare. Kostnaderna bestridas af Riksarchivets expensmedel.

Hvad beträffar det nuvarande antalet tjenstemän och betjente, så utgör det vid archivet i

Amberg	1	Archivarie,	1	Sekreterare,	1	Kanslist,	1	Vaktmästare.
Bamberg	1	»	2	n	1	ນ	1	ν
Landshut	1	»	1	»	1	»	2	v
München	1	»	1	n	2	n	1	»
Neuburg	1	»	1	n .		· »	1	n
Nürnberg	1	»	1	»	1	»	1	n
Speier	1	N	1	» ·		· »	1	n
Würzburg	1	»	2	»	2	ນ	1	»

				L	ö	n	
Tjenstemän.		första åren.	fr. 6 t. o. m. 10 året.			fr. 16 t. o.m. 20 året.	för hvarje vidare qvinqvennium
De 8 Kretsarchi- varierne hvar- dera	М.	8,360	3.720		1,080	4,260	180
!		första åren.	fr. 4 t. o. m. 5 året.			fr. 11 t. o. m. 15 året.	fr. 16 t. o. m. 20 året.
De 10 Archiv- sekreterarne						`.	

Tjenstemännens lönevilkor äro följande:

För hvarje vidare qvinqvennium tillkommer äfven för Archivsekreterarne en ökning af M. 180.

hvardera M. 2,280 2,340 2.820 3.000

Lönerna för dessa båda kategorier uppgå till ett belopp af sammanlagdt omkring 60,000 Mark.

Dertill komma Kanslister och Vaktmåstare med arfvoden enligt följande schema:

			A r	f v o	d e		
Tjenstemän och betjente.	de första 5 åren.	fr. 6 t. o. m. 10 året.	fr. 11 t. o. m. 15 året.	fr. 16 t. o. m. 20 året.	fr. 21 t. o. m. 25 året.	fr. 26 t. o. m. 30 året.	fr. 31 året.
9 Kanslister hvardera	1,101	1,212	1,320	1,431	1,582	1,650	
. 8 Vaktmästare hvardera	882	990	1,101	1,212	1,320	1,431	1,542

Således för samtliga kretsarchiven omkring 20,000 Mark.

Kretsarchivens expensmedel vexla för hvarje archiv från 1,500 till 700 Mark, tillsammans utgörande 8,400 Mark, utom de s. k. ständiga byggnadsutgifterna.

Dessa summor utbetalas alla af staten. De obetydliga penningebelopp, som archiven inkassera för archivundersökningar, tillstånd till archivforskning, vidimationer etc., öfverlemnas årligen till Kretsregeringarna. Det enda, som archiven få behålla för egen räkning, är hvad som inflyter för försålda makulerade

handlingar, och detta användes till archivens vetenskapliga publikationer.

I hvarje kretsarchiv har chefen sitt eget arbetsrum, öfrige tjenstemän och forskare sitta tillsammans i ett annat. Tyvärr äro arbetsrummen merendels alltför små.

Vid det med statsanslag af 350,000 Mark nybyggda, särdeles stora och vackra kretsarchivet i Nürnberg äro arbetsrummen förlagda uti en särskild byggnad, som genom en täckt gång står i förbindelse med sjelfva archivbyggnaden. I samma byggnad äro äfven bostäder för tjenstemännen beredda, med tillämpning af den rigtiga åsigten, att ju längre en archivarie stannar i sitt archiv, desto mera förtrogen blir han dermed, desto större intresse får han derför och desto bättre blir archivet bevakadt. Man anser också såsom ett önskningsmål att åtminstone föreståndarne alltid hafva sin bostad invid archiven, såsom redan länge egt rum i Speier. I Landshut bo både Archivarie, Sekreterare, och Vaktmästare i samma slott, der archivet är inrymdt. För eldfara och dylikt kan det dock icke i allmänhet vara lämpligt att tjenstemännen bebo sjelfva archivbyggnaden.

Då Bayerns folkmängd uppgår till 5,285,000 inv., så belöper sig på hvarje kretsarchivdistrikt i medeltal 660,000.

Departementsarchiven i Frankrike¹) voro intill år 1839 högeligen försummade och merendels i mycket oordnadt skick. gälde då först och främst att anskaffa någorlunda archivaliskt bildade tjenstemän, hvilket skedde derigenom att elever från »Ecole des Chartes» i Paris erhöllo de lediga platserna. Sedermera framlades efter sorgfälliga af Archivkommissionen anstälda förberedande undersökningar en allmän organisationsplan. I augusti 1839 utkom den första instruktionen, hvilken följdes af det egentligen grundläggande cirkuläret af den 24 april 1841, i kraft af hvilken instruktion Departementens, Kommunernas och Hospitalens archiv skulle ordnas efter vissa kategorier, hvarjemte uppgörandet af s. k. summariska inventarier förbereddes. Härpå följde åter år 1843 ett allmänt archivreglemente, som reglerade den »inre och yttre» archivtjenstgöringen, samt följande år ett cirkulär rörande försäljningen af värdelösa äldre handlingar. År 1854 stodo Departementsarchiven fullfärdiga. Trots alla svårig-

¹) Hufvudkällor för denna framställning äro: Aimé Champollion Figeac, Manuel de l'Archiviste (Paris 1860) och D:r Heino Pfannenschmid, Das Archivwesen in Elsass-Lothringen (Colmar 1875).

heter voro till följd af den högsta archivstyrelsens utomordentliga vaksamhet och stränghet relativt betydliga resultat uppnådda, säkerligen derför, att man icke fordrade för mycket, utan nöjde sig med måttliga anspråk.

Departementsarchiven indelas i en äldre (historisk) afdelning, före 1790, och en nyare (administrativ), efter nyssnämnda år.

Den äldre så väl som den nyare afdelningen ordnades efter bestämda kategorier, kallade serier, hvilka betecknades med stora bokstäfver. Den äldre afdelningen, som sönderföll i det civila och det kyrkliga archivet, har dock blott en fortlöpande seriebeteckning A—I. Den nyare afdelningen omfattar serierna K—Z. På dessa allmänna kategoriers grundval ordnades sedan inom hvarje serie de särskilda archivalierna efter s. k. fonds. Med denna benämning förstår man alla de archivalier, som tillhöra en korporation, en institution, en familj etc: Inom hvarje »fonds» ordnades åter handlingarna efter ämnena, vare sig kronologiskt, topografiskt eller alfabetiskt.

Affattande af ett »inventaire» ålades först genom ministeriella cirkuläret af år 1841. En afskrift af denna katalog skulle deponeras i centralarchivet i Paris. Särskilda instruktioner för inventariernas uppställning föreskrefvos genom cirkulär år 1854 med tillägg år 1867.

För katalogernas tryckning beviljade generalråden beredvilligt nödiga medel; 400 exemplar trycktes, hvaraf 200 skulle säljas och 102 lemnas till ministeriet, hvaremot Archivarien fick behålla de öfriga 98. Enligt senast utfärdade stadgande (af år 1866) skola 22 exemplar användas till byten med stadsarchivens »inventaires» eller främmande regeringar, samt vidare ett exemplar lemnas till Senaten, Lagstiftande corpsen, Statsrådet och Justitieministeriet.

Sträng ordning råder. Private forskare måste skriftligen på tryckta blanketter göra ansökan om tillstånd till archivens begagnande. Departementssekreteraren gillar eller afslår Archivariens remiss. Afslag meddelas skriftligen. Angå de ifrågavarande archivalierna personliga eller familjeförhållanden, så erfordras Prefektens bifall. Vigtiga handlingar af konfidentiel natur meddelas ej. Mot Archivariens afstyrkande kan vädjas till Prefekten och vidare till Ministern.

Blott en fascikel framlägges på en gång för samma person. Önskas afskrifter eller utdrag, så låter Archivarien verkställa sådana och vidimerar dem. Generalsekreteraren intygar dennes underskrift och påtrycker prefekturens sigill.

Lösen för departementsakter är noga bestämd. Den utgör för hvarje blad (röle) 75 Cent. utom stämpel 1 Fr. 25 Cent., således tillsammans 2 Fr., hvilken lösen ingår till departementskassan. Men för afskrifter i vetenskapligt ändamål finnes intet dylikt stadgande.

Trenne journaler föras: Utlåningsjournal, en journal öfver archivundersökningar (rechercher) och en öfver afskrifter (expeditioner).

Alla leveranser från myndigheterna till archiven åtföljas af noggranna förteckningar i 2 exemplar. Vid handlingarnas inordnande förtecknar Archivarien särskildt dem, som skola bevaras, och äfvenledes särskildt dem, som efter en viss föreskrifven tid skola försäljas. De förstnämnda förses genast med archivets stämpel.

Öfver de papper, som skola försäljas, måste Archivarien göra en förteckning i 2 exemplar. Denna genomgås noga af en af Prefekten tillsatt lokalkommission, i regeln bestående af Generalsekreteraren, Domändirektören och Archivarien, men först efter af Ministern gifvet tillstånd skrider man till offentlig auktion. Försäljningssumman tillfaller för de äldre archivalierna staten, men för departementspapperen Departementets kassa.

Enligt ett stadgande af år 1850 måste man för att blifva Archivarie hafva genomgått den till tre år beräknade kursen vid »Ecole des Chartes» i Paris.

För öfrigt antagas äfven andra personer till archivtjenstgöring, dock måste dessa utan undantag förut hafva genomgått en examen inför Centralarchivkommissionen i Paris.

Prefekten utnämner Archivarien, i regeln den som fått första rummet å förslaget bland de trenne af Inrikesministern föreslagne.

Utom Archivarien är vid dessa archiv vanligtvis ännu en tjensteman anstäld för de löpande kansligöromålen m. m.; vid de större archiven äro tvenne anstälda för ombesörjande af förenämnda göromål. De utnämnas af Prefekten på Archivariens förslag. Deras aflöning är ganska ringa.

Årligen afgifver Archivarien en berättelse till Prefekten en månad före generalrådets sammanträde.

Generalrådet väljer årligen ett utskott för att taga kännedom om archivets tillstånd.

Generalrådets utlåtande inhemtas i afseende på utbyte af archivalier med främmande stater.

Inrikesministeriet har högsta ledningen af Departementenas archivväsende och utöfvar den genom en egen teknisk byrå, den andra i ordningen vid Ministeriets generalsekretariat. Denna byrå inrättades likasom generalinspektionen år 1853. Den bereder alla archivangelägenheter, reglementen, cirkulär och instruktioner, granskar Archivariernes årsberättelser m. m., och leder slutligen generalinspektionen. De fyra Generalinspektörerne besöka årligen ett visst antal af archiven, så att de återkomma hvart tredje år till samma archiv, öfvervaka archivtjenstgöringen i hela dess omfång och afgifva deröfver noggranna berättelser.

Den år 1841 inrättade Centraldepartementalarchivkommissionen består af 15 ledamöter, som förbereda de vigtigaste archivreformerna.

Med kommunalrådets tillstånd kunna kommuners archiv deponeras i Departementsarchiven, der de förvaras särskildt för sig och kunna återfordras.

Först i senaste decennium har regeringens omsorg sträckt sig till de förut mindre uppmärksammade underdomstolarnas archiv. År 1875 infordrades upplysningar om dylika från tiden före år 1789, och dervid befanns att några af dem voro väl vårdade, ordnade och förtecknade, men andra deremot inhysta i fuktiga hvalf eller på vindar, utan all ordning och otillgängliga för forskare. Generalinspektörerne för archivväsendet måste på flere orter sjelfve anställa undersökningar. Der archiven voro väl vårdade lät man domstolarna behålla dessa under sin vård, men 64 illa medfarna archiv införlifvades 1876 med Departementsarchiven.

Öfverhufvud taget komma på hvarje af Frankrikes 87 departementsarchivdistrikt ungefär 435,000 inv.

Slutligen kan nämnas, att i *Belgien* redan finnas 7 provinsarchiv, sålunda ett archiv på 800,000 inv. I *Holland* finnas 11 dylika archiv, d. v. s. ett på 375,000 inv. o. s. v.

Jemför man nu dessa uppgifter, torde befinnas att Bayern är det land, hvars archivväsende lämpligast borde tagas till föresyn för det Svenska. I Bayern är visserligen så väl befolkningens antal som mängden af archivalier större än hos oss, men vårt lands ofantliga utsträckning gör att provinsarchivens antal icke gerna skulle kunna sättas synnerligen lägre här än i Bayern. Erkännes detta och försöker man på denna grund uppgöra en indelning af Sverige uti archivdistrikt, skulle denna utfalla ungefär sålunda:

- 1) Skåne, Halland och Blekinge (inv. 850,000) med archiv i Malmö eller Lund (i sistnämnda fall möjligen i samband med universitetsbibliothekets handskriftssamling.)
- 2) Småland, Öland och Östergötland (inv. 875,000) med archiv i det temligen centralt belägna Jönköping, der redan förut Sveriges enda för archivändamål uppbyggda archiv (Hofrättens) finnes.
- 3) Vestergötland, Dal och Bohuslän (inv. 807,000) med archiv i Göteborg.
- 4) Södermanland, Nerike och Vermland (inv. 625,000) med archiv i Örebro.
- 5) Upland, Vestmanland, Dalarne, Gestrikland och Helsingland (inv. 725,000) med archiv i Upsala (kanske i samband med universitetsbibliotheket), och
- 6) Nordligaste Sverige (inv. 456,000) med archiv i Sundsvall eller Hernösand.

Stockholms stad och Gotland ligga utom denna distriktsindelning.

Bilaga.

Instruktion för Stiftsarchivarien vid Centralarchivet i Trondhiem, utfärdad af Kongl. Norska Kyrkodepartementet den 23 nov. 1854.

§ 1. Centralarchivet i Trondhiem är det slutliga förvaringsstället för statens samtliga nuvarande eller blifvande lokalarchiv inom Throndhiems och Tromsö stift samt Söndmöres fögderi af Bergens stift.

Städers, socknars m. fl. kommunala eller enskilda archiv må icke deruti mottagas utan Kyrkodepartementets samtycke.

§ 2. Stiftsarchivarien står omedelbart under Stiftsdirektionen, till hvilken han i regeln har att vända sig i archivets angelägenheter; dock kan han direkte brefvexla med Riksarchivet. Genom Stiftsdirektionen begär han hos Kyrkodepartementet anvisning på expenser och aflägger årlig redovisning deröfver till Revisionsdepartementet.

- § 3. Archivet skall alla söcknedagar hållas öppet minst 2 timmar om dagen. En hvar är berättigad att på stället begagna hvad han önskar. Utlåning må i regeln icke ega rum.
- § 4. Innan archivet från någon embetsman mottager de archivalier, som denne önskar afleverera, efterser Archivarien att förteckning i 2 exemplar medföljer, hvaraf det ena återgår med påteckning om archivaliernas mottagande. Underrättelse om sådan afleverering sändes genast till Riksarchivet, som erhåller en afskrift af förteckningen, så snart archivalierna blifvit i Centralarchivet interimsvis uppstälda i en med förteckningen öfverensstämmande ordning.
- § 5. Stiftsarchivarien iakttager den yttersta försigtighet i afseende på ljus och eld. Intet arbete får i archivet ega rum efter mörkrets inträde. Archivarien efterser att lokalen vädras dagligen, utom vid fuktig väderlek.
 - § 6. Archivarien skall hålla följande embetsböcker:
- a) En journal, hvaruti innehållet af hvarje inkommande bref intages samt expeditionsdagen antecknas med hänvisning till kopieboken.
- b) En kopiebok, hvaruti alla från archivet utgående embetsbref ordagrant införas; begge dessa med register.
- c) En hufvudregistrant (accessionskatalog), hvaruti samtliga i archivet mottagna artiklar anföras i den ordning de ankommit och med hänvisningar till de speciella förteckningarna.
 - § 7. Archivariens väsentligaste archivarbete består i:
- 1) Att genast uppställa de mottagna archivalierna i den ordning, de i förteckningarna finnas upptagna.
- 2) Att efterhand noga genomgå det sålunda uppstälda och, när bristfälligheter förekomma, efterhöra hos vederbörande om det felande ännu kan tillrättaskaffas, samt i motsatt fall på rätt ställe i hufvudregistranten anteckna felet och hvad derom blifvit upplyst.
- 3) Att antingen i hufvudregistranten eller på lösa, ändamålsenligt ordnade kataloglappar anteckna de archivalier, som hafva mer än vanlig administrativ, historisk eller topografisk betydenhet och som icke äro särskildt antydda i de mottagna förteckningarna.

- § 8. Vid genomgåendet (se § 7, mom. 2) uttager Archivarien ur bundtarna innehållslösa »fölgeskrifvelser», alldeles oväsentliga räkenskapsbilagor och dylikt, och insänder årligen till Kyrkodepartementet en summarisk förteckning deröfver med förslag till kassering. Sålunda kasseradt papper kan sedan säljas som makulatur, och beloppet upptages såsom inkomst i räkenskaperna, hvilka förses med afskrift af Departementets samtycke till försäljningen.
- § 9. Finner Archivarien vid genomgåendet archivalier af mer än vanligt värde, gifver han Riksarchivet meddelande derom.
- § 10. Den ordning, i hvilken archivalierna äro uppförda i de mottagna förteckningarna, bör i det hela icke förändras, utom när uppenbara fel derutinnan förekomma, hvilket då antecknas både på förteckningarna och i bufvudregistranten. Dupletter af värde kunna deremot läggas till en särskildt ordnad och katalogiserad personal- och lokalsamling. Oväsentliga dupletter kasseras.
- § 11. Öfver Centralarchivets boksamling och öfriga inventarier göres en förteckning, som insändes till Kyrkodepartementet. Vid hvarje års slut aflemnas en accessionskatalog öfver tillkomna böcker.
- § 12. Stiftsarchivarien inberättar till Kyrkodepartementet, så snart han erfar att något offentligt archiv genom vanvård, omflyttning eller på annat sätt utsättes för att lida skada eller att gå förloradt. Äfvenledes bör Archivarien söka komma på spåren numera upphörda embetsmyndigheters archiv, såsom Lagmansrätternas, nordanfjeldska Bergamtets, Stiftsskrifvarens, Tiondeskrifvarens och dylika, för så vidt de icke redan förefinnas i archivet.
- § 13. Archivarien är skyldig att underkasta sig de bestämmelser, som i nåder kunna komma att lemnas angående ersättning för de upplysningar och afskrifter, som han från archivet meddelar enskilda personer.

3

Förteckning öfver i Riks-Archivet förvarade Ministeriella handlingar.

V.

GERMANICA1).

Tyska riket. Tyskland i allmänhet.

Antal volymer.	1. Allmänna fredskongresser²).	År.
	, ,	
	1. Vestfaliska freden och dess exekution. Handlingarna angående Sveriges diplomati under sjelfva det trettioåriga kriget finnas endast till en del på de olika underafdelningarna af här förtecknade samling »Germanica». För den äldre tiden har man för öfrigt att söka dem i registraturet på inkomna tyska och latinska bref 1621 och 1622, i samlingen »Åtskilliga personers bref från Tyskland 1623—1632» med dess supplement (jämf. här nedan afd. A, III, 1); för den följande tiden framför alt i Axel Oxenstiernas korrespondens och rika samlingar (»Handlingar rörande Tyskland och tyska kriget»), i Erskeins korrespondens samt i den Salviska samlingen; för den sista tiden äfven i Johan	
	Oxenstiernas korrespondens samt i stegeborgs- archivet; slutligen för sjelfva fredsunderhand-	
2 63	lingen och exekutionen i senast nämda sam- lingar.	
2 101.	Legaten Johan Adler Salvii bref från Hamburg till K. Maj:t, m. fl. 1642 ³)	1642

Archiv. meddel.

¹⁾ Med undantag af Brandenburg-Preussen, se n:o IV af dessa förteckningar (Medd. fr. Sv. Riksarch., VII.) -- Följande förteckningar äro af Lektor E. Hildebrand dels nyupprättade, dels på grund af äldre sådana omarbetade.

2) Handlingar ang. kongressen i Stettin 1570, se Dipl. Danmark (Medd. fr. Sv. Riksarch. II); ang. kongressen i Lübeck 1651—1653 Dipl. Polen (a. a. VI); ang. kongressen i Köln 1673 och följ. år Dipl. Holland.

⁵) Salvii tidigare bref från Hamburg, se här nedan under Hamburg, afd. D, II, samt Tidösamlingen.

Antal volymer.		År.
10 fol.	Legaterne frih. (grefve) Johan Oxenstiernas och och J. Adler Salvii bref till K. Maj:t¹) dat. Minden och Osnabrück från den 29 aug. 1643—1648	1643-1648
2 x	Münster 1644 juni—1647 (från och med slutbandet för 1645); krigsrådet Erskeins från 1647 mars; residenten Biörenklous från dec. s. å.; residenten Kleihes 1648 (ang. hans ifrågasatta beskickning till Kassel, m. fl. Legaterna grefve Joh. Oxenstiernas och J. Adler Salvii samt residenten Mathias Biörenklous bref?) från Minden, Osnabrück, m. fl. orter jämte några bref från residenten S. D. Kleihe ang. exekutionsverket i den Vestfaliska kretsen, samt från G. Taubenfelt (Leipzig) och E. Sparre (Münster) 1649 Pfalzgrefven Karl Gustafs bref från Leipzig, Erfurt, Nürnberg m. fl. orter 1648 dec. samt 1649 och 1650	1649 1648-1650
1 »	K. Maj:ts bref till legaterna i Tyskland Oxenstierna och Salvius 1648 (ett enda) 1649 jan.—mars ³).	

¹⁾ Äfven till sekreteraren Gyldenklou, liksom under de följande åren.

²⁾ När ej adressaten är särskildt utsatt, äro brefven stälda till K. Majt. Se för öfrigt J. Oxenstiernas och Salvii samlingar.

Se vidare i Johan Oxenstiornas korrespondens drottningens bref till henom. — Drottningens bref till pfalzgrefven äfvensom drottningens och pfalzgrefvens (sedermera konung) Karl Gustafs bref till B. Oxenstierna under åren 1648—1654 förvaras i den Historiska brefsamdingen. Bref till Biörenklou finnas i samlingen af Biörenklous papper i R.-A.

Antal volymer.	•	År.
1 fol.	Residenten Schering Rosenhanes bref från Münster till legaterne i Osnabrück 1646, 1647. Memorial och skrifvelser från tyska furstar, stä-	·
1 7	der och enskilde till pfalzgrefven Karl Gustaf 1648-1650.	
1 .	Handlingar ang. de tyska angelägenheterna 1648—1654.	
1 »	Handlingar ang. grefve M. G. De la Gardies expedition 1649, äfvensom staden Erfurt.	
1 "	Protokoll och handlingar angående kongressen i Nürnberg.	
	2. Kongresserna i Utrecht och Baden 1712—1714.	
1 qv.	E. o. envoyén Georg Berend v. Engelbrechtens bref till K. Maj:t och Hofkanslern från Ut- recht och Baden m. fl. orter 1712 maj— 1714 okt	1712-1714
ىد 1	Densammes bref till Kanslikollegium från samma orter och för samma tid.	1712-1714
	Grefve Erik Sparres bref från (Wien och) Baden juli—sept. 1714 äro inbundna med hans öfriga bref, hufvudsakligen från Frankrike,	
•	1712—1720. Se Dipl. Frankrike.	
	8. Kongressen i Braunschweig 1715—1721.	
1 fol.	Vellingks och hofkansleren grefve Carl Gyllenborgs bref till K. Maj:t och Kanslikolle-	
	gium 1720 mars—1721 nov. från Bremen m. fl. orter 1)	1720-1721
1 qv.		

¹⁾ Jämf. för öfrigt den Vellingkska samlingen, samt komm.-sekreteraren C. C. Stralenheims bref från Braunschweig (ända från 1715), här nedan afd. D, VI. Han var bestämd till svensk sekreterare vid denna kongress.

Antal volymer.		År.
	4. Kongressen i Aachen 1748.	
1 qv.	Kommissionssekreteraren Carl Otto v. Höpkens	1
1 4,.	bref till Kanslipresidenten från Aachen 1748	
1	juni—1749 mars (samt Paris 1748 juni och	i
	1749 mars)	
1	1720 mars)	1748-1749
	5. Kongressen i Augsburg 1761, 1762.	
1 fol.	Ambassadsekreteraren Gustaf Adam Nolckens	
	bref till Kanslipresidenten från Augsburg m. fl.	
1	orter 1761 juni—1762 sept	1761-1762
1 »	Handlingar angående kongressen i Augsburg.	2102 2102
	6. Kongressen i Rastadt 1797—1799.	,
1 »	- ·	•
1 "	Ambassadören grefve Axel Fersens depecher från Frankfurt, Rastadt m. fl. orter 1797	
ł	,	1797-1799
2	juli—1799 mars. 1)	1191-1199
2 "	E. o. envoyén Knut Bildts depecher 1797 nov. —1799 apr.²)	
	—1105 apr)	
	· II.	
	Bush fully do to lanctome i Mulling 1 The Continue	}
	Bref från de två legaterna i Tyskland, Johan Oxenstierna och Bengt Oxenstierna, på samma gång presidenter i	
ł	Wismarska tribunalet, 1655—1657, 1669—1675 förva-	
İ	ras i Wismarska samlingen.	
	Tyska riksdagen. Rikskammarrätten. Tyska	
	förbundsdagen (efter 1815).	•
	1. Tyska riksdagen.	
3	Pommerske regeringsrådet Friedrich Bohles och	
	. Bremen-Verdiske regeringsrådet, sekreteraren	!
	Mathias Biörenklous dels särskilda dels sam-	
	fälda bref från riksdagen i Regensburg 1653	
	mars—1654 maj ³)	1653, 1654
I		1000, 1001

¹⁾ Jämf. Fersens depecher från Karlsruhe fr. 1798, 1799: afd. F, IV.

³) Bildts beskickningsarchiv för denna tid, se under nästa afd.
³) I senare bandet är äfven inbunden en skrifvelse dat. Regensburg d. 16 mars 1654 från residenten G. Snoilsky och kommissarien J. Hoffstätter e. Khäsberg, Sveriges deputerade till generalsfräkningen ang. militiesatisfaktionen, jämte afskrift af slutuppgörelsen med de tyska deputerade (12/22 mars 1654). — Jämf. i Stegeborgsarch. brefven till pfalzgr. Karl Gustaf, samt för öfrigt Biörenklous koncept i den Biörenklouska samlingen, som komplettera den i början ofullständiga brefsamlingen.

Antal volymer.		År.
1 fol.	Riksafskedet i Regensburg d. ⁷ / ₁₇ maj 1654.	•
1 »	Pommerske kanslern F. Bohles bref från riks- deputationsdagen i Frankfurt a. M. 1654 dec.—1655 juni ¹)	1654-1655
2	Abgesanten, presidenten M. Biörenklous bref 1657—1659 från Stettin, Frankfurt m. fl. orter samt ambassadören grefve Nils Brahes och M. Biörenklous gemensamma bref 1658 juli—sept. från valdagen i Frankfurt a. M.?)	
1 -	Abgesanten, regeringsrådet Philipp Christoff v. der Lanckens bref om och från riksdagen i Regensburg 1663, dat. Stralsund m. fl. orter 1662 nov., dec. och Regensburg 1663 jan.— juni samt residenten Georg Snoilskys bref från	1000
2	Frankfurt under samma tid	
17 .	Residenten G. Snoilskys bref från Regensburg 1665—1672 jan.4).	
1 n	Kommsekreteraren Georg Friedrich Glasers	
1	bref 1672 jan.—juni	1672
1	bref 1672 aug.—dec. (den senares fr. sept.) Abgesanten R. Bluhms bref 1673 samt öfver-	1672
1 .	kammarherren grefve Gustaf Adolf De la Gardies bref (stundom tillsammans med Bluhm) dat. Strassburg 1672 dec., Regens- burg 1673 jan.—febr. och Nürnberg i mars ⁵). Abgesanten R. Bhihms (jan.—mars), komm sekreteraren G. F. Glasers (april—maj) och	1673

i) Vid den långvariga riksdeputationsdagen i Frankfurt 1654—1663 representerades Sverige för öfrigt af residenten i Frankfurt G. Snoilsky, till hvars bref, under afd. F, I, hänvisas.

³⁾ Se äfven residenten Snoilskys bref från Frankfurt för samma tid: afd. F, I, och Olivecrantz berättelse hufvudsakligen om underhandlingen med Österrike bland dennes papper.

³⁾ Enstaka bref äro stälda till Rikskansleren och Hofkansleren. — För senare delen af 1664 saknas f. n. korrespondensen.

⁴⁾ Bref från v. d. Lancken och Snoilsky till Rikskansleren i den De la Gardieska samlingen.

⁵⁾ Äfven strödda bref från Glaser.

Antal volymer.		År.
1 fol.	abgesanten Jürgen Marschalks (från d. 14 maj) bref 1674	1674
ا ا	samt kommsekreteraren G. F. Glasers bref maj—aug. s. å. 1) Kommsekreteraren G. F. Glasers bref 1679	1675
1 ,	och 1680 (endast 2)	1679-1680
	santen Georg Fredrik Snoilskys bref (den senares från aug.) 1681.	1681
4 v	Abgesanten och residenten i de "fyra neder- kretsarne» G. F. Snoilskys bref från Regens- burg 1682 – 1685 samt München 1683 jan.	
1 .	delberg (febr.) och Augsburg (juni) 1686	:
14 .	samt kommsekreteruren Glasers bref från Regensburg, febr. och juni s. å	1686
14 *	Densammes bref 1687—1693, 1696 jan.—juli och 1697 april—1703 jan. samt kommse- kreteraren Glasers bref 1696 aug.—1697	
1 ,,	mars ³) Hofrådet Georg Dietrich v. Wolframsdorfs och	1687-169 3
	residenten i öfverrhenska kretsen Johan v. Arentens bref från en deputationsdag i Frank-	
	furt a. M. 1682 jan.—1683 jan. (W:s första bref från Dresden och Leipzig 1681 nov.	:
1 "	och dec.) Abgesanten Justus Henrik Storrens bref till	1682
_	Kanslikollegium från Stettin och Regensburg 1702, 1703 juli—1704 dec	
ه 8	Densammes bref till K. Maj:t och Kanslikollegium 1703—1710.4)	1

¹⁾ I aug. 1675 förvisades Glaser från Regensburg.

 Enstaka bref stälda till någon medlem af Kansliet eller sjelfva Kanslikollegium, isynnerhet 1700—1703.

4) Äfven enstaka bref från Glaser och kanslisten Haas medfölja. I första bandet ett par bref från Snoilsky 1703 jan. och mars.

⁵⁾ För åren 1694 och 1695 saknas korrespondensen liksom från öfriga sändebud i Tyskland (när ej möjligen concepten äro bevarade). För år 1700 finnas två band, delvis kompletterande hvarandra, men det ena innehåller dock hufvudsakligen till Kanslikollegium inskickade afskrifter af brefven till K. Maj:t. — Från flertalet år finnas, inbundna tillsammans med Snoilskys, bref från Glaser (utom redan anmärkta fail) och i sista bandet ett bref från Snoilskys efterträdare J. H. Storren (18/12 1702).

Antal volymer.		År.
1 fol.	Densammes bref till K. Maj:t, Hofkansleren och Kanslikollegium 1711—1715 nov. (1713 och 1714 äfven från Augsburg)	• 1711-1715
1 »	Kommsekreteraren Vilhelm v. Höpkens bref till K. Maj:t, ombudsrådet frih. Lillienstedt m. fl. 1716 juli-sept., dec.; 1717 maj—dec.	1716 1717
1 ,	E. o. envoyén Dietrich v. Stades bref till K. Maj:t och ombudsrådet frih. Lillienstedt från Erfurt 1717 nov. och Regensburg 1717 dec.—1718 okt.	
8.	Densammes bref till K. Maj:t 1719-1727	
7 .	Densammes bref till Kanslikollegium 1719—	1110-1121
' -	1727.	
9 »	Densammes (och legsekreteraren N. v. Haarens) bref till K. Maj:t och Kanslikollegium 1728— 1732 ¹).	1728-1732
1	Legsekreteraren Niklas v. Haarens bref till Kanslikollegium 1720, 1722.	
7 »	Legsekreteraren (sedermera legationsrådet) N. v. Haarens bref till K. Maj:t och Kansli- kollegium 1733—1737 juni	1733-1737
24 »	E. o. envoyén N. v. Haarens (och legsekreteraren J. A. v. Greiffenheims) bref till K. Maj:t, Kanslipresidenten och Kanslikollegium från Regensburg 1737 juli—1741 juni, från Frankfurt 1741 juni—1745 nov. och åter från Regensburg 1745 dec.—1752 aug. ²)	·
1 »	Legsekreteraren Johan August v. Greiffenheims bref från Regensburg till K. Maj:t, Kansli- presidenten och Kanslikollegium 1741 juni— 1742 maj.	1101-1102
3 "	E. o. envoyén J. A. v. Greiffenheims depecher 1752 sept.—1755 juni och legsekreteraren Batz' bref april—nov. s. å.	•
16 »	E. o. envoyén J. A. v. Greiffenheims depecher 1756—1778.3	l i

¹⁾ Enstaka bref till Kanslipresidenten förekomma i de flesta banden. Äfven

medfölja bref från kanslisten Hass.

2) v. Haaren skrifter från Frankfurt i början med anledning af kejsarvalet, sedermera under den tid riksförsamlingen uppehöll sig der.

3) Äfven bref från leg.-sekreterarne Batz och Sahlman medfölja. Bland Greiffenheims depecher ligga äfven bref till Kanslikollegium.

52

Antal volymer.		Å r.
1 fol.	E. o. envoyén i Wien grefve Nils Barks de- pecher från valdagen i Frankfurt a. M. jämte protokoll vid romerska konungavalet 1764	
1 »	mars, april. Legsekreteraren Johan Sahlmans berättelse till Kanslikollegium för 1772 (concept).	
6 »	E. o. envoyéerna J. A. v. Greiffenheims och Magnus Björnstjernas depecher 1779—1784 (den senares från och med maj 1779; från	
1 »	sept. s. å. oftast gemensamt)	1779-1784
2	jan.—mars	1785
	sekreteraren Carl Niclas Duncans depecher 1785 april—1786	1785-1786
1 .	E. o. envoyén J. A. v. Greiffenheims (jan.—april) och e. o. envoyén frih. Carl Gustaf Oxenstier-	1 202
2 »	nas depecher 1787	1787 .
1 »	1788—1790 ²)	1788-1790
1 »	pecher från nov. s. å	1791
	1792 jan.—juli	1792
7 »	E. o. envoyén frih. Carl Gustaf Schultz von Ascheradens depecher 1792 juli—1796 maj ³).	1792-1796
1 0	Densammes concept 1792—1796.	
1 »	Depecher och bref till densamme 1796.	
1 "	Hofkanslern Lars v. Engeströms depecher och brefväxling 1796 maj, juni.	1796
1 »	Legsekreteraren C. M. Schoerbings depecher 1796 (jan.) maj—sept.(—dec.)	1796
1 »	E. o. envoyén Knut Bildts depecher 1796 juli —1797 nov. ³)	1796-1797
1 %	Legsekreteraren J. A. Pommeresches depecher 1797 dec. – 1798 maj ⁴)	

¹⁾ Greiffenheim öfvertog för en tid korrespondensen efter Björnstjernas död 1785.

²⁾ Äfven enstaka bref från leg.-sekr. Duncan.

⁵⁾ Äfven bref från leg.-sekr. Schoerbing.

⁴⁾ Under Bildts vistelse i Rastadt.

Antal volymer.		År.
1 fol.	Legsekreteraren C. M. Schoerbings depecher 1798 maj—1799 nov.])	1798-1799
5 n	Densammes concept 17962, 1798, 1799.	
8 »	E. o. envoyén K. Bildts depecher 1799 maj— 1806 okt. ³)	1799-1806
5 *	Densammes concept (fr. Regensburg och Rastadt), 1796—1803.	
3 .	Depecher och bref till densamme 1796—1803.	
1 "	Handlingar ang. beskickningarna till Regensburg. — ——	
1 »	2. Skrifvelser till K. Maj:t från tyska riks- dagen (eller riksdeputationsdagen), kurfurste- konvent, förenade kretsar eller furstar.	
	Riksdeputationsdagen i Frankfurt a. M. 1657, 1660. Kurfurstekonventet i Frankfurt 1658. De konfedererade kurfurstarnes och furstarnes legater i Regensburg 1664. Kursachsiska, pfalziska och brandenburgculmbachska sändebud vid riksdagen 1672. De lutherska riksständernas fullmäktige i Regensburg 1697, 1699, 1755, 1776.	
	De sex associerade kretsdirektorierna i Frankfurt a. M. 1697.	
	Biskopen i Münster, kurfursten af Pfalz och konungen af Preussen 1701 (u. o.)	

¹⁾ Hufvudsakligen under Bildts vistelse i Rastadt.

³⁾ Tillsammans med concepten för detta år ligga 1 bref och 4 bulletiner till Schoerbing.

³⁾ Äfren bref från leg-sekreterarne Schoerbing och C. B. Hegardt.

1		
Antal volymer.		År.
	3. Rikskammarrätten i Speier och Wetzlar.	
1 fol.	Bref från Rikskammarrätten och dess personal	
1 101.	till K. Maj:t ·1684-1783 samt 1806 och	,
,	1815 efter tyska rikets upplösning jämte	
1 »	handlingar rörande densamma'). E. o. envoyén vid riksvisitationsdeputationen,	
1 "	regeringsrådet Georg Berend v. Engelbreck-	
	tens bref till K. Maj:t (några få) samt till	
•	Kanslikollegium 1707 aug.—1712 april ²).	
1 »	Rikskammarrättsassessorn baron Christian v., Nettelblas bref från Greifswald och Wetzlar	
	till K. Maj:t, Kanslikollegium, Kanslipresi-	
	denten m. fl. 1742-17743).	
	4. Tyska förbundsdagen i Frankfurt a. Main.	
2 »	Ministern Aron Hjorts beskickningsarchiv (concept och ankomna bref och noter) 1819-1820.	
1		•
	III.	
	Diplomatiska korrespondenser och samlingar,	
	som ej kunna föras till något visst hof (eller krets).	
	 Handlingar ang. Sveriges deltagande i 30-åriga kriget. 	
1 ນ	Bref från evang. unionen och andra evang. stän-	
1 »	der 1614, 1619—1621.	
	Legaten <i>Christofer Ludvig Raschs</i> bref från Dan- zig, Lübeck m. fl. orter 1621—1630.	•
1 »	Hofrådet J. Rutgersii bref från Prag 1620.	
1 »	Registratur öfver förhandlingar med K. Fredrik	
1 »	af Böhmen och evang. unionen 1619— 1621. Strödda handlingar 1618—1630.	

¹⁾ Bl. a. äfven några bref från Georg Bernhard Göler v. Ravenspurg, ombud vid en beramad rikskammarrättsvisitationsdag 1655 samt från den vorpommerske subdelegaten vid riksvisitationen legationsrådet v. Wölkern 1776.

merske subdelegaten vid riksvisitationen legationsrådet c. Wölkern 1776.

3) Äfven ett par bref från sekreteraren vid riksvisitationsdeputationen G. c. Coch till K. Maj:t äro bilagda.

³⁾ Brefven fr. Greifswald dat. 1742 och 1743.

Antal volymer.		År.
2 fol.	2. Kanslern i Bremen Esaias v. Pufendorfs bref 1675-1679 och samlingar.	
1 *	Bref till K. Maj:t m. fl. med bilagor från hans trenne rundresor till åtskilliga syd- och nord- tyska hof 1675-1679 okt. 1)	
2 » 3 »	Concept 1672-1684. Registratur eller kopior af ministerbref och memorial, 1671-1685.	·
2 .	Bref från K. Maj:t 1671-1679, 1689 och	
1	fr. enkedrottningen Hedvig Eleonora. " från hertig Christian Albrecht af Hol-	
	stein 1667–1679, furstbiskopen af Lübeck 1673–1677 och holsteinske	-
	regeringspresidenten Kielman 1672- 1677.	
1 »	» från åtskilliga tyska furstar.	
4 ا	från de svenske ambassadörerne i Köln och Nimvegen m. fl. 1666-1679.	į
2	" från svenske diplomater och statsmän m. fl. 1671-1685.	
1 >	" från presidenten S. D. Kleihe 1671- 1677.	
1 "	» från hofrådet G. D. Wolframsdorf 1678-1682.	
1 "	" från pfalziske ministern Seiler 1672- 1674.	
1 »	» från baierske v. kanslern Casper Schmidt 1675–1681.	
1 .	» från münsterske v. kanslern Wilhelm zur Mühlen 1680-1684.	
1 »	" från åtskilliga utländska diplomater 1671-1684.	
1 .	Acta politica ang. Wienska negotiationen 1670-1673.	

¹⁾ Häribland äfven Pufendorfs och Miller v. d. Lühnens gemensamma bref från Eimbeck och Hannover 1675 jul., aug. — Jämf. för öfr. ett mindre antal bref från Pufendorf på den Bremiska samlingen.

Antal volomer.		År.
1 fol.	Handlingar ang. den Oldenburgska suc- cessionen. Diplomatiska aktstycken i afskrift 1664-	
1 "	1689.	
	3. Förste sekreteraren J. I. Netzels brefväxling 1805—1806.	
1 »	Netzel hade nyss blifvit utnämnd till charge d'affaires vid det kursachsiska hofvet i Dresden, då de diplomatiska förbindelserna på Gustaf IV Adolfs befallning afbrötos med anledning af att grefve Axel Fersen förbjudits bära vid kurfurstens hof sin kongl. franska ordensdekoration. N. fortsatte emellertid från andra orter en diplomatisk korrespondens, tills han slutligen skickades som chargé d'affaires till Hamburg. Förste sekreteraren Johan Isak Netzels depecher från Weimar, Baireuth, Göttingen och Kassel 1805 nov.—1806 maj samt concept och mottagna bref.	
	4. F. d. Envoyén Knut Bildts depecher 1806—1813.	
3 n	Envoyén vid tyska riksdagen K. Bildt lemnade Regensburg i nov. 1806, efter det tyska rikets upplösning, men stannade t. v. i Pragoch fortfor, så ofta omständigheterna det medgåfvo, att hemsända depecher, att börja med från Prag och derefter från Dresden (sedan april 1811), dit han på regeringens befallning förflyttat sig. I apr. 1813 afsändes han slutligen till Wien i en diplomatisk mission med anledning af frågan om Österrikes anslutning till de allierade och följde derefter kejsaren och högqvarteret till Prag och Teplitz. F. d. Envoyen K. Bildts depecher från Prag, Dresden, Wien och Teplitz 1806 nov.— 1813 sept.	

Kejsaren (Österrike-Ungarn¹). B.

Antal volymer.		År.
ļ	I.	
	Kejsaren.	
	Svenska beskickningars bref och archiv samt förhandlingar.	
1 fol.	Abgesanten, regeringsrådet M. Biörenklous bref från Wien och Prag 1652, äfvensom legaten grefve Bengt Oxenstiernas bref från Nürnberg	
	m. fl. orter samt gemensamt med M. Biöreft-	1050
1	klou från Prag 1652 okt.—nov. ²)	1652
1 ~	1655 sept	1654-1655
3 »	Residenten Schweder Dietrich Kleihes samt några Kleihes och Stäygers samfälda bref till K. Maj:t (någon gång till en statssekreterare eller andra personer) från Wien m. fl. orter 1655 juni—1657 dec	1655–1657
	Kleihes bref beröra utom annat särskildt förhållandena till Siebenbürgen och åtföljas af bref till honom från de svenske sändebuden till Siebenbürgen v. Sternbach och G. Vellingk äfvensom från den siebenbürgske gesanten Jonas Medniansky.	
1 .	Densammes bref till Rikets Råd (hufvudsakligen afskrifter af brefven till K. Maj:t) 1656—1657.	
1 »	Plenipotentiarien S. D. Kleihes bref från Wien och andra orter 1661 juni—1662 juni jämte Kleihes samt plenipotentiarierne P. Sparres och D. Mevius' hufvudrelation ang. investi-	
	tursaken af d. $\frac{23 \text{ juni}}{3 \text{ juli}}$ 1662	1661-1662
1 »	Plenipotentiarierne v. presidenten frih. Per Spar- res, v. presidenten David Mevius' och rege-	

Denna förteckning på »Cæsareana» är upprättad 1855 af d. v. Aktuarien D:r R. M. Bowallius, reviderad och kompletterad 1883.
 Jämf. Biörenklous bref till pfalzgrefven Karl Gustaf, som komplettera brefven till K. Maj:t i denna volym. — I densamma förekomma äfven bref från agenten Stäyger.

Antal volymer.		År.
	ringsrådet S. D. Kleihes dels särskilda dels samfälda bref från Wien m. fl. orter 1662 jan.—aug. jämte slutrelationer af Sparre (odat.) och af Mevius (dat. Wismar d. 4	
1 fol.	sept. 1662 ¹). Abgesanten <i>Mathias Palbizkis</i> bref från Hamburg, Nürnberg, Wien m. fl. orter 1666	1662
3 ,,	febr.—1667 febr. ²) Agenten Hans Heinrich v. Gebsattels bref 1665	1666
:	och 1667 (några få) samt 1668 okt. och. ehuru med afbrott, till 1675 maj samt 1677 aug. ³)	1668-1675
2	Residenten Esaias Pufendorfs bref 1671 aug.— 1674 nov.4)	1000-1013
2 »	Densammes slutrelation om sin beskickning och om det kejserliga hofvet afgifven 1675 (2 exemplar, ett i original, defekt; ett i afskrift).	!
1 "	Ambassadören grefve Bengt Oxenstiernas bref från Wien m. fl. orter 1674 juli—1675 mars jämte slutrelation af d. 29 mars 1675	1674-1675
1 »	Sekreteraren Georg Fredrik Snoilskys bref 1675 febr. — juli	1675
1 »	Plenipotentiarien grefve Gabriel Oxenstiernas bref från Frankfurt, Neuburg, Wien m. fl.	1000
	orter 1681 april—1685 april ⁵) De första brefven angå uppdrag som Oxen-	1681-1685
	stierna på vägen till Wien utförde vid några hof i vestra och södra Tyskland (Kassel,	
	Heidelberg, Neuburg, München). Gabriel Oxenstiernas archiv, saval från be-	. !
	skickningarna till Wien som från hans andra offentliga uppdrag utgör en del af den Oxen- stiernska samlingen och finnes särskildt för-	
	tecknadt. Der förekomma bl. a. originalbref- ven från K. Maj:t, bref från hertigarne af	
	Holstein (2 vol.); bref från de svenska mi-	

¹⁾ Ett och annat bref till statssekreteraren Ehrensten. — Bref till Rikskansleren från Kleihe, Mevius och Sparre i den De la Gardieska samlingen.

2) Samlingen är något defekt. Brefven 1667 äro skrifna under hemresan.

Bref till Rikskansleren i den De la Gardieska samlingen.
 Pufendorfs archiv, se här ofvan afd. A. III, 2. — Bref till Rikskansleren i

den De la Gardieska samlingen.

b) Enstaka bref till ett af de K. råden eller ett kansliråd. Ett och annat bref från agenten Weissenfels medföljer.

Antal	'	År.
volymer.		
!		
1 1	nistrarne i Tyskland samt en mängd andra	Ì
i	svenska och utländska diplomater. Dess-	
	utom sex volymer diplomatiska handlingar	
!	ang. Oxenstiernas beskickningar och särskildt	
	ett band handlingar ang. Holstein.	
1 fol.	Plenipotentiarien grefve Carl G. Oxenstiernas	
	bref 1685 april—1686 mars och agenten	
	Christoff Heinrich Weissenfels1) bref från	1
	mars 1686-1687 jan	1685-1687
1	Plenipotentiarien grefve Gabriel Oxenstiernas	
1 »	bref från Wien m. fl. orter 1687 jan.—1688	
	sept	1687-1688
1 .	Plenipotentiarien grefve Friedrich L. Dohnas	1
	bref 1688 aug.—1690 mars från Wien m. fl.	1000 1000
.	orter	1688-1690
1 2	Densammes slutrelation om sin beskickning och	1
	om det kejserliga hofvet afgifven den 4 maj 1691 med bilagor.	
	Hopbunden med denna är äfven en rela-	ļ
	tion om Dohnas beskickning till det kur-	
	brandenburgska hofvet 1690, afgifven samma	
	dag.	
1 .	Bref till densamme från K. Maj:t jämte instruk-	i
	tion och akter.	ļ
1	Agenten C. H. Weissenfels bref 1690 mars-okt.	1690
1 "	E. o. envoyen Fredrik Wilhelm Horns bref	
	från Wien m. fl. orter 1690, 1692 och 1694	
1	(ett enda bref) ²)	1690-1694
1 »	Densammes registratur 1690, 1691 och 16943).	
1 "	Afskrifter af K. Maj:ts bref till densamme	
	1690—1692.	,
1 »	Densammes in- och utgående diarium 1690—	Ì
1	1694.	
1 *	Plenipotentiarien grefve Gabriel Oxenstiernas registratur fr. Frankfurt, Wien m. fl. orter	
1	1694 april—16954)	
1 .	Densammes bref 1696—1698 ⁵)	
	Poncemines and Indo-Indo)	1000-1000

¹⁾ Weissenfels fortsätter korrespondensen efter Oxenstiernas död d. 18/23 mars.

 ^{*)} För åren 1691 och 1693 saknas brefven i original.
 *) Äfven registraturet är defekt.
 *) Originalbrefven för dessa år saknas som vanligt.
 *) Enstaka bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium. Ett bref från komm.-sekreteraren Hildebrand medföljer.

Antal volymer.		År.
1 fol.	Densammes bref 1699 jan.—mars (april) och kommissionssekreteraren Jacob Henrik Hilde-brands bref från mars s. å. till 1700 febr. 1)	
1 »	Bref från K. Maj:t till kommsekreteraren Hildebrand 1699-1700.	
2 »	E. o. envoyén baron Henning v. Stralenheims bref från Wien m. fl. orter 1699 dec.—1707 april, från Breslau 1707 sept.—1710 juli och åter från Wien 1710 aug. ²)	1699-1710
1 »	Dupletter och afskrifter af densammes bref 17001703	
1 » 1 »	Densammes concept 1700—1703. Bref från K. Maj:t, Kanslikollegium, Bremiska regeringen m. fl. till densamme 1699—1706.	
1 »	Handlingar rörande densammes beskickning 1698—1706.	
3 (1 fol.,	Kommissionssekreteraren (från aug. 1716 residenten) Johan Carl Stiernhööks bref till K.	
2 qv.) 3 qv.	Maj:t 1707 (jan.) maj—1719 febr. ³) Densammes bref till hofkanslern frih. v. Müllern 1711—1715.	
2 »	Densammes bref till ombudsråden frih. v. Müllern och frih. Lillienstedt 1716—1718.	
2 fol.	Densammes bref till Kanslikollegium 1707— 1719.	
1 » 2 qv.	Densammes registratur. Afskrifter och strödda bilagor till densammes brefväxling.	
1 »	Bref till densamme från K. Maj:t m. fl. 1708 – 1719.	
	E. o. envoyén grefve Erik Sparres bref från Wien 1714 och 1720, se Dipl. Frankrike (jämf. här ofvan afd. A. I. 2).	
3 »	Residenten, hofrådet Georg Vilhelm v. Höpkens bref till K. Maj:t från Wien m. fl. orter	
	1719 juli—1720, (1721), 1722 aug.—1725 (17264)	1719-1720

¹⁾ Ett bref från Haag i juli 1700 ang. beskickningen till Wien.

²⁾ Enstaka bref till någon medlem af Rådet eller Kanslikollegium. 1703 bref

från hans sekreterare C. H. Riepenhausen.

3) Äfven bref till ett kansliråd.

4) Efter april 1720 endast enstaka bref detta år; för 1721 blott några få bref rör. enskilda angelägenheter. För 1726 ett enda bref dat. Liegnitz d. 8. maj om afskedet från Wien.

Antal volymer.		År.
1 fol.	Densammes bref till Kanslikollegium 1719 juli—1720 nov., 1723 sept.—1724 nov.	
1 n	Densammes concept 1722—1725.	
1 qv.	Bref till densamme från K. Maj:t samt Kanslikol- legium och Pommerska regeringen 1719– 1725.	
1 fol.	Plenipotentiarien, generalmajoren grefve Ture Gabriel Bielkes bref till K. Maj:t och Kanslikollegium från Wien m. fl. orter 1719 juni—1721 juni jämte några få bref dat. Berlin aug.—dec. samt slutrelation om det kejserliga hofvet, dat. Berlin d. 29 dec. 1721	1719-1721
1 qv.	Densammes bref till Kanslipresidenten (endast några få) 1720—1721.	
1 fol.	Densammes registratur 1719—1721.	
1 »	K. Maj:ts och Kanslikollegii bref till densamme 1719—1721 ¹)	
1 »	Registratur af samma bref.	
1 »	Legationspresten Johann Sigismund Pilgrims	
	suppliker till K. Maj:t 1721—1723.	
1 »	Kommsekreteraren Casper Joachim Ringwichts bref till K. Maj:t 1721 april—1723, 1727 1728 mars samt 1731 (ett enda)	
1 »	Densammes bref till Kanslipresidenten och med- lemmar af Kanslikollegium 17211738.	
7 »	Densammes bref till Kanslikollegium 1720— 1738.	
2 »	Densammes registratur 1721, 1722, 1726 – 1728.	
2 »	Registratur af Kongl. Maj:ts och Kanslikollegii bref till densamme 1721—1722 och 1727— 1728.	
2 n	Residenten G. V. v. Höpkens bref 1724, 1725, se här ofvan	1724-1725
1 »	E. o. envoyén hofintendenten grefve Carl Gustav Tessins bref till K. Maj:t och Kanslikolle-	
	gium från Wien m. fl. orter 1725 dec 1726 dec. ²)	1725-1726

Grefve Bielkes brefväxling för öfrigt förvaras i det till Riksarchivet öfverlemnade Bielkearchivet från Turcholm, öfver hvilket särskild förteckning finnes upprättad (se förteckningen, afd. VII).
 Bland Tessins bref förekomma äfven ett par från komm.-sekreteraren

Ringwicht.

Antal volymer. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten 1725—1726. 1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning och om det kejserliga hofvet, afgifven d. 29 sept. 1726. 1 » Bref från K. Maj:t och Kanslikollegium till densamme 1725—1726. 2 » Registratur af samma bref. 3 » Handlingar rörande densammes beskickning. Kommsekreteraren C. J. Ringueichts bref till K. Maj:t, Kanslikollegium, m. fl. 1727—1728, se här ofvan			
1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning och om det kejserliga hofvet, afgifven d. 29 sept.1726. Densammes registratur 1725—1726. Bref från K. Maj;t och Kanslikollegium till densamme 1725—1726. Registratur af samma bref. Handlingar rörande densammes beskickning. Kommsekreteraren C. J. Ringwichts bref till K. Maj;t, Kanslikollegium, m. fl. 1727—1728, se här ofvan E. o. envoyén kammarherren baron Carl Vilhelm de Krassows bref till K. Maj;t dels från Blankenburg och Kassel') ang. en beskickning till dessa hof dels från Wien m. fl. orter 1728 juni—1732 juli, 1733 maj—dec. samt slutrelation afgifven 1734 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten under samma tid. Densammes bref till Kanslikollegium under samma tid. Densammes registratur 1728—1732. Registratur af samma bref 1727—1733. Registratur af samma bref 1727—1730. Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj;t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 fol. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 pensammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 pensammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 pensammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 pensammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 pensammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium. Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium			År.
1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning och om det kejserliga hofvet, afgifven d. 29 sept.1726. 1	1 qv.		
1 " Bref från K. Maj:t och Kanslikollegium till densamme 1725—1726. 1 " Registratur af samma bref. 1 " Handlingar rörande densammes beskickning. Kommsekreteraren C. J. Ringwichts bref till K. Maj:t, Kanslikollegium, m. fl. 1727—1728, se här ofvan	1 fol.	Densammes berättelse om sin beskickning och om	
densamme 1725—1726. Registratur af samma bref. Handlingar rörande densammes beskickning. Kommsekreteraren C. J. Ringwichts bref till K. Maj:t, Kanslikollegium, m. fl. 1727—1728, se här ofvan E. o. envoyén kammarherren baron Carl Vilhelm de Krassows bref till K. Maj:t dels från Blankenburg och Kassel') ang. en beskickning till dessa hof dels från Wien m. fl. orter 1728 juni—1732 juli, 1733 maj—decsamt slutrelation afgifven 1734 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten undersamma tid. Densammes bref till Kanslikollegium undersamma tid. Densammes registratur 1728—1732. Registratur af samma bref 1727—1733. Registratur af samma bref 1727—1730. Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 fol. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 fol. Densammes registratur. 3 per från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 4 Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	1 »		
Handlingar rörande densammes beskickning. Kommsekreteraren C. J. Ringwichts bref till K. Maj:t, Kanslikollegium, m. fl. 1727—1728, se här ofvan	1 »	densamme 1725—1726.	1
Kommsekreteraren C. J. Ringwichts bref till K. Maj:t, Kanslikollegium, m. fl. 1727—1728, se här ofvan			
K. Maj:t, Kanslikollegium, m. fl. 1727—1728, se här ofvan	1 »	Handlingar rörande densammes beskickning.	
E. o. envoyén kammarherren baron Carl Vilhelm de Krassows bref till K. Maj:t dels från Blankenburg och Kassel') ang. en beskickning till dessa hof dels från Wien m. fl. orter 1728 juni—1732 juli, 1733 maj—dec. samt slutrelation afgifven 1734		K. Maj:t, Kanslikollegium, m. fl. 1727—1728,	
helm de Krassows bref till K. Maj:t dels från Blankenburg och Kassel¹) ang. en beskickning till dessa hof dels från Wien m. fl. orter 1728 juni—1732 juli, 1733 maj—dec. samt slutrelation afgifven 1734	2		1121-1120
från Blankenburg och Kassel¹) ang. en beskickning till dessa hof dels från Wien m. fl. orter 1728 juni—1732 juli, 1733 maj—decsamt slutrelation afgifven 1734	<i>J</i> "		
skickning till dessa hof dels från Wien m. fl. orter 1728 juni—1732 juli, 1733 maj—dec. samt slutrelation afgifven 1734			
orter 1728 juni—1732 juli, 1733 maj—dec. samt slutrelation afgifven 1734		skickning till dessa hof dels från Wien m. fl.	
1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten under samma tid. 1 fol. Densammes bref till Kanslikollegium under samma tid. 1 o Densammes registratur 1728—1732. 1 qv. Bref från K. Maj:t, Kanslipresidenten, Kanslikollegium m. fl. till densamme 1727—1733. 3 fol. Registratur af samma bref 1727—1730. Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. 1 » Densammes registratur. 1 » Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium			
samma tid. 1 fol. Densammes bref till Kanslikollegium under samma tid. Densammes registratur 1728—1732. 1 qv. Bref från K. Maj:t, Kanslipresidenten, Kanslikollegium m. fl. till densamme 1727—1733. Registratur af samma bref 1727—1730. Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. Densammes registratur. Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium			1728-1733
1 fol. Densammes bref till Kanslikollegium under samma tid. Densammes registratur 1728—1732. 1 qv. Bref från K. Maj:t, Kanslipresidenten, Kanslikollegium m. fl. till densamme 1727—1733. Registratur af samma bref 1727—1730. Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. Densammes registratur. Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	1 qv.	Densammes bref till Kanslipresidenten under	
samma tid. Densammes registratur 1728—1732. Pref från K. Maj:t, Kanslipresidenten, Kanslikollegium m. fl. till densamme 1727—1733. Registratur af samma bref 1727—1730. Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. Densammes registratur. Pref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium			
1 qv. Bref från K. Maj:t, Kanslipresidenten, Kanslikollegium m. fl. till densamme 1727—1733. 3 fol. Registratur af samma bref 1727—1730. Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. 1 » Densammes registratur. 1 » Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	1 fol.	samma tid.	
kollegium m. fl. till densamme 1727—1733. Registratur af samma bref 1727—1730. Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. Densammes registratur. Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium		Densammes registratur 1728—1732.	
3 fol. Registratur af samma bref 1727—1730. 1 » Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. 1 » Densammes registratur. 1 » Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. 1 » Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	1 qv.		1
Plenipotentiarie ministern öfverintendenten grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. 1 » Densammes registratur. 1 » Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. 1 » Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium			
grefve C. G. Tessins bref till K. Maj:t från Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. Densammes registratur. Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium			ļ
Wien och andra orter 1735 dec.—1736 dec. 1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. 1 » Densammes registratur. 1 » Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	1 »		
1 qv. Densammes bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium under samma tid. 1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. 1 » Densammes registratur. 1 » Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. 1 » Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium			1795 1726
slikollegium under samma tid. 1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. Densammes registratur. Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	1		1735-1730
1 fol. Densammes berättelse om sin beskickning, afgifven Stockholm den 28 febr. 1737. 1 » Densammes registratur. 1 » Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	ı qv.		į
gifven Stockholm den 28 febr. 1737. 1 » Densammes registratur. 1 » Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. 1 » Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	1 601		1
1 » Densammes registratur. 1 » Bref från K. Maj:t till densamme 1735—1736. 1 » Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	1 101.		İ
1 » Bref från K. Muj:t till densamme 1735—1736. Registratur af brefven från K. Muj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	1 b		
1 » Registratur af brefven från K. Maj:t och Kanslikollegium. 1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium			
1 » Handlingar ang. densammes beskickning. Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	- "	Registratur af brefven från K. Maj:t och Kansli-	
Kommissionssekreteraren (sedan 1738 ministern) C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	1 »		1
C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	- "		0
1737—1738, se här ofvan 1737-1738		C. J. Ringwichts bref till Kanslikollegium	į.
		1737—1738, se här ofvan	1737-1738

¹⁾ Endast ett från hvardera orten.

Antal volymer. Ar.			
K. Maj:t och Kanslikollegium från Wien m. fl. orter 1738—1742 april 1738—1742			År.
1	2 fol.	K. Maj:t och Kanslikollegium från Wien	1728_1749
2(1fol. 1 qv.) densamme 1731—1741. Legationssekreteraren Nils v. Rööks bref till Kanslipresidenten 1741—1748 maj	i •	Densammes bref till Kanslipresidenten 1739-	1730-1742
1 qv. densamme 1731—1741. Legationssekreteraren Nils v. Rööks bref till Kanslipresidenten 1741—1748 maj	10 »		
Legationssekreteraren Nils v. Rööks bref till Kanslipresidenten 1741—1748 maj maj maj Densammes bref till Kanslikollegium 1741—1749²) Densammes concept 1742—1747 jämte några få bref till densamme 1744—1747. 2			
Kanslipresidenten 1741—1748 maj			
Densammes bref till Kanslikollegium 1741— 1749²)	2 »		
1749²) Densammes concept 1742—1747 jämte några få bref till densamme 1744—1747. E. o. envoyén grefve Nils Barks bref till K. Maj:t från Danzig, Wien m. fl. orter 1748 febr.—1767 (1770)³)	9	Nanshpresidenten 1741—1748 maj	1741-1748
Densammes concept 1742—1747 jämte några få bref till densamme 1744—1747. 2	Z D		
få bref till densamme 1744—1747. E. o. envoyén grefve Nils Barks bref till K. Maj:t från Danzig, Wien m. fl. orter 1748 febr.—1767 (1770)³)	4 »		
** E. o. envoyén grefve Nils Barks bref till K. Maj:t från Danzig, Wien m. fl. orter 1748 febr.—1767 (1770)³)			
Maj:t från Danzig, Wien m. fl. orter 1748 febr.—1767 (1770)³) 1747-1767 1748 1747-1767 1748 1770⁴) 1748-1770 1748 1748-1770 1748 1748-1770 1748 1748-1777 1 qv. Densammes bref till Kanslikollegium 1748 1748-1777 1 qv. Densammes bref till ett kansliråd 1761—1770. 10 fol. Densammes depecher (till K. Maj:t och Kanslipresidenten) 1771—1775 juni, chargé d'affaires Zacharias Bergenschölds 1775 juni 1776 sept.), den förres 1776 sept.—1781 dec. och chargé d'affaires Johan Sahlmans från d. 8 dec. 1781 1771-178	\2 »	,	
febr.—1767 (1770)³)	1	Maj:t från Danzig, Wien m. fl. orter 1748	
1 qv. 17704) 1748-1770 1748-1770 1 qv. Densammes bref till Kanslikollegium 1748— 1748-1777 1 qv. Densammes bref till ett kansliråd 1761—1770. 10 fol. Densammes depecher (till K. Maj:t och Kanslipresidenten) 1771—1775 juni, chargé d'affaires Zacharias Bergenschölds 1775 juni 1776 sept. 5), den förres 1776 sept.—1781 dec. och chargé d'affaires Johan Sahlmans från d. 8 dec. 1781 1771-1781		febr.—1767 (1770) ³)	1747-1767
1 fol. Densammes bref till Kanslikollegium 1748—1777 1 qv. Densammes bref till ett kansliråd 1761—1770. 10 fol. Densammes depecher (till K. Maj:t och Kanslipresidenten) 1771—1775 juni, chargé d'affaires Zacharias Bergenschölds 1775 juni 1776 sept."), den förres 1776 sept.—1781 dec. och chargé d'affaires Johan Sahlmans från d. 8 dec. 1781 1771-1781 63 » Densammes brefväxling (concept samt mottagna bref och noter) 1748—1781. 1771-1781 1 » Chargé d'affaires J. Sahlmans och agenten Matolays ⁶) depecher 1782 1782 1 » Den förres brefväxling 1782. 1782 5 » Chargé d'affaires Lars v. Engeströms depecher			
1777			1748-1770
10 fol. Densammes depecher (till K. Maj:t och Kanslipresidenten) 1771—1775 juni, chargé d'affaires Zacharias Bergenschölds 1775 juni 1776 sept.), den förres 1776 sept.—1781 dec. och chargé d'affaires Johan Sahlmans från d. 8 dec. 1781		1777	1748-1777
presidenten) 1771—1775 juni, chargé d'affaires Zacharias Bergenschölds 1775 juni 1776 sept), den förres 1776 sept.—1781 dec. och chargé d'affaires Johan Sahlmans från d. 8 dec. 1781			
faires Zacharias Bergenschölds 1775 juni 1776 sept."), den förres 1776 sept.—1781 dec. och chargé d'affaires Johan Sahlmans från d. 8 dec. 1781	10 fol.		
1776 sept), den förres 1776 sept			
dec. och chargé d'affaires Johan Sahlmans från d. 8 dec. 1781			
från d. 8 dec. 1781	1		
Densammes brefväxling (concept samt mottagna bref och noter) 1748—1781. Chargé d'affaires J. Sahlmans och agenten Matolays ⁶) depecher 1782	1		1771-1781
bref och noter) 1748—1781. 1 » Chargé d'affaires J. Sahlmans och agenten Matolays ⁶) depecher 1782	63 »		1111-1101
1 » Chargé d'affaires J. Sahlmans och agenten Ma- tolays ⁶) depecher 1782	1		
tolays ⁶) depecher 1782	1 »		
5 » Chargé d'affaires Lars v. Engeströms depecher		tolays ⁶) depecher 1782	1782
	5 »		
från Wien m. fl. orter 1783 jan.—1787 dec.	ı	från Wien m. fl. orter 1783 jan.—1787 dec.	

¹⁾ För 1738 ett enda bref.

För åren 1748 och 1749 blott ett par bref. — Några bref från legationspredikanten C. G. Suke 1742—1745 äro bilagda den senare volymen.
 För åren 1761—1767 blott ett fåtal bref; 1770 ett enda.
 Enstaka bref af kanslisten Jahnke och leg.-sekreteraren Röök, hvilken senare volymen.

nare äfven uppehöll korrespondensen 1764 mars-april.

b) Redan för 1774 medfölja åtskilliga bref från Bergenschöld.

6) Efter Sahlmans död d. 7 sept. 1782. Några bref från Bark, dat. Stockholm, till Kanslipresidenten med insända bref från Wien äro bilagda.

Antal volymer.		År.
1 fol.	samt e. o. envoyén <i>Ulrik Celsings</i> depecher 1787 (från d. 15 okt.)	1783-1787
2 » 5 » 4 »	E. o. envoyén <i>I^T</i> . Celsings depecher 1788—1789 maj samt chargé d'affaires Knut Bildts depecher 1789 (från d. 13 maj)	1788-1789
2 » 1 »	Celsings och Bildts » 1789. Chargé d'affaires K. Bildts depecher 1790 Grefve Axel Fersens depecher från Wien och	1790
2 » 2 » 1 »	Prag 1791 aug.—sept. Chargé d'affaires K. Bildts depecher 1791 jan.— aug. och e. o. envoyén frih. Fredrik Nolckens från 1791 aug.—1792 Desammes depecher 1793 och 1794 ¹) Bildts brefväxling 1790. Bildts och Nolckens brefväxling 1791.	1791-1792
2 » 2 » 2 »	Nolckens » 1792—1793. Nolckens och Bildts » 1794. Chargé d'affaires K. Bildts depecher 1795 ²)—	1
2 »	1796 juli och chargé d'affaires Fredrik Sa- muel Silfverstolpes 1796 juli—dec Bildts brefväxling 1795.	1795-1796
2 » 3 »	Bildts och Silfverstolpes brefväxling 1796. Chargé d'affaires F. S. Silfverstolpes depecher 1797—1799 Bland Bildts och Silfverstolpes depecher för åren 1796 och 1797 ligga äfven skrifvelser, dat. Regensburg, Dresden, Hannover m. fl.	1797-1799
	orter, af hofkanslern L. v. Engeström, hvil- ken, churu utnämd till envoyé, ej mottogs af kejsaren på grund af hans vistelse i Paris under då pågående krig.	
2 »	Densammes och e. o. envoyén grefve Jakob De la Gardies depecher 1800 och 1801. ³) Silfverstolpes brefväxling 1797—1799.	1800-1801
3 » 2 »	De la Gardies » 1800—1801. Silfverstolpes » 1801—1802.	ı

Bildts från d. 12 juli 1794, jämte enstaka bref 1793.
 Några bref från ambassadkavaljeren grefve A. G. Mörner medfölja.
 Silfverstolpes i jan. 1800 och från d. 8 aug. 1801.

		
Antal volymer.		Ā r.
1 fol.	Chargé d'affaires F. S. Silfverstolpes och e. o. envoyén frih. Gustaf Mauritz Armfelts depecher 1802 (den senares från d. 27 nov.)	
3 »	E. o. envoyén frih. G. M. Armfelts och chargé d'affaires Anders Fredrik Reutersvärds depecher 1803—18051)	
1 »	Chargé d'affaires grefve Gustaf v. Dübens de- pecher 1805, från d. 25 sept	1805
1 »	Densammes och hofkanslern frih. Christofer Bogislaus Zibets depecher 1806 ²)	1806
3	Chargé d'affaires grefve G. v. Dübens depecher 1807—1810	
1 »	Densammes och e. o. envoyén frih. Carl Bun- ges depecher 1811 (den senares från d. 14 sept.)	1811
1 »	Envoyén frih. C. Bunges och chargé d'affaires Christian Bernhard Hegardts depecher 1812 (den senares från d. 19 aug.)	
1 »	Chargé d'affaires C. B. Hegardts depecher 1813	1813
1 »	v. Dübens brefväxling 1809-1810.	
2 »	v. Dübens och Bunges brefväxling 1811— 1812.	
2 »	Hegardts brefväxling 1812—1813.	,
	Från Beskickningsarchivet i Wien 1871 öfverlemnadt:	
1 » 1 » 1 »	Chargé d'affaires C. B. Heyardts concept Depecher och bref till densamme	

¹⁾ Reutersvärds, utom enstaka bref, 1803, 12 okt.—28 dec.; 1804, 25 juli—28 nov.; 1805 jan.—28 sept. Af Armfelt förekomma endast 2 bref för 1805. — För 1803 finnes äfven en relation af Armfelt (dat. d. 6 febr.) om »det österrikiska husets nuvarande belägenhet».

2) Zibets d. 4 mars—23 april samt 31 maj.

Antal volymer.		År.
1 fol.	Envoyén grefve G. Löwenhielms och chargé d'affaires N. F. Palmstiernas concept	1817
1 »	Depecher och bref till densamme	
1 »	Envoyén frih. N. F. Palmstiernas concept Depecher och bref till densamme	1818
2 »	Envoyen frih. N. F. Palmstiernas och charge	K '
2 "	d'affaires Olof Nordenfelts concept	1819-1820
1 »	Charges d'affaires O. Nordenfelts och frih. Elias Lagerheims concept	1821
1 »	Depecher och bref till desamme))
2 »	Chargé d'affaires frih. E. Layerheims concept	1822-1823
2 »	Depecher och bref till desamme	Κ .
1 »	Depecher och bref till desamme	1824
1 »	Depecher och bref till desamme] [
2 »	Chargé d'affaires C. J. D. U. Croneborgs con-	1825-1826
2 »	Depecher och bref till densamme	
1 »	Chargés d'affaires C. J. D. U. Croneborys och Martin Wahrendorffs brefväxling (concept och mottagna bref) 1827—1828	
3 »	Envoyen grefve Carl Gustaf Löwenhielms concept	1828-1829
2 »	Depecher och bref till densamme	J
2 »	Envoyen grefve C. G. Löwenhielms och charge d'affaires grefve Anton Reinhold Wrangels concept	1830
1 »	Depecher och bref till desamme	
3 »	Envoyén grefve C. G. Löwenhielms och chargé d'affaires grefve Edvard Gabriel Gyldenstolpes concept	1831-1833
3 »	Denecher och bref till desamme	μ.
5 »	Euvoyén grefve C. G. Löwenhielms concept	1834-1838
4 »	Depecher och brei till densamme	!)
1 »	Envoyén grefve C. G. Löwenhielms och chargé d'affaires grefve E. G. Gyldenstolpes concept	1839
1 »	Denecher och bref till desamme	
2 »	Envoyen grefve C. G. Lövenhielms och charge d'affaires A. Löwenskjolds concept	1840-1841
2 »	Depecher och bref till desamme	IJ
1 »	Envoyén grefve C. G. Löwenhielms och chargé d'affaires Carl August Järtas concept	1842

	ntal ymer.		År.
	fol.	Depecher och bref till desamme	1842
2		Charge d'affaires U. A. Järtas concept	1843-1844
2	n)	Depecher och bref till densamme	ו
•	~	Carl Hochschilds concept	1845
. 1	33	Depecher och bref till desamme	J
1		Envoyen frih. C. Hochschilds concept	1846
$egin{array}{c} 1 \\ 2 \end{array}$		Depecher och bref till densamme Envoyen frih. C. Hochschilds och charge d'af-	K
Z	»	faires frih. F. af Wedel-Jarlsbergs concept	1847-1848
2	D	Depecher och bref till desamme	J
1		Envoyén frih. C. Hochschilds concept	1849
1		Depecher och bref till densamme]
1	**	Envoyén frih. C. Hochschilds och chargé d'affaires C. A. Järtas concept	1850
_	»	Depecher och bref till desamme)
3	n	Register på afgångna och ankomna depecher 1828—1853.	
		-	
4	33	Handlingar angående Sveriges förbindelser med Österrike 1500-1700-talet'). Bl. a. handlingar ang. ett antal beskick-	
		ningar under Gustaf I:s och Johan III:s tid (Lars Siggessons m. fl. 1544; Karl Holgers- sons och Jacob Hesses 1545; Georg Normans	
		m. fl. 1550; Måns Johanssons m. fl. 1551; Gustaf Banérs m. fl. 1579).	
1	»	Handlingar ang. läntagningen af Sveriges tyska provinser.	
1	n	Handlingar ang. de evangeliska i de kejserliga arfländerna äfvensom ang. Ungarn.	
1))	Diverse handlingar från Beskickningsarchivet i Wien (hufvudsakligen från 18 århundradet).	
1	, »	Fördrag mellan Sverige och Österrike (i afskrift).	

¹⁾ Jämf. följande volym.

Antal volymer.		År.
4 fol.	Kejserliga sändebuds skrifvelser och memorial, förhandlingar med dem samt konferens- protokoll.	
	*Grefve v. Pottinger ¹). Frans de Lisola 1656. Abgesanten Amadeus grefve v. Windisch-Grätz	1
	1664.	'
	Abgesanten Johan Eberhard Hövel 1670. » Adolph Wratislav grefve v. Sternberg 1674.	!
	Plenipotentiarien Wentzel grefve v. Althan 1682, 83.	1
	» grefve. v. Berka 1684 (1685) ²)	
	» Anton Johann grefve v. Nostitz 1685—90.	•
	» Franz grefve v. Stahremberg 1691—98.	I
	K. Maj:ts deklarationer på grefve Stahrembergs memorial m. fl. akter ang. förhandlingarna	
	med honom. Konferensprotokoll med grefve v. Stahremberg,	,
	1691, 1693, 1695, äfvensom med grefve v. Stah-	
	remberg, holländska sändebudet baron v. Heckeren och engelske agenten Robinson 1696, 97.	1
	Grefve v. Stahrembergs, baron v. Heckerens och	1
	J. Robinsons samfälda memorial 1697. E. o. envoyén Gothard Helfrich grefve v. Weltz ³)	1
	1700, 1701. E. o. envoyén Ludvig grefve v. Zinzendorf ¹) 1702—1707.	1
	Grefve L. v. Zinzendorfs, engelske agenten J. Robinsons och holländske ministern J. v. Haer-	,
	solts samfälda memorial 1703. E. o. envoyén Philipp grefve v. Fridag 1720— 1728.	
	Residenten C. T. Antivari 1731—1762.	•

^{1) *} utmärker att inga memorial, endast akter ang. underhandlingen finnas.
2) Årtal inom parentes beteckna bref skrifna efter att resp. minister lemast

Stockholm.

3) Dat. Stockholm och Reval.

4) Dat. Andreova, Varsjava, Danzig, Langentschirn, Glogau, Gora, Breslan Prag, Leipzig.

Antal volymer.		År.
	Minister plénipotentiaire Ferdinand grefve v. Herberstein 1734, 1735 (1738). Legsekreteraren Verlet 1749'). *Chargé d'affaires baron Christani de Rall 1762—1764 (1765). E. o. envoyen grefve Goes 1757—1760 (1761). Minister plénipotentiaire Ludvig grefve Bel-	
	gioioso 1764—1766. Legsekreteraren De Caché 1768, 1769. E. o. envoyén baron v. Widmann 1771—1774	
	(1775). E. o. envoyén grefve Josef v. Kaunitz-Rietberg 1775—1777.	
	Legsekreteraren, (Chargé d'affaires) Jos. Preindl 1774—1785.	
	E. o. envoyén grefve Kageneck 1778, 1779 ²) Chargé d'affaires Mercier 1786. E. o. envoyén grefve v. Stadion 1788, 1789.	
	Chargé d'affaires F. X. Swietezky 1789. E. o. envoyén grefve v. Ludolf 1790—1794. Chargé d'affaires F. X. Swietezky 1795—	
	1798—1800. E. o. envoyén grefve zu Lodron-Laterano 1800, 1801, 1803, 1804 (1805)	
	Chargé d'affaires baron Karl v. Binder-Kriegel- stein 1803-1811. E. o. envoyén grefve v. Neipperg 1811-1812.	
	Chargé d'affaires baron v. Binder-Kriegelstein 1812, 1813. E. o. envoyén grefve v. Neipperg 1813.	
	Chargé d'affaires v. Weiss 1813.	
1 fol.	Protokoll och akter ang. kejserliga ministern, gr. v. Fridags tvist med generalmajoren baron Schwerin.	
6 »	Bref från det Österrikiska huset och de tyske kejsarne till K. Maj:t.	
	Erkehertig Ernst, 1580. Kejsar Ferdinand III, 1654-1657.	

Bland Antivaris memorial.
 Jämte handlingar rörande etikettsstriden med honom.

Antal volymer.		År.
	Erkehertig Leopold Wilhelm, 1654. Leopold, konung af Ungarn, 1657. Kejsar Leopold I, 16571703. Enkekejsarinnan Eleonora, 1675, 1682-85. Kejsarinnan Claudia Felix, 1675. Bleonora Magdalena Theresia, 1690, 1711, 1716, 1719. Kejsar Joseph I, 1705—1711.	
	Enkekejsarinnan Wilhelmina Amalia, 1711, 16, 19, 20, 30, 42. Kejsar Karl VI, 1711—1739.	
	Kejsarinnan Elisabeth Christina, 1719—1750. Kejsar Karl VII, 1742—1744. Kejsarinnan Maria Amalia, 1746.	
	Maria Theresia, drottning af Ungarn och Böh- men 1740—44, kejsarinna, 1746—1779. Kejsar Franz I, 1745—1765. Kejsar Joseph II, 1765—1789.	
	Kejsar Joseph II, 1793—1785. Kejsar Leopold II, 1792—1791. Kejsar Franz II, 1792—1808. Erkehertig Ferdinand 1804, 05.	
1 fol.	Bref från kejserliga ministrar till K. Maj:t och Kanslipresidenten.	
	Bref från svenska konsulat.	
1 »	Bref från handelsagenterna Wall och Wagner i Triest 1792—1805.	
	II.	
	Schlesien.	
	Kommissariernas i Breslau bref.	
1 »	Heinrich Coelestin v. Sternbachs bref 1655 dec.—1656 juni och Ernst Gottfridt Artzats bref 1657 jau.—mars.	1655-165

Antal volymer.		År.
3 fol.	Heinrich v. Schöellens bref 1664 april—1666 nov	1664-1666
1 » 1 » {	Bref från K. Maj:t till densamme 1665—1666, Johan Zimmermanns bref (1666 dec.) 1667 jan. Godofred von Schröers bref 1672 juni—sept. Agenten vid kejserliga hofvet Johan Henrik	1667 1672
1 »	Beyes bref till Kanslikollegium och (enstaka) till K. Maj:t och ett kansliråd 1704 nov.— 1707 febr. Densammes bref till K. Maj:t, hofkanslern (eller ombudsrådet) frih. v. Müllern, Kanslikolle-	170 4 -1707
	gium m. fl. 1711 juli-1720 april ¹)	1711-1720
	C. Öfversachsiska Kretsen.	
	I.	
	Kretsen i sin helhet. Kretsdagar²).	
	Residenten i Leipzig Georg Ludvig Fursten- heusers bref till K. Maj:t 1649 och 1650, se här ofvan bland pfalzgrefven Karl Gustafs bref	
	för dessa år, afd. A, I, 1 ³)	1649, 1650
1 »	till Rikskansleren 1649—16514)	
	dat. Helsingör 1659 och 1660)	
(Handlingar ang. kretsdagen i Leipzig 1649 (Instr. för de svenska ombuden G. L. Fursten-	
1 » {	heuser och Johan Philipp Brückner 1648 ⁵). Pommerske kanslern <i>F. Bohles</i> bref från och	1649
ł	om en kretsdag i Leipzig 1654 aug.—nov.	1654

Med åtskilliga luckor.
 Jämf. afd. D, I.
 Bref till pfalzgrefven Karl Gustaf i Stegeborgsarchivet och till Rikskanslern i Tidösamlingen.
 I Tidösamlingen.
 Några bref från Fürtenheuser till Rikskanslern i Tidösamlingen.

Antal volymer.		År.
	Handlingar ang. kretsdagen i Leipzig 1656. De svenska ombuden vid kretsdagen i Leipzig 1658, pommerske regeringsrådet Philipp Christoff v. d. Lanckens och assessorn Herman Wolfradts dels enskilda dels samfälda bref	1656
1 fol.	till K. Maj:t jan.—febr	1658
	april	1662
,	i Leipzig 1665, i febr	1665
	II.	
	Kursachsen och de sachsiska hertigdömena ¹).	
	Residenten Laurens' Nicolai (Tungel) bref till Rikskanslern från Dresden 1632 dec.—1633 okt. ²)	
	Öfverste Diederich v. d. Werders bref till Riks- kanslern från Dresden 1634 febr.—mars ²). Grefve Carl Christoff v. Brandensteins bref till	
1 »	Rikskanslern 16353). Residenten G. L. Furstenheusers och sekreteraren Gottfried Johns bref till pfalzgrefven Karl Gustaf ang. stilleståndrestantierna i	
	Sachsen från Dresden m. fl. orter 1648 okt.—nov.	1648
1 υ	Abgesanten frih. Sten Bielkes bref från Merse- burg, Dresden, Weimar m. fl. orter 1656—	
	juli 1657 juni	1656-1657

¹⁾ Denna förteckning är omarbotad på grund af en af d. v. aktuarien R. M. Bowallius upprättad sådan öfver »Saxonica».

²⁾ I Tidösamlingen. Från L. Nicolai finnes ett bref i original från 1632 till K. Maj:t (bland -Handl. ang. Sveriges förbindelser med Sachsens).

³⁾ I Tidösamlingen. — Ett bref från Brandenstein, W. v. Lohausen och H. Schwallenberg gemensamt 1635 bland »Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Sachsen».

Antal volymer.		År.
1 fol.	Abgesanten hofrådet Bartholomeus Wolfsbergs bref från Magdeburg, Köthen, Dresden m. fl. sachsiska orter samt Braunschweig och Ham- burg 1658 juni—nov	1658
1 »	början gälde	
1 »	Residenten Eberhard Grafes (v. Grafenthals) bref från Dresden, Rothenburg m. fl. orter 1666 nov.—1667 juli, 1668 jan.—1669,	
1 »	1670 maj—1671 febr. (samt nov. och dec.) Abgesanten, regeringsrådet E. v. Grafenthals bref från beskickningar till de sachsiska hof-	
	ven, dat. Leipzig, Dresden, Halle m. fl. orter 1672 maj och dec., 1673 jan. och nov. —1674 mars och 1675 febr. ²)	1672 1673-1674
1 »	Abgesanten, hofrättsrådet Matheus Hartmans (v. Hartmansdorfs) bref från Stettin och Dresden 1682 april—1685 febr Plenipotentiarien grefve Gabriel Oxenstiernas	1682-1685
1 »	bref från Dresden 1685 maj—juli Kommissionssekreteraren i Berlin Justus Hen- rik Storrens bref från Dresden 1685 nov.—	1685
1 »	1687 juli	
;	Dresden och Berlin (2 st.) 1687 juli	1687 1687-1688 1689-1690
	För hela den tid kurfurstarne i Sachsen voro konungar i Polen äro brefväxlingar samt	

¹⁾ Enstaka bref till hofrådet Ehrensten. — Bref till Rikskansleren i den De la Gardieska samlingen.

3) I samma volym som hans öfriga bref.

³) Jämför för öfrigt Grafenthals bref från Hamburg, der han samtidigt var resident. – Bref till Rikskansleren i den De la Gardieska samlingen.

Antal volymer.		År.
	handlingar angående Sveriges förbindelser med dem förenade med samlingen »Polonica». Se förteckningen å densamma i Meddelanden från Svenska Riksarchivet, VI, (Sthlm 1882) s. 187 o. f.	
1 fol.	Kommissionssekreteraren Johan Carl Sigge Sparres bref från Dresden till Kanslipresi- denten och Kanslikollegium ²) 1765 aug.— 1766 okt. samt skrifvelse från Berlin 1767 d. 4 juli	- 1765 -1 767
1 »	Densammes registratur 1765—1766.	
1 »	Bref till densamme under samma tid.	
1 »	Kommissionssekreteraren Magnus Björnstjernas depecher 1770 i maj och juni, e. o. envoyén	
	Bengt Sparres depecher 1770 juli—1771 okt. samt e o. envoyen frih. Fredrik Ulrik Frie- sendorffs från 1771 okt	
1 »	E. o. envoyén frih. F. U. Friesendorffs och kommissionssekreteraren M. Björnstjernas de- pecher 1772 (den senares från d. 12 aug.)	
1 »	Kommissionssekreteraren M. Björnstjernas de-	
1 "	pecher 1773	1773
1 »	Sparres, Friesendorffs och Björnstiernas registra-	
1 "	tur och diarium 1770—1771.	•
1 »	Friesendorffs och Björnstjernas registratur och diarium 1772.	•
2 · n	Björnstjernas registratur och diarium 1773.	l
5 »	Ankomna bref till desamme med diarium 1770 – 1772.	!
1 »	Kommissionssekreteraren M. Björnstjernas och e. o. envoyén grefve Fredrik Adolf Löwen- hielms depecher (den senares från d. 20 juli) 1774	1774
1 »	E. o. cnvoyén grefve F. A. Löwenhielms de- pecher 1775	1775
' 2 »	Densammes och kommissionssekreteraren M.	
	Björnstjernas depecher 1776 och 1777 (den	
1	senares d. 28 juli 22 sept. 1776 och 25	
l	juni—7 dec. 1777)	1776-1777

Enstaka href till Kanslikollegium förekomma äfven i de följande korrespondenserna,

Antal volymer.	År.
9 fol Decommon registratur 1774 1777	
2 fol. Desammes registratur 1774—1777. 1 " diarium öfver afgångna bref.	
1 »	
5 » Drei vii desainine 1/14—1/1/.	
1 qv. Bref till Björnstjerna från Varschau 1775.	
1 fol. E. o. envoyen grefve F. A. Löwenhielms de-	
pecher 1778	1778
1 » Densammes och hofjunkaren frih. Carl Gustaf	
Oxenstiernas depecher 1779 och 1780 (den	
senares 1779 nov.—1780 maj)	1779-1780
1 » E. o. envoyén grefve F. A. Löwenhielms och	
och chargé d'affaires frih. C. G. Oxenstiernas	
depecher 1781 (den senares från d. 20 maj)	
samt den senares depecher 1782) och 1783.	1781-1783
2 » Desammes concept 1778—1783 ²).	
2 " Bref till desamme 1778—1783.	
1 » E. o. envoyen Ulrik Celsings depecher 1784	
samt densammes och chargé d'affaires frih.	
C. G. Oxenstiernas depecher 1785 (den se-	
nares juli—nov.)	
1 » E. o. envoyén U. Celsings depecher 1786 samt	i
densammes och chargé d'affaires Fredrik Wil-	
helm v. Ehrenheims depecher 1787 (den se-	
nares från d. 7 okt.)	1786-1787
1 » Charge d'affaires F. W. v. Ehrenheims depecher	
1	1789-1789
1 " Chargé d'affaires F. W. v. Ehrenheims och chargé d'affaires Carl Fridrik v. Helands	
depecher 1790 (den senares från d. 17 nov.)	
سمسه بمسي	1790

-	
3 » Bref till Celsing, Oxenstierna och Ehrenheim 17841790.	
	1
5 » Chargé d'affaires C, F. v. Helands depecher 1791–1800 ³)	
	1791-1800
*	i
3 » Bref till densamme 1791—1800. Chargé d'affaires C. F. v. Helands och chargé	
d'affaires Nils Gustaf Palins depecher 1801 1 » (af den förre blott ett par stycken jan.—	
1 » (af den förre blott ett par stycken jan.—	į l

Äfven några bref från envoyén i Wien grefve N. Bark, som vistades någon tid i Dresden under vägen hem, dat. 1782 jan.—maj, medfölja.
 Concepten för 1782 saknas.
 Under åren 1795—1798 medfölja äfven några bref från f. d. chargé d'affaires S. N. Casström. som i aug. 1795 anländt till Dresden ifrån Polen.

Antal volymer.		År.
1 fol.	april, den senares börja d. 29 mars) samt Palins depecher 1802	1801-1802
1 » 1 »	Johan Isak Netzels depecher 1805 (den senares från juli till början af okt. 1)	1803-1805
1 »	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Sach- sen under 17:de och 18:de århundradena. Innehåller bl. a. handlingar ang. följande	!
	i ofvan förtecknade samling ej förekommande beskickningar: 1) grefve Solms 1632; 2) Brandensteins, v. Lohausens och Schwallen- bergs samt Schwallenbergs och v. Crockows	ı
	1635; 3) Prziemskis och Rudolphs 1648 och 4) Schlippenbachs 1654.	
		
	,	
	Sachsiska sändebuds memorial och noter:	!
	1. Från Kursachsen.	,
	Hans v. d. Pfordta och Joh. Paul Münch (till	!
	Rikskanslern), Magdeburg 1635. Johan G. v. Ponikau och Balth. Bose (till	I
	pfalzgrefven Karl Gustaf), Delitsch 1648. J. v. Einsiedeln (till densamme) Prag 1648. N. v. Gersdorff, Köpenhamn och Lund 1679.	•
	Sekreteraren Fietzkau 1765.	
	E. o. envoyén grefve F. A. v. Zinzendorf 1768 — 1773 (1775) ²).	ı
	Chargé d'affaires Cantzler 1775. Chargé d'affaires Martens 1777.	,
	E. o. envoyén grefve Bose 1778, 1779, (1780). Chargé d'affaires v. Just 1783.	

Fortsättningen på Netzels depecher, se här ofvan afd. A, III, 3.
 Ärtal inom parentes betecknar bref skrifna sedan resp. minister lemnat sv. hofvet.

Antal volymer.		År
	Chargé d'affaires F. A. Internari 1791—1804. Chargé d'affaires Ch. Reyer 1806, 1807.	
	2. Från de sachsiska hertigarne.	
	George Klingauff, 1660-talet 1). Hofrådet J. L. Zollman, Altranstedt 1706 (fr. SGotha-Sanlfeld)	ı
	G. Bartsch, Leipzig 1706, 1707 (SGotha), v. Eberstein, Altranstedt 1707 (SZeitz).	
1		
,	Bref från de kurfurstliga och hertigliga sachsiska husen.	
	1. Kurfurstliga huset.	
2 fol.	Kurfursten Johan Georg I, 1618, 1632, 1654— 1656.	: !
i	Kurfurstinnan Magdalena Sibylla (I), 1654 1658.	
!	Kurprinsen, sedan kurfursten Johan Georg II, 1654-1680.	•
ļ	Hertiginnan, sedan kurfurstinnan Magdalena Sibylla (II) 16541686.	•
,	Kurfursten Johan Georg II och hertig Moritz af SNaumburg, 1669.	;
	Kurprinsen, sedan Kurfursten Johan Georg III, .669—1690.	
,	Kurfurstinnan Anna Sophia 1681—1707. Kurprinsen Johan Georg 1688, 1689.	
	Kurfursten Friedrich August 1696—1697. Kurfurstinnan Christiane Eberhardine, 1696—	
	Kurfursten Friedrich Christian 1763. Administratorn af Kursachsen Xaver 1763—	
	Kurfursten Friedrich August 1764—1806.	

¹) Ett memor. äfven undertecknadt af Kranichfoldt, sändebud från Waldeck.

Archiv. meddel.

5

Antal volymer.		År.
	2. De kurfurstliga bilinierna.	
2 fol. 2 »	Sachsen-Weissenfels 1680—1774 ¹). Sachsen-Merseburg(-Zörbig-Spremberg) 1654— 1746.	
1 »	Sachsen-Zeitz-Naumburg 1654—1736.	
	3. De hertigliga husen.	
5 » 8 »	Sachsen-Altenburg (äldre linien) samt Sachsen-Weimar (-Eisenach) 1632, 1644—1807. Sachsen-Gotha (-Meiningen, -Hildburghausen, -Altenburg, -Coburg, -Römhild, -Eisenberg) 1655—1813.	
1 »	Bref från Sachsiska statsministrar och ämbetsmän.	
•	III.	
	. Anhalt.	
1 » {	Hofrådet J. Stallmans bref till K. Maj:t m. fl. från Köthen m. fl. orter 1631 aug.—dec. Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Anhalt.	1
	Memorial från Anhaltska sändebud: Nicolas Petersohn Stockholm 1647. Johan Georg Raumer Stockholm 1699.	
	•	
	Bref från de Anhaltska furstehusen.	
1 »	Anhalt-Zerbst 1647—1792.	i
1 »	Anhalt-Dessau 1654—1807.	
1 »	Anhalt-Bernburg 1656—1807.	
1 »	Anhalt (Plötzkau-) Köthen 1670—1807.	
İ		1

⁵) Jämf. afd. D, VII, under Magdeburg.

Antal volymer.		År.
<u></u>	IV.	•
} i	Pommern.	
1 fol.	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Pommern under 16 och 17 århundradena. Pommerske sändebuds memorial och förhandlingar med dem. **Anton Bonin Marieburg 1628 (afskr.)¹) Mathias Kleist, Johan Fredrik Fleming och Christian Schwartz 1633 (afskr.) Sylvester Braunschweig och Mathias Kleist (t. Rikskansleren) 1634.	
1 π	Bref från det pommerska hertigliga huset 1579, 1589 (afskr.), 1617—1632, 1653— 1657, äfvensom från linien Pommern—Cam- min—Du Croy 1654—1674 jämte några aktstycken ang. förbindelserna med hertig Ernst Bogislaus och hans moder.	
1 » {	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med staden Stralsund under 16 och 17 århundradena²). Stralsundske sändebuds memorial och inlemnade akter. Benedict Forstenow och J. Lindeman 1565 (afskr.). B. Forstenow 1568 (afskr.). Nicolaus Steuen och B. Forstenow 1574 (afskr.). Lambert Steinwijk och Joan Josquin v. Gosen, lägret vid Ossa i Preussen 1628 (afskr.). J. Josquin v. Gosen, Stockholm 1629 (afskr.). Onämda, till Rikskanslern, Elbing 1632. Christoph Krauthoff och Jacobus Haser, Nürnberg 1632. *Henning Vithus och Laurentius Rostochius, Stockholm 1638 (afskr.)	•
1 » 1 »	Bref från staden Stralsund 1541—1647. Bref från åtskilliga städer i Pommern.	

tynnerhet för åren 1628 och 1629.

Antal volymer.		År.
	v.	
	Quedlinburg.	ŀ
1 fol.	v. Ceremonimästaren S. v. Moltzers depecher från Quedlinburg m. fl. orter 1787 sept.— 1788 juni 1)	1787-1788
1 »	Bref från abbedissorna eller kapitlet till K. Maj:t 1685—1788 samt akter.	! !
	D. Nedersachsiska kretsen.	
	I. .	
	Kretsdagar och konvent.	!
1 » {	Handlingar ang. kretsdagen i Lüneburg 1652 (Kretsafskedet af d. 7 nov.) De svenska ombuden vid kretsdagen i Braunschweig 1654, presidenten i Wismarska tribunalet grefve B. Oxenstiernas, v. presidenten derstädes D. Mevius' och bremiska kanslifådet Adolf Benedict Marschalks bref till	
	K. Maj:t, sept.—dec	1654
1 » {	Schmitts bref	1657
l	hof- och krigsrådet H. C. v. Sternbachs och assessorn A. B. Marschalks bref	1657
1 »	Krigsrådet Steffan Gambrotii bref om och från krigskonventet i Hildesheim (för nedersach- siska och vestfaliska kretsarne), dat. Hildes- heim m. fl. orter 1659 jan —1660 okt	1659-1660
1 »	Residenten i Frankfurt G. Snoilskys bref till krigsrådet Gambrotius, dat. Frankfurt 1659 nov.—1660 sept.	

⁴⁾ Ett bref, dat. Quedlinburg 1801 d. 7 juni af Carl Fredrik Coijet finnes bilagdt.

Antal volymer.		År.
	Ombuden vid kretsdagen i Lüneburg 1662 Niclas v. Höpkens, Joachim Christianis och Eberhard Graves bref dat. i maj och juni Ombuden vid kretsdagen i Lüneburg 1671, bremiske kanslern Martin Boeckells ¹), regeringsrådet B. Wolfsbergs och v. direktorn J.	1662
1 fol.	Christianis bref i mars och april	1671
!	Ombuden vid kretsdagen i Braunschweig 1673, v. direktorn J. Christianis och justitierådet Bart-	
	hold Clement, v. d. Kuhlas bref i maj och juni Desammes bref från öfver- och nedersachsiska	1673
\	kretsdagen i Mülhausen 1673 i sept Desammes bref från kretsdagen i Lüneburg 1675	1673
	april—juni jämte ett originalbref från de neder- sachsiska kretsständerna dat. 1675 d. 7 juni	1675
1 »	Bremiske regeringsrådet E. v. Grafenthals bref	
	från myntprobationsdagen i Braunschweig, 1681 juni	1681
l	Nedersachsiska kretsatändernas bref till K. Maj:t från kretsdagen i Lüneburg 1682 d. 23 juni.	1682
1 »	Handlingar ang. frågan om en kretsdags hållande 1703 samt kretsdirektoriet m. m.	
1 »	Protokoll vid kretskommissionen med anl. af oroligheterna i Hamburg 1709—1711	1709-1711
3 »	Akter ang. samma kommission.	
	II.	
	. Hamburg.	
	Svenska beskickningars bref och archiv²).	
3 »	Agenten Leenart v. Sorghens bref till Riks- kansleren 1620—1625 (1627) ³)	1620-1625
מ פ	Agenten Anders Svenssons (Ödells) bref till K. Maj:t, riksrådet, kammarrådet m. fl. 1626 mars—1630 juli4).	1626-1630

Bref till rikskanslern i Do la Gardieska samlingen.
 I Tidösamlingen förekomma redan tidigt bref till Rikskanslern från åtskilliga korrespondenter i Hamburg, såsom Peter Topzen 1613—1622, Ottavio Beldtgerus 1618—1620 och Heinrich Luntzman 1624—1637, 1640.
 I Tidösamlingen.
 Bref till Rikskanslern uti Tidösamlingen 1626—1630. Jämf. äfven samlingen handt sängelse Sändelude hand till Rikskanslern uti Tidösamlingen.

lingsbandet »Svenska Sändebuds bref till Rådet» i den Hist. Brefsamlingen.

Antal volymer.		År.
1 qv.	Densammes diarium öfver afgångna skrifvelser 1626.	
1 »	Densammes uppbörds- och utgiftsbok 1626— · 1628.	ı
1 fol.	Handelsagenten Peter Grönenbergs bref till riks- kansleren 1631 juni—1632 mars 1)	
1 101.	ska) kretsen J. Adler Salvii bref till Drottningen, riksrådet m. fl. 1632 dec.—1633 dec. 2)	
	Sekreteraren (senare postmästaren) Balthasar Schörlings bref till Rikskansleren 1633— 1638 ³).	
	Residenten Lars Grubbes bref till Rikskansle- ren från Hamburg 1634 okt.—1636 april ¹).	
	Legaten J. Adler Salvii bref till Rikskansleren från Hamburg 1636 aug.—1643 mars ⁴)	1636-1643
1 »	Residenten i Nedersachsiska kretsen hofrådet Vincent Möllers bref till Drottningen 1652	
	dec.—1654 jan. ⁵)	1652-1654
6 »	Densammes bref till K. Maj:t, riksrådet m. fl. 1654—1660 okt., 1662 mars—1668 febr.,	
	under år 1657 och 1658 stundom gemensamt med geheimesekreteraren S. Gambrotius ⁶)	1654-1668
1 »	Densammes räkning för uppburna franska subsidiemedel 1659.	
1 »	Skrifvelser från K. Maj:t m. fl. till densamme (äfven till hans enka).	
2 »	Residenten hofrådet Martin Boeckells bref från Hamburg 1667 mars—1669 april, 1669 juli—1670 juni samt från ett konvent i	
	Braunschweig 1667 i aug. 7)	1667-1670

1) Tidösamlingen.

7) Bref till Rikskanslern i den De la Gardieska samlingen.

²⁾ Några bref från Salvii sekreterare Schörling medfölja. — Bref till Riks-kansleren i Tidösamlingen. Jämf. äfven L. Normanni afskriftssamling uti R.-A. och den Salviska samlingen.

³⁾ I Tidösamlingen. — Strödda bref till Schörling förekomma bland »Acta Historica» och Handl. ang. tyska kriget i Tidösaml.

1) I Tidösamlingen. — Salvii Bref till K. Maj:t 1642, se här ofvan afd. A, I, 1.

⁵) Bref till Rikskanslererne 1653—1667 i Oxenstiernska och De la Gardieska samlingen. Bref till pfalzgrefven Karl Gustaf i Stegeborgsarchivet.

⁶⁾ Från 1660 okt.—1662 mars saknas bref. — Bref från Möller och Gambrotius gemensamt förekomma äfven bland den senares bref till Konung Karl X Gustaf 1657—1658 (Hist. Brefsaml.)

Antal volyme	г.	År.
1 fol	Rath vom Haus aus Daniel Fischers bref från (Lübeck och) Hamburg 1669 mars – 1672 februari (jämte ett par bref under den föl-	
2 »	jande delen af året) ¹) Residenten regeringsrådet <i>E. v. Grafenthals</i> bref från Hamburg 1672 febr.—1675 aug. samt från Amsterdam, Paris, London, Danzig	
	m. fl. orter 1675 nov.—1678 mars samt åter från Hamburg 1679 aug.—okt. 2).	
3 "	Residenten regeringsrådet Bartholomeus Wolfsbergs bref 1681—1684	
1 »	Dupletter af densammes bref 1683.	+
1 »	Residenten justitierådet (äfven e. o. envoyé vid Holsteinska hofvet) Jürgen Bremers bref 1684 juli—1687 dec. ³)	•
6 »	Residenten Henrik Gabriel Rothliebs bref till K. Maj:t och Hofkanslern 1689 juni—1690, 1696—17184)	
1 »	Densammes bref till Kanslikollegium 1701—1714.	1000 1110
2 »	Dupletter af densammes bref till K. Maj:t 1700-1707 och 1712.	
5 »	Densammes concept 1689-1719.	•
3 »	Handlingar ang. densammes beskickning (»Miscellanea»; deribland 1 vol. »Handlingar ang. myntbokhållaren Liborii process 1798»).	•
5 »	Bref till densamme från K. Maj:t 1689—1718, från Svenska ämbetsverk och myndigheter, från Bremiska regeringen samt åtskilliga personer.	
3 »	Residenten hofrådet grefve Axel Reenstiernas bref till K. Maj:t 1720 jan.—1729 okt	ļ

1) Bref till Rikskanslern i den De la Gardieska samlingen.

⁸) Jämf. under Holstein här nedan.

²) Grafenthal måste i slutet af år 1675 lemna Hamburg och uppehöll sig sedan på olika orter, bland annat äfven i Paris, dit han begaf sig dels 1676 för Biskopens i Münster, dels 1677 för den svenska Konungens räkning. Från den senare beskickningen finnes blott ett bref här förenadt med denna samling. Deremot finnes en sammanhängande serie bref från Paris 1678 okt.—1679 maj (jämte ett från London 1678 juni) på Dipl. saml. Frankrike («Gallica»). — Med Grafenthals bref från Hamburg medfölja ofta bref till honom från Kursachsen, Kurfursten eller hans ministrar (jämf. här ofvan afd. C. II). — Bref till Rikskansleren i De la Gardieska samlingen.

⁴⁾ För åren 1691—1695 saknas originalbrefven. Från 1710 börja brefven äfven ställas till hofkanslern sedermera ombudsrådet v. Müllern. — En del af år 1698 uppehöll postkommissarien Huswedel korrespondensen under Rothliebs frånvaro.

Antal volymer.		År.
1 qv.	Densammes bref till Kanslipresidenten 1720-	
1 fol.	Densammes bref till Kanslikollegium 1720— 1729.	
2 »	Densammes concept 1720-1729.	
2 »	» diarium 1725, 1727.	
1 »	» registratur 1722—1723.	
2 »	Handlingar ang. densammes beskickning.	
3 qv.	Bref till densamme från K. Maj:t, Kanslipresi-	
	denten och svenska ämbetsverk; från enskilda	
	svenska personer och från utländska personer och orter 1).	
1 fol.	Sekreteraren Romans bref till Kanslipresidenten 1723.	
9 »	Residenten hofrådet Carl Christoph Stralen- heims bref till K. Maj:t 1730 jan.—1740 juli	1730-1740
1 qv.	Densammes bref till Kanslipresidenten under samma tid.	
2 fol.	Densammes bref till Kanslikollegium under samma tid.	
3 »	Densammes concept 1730—1740.	
3 »	Handlingar ang. densammes beskickning (.Mi-scellanea.» 2).	
2 qv.	Bref till densamme från K. Maj:t, Kanslipresidenten och svenska ämbetsverk m. fl.	
1 »	Bref till densamme från utländska personer och orter.	
1 fol.	Sekreteraren Eberhard Friedrich Colebrands promemorior och bref till medlemmar af Kanslikollegium 1737 juli—1742 jan	1737-1742
1 »	Kommissionssekreteraren Carl V. Witts breftill K. Maj:t, Kanslipresidenten och Kansli-	•
1 »	kollegium 1740 okt.—1741 juli Densammes brefväxling (concept och mottagna	1740-1741
	bref).	
1 »	Agenten och postkommissarien sedermera resi- denten Johan Fredrik Königs bref till K.	
2 qv.	Maj:t 1739—1754	1739-1754
•	1758	1739-1758

Äfven några bref till sekreteraren Roman.
 Två vol. protokoll och brefväxling ang. rättegången mot H. Steinberg m. fl. 1737.

Antal volymer.		År.
7 fol.	Densammes bref till Kanslikollegium 1740— 1759.	
1 »	Densammes concept.	
3 »	Handlingar ang. densammes beskickning (»Miscellanea»).	
2 qv.	Bref till densamme från K. Maj:t, Kanslipresi- denten och svenska myndigheter samt åtskil- liga personer.	
-	Kommissionssekreteraren Lars v. Justriks bref till Kanslipresidenten 1759—1762 (1765)	1759-1762
2 »	Densammes bref till Kanslikollegium 1759—1765.	
1 »	Ministern i Nedersachsiska kretsen frih. Georg Gustaf Wrangels bref till K. Maj:t 1761 april—aug.	1761
1 »	Densammes bref till Kanslipresidenten 1761.	1701
1 "	Ministern öfverstelöjtnanten Otto Jacob Zöge	
	v. Manteufels bref till K. Maj:t 1762 mars— 1765 dec. 1)	1762-1765
2 »	Densammes bref till Kanslipresidenten 1762— 1766 ²).	
1 »	Densammes bref till Kanslikollegium 1762— 1765.	
1 »	Legationsrådet N. v. Hess' bref till K. Maj:t och Kanslipresidenten från Hamburg och några andra orter 1769—1783 ³).	
·7 »	Ministern, regeringsrådet Bengt Faxells depe- cher till K. Maj:t 1770 juni—1787 aug. 4)	1770-1787
13 »	Densammes depecher till Kanslipresidenten 1770 — 1785 ⁵).	
1 qv.	Densammes bref till K. Maj:t och Kanslipresidenten 17751780.	

¹⁾ Beskickningen i Hamburg indrogs 1765, men återupprättades 1769, brefväxlingen uppehölls under tiden af postkommissarien Alström och agenten Ixel; se här nedan.

²) Äfven bref från komm.-sekreteraren *Nils Gramsdorf* medfölja.

³⁾ Legationsrådet v. Hess insände under några år hufvudsakligen 1772—1774. nyheter af politisk eller ekonomisk art från Hamburg. De sista brefven äro från Berlin.

⁴⁾ Bref från komm.-sekreteraren Wilhelm v. Rosenheim medfölja för åren 1781 och 1785.

b) För åren 1785—1787 äro depecherna till K. Maj:t och dem som skötte kanslipresidentskapet sammanförda. — Bref från komm.-sekreteraren Conrad Magnus Löwing medfölja för 1771.

Antal volymer.		År.
1 fol.	Densammes bref till Kanslikollegium 1771—1787').	
15 » 1 »	Densammes concept 1769—1787. Handlingar ang. densammes beskickning ("Mi-	·
	scellanea»). Bref från K. Maj:t och bulletiner till densamme. Bref till densamme från Kanslipresidenten. """ svenska ämbetsverk. """ åtskilliga personer in-	
3 fol.	om och utom Sverige. E. o. envoyén kammarherren grefve Fredrik Adolf Löwenhielms depecher 1787 juni—1789 maj ²)	1787-1789
1 »	Densammes concept samt handlingar ang. den- sammes beskickning ("Miscellanea"),	
1 qv.	Ankomna bref till densamme.	
5 fol.	Chargé d'affaires Samuel Hielmérs depecher och bref till K. Maj:t, Kanslikollegium och Riks kansleren 1789 maj—1793 juli ³)	1789-1793
1 »	Densammes bref till generalpostdirektören 1791.	ļ
15 »	Ministern Claes Peyrons depecher från Hamburg, samt Lausanne m. fl. orter 1792 juli— 17934) och åter från Hamburg 1793 maj— 1800; samt densammes, chargé d'affaires, expeditionssekreteraren Gustaf Starcks och chargé d'affaires Johan Isak Netzels depecher 1801—18065) (de sista depecherna 1806	
	från Altona).	1792-1806
1 »	Kommissionssekreteraren (någon tid chargé d'af- faires) Carl Fredrik Nordenskiölds depecher och bref 1793—1801.	İ
1 qv.	Ministern C. Peyrons bref dat. Dresden, Hamm m. fl. orter 1806.	1
2 fol.	Chargé d'affaires, senare generalhandelsagenten J. I. Netzels depecher från Altona och Kiel	'

Bref medfölja från komm.-sekreterarne C. M. Löwing 1772 och och 1774 W. v. Rosenheim 1785.

²⁾ Löwenhielm ackrediterades i juni 1787 jämte Faxell. Några bref stälda till Kanslikollegium.

s) En depech redan från 1785; en under hemresan dat. Urshult i okt. 1793.

⁴⁾ Under den tid Peyron vistades i Schweiz på permission.

b) Starcks depecher 1801 juni—1803 juni och 1806 april, maj, Netzels från 1806 maj.

Antal volymer.		År . ,
1 fol.	1807 och från Hamburg 1809 aug.—1811 juni	1807-1811
1 » ·	maj—juli)	1811-1813
16 qv.	Desammes registratur 1793—1806.	
1 »	Ministern C. Peyrons registratur 1811—1813.	
1 »	Densammes registratur uti postärenden 1811— 1813.	
1 fol.	Densammes brefväxling (registratur och brefitill honom) ang. juden Wittal 1795—1797.	
8 »	Bref till ministern U. Peyron och chargé d'affaires G. Starck 1793—1806 maj.	
2f.1qv.	Bref till den förre 1809, 1811-1813.	•
1 fol.	Chargé d'affaires J. I. Netzels concept 1806— 1811.	
1 »	Depecher och bref till densamme 1806—1811.	
1 »	Handlingar ang. svenska beskickningen i Hamburg.	
	Från Beskickningsarchivet öfver- lemnadt 1880.	
1 »	Bref till chargé d'affaires Aron Hjort	1815-1818
4 »	Ministern, sedermera e. o. envoyén Elof Sig- neuls (och hans vikarie konsul J. N. Hjorts)	
6 »	concept	1818-1836
	stern (eller dennes ställföreträdare ¹)	1818-1836

¹) Bland dessa depecher ligga äfven hofkansleren grefve Wetterstedts bref 1822 under resan med Kronprinsen i Tyskland och Italien.

Antal 'volymer.		År.
1 fol.	Bref till densamme från kabinettssekreteraren.	1818-1834
2 »	» från myndigheter i Sverige, svenska ministrar och konsuler samt bref-) }1818-1835
1 »	växling med utländska myndigheter Enskild brefväxling och handlingar Ministern grefve Anton Reinhold Wrangels con-	
2 »	cept Depecher till densamme från Utrikesstatsmini-	1836-1855
	stern samt bref från diverse myndigheter	1836-1849
	Hamburgska sändebuds memorial.	
1 »	Vincent Garmers och Jacob Syllem (u. å.) ¹) Vincent Garmers och Caspar Westerman (u. å.) ²) Julius Surland och Johann v. Som 1700 samt ett u. å. och oundertecknadt ³).	
	Staden Hamburgs och domkapitlets bref.	
2 »	Staden Hamburgs (borgmästares och råds) bref 1564-1565, 1614-1806.	
2 »	Domkapitlets i Hamburg samt dess sekreterares bref och handlingar 1653-1714.	
1 »	Pastor primarius vid domkyrkan i Hamburg, konsistorialrådet Christian Sigismund Wolfius bref till K. Maj:t och Kanslipresidenten 1686— 1698.	
	Svenska postkommissariers bref och handlingar ang. postväsendet.	
2 "	Postmästaren B. Schörlings bref, se här ofvan. Postmästaren Henrik Schutens bref till K. Maj: 1654—16604)	

¹⁾ Sannolikt 1659. Ett memorial äfven på grund af fullmakt från de öfriga hansestäderna.

²⁾ Ett kreditiv från 1674 för nämnda personer finnes bland senatens bref.

³⁾ Sannolikt 1660-talet.

⁴⁾ Innehåller politiska nyheter. Densammes bref till Rikskanslern och pfalsgrefven Karl Gustaf i Tidösamlingen och Stegeborgsarchivet.

Antal volymer.	•	År.
1 fol.	Rath vom Haus aus D. Fischers bref 1669— 1672, se här ofvan. Postkommissarien Barthold Huswedels bref till K. Maj:t och medlemmar af Kanslikollegium 1681—1714)	
1 2	Postkommissarien J. F. Königs bref till Kansli- kollegium 1730, 1732—1737 (se vidare här ofvan)	1730, 1732-1737
1 0	Postkommissarien Sven Peter Alströms bref till Kanslipresidenten och Kanslikollegium 1760—1779 ²)	1760-1779
1 qv.	Densammes bref till generalpostdirektören Ben- zelstierna 1759—1762.	
1 fol.	Postkommissarien M. H. Bregards bref till Kanslipresidenten och medlemmar af Kanslikollegium 1779—1797	
3 x	Postdirektören, expeditionssekreteraren G. Starcks concept 18011806 ³).	
1 qv.	—1806.	
1 fol.	Gries m. fl. 1802—1804.	į l
1 »	Densammes conceptskrifvelser samt andra handlingar ang. svenska posthuset i Hamburg och postväsendet i Tyskland 1793—1802.	·
	Bref och handlingar ang. handels- och konsulatväsendet.	
1 »	Agenten Henrik Königs bref till Kanslikolle- gium ⁴) 1763, 1765	1763, 1765
	och Kanslikollegium 1766—1770 ⁵) Bref till densamme från åtskilliga 1766—1769 ⁶	1766-1770

För åren 1681, 1704, 1705, 1713, 1714.
 För åren 1760—1764, 1766—1769, 1774, 1777—1779. — Alström skötte under åren 1766—1769 en del af de ministeriella göromålen.

³⁾ Jämf. här ofvan Starcks depecher såsom chargé d'affaires.

⁴⁾ I samma volym som Ixels bref.

⁵⁾ Ixel skötte under åren 1766—1769 en del af de ministeriella ärendena.

⁶⁾ Några bref af 1767, 1768 ang. den danska brudskatten äro stälda till Ixel och postkommissarien Alström gemensamt.

Antal volymer.	•	År.
1 fol.	Konsuln Johan Melchior Mildahns brefväxling och handlingar 1766—1779	1766-1779
	till Kanslipresidenten och medlemmar af Kan- slikollegium 1792—1797 Francois de la Granges bref till Rikskanslern	1792-1797
I	1796¹)	1796
	Konsuln Gustaf Noreus' bref till Hofkanslern 1801	1801
1 » {	kollegium 1800—1806	1800-1806
	Maj:t 1804, expeditionssekreteraren Schoer- bing 1806—1808 och Kongl. Kansliets	
	tjenstemän	1804-1811
	sekreterare 1807	1807
l	Vicehandelsagenten J. N. Hjorts bref till Kan- slikollegium 1810	1810
	III.	i
	Bremen (stift och stad) samt Verden¹).	
! . !	Jämf. Bremiska samlingen.	
	* *	
1 »	Peter Falcks bref från Amsterdam 1620 d. 24 juni samt handlingar ang. hans beskickning till .ärkebiskopen i Bremen och grefven af Oldenburg äfvensom förhållandet mellan Bremen och Danmark ²)	1620
1 »	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med stiften Bremen och Verden under förra hälf- ten af 1600-talet ³).	
1 »	Ärkebiskopen af Bremen, hertigen af Holstein-Gottorp Johan Friedrichs bref 1611—1632.	

¹⁾ Verden tillhörde visserligen Vestfaliska kretsen, men har dock af naturliga skäl förts hit.

2) Jämf. för öfrigt Falcks bref från Nederländerna. Dipl. Holl.

5) Jämf. för öfrigt Salvii bref och samlingar.

Antal		År.
volymer.		Ar.
1 fol.	Legaten riksrådet och öfverståthållaren Schering Rosenhanes bref från Wismar, Stade m. fl. orter 1654 sept.—nov. ang. underhandlingen med staden Bremen jämte akter ang. trak-	
1 »	taten och hyllningen	1654 ;
1 v	Protokoll (tyskt) vid samma konferenser. K. Maj:ts instruktion och bref till legaten S.	
1 5	Rosenhane 1654 aug.—dec. Residenten i Vestfaliska kretsen J. Steiniger v. Schönkirchens bref från Bremen 1654— 1666, se afd. E, I	
2 »	Fältmarskalken gr. Carl Gustaf Wrangels bref under den bremiska expeditionen och förhand- lingarna med staden Bremen m. fl. 1666—1668	
1 » {	Ministern i Bremen, hofrådet Johan Bessers bref till K. Maj:t m. fl. 1685—1689. Residenten i Bremen C. H. Weissenfels' bref till K. Maj:t, Hofkanslern m. fl. 1699—1715.	
1 »	Traktater (i afskrift) med stiften Bremen och Verden samt staden Bremen.	
2 »	Deduktioner och betärkanden ang. staden Bre- mens ställning till svenska kronan.	· ,
1 n	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med staden Bremen 16—17 århundradet.	
1 »	Staden Bremens bref 1563—1567, 1623—1815.	
	Under 1700-talet plägade de svenska ministrarne i Hamburg äfven accrediteras i Bremen.	; ;
	IV.	
	Holstein.	·
	Presidenten S. D. Kleihes bref från kommissioner till Holstein 1658—1661, 1664—1666,	

Antal volymer.		År.
	1671—1674,1676—1678; kansleren i bremiska regeringen E. v. Pufendorfs bref 1675— 1678, regeringsrådet S. C. v. Lissenhaims bref 1698—1701 och v. presidenten J. Lillienstedts bref 1707—1712 utgöra särskilda samlingar med deras öfriga bref och handlingar Se här nedan afd. D, X—XII och afd. A, III, 2.	
1 fol.	Bref och handlingar rörande åtskilliga svenska beskickningar till Holstein till 1681: Frans Heinrich Wackerbardt (Karl IX:s tid). Erik Oxenstierna 1654 Sten Bielke och pfalzgrefven af Sulzbach 1657 Johan Paulin Oliveerantz 1661. Otto Wilhelm Königsmark 1663. Sten Bielke 1666. Schweder Dietrich Kleihe 1671. S. D. Kleihe 1677—1679. E. v. Pufendorf 1677—1679. B. Wangelin 1679 sept,—dec. Gabriel Oxenstierna 1681 april Generalauditören M. Kleens bref från en beskickning i Holstein 1681 dec., se under afd. D, VI, Lüneburg.	1654 1657 1661 1663 1666 1671-1679 1679
1 s	E. o. envoyén justitierådet J. Bremers bref från Gottorp, Hamburg m. fl. orter 1681—1684 juli 1)	1681-1684
2 »	Öfversten frih. Mauritz Vellingks conceptskrifvelser till K. Maj:t från Hamburg (och Hannover) 1687 dec.—1689 okt.	1687-1689
1 »	Densammes originalbref till K. Maj:t 1689 april—sept.	
1 »	K. Maj:ts bref till densamme 1687-1689.	1
1 »	Akter ang. underhandlingarna i Altona under samma tid ²).	
1 »	Sekreteraren A. Utterklos bref från Tönningen, Gottorp m. fl. orter 1696 jan.—1698 mars.	1696-1698

Jämf. fortsättningen af hans korrespondens såsom resident i Nedersachsiska kretsen här ofvan afd. D, II.
 Samlade af M. Vellingk.

Antal volymer.		År.
-		
1 fol.	E. o. envoyén öfversten, (sedermera general- majoren) frih. M. Vellingks bref från Ham-	
İ	burg (och Stade) ang. den Pinnenbergska underhandlingen 1696 jan.—1698 sept	1696-1698
3 »	Densammes concept 1695 dec.—1698 juni.	
1 »	K. Maj:ts bref till densamme 1695 nov.— 1698 maj.	
1 »	Akter ang. den Pinnenbergska underhandlingen. 1)	
1 »	E. o. envoyen regeringsrådet H. v. Stralenheims	
. 1 p	bref från Kiel och Gottorp 1699 mars—juni. De svenske ombuden vid kommissionen i Ham-	1699
1 -	burg ang. arfskiftet efter hertiginnan Fredrika	
 	Amalia, generalguvernören i Bremen grefve	
	Nils Gyllenstiernas och vicepresidenten vid	
	Wismarska tribunalet Johan Lillienstedts bref	
	till K. Maj:t från Hamburg och andra orter	1705-1707
2 n	Kommissionens akter (concept, fullmakter, bref	
	till delegaterne, protokoll m. m.).	
	E. o. envoyén vicepresidenten J. Lillienstedts	
	bref och akter ang. kommissionen för den	
	Traventhalska fredens verkställande 1707— 1712; se längre ned afd. D, XII	1707-1712
1 »	Kommissarierne i undersökningskommissionen	1707-1712
. "	angående administratorn af Holstein hertig	
	Christian Augusts förvaltning, öfversteombuds-	
	mannen frih. A. Leijonstedts och kommerse-	,
	rådet grefve Gustaf Bondes bref 1716 jan.—	
	febr., samt brefväxling mellan den förre och ombudsrådet frih. Lillienstedt	1716
2 n	Samma kommissions protokoll (ett justeradt, ett	1.10
,	renskrifvet).	
2 »	Samma kommissions akter.	
1 »	F. d. envoyén E. M. v. Nolckens och andras bref	
•	till den holsfeinske öfvermarskalken grefve Brummer 1741 jämte akter samt bref från	
	sekreteraren Conrad Schwab i Stockholm till	1741
	densamme 1750	(1750)
1 »	Bref från generalmajoren frih. Hans Stellan	
	Mörner, presidenten i Wismarska tribunalet	
	frih. Carl Otto v. Höpken m. fl., samt proto-	l

¹⁾ Samlade af M. Vellingk. — Jämf. för öfrigt Lissenhaims korrespondens längre fram.

Antal volymer.	•	År.
1 fol.	koll och akter ang. giftermålsunderhandlingen för hertig Karl 1773, 1774	1773-1774
	Christian August	1785
4 »	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Hol- stein samt angående tvistefrågorna mellan Hol- stein och Danmark.	
1 » {	Bref i original eller concept till hertigarne Fredrik, Christian August och Karl Fredrik samt akter ang. dem.	
į	Handlingar ang. geheimeråden v. Wedderkop och v. Königstein.	
1 »	Traktater mellan Sverige och Holstein (i af- skrift).	
	Holsteinska sändebuds memorial och förhand- lingar med dem.	
1 »	Monæus, sändebud från Holstein-Schauenburg 1643. *En holsteinsk sekreterare 1639¹). *J. L. Moltke 1658. *Schweder Dietrich Kleihe 1660. Petrus Pauli 1661²) S. G. Hirschenstiern 1665³). Hans Wilhelm v. Reichel 1668. Hofrådet Jacob Preuser 1680⁴) Legationsrådet Christoff Nicolai v. Greiffencrantz omkr. 1680³) Du Cros 1681, 1682. Geheimerådet v. Goertz 1682—1683. Sekreteraren Emanuel Zeuner 1685.	

beteeknar, att endast akter, inga memorial finnas.
 Årtal och namn bortskurna. Memorialen ha varit inbundna bland hertigarnes bref 1661 febr.; Kreditiv för P. Pauli utfärdades 1660 11/12. Desstom synes en antydan till årtalet på ett memorial.

5) Odaterade.

4) Odaterade.

Kreditiv för Hirschenstierna 1665 28/5.

Kreditiv för Prouser 1680 25/1, rekreditiv 1680 29/10.

Kreditiv för Greiffenerantz 1680 3/8.

Antal volymer.		År.
	Frantz Andres (?) 1686. Kanslirådet Balthasar Ehrenstolpe 1692—1699. Geheimerådet L. v. Pincier, frih. v. Königstein 1695, 1699. v. Bülov 1697. G. Holmer 1699. Hinrich v. Kettenburg 1705. Geheimerådet frih. G. H. v. Goertz 1707. Pro memoria 1708 från hertiginnan af Holstein. H. grefve zu Reventlau 1709, 1713. Kammarjunkaren P. E. de Fabrice 1713—1715. G. grefve v. Dernath 1714. Samuel Friedrich Hagen 1714. Geheimerådet Henning Friedrich v. Bassevitz 1723, 1724 (1725) jämte konferensprotokoll 1723 nov. Kammarpresidenten Carl Breide v. Reichell 1724—1729. Etatsrådet Johan Pechlin 1731—1736—1742. Konferensrådet v. Buchwald 1743 jämte konferensprotokoll 1743, mars. M. F. v. Holmer 1745, 1746. D. Ph. frih. v. Pechlin 1746—1749.	
	*Stachief ³) Bref från de hertigliga Holsteinska husen till K. Maj:t.	
8 fol.	Holstein-Gottorp (äldre linien) 1620—1621, 1648—1740. Hertigen af Holstein-Gottorp Christian August och häns familj 1689-1763. Holstein-Gottorp-Oldenburg 1743—1807 Holstein-Sonderburg-Augustenburg, -Beck,-Glücksburg, -Norburg 1646—1810. Holstein-Sonderburg-Plön 1654—1767.	
1 »	Bref från holsteinska statsministrar och ämbets- män.	

¹⁾ Kreditiv för honom såsom holsteinsk agent.

Antal volymer.		År.
	v.	
	Lübeck.	.
,	Jämf. för äldre tider Bref från tyska personer till Gustaf I, Registratur aller originalschreiben, contracten etc. 1620—1622, Rutgersii brefväxling (Dipl. Holl. och Bref från Tyskland 1623—1630; äfven Oxenst. och Salviska samlingarna samt afd. A, III, 1.	! !
1 fol.	Residenten J. Z. Kruses bref till K. Maj:t från Hamburg och Lübeck 1668, 1672 sept.— 1674 maj 1)	1672-1674
1 »	Agenten sedermera Residenten Herman Focks bref till Kongl. Maj:t och ombudsrådet frih. Lillienstedt 1714—1730	
1 » 1 »	Densammes bref till K. Senaten, Kanslipresi- denten, Kanslikollegium m. fl. 1712—1730. Skrifvelser från K. Maj:t m. fl. till densamme.	
	Under 1700-talet och sedermera ackrediterades de svenske ministrarna i Hamburg äfven i Lübeck.	
1 »	Handelsagenten A. G. Paulis skrifvelse till Kanslikollegium eller medlemmar af detsamma 1783—1800 samt agenten A. W. Paulis bref till Hofkanslern och Kabinettet för ut-	
1 qv.	rikes brefväxlingen 1801—1802. Handelsagenten Johan Anton Grimms rapporter till K Maj:t samt skrifvelser till tjenstemän i Kansliet äfvensom (efter 1809) till Utrikes statsministern 1804—1813 ²).	
	Förhandlingar i Stockholm med städerna Lü- becks, Rostocks och Stralsunds sändebud i	i

¹⁾ En samling afskrifter af hans bref numrerade 1—34 från 1673 sept. – 1674 april finnas bilagda, jämte bref fr. Rikskanslern till Kruse 1668. – Bref till Rikskanslern i De la Gardieska samlingen.
2) Häribland äfven ett par bref från Otto Friedr. och Gust. Ad. Utf 1811–1817.

1813.

Antal volymer.	·	År.
1 fol.	eget och hansestädernas namn 1620 jämte bilagor (afskrifter af städernas privilegier ¹). Handlingar rör. Sveriges förbindelser med Lü- beck i 16—18 århundradet. Bl. a. handlingar ang. mötena i Kalmar 1546 och 1605 samt följande här ofvan ej före-	
1 »	kommande svenska beskickningar: Cassiodorus de Reina 1612. Philip v. Scheidingk och Paul Spandko 1619. Christopher Ludvig Rasch 1627 och 1628. Anders Svensson 1630. Joh. Adler Salvius 1633. Handlingar ang, Lübecks handel på Sverige, Narvafarten m. m. (hufvudsakl. fr. 16 årh.)	,
1 »	Memorial från Lübecks och samtliga hanse- städernas sändebud (jämte förhandlingar med dem).	
	Johan Kerckrinck, Gottschalk Zimmerman och sekr. Christ. Messerschmidt 1562, 1563. *Sändebud från Stralsund och Alt-Stettin å samtl. sjö- och hansestädernas vägnar 1567²). Georg Straubitz (för allmänna Hansesocieteten) 1568.	
	Herman Warnebeck, Johan Lidinghusen och Arndt 1580. *Johan Wordenhencke (till Narva, Generalsta- ternas sändebud och Ax. Oxenstierna) 1615. David Gloxin och Wilhelm v. Goren samt	
	Thomas Rhunge 1659. Arnold Isselhorst 1659. David Gloxin, H. Kirchringk och H. v. Lengerke 1659.	
	Martin Boeckell, Matthias Rodde och Joh. Feld- hausen (förhandlingar med bilagor) 1663, 1664.	
	Hugo Schuckman 1664. Johan Wolter 1713.	

Förut under rubriken »Hansestädernas privilegier saml. 1620».
 utmärker att inga memorial, endast akter ang. beskickningen finnas.

Antal volymer.		År.
1 fol. 1 »	Joh. v. Gusman och J. Wolter 1714. J. Wolter 1719, 1720. Staden Lübecks bref 1561-62, 1628-1813, Hansesocietetens och hansedagarnes (äfven Lübecks, Bremens, Hamburgs, Braunschweigs och Hildesheims; Lübecks, Bremens och Hamburgs) samfälda bref 1540 (afskr.), 1562-68; 1632-1673 (enstaka).	
	VI	
ł	· -	!
	Lüneburg.	
	Jämf. afd. D, I, Nedersachsiska kretsdagar.	
	v. Presidenten D. Mevius' bref från Wolfenbüt-	
	tel och Hannover 1657 aug., sept., se bl. hans bref afd. D, VII	1657
	m. fl. orter 1658 aug.—nov., se under Sachsen, afd. C, II.	1658
1 »	Densammes bref från Hamburg, Braunschweig	
	m. fl. orter 1659 febr.—maj, aug.—dec. 1). Presidenten S. D. Kleihes bref från åtskilliga kommissioner till de Lüneburgska hofven 1665—1666, 1672—1679, se här nedan,	1659 '
1	afd. D, X	1665-1679
	honom 1671 febr.—juni	1671
1 » {	kells bref från Hannover, Stade och Lüneburg 1671 aug.—okt. Regeringsrådet Jürgen Marschalks bref från	1671
	Neustadt, Brunsvik och Stade 1672, maj Residenten i Nedersachsiska kretsen E. v. Gra- fenthals bref från Celle 1673 jan.; se bland hans bref från Hamburg, afd. D, II.	1675

¹) Fortsättningen af hans brof angå beskickningar till Kassel och de Sachsiska hofven. Några bref från K. M:t 1659, 1660 medfölja.

-			
	tal. mor.	•	År.
1.	fo]	Regeringsrådet B. Wolfsbergs bref från Braun-	
: 1:	101.	schweig m. fl. orter 1673 okt.—nov. och från	
1		Hannover m. fl. orter 1674 nov.—1675 jan.	1672_1675
1	D	Fältmarskalklöjtnanten Gustaf Wrangels bref	1010-1010
• -		från Hannover, Verden och Wismar 1674	
ı		nov.—1675 juli (äfven ang. Münster).	1674-1675
' 1	D	Öfverste Carl Leonard Miller v. d. Lühnens	1011 1010
1		bref från Hannover m. fl. orter 1675 mars-	
!		1676 jan. ¹)	1675-1676
¦ 1	D	Öfverste Johan Arentens bref från Hannover	
•		m. fl. orter 1675 dec.—1676 juli samt en-	
1		staka bref från Hamburg och Hannover ända	
t		till 1677 aug	1675-1677
1		Kanslern E. v. Pufendorfs bref från beskick-	
}		ningar till de Lüneburgska hofven 1675-	
İ		1679; se afd. A, III, 2.	1675-1679
-		Densammes och regeringsrådet E. v. Grafen-	
		thals bref ang. uppdrag till de Lüneburgska	
1		' ofven 1681 dec.; se under Münster, afd. E, IV.	
•		1654 nov. dat. Celle, Hannover, Münster,	
		Slesvig, Kassel m. fl. orter, från beskick-	
1		ningar till de Lüneburgska hofven men äfven	
f		till Münster, Holstein och Hessen; tillsam-	
		mans med öfversten frih. M. Vellingk 1683,	
		mars och april	1681-1684
		Öfverstelöjtnænt C. G. Jordans bref från Celle	
		och Hannover 1683 jan. 2)	1683
1	10	Ofversten baron M. Vellingks conceptrelationer	
		från Celle m. fl. orter 1683 mars - 1684 dec.	1683-1684
1		Afskrifter af densammes bref under samma tid.	
_))	Afskrifter af K. Maj:ts bref till densamme.	
. 1	D	Densammes conceptrelationer från Hannover	
		m. fl. orter 1686 aug.—1687 sept. jämte	1000 100
1		några i original 1687, aug.—sept. i) K. Maj:ts originalbref till densamme 1683—	1686-1687
•	"	1684, 1686—1687.	
1	D	Akter ang. densammes beskickningar.	
i))	Regeringsrådet baron Henning von Stralen-	

v. d. Lühnens och Pufendorfs samfälda bref från Hannover i början af juli 1675; se bland den senares bref afd. A. III, 2.
 I samma volym som Kleens bref.
 Jämf. Vellingks bref från Holstein 1688, 1689 och 1696—1698.

Antal volymer.		År.
	heims bref från Hannover, Goerde och Stade 1699 juli—dec	1699
4 fol.	E. o. envoyén frih. Carl Gustaf v. Friesendorffs bref till K. Maj:t och gr. Piper från Han- nover m. fl. orter 1699 dec.—1709 samt till hofkanslern frih. v. Müllern 1710—1711 april	1700-1711
2 »	Kopior och dupletter af densammes bref 1700— 1707. Densammes bref till Kanslikollegium och Kansli-	
6 » 1 »	presidenten 1701—1711 april. Densammes registratur 1700—1711. Registratur af bref från K. Maj:t och Kansliet till densamme 1700—1711 jan. (»Ordres för åhren 1700 och 1710 inclusive»). Densammes concept och bref till densamme 1.	
1 qv. 1 fol.	Kommissionssekreteraren Johan Gabriel Wer- vings bref till K. Maj:t och Hofkanslern från Hannover m. fl. orter 1710 juni—1715 mars Densammes bref till Kanslikollegium och Kansli-	1710-1715
1 » 1 qv.	presidenten 1711—1715. Kommissionssekreteraren C. C. Stralenheims bref till K. Maj:t, ombudsrådet frih. Lillienstedt och Kanslikollegium från Braunschweig m. fl. orter 1715 mars—1724 mars	
4 (3 f.) 1 qv. 1 fol.	Densammes concept 1714—1728. Bref till densamme 1714—1728. Miscellanea från envoyén Friesendorfs och kommsekreteraren Stralenheims tid. E. o. envoyén Johan Reinhold Trautvetters bref och journal från Hannover 1719 nov.; se	
	bland hans öfriga bref under Dipl. Polen (Medd. fr. Riksarch. VI)	1719
	nover 1719 nov.; se bland hans öfriga bref under Dipl. Frankrike Öfversten frih. Carl Sparres bref från Han- nover till K. Maj:t och Kanslipresidenten	1719

¹⁾ Endast en mindre samling.

Antal volymer.		År.
1 fol.	1720; se bland hans öfriga bref under Dipl. England, till hvilken samling för den följande tiden i allmänhet hänvisas	1720
2 »	bert Lindecreutz' bref till K. Maj:t 1727 aug.—1729 sept. Samma kommissions protokoll ²). E. o. envoyén vid kejserliga hofvet C. V. de Krassows bref från Blankenburg 1728 febr.; se bland hans öfriga bref, afd. B, I.	1727-1729
1 »	Regeringsrådet Thure Gustaf Klinckowströms bref till K. Maj:t från Stralsund och Han- nover 1740 aug.—okt	1740
3 fol.	samma tid. Handlingar ang. Sveriges förbindelser med de Lüneburgska hofven 16—18 århundradet. Traktater (i afskrift) mellan Sverige och de Lüneburgska hofven.	
1 »	Lüneburgska sändebuds memorial, förhandlingar med dem och konferensprotokoll. Fr. v. Heimburg, Heinrich Herman v. Oynhausen och Caspar Henrich vom Huuss 1657. Fr. v. Heimburg, Bodo v. Gladebeck och Bodo v. Alten 1658. Geheimerådet Lorenz Müller 1665, 1672 (fr. Wolfenbüttel och Celle). Daniel Walther 1683.	
	 F. W. frih. v. Goertz (fr. Hannover och Celle) 1688, 1693. Bodo v. Oberg 1689, 1690 jämte konferensprotokoll 1690 31/3. 	

¹⁾ Två exemplar; det ena med en serie af bilagor.

Antal volymer.		Ār.
,	Sekreteraren Hieronymus Neuhausen (fr. Celle) 1692. F. W. v. Goertz och Gust. Dan. Schmidt gemensamt 1693, jämte konferensprotokoll 1693 23/4. G. D. Schmidt 1693, 1694, 1697, 1698. Rudolph Christian v. Imhoff (Wolfenbüttel, äfvensom Münster och Sachsen-Gotha) 1693, 1694. *Öfverste Hammerstein (fr. Hannover) 1697. T. Grote och G. D. Schmidt gemensamt, u. å. T. Grote 1698—1700, 1704—1705; 1707 (Leipzig) jämte konferensprotokoll 1703 28/5, 8/12, 1704 23/2, 28/4 och 28/4. Christoph Schreiber 1710, 1711. Öfverste Adolf Friederich v. Bassewitz 1720—1727. Friedrich Christian Weber 1731—1733 (1735).	
8 fol.	Bref från de Braunschweig-Lüneburgska husen till K. Majt. Hertigarnes samfälda bref 1657—1702. Braunschweig-Lüneburg-Celle-Calenberg (-Hannover) ¹) 1631, 1632, 1654—1705. Kurfurstarne af Hannover: Kurfursten Ernst August 1693—1697. Kurfurstinnan Sophia 1697—1713. Kurfursten Georg Ludvig (1697) 1698—1714. Braunschweig-Wolfenbüttel (samt Blankenburg) 1631, 1652—1814. Braunschweig-Bevern 1667—1805.	

¹⁾ Jämf. biskoparnes af Osnabrück bref.

Antal volymer.		År.
	VII.	
!	Magdeburg. (stiftet och staden).	
1 fol.	Anhaltiske kanslern, kommissarien Johan Stall- mans bref från Halle, Magdeburg m. fl. orter 1630 aug.—1631 jan. med några bilagor v. presidenten David Mevius' bref från Wismar, Halle, Kassel m. fl. orter 1657 juli —aug	1630-1631 1657
	Jämf. för öfrigt Johan Oxenstiernas bref från Wismar samt bref från Wolfsberg, Bielke m. fl. under Sachsen, afd. C, II och Lüneburg, afd. D, VI.	
1 »	Bref och memorial från administratorn af Mag- deburg Christian Wilhelm 1617—1631 ¹). Bref från administratorn af Magdeburg, herti- gen af Sachsen-Weissenfels August och dennes familj 1654—1680 ²).	
' 1 »	Bref från staden Magdeburg (äfven domkapitlet) 1624—1707 jämte handlingar.	
	VIII.	
	Meklenburg. Jämf. i allmänhet samlingarna för Wismar, Bremen och Pommern samt afd D, II. * *	·

 Äfven ett. par bref till drottningen (Maria Eleonora). — Ett memorial af d. 26 maj 1630 för hans sändebud J. Stallman medföljer.

²⁾ Ett par bref (1655, 1660, 1662) från administratorn af Magdeburg och hertig August af Braunschweig-Lüneburg gemensamt — Supliker från geheimeråden v. Rondek och v. Burckersroda medfölja. — De följande hertigarnes af Sachsen-Weissenfels bref, so under Sachsen, afd. C, II.

	,	
Antal volymer.		Ār .
	Sekreteraren Hieronymus Neuhausen (fr. Celle) 1692. F. W. v. Goertz och Gust. Dan. Schmidt gemensamt 1693, jämte konferensprotokoll 1693 23/4. G. D. Schmidt 1693, 1694, 1697, 1698. Rudolph Christian v. Imhoff (Wolfenbüttel, äfvensom Münster och Sachsen-Gotha) 1693, 1694. *Öfverste Hammerstein (fr. Hannover) 1697. T. Grote och G. D. Schmidt gemensamt, u. å. T. Grote 1698—1700, 1704—1705; 1707 (Leipzig) jämte konferensprotokoll 1703 28/5, 8/12, 1704 23/2, 28/4 och 28/4. Christoph Schreiber 1710, 1711. Öfverste Adolf Friederich v. Bassewitz 1720—1727. Friedrich Christian Weber 1731—1733 (1735).	
8 fol.	Bref från de Braunschweig-Lüneburgska husen till K. Maj:t.	
	Hertigarnes samfälda bref 1657—1702. Braunschweig-Lüneburg-Celle-Calenberg (-Hannover) ¹) 1631, 1632, 1654—1705. Kurfurstarne af Hannover: Kurfursten Ernst August 1693—1697. Kurfurstinnan Sophia 1697—1713. Kurfursten Georg Ludvig (1697) 1698—1714. Braunschweig-Wolfenbüttel (samt Blankenburg) 1631, 1652—1814. Braunschweig-Bevern 1667—1805.	

¹⁾ Jämf. biskoparnes af Osnabrück bref.

		
Antal volymer.		År.
	VII.	
	Magdeburg. (stiftet och staden).	
1 fol. 1 »	Anhaltiske kanslern, kommissarien Johan Stall- mans bref från Halle, Magdeburg m. fl. orter 1630 aug.—1631 jan. med några bilagor v. presidenten David Mevius' bref från Wismar, Halle, Kassel m. fl. orter 1657 juli—aug	1630-1631 1657
	Jämf. för öfrigt Johan Oxenstiernas bref från Wismar samt bref från Wolfsberg, Bielke m. fl. under Sachsen, afd. C, II och Lüneburg, afd. D, VI.	
1 » 2 »	Bref och memorial från administratorn af Mag- deburg Christian Wilhelm 1617—1631 1). Bref från administratorn af Magdeburg, herti- gen af Sachsen-Weissenfels August och dennes familj 1654—1680 ²).	
1 »	Bref från staden Magdeburg (äfven domkapitlet) 1624—1707 jämte handlingar.	
	•	
	VIII.	
	Meklenburg.	
	Jämf. i allmänhet samlingarna för Wismar, Bremen och Pommern samt afd D, II.	
	* *	

Äfven ett. par bref till drottningen (Maria Eleonora). — Ett memorial af d. 26 maj 1630 för hans sändebud J. Stallman medföljer.
 Ett par bref (1655, 1660, 1662) från administratorn af Magdeburg och hertig August af Braunschweig-Lüneburg gemensamt — Supliker från geheimeråden v. Rondek och v. Burckersroda medfölja. — De följande hertigarnes af Sachsen-Weissenfels bref, so under Sachsen, afd. C, II.

Antal volymer.		År.
1 fol.	Åtskilliga svenska beskickningars bref och hand-	
	lingar: Presidenten grefve B. Oxenstiernas och v. presidenten D. Mevius' bref från Wismar 1655	
	jan	1655
•	Regeringsrådet Ph. Chr. v. d. Lanckens bref	1057
	från Schwerin 1657 juli	1657
	Wismar och Güstrow 1661 maj—juni jämte	1001
	v. Presidenten i Wismarska tribunalet D. Me-	1661
	vius, samt dennes och öfverinspektorn Philip	
	Rothliebs bref från Wismar ang. förhandlingar med Meklenburg 1661 nov.—1668	1661-1668
•	v. Presidenterne H. C. v. Sternbachs och Her-	1
	man Wolfradts bref till generalguvernören C. G. Wrangel 1671 aug. om en konferens i	
	Warnemünde	1671
	Den förres bref till K. Maj:t från Wismar 1672 maj—juli	1672
	Densammes och H. Wolfradts bref från Ro-	1012
1 »	stock 1674 febr	1674
1 "	den Güstrowska exekutionen 1697	1697
	Regeringsrådet S. C. Lissenhaims bref och v.	,
i	presidenten J. Lillienstedts bref från Ham- burg ang. de meklenburgska arfstvisterna	
	m. m. 1698—1701 och 1708—1712, se	
	särskilda samlingar längre ned, afd. D, XI	1698-1701 1708-1712
1 D	Ministerresidenten regeringsrådet Christian Eh-	2,00
	renfried v. Carisiens depecher från Schwerin,	
	m. fl. orter 1787 maj—juni samt minister- residenten regeringsrådet <i>Mauritz Horns</i>	
1 »	juni—okt. s. å	1787
1 "	bref).	
1 »	Öfverstlöjtnant Carl Brelins depecher från Schwerin 1803	1803
1 »	Brefväxling mellan generalguvernören i Skåne	1000

¹⁾ Ett bref från C. Mardefelt och D. Mevius, dat. Wismar 1661 50/5 ang. samma beskickning är bilagdt.

Antal volymer.		År.
	frih. Johan Christofer Toll och meklenburg- ske öfverhofmarskalken baron v. Lützow 1801—1803¹) jämte andra handlingar ang. Wismars förpantning.	
1 fol.	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Mek- lenburg under 16—18 århundradet. ²)	
1 »	Registratur öfver underhandlingar med hertig Christoffer af Meklenburg, hans gemål och bröder 1580—1586.	
1 n	Registratur öfver de svensk-meklenburgska gif- termålsförhandlingarna 1580—1613.	
1 »	Handlingar ang. Warnemündetullen.	
1 »	Traktater (i afskrift) mellan Sverige och Mek- lenburg.	
1 0	Handlingar ang. de Meklenburgska arfstvisterna 1697—1708.	
1 »	Diverse handlingar ang. Meklenburg under 16—18 århundradet.	
	.·	
1 »	Meklenburgska sändebuds memorial.	
	D:r Albert Hein (Schwerin) 1647.	
	Öfverstallmästaren A. C. Voss (Güstrow) 1655.	
	C. H. v. Below och D. v. d. Lühe (Schwerin) 1657.	
	H. A. Preen (Güstrow) 1658.	'
	Sekreteraren Lucas Coch (Güstrow) 1660.	
	Residenten J. Reuter (Schwerin och Güstrow) 1668—1674.	
	Kammarrådet H. C. Kruse (Güstrow) 1679.	
	O. F. Thun (Güstrow) 1685.	
	Öfverste E. C. v. Österling (Güstrow) 1688, 1689.	
	Hofrådet N. Thile (Güstrow) 1690—1692. L. Mumme (Güstrow) 1693—1695.	

Tolls af konungen justerade concept; Lützows originalbref.
 Bl. a. bref från J. Coch 1698, 1701 och från Ach. Carl v. Platen 1797.

Antal volymer.		År.
•	Sekreteraren Johan Schultz (Strelitz) 1697— 1700. Ministern E. C. Koppelau (Schwerin) 1697— 1699. A. v. Caroc (de Güstrowska prinsessorna) 1698, 1699. Lucius (Strelitz) 1702. Sekreteraren Köppen (Schwerin) 1736—1741. Envoyén baron v. Lützow (Schwerin) 1762. Justitierådet Adolph Friederich v. Gundlach 1772.	
8 fol.	Bref från de hertigliga Meklenburgska husen till K. Maj:t.	!
	Meklenburg-Schwerin 1612—1628, 1642— 1810. Hertigarne af Meklenburg-Schwerin och Güstrow gemensamt 1654—1669. Meklenburg-Güstrow 1618-1632, 1654—1755. Meklenburg-Strelitz 1689—1807.	
1 »	Bref från städerna Rostock 1561—1567, 1613— 1724 och Wismar 1561—1568, 1620—1637, samt förhandlingar med dem.	
1 qv.	Handelsagenterne i Rostock Simon Wiegerts bref till Kanslikollegium m. fl. 1789—1799 och Frantz H. Meyers till Kommersekollegium, Kanslistyrelsen, Utrikesstatsministern m. fl. 1805—1813.	
	IX.	
	Sachsen-Lauenburg.	
1 fol.	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Sach- sen-Lauenburg under 16 och 17 århundradet.	

		,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,
Antal volymer.		År.
	Bl. a. memorial från det Lauenburgska sände- budet Daniel v. Mithoff 1647, samt från P. Neumann, u. å. (fr. Erdmuthe Sophia och Eleonora Charlotta af SL.).	
1 fol.	Bref från det hertigliga Sachsen-Lauenburgska huset till K. Maj:t 1570-1681.	
		.
	X.	
	Bremiska regeringsrådet, sedermera presidenten Schweder Dietrich Kleihes bref och handlingar ang. hans kommissioner 1658—1679.	
1 »	Bref 1658—1664. Bref från Wismar, Hamburg, Tönningen m. fl. orter ang. underhandlingar med Pfalz-Neuburg och Holstein 1658 aug.—1659 jan. Bref från Tönningen m. fl. orter 1659 aug.— 1660 sept. Bref från Eckernvörde, Husum m. fl. orter 1661 april, maj jämte några bref från Stockholm	
1 n	mars, april s. å. 1) Bref 1664—1666. Strödda bref från Stade och Gottorp 1664 juli—dec. ang. kommissioner till Bremen och Holstein. Bref från Stade, 1665 jan., samt från Hamburg, Hildesheim, Celle juni—okt. s. å. ang. under- handlingar med Bremen, Brandenburg och de Lüneburgska hofven.	İ
1 »	Bref från Hamburg, Stade, Cleve m. fl. orter 1666 mars, april ang. underhandlingar med Holstein, Bremen och senast nämnda hof. Bref 1671 och 1672. Bref från Hamburg och Stade 1671 juni-aug.	

¹) Brefven från Stockholm angå hans enskilda angelägenheter. Ett och annat bref angår äfven hans förestående beskickning till kejserliga hofvet.

Antal volymer.		År.
1 fol. 1 n 2 n 1 n	samt strödda bref från sept. till dec. ang. holsteinska angelägenheter. Bref från samma orter 1672 jan.—maj ang. Holstein och Lüneburg, samt från okt.—dec. från Hamburg, Gottorp, Eutin m. fl. orter dels ang. en kommission till Hamburg (gemensamt med residenten E. v. Grafenthal) dels ang. Holstein. Bref 1673 och 1674. Bref från Stade, Gottorp m. fl. orter 1673 jan—dec. ang. förhandlingar med Holstein och Lüneburg. Bref från Hamburg och Stade 1674 jan.—maj ang. holsteinska angelägenheterna samt strödda bref (äfven från Gottorp) till årets slut. Bref från Hamburg 1676 sept.—1677 hufvudsakligen ang. kriget och de holsteinska angelägenheterna. Bref från Hamburg m. fl. orter ang. förhandlingar med Holstein, Lüneburg och Münster 1678 och 1679 (i nov. 1679 gemensamt med E. v. Grafenthal). Concept och akter hufvudsakligen från de senare åren af hans verksamhet. Bref och instruktioner till presidenten S. D. Kleihe dels 1658—1679.	
	XI. E. o. envoyén regeringsrådet Samuel Christo-	
	pheri v. Lissenhaims bref och handlingar ang. hans kommissioner 1698—1701.	
5 »	Bref från Hamburg, Segeberg m. fl. orter 1698 aug.—1701 juli ang. de holsteinska angelägenheterna före och efter freden i Traventhal, den Meklenburgska arfstvisten samt staden Hamburg. Bref till Kanslikollegium 1700 april—1701 dec.	

Antal volymer.		År.
2 fol.	Dupletter af brefven till K. Maj:t (1698) 1700 — 1701, de flesta inskickade till Kanslikolle- gium.	
	•	
	XII.	
	E. o. envoyén vice presidenten i Wismarska tribunalet Johan Lillienstedts bref och hand- lingar ang. hans kommissioner 1707—1712.	
1 »	Bref till K. Maj:t och Hofkanslern från Hamburg (och Lübeck) 1707 sept.—1713 jan. ang. de Meklenburgska arfstvisterna, den Traventhalska fredens verkställande, oroligheterna och kretskommissionen i Hamburg, staden Nordhausen och hertigens af Meklenburg-Schwerin tvist med sina ständer. Bref till Kanslikollegium 1706—1712.	•
1 » 1 »	Registratur 1707—1712. Bref från K. Maj:t, Senaten, Kanslikollegium m. fl. 1705—1712. Bref från regeringen i Bremen-Verden 1708 –	
1, »	1712.	
1 »	Protokoll och handlingar ang. den Traventhal- ska kommissionen i Hamburg 1707—1711. Handlingar ang. den holsteinska arfskifteskom-	
-	missionen 1706, 1707.	
1 » 1 »	Akter ang. sequestern på amt Barmstedt. Handlingar ang. Schleswig-Holsteinska prelater-	
1 »	nas och ridderskapets gravamina. Protokoll och handlingar ang. tvisten mellan hertigen af Meklenburg-Schwerin och hans ständer.	
1 »	Diverse concept och handlingar.	

Antal volymer.		År.
	Vestfaliska kretsen.	
	I.	
	Kretsen i sin helhet, kretsdagar.	
	Residenten i Nedersachsiska och Vestfaliska	•
	kretsarne J. Adler Salvius' bref från Hamburg 1632—1633, se under afd. D, II, Hamburg Residenten i Vestfaliska kretsen S. D. Kleihes	1632-1633
	bref till K. Maj:t 1649, se under afd. A, I, 1, Vestfaliska freden och dess exekution.	
1 fol.	Densammes bref till pfalzgrefven Karl Gustaf från Münster, Bonn m. fl. orter 1649 jan.—	
	1650 okt. med originalresolutioner från fur-	
•	star och städer (äfven de andliga kurfur- starna) ¹)	1649-1650
3 »	Residenten Johan Steiniger v. Schönkirchens	
	bref från Bremen och (sedan 1666) från Os- nabrück (1654), 1655 jan.—1668 april ²)	1655-1668
1	Regeringsrådet É. Pufendorfs bref från en kretsdag i Bilefeld 1671, juni-juli	1671
1 » {	Regeringsrådet E. v. Grafenthals bref från Stade	
(om en kretsdag i Duisburg 1682 maj	1682
	II.	
	Bentheim och Teklenburg.	•
1 »	Bref till K. Maj:t m. fl. från det grefliga huset 1633—1707.	
	ш.	,
•	Herford.	!
1 »	Bref till K. Maj:t från abbedissorna i Herford jämte akter 1654—1758.	1
		1

Jämf. Kleihes bref till Johan Oxenstierna i Tidösamlingen.
 Bref till rikskanslererne i Tidösamlingen och De la Gardieska samlingen.

Antal volymer.		År.
	ıv.	
	Münster.	
	Jämf. afd. E. I här ofvan och den Bremiska samlingen.	
	Residenten i Öfverrhenska och Schwabiska kret- sarne C. Habbeus v. Lichtensterns bref 1665 nov., se bland hans öfriga bref afd. F. I Fältmarskalklöjtnanten G. Wrangels bref som- maren 1675, se bland hans öfriga bref afd.	1665
	D, VI	1675
	1675, se bland hans öfriga bref afd. A, III, 2. Presidenten S. D. Kleihes bref 1678 och 1679,	1675
	se bland hans öfriga bref afd. D, X 1) Regeringsrådet E. v. Grafenthals och kanslern E. v. Pufendorfs dels samfälda dels särskilda bref från Stade m. fl. orter 1681 juli—dec. samt från Münster och Stade 1682 febr.	1678-1679
1 fol.	samt juni, juli Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Mün- ster under 16 och 17 århundradet. Biskoparnes i Münster bref till K. Maj:t 1658—1722.	1681-1682
	v.	
•	Oldenburg.	
ſ	Peter Falks bref 1620 ang. en kommission till Oldenburg, se afd. D, III	1620 1666
1 » {	Handlingar ang. Sveriges förbindelse med Olden- burg under 17 århundradet.	2000

¹⁾ Jämf. äfven svenska legaternas bref från Nimvegen, Dipl. Holland.

Antal volymer.		År.
· 1 fol.	Bref till K. Maj:t från det Oldenburgska huset 1651—1686.	
	VI.	
	Osnabrück.	
1 >	Biskoparnes bref till K. Maj:t 1665—1792.	
	VII.	
	Ostfrisland.	
1 .	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Ost-	
1 .	frisland under 16 och 17 århundradet. Bref till K. Maj:t från det grefliga hnset 1646— 1746.	
•		
	F. Kretsarne i öfre Tyskland.	
	I.	
	De s. k. öfre kretsarne ¹). Frankfurt a. M.	
1 »	Bref till Rikskansleren frih. Axel Oxenstierna från Consilium generale i Frankfurt 1633 juli—1635 aug.	1633-1635
1 »	Bref och akter ang. de evangeliska ständernas konvent i Frankfurt 1633, 1634 ²). Residenten i Elsass Josias Glasers bref till	•
	Rikskansleren 1632 ³)	1632

Öfver- och Nederrhenska, Schwabiska och Frankiska. — Jämf. efter 1663 afd. A, II, bref från tyska riksdagen.
 Jämf. handlingar ang. Tyskland och tyska kriget i Tidösamlingen.
 I Tidösamlingen.

Antal volymer.		År.
	Residenten i Elsass Friedrich Richard Mokhels bref från Strassburg och Benfeld till Riks- kansleren 1634—1643 ¹)	1634-1643
5 fol.	teraden vid riksdeputationsdagen i Frankfurt G. Snoilskys bref till K. Maj:t från Frankfurt m. fl. orter 1654 (ett par), 1655 juli—	1646-1652
1	1660 Densammes bref från Frankfurt 1661 jan.— juni samt sekreteraren Johan Jacob Reuschs	1654-1660
1 »	bref till densamme juni—dec. s. å	1661
	m. fl. orter nov.—dec. s. å	1662
1 »	från Regensburg afd. A. II	1663
2 и	Residenten i Öfverrhenska och Schwabiska kret- sarne Christian Habbeus von Lichtensterns bref till K. Maj:t från Mannheim, Frankfurt och flere andra orter 1662 mars—1669 dec. 1)	1662-1669
1 »	Bref och akter ang. densamme.	
1 »	Öfversten Johan Arentens bref till K. Maj:t från München 1672 aug., Frankfurt m. fl. orter 1672 nov.—1675 nov. 4)	
1 .	Bref till densamme från K. Maj:t, Rikskansleren m. fl. 1672—1677.	
3 .	Residenten i Schwabiska och Öfverrhenska kret-	

I Tidösamlingen,
 I Tidösamlingen. — Några bref till K. Maj:t inbundna tillsammans med pfalzgr. Karl Gustafs bref 1649—1650, afd. A, I, 1. — Några bref från agenten Röttlin i Elsass 1651, 1652 till M. G. De la Gardie finnas i De la Gardieska samlingen.

Bref till Rikskanslern i den De la Gardieska samlingen.
 Bref till Rikskanslern i De la Gardieska samlingen.

Antal volymer.		År.
1 fol. 1 »	sarne J. v. Arentens bref till K. Maj:t från Frankfurt (1680), 1681—1689 Densammes concept jämte några dupletter. Bref till densamme från K. Maj:t m. fl. 1680— 1689.	1681-1689
6 »	Kommissarien i Öfverrhenska kretsen, sedermera regeringsrådet i Zweibrücken Christoph Biörkman- (sedan 1692) Adlerflychts bref från Frankfurt till K. Maj:t, Kanslikollegium m. fl. 1689 sept.—1690, 1692—1708 juni jämte några bref från Zweibrücken och Frankfurt 1708 dec.—1710 jan. samt densammes och regeringsrådet i Zweibrücken Johan Reinhard Sturz bref från Öfverrhenska kretskonventet 1700 och 1701	1689-1708
2 » 1 »	Dupletter af densammas bref 1692—1707. E. o. envoyén Gabriel Johan Hielmborgs bref från Frankfurt till K. Maj:t 1708 maj—1714.	
1 qv. 2 fol.	Densammes bref till hofkanslern frih. v. Müllern 1711—1714 jämte några bref från Zweibrücken 1715	1708-1714
1 »	slipresidenten 1708—1714. Kommissarien C. Adlerftychts bref till K. Maj:t, Kanslikollegium m. fl. från Frankfurt 1714— 1721 jämte några för 1722	1714-1721
6 » 2 » 2 » 1 »	Densammes concept. Bref till densamme. Akter ang. densammes uppdrag ¹). Ministern i Frankfurt a. M. och Öfverrhenska	
	kretsen kammarherren Jakob Henrik Hilde- brands bref till K. Maj:t och Kanslikollegium 1737 aug.—1739 mars	1
1 »	Kommissionssekreteraren Magnus Biörnstjernas depecher, från Augsburg, Speier, Mannheim m. fl. orter 1776 dec.—1777 april	

¹⁾ Dessutom finnes en stor mängd Öfverrhenska kretsdagshandlingar, samlade af Adlerflycht, i den Zweibrückiska samlingen.

Antal volymer.	•	År.
1 fol.	Strödda handlingar hörande till beskickningarna i Frankfurt ¹).	
1 .	Skrifvelser till K. Maj:t från flere förenade furstar och adel i Schwaben, Franken och vid Rhen 1666, 1667, se här nedan bland Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Kurpfalz. Bref från staden Frankfurt 1631—1764 och förhandlingar med densamma. Bref från staden Strassburg och andra städer i Elsass 1631—1681.	·
	II. De andliga kurfurstarne.	·
	Jämf. i allmänhet afd. F, I, samt G. Oxenstiernas från Frankfurt 1681 maj, bland hans bref från Wien, afd. B, I och H. G. Müllerns bref afd. F, XII.	
1 ,»	Strödda handlingar ang. Sveriges förbindelser med kurfurstarne af Mainz, Cöln och Trier. 1 vol.	
3 »	De andliga kurfurstarnes (resp. domkapitlens) bref.	
	Kurfurstarne af Mainz.	
	Johann Philipp 1654—1673. Lothar Friedrich 1673—1675. Carl Heinrich 1679—1690. Anselm Franz 1697—1720.	

¹⁾ Bland annat ang. det s. k. Rhenförbundet (afskrifter).

Antal volymer.		År.
	Franz Ludvig 1729—1731. Philipp Carl 1742. Domkapitlet 1743—1758. Johann Friedrich Carl 1743—1758. Domkapitlet 1763. Emrich Joseph 1763—1771. Domkapitlet 1774. Friedrich Carl Joseph 1776—1801. Carl 1802—1805.	•
	Kurfurstarne af Cöln.	- ,
	Maximilian Heinrich 1654 — 1674 ¹). Joseph Clemens 1689 — 1722. Clemens August 1723 — 1760. Maximilian Friedrich 1761 — 1783. Maximilian Franz 1786 — 1801.	
	Kurfurstarne af Trier.	
	Carl Caspar 1654—1673. Johann Hugo 1697—1700. Franz Ludvig 1717—1728. Franz Georg 1729—1755. Johan Philipp 1756—1767. Clemens Wenceslaus 1768—1807.	
	III.	
	Augsburg.	
1 fol.	Staden Augsburgs bref till K. Maj:t 1632— 1715 och förhandlingar med densamma.	

¹⁾ Ett brof af 1672 29/12 gemensamt med biskopen af Münster.

		_
Antal volymer.	·	År.
	IV.	
	•	
ĺ	Baden.	
	Jämf. i allmänhet afd. F, I.	
1 fol.	Ambassadänan maskus And Francis danashan filin	
1 101.	Ambassadören grefve Axel Fersens depecher från Karlsruhe m. fl. orter 1798 mars—1799	
,	april ¹)	1798-1799
	d. 12 okt. jämte bilagor	1797
	Kammarherren grefve Carl Löwenhielms depecher från Karlsruhe 1799 nov.—dec	1799
1.	Öfveradjutanten Charles de Suremains depecher	
	från (Stralsund och) Karlsruhe 1801, maj— juni	1801
	Öfverste Carl Borgenstiernas depecher från Karl-	•
l	ruhe, München m. fl. orter 1802 febr.— 1803 jan	1802-1803
		•
. 1	Handlingar ang. Sveriges förbindelser fned Ba-	
1 » {	den från 16—18 århundradet. Badiska sändebuds memorial:	
,	A. O. v. Wietersheimb 1661.	
	J. Chr. Artopæus 1692. H. W. Maler 1696.	
		
4 .	De markgrefliga husens bref till K. Maj:t.	
	Baden-Durlach 1654—1810.	
	Baden-Baden 1654—1771.	
i		
	•	
	v.	
	Bamberg och Würzburg.	
1 .	Biskoparnes bref till K. Maj:t.	
	Biskoparne i Bamberg 1647—1795.	

¹⁾ Jämf. hans brof från Rastadt, afd. A, I, 6.

Antal volymer.	,	År.
1 fol.	Biskoparne i Bamberg och Würzburg 1729-	
	1779. » i Würzburg 1654—1795.	
	" 1 Williams 1034—1755.	
	, AI'	
	Fürstenberg.	
1 v	Furstarnes bref till K. Maj:t 1669—1804.	
	•	
	VII.	
	Hessen.	
	Jämf. i allmänhet afd. F, I.	
	* * *	
1 .	Legaten Herman Wolffs bref till K. Maj:t	
	Kammarjunkaren Franz Horns bref från Kassel	1631-1632
	m. fl. orter 1655 dec.—1656 jan., se här nedan bland <i>Handlingar</i>	1655-1656
	v. Presidenten D. Mevius bref från Kassel 1657	1000-1000
	aug.—sept., se bland hans bref från Magde- burg, afd. D, VII	1657
	Abgesanten B. Wolfsbergs bref från Kassel	1659
	1659 dec., se afd. D, VI, Lüneburg Grefve Georg Friedrichs af Waldeck bref från	1099
	Darmstadt m. fl. orter 1659 okt., nov., se hans öfriga bref i den Hist. Brefsamlingen.	1659
	Plenipotentiarien G. Oxenstiernas breffrån Frank-	1000
	furt 1681 maj, se bland hans bref från Wien, afd. B, I	1681
	Generalauditören <i>M. Kleens</i> bref från Kassel 1684, sept., se bland hans bref från de <i>Lü</i> -	
	neburgska hofven, afd. D, VI	168 4

¹) Bref till Rikskanslern 1631—1645 i Tidösamlingen. — Bref från & D. Kleihe, hvilken utsågs till hans efterträdare såsom resident, men aldrig tillträdde platsen, finnas bland legaternas bref från Osnabrück 1648, afd. A.I. 1.

Antal volymer.		År.
1 qv.	E. o. envoyén, generalen frih. Axel Sparres bref till K. Maj:t och Ombudsråden fr. Kassel 1716 maj—1717 juli och från Zweibrücken	
1 »	1717 aug.—1718 maj Kommissionssekreteraren <i>Nils Brunells</i> bref till K. Maj:t och Ombudstådet från Stockholm 1716 dec.—1717 jan. och från Kassel 1717	
1 fol.	juli—1718 okt	1717-1718 1719-1722
1 qv.	Densammes bref till Kanslipresidenten 1720 aug.—1722 aug.	1110-1120
1 fol.	Densammes bref till Kanslikollegium 1717— 1722.	
2 » 1 qv.	Densammes concept och akter. Bref till densamme från K. Maj:t m. fl. 1716— 1723.	į
1 fol.	E. o. envoyén baron C. V. de Krassows bref från Kassel, 1728 febr., se bland hans bref från Wien, afd. B, I	1728
	den förre och andra akter ang. deras be- skickning	1789-1790
1 » {	Kammarherren grefve August Taubes depecher från Kassel 1799 dec.—1800 jan. jämte akter Hofkanslern grefve Fredrik Adolf Löwenhielms depecher och bulletiner från Hamburg och	1799-1800
	Kassel 1806 april—1807 jan. 1)	1806
1 »	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Hessen från 16 till 18 århundradet.	•
1 »	Fördrag (i afskrift) mellan Sverige och Hessen.	

Löwenhielm vistades en tid i Kassel utan något egentligt diplomatiskt uppdrag.

Antal volymer.		År.
1 fol.	Hessiska sändebuds memorial och noter.	
1	Hessen-Kassel.	
	*Johan Zobel 1605 (konungens svar). J. Zobel 1614. *Öfverste Hans Heinrich'v. Siegroth 1619 (konungens svar).	
	Adolph Mey 1657.	
	Generalmajoren v. Leutrum 1718. Generalen v. Diemar 1720—1722 (1725). Sekreteraren A. J. Lichtenberger 1756—1758.	
	J. L. Wagner (från enkelandgrefvinnan af Hessen-Eschwege Eleonora Catharina) 1661—1663.	•
	Hessen-Darmstadt.	
	H. C. v. Boineburg 1646. Johan Riedesel zu Eyssenbach 1673.	
	Hassan Hamburg	
	Hessen-Homburg.	
	Heinrich Georg Wideburg 1660. Georg Christoph Kolhaus 1662. Christoph Dietrich v. Löwenstein 1697.	
1 »	Hessiska Kansliets i Stockholm memorial 1739 —1751 jämte akter ang. Hanauska successionen.	
9 »	Bref från de landgrefliga hessiska husen till K. Maj:t.	
	Hessen-Kassel 1652—1807. Hessen-Eschwege (äldre linien) 1654—1690.	

Antal volymer.		År.
	Hessen-Philipsthal 1721—1805. Hessen-Rothenburg-Rheinfels (-Eschwege) 1654—1807. Hessen-Darmstadt 1654—1806. Hessen-Homburg 1654—1805.	
	VIII. Hohenlohe.	
1 fol.	Grefvarnes (furstarnes) bref till K. Maj:t 1663— 1798 jämte akter ang. deras förhållande till Sverige.	i
	IX. Lothringen.	
	Jämf. i almänhet afd. F, I, samt Müllerns bref här nedan, afd. F, XII.	•
1 »	Hertigarnes bref till K. Maj:t 1666—1764.	
	X. Nassau.	
1 »	De furstliga husens bref till K. Maj:t 1645— 1805 jämte några akter, bl. a. ett memorial från två sändebud från NKatzenellenbogen 1661.	
•		

Antal volymer.		År.
1 fol.{	XI. Nürnberg. Agenten Martin Chemnitz' bref till K. Maj:t 1631, 1632. Staden Nürnbergs bref 1567, 1627—1746.	1631, 1632
	XII. Pfalz. Jämf. i allmänhet afd. F, I. * * * * * * * * * * * * *	
1 » {	vice Presidenten D. Mevius' och residenten i Nedersachsiska kretsen Martin Boeckells dels särskilda dels samfälda bref från Heidelberg m. fl. orter 1666 april—1667 mars jämte några Mevius' bref ang. samma sak, dat. Wismar 1667 och 1668	1666-1667
	Generalmajoren Christoffer Königsmarks bref från Mannheim, Frankfurt m. fl. orter 1668 dec.—1669 jan.	1668-1669
1 »	Residenten M. Boeckells bref från Hamburg, Frankfurt m. fl. orter 1669 april—aug Hofrådet Reinhold Bluhms bref från Heidelberg m. fl. orter (1667), 1668 sept.—1672 sept.	1669
	(äfven ang. uppdrag till de andra hofven i grannskapet)	1668-1672
	riga bref, afd. B, I	1681
1 »	burg, afd. A, II	1685

Antal volymer.	·	År.
1 fol. 1 x 1 qv. 1 fol.	betättelse dat. Stockholm d. 19 april 1701 samt några dupletter	1678-1701
1 >	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Kur- pfalz under 16—18 århundradet.	•
1 .	Kurpfalziska sändebuds memorial och för- handlingar med dem.	
	Johan Friedrich Pawel v. Rammingen 1657. Friedrich Moser v. Filseck 1658. Reinhold Bluhm 1666. Grefve Jakob Hamilton (konferensprotokoll och förhandlingar med honom) 1694, 1695. Baron v. Sickingen 1707.	
2 .	Kurpfalziska husens bref till K. Maj:t.	
	Kurfursten Friedrich V (sedan konung af Böhmen 1614, 1624. Drottning Elisabeth af Böhmen 1645—1651. Kurfursten Karl Ludvig 1645—1680. Kurprinsen, sedan kurfursten Carl 1680— 1684. Kurfurstinnan Ernestine 1681—1698. Kurfursten Philipp Wilhelm 1685—1690. Kurfurstinnan Elisabeth Amalia Magdalena	
	1685—1708. Kurfursten Johann Wilhelm 1690—1716. Kurfurstinnan Anna Maria 1717, 1737.	

Antal volymer.		År.
1 fol.	Kurfursten Carl Philipp 1716—1742. Kurfursten Carl Theodor 1742—1778. Bref från Pfalz-Simmernska huset till K. Maj:t 1652—1687.	
1 •	Bref från evangelisk-luterska och reformerta församlingarne i Heidelberg till K. Maj:t 1687—1797.	
	2. Pfalz-Baiern.	
	Jämf. utom afd. F, I, äfven Pufendorfs bref 1675—1679 afd. A, III, 2.	
	Abgesanten J. Marschalks bref från München 1675 febr., bland hans bref från Regensburg afd. A, II	1675
	Plenipotentiarien Grefve G. Oxenstiernas bref från München 1681 maj, bland hans bref från Wien afd. B, I	1681
	Residenten G. F. Snoilskys bref från München 1683, jan., bland hans bref från Regensburg från afd. A, II	1683
	från München 1791 juli—aug., bland hans bref från Regensburg afd. A. II ¹)	1791
1 » {	Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Baiern. Baierska sändebudet grefve Solar de Monasterols bref 1706, 1707, 1711, 1713.	
1 »	Bref från kurfurstarne af Baiern och deras hus till K. Maj:t.	
	Kurfursten Ferdinand Maria 1655—1678. » Maximilian Emanuel 1679—1723.	

¹⁾ Se för öfrigt i allmänhet brefven från tyska riksdagen, afd. A, II.

Antal volymer.	·	År.
	Kurfursten Carl Albert 1728—1740 ¹). Maximilian Joseph 1745—1775. Carl Theodor 1778—1798. Maximilian Joseph II 1799—1805. ———	
	3. Pfalz-Neuburg, Pfalz-Sulzbach, Pfalz-Veldenz, Pfalz-Zweibrücken, Pfalz-Birkenfeld.	
	Jämf. afd. F, I, Pufendorfs bref afd. A, III, 2, Wrangels bref under expeditionen mot Bremen, afd. D, III samt Stegeborgsarchivet och den Zweibrückiska samlingen.	
1 fol.	v. Presidenten D. Mevius' bref till K. Maj:t från Wismar 1658 aug.—nov. (äfven gemensamt med regeringsrådet S. D. Kleihe) samt till sekreteraren Ehrensten 1658 nov.—1659	,
	jan. ²)	1658
	april, se här nedan bland Handlingar Legaterne grefve B. Oxenstiernas och J. P. Olivecrantz' bref från Nimwegen sommaren 1677 ang. ett uppdrag till Pfalz-Neuburg, se bland deras bref från nämnda ort, Dipl.	1673
	Holland	1677
ه 1	från Wien, afd. B, I	1681
1 »	och Greifswald 1689 jan.—juli	1687-1689
	Veldenzska kompromissrätten 3)	

Fortsättningen på hans bref bland tyska kejsarnes, afd. B, I.
 Se äfven Kleihes bref under samma tid, afd. D, X.
 Se för öfrigt Hielmborgs bref från Frankfurt 1708—1714, afd. F, I. Archiv. meddel.

Antal volymer.		År.
1 fol. 1 * {	Handlingar ang. samma kompromiss 1). Handlingar ang. Sveriges förbindelser med Neuburg, Sulzbach, Veldenz, Zweibrücken och Birkenfeld 2). Åtskilliga pfalziska sändebuds memorial: Adolf Niclas v. Steinkallenfels 1615 (Johan Casimir af Zweibrücken). Johan Ernst v. Rautenstein 1666 (Neuburg och Zweibrücken). Herman frih. v. Wachtendorck 1673 (Neuburg).	
6 »	De pfalzgrefliga husens bref till K. Maj:t. Pfalz-Neuburg 1654—1716. " -Birkenfeld (BGelnhausen) 1657—1792. " -Sulzbach 1649—1733. " -Veldenz 1644—1715. " -Zweibrücken 1620, 1653—1719 3)	
1 " (XIII. Sayn. Kamreraren Jöran Adlersteens bref från en beskickning till grefven af Sayn-Hohnstein, dat. Frankfurt m. fl. orter 1699 juli—okt Grefvarnes af Sayn bref till K. Maj:t 1699— 1792 (jämte ett odat.)	1699

Se för öfrigt handlingar ang. Veldenzska successionen i Zweibrückiska samlingen.

²) So för öfrigt handlingar ang. Zweibrücken och successionen derstädes i Stegeborgsarchivet och Zweibrückiska samlingen; ang. Jülichska successionen sammastädes.

⁸⁾ Pfalzgrefven Johan Casimirs bref äro uppstälda i den historiska brefsamlingen, likaså hertig Adolf Johans.

Antal volymer.		År.
	XIV.	
	Schwarzenberg.	
1 fol.	Furstarnes bref till K. Maj:t 1736—1805.	
	XV.	
	Waldeck.	
1 »	Grefvarnes bref till K. Maj:t 1657—1813 jämte akter ¹).	
		
	,	}
	XVI.	
	Würtemberg.	
. 1	Handlingar aug. Sveriges förbindelser med	İ
1 » {	Würtemberg. Würtembergska sändebuds memorial:	
,	Utan namn till A. Oxenstierna. *G. v. Bülow 1673 ²).	
	Chr. Andr. Saurbrey v. Saurbourg 1694, 1697.	
	G. Wölffel 1697 (WOels). Baron de l'Espinasse och J. L. Bresler 1704 (WOels).	
	 .	
5 »	De hertigliga Würtembergska husens bref till K. Maj:t.	
	Würtemberg-Stuttgard,- Mümpelgard,- Neustatt 1654—1805.	
	Würtemberg-Oels 1655—1768.	
ļ		1

Jämf. under afd. C, II ett memorial från ett waldeckiskt sändebud gemensamt med ett sändebud från Sachsen-Weimar.
 utmärker att inga memorial, endast akter finnas.

Antal volymer.		År.
	G. Bref från tyska riksfurstar och städer m. fl.	
3 fol.	Bref till K. Maj:t från åtskilliga andliga och verldsliga furstar, grefvar och adel i Tyskland under 17—19 århundradet.	
3 »	Bref från åtskilliga tyska städer, universitet och korporationer.	

MEDDELANDEN

FRÅN

SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIPNA AP

OARL GUSTAF MALMSTRÖM.

/ { ; ; · · ·

STOCKHOLM, TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 1885.

MEDDELANDEN

FRÂN

SVENSKA RIKS-ARCHIVET

UTGIPNA AF

OARL GUSTAF MALMSTRÖM.

IX.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS K. L. BECKMAN,
1885.

. .

Årsberättelse för år 1884.

Till Konungen.

Enligt föreskriften i 3:dje § 10:de mom. af den för Riksarchivet gällande nådiga instruktion får jag härmed afgifva underdånig berättelse om Riksarchivets skick och om hvad under det sist förflutna året 1884 timat i afseende på archivaliernas tillväxt och deras anlitande samt fortgången af tjenstemännens arbeten.

Riksarchivets hus har genom Öfverintendentsembetets försorg under året undergått en väl behöflig reparation, i det att fönsterbågar och fönsterkarmar på den åt Birger Jarls torg vettande sidan blifvit nödtorfteligen upprustade.

För Riksarchivets framtida trygghet mot yttre faror har en vigtig åtgärd vidtagits, då Eders Kongl. Maj:t under den 30 sistl. Maj faststält en öfverenskommelse med tryckeribolaget P. A. Norstedt et Söner, genom hvilken förhållandet mellan Riksarchivets och tryckeribolagets hittills samgränsande tomter sålunda reglerats, att en 40 fot bred gata dem emellan kommer att uppdragas, och bolagets egendom för all

framtid underkastas det servitut, att den del af dess tomt, som ligger utefter den nya gatan och intill 40 fots afstånd från dennas norra gränslinie, icke får användas till boktryckeri eller annan med hänsyn till eldfara dermed jämförlig inrättning, samt ej heller sättas i förbindelse med sådan inrättning annorledes än efter det densamma blifvit genom fullständig brandmur afskild, utan andra öppningar deri än sådana, hvilka äro med järndörrar försedda. Denna sålunda faststälda reglering har föranledt den af Eders Kongl. Maj:t den 29 Juni 1883 nedsatta kommitté, som hade i uppdrag att bland annat yttra sig om det nu varande riksdagshusets användande till Riksarchiv och som deröfver uppgjort beräkningar och förslag, att i underdånig skrifvelse af den 15 sistl. November hemställa, det måtte Riksarchivets behof af ökadt utrymme tillgodoses genom en tillbyggnad till Riksarchivets nu varande hus utefter de nya gator, som skola uppdragas dels, såsom nyss nämndes, mellan Riksarchivets och P. A. Norstedt et Söners tomter, dels utefter jernvägen. I enlighet med denna hemställan har Eders Kongl. Maj:t till nu församlade riksdag gjort nådig proposition om beviljande af medel till detta byggnadsföretags utförande.

Archivaliernas tillväxt under år 1884 framgår af de specificerade förteckningar, som här underdånigst äro bilagda. Den ordinarie tillväxten genom leveranser från Eders Kongl. Maj:ts kansli (Bil. A) har, utom 20 st. originalförordningar, utgjort 415 volymer, af hvilka Justitie-departementet lemnat 7, Justitie-revisionen 92, Utrikes-departementet 119, Sjöförsvars-departementet 15, Civil-departementet 83, Finans-departementet 14 och Ecklesiastik-departementet 85. Den extraordinarie tillväxten (Bil. B) har endast varit 116

volymer utom lösa handlingar; den drygaste delen deraf utgöres af den år 1879 tillsatta Skatteregleringskommittéens handlingar, 92 vol.

Afskrifningen af de i Kongl. Danska Geheimearchivet förvarade s. k. Sturehandlingarne har under det gångna året afslutats; den sista år 1883 såsom lån från Geheimearchivet mottagna tionde sändningen af dessa handlingar har efter verkstäld afskrifning och kollationering blifvit till Geheimearchivet återsänd.

På grund af Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 21 November 1879 har Krigsarchivet äfven under år 1884 fått från Riksarchivet mottaga några archivalier, hvilka under det pågående ordnandet af »Militaria» ansetts lämpligen böra till förstnämnda archiv öfverflyttas.

Riksarchivets boksamling har under det förflutna året vunnit någon tillväxt dels genom inköp, så vidt tillgångarna medgifvit, dels genom gåfvor och gengåfvor från institutioner, till hvilka Riksarchivet öfverlemnar sina publikationer. Inhemska myndigheter och samfund hafva, af det som på statsverkets eller deras bekostnad utgifves, någorlunda allmänt aflemnat till Riksarchivet sådant, som för dess ändamål kunnat anses vara nyttigt och behöfligt. Från utlandet hafva ock värdefulla gåfvor mottagits, nemligen från Danska, Franska, Italienska, Norska och Österrikisk-Ungerska regeringarne, från Engelska Public Record Office, från Finska Statsarchivet och Norska Rigsarchivet, från Universiteterna i Christiania och Helsingfors, Finska Historiska Samfundet, Verein für Mechlenburgische Geschichte und Alterthumskunde, Verein für Thüringische d:o, samt Swedenborg Society. Äfven enskilda personer hafva med bokgåfvor ihågkommit Riksarchivets bibliotek, nemligen m:r Bliss, statsarchivarien Hausen, docenten Hjärne, med. d:r Hörlin, geheimearchivarien Jörgensen och prof. Leinberg (genom Kongl. Ecklesiastik-departementet), öfverbibliotekarien Klemming, prof. Montan, rektor Mossberg, läroverksadj. d:r Roth, kammarherren Silfverstolpe, frih. Skogman.

Jämlikt Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 26 Januari 1883 har, sedan öfverbibliotekarien vid Kongl. Biblioteket af det förråd af romaner i original och öfversättning, som samlats under den tid då till Riksarchivet skulle aflemnas ett exemplar af allt i riket utkommande tryck, uttagit hvad för ofvan nämnda bibliotek ansetts behöfligt, återstoden blifvit försåld, dels genom offentlig auktion, dels genom uppgörelse med en antiqvarisk bokhandel. Inkomsten af försäljningen har fått tjena till att förstärka Riksarchivets knappa anslag till inköp af böcker, och befrielsen från att hysa och vårda en för Riksarchivets ändamål så främmande samling har, i synnerhet under nu rådande brist på utrymme, varit välkommen.

Af statens allt hittills i Riksarchivet förvarade förråd af det s. k. årstrycket och Svensk författningssamling har under år 1884 såsom vanligt utdelning skett på grund af de anordningar, som chefen för Justitie-departementet tid efter annan gifvit. Deribland må såsom den mest betydande nämnas att, till komplettering af Krigsarchivets samling af årstrycket, ett exemplar af sådana författningar, som i minst tre disponibla exemplar funnos bland den i Riksarchivet förvarade samlingen, hållits Krigsarchivet till handa.

I öfverensstämmelse med instruktionens föreskrift har Riksarchivet hållits tillgängligt för forskare hvarje helgfri dag kl. 10—13 hela året om samt dessutom 2 timmar på eftermiddagarne under de 4

manaderna Maj-Augusti. Antalet af dem, som derunder begagnat archivets samlingar, har uppgått till 149, af hvilka omkring 70 kunna räknas såsom egentliga forskare, de der någon tid fortsatt sina arbeten. Bland de besökande hafva 15 varit utländingar, neml. 10 Finnar, 2 Danskar, 2 Livländare och 1 Engelsman; af desse hafva följande stannat någon längre tid: med. lic. Fagerlund, kand. Grotenfelt, professor Hjelt, lektorn vid Wiborgs gymnasium d:r Lagus, seminarii-direktorn prof. Leinberg, fil. mag. Lindequist och kand. Melander, alla från Finland samt kapten Axel Larsen från Danmark. I ofvannämnda summa äro icke inräknade de tillfälliga besök från ämbetsverken eller af enskilde personer, som gjorts för vinnande af enstaka upplysningar ur Riksarchivets samlingar; sådana besök äro antecknade till ett antal af 82. Dessutom hafva 9 personer längre eller kortare tid varit sysselsatta med att göra afskrifter Summan af alla under år 1884 anteckåt forskare. nade besök har varit 2,840. Det största antalet af besökande, som samtidigt anlitat Riksarchivets samlingar, har uppgått till 17; och det har icke alltid varit lätt att bereda lämplig arbetsplats åt alla.

För att underlätta forskares arbete har Riksarchivet i några fall från andra samlingar till låns begärt och erhållit archivalier, hvilka inom Riksarchivets lokal fått af forskare begagnas. Sådana lån hafva under år 1884 välvilligt lemnats från Kongl. Svea Hofrätt, från Kongl. Biblioteket, från Universitetsbiblioteket i Upsala, från Rådhusarchivet i Halmstad samt från grefve Falkenbergs archiv på Brokind.

Liksom under föregående år hafva understundom upplysningar och afskrifter blifvit af frånvarande inoch utom landet begärda; och har Riksarchivet sökt att så vidt möjligt gå sådana önskningar till mötes, då de varit i vetenskapligt intresse gjorda eller af offentlig myndighet framstälda eller förordade.

Sedan archivarien filos. doktorn N. A. Kullberg efter en längre tids sjuklighet den 10 sistl. Mars med döden afgått, har Eders Kongl. Maj:t under den 18 April behagat till archivarie efter honom i nåder utnämna förut varande amanuensen frih. Carl Evert Bernhard Taube, samt den 10 Juli till amanuens i hans ställe protokollsekreteraren i Hofexpeditionen filos doktorn Jakob Gustaf Théel. Riksarchivets ordinarie embets- och tjenstemän äro alltså numera undertecknad, riksarchivarie, archivarierne d:r O. Th. F. von Feilitzen, föreståndare för den historiska afdelningens andra sektion, d:r V. G. Granlund, föreståndare för den administrativa afdelningen, och frih. C. E. B. Taube, föreståndare för den historiska afdelningens första sektion, samt amanuenserne E. W. Bergman, kammarherren C. G. U. Silfverstolpe och d:r J. G. Théel.

Utom desse ordinarie tjenstemän hafva under året följande extraordinarie amanuenser biträdt vid de inom Riksarchivet förefallande arbeten: kanslisten i Arméförvaltningen J. G. W. Lundgren, protokollsekreteraren i Hofexpeditionen L. M. V. Örnberg, kammarjunkaren C. H. Tersmeden, lektorn d:r E. Hildebrand, d:r J. Th. Westrin, E. Wallmark, filos. kandidaten G. Forsgrén, kammarherren J. B. Th. Beskow, d:r Sev. Bergh samt d:r P. H. S. Sondén. Tre af de e. o. amanuenserne hafva liksom under föregående år fått uppbära bestämda årsarvoden mot bestämd tjenstgöringsskyldighet: desse hafva under detta år varit Hildebrand och Örnberg samt Théel, till dess han utnämndes till ordinarie amanuens, derefter Lund-

gren. De öfrige hafva erhållit arvoden, som qvartalsvis bestämts i mon af tillgång och med afseende på hvars och ens mer eller mindre trägna tjenstgöring och derunder ådagalagda skicklighet.

Riksarchivets ordinarie embets- och tjenstemän hafva under året begagnat den rätt till semester, som genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga instruktion är dem Dessutom hafva archivarien Kullberg medøifven. från årets början till sin död den 10 Mars, amanuenserne Bergman under en half månad och Silfverstolpe under en och en half månad för styrkt sjukdom, samt archivarien frih. Taube under en vecka för enskilda angelägenheter åtnjutit tjenstledighet. Under de ledigheter, som sålunda uppstått, har riksarchivarietjensten förrättats af v. Feilitzen i en och en half månad, archivarietjenst af Taube i tre och tre femtedels månad, af Bergman i två och trefjerdedels, af Silfverstolpe i en half, af Théel i en och en half, af Lundgren i en och en half månad, samt amanuenstjenst af Lundgren i sju och trefjerdedels, af Théel i två, af Westrin i tre, af Tersmeden i en och en half, af Wallmark i en och en half, af Bergh i en, af Sondén i en half månad.

Utom de göromål, som under de timmar, då Riksarchivet är för allmänheten öppet, föranledas af skyldigheten och bemödandena att gå ämbetsverk och forskare till handa med upplysningar, uppsökande af handlingar o. s. v. hafva tjenstemännen varit sysselsatte med sådana arbeten, som afse archivaliernas ordnande och fullständigande samt åstadkommande af större lätthet att dem begagna. Inom den administrativa afdelningen hafva först och främst de under året från vederbörande myndigheter aflemnade handlingar blifvit genomsedda och deras öfverensstämmelse med

åtföljande förteckningar granskad, hvarefter de på behöriga ställen blifvit med samlingarna införlifvade; åtskilliga äldre utlåtanden från kollegier och andra ämbetsverk hafva inordnats på sina rätta ställen; förteckningen öfver sammansatta kollegiers underdåniga utlåtanden har fullbordats, hvarmed ett långvarigt och rätt behöfligt arbete blifvit bragt till ända; ordnandet af samlingen »Militaria» har fortsatts och nominalkatalog öfver dertill hörande brefsamlingar börjat upprättas.

Inom den historiska afdelningens tvänne sektioner har förteckningen öfver pergamentsbrefven från 1460-talet fortsatts till och med 1465; ordnandet af samlingen »Bremensia» blifvit fullbordadt, af »Wismariensia» påbegyndt, och af »Pomeranica» fortsatt, hvarjämte en del accessioner till »Livonica» inordnats; af de diplomatiska handlingarna hafva åtskilliga senare tillkomna Muscovitica, Borussica, Danica m. fl. ordnats, ordnandet af Gallica påbörjats, förteckningen öfver Germanica blifvit fullbordad och tryckt. Rådsprotokollet för år 1773 i civilärenden har blifvit kompletteradt genom renskrifning efter concepterna och registret derefter fullständigadt, åtskilliga luckor i de äldre registraturerna fyllda, den v. Müllernska samlingen ordnad och förtecknad; några senare inkomna gamla domböcker hafva blifvit förtecknade; ordnandet af Acta historica för Frihetstiden och den Gustavianska tiden samt af den biografiska samlingen har fortgått m. m.

Af de handlingar rörande Sveriges historia, som af Riksarchivet med understöd af ett särskildt statsanslag utgifvas, har tryckningen af första serien, omfattande »Konung Gustaf I:s registratur», utgifvet genom V. Granlund, fortgått, så att nionde delens andra häfte är till texten färdig och registret under arbete

samt några ark af tionde delen tryckta; af den andra serien har redigering och tryckning af »Kyrkoordningar och förslag dertill före 1686» fortsatts genom O. von Feilitzen; af den tredje serien: »Svenska riksrådets protokoll» har texten till tredje delen sedan länge varit färdigtryckt, men utarbetandet af dertill hörande register har fördröjts genom utgifvarens, archivarien Kullbergs långvariga sjuklighet; efter hans död har arbetet uppdragits åt e. o. amanuensen d:r Sev. Bergh, hvilken redan under hans lifstid hade begynt att biträda honom, och registret är nu färdigt, så att delen om några dagar lärer kunna utlemnas i bokhandeln.

Af »Svenskt Diplomatarium från och med år 1401», redigeradt af C. Silfverstolpe på bekostnad af den fond, som framlidne grefve E. Posse till detta ändamål testamenterat, hafva utkommit första bandets fjerde häfte, innehållande register, och andra bandets fjerde häfte.

Slutligen har också utkommit »Meddelanden från Svenska Riksarchivet» VIII, till hvars utgifvande Eders Kongl. Maj:t i nåder beviljat ett särskildt anslag.

Liksom under flere föregående år har archivarien v. Feilitzen fört Riksarchivets räkenskaper och vårdat dess bibliotek, samt frih. Taube fört protokoll vid sammanträdena mellan riksarchivarien och archivarierne.

Stockholm den 29 Januari 1885.

Underdånigst CARL GUSTAF MALMSTRÖM.

Bil. A.

	Specifikation på den <i>ordinarie</i> tillökningen år 188 urchivets samlingar genom leveranser från Stat en:		
Från	Kongl. Justitie-Departementet:	•	
	Registratur för åren 1842 och 1857	2	band.
	Afgjorda handlingar för år 1872	5	vol.
samt	20 st. originalförordningar.		
Frân	Kongl. Justitie-Revisionen:		
	Handlingar i revisionsmål för år 1881	37	,
	D:o i besvärs- och ansökningsmål för samma år	55	,
•	Kongl. Utrikes-Departementet:		
	Handlingar från Svenska Beskickningsarchivet i		
	Rom	90	fasc.
	D:o från d:o i Wien	29	kart.
	Kongl. Sjöförsvars-Departementet:		
*	Registratur för åren 1857—1859	2	band.
	Afgjorda handlingar för åren 1872, 1873	•	vol.
	Ej föredragna handlingar för åren 1869, 1872,	J	101.
	1873	3	,
		U	•
>	Kongl. Civil-Departementet:	ൈ	
	Afgjorda handlingar för åren 1877—1880	82	,
	Ritningar till åtskilliga landskapsvapen, faststälda		1-
	af Kongl. Maj:t	1	cah.
*	Kongl. Finans-Departementet:		
	Afgjorda handlingar för år 1870	14	vol.
*	Kongl. Ecklesiastik-Departementet:		
	Afgjorda handlingar för år 1878	62	>
	Diverse handlingar ang. skolväsendet, samt hand-		
	boks- och katechesförslagen från år 1843 och		
	följande	23	,
	Summa	415	vol.

jemte 20 st. originalförordningar.

Bil. B.

Specifikation på den extra-ordinarie tillökningen år 1884 i Kongl. Riksarchivets samlingar, dels genom leveranser från offentliga verk och myndigheter utom Kongl. Kansliet, dels genom gåfvor eller byte:

	ga verk och myndigheter utom Kongl. Kanshet, dels or eller byte:	g	enom
Från	Högsta Domstolen, genom justitierådet Wretman: Biografiska anteckningar rörande för sysslolöshet fängslade personer 1819 och 1820 Uppfostringskommittéens handlingar 1813		bd.
3	Kongl. Biblioteket: Bref till och om viceamiralen och landtmarskalken Henr. Fleming, originaler		bd.
,	Kongl. Statistiska Centralbyrån: Svensk-norska unionskommittéens concepthandlingar 1839—1844 Uppgifter insända till den år 1858 nedsatta bevillningskommittéen		vol.
>	Riksgāldskontoret: 1883 års riksdagsbeslut, orig	1	bd.
>	Riddarhusdirektionen: Allegater till pleniprotokoll vid riksdagen 1726—27	1	»
•	Upsala Domkapitel: Kon. Sigismunds försäkran den 19 Februari 1594, gifven före kröningen. Orig. på perg. med vid- hängande sigill.		
•	Skatteregleringskommittéen 1879—1882: Kommittéens handlingar	92	vol.
•	Bankkommittéen 1881—1883: Kommittéens handlingar	6	>
•	Konungens Befallningshafvande i Christianstads län: Södra Åsbo häradsrätts dombok för åren 1722— 1732	1	>
•	Pastorsembetet i Bygdeå, Vesterbotten: Bygdeå tingslags dombok för åren 1651—1663	1	,

Såsom gåfvor:

Af Hans Maj:t Konungen:

» Notes and extracts taken from correspondence in the Public Record Office, England, 1612-1613. »Skottertoget i Norge 1612.» Anteckningar af engelske generalkonsuln Th. Mickell. I praktfullt omslag

1 fasc.

Genom Konyl. Utrikes-Departementet, från braunschweigske ministerresidenten i Wien, friherre von Thienen-Adlerflycht:

Skrifvelser från svenska regeringen och svenska myndigheter till regeringsrådet Christopher Björkman-Adlerflycht 1674-1704

1 bd.

Af hr Oscar Planer, Lützen:

50 st. originalbref från 30-åriga krigets tid; deribland tvenne instruktioner från kon. Gustaf II Adolf, bref från Pfalzgrefvarne Carl Gustaf och Christian, Axel Oxenstierna, hertig Bernhard af Weimar, svenske generallöjtnanten hertig Wilhelm af Sachsen, Per Brahe, fältherren Gustaf Horn, furst Ernst af Anhalt, fältmarskalkarne Johan Banér, Lennart Torstensson och Axel Lillie, samt flere andre framstäende svenske män eller i svensk tjenst varande utländingar.

- » Fröken Amelie Tornérhielm: 22 st. bref till grefve Fr. Dohna.
- » framlidne archivarien N. A. Kullbergs sterbhus: Anteckningar och afskrifter rörande Sveriges förhållande till främmande makter under Gustaf II Adolfs

6 vol.

Genom byte, med anledning af Kongl. brefvet den 9 Maj 1884:

Från öfverstekammarherren m. m. frih. Carl Jedv. Bonde: Kansli-kollegii protokoll den 9 Dec. 1690. Utskottsmötets i Stockholm skrifvelse till ständerna i Abo län den 17 Mars 1620, orig.

Summa 116 vol.

jemte en pergamentsurkund och 74 lösa handlingar.

2.

Bidrag till Riks-Archivets äldre historia.

A.

Fulmacht för Johan Jörenson (Rosenhane) at lägge the haudlinger til rätte, som uthi Cantzeleij i Stockholm ähre. Aff Wittensten den 16 Decemb: åhr 1600. 1)

Wij Carl etc. Göre witterligitt at effter Wij hafue betrodt och i befalningh gifuit osz elskeligh edle och wälbördigh Wår tro tienere och undersåthe Johan Jörensson til Torp at lathe inventere och leggie the handlinger til rätte och i godh ordningh, som uthi Rijckzens Cantzelij i Stockholm finnes kunne, och aldenstundh han behöfuer hafua någre förtrogne derhoos, som ähre honom til hiälp biståndige, szå hafue Wij befalett at han ther til skall kalle och bruke en benempdh Johan Bureus uthi Upsala och en Student Siluester Johannis Frigiius, som nu ähr stadd i Linköping, och andre som han kan förnimme ther til tienlige ware, huilke honom biståndige och behielpelige wara skole, alle handlinger til at anteckne och uthi godh ordningh inleggie uthi the skåp, som ther til befalthe ähre, åthskilliendes huart serdeles effter som thet sigh best skicke will och medh rette ware bör; biudhe fördenskuldh och nådeligen befale för:de Bureo och Frigio så wäl som andre ehuilke the ware kunne, som för:de Johan Jörensson tilseijendes warder och til hielp och biståndh behöfue kan, at the rette sigh effter huadh han them i så måtto effter Wår befalningh tilseijendes warder, och goduilligen lathe sigh finne, enär han them ther til fordre och kalle lather. Deslikes hafue Wij honom och befalett at lathe ferdige göre och uthi Cantzeleij wåningerne opsettie the skåp, som handlingerne skole blifue föruaredhe uthi, så at ther medh motte

¹⁾ Rikaregistraturet.

richtigdt och wäl besteltt warda, huar före Wij och befale them, som befalningen hafue opå Stockholm, at the ähre honom befordelige medh then deel han på äsker och ther til begerer och behöfua kan. Ther huar i sin stadh må wethe sigh effter rette. Datum ut supra.

В.

Til Sefwed Ribbing och Swen Månsson att late Doctor Nielz och Erich Elefsson bekomma peninger til Cronnones Cantzeleij behef. Af Stockholm den 27 Aug. åhr 1607. 1)

Effter thet, Sefwed Ribbing och Swenn Månsson, Wij hafwe i befalning gifwit Doctor Nielz och Erich Elefsson de skole läggie de Cantzeleij handlinger uppe i hwalfwet äre til rätte, och late där byggie wackre skåp til, så befalle Wij ider, Sefwed Ribbing, att J gifwe dem penninger til, och dig, Swen Månsson, att du gifwer dem fhå smeder, swarfwere, snidkere, bräder, färge, mhåller, och hwad annat där til behöfwes; efter Wij wele hafwe dem wackert giorde och prydde. Rätter ider bådhe här effter. Datum ut supra.

C.

Til Bureerne att de mäd flijt hålla på Cantzelij handlingerne. Af Wässby den 1 Octob: åhr 1607. 1)

Wår gunst och nåde tilförende etc. Wij förnimme trogne tiännere af Doctor Nielz och Erich Elefsson att J hålla opå och läggie handlingerne tilrätte i Crononnes Cantzeleij, så befalle Wij, att J därföre ingen försumbelse tage, uthan drifwe dätt foort dätt mäste J kunnen; och skole J late förmhåle skåpen på thet sättet som D: Nielz sade ider för än han drog där ifrån, och alle handlinger wäl öfwersee och registrere. Dette uthan försummelse beställer. Datum ut supra.

¹⁾ Riksregistraturet.

Fullmacht för Samuel Andersson att wara Feltsecreterare hooss Feltmarskaleken Her Gustaf Horn. 1)

Wij Christina etc. Göre witterligit, att Wij hafue förordnadt och tilbetrodt, som Wij här medh och i detta Wårt öpne breefz krafft förordne och tilbetroo Wår troo tienare och Referendarium uti Wart Cantzlie ehrligh och förståndigh Samuel Andersson att wara Secreterare och förestå Cantzliet hooss Feltmarskalcken Her Gustaff Horn och Wår armee wedh Danske grentzen; och skall hanss ämbete wara näst den allmänne plicht och skyldigheet, der medh han Oss och Sweriges Chrono ähr förbunden och obligeradt, Wart gangn och bästa altijdh och städze att sökia och främia, och all skada och fahra, som han förnimmer å färde wara, i tijdh tilkenna gifua och effter yttersta förmögenheet afwäria och förekomma, consignera och förfärdiga huadh breef och acter, som hooss Feltmarskalcken och armeen uthur Cantzliet böre expedieras; han skall och under sine händer och gömo hafua och uti godh richtigheet förwara alla Cantzlie acta och handlingar, och dem till sin behörlige orth och ställe uthi Wårt Rijckz-Cantzlie effter handen öfwerskicka eller wedh sin återkompst inlefrera låtha; och i det öfrige sigh rätta effter Feldtmarskalckenss Wälbe:te Her Gustaff Horns order, flijtigt och troligen beställandess alt det han honom till Wår och Chronones tienst biudandess och befallandess warder, och sålunda uti ett och annat sigh förhålla, som han in för Gudh, Oss och huar redeligh man som wederbör kan till suarss stånda. I medler tijdh som Oss nådigst behagar hans persson uti förberörde Secreterare ämbete att bruka, skall han niuta den löhn och underhåldh, som honom oppå Cantzliestaten är förordnadt och deputeradt; jämwäl och hanss platz och ställe, som han här uti Cantzlijet betienar, öpit stå och af någon annan uti hanss från wara provisionaliter administreras och föreståss, så att han wedh sin tilbakar kompst må åther der til trädha. Till yttermehra wisso etc. Datum Stockholm den 21 Februarij anno 1644.

MATTHIAS SOOP. CLAES FLEMING. AXEL OXENSTIERNA.

GABRIEL OXENSTIERNA.

Johan Månsson Silfverstjerna.

¹⁾ Riksregistraturet.

Til Landt-Marskalken, angående twenne ärender, som han skal föreställa Ridderskapet och Adelen. 1)

War ynnest etc. Wij kunna eder här med nådeligen icke förhålla, det Oss twenne ärender förekomne äre, hwilke Oss tvokes bäst kunna befrämjas, ther Wij nu på närwarande Rijkzdagh läte them samma Wart Ridderskap och Adel, som the mäst angå, behörligen föredragas; och består det första där uthi, at Wij tillijka med Wåre Konungzlige förfäder hålla det för heel tienligit och nödigt, at alle the, som i någre Wåre och Chronones anlägne Commissioner blifwa brukade, särdeles wid uthrijkes affairer, skole effter samma Commissions fulländande wara skyldige til at lefwerera alle original instructioner, bref och acter tilbaka igen i Wårt Cantzelij, på det dee samma, som Wij förnimme skiedt wara, icke måge förmedelst dödzfall eller annor olycklig händelse komma i andras händer, och altså thet som secret · hållas borde, til Wår och Rijksens otienst divulgeras, ther om Wij för detta åthskillige gånger påmint, men ingen effect där på följa spordt; fördenskull och som Ridderskapet och Adelen sådana Commissioner mästedels pläga updragas, så är Wår nådige wilja, att J på Wåre wägnar dem tienligen och i gemeen remonstrera wele, hwad otienst Oss och Chronan igenom sådan ohörsamheet tilfogas, förmanandes hwar och en at effterkomma thesse Ware ordres, så at alla the som några sådane acter kunna hafwa uthi förrådh, them uthan drögzmåhl lefwerera ifrån sigh, samt the öfrige, hwilka här effter kunna i slijka förrättningar brukas, stella sigh detta til hörsam effterrättelse, i synnerheet at wid alle arfdeelningar sielfwa arfwingarne måge wara obligerade at skilja sådana acter ifrån the öfriga sine enskylte, och them ifrån sigh lefwerera, wetandes at Wij i widrigt fall icke kunna undgå at låta denn ohörsamheet resentera, som Oss här emot af en eller annan tilfogas kan. Det andra härrörer af den nådige omwårdnat, som Wij en tijdh hafwa dragit om Wåre antiqviteters upsökiande och frambringande i liuset, hafwandes Wij för detta, förmedelst Wårt af trycket uthgångne påbudh, låtit hwar och en förmana at, til Wårt käre fäderneslandz heder, wilja til Wårt förordnade Collegium Anti-

¹⁾ Riksregistraturet.

qvitatum i Upsala meddela the tingh, som the af slijke antiqviteter kunde hafwa hoos sigh, och som detta jämwäll til Ridderskapetz och Adelens beröm mycket lända kan, i det dheras släckten kunna igenom sådant blifwa uplyste och nampnkunnige, så äre Wij så mycket mehra i dhe nådige tankar, at hwar och en af dem icke skal wela sigh undandraga här til at contribuera hwad uthi hans förmågo wara kan, allenast at J wille låta them förstå detta Wårt i nåder fattade förtroende, förmanandes hwar och en med tienlige motiver, at af sigh sielf frambära alt det som til sådane antiqviteters illustrerande höra kan, det ware sigh bref, skriffter, sigiller, mynt, wapen, eller huad nampn det hafwa kan, efftersom the samme skole them utan feel blifwa igen restituerade, så snart Wårt Collegium Antiqvitatum kan hafwa tagit afskriffter eller afrijtningar theraf. Och äre thesse ofwanberörde twenne ärender, them Wij til eder bekände flijt och dexteritet wele hafwa hemstält, befallandes eder etc. Datum Stockholm den 11 Novemb: anno 1672.

HEDEWIG ELEONORA.

SCHUANTHE S. BANÉR. C. G. WRANGEL. GUSTAFF OTTO STENBOCK.

MAGNUS GABRIEL DE LA GARDIE. STEN BIELKE.

J. P. Olivekrans.

F.

Utdrag af Ridderskapets och Adelns protokoll vid Riksdagen 1672.1)

Den 16 Novemb. för middagen.

Sedan samptelige Ridderskapet och Adelen wore komne på Riddarhuuset och sig satt hade, gaf Hans Excell:tz H:r Landtmarskalcken till kiänna huru som han hade bekommitt bref ifrån Hans Kongl. Maij:tt af den 11 Novemb., der uti Hans Kongl. Maij:tt anbefaller 2 ährander att föredraga Ridderskapet och Adelen, af huilcka dät första anser dem, som hafwa warit bruukade uti Commissioner och beskickningar, att desamma inlefwerera uti

¹) Tryckt efter det munderade protokollet, jemfördt med conceptprotokollet, båda i Riddarhus-Archivet.

· Cantzeliet de instructioner och acter, som de kunna nu hoss sighafwa eller hoss arfwingarne finnas. Det andra war om antiquiteterne.

Sedan detta bref war upläsit sade H:r Landt-Marskalcken: J lärer wäl see, gode herrar, huilcka stoora incommoditeter der af flyta att sådanna acter ähre uti privatorum händer, så att dee sakerne som borde wara hemblige ähre derigenom uppenbare wordne, Rijkett till ingen ringa skada. Dertill med så äre de icke allenast genom allehanda tillfellen kommet wijda omkringh och uti månges händer, ty först igenom dödzfall, sedan genom gifftermåhl dät kunnigt att sådanne saaker äre igenom arfskifften blefne deelte och igenom gifftermåhl komne uti andra länder, såsom uti Marck-Brandenburg, ty döttrarna äro blefne giffte, huarest åtskillige original acter finnass.1) Såsom detta är Rijkett och publico till een märckeligh skada, och dem som sådanne saker i händer hafwa till föga fördeehl; altså hafwer Hans Kongl. Maij:tt funnit för högnödigt att giöra denna påminnelssen, och tuiflar iag intet, att om någon ibland eeder, gode herrar, weet sådant wara hoos eeder eller uti familien finnes, att J wijsen eeder wara så goda patrioter att lefwerera det till Hans Kongl. Maij:tt igen, huarest sådanna saker antingen effter förrättad Commission eller annan händelsse och af dödzfall böra tillbakas lefwererass.

H:r Eekebladh: Så snart iag var tillbakas kommen och hade ändat min Commission, lefwererade iagh alla acter in uti Cantzeliet igen.

H:r Ståhlarm: Den som hafwer hafft sådanna Commissioner måtte strax lefwerera sina instructioner, bref och alla actertillbakas.

H:r Landtmarskalcken: Hans Kongl. Maij:tt låter nu igenom detta brefwet warna, men om det intet will hielpa, lärer-Hans Kongl. Maij:tt seedan med större alfwar taga där uti.

H:r Grass: Effter sådanna saker kunna genom arfskifften och gifften wara kringspridde, woro bäst att huar familia påladesatt sökia effter om sådanna saker hoos dem funnes.

H:r Landtmarskalken: Myckett wäll, om de gode herrar wille det giöra, att huar och een wille uti sin familia letader effter, så försäkrar iag eeder, gode herrar, att Hans Kongl-Maij:tt skulle det med all nåde ährkiänna. Och kan iagh be-

¹⁾ Uttrycken äro här omkastade, men meningen är dock tydlig.

rätta det Hans Kongl. Maij:tt tillbakas, att de gode herrar äre där till öfwerbödige?

Härtill svarade alla ja.

H:r Landtmarskalken: Huad nu det andra angår, som Hans Kongl. Maij:tt i sitt bref omrör, så tuiflar iag ingaledes att de gode herrar äre så gode patrioter och giärna contribuera till det som kan lända till fäderneslandetz beröm och warda derföre så mycket willigare att secundera Kongl. Maij:ttz nådige omsårg. Om dee gode herrar wille huar och een leta hos sig, så tuiflar iag intet att icke mycket skall finnas, som kan tiäna till uplysning i det fallet, eenkannerligen effter många namn finnas uti historierne, som hafwa warit förnähme män, män man kan intet weeta af hwad familia dhe ähre. Såsom iag intet tuiflar att ej hoss någe hwar skola finnas gambla tractater och deruppå sigill och andra tecken, som combinerade till hopa med historien skall gifwa ett stort liuss. Månges familiers genereuses actioner blifwa der igenom nidowafde, att man intet weet af huilken familia den eller den hafwer warit. Om de gode herrar wille med efftertryck sökia dereffter och huad de finna communicera med Collegio Antiquitatis uti Ubsala, så skulle man innan kort få se många wackra saaker till historierne och många familiers beröm utkomma. De gode herrar kunna ock sådanna saaker medh all säkerheet communicera, ty blifwa de straxt restituerade så snart de hafwa betiänt sigh af dem, låtit dem afcopieras eller afrijtas.

Resolv.: Ja huad een och annan kunde hafwa eller finna skulle dee giärna communicera.

G.

Utdrag af Rådsprotokollet, hållet i Konungens och Enkedrottningens närvaro den 4 December 1672.

Taltes sedan om fleera ärenden, som H. Landtmarskalken och Ridderskapet hafua att gifua swar uppå, ex. gr. om gambla acters utlefuererande för än uti något sterbhuus någon delning skeer.

H. R. Cantzlern tycker att ded sterbhuus som detta försummar borde böta ett åhrs ränta. H. Exc. säijer sig hafua

gifuit Secretario Archivi ordre att författa en relation om Archivi närwarande tillstånd, på det H. M:t må see att inga acter äre uti H. Excellences tijd bortkomne. Lagerfelt säijer att när han war wed Archivet wore acterne tillstädes, denna Secreteraren ursechtar och sig.

H. R. Skattmästaren: Den Spanska Ambassadeuren har communicerat med Greff Johan Oxenstierna dee brefuen, som Ambassadeuren d'Avaux har skrijfwit till Frankrijke och dee swaren han därpå har bekommit; dessa hafua warit uti Archivet och äre nu bortkomne.

Talas om fleera acter, som äre bortkomne, såsom gambla Konungars testamenten och fleera andra.

H. R. Cantzlern refererar att Secreterarens Hadorphii fader har sagt det uti Konung Carls den 9:des tijd blefue gambla Clösterbreff med twå lådior hijt till Stokholm förde, och nu är intet mehr quar än några karlar kunna bära på axlarne.

Påminnes att ingen borde fåå ut acter utur Archivet som icke strax gifuer quittence därpå.

H.

Landtmarskalkens underdåniga skrifvelse vid Riksdagen 1672 angående offentliga handlingars återställande till Kongl. Kansliet. 1)

Stormächtigeste Konungh, allernådigeste Herre.

Såssom Eders Kongl. May:t genom dess allernådigeste skrifwelsse af den 11 hujus hafwer täckts migh att anbefalla, det iagh Rijkzens Ridderskap och Adell behörligen skulle förehålla, att Eders Kongl. May:t allernådigst hafuer godt funnit det alla dhe, som i någre Eders Kongl. May:tz höglofl. förfäders och Eders Kongl. May:tz och Cronans angelägne Commissioner och särdeles widh uthrijkes affairer hafua reedan warit och ähn härefter kunna blifua brukade, skola wara plichtige alla theras origenal instructioner, breef och acter uthi Eders Kongl. May:tz Cantslie tillbakas att lefwerera, på thet sådanne angelägne documenter

¹⁾ Tryckt efter originalet bland Riksdagsacta i Riksarchivet.

genom dödzfall eller annan olyckeligh händelse icke måtte komma i andras och fremmandes händer, och altså det som secret hållas borde, till Eders Kongl. May:tz och Rijkzens otienst blifua divulgerat; jämwäll och att dee uthaf Ridderskapet och Adelen, som kunna hafua någre antiquiteter hoss sigh, hwarigenom Rijket och fäderneslandet, tillijka medh deras slächter kunde blifwa illustrerad och namkunnige, thet wari sigh skriffter, sigiller, mynt, wappen eller hwad det wara kan, wille sådanne saker till Eders Kongl. May:tz Collegium Antiquitatum uthi Ubsala inlefwerera, hwadan dee skola blifua them uthan feehl igen restituerade, sedan afskrifter eller afrijtningar ther af tagne ähre, som alt detta uthi sielfua Eders Kongl. M:tz ofwanrörde allernådigste breef medh mehra ähr förmählt; altså hafwer iagh denne Eders Kongl. May:tz allernådigeste willie och befallning hörsambligen att fullgiöra Ridderskapet och Adelen wederbörligen repræsenterat och för ögonen stält; och emädan the samptlige finna att denne Eders Kongl. May:tz nådigeste willie och påbudh öfwer desse beggie ährender ähr i sigh mychet rättwijst, ty hafwer och Ridderskapet och Adelen enhälleligen sigh förklarat att, i föllie af theras underdånigste skyldigheet och plicht, således hörsammeligen effterkomma hwad Eders Kongl. May:tt af them i desse beggie måhlen äskar och fodrar, att Eders Kongl. May:t intet skall blifua förordsakad att giöra her om någon wijdare påminnelse eller befallning; hwar medh Eders Kongl. May:t iagh och sluteligen uthi dens Högstes gudommelige protection till all Kongl. prosperitet och wällgångh troligen önskar, underdånigst bediandes att Eders Kongl. May:t nådigst behagade mig så wäll som Eders Kongl. M:tz trogne undersåtare af samptlige Ridderskapet och Adelen uthi dess höga Kongl. omwårdnadh och nåde städze innesluta, förblifuandes

Eders Kongl. May:tz

aldra underdånigaste, ödmiukaste och troplichtigaste tiänare och undersåter

Gustaf Oxenstiern
P. t. Lanth Marskalk.

Datum Stockholm den 5 Decemb. anno 1672.

Utdrag af Kongl. Kansli-Collegii protokoll den 21 Februari 1674.

Påminte H:s höggrefl: Excellentz [Rickz-Cantzleren] sigh hafua hört aff Adorphio, att åhtskillige acter wore uhttagne uhr Archivo, men intet igenlefuereradhe; tahlte om een book som war bortkommen medh ett spänne och ingen wiste huart, förr än nu Adorphius hafuer kiöpt henne på een auction i Upsahla.

Sändes effter Secreteraren Runell att komma upp.

H:r Rickz-Cantzleren hölt före att man 1:0 skulle holla een ransakningh på dhe acter som bortkomne äro i förra tijdher till att wijsa wår oskyldigheet och exculpation. 2:0 att man holler alla Ministrerne före, som hafua warit på Commissioner brukade, att the lefuerera från sigh the saker, som the hafua hafft, huar om fulle för detta åhtskillige breef äro gångne. Och fick H:r Stats-Secreteraren Olivecrantz commission att förskaffa ett sådant breef ännu aff K. M:t.

Secreteraren Franck fick ordre att giöra breef till Fruu Sigred Horn, att restituera een slächtebook, som hennes sal. herre, H:r Päder Sparre, hadhe tagit uhtur Archivet.

Elliest berättades och att H:r Johan Gyllenstierna den äldre hadhe och uthtagit een sådan book till lähns.

H:r Johan Gyllenstierna påminte att the, som fåå loff gåå i Archivet att läsa acter, gåå promiscue der öfuer, huilket wore nogot betänckeligit.

H:r Rickz-Cantzleren: Jagh hafuer altijdh påmint att the, som fåå loff gåå dijt, skole allenast fillstädias läsa the acter, som för 20 à 30 åhr sedan passeradhe äro och längre tilbaka.

Refereradhe om Eeldstiernans sohn, som skulle reesa uht för Cantzelist medh H:r Carl Bååt, hafuer anhollit att fåå läsa the acter, som passeradhe äro nu nyligen emillan Suerige och Frankrijke.

Inkom Secreteraren Runell och förehöltz det samma.

Ille sadhe att han intet hafuer gifuit uht nogre acter åht dem till läsa, än sådane som han hafuer hafft ordre om aff H:s Exc: H:r Rickz-Cantzleren och the andre Cantzelij-Råden.

H:r Öhrnstedt påminte om concepten, som reenskrifuas, att det promiscue skeer att publique breef skrifua hoos the andra, och när the i Cammaren eller Reductionen willia see effter nogot donations breef, så taga the heela booken och fåå således läsa sådane publique acter, som lijkwähl mycket angelägne äro.

2:do klagadhe att Registraturen skrifues så vitieust och illa, att huadh som latin eller tyska är, det kan man föga läsa.

H:r Rickz-Cantzleren påminte att een man der nedre ifrån Cammaren hadhe een gångh wetat till att berätta honom een hoop saker aff importantz, som war expedierat uthi sal. Konungens tijdh, och när han tillfrågades huru han det wiste, sadhe han: wij hafue Registraturet iu hoos oss, huaruthi det ståår.

Inkallades Actuarien och blef honom förehollit huarföre Registraturen intet collationeras.

Ille sadhe sigh noghsampt hafua der om påmint och befalt, men the giöra det intet ändå.

Resolv: att Rickz- och Cantzelij-Råden wille kalla Secreterarne tillsammans och förmana dem att the tillholla sina Registratorer och Cantzelister att the collationera Registraturen.

- 2. När the uthi Reductionen willia hafua något breef, skall intet 'Registraturet fåås uht till dem, uhtan säkrast låta taga copia af det bref som the begiära.
- 3. Resolv: att Secreteraren Runell intet skulle effter denne dagh lefuerera uht nogon act till nogon Cantzelist, medh mindre hans Secreterare gofwo zedell der till.

Secreteraren Runell sade att den boken som Rickz-Rådet H:r Johan Gyllenstierna hafuer hafft, den hadhe han igenlefuererat.

Resolv: att Secreteraren Runell sätter upp huadh som för hans tijdh i Archivet är bortkommit sampt huadh som sedan han kom der till, är uhttagit.

2. Att han tillseer, det sigillen intet tagas bort ifrån acterne.

H:r Rickz-Cantzleren proponeradhe att sedan som skrifuarne der nedre i Archivet hafua lychtat att reenskrifua Registraturen, så skulle man ändå een tijdh beholla dem att afskrifua och copiera alla tractater, att man kunde nyttia be:te copieböcker och intet nödgas att låta hempta sielfua originalen när påfordras nogon underrättelse der af att hempta.

Secreteraren Runell berättade det han reda hafuer låtit skrifua sådane copieböcker, således att alla tractater medh Franckrijke äro i een book, alla medh Danmark i een annan, och så medh dhe andra potentaterne.

H:r Rickz-Cantzleren frågade Secreteraren Runell om sterbhusen hafua lefuererat ifrån sigh the acter, som der hafua funnitz, huarom breef tillförenne wore afgångne.

Ille: Neij men hafua the inthet. Refereradhe att Salvii arfwingar hafua inlefwererat allenast een stoor knippa.

H:r Rikz-Cantzlerens Exc:tz påminte om gambla Rickz-Cantzlerens sterbhuus, item sal. Biörnkloos och Gyldenkloos, sampt om nogra kistor, som wore komne ifrån Jemptelandh medh acter och ännu stodo i gambla Rickz-Cantzlerens huus.

Frågade huadh det leedh medh the acters reviderande i Cantzelijt, som Adorphius hadhe colligerat.

H:r Johan Gyllenstierna: att man hadhe committerat Secreterarne Franck, Bergenhielm och Runell att collationera dem medh originalen.

Resolv: att be:te Secreterare skulle ochså der brede widh gifua sitt betänckiande huru be:te wärck skulle proponeras kunna och sedan wille man det wijdare öfuerläggia här uthi Collegio.

H:r Ricks-Cantzleren talte sedan om Collegii Antiqvitatum arbete och löhn, wijste fram een berättelse om dess tillståndh, som Adorphius hadhe ingifuit.

Resolv: att Secreteraren Runell och Adorphius skole registrera the acter och documenter som liggia i det hwalff, som the olyckelige herrarnes acter äro uthi.

K.

Till Cantzlij-Collegium angående publique acters restitution effter Commissioners förrättande. 1)

Carl etc. Wår synnerlige etc. Troo män Wåre och Wårt Rikes Rådh, H:r Cantzler och Cantzlie-Rådh, såsom Wij åhtskillige gånger för detta haffwa giordt den förordningh, at hwar och en, som i Wår och Chronones tienst uthi någon commission wijdh publiqua ärenders förrätningar, hälst uhtrijkes, kan hafwa warit eller än bliffwa brukat, skulle wijdh sin hemkomst eller

¹) Ur conceptsamlingen i Riksarchivet. Registratur för årets första tredjedel saknas men originalbrefvet finnes i Kansli-Collegii archiv.

wijdh commissionens uphörande wara förbunden i Wårt Cantzlij at inleffwerera alle original instructioner, breff och hwariehanda andre acter, som honom kunde wara medhgiffne eller effter handen tilskickade, på thet sådane acter sedan i Archivo förwaras och icke igenom något förfångeligit distraherande theraff, wijdh dödzfall eller andre händelser, thet som secret hållas borde til Wår och Wårt Rikes otienst och skada måtte divulgeras; men nu särdeles på sistförledne Rikzdagh, effter dee förrige Wåra förordningar icke hade hafft sitt behörliga efftertryck, läte igenom då warande Landtmarskalken sådant samptlige Ridderskapet och Adeln föredraga, på thet skäligheten häraff thess bättre aff them skönjas, och the som wederborde sedan thess willigare bliffwa kunde sin skyldigheet härutinnan at effterkomma, som the och underdanigst loffwat och uhtfäst sigh således hörsamligen wilia effterleffwa, at Wij inthe skulle bliffwa förordsakade til giöra härom nâgon widare pâminnelse eller befalningh; thet hoosgâende copia aff bemelte Landtmarskalks då ingiffne swar widare uhtwiser; så emedan J nu bäste kunskapen haffwa hwadh som ännu aff sådane acter kan hoos en och annan wara uthe, thet och Edert embete särdeles åligger at wårda alt thet som til Wårt Cantzlij i en eller annan måtto höra kan, fördenskull är til Eder Wår nådige wilie och begäran, thet J wille noga efftersee hwadh commissioner nu en tijdh bårtåht äre förrättade, hwadh acter theraff äre inkomne, eller hwadh ännu återstå kan at infodra, giffwandes Wij Eder fulkomligh makt och tilståndh themsamme, på sätt och wijss som J för bäst och tiänligast pröffwe, at afthämta låta hoos them, uthi hwilkas händer och förwaringh the kunna wara; efftersom Wij Eder i nåder tiltroo hele effecten häraff, icke twifflandes med mindre J ju så lage, thet offwantalde Wår förordningh sampt Ridderskapets och Adelns egen underdånige bewilningh må foderligen bliffwa wärkstäldh och effterkommen; och wij befalle etc. Datum Stockholm den 25 Februarii anno 1674.

CAROLUS.

J. P. Olivekrans.

Ordning om Registraturerne i Kongl. Kansliet.

En kortt Ordning huru alle breff och ährenden, som i Cantzellied blijffue tracterede, ditt ankomme eller uthgå därifrån, skole uptagas, registreras och leggias, till des H. K. M:tt min nådigste herre lather författa någon fulkomlig Instruction och underrättelse.

Actum Stokholm den 20 Febr. anno 1620. 1)

- 1) Efter som i föråhrs bleff disponerat emellan Secreterarne, hwadh för saker hwar skulle haffua under hender, nähr Kongl. M:tt wore här i Stokholm och altt Cantzellied tilstädes, där wedh må ded och för denne gong blijffua, och hwar weta de saker, som honom serdeles ähre förtrodde att sambla, förwara, stella och göra redha och beskedh före, nähr där på blijffuer fordradt. Doch dette så till förståendes att hwar en hafuer understundom mehr tilgörande ähn han förmår uthföra och hastigheten kräfuer, att då den andhre lather sig finna willig sin collega att ad[sis]tera, på ded Kongl. M:ttz gagn icke ligger nedre.
- 2) Och alldenstundh Registraturen uthij förledne tijdher fast illa ähre achtade och holdne, hwilke att samble will falle fast beswärligtt, så på ded wij icke härefter i samme orichtigheett råka motte, då skall med Registraturen härefter således hollas, att en Secreterare hwar månedh förestår Registraturen, och att twå godhe schrijffuare, som haffue en reen och läselig handh, deputeras till Registraturen, den ene till att inschriffue och antekne alle de breff, acter och scripter, som uthan efter anten ifrån främadhe orter, ifrån Hennes M:tt Drotningen, F. N:de Hertig Carl Philip, Rijksens Rådh, Stenderne, Landzofficererne, Städerne, Almogen eller privat personer ankome och till Cantzelliedt

¹⁾ Rikskansleren Axel Oxenstiernas egenhändiga concept i Riksarchivet.

lände, den andhre att upschrijffua och antekna alle de breff, acter och schrifter, som gåå uthur Kongl. M:ttz Cantzellij, anten aff Kongl. M:tt sielff, eller på H. K. M:ttz och Rijksens wegner aff någre officerer.

- 3) Den förste schrijffuaren skall achta efter:ne puncter: att han först med store bokstäffuer sätter efter:ne titell frempst på bladhed: Registratur och extract aff alle de breff, acter, scripter, som uthij N. måned åhr 1620 uthij Kongl. M:ttz wår allernådigste Konnungs Cantzellij leffuereredhe och præsenterede ähre. Därnäst skall han begynna ifrån den 1 dagen i måneden, efter som på hwartt breffuedt præsentatummed schreffuedt ähr, och ded som först ähr præsenteredt ochså först inschrijffua, efter som hwartt och ett blijfuer honom aff Secreteraren handfongett. Och skall han öfuer huart breff eller act med medelmåtige bokstäffuer schriffue hans nampn, som breffuedt haffuer schreffuedt, och altt anned som efter schreffne form uthwijser: Feltherrens Greffue Jacobs de la Gardie breff till Kongl. M:tt, dateret Reffuel den 3 Jan. anno 1620, præsenteret i Stokholm den 5 Febr. samme åhr genom enspännaren N. Och på ded schrijffuaren däruthij icke må fahra will, då skall Secreteraren, så snartt ett breff inkommer, strax schrijffua præsentatummed uthan på efter den för:ne formen, allenest att nampned, till hwilken ded ähr schreffuedt uthlathes, alldenstundh sielffue uthanschrifften ded nogsamptt uthwijser. Nähr nu schrijffueren titell haffuer satt, skall han inschrijffua hela breffuedt om ded ähr kommedt ifrån någon merkelig ortt, eller och ähr aff importantz, eller ähr och någon act, som ligger machtt på att weta; men ähr ded någott som icke hafuer någott synerligtt på sig, uthan anten promotions breff eller tilgiftts supplicatzer och anned slijktt, då må han allenest extrahere breffuen och föra sielffue argumented medh sine omstendigheter in i Registraturedt.
- 4) Den andre schrijffuaren skall i lijke motte haffue efter:ne puncter i acht: först att han setter med store bokstäffuer efter:ne titell frempst på bladed: Registratur öfuer alle de breff, acter och schriffter, som uthij N. måned anno 1620 uthur Kongl. M:ttz wår allernådigste Konnungs Cantzellij uthgångne ähre. Därnäst skall han begynna ifrån den förste dagen i månedhen och så fortt dag ifrån dag införandes alle de breff som uthgå medh ded dato som de ähre daterede; mentionerandes där jempte hwadh dag ded ähr aff stadh sendt, på efter:ne sätt: Kongl. M:ttz breff

till Felttherren G. Jacob, dateret Stokholm den 20 Febr. anno 1620, åstad sendt med enspännaren N. den 25 Febr. Och efter dagen, nähr ded åstadsendes, sosom den ded förer, icke altidh wetas kan för ähn dagen komer, och doch lijkwäl breffuedt, så snartt ded underschreffuedt ähr, inschrijffues moste, därföre kan spatium lathes för breffdra[garen] och afferdnings dagen, hwilken sedhan oförsumligen moste inschrijffuas; och skall för den skuldh Secreteraren dette altt noga antekna på concepten, på ded schrijffuaren icke fahrer will. Så skall och på same sätt holles med de propositioner, Rådslag och anned slijktt, som i Kongl. M:ttz nampn blijffuer i Cantzellied författadt, att dagen och personerne, som ded blijffuer leffuererett, noga och grant Därefter skole breffuen och acterne alle registereres, anteknes. ehuru ringa de ähre aff importantz, och där understundom så månge eller store infölle, att en icke förmåtte holla Registratured, dâ mâ Secreteraren taga sig en annan så länge till hielp; doch icke uthan högste nöden ded krefdhe, altt fördy att ett Registratur icke må blijffua aff månge stijlar.

- 5) Secreteraren, som den måneden upsynen hafuer med Registraturen, skall hwar dag öfuerläsa altt ded Registranterne schrijffuedt haffue och ded med sielffue concepterne collationera mädhan minned ähr frischtt, achtandes flitigtt opå altt blijffuer correcte och läsligen schreffuidt, och där så wore att mykenheten aff negotierne eller andre skälige förfall hindrade att ded icke same dag skee kundhe, så skall han doch icke dröija därmed längre ähn till andre dagen, på ded icke någott kome i förgätenhett.
- 6) Att nu ochså samme Secreterare deste bettre acht giffua kan på Registraturen, då skole alle de andhre Secreterarne wara förplichtade att leffuerera honom i hender concepten på alle de breff och acter, som de haffue steltt eller att lathe reenschrijffua anamedt, och dem öfuerantwardha honom som den månedens upsyn haffuer, giffuendes honom all underrättelse om datumedt och hwadh där mehra tilhörer. I lijke motte skole och alle breffsom ankome, blijffue honom öfuerantwardade, således noterede som för ähr sagtt.
- 7) Denne Secreteraren skall och den måneden afferde och öffuerantwarde uthur Cantzelliedt alle breff som uthskickas, på ded han deste bettre må weta dagen och den dem förer. Hwarföre de andhre Secreterarne, nähr breffuen ähre underschreffne-

och försegladhe, eller acterne eliest färdige, skole leffuerere honom dem jempte concepterne. Och skall han för den skuldh sielff
i den måneden holla ett kortt diarium på alle breff och acter,
som uth- och ingåå, så att på ded ene bladhedt schrijffues de,
som uthgåå, och på ded andhre de som inkoma, altt med
dagar, personer, rum etc. noteret efter det exemplar, som här
bijfogatt ähr. Och på ded han dette altt deste bettre och richtigere kan holla, skall han i den månaden ordinarie wara frij för
altt breffstellandhe, medh mindhre nöden ded så kan kräfie;
och de andhre partere hans ordinarie arbete sijn emellan.

- 8) Så snartt nu breffuen och concepterne ähre registrerede eller extraherede, skall han åther hwar affton för ähn han gåår uthur Cantzelliedt annama breffuen och concepterne till sig aff schrijffuarne, bindandes eller festandes breffuen alle ordine uthij böker; doch så att de Danske breff och acter blijffua i en book författade; de Ryske handlinger för sig; Lijfflendske och Ingermanlendske i en book; Finske i en book; Förstendömes handlingar i en, och alle de breff som koma uthur Uplandh, Bergslagerne och Norlandh i en, och de andhre som komma ifrån Östergötlandh, Smålandh och Westergötlandh i en, och att med desse böker continueres åhredt omkring.
- 9) Concepten skall han alle binda i knippen med en godh ordning, och så snartt hans måned uthe ähr skall han antwardha den andhre Secreteraren som honom succederer bådhe breff- och handlings bökerne, så och Registraturen i förwaring, men concept-knipporne, så wäl som där någre solennia acta underschreffne och försegledhe ähre ankompne, dem skall han in originali leffuerere till Secreteraren, som Rijksens Cantzellij ähr förtrodt, till förwaring.
- 10) Och skall hans successor continuere bökerne, så och Registraturen uthij den andhre måneden efter sätt som förr ähr sagtt, doch så att månederne icke confunderes.
- 11) Och skall nu således Registra[tu]ren continueras måned ifrån måned, och nähr åhredt ähr om antwardas Cantzelleren att revidere; och skall sedhan antwardas i Chronones Cantzellij till [att] förwahras med förb:te breffue- och handlinge böker.
- 12) Och efter dette icke wäl kan efterkomas, med mindhre hwar och en deste flitigere gör sin plicht, därföre skole alle kopijsterne wara i Cantzellied nähr klockan ähr 6 slagen på Måndagen, Tijsdagen, Onsdagen, Torsdagen och Lögerdagen, men på

Fredagen om 8 slagen, och blijffua där till städes wedh ded arbeted dem satt ähr eller blijffuer in till klockan 11. Och sedhan åther efter middagen nähr klockan ähr 2 lathe finna sig tilstädes; och ingen fördriste sig att absentera sig uthan Secreterarnes förloff, mykedt mindhre draga uthur stadhen wedh straff tilgörandes. Däröffuer och Secreterarne handh holla skole och icke tilstädia hwar och en att gåå och koma efter sin wilie.

13) Så på ded hwar Secreterare må weta sin måned, då ähr för gott anseett att Jonas Buræus tager sig Martium opå; honom succederar Erich Simonson uthij Aprili, och Anders Erichson holler Registratured öfuer Maium. Och så fölier åther Jonas Buræus på honom etc. med mindre att Anders Buræus i medlertijdh heemkome, eller och eliest någon annan mehr kunde till Secretarium keest wardha, på hwilkedt fall ordenen moste gåå kring ifrån den ene till den andhre, och alle wara en rätt undergiffne. Där och så hendhe att någon blijffuer aff siukdom förhindradher eller förskickadher, då moste de som tillstädes ähre efter den ordning, som sagtt ähr, arbetedt sig opå taga.

14) Nähr sig och tildrager att Kongl. M:tt ähr på resor, då H. M:tt icke will haffua månge med sig, så skall den Secreteraren som i fölie ähr, så mykedt tijdhen någon sin kan tillatha, efterfölia ded sätt som sagtt ähr om Registraturen; men om ded för hastige resor eller arbetedz mykenheett icke kan efterkommes, så skall han doch granneligen bådhe på concepten och ankompne breffuen annotere alle de poster för ähr sagtt; så och holle ded diarium oppe uthan fault och sammanbindha breffuen i böker, som sagtt ähr, på ded nähr Kongl. M:tt komer hijtt till Stokholm, eller och blijffuer andher städes länge stilla liggendhe, att då Registraturen konne bringes i sin richtighett och ordning igen, och där någott felar finnas beskedh uthij dageboken eller diario.

Register öfver Rådslag i konung Gustaf II Adolfs tid 1612—1632.

Upprättadt

af

E. W. BERGMAN.

1612.

Riksens Rådz Rådhslagh om Rikzsens olägenheet och krigzfara och medell till krigens utförande. Dat. Stockholm dhen 25 Martij 1612.

I inledningen till detta rådslag, som är afgifvet till enkedrottning Christina, säges att, »när man noga vill besinna denna närvarande rikets lägenhet och den öfverväga uti sina vilkor och omständigheter, då befinner man så margfaldiga stora besvärligheter, både inrikes så väl som af fienderna, att man näppeligen skall kunna olyckan och förderfvet undgå». Landets bekymmersamma belägenhet framhålles för öfrigt i 10 särskilda punkter:

- 1. »Alla våra grannar äro våra fiender, de poler, ryssar och danskar, så att ingen ort i Sverige, Finland och Lifland kan säga, att han är för fienden säker.» Skulle ock stillestånd med Polen kunna erhållas, fortsätter rådet, så måste dock gränserna och gränsfästningarna fortfarande hållas besatta, enär ett dylikt stillestånd föga skulle vara att lita till, hvilket ock de föregående dag ankomna polska brefven tydligen ådagalade.
- 2. »Hafva vi platt inga vänner, som vår olägenhet går till hjertat», och om ock några funnes, som icke vore obevågna, vore dock ingen hjelp derifrån att förmoda.
- Samtliga fienderna äro oss öfvermägtiga, »efter som våra saker nu förevetta».

4. »Långlig fejd nu uti 52 år utan någon vederqvickelse hafver detta rikes drätsel och undersåtar så utblottat och utarmat, att man ingen ting hafver att tillgå; det bästa krigsfolk, både adel och eljest ryttare och knektar borta och fallna för svärd, så ingen snart får växa upp, förr än han är sin kos;» »det bästa och mesta sjöfolk antingen slaget eller för 'lön- och matlösa' skull bortrymdt och fienden tillupet, hvilket är nu det bästa folk de danske hafva att lita på.» Sveriges skepp och arkli vore delvis genom stormar förstörda, delvis komna i fiendernas händer, krigsförråden vore uttömda, penningtillgångarna lika så, och inga utvägar för handen att vidare pålägga undersåtarne bördor, då detta vore »odrägligt och orådsamt».

- 5. »Nu är icke allenast riket således på alla torftiga saker nödstäldt, utan är ock mestadels öde och förderfvadt, somt af fienden, somt af vårt eget folk; ty Lifland är öde, Finland förderfvadt och mångenstädes öde;» »Norrland är af det krigsfolks genomtåg, så ock nederlag och borgläger och eljest mycken oordning, förderfvadt, Småland, Öland och Westergötland somt af fienden förbrändt, somt med den förnämsta befästning i fiendens händer, det andra, som öfver är, måste ock förvänta fiendens infall dagligen, så att man deruppå platt intet förslag göra kan; de två landskap, Upland och Westmanland, som nu alla krigsomkostnader och besvär skola utstå, göra näppeligen till fyllest för ett godt furstendöme, sedan [ɔ:än mindre att] de skola kunna försvara kronan.»
- 6. Riket skuldsatt och inga medel att blifva skulden qvitt, all kredit ute.
- 7. Främmande krigsfolk till landets värn inbestäldt, men icke en fyrk att betala det med, lika så litet som till aflöning af landets eget manskap.
- 8. Enligt allmänt gängse rykte ämnade konungen af Danmark instundande vår anfalla Elfsborg och Öland, på samma gång det öfriga landet, på grund af fiendens öfverlägsenhet till sjös, likaledes vore utsatt för fiendtligt anfall.
- 9. Alla landets fästningsverk illa försörjda och blottade på folk, victualier och krigsammunition, och intet i förråd till deras undsättande.
- 10. Under denna landets olägenhet vore det otvifvelaktigt att så väl danskarne som polackerne skulle begagna hvarje tillfälle att draga fördel af landets svaghet.

För att möta dessa fiendens afsigter vore af nöden:

att krigsfolk till sjös och lands värfvades och att särskildt i städerna hvar femte borgare utskrefves;

att man, i och för den nödiga krigsrustningen och gäldens betalande, ackorderade med köpmännen om förlängda betalningsterminer;

att för landtågets och skeppsflottans räkning en gärd utskrefves, i hvilken tillsammans 16 krono- och skattebönder och på samma sätt 32 frälsebönder (dem undantagne, som bodde inom en mil från sätesgårdarna) skulle utgöra 8 tunnor säd, 8 lispund kött och fläsk samt 1 lispund smör;

att man, för att anskaffa nödiga penningmedel, borde, förutom den redan beviljade afgiften af 3 daler för hvart »fullsätes» kronohemman, söka förpanta revalska tullen, underhandla med köpmännen om försträckningar, likasom med städerna Lübeck och Danzig eller någon annan stad, och slutligen belägga med tull utgående varor, synnerligast jern och koppar. Om K. M., hertig Johan och ridderskapet och adeln äfven ville samtycka till en sådan tulls erläggande från sina gods under ett års tid, så skulle dermed mycket vinnas.

Underskrift: »Samtliga rikets råd, som här nu tillstädes äre». Copia och renskrifvet exemplar. 11/2 ark.

Desse ähre de Punchter, som de få af Richsens Råd, som nu ähre i Stockholm stadde, holle och achtte uthij denne tijdh behöffva ett gott och noga betenkiende; efter som de dem och Kongl. M:tt deres allernådigste Konung och Herre till att öffverväga och betenkie underdånigst vele hemsteltt haffva. Actum Stockholm den 23 Junij, Anno 1612.

Som landet vore inveckladt i krig så med Polen som Danmark och det i längden icke vore möjligt att »utan rikets gränsers afkortning och förminskning» samtidigt hålla stånd emot båda dessa fiender, synnerligast som konungen af Danmark redan vunnit så fast fot i landet, hemställer rådet till K. M., huruvida det icke vore af nöden att sluta stillestånd med Polen för att med större kraft kunna möta angreppet från Danmark.

Utan underskrifter.

Concept (A. Oxenstiernas handstil), ofullständigt. 1/2 ark.

1613.

Kongl. M:tt min allernådigste Konnung leth ifrån Kopperberged förschrijfva Rijksens Rådh till Westeråhrs till den 7 Decemb. där till att öfverväga och betenkle de Punchter, som nödtorstige synes på tillstundande Rijksdag att proponere. (Dat. d. 15 Dec.)

»Den 12 Dec. gjorde H. M. sin första proposition till rikets råd och voro dessa då ankomna och tillstädes:

Grefve Magnus. Grefve Abraham. Axel Oxenstierna. Hans Åkesson (Soop). Erland Björnsson (Bååt)».

Capita primæ propositionis.

I. Om justitiens administration.

»Efter allahanda oskick och oordning vore i förledne [tid] inritade och alla man klagade sig rättslösa, derigenom H. M:t med oändligt bekymmer och öfverlopp blefve besvärad, huruledes sådant kunde afskaffas och framdeles förhindras, hvarutinnan först ville betänkas:

- Huru härads- och lagmansting å landet och rådstufvudagar i städerna skulle rätt beställas.
- 2. Om icke råd vore att konungens dom eller det öfversta parlamentet måtte blifva bestäldt och att den ordningen, som derom i Stockholm gjordes, måtte öfverses.
 - 3. Hvilka personer deruti skulle brukas.
 - 4. Huru många.
 - 5. Af hvad stånd och qualité.
 - 6. Huruledes och på hvad sätt de skulle väljas.
 - 7. Om deras myndighet.
 - 8. Hvad för saker de skola upptaga och cognoscera.
 - 9. Om deras underhåll».

II. Om rikets råd och skattmästare.

»Efter en stor del af rikets råd vore genom döden ifrånfallne, en stor del ålderstigne och vanföre, hvar man nu några kunde hafva de andra att substituera.

Hvar man en duglig och skicklig rikets skattmästare bekomma kunde.»

III. Om cansliet.

»Efter cansliet, som är och bör vara tamquam anima reipublicæ,

är fast illa utstäldt, huruledes det må tillbörligen och med skickliga, beqväma personer både uti inländska så ock utländska saker blifva bestäldt.»

IV. Om räkninge-kammaren.

»Hvar man än en god kammarråd bekomma måtte.»

Rikets råds svar gifvet den 15 Dec.

- 1. Om härads-, lagmansting och rådstufvudagar vore i Sveriges lands- och stadslag skickligt och väl föreskrifvet; blefve dessa blott vidmagthållna och efterföljda, så skulle undersåtarne icke hafva orsak att klaga; »men att K. M. blifver så mycket bekymrad och öfverlupen af idkeliga klagomål, kommer deraf att inga rättegångar hållas vid magt och få domar blifva efterkomna». Rådet ansåge bästa medlet häremot vara att K. M. genom ett offentligt mandat stadfästade rättegångsordningen efter lands- och stadslagens innehåll och föreskrefve dess noga iakttagande.
- 2. K. M:ts uppsåt om »det öfversta parlamentet» vore välbetänkt, »alldenstund konungens dom, som han här till dags är gången, mera oordning än andra rättegångar hafver med sig haft, i det inga vissa personer hafva varit dertill satta, utan den ene ransakat, den andre dömt saken». Förslaget till ordningen vore på K. M:ts nådiga behag af rådet granskadt och förändradt.
- 3. I fråga om hvilka, som skulle i samma parlament såsom domare brukas, uppgifver rådet förslagsvis, förutom rikets råd, 12 af adeln och 4 lagfarne män, bland hvilka »H. M. täckes att utvälja».

Defect copia (A. Oxenstiernas handstil).

3/4 ark.

Desse Rådslag bleffve oss förestelte i Westeråås denn 22 Decemb. Anno 1618.

- 1. »Huru och igenom hvad medel man kunde komma till fred med de poler.
- 2. Om ock råd vore att ingå något stillestånd och med hvad conditioner och huru lång tid.

- Om icke fred eller stillestånd kan nås, huru vi oss defendera skulle.
- 4. Om någon tractation blifver beviljad, då är frågan, om dertill skola kallas främmande potentater och [hos] hvilka af dem vi bistånd eller åtminstone icke motstånd skulle hafva att förmoda.»
 - 1. »Hvilket nyttigare vore, antingen fred eller fejd med ryssen.
 - 2. Med hvad conditioner freden kan göras.
- 3. Om man skall köpa freden [med] de befästningars restitution och således skulle omkostnaden förderfva vår reputation, stärka vår falska fiende och ändock icke någon säker fred.
 - 4. Om det kommer till vapenskifte, huru vi oss försvara skulle.
- 5. Huru K. M. skulle ursäktas hos undersåtarne, hvar det icke kunde komma till fred.»

Utan underskrifter.

Copia.

1/4 ark.

1614.

Rijksens, Rådz Rådhslagh och svar på K. M:tz bref om fredzhandelem och kriget medh Ryssen, såsom och om stilleståndztractat i Lifland medh Polen. Datum Stockholm dhen 26 Maij Anno 1614.

Med anledning af konungens skrifvelser till rådet, dat. Åbo d. 5 Apr. och Helsingfors d. 9 Maj, afgifver rådet sina tankar rörande följande hufvudfrågor:

- 1. Huru oenigheten emellan K. M. och ryssen utan K. M:ts och landets skada skulle kunna biläggas.
- 2. Huru man, om ryssarne icke ville ingå förlikning, utan krig blefve oundvikligt, skulle erhålla medel att utföra detsamma.
- 3. Huru man borde handla, då konungen i Polen så ovänligt besvarat K. M:ts skrifvelse och stilleståndet i Lifland vore utgånget.

I afseende på den första punkten anför rådet hvad stater emellan eljest är öfligt såsom: a) »en vänlig amnestia omnium injuriarum»,

Axel Ryning.

antingen upprättad af begge parterna sjelfva eller genom främmandes bemedling, eller b) en ordentlig rättegång, der man å båda sidor »compromitterar» till sina egna fullmägtige eller främmande herrar. Som ryssen för »sin medfödda barbariska art och naturs skull det sista skulle utspotta», föreslås att begagna det förra medlet. Som nu emellertid K. M:t i två års tid med bud och bref sökt vänlig förlikning, så borde man låta en beskickning afgå till England och General-Staterna för att söka dessa magters bemedling. I alla händelser borde man hos dessa magter söka förhindra all tillförsel på Ryssland under någon tid.

Beträffande den andra punkten eller i fråga om medel till krigets förande, i fall ryssen icke vore villig att ingå någon förlikning, anser rådet att, förutom hvad som inflöte genom den årliga räntan, bergslagerna och tullarna, hvilka inkomster föga försloge, inom landet ingen möjlighet förefunnes till vidare penningförsträckning, så mycket mera som Elfsborgs lösen ännu vore ogulden, likasom man ej heller från främmande magter hade något att förhoppas; det enda man kunde göra, menar rådet, vore att utskrifva en landtågsgärd och borde man för öfrigt förlänga kontrakterna med Lorentz Cruse och andra köpmän. Kriget anser rådet böra föras mera defensivt och konungen icke med sitt fåtaliga, malcontenta krigsfolk begifva sig öfver gränsen.

Med afseende på de polska förhållandena är rådets tanke att man fortfarande borde upprätthålla den »cessationem ab armis, som på några år varit i Lifland» och under tiden genom landtgrefvens af Hessen bemedling hos Frankrike, England och General-Staterna söka utverka en varaktig fred.

Underskrifter:

Magnus (Brahe) Abraham (Brahe) grefve till Wisingsborg.

Jöran Gyllenstierna. Axel Oxenstierna.

Nils Bielke till Salstad Nils Andersson (Liljehöök).

Copia och renskrifvet exemplar. 23/4

1615.

Opå dhe Punchter, hvilke den Stormechtige Högborne Furste och Herre H. Gustaff Adolph, Sveriges, Giöthes och Vendes uthkorade Konungh och Arffurste, Storfurste till Finland, Hertig uthi Estland och Wässmanneland etc. Rijehzens Rådh at öffverväga och H:s K. M:t sit ödmiuke betänckiande at giffva i Stockholm den 9 och 15 Decembris uthi förledne åhr proponerat haffver, ähr detta Rijekzens Rådz troolige och vällmeente betänckiande och ödmiuke svar. Aetum Nyköpingh den 7 Januarij Anno 1615.

Rådets vidlyftiga svar omfattar 16 punkter.

1. Den första punkten behandlar frågan om rikets stora gäld så väl hos adeln som hos krigsbefälet och in- och utländska köpmän, såsom ock den stora pantsättning af krono- och skattegods, som egt rum i Sverige och ännu mera i Finland, »men i Estland snarast att säga alltsammans». 1) »Efter rikets olägenhet», säger rådet, »lätteligen kan beklagas och icke så lätteligen botas, och derhos icke allenast är att betänka det man gerna hafva vill och väl borde, utan hvad man kan och möjligt är, - derföre vill först vara af nöden att man aktar hvad förnämligast är af nöden och nyttigast, sedan hvad som ske och præsteras kan». Enligt denna grundsats borde en förteckning göras på all kronans gäld och deraf sådana poster särskildt uppföras, hvilka man ansåge sig mest förbunden att betala, »på hvilken betalning rikets reputation hänger». Derefter borde man ackordera med fordringsegarne om vissa betalningsterminer och »så en viss summa att betala, det vare sig sedan en femte-, sjette- eller åttondedel af gälden». För att anskaffa medel härtill borde hvar fullsutten skatte- och kronobonde så ock två frälsebönder tillsammans i de mera sädesbärande landsdelarne gifva en tunna råg och i de öfriga landskapen 11/4 LE smör, likaså

¹⁾ En proposition dylik den, som här stäldes till rådets betänkande, afläts äfven till enkedrottning Christinas utlåtande. I afseende på förevarande punkt yttrarhon, att ingen riksdag eller »samqväm» varit, då icke dylika besvär förelagts, utan att man derför kunnat komma till ändskap dermed, och erinrar om, huru svårt det vore att i hast afskaffa allt sådant, föra krig, betala skulder och inlösa pantegods. Konungen svarar härtill i en skrifvelse af d. 9 Jan., att hans mening ingalunda varit att allt på en gång skulle förändras och förbättras, utan att han blott velat gifva tillkänna förhållanden, som nödvändigt fordrade bot, i fall riket icke skulle komma på förderf och konungen skulle kunna uthärda under den tunga regementsbördan.

borde för borgarne i städerna bestämmas en viss förmögenhetsafgift och »en viss likhet hållas i konungadömet och furstendömena»; om detta icke ville förslå till kreditorernes förnöjande, »då är omöjligheten och nöden så väl ett hårdt svärd för kronan såsom för dem».

I och för pantegodsens i Finland och Estland inlösen borde sakkunnige ditsändas för att öfverse och granska pantbrefven; der godsens ränta visade sig hafva öfverstigit 3, 4 eller 5 d:r, borde öfverskottet afdragas från skuldsumman; alla gods, för hvilka icke funnes
nöjaktiga åtkomsthandlingar, borde återtagas likasom de, som betalt sig
sjelfva; der fordringen vore mera obetydlig, borde man ingå ackord
med pantinnehafvaren om betalningen; i afseende på pantegodsen i Sverige borde förfaras på samma sätt, ehuru der pantinnehafvarne kunde
instämmas till kammarrådet i Stockholm.

Till krigsfolkets afföning borde man, då, så länge Elfsborgs lösen ännu icke vore gulden, hvarje extraordinarie penninghjelp vore odräglig, anlita inkomsterna af bergsbruket och tullarne och så handla med krigsfolket, »att man ju alltid ser så väl på det, som ske kan, såsom på det, som nyttigt är och ske borde».

För att »en gång föra sig utur fattigdomen», vore af nöden att hädauefter »vissa ordningar göras måtte om alla deras underhåll, som blifva brukade i K. M:ts och kronans tjenst, så att hvar och en, när han stiger i något embete eller tjenst, måtte veta hvad han hade till att förmoda och hvarest han det taga skulle och den, som träder derutur, vara det qvitt.»

Besoldningsryttare och svenske soldater, som tjena för månadsbesoldning, borde icke tillstädjas hemman i landet, och, efter som de skola underhållas i kriget, borde de blott sällan hemförlofvas och deras hemman läggas under kronan.

- 2. I afseende på furstinnan Maria Elisabets af Östergötland och fröken Katarinas brudskatter förklarar rådet det under nuvarande förhållanden vara för landet omöjligt att dem utlägga, förhoppas att hertig Johan »såsom en riksarffurste skall rikets lägenhet sjelf betrakta», och uppgifver tillika att med pfaltzgrefven härom redan vore ackorderadt; »om bröllopskosten och hvad H. N:de fröken Katarina af riket skall hafva till paraphernalia och annan härlighet», borde underhandlas med undersåtarne, som visserligen icke skulle undandraga sig sådana omkostnaders utgörande.
 - 3. Skeppsflottan borde efter hand förökas under amiralens tillsyn.
- 4. I fråga om Elfsborgs lösen borde man hos konungen af Danmark begära förlängda betalningsterminer och söka utverka Englands

bemedling härutinnan eller ock, om alla andra medel sloge fei, sõka anskaffa lån hos General-Staterna mot skälig pant.

- 5. K. M:ts kröning borde icke längre uppskjutas och kunde fröken Katarinas bröllop försiggå samtidigt, hvarigenom omkostnaderna blefve lindrigare. Om ock kröningen, säger rådet, icke kunde anställas med den ståt, som höfdes, vore dock att förhoppas, att den väl skulle kunna ske »utan spott och framfarne konungars kröning åtminstone lik.
- 6. Att afsända en legation till Danmark anser rådet vara på sin plats till att någorlunda underhålla god affection emellan K. M. och konungen af Danmark, »eller hvar än affection till det bästa sig icke kan föröka, att dock den gemene man derigenom kan blifva styrkt till det bästa». Legationens uppdrag måste vara »gracieusa», såsom att lemna skildring af förhållandet till Polen och begära Danmarks medling, i fall det komme till främmande magters bemedlande mellankomst, äfvensom att afgifva berättelse om det ryska kriget och vederlägga de falska uppgifter ryssarne derom gifvit; tillika borde man föreslå förändring af terminerna för Elfsborgs lösen, såsom ock hos de danska riksråden göra påminnelser om det intrång, som sker i Lappmarken, om ekhuggningen i Elfsborgs län, om tullordningen vid Nylöse och annat mera, dock att allt sker utan bitterhet.
- 7. Med afseende på fredstraktat med Polen anser rådet såsom oundvikligt vilkor, att konungen i Polen erkänner K. M. för Sveriges konung och afsäger sig all rätt till Sveriges krona samt att gränserna blifva desamma som före kriget; pro forma borde visserligen andra strängare vilkor föreslås, men dessa vara »den rätta grunden och det yttersta medium».
- 8. Till revisionen i Ryssland (Ingermanland) borde brukas riksråden Nils Bielke och Philip Scheiding jemte en eller två af »Kammaren». Deras åliggande borde vara att undersöka huru många kronogods.
 kloster- och præbendegods der funnes, huru många bojargods blifvit
 lediga genom bojarernes förlöpande, hvad de årligen afkastat i räntor
 och huru dessa räntor pläga utgöras, om bojarernes skyldigheter gent
 emot kronan, om extraordinarie contributioner m. m.
- 9. Den nyligen utgifna köphandels-ordinantien borde fortfarande iakttagas, ty de klagomål, som deröfver varit, säger rådet, torde mera hafva härledts deraf, »att det hafver varit ovanligt och nytt, än att dermed skulle hafva följt någon skada». Emellertid borde man medgifva att i sjöstäderna packhus uppbygdes till större beqvämlighet för

de främmandes gods och till förekommande af tullunderslef, hvarjemte liggedagarne kunde för någon tid utsträckas till tre veckor. Till städernas förkofran i handel och seglation borde två eller tre års frihet från kronoutskylder beviljas alla, som i dem ville nedsätta sig och vinna burskap, hvarjemte de, som uppbygde nya hus, kunde åtnjuta någon särskild frihet; de olofliga landsköpen borde alldeles förbjudas.

- I afseende på tullordningen hänvisas till ett föregående utlåtande.
- 11. Det »gāst- och gångande», hvaröfver allmogen klagar, anser rådet vara en stor orsak till allmogens oförmögenhet och emot all rättvisa och skäl, hvarföre någre af dessa våldgästare borde androm till varnagel straffas, hvarjemte K. M. borde låta ett mandat utgå, hvari förbjödes all fri fordenskap, utom för sådana personer, som hade K. M:ts pass. Bud till K. M. ifrån rikets råd, kammarråden och ståthållarne borde hafva tärepenningar och betala 2 öre milen. Kronans tjenare och adeln borde i öfrigt för skjuts betala något mera än hittills varit öfligt, neml. en half mark eller 4 öre milen; men alla andra vägfarande må, »det bästa de kunna och dem gitter», öfverenskomma med bonden om fordenskap. Häradshöfdingarne borde tillse att gästgifvaregårdar efter lagen funnes inrättade längs vägarne och länsmännen, fogdarne och ståthållarne hafva den närmare uppsigten öfver dem.
- 12. I fråga om dal-allmogens motvillighet och olydnad vore nu icke tid att förfara med stränghet, men man borde, föreslår rådet, söka få fatt i den eller dem, som vore roten till sådant myteri, för att på dem statuera exempel.
- 13. Beträffande det dåliga mynt, som inom landet myntades och utprånglades, ginge åtskilligt tal, säger rådet, »och är intet tvifvel att, om de personer, som sådant mynt slå, äro uti H:es M:t drottningens eller H:s F. N:de hertig Johans tjenst, att H:es M:t och H:s F. N:de icke skola vilja taga på sig att sådant med deras vetskap och tillstånd skedt är», hvarföre man kunde begära att desse blefve förhörda och, om de befunnes skyldige, straffades.
- 14. Artilleriets ökande vore af stor vigt, och borde med anledning af bristen på koppar till de smärre skeppen jernstycken gjutas.
- 15. De brittiske köpmännen borde stå till svars för sina under de senaste åren utspridda lögner.
- 16. Last- och mastpenningen, som af de främmande köpmännen utkräfdes i och för Elfsborgs lösen, borde upphöra, då den föga in-

bragte och icke motsvarade det rop, som deremot gjorts, hvaremot i stället kunde läggas högre tull på utländska varor.

Underskrifter:

Magnus (Brahe) Abraham (Brahe) Axel Ryning. grefve till Wisingsborg.

Jöran Gyllenstierna. Axel Oxenstierna. Hans Eriksson (Ulfsparre).
Gustaf Stenbock. Hans Åkesson (Soop). Bo Ribbing.
Erland Björnsson (Bååt). Nils Andersson (Liljehöök).
Renskrifvet exemplar.

4¹/₂ ark.

1616.

Rikzens Rådz Rådhslagh och svar på K. M:tz bref [dat. Åbo d. 31 Martij 1616] om tractaten medh ryssen och fredzeonditionerne.

Dat. Stockholm d. 5 Maij 1616.

Rådet inleder sitt betänkande med utbedjande af K. M:ts öfverseende med hvad »de få, som nu tillstädes äre», i denna sak kunna hafva att andraga.

Ryssarnes annud af 100,000 rubel för allt hvad K. M. innehafver i Ryssland vore oantagligt.

Med afseende på de trenne såväl af de brittiske som de holländske medlarne alternativt gjorda förslagen - nemligen antingen att afträda allt hvad Sverige innehade i Ryssland emot 2 millioner rubel eller 4 millioner rdr in specie eller att återställa allt öfrigt, men behålla gränsfästningarna Nöteborg, Jama, Coporie och Ivangorod och bekomma i penningar 150,000 rubel eller slutligen att utom nämda fästningar erhålla det Sommerska länet och 100,000 rubel - förklarar rådet det första förslaget böra förkastas, enär, säger det, fastän summan synes vara stor, det dock intet annat är än penningar, hvilka äro både »farande och kommande»; berömligare för riket och för konungen »i sina blomstrande ungdomsår» vore ock att hafva utvidgat rikets gränser än att hafva bekommit så många tunnor guld. Skulle ryssarne gora svårigheter vid båda de öfriga fredsförslagen, borde man kunna efterlåta i ena fallet de 150,000 rubel, i andra fallet det Sommerska länet och de 100,000 rubel. Om ryssarne icke ville ingå på dessa vilkor, borde K. M., i fall räntan af Finland och de ryska landskapen icke försloge till ett defensivt krigs förande, i egen person »på ett allmänneligt beramadt möte och samqväm, det vår svenska stat esomoftast behöfver,» framställa fredshandeln med Ryssland, hvarigenom undersåtarne blefve mera bevekta att komma K. M. till assistens.

Rådet yrkar till sist, att K. M. icke måtte längre fördröja sin hemresa, dels af förenämnda anledning, dels ock derföre, att »E. K. M:ts saker och ärender blifva här hemma mestadels nedlagda och oförrättade (ändock vi för våra personer hvar uti sitt kall och embete, så mycket oss någonsin möjligt är, gerna och oförtrutne vele göra vårt till), för de märkliga hinder, som dagligen och fast uti hopvis infalla, hvilket icke kan remitteras, utan igenom E. K. M:ts egen närvarelse, konungsliga magt och myndighet; isynnerhet är ock E. K. M:ts närvaro derföre märkeligen och mycket af nöden, att E. K. M:ts undersåtars hjertan måtte blifva styrkta emot alla oförmodliga motus, särdeles det farliga ropet om konungens i Polen tillkomst till Sverige neddämpt och förtaget, dermed hela landet hafver varit uppfyldt förledne år och ännu dagligen uti alla landsändar uppfylles och förmeras.»

Utan underskrifter.

Renskrifvet exemplar.

2 ark.

Uppå dhe Punchter, som den Stormecktigste, Högborne Furste och Herre, Her Gustaff Adolph etc. Rijkzens Rådh dhen 20 Julij nådigst haffver proponerat, är dhetta dheres underdånige, trolige och välmeente betänckiande och svar. Actum Stockholm den 12 Augusti Anno 1616.

- 1. På konungens förfrågan, huruvida ett från Polen ankommet bref borde uppbrytas eller obrutet återsändas, enär K. M:ts titel vore på utanskriften förfalskad och namnet förvändt, svarar rådet att, ehuru man visserligen utan skada och prejudice kunde under protest bryta det (såsom tillförene å båda sidor skett), syntes det dock lämpligast vara att återsända det, enär man icke hade anledning antaga att det innehölle något, som man icke redan förut hade sig bekant.
- 2. Angående stillestånds förnyande med Polen. Efter att hafva öfvervägt skälen för och mot, stannar rådet i den mening, att stilleståndet borde förnyas. Med afseende på titeln anser rådet att, då konungen i Polen icke ville gifva K. M. sin fulla kungliga titel, borde fördraget afslutas mellan båda rikena och båda ländernas regerande potentater och herrar »suppresso eorum titulo» eller ock så att K. M:ts kommissarier i sitt bref begagnade den fulla titeln och under protest

mottoge det polska brefvet. Beträffande stilleståndstiden borde den utsträckas till ett år efter det sista terminen för Elfsborgs lösen vore utlupen.

- 3. Angående det ryska kriget. Som ryssarne, säges det i konungens skrifvelse till rådet, högst ogerna inginge på de gjorda fredsvilkoren, tillfrågas rådet, huruvida någon eftergift i desamma borde göras. Härtill afgifver rådet ett vidlyftigt svarsbetänkande, hvari å ena sidan framhålles svårigheten att fortfarande föra krig i Ryssland, i det »det icke allenast är tungt och besvärligt, utan så tungt, att man näppeligen i detta tillstånd kan finna vägar det att uppehålla, sedan [o: ān mindre] med någon magt emot ryssen fortfara; - - så är ock stor fara, hvar man i krig blefve beståndande, att man icke måste för hunger och nöd skull framdeles förlöpa Nowgorod och flere orter och i så måtto med stor spott den öfvergifva, som man nu någorlunda med äran kunde qvitt varda; — — så att lidligare synes, icke allenast conditionerna lindra, utan ock allt att restituera för en ringa vedergällning, hellre än man skulle uti kriget framhärda.» Å andra sidan framhåller rådet, huru osäker hvarje fred med ryssen vore, hurusom det skulle rubba den allmänna opinionen hos grannarne och ställa K. M. och riket i disreputation, om man i strid med underhandlarnes förslag skulle utan skälig ersättning återställa till det ryska riket hvad man redan frånvunnit detsamma. Vidare framställer rådet de fördelar Sverige skulle erhålla af de ifrågavarande gränsfästningarna, hvarigenom ock ryssen blefve alldeles täppt ifrån sjön, Finland för allt fiendtligt öfverfall till sjös försäkradt, alla de land i Ryssland, som ligga vid Ladoga och Onega-sjön, till öfverfall öppna och en ståtlig beqvämlighet upplåten långt in uti Ryssland på framdeles fejdefall att grassera.» Komme åter dessa gränsfästningar i ryssens hand, så finge han lätt att derifrån bekriga Sverige och Finland, »der han framdeles sin magt och lägenhet rätt känna lärer». På grund af dessa skäl anser rådet lämpligast att icke släppa detta tillfälle utur händerna eller eftergifva på de föreslagna vilkoren, utan fullfölja kriget defensivt under ett eller två år eller ock erbjuda stillestånd på 8 à 10 år, under hvilken tid de eröfrade orterna borde förblifva i svenskarnes ego, förutom Nowgorod, Stararussa och Porckow, hvilka mot 5, 4 eller till det minsta 3 t:r guld kunde återställas.
- 4. För att öka krigsstyrkan borde en ansenlig utskrifning ega rum, så väl krono- som frälsebönder indelas i rotar och af hvart tiotal krono- och hvart tjugutal frälsebönder, utom sätesgårdarne boende, uttagas en man, dessutom »alla lösdrängar, driftekarlar, spantals-tröskare,

fördelskarlar och andra slika»; med arffurstarne borde äfven underhandlas om en dylik utskrifning i furstendömena och förutom krigsbefälet särskilda »goda och beskedliga» män utses att verkställa denna utskrifning och förhindra »allt uppror och vidlyftighet».

- 5. I och för krigsfolkets proviantering borde en gärd påbjudas, hvilken så mycket lättare borde kunna utgöras, som årsväxten varit god.
- 6. Rådet delade K. M:ts tanke att en riksdag borde sammankallas till att gendrifva de många lögner, som under senaste tiden bland menige man utspridts, hvarvid K. M. sjelf då kunde upptaga klagomålen. Lämpligaste platsen för dess hållande anser rådet Stockholm vara och lämpligaste tiden tjugonde dag jul.
- 7. Angående ståthållare i Westergötland, »den der fuller för många orsakers skull nödig är». Rådet föreslår härtill Bo Ribbing eller Nils Stiernsköld, och borde samme ståthållare förestå Jönköpings län jemte Westergötland, »alldenstund näppeligen halfva delen af Westergötland nu är i H. K. M:ts händer».
- 8. Angående afbördande af pfaltzgrefvinnans fordran på 12,000 d:r å arfvegodsen och 12,000 gyllen å hennes moders brudskatt. Som dermed för närvarande måste anstå, borde hon öfvertalas att ännu här qvarstanna till nästa öppet vatten och under tiden något minska sitt hof. Andra gäldenärer borde man kalla »hvar efter andra för sig» och framhålla omöjligheten att nu betala dem, hvilket vore bättre än att uppehålla dem med »onyttiga förtröstningar»; »för mycket miserabla personer» måste man antingen söka att hjelpa något eller ackordera med dem om betalningsterminer.
- 9. I fråga om dråpet på en häradsskrifvare i Westbo i Småland uppmanar rådet konungen att härom skrifva till häradet, förmana det till trohet och stillhet samt utlofva att sjelf komma och förhöra saken; rådet anser för öfrigt att konungen i sin skrifvelse till allmogen hvarken bör gilla eller ogilla det skedda.
- 10. Angående Polens krig med Ryssland och dess följder för Sverige. Som framgångar för Polen alltid innebure en fara för Sverige, borde man uppskjuta stilleståndsfördragets afslutande, tills man finge se om polackerne ännu i höst ämnade belägra Pleskow.
- 11. Angående de marknader, som Stockholmsboarne önskade återfå, anser rådet K. M:ts reputation kräfva, att hvad en gång högtidligt bekräftats icke så snart åter blefve upphäfdt. Om derför någon förändring i köphandelsordinantien skulle ske, borde detta föregås af någon städernas allmänna sammankomst vid riksmöte eller annnat stän-

der-möte, då de finge tillfälle att gifva sina besvär tillkänna och K. M. efter sin myndighet kunde afgöra saken.

Utan underskrifter.

Renskrifvet exemplar.

5 ark.

1617.

Opå dhe Puncter, som Kongl. Maij:t vår allernådigste Konungh och Herre, Rijchzens Rådh at betänckia nådigest haffver proponerat, ähr dette deres ödmiuke svar. Actum Öhrebroo den 23 Januarij Åhr 1617.

Rådet förklarar sig på K. M:ts begäran hafva tagit i bepröfvande, hvilka som kunde ifrågakomma att fylla rådsplatserna efter genom dödsfall och eljest afgångna rådspersoner, och uppgifver sig dervid icke kunnat finna flere dertill lämpliga än efterföljande: Abraham Leijonhufvud, Claes Horn, Gabriel Bengtsson Oxenstierna, Nils Stiernsköld och Johan Skytte. »Hvilka nu af dessa H. K. M. bäst behaga och tjenliga finnas, står till K. M:ts nådiga behag.»

Angående riksdagsordningen. Deruti föreslås bland annat att, sedan hvarje stånd inför K. M. på riksdagen skriftligen afgifvit sitt svaromål på till detsamma afgifna propositioner, borde, i fall meningsskiljaktighet mellan stånden egde rum, deputerade af begge parterna i K. M:ts närvaro frågan disputera.

Förslag till propositioner vid förestående riksdag:

- 1. Huru man skulle uppträda emot Polen, i fall något fiendtligt derifrån nästa år vore att vänta, såsom ryktet går.
- 2. Hvad som vore att göra, i fall stilleståndsförhandlingarna i Lifland blefve om intet.
 - 3. Angående afvärjande af de polska praktikerna.
- 4. Angående lindring af allmogens besvär till följd af skjutsfärder, gästningar och durchtåg.
- Angående ändring af köphandelsordinantien på grund af städernas besvär.
 - Angående medel att betäcka hvad som bruste i Elfsborgs lösen.
 Underskrifter:

Magnus (Brahe) Axel Ryning. Jöran Gyllenstierna. grofve till Wisingsborg.

Axel Oxenstierna. Jesper Mattson Krus. Bo Ribbing.
Nils Andersson (Liljehöök).

Renskrifvet exemplar.

1 ark.

Anno 1617 till Maij månadt haffver Kongl. Maij:t nådigst låthet sammankalla Rijehzens Rådh till Stockholm, dem i eghen person på åthskillige dager proponerat och förestält effterfölliande vichtige och anlägne ährender at öffverväga och betänckia; och haffver högstbem:te H. K. M:t effter bem:te gode Herrers Rådh och betänckiande resolverat och beslutet såsom föllier (Juli).

Den Julij.

- 1. Angående frågan, huru med arffurstarnes länsmottagande skulle tillgå, om dervid knäböjande borde iakttagas eller icke. Ansågs att dervid samma ceremoniel borde följas som i konungarne Johans, Sigismunds och Carls tid varit brukligt. Hvad särskildt knäböjandet beträffar, så vore detta visserligen icke, yttrar rådet, en alldeles fåfäng ceremoni, utan skulle helt visst bidraga till ökad respekt för öfverheten; härpå borde man dock icke propositionsvis yrka, utan endast stamquam per discursum på behöriga orter tentera, om sådant skulle vara till att nå»; upptoges det illa, så borde man ej vidare derom tala.
- 2. Angående hertig Carl Philips trohetsed vore rådets mening att den borde uppskjutas, tills H. F. N:de efter lagstadgad tid blefve fullmyndig och trädde i »fullkomlig regering».
- 3. Angående adelns i furstendömena rusttjenst, hvilken rådet ansåg i enlighet med testamentet, donationerna och adelns privilegier böra utgöras immediate till K. M. och kronan, »och kan H. K. M. härutinnan intet cedera».
- 4. Angående bestämmelser för contributionsväsendet i furstendömena, der åtskilliga underslef härutinnan bedrifvits, stannade rådet i den tanken, att man skulle förblifva vid det hittills öfliga sättet och blott söka förbättra bristerna.
- 5. Angående bestämmande af vadpenningar ifrån »arffurstarnes hofrätt», hvilken faststäldes till 12 mark.

Den Julij.

- 1. Angående hertig Johans pretension å arfvegods i Östergötland, hvilka af hertig Carl Philip innehades. Rådet anser att en vänlig förlikning härom borde ingås och en ordentlig process blott i nödfall tillitas.
- 2. Angående Elfsborgs lösen. Som denna ännu icke vore liqviderad, vore af nöden att af rikets ständer ytterligare begära ett års penningecontribution i likhet med hvad härförut varit brukligt.

- 3. För rikets behof borde dessutom ytterligare utskrifvas en gärd, hvilken kunde utgå efter följande grunder: af hvarje helt sextontal fullsätes skatte- och kronobönder likasom af dubbla antalet frälsebönder: 24 t:r spanmål, 2 t:r foderkorn, 8 L% smör, 24 L% kött och fläsk, 1 oxe, 8 får samt 8 lass hö; äfvensom af presterskapet sefter sedvana».
- 4. Som förstärkning af krigsfolket erfordrades, borde en utskrifning i likhet med föregående årets ega rum.
- Beträffande den vid Örebro riksdag 1614 uppsatta handelsordinantien förklarar rådet densamma nu vara öfversedd och färdig att för ständerna framläggas.

Underskrifter:

Magnus (Brahe) Jacob de la Gardie. Axel Oxenstierna. grefve till Wisingsborg.

Jesper Mattsson Krus.

Erland Biörnsson (Bååt).

Abraham Leijonhufvud.

Renskrifvet exemplar.

13 ark.

Anno 1617 den 18 Junij på Stockholms slott i RådhCammaren hafver K. M:t vår allernådigste Konung förehållit Rijkzens Rådh närvarandes tilstånd emillan H:s K. M:t och Konung Sigismundum i Pålen, nådigst begiärandes at dhe saaken i noga betänckiande och deliberation taga och H:s K. M:t sitt Rådh och vällmeening optäckia ville, på hvad sätt saaken tryggest och bäst företages skulle, särdeles om man ännu vijdare skulle trachta effter stillestånd och ded allenest i Lijfland; eller om man till vapen gripa och sig icke allenest försvara, uthan denne sigh nu anpræsenterande occasion beqvämme och flenden effter lägenheeten förföllia skulle.

På följande skäl anser rådet bäst vara att nyttja occasionen:

- 1) och 2) enär stilleståndsförhandlingarna å polackernes sida endast vore grundade på svek och bedrägeri; hvartill man ock lätteligen kunde döma af det förra 2-åriga stillestådet;
- 3) enär eljest det krigsfolk, H. M. nu hafver, skulle med stor kostnad afdankas och då komma fienden till nytta;
- 4) enär, i fall fienden hade något anslag i sinnet, man derigenom skulle kunna förekomma honom;

5) enär Polens framgångar mot Ryssland, hvilka alltid innebure en fara för Sverige, derigenom kunde förhindras;

- 6) enär man under Polens krig med Ryssland lättare skulle kunna ernå ett drägligt stillestånd och
- 7) enär hertigen af Kurland och Farensbach erbjudit sig att utan svärdslag öfverlemna Dünamünde och en god del af sjösidan i Kurland.

På grund af alla dessa skäl ansåg rådet att man borde med det främmande folk, som för handen funnes, intaga Dünamünde och de kurländska städerna samt försöka sin lycka emot Riga, Pernau och andra orter, innan fienden kunde komma till undsättning. Till sakens justification borde man hos polska ständerna skriftligen anmäla skälen till anfallet och ännu tillbjuda fredstractation.

Underskrifter:

Abraham (Brahe) Magnus (Brahe) Axel Ryning. grefve till Wisingsborg. grefve till Wisingsborg. Axel Oxenstierna. Jöran Gyllenstierna. Hans Åkesson (Soop). Jesper Mattsson Krus. Erland Biörnsson (Bååt). Nils Andersson (Liljehöök). Henrik Horn. Abraham Leijonhufvud. Claes Horn. Philip Scheiding. Johan Skytte. Nils Stiernsköld. Concept saint renskrifvet exemplar. 1 ark.

1618.

Anno 1618 hade Kongl. M:t vår allernådigste herre sammankallat Rijksens Rådh till Stockholm och på åthskillige tijder och dagar i RådhCammeren på slottet persohnligen proponerat dem effterfölliande ährender att öfverväga, och blef sedan effter flitigt betänckiande och medh deres samptlige rådh och samtycke på hvart och ett ährende resolverat såsom föllier. (Den 12 och 19 Maj).

Om medel till betäckande af hvad ännu återstode oliqvideradt af Elfsborgs lösen. I afseende härpå beslöts att ytterligare af ständerna begära en afgift i likhet med föregående år, för att undvika "ett stort krig och outredlig besvärlighet», hvarvid man borde för borgerskapet "förmedla öretalet och lindra med dem af adel, som för fattigdoms skull icke förmå den att utgöra». Vidare skulle härtill undsättning sökas hos General-Staterna, hos kompaniet i London, hos grefven af Ostfries-

land och flere, hvarjemte rådsherrarne utfäste sig att på egen kredit i utlandet söka uppbringa medel, för hvilka K. M. åtoge sig att i framtiden hålla dem skadeslösa.

Den 12 Maij.

Som konungen af Danmark förklarat sig villig att vid gränsen underhandla med K. M. om förbund, under förutsättning att några framstälda gravamina först blefve afhulpna, hemstäldes till rådet hvad man härtill borde svara. Den första punkten gälde Peder Pederssons krönika, hvilken konungen af Danmark ansåge lögnaktig och af smädligt innehåll, hvarföre han fordrade att boken skulle revoceras och auctorn straffas. Härom resolverades att, ehuru författaren till lif och ära måste försvaras, kunde man dock, då han »trädt utur sitt rätta, historiska uppsåt och fält en otidig och en privat person ej anstående dom om det sista danska kriget», bevilja att denna paragraf i boken blefve utesluten och försäljning af upplagan inhiberad, till dess denna paragraf blifvit ändrad.

Anm. Fortsättningen saknas.

Den 19 Maij.

- Om hertig Johans skuld, hvem som vore skyldig att densamma betala.
- 2. Om furstinnan Maria Elisabets heyraths-contract, och särskildt rörande tullen i Norrköping och frågan om hvart lifgedinget skulle hemfalla, derest furstinnan inginge nytt gifte.
- 3. Angående tvisten om adelns rusttjenst inom furstendömet. I afseende på den första punkten yttrar rådet att, då furstendömet enligt konung Gustaf I:s testamente borde hemfalla till K. M. och kronan fritt från skuld, borde gälden betäckas af lösörena, men hvad derutinnan fattades, fyllas af konungen och hertig Carl Philip såsom varande närmaste arfvingar. Hvad hertigen uppburit af de extraordinarie räntorna och för egen räkning användt, anser rådet böra gäldas framför alla andra skulder; men sedan detta rättskraf uttryckligen blifvit framhållet, borde dock K. M. låta det falla, »på det H. F. N. hertig Johans namn och rykte desto bättre kunde blifva salveradt.»

Beträffande den andra punkten, om tullen i Norrköping och huruvida lifgedinget skulle hemfalla till K. M. och kronan, i fall prinsessan Maria Elisabet inginge nytt gifte, förklarar rådet, det heyrathscontractet vore »i många orter mörkt och disputerligt, och kan snart vridas och vrängas, dit läsaren vill», hvarföre det borde judiceras efter skäl och billighet. På flere grunder ansäg emellertid rådet att tullen i Norrköping icke kunde vara inbegripen i de till lifgedinget bebrefvade förmånerna. Hvad åter sjelfva lifgedinget beträffade, vore ordalydelsen klar, enligt hvilken det borde heinfalla till kronan, men som inlösen vore en tung börda, borde K. M. och hertig Carl Philip sig einellan dela detta såsom öfriga arfvegods, så mycket mera som de ju åtagit sig skulderna.

Angående adelns i furstendömet rusttjenst uttalar rådet samma mening som föregående är, att den borde utgöras immediate till K. M. och kronan; »så framt om rätten blifver taladt, kan härutinnan intet cederas, men efter broderlig sämja och kärlek är den yppersta och fastaste grund regementet bygges uppå, vore icke oråd, att man ock funne en medelväg», hvarföre rådet begär betänketid att framdeles yttra sin mening.

Utan underskrifter. Renskrifvet exemplar.

2 ark.

1619.

Anno 1619 den 21 och 22 Januarij den tijdh Kongl. Maij:tt vår allernådigste herre lät sammankalla Rijchzens Rådh i Linköpingh på huset, då uthi högborne Furstes hertig Carll Philips till Sudermanland etc. närvahru proponerade H:s Kongl. Maij:t Richzens Rådh at öffyerväge, at efterdij ett möthe nu till den 27 Januarij var berammet emellan H:s K. M:tt och Konungens i Danmark Commissarier på gräntzen, der till att tractere och handle om Förbund emellen begge dere Maij:ter och Rijken, om och samme Förbund nyttigt vore och med hvad conditioner det bäst stode till at besluta? Eller och hvar det icke funnes radeligit eller tiänligit, huruledes man dhå uthan offens och förargelse det må kunne uthslå?

Att ingå förbund med konungen af Danmark anser rådet vara fördelaktigt »för yttermera säkerhets skull på denna sida», dock så att det skedde utan intrång på förutvarande förbund med General-Staterna. Först borde man derföre föreslå ett förbund emot konungen i Polen och hans efterkommande; om detta icke antoges, borde man föreslå ett förbund emot »alla evangelii fiender», och borde det för andra evan-

geliske potentater och republiker stå öppet att deruti ingå; om ej heller detta antoges, men Danmark erbjöde sig att ingå ett defensivt förbund emot valla fiender», så borde ett sådant anbud icke afböjas, dock förbundet med General-Staterna alltid oförkränkt.

Beträffande vilkoren för detta förbund borde det förnämsta vara ömsesidigt understöd i manskap och skepp, när så kunde påfordras: inga polska lögnespridare skulle ega rätt att uppehålla sig vid gränsen. polska skepp skulle icke tillåtas att passera Sundet, konungen i Polen borde icke tilldelas »någon titel af Sverige». Samtycktes ej till någotdera af dessa trenne uppgifna förslag, så vore bäst att låta hela frågan om förbund förfalla.

Underskrifter:

Magnus (Brahe) Abraham (Brahe) Axel Oxenstierna. grefve till Wisingsborg.

Gustaf Stenbock. Erland Biörnsson (Bååt). Claes Horn.

I inledningen uppgifvas såsom vid rådslaget närvarande ofvan anförde utom Abraham Brahe och Erland Biörnsson, men derjemte äfven Bo Ribbing, Jesper Mattsson Krus, Johan Skytte. Nils Bielke och Gabriel Oxenstierna.

Renskrifvet exemplar.

3 , ark.

Om een anseenligh gürd att påläggias allmoghen. Actum Stockholm den Julij A:o 1619.

Denna föreslagna gärd tillstyrkes af rådet och borde dervid 16 skattebönder såsom ock 32 frälsebönder, »som pläga räknas i en skatte. utgöra 24 t:or spanmål, 4 LÆ smör, 2 LÆ humla, 24 LÆ kött och fläsk, 1 oxe, 8 får, 8 lass hö.

Utan underskrifter.

Renskrifvet exemplar.

1/a ark.

1620.

- Rådhslag af Kongl. Maij:tt till Sverige etc. vår allernådigste Kenungh och Herre godt funnet och beslutett. Nährvarande efterschrefne aff Rijchzens Rådh. Actum Stockholm den Martij Åhr 1620.
 - 1. Huru sakerna med de poler, ryssar och danskar böra företagas.
- 2. Hvad hjelp, som beqvämligast kunde påläggas och kronan och allmogen drägligast vore.

- 3. Huru controversien emellan H. K. M. och hertig Carl Philip om adelns rusttjenst inom furstendömet bäst skulle kunna afhjelpas.
 - 4. Om de privilegier H. M. ärnade gifva städerna.

I afseende på den första punkten hänvisas till ständernas föregående beslut, som äfven vore af rådet underskrifvet.

Angående hjelpen föreslås, att den lades på hvars och ens förmögenhet och att bönderne skulle utgöra den i spanmål och boskap.

Angående adelns' rusttjenst inom furstendömet uttalar rådet samma åsigt som vid föregående tillfällen; för den broderliga sämjans skull föreslås dock åtskilliga modifikationer.

Städernas privilegier anser rådet böra blifva till gagn.

Underskrifter:

Magnus (Brahe) Axel Oxenstierna. Jesper Mattsson Krus. grefve till Wisingsborg.

Claes Horn.

Concept (Axel Oxenstiernas hand) och renskrifvet exemplar.

3 ark.

Rådhslagh, som Kongl. Maij:tt till Sverige etc., vår allernådigste Konungh, haffver resolverat och godt funnet. Nährvarande eff-terschrefne aff Rijchzens Rådh. Actum Stockholm den 27 Julij A:o 1620.

De till rådets betänkande hänvisade frågor gälde:

- 1. Hvad hus och län K. M:ts utsedda brud skulle erhålla såsom lifgeding, huru stor räntan skulle beräknas och under hvilka vilkor lifgedinget skulle tilldelas.
- 2. I fall någon garanti skulle af det Brandenburgska huset affordras K. M. med hänsyn till faran ifrån Polens sida, i hvilken form sådan skulle kunna lemnas.
- 3. Hvad hjelp man kunde af allmogen påräkna till bröllopskost. Rådet föreslår i förstnämnda afseende Linköpings och Bråborgs hus, Norsholms och Kungsbro gårdar, jemte Linköpings stad och län; räntan borde beräknas till 20,000 d:r årligen efter förutvarande låg jordvärdering; om förenämnda län icke skulle räcka till härför, borde resten tagus från angränsande härader, Bankekinds härad med Åtvedsbruk undantaget; härjemte innehåller rådsbetänkandet uti ifråga-

varande punkt närmare bestämmelser i afseende på de furstliga rättigheterna.

Med afseeude på faran för Brandenburg från polsk sida borde man utlofva att, om så påfordrades, understödja kurfursten med 8,000 man fotfolk eller 50,000 d:r i månaden, hvarjemte K, M. borde förbinda sig att icke sluta något stilleståndsfördrag med Polen utan att kurfursten tillförsäkrades Preussen.

Bröllopsgärden anser rådet böra utgå i likhet med föregående års contributioner, dock måste dertill läggas några få »färskmatspersedlar», nemligen af hvar hel gård 4 gäss, 16 höns, 160 ägg, item 64 kärfvar halm.

Underskrifter:

Magnus (Brahe) grefve till Wisingsborg.

- Axel Oxenstierna.

Jesper Mattsson Krus.

Claes Horn.

Johan Skytte.

Concept samt renskrifvet exemplar.

1 ark.

1621.

- Anno 1621 den 23 Martij på Stockholms slott i Rådh-Cammaren haffver Kongl. Maij:t, vår allernådigste Konungh och Herre, läthet sammankalla Rijchzens Rådh och dem at deliberera och öffverväga efterschrefne 2:ne paneter allernådigst proponerat. (Dat. d. 26 Mars.)
- 1. Huruvida man icke, då den »cessatio armorum», som i Lifland hittills egt rum, nu vore tilländalupen, borde nyttja occasionen och angripa fienden, för så vida de vid mötet i Stockholm föreslagna fredsvilkoren icke blefve antagna.
- 2. Huruvida man icke borde sammankalla ständerna för att meddela dem om ställningen, »det sådan exploit icke oförseendes kommer dem på handa».

»Hvarpå är», heter det, »med de gode herrars råd den 26 Martij för godt och rådsamt funnet och af K. M. resolveradt och beslutadt»:

att, derest icke de med Måns Mårtensson (Palm) öfverlemnade freds- och stilleståndsförslagen blefve antagna, begagna det nuvarande gynsamma tillfället, medan Polen vore inveckladt i krig med turkarne

och tartarerne, för så vida icke den i Småland grasserande pestilensen utsträckte sig vidare i landet, i hvilket fall man borde uppskjuta denna expedition, samt

att ständerna skulle sammankallas till nästkommande Juni månad. Underskrifter:

Abraham (Brahe)

Carl Carlsson Gyllenhichm.

grefve till Wisingsborg.

Axel Oxenstierna. Nils Bielke Gabriel Oxenstierna Bengtsson. till Salstad, friherre.

Claes Horn.

Johan Skytte.

Renskrifvet exemplar.

3 ark.

1622.

Radslag om Tollens och Accisens påläggiande. (Odat., i Maj, enligt Runells förteckning).

I sin proposition till rådet att öfverlägga om medel till utförande af kriget emot Polen yttrar konungen, att det sätt, hvarpå hittills contributioner ingått, nemligen genom skattläggning på hjonen, boskapen och hemmantalet, varit "bemängdt med stor origtighet, den fattiges betryck och pressur», utan att dock hvad som influtit motsvarat hvad som behöfts. Då kronans inkomst för öfrigt hufvudsakligen blott bestode i afkastningen från Kopparberget, och detta äfven kunde träffas af någon olycka, föreslog konungen att i stället, i likhet med hvad i andra länder vore öfligt, alla ätande och consumptibla varor, som till torg fördes, belades med en accis-afgift.

Rådet bifaller detta konungens forslag, då »sådant synes billigt och skäligt vara, alldenstund den gifver mest, som mest eger, och den minst, som minst, och den intet, som intet eger, och blifver i så måtto den fattige förskonad, — — dock hafva de gode herrar riksens råd H. K. M. underdånigst påmint, att efter ridderskapet och adeln härtill frihet njutit hafva, att H. K. M. dem återigen med nåder ihågkomma vele».

Underskrifter:

Abraham (Brahe).

Axel Oxenstierna.

Nils Bielke

Erland Biörnsson (Bååt).

Gabriel Oxenstierna friherre till Mörby och Lindholmen.

Claes Horn.

Nils Stiernsköld.

Johan Skytte.

Renskrifvet exemplar.

1, ark.

1623.

Anno 1623 uthi Martij månad på Vesteråhs uti K. M:ts vår allernådigste Konungs och Herres Cammar, hafver H. K. M:t låted sammankalla samptlige Rijksens Rådh och dem effterfölliande ärender till att öfverväga och berådslå allernådigest förehålled.

- Angående storfurstens af Ryssland proposition att äkta konungens svägerska, fröken Katarina af Brandenburg.
- 2. Angående konungens af Danmark bref om tullen och de genom den danske agenten Peder Galt öfverlemnade besvärspunkter. »Och är af K. M. uti de gode herrars närvaro och efter deras råd och föregående discurs godtfunnet och resolveradt öfver dessa punkter på efterföljande sätt:»

Storfurstens giftermål med fröken Katarina vore att tillstyrka, i fall hans gemål finge åtnjuta fri religionsöfning, finge begagna egna »råd, presttjenare och fruntimmer» och storfursten gåfve K. M. satisfaction å dess besvärspunkter.

Beträffande konungens af Danmark klagan öfver att K. M. icke läte sina egna undersåtar handla fritt med Danmark utan tullafgifters erläggande, hvilket den danske konungen förmenade vara i strid med fördraget och derföre fordrade upphäfvande af alla sådana umgälder under hot att eljest såsom repressalier taga tull af svenskarne i Sundet, resolverades att K. M. skulle vidblifva hvad vid ständernas möte i Stockholm 1620 faststäldes samt att man skulle »defendera K. M:ts och kronans höghet och fria disposition öfver sina undersåtar och icke tillstädja att den i någon motto blifver förkränkt, ehvad der ock på följa kunde». Till att undvika fejd borde man med foglighet föreställa konungen af Danmark sakens rättmätighet; hulpe detta icke, så borde man patientera, i fall danskarne verkstälde sin hotelse och toge tull af svenskarne i Sundet, till dess man i framtiden finge lägenhet att vindicera denna injuria.

I fråga om de certifikationer konungen af Danmark fordrade af svenska handelsmän, förklaras detta vara tvärt emot fördraget, tvärt emot öfligt bruk, all trafiks och handels natur, hvarföre man derpå ingalunda kunde ingå.

Angående konungens af Danmark fordran, att utbekomma en akt om rysk cession i Lappmarken, förklaras att Ryssland icke gjort någon express cession å hvad Sverige före den danska fejden vid Westerhafvet åtnjutit hvarföre vore omöjligt att utlemna någon sådan akt. Som af ordalydelsen i brefven och af öfriga akter tydligt framginge att Danmark ville begagna sig af detta tillfälle, då Sverige vore inveckladt i krig med Polen, och fiendtligt angripa oss eller ock erbjuda oss »sådana oskäl, att K. M. och Sveriges krona det med ingen ära tåla och lida kan, hvarföre är resolveradt att göra all möjlig preparation till rikets värn och sedan icke tillstädja, när lägenheten är, det K. M:ts och rikets höghet och undersåtarnes ärliga näring blifver med oskäl minskad och förhindrad».

Utan underskrifter, men i inledningen till rådslaget uppgifvas följande rådsherrar såsom närvarande:

Abraham (Brahe). Axel Oxenstierna.
Nils Bielke: Bo Ribbing.
Erland Björnsson (Bååt). Gabriel Bengtsson (Oxenstierna).
('laes Horn. Nils Stiernsköld. Johan Skytte.
('opia med rättelser af Axel Oxenstiernas hand. 1' 4 ark.

Riksens Rådz betänckinnde om stilleståndz oprettande medh Polen och medh hvadh conditioner. Dat. Vesteråhs dhen Martij 1623.

I inledningen säges, att konungen sammankallat rikets råd till sin kammare på Vesterås slott att berådslå om sakernas närvarande tillstånd med polacken, synnerligast rörande följande punkter:

- 1. Enär den med Polen afslutade vapenhvilan vore ingången med afsigt att en ny traktat emellan rikena skulle under sommaren komma till stånd, tillfrågas rådet, huruvida man, på vilkor att konungen i Polen afsade sig alla anspråk på Sverige, borde med afstående af Riga och andra af svenskarne intagna orter ingå fredsslut eller ett femtioårigt stillestånd.
- 2. Om man, i fall anledningen till tvisten icke kunde häfvas, likväl borde söka afsluta stillestånd.
- 3. Om man, i fall stilleståndet ej på annat vilkor kunde ernås, borde ingå derpå exclusis regibus.

Sedan rådet i afseende på den första punkten i de starkaste ordalag framhållit vigten af att icke släppa Riga ur händerna, afslutar det dock sitt betänkande härutinnan med den förklaring att, »efterty så-

1 ark.

dana consilia mäste modereras efter rikets stat och dess vilkor», borde man, derest en compositio totalis et omnimoda controversiarum omnium inter reges et regna Sueciæ et Poloniæ» kunde åvägabringas, i denna punkt villfara polackernes önskningar, så mycket mera som en vidlyftighet emellan Sverige och Danmark syntes vilja uppväxa och man icke borde inlåta sig i tvenne krig på en gång.

- 2. Att afsluta ett vapenstillestånd med bibehållande af Riga och andra orter syntes ock ändamålsenligt.
- 3. I afseende på den tredje punkten uttalar rådet den meningen att, derest det endast gälde prolongation af vapenhvilan på »ett år. tu eller mer», kunde det efter båda konungarnes befallning och consens ske på samma sätt som hittills, men der det skulle gälla ett verkligt stillestånd för en tid af sex, sju eller flere år »med det vunna och inkräktade Liflands retention», borde man, ehuru »ingen annan i Sverige magt hafver någon fred, stillestånd, krig etc. att börja eller ända utan H. K. M., denna gång patientera att ett stillestånd emellan begge kronorna efter K. M:ts befallning och fullmagt upprättades och sedan solenniter på båda sidor af ständerna confirmerades».

Underskrifter:

Renskrifvet exemplar.

Abraham (Brahe) Axel Oxenstierna. Nils Bielke grefve till Wisingsborg. till Salstad, friherre.

Bo Ribbing. Erland Biörnsson (Bååt). Gabriel Oxenstierna friherre till Mörby och Lindholmen.

Claes Horn. Nils Stiernsköld. Johan Skytte,
Lindorm Ribbing. Svante Baner.

1626.

Rådhslagh om medell till folck och penningar, som uthij Rikzdaghen [Jan. 1627] skall proponeras. (Dat. d. 23 Nov. 1626)*)

I K. M:ts proposition till rådet omnämnes, hurusom K. M. under den förflutna sommaren vunnit en så stor framgång emot fienden, att alla dennes hamnar nu vore afstängda och hans förnämsta platser i Preussen intagna, hvarigenom han icke utan att genombryta den svenska krigsmagten skulle kunna verkställa ut- eller inskeppning; för att

^{*)} Jfr Kullberg: Svenska riksrådets protokoll. del. 1, sidd. 32-36.

. 195 277

hu émellertid kumma tilltvinga sig en hederlig fred vore af vigt att denna krigsmagt ökades, hvadan till rådet hemställes, huru folk och penningar, bäst 'skulle kunna erhållas.

Rådet svarar härtill, att, som förmodligen polackerne vid stundande riksdag i Warschau komme att uppsätta en stor arme emot svenskarne, vore visserligen af högsta vigt att öka krigsmagten derute, för att kunna »tractera med fienden under hjelmen», hvarföre rådet tillstyrker, att rikets ständer sammankallades och att med dem underhandlades om manskap och penninge-contribution, i afseende på hvilken fråga rådet dock tillika ville afgifva sin egen mening.

Ehuru man väl. säger rådet, kunde värfva krigsfolk i utlandet, så vore dock detta kostsamt, på samma gång sådant manskap icke kunde genom affectionens band vara med fåderneslandet förenadt, hvarföre man »på all händelse måste vara dem med inländskt folk vida öfvermannad», hvadan rådet anser bäst vara att en stark utskrifning inom landet egde rum.

I afseende på penningemedel anser rådet qvarntullen och lilla tullen föga förslå, så väl på grund af de många sqvalte-, hand- och väderqvarnarna, som ock till följd af försnillning och omkostnader vid kontrollen m. m., hvarföre rådet föreslår såsom säkrare utväg en boskapshjelp och enskildes försträckningar, förklarar sig ock för sin del af egna medel vilja härtill contribuera och tillika söka öfvertala sina goda vänner dertill. Men enär både folk och boskap pläga af allmogen understickas så på adelns gårdar som på preste- och ryttaregårdarne och i städerna, och kronohemmanen genom försäljning, bortgifvande och ödeläggelse betydligt förminskats, föreslår rådet, att K. M. vid förestående riksdag till ständerna hemstälde så väl om en allmän utskrifning som en boskapshjelp att utgå öfver alla stånd i riket, så adel som oadel, så andlige som verldslige, »icke allenast den menige allmogen, såsom tillförene vant är; - och det icke allenast å landet, utan också i städerna och hos borgerskapet, så att utskrifningen allas ofvanb:te folk efter mantalet öfver hvar tionde man gå må, och boskapshjelpen så i städerna som å landet efter samma proportion, som tillförene hos bonden ske plägar, ingen derifrån undantagande, mer än den H. K. M. täckes derför särdeles befria; - och sjelfva borgarne, som icke kunna efter lag för borgare gillas, måge väl utskrifvas».

För att gifva de oförmögne någon lättnad och på det alla måtte hafva ett godt föredöme, föreslår rådet, att K. M. framför de öfriga stånden borde uppmana ridderskapet och adeln att underkasta sig en sådan utskrifning för sitt folk så inom som utom frihetsmilen, endast

enskilde tjenare på sätesgårdarne och hoffolket undantagna, och på samma sätt med boskapshjelpen, sätesgårdarne undantagna. Rådet förklarar sig ock beredvilligt att söka öfvertala adeln härtill, och med eget exempel derutinnan föregå, zintet tviflandes, när hvar och en betänker rikets nöd, sin egen och de sinas välfärd och, utöfver allt, det stora intresse, som så väl hvar familia isynnerhet som hela fäderneslandet deruti hafver, att rikets arme, som nu nästan hel och hållen på andra sidan om hafvet emot fienden ligger, må icke förstörd utan till rikets stats och den allmänna frihetens beskydd behållen blifva, att han ju sjelfvillig, redebogen och benägen dertill finnas skall».

Underskrifter:

Magnus (Brahe) Carl Carlsson Gyllenhielm.

Gabriel Oxenstierna Philip Scheiding. Claes Horn. friherre till Mörby och Lindholmen.

Johan Skytte. Gabriel Oxenstierna Gustafsson.
Per Baner. Claes Fleming. Carl Eriksson Oxenstierna.
Renskrifvet exemplar. 1¹ " ark.

1628.

Radhslagh om uthskrifning, boskapzskatten, miöltullen och 6 marek af hvart hion öfver 12 ahr, emoot handqvarnarnes brukande. Dat. Stockholm d. 13 Dec. 1628).

»Anno 1628 den 13 Decembris strax efter H. K. M. var lyckligen hemkommen utur Preussen, fordrade H. K. M. rikets råd upp i rådkammaren», hvarvid konungen i sin proposition till rådet klagar öfver den långsamhet, hvarmed räntorna ingått, hvilket äfven menligt inverkat på krigsoperationerna; ehuru visserligen, säger konungen, ingen stor skada skett, så måste dock farorna förebyggas och staten hållas vid magt.

Som fienden fortfarande vore obenägen till fred, hemställes, huruvida icke, för att fylla luckorna inom arméen och flottan, en utskrifning borde ega rum för nästkommande år såsom under det gångna. Vidare öfverlemnas till rådets öfvervägande:

huruvida icke K. M. borde strax påbjuda qvarntullens och boskapshjelpens utgående, i enlighet med senaste mötes beslut, samt huruvida rådet ansåge, att den ovilja, hvarmed påbudet om tremarkshjelpen af allmogen upptagits, borde för K. M. vara en anledning att för förutnämnda gärders utskrifning sammankalla en riksdag, eller om K. M. derförutan kunde påbjuda desamma med stöd af föregående mötes beslut.

Rådet svarar härtill, att rikets utgifter vore »svåra stora»; »de, som hafva vele, äre många, och de, som utgifva skole, förminskas år från år, mer och mer», så att det derföre gått trögt med indrifvandet af det förflutna årets anordningar, men på samma gång uttrycker ock ridet sin tacksamhet till K. M., »som icke desto mindre allting med sådan ifver, mod och konungslig hög försigtighet genomgått hafver, att arméen och fäderneslandet äro ännu uti sitt behåll», hvarjemte det förklarar sig med råd och dåd vilja stödja konungen samt råda och förmana alla andra till bistånd, tålamod och villighet.

Att utskrifva ny riksdag anser rådet onödigt; om allmogens sinnen i somliga landsändar behöfde omstämmas, så kunde detta åvägabringas antingen genom K. M. personligen, »der föret och lägenheterna sådant medgifva», eller ock genom utskrifningskommissarierne.

Angående armeens förstärkning anser rådet att, huru utblottadt på folk än landet vore och väl i behof af hvila, något annat medel än ny utskrifning icke funnes, då man icke kunde lita till de främmande; en sådan utskrifning borde genast ställas i verket öfver hela riket, i stad och på land, så hos frälse som ofrälse.

Boskapstullen och mjöltullen borde likaså med första indrifvas. Ehuru handqvarnarna, som af allmogen fortfarande flerstädes i hemlighet brukades, varit till men för mjöltullen, borde man dock på behåglig tid lemna allmogen rätt till deras begagnande mot en afgift af 6 mark på hvart hjon öfver 12 år, hvarigenom allmogen snart skulle förmås till dessa qvarnars afläggande.

Utan underskrifter.

Copia.

3/4 ark.

Riksens rådz Rådhslagh om Stralsundz defension, Tyske och Polnske krigen. (Dat. Stockholm d. 15 Dec. 1628)*).

»Anno 1628 den 15 Decembris strax efter H. K. M:ts lyckliga hemkomst ifrån Preussen fordrade H. K. M. rikets råd upp i rådkam-

^{*)} Jfr Kullberg: Scenska riksrådets protokoll, del. I, sidd. 123-125; finnes tryckt i Svenskt Krigshistoriskt Arkiv, del. I, sidd. 20-24.

maren på Stockholms slott, då II. K. M. dem förestälde detta närvarande vårt kära fäderneslands tillstånd, vilkor och lägenhet, nådigst begärde deras råd och betänkande, huruledes det för alla dess fiender, särdeles kejsaren och de påfviske, som nu med deras stora våld och tyranni dagligen närmare och närmare nalkas an till våra gränser, bäst och beqvämligast till att försäkra och den tillstundande faran i tid att afvärja och förekomma äro.»

I rådslaget anföres först, hurusom kejsnren och de påfviske, »somt med väld och somt med list bemägtigat sig alla furstendömen vid sjösidan och nu dagligen hålla på att stärka sig med skepp och flotta, aktandes tillvälla sig dominium maris och spela mästare i Östersjön, som af hedenhös under Sveriges krona hört och lydt hafver», hvarjemte rådet säger sig af K. M. hafva förnummit, det K. M. för att »styra och dämpa deras skadliga framgång vid Östersjön» måst sistlidne sommår antaga sig Stralsunds defension. Vidare anföres, huru de kejserliges mod vuxit så högt, att de redan i hoppet »uppsvalgit» alla evangeliske kristne, på samma gång Sverige genom Stralsunds undsättning intet annat än uppenbart krig hade att af dem förvänta. med anledning hvaraf K. M. till rådet hemställer, huruvida man borde söka »sopiera» och förebygga samma krig eller »med vapen gå det emot och förbida hvad event och utgång Gud nådigast gifva täckes». Likaså tillfrågas rådet, om man borde förbida fienden inom landets egna gränser, eller nu strax föra krigets börda in på tysk botten, likasom ock mot hvilkendera magten man borde uppträda offensivt eller defensivt, enär man utan tvifvel måste föra krig både emot kejsaren och Polen och landets tillgångar icke tilläte att åt båda hållen gå offensivt tillväga. ---

På frågan, huruvida man borde lida kejsarens och de påfviskes inträng på Östersjö-länderna, förklarar rådet, att derom vore redan vid sistlidne riksdag (i Jan. samma år) handladt, då »de samtligen» styrkt och rådt K. M. att draga försorg om att de kejserlige icke finge rotfästa sig vid Östersjön.

Med afseende på Stralsund säger rådet att, churu vid samma tillfälle derom icke blef särskildt vidrördt, så insåge dock rådet den stora vigten af att staden icke kommit i de kejserliges händer. hvarifrån desse lätt kunnat öfverföra krigsfolk till det på manskap utblottade Sverige, såsom det skulle hafva varit till största prejudice i framtiden, i fall Danmark erhållit patrocinium öfver staden enligt dess afsigt i början. Af ofvanbemälda skäl förklara rådsherraræsig hafva »hög orsak H. K. M. på det ödmjukaste och underdånigaste

betacka, som så visligen och försigteligen denna saken angripit hafver och sina trogna undersåtars valfärd sig så högeligen låter angelägen vara, ödmjukligen och underdånligen begärande H. K. M. icke ville tröttas med de många och stora besvår H. K. M. för dem och fåderneslandet uti denna och annan måtto alltid utstå och draga måste».

Vidare yttrar rådet i afseende på förhållandet till kejsaren och de päfviske, att det vore klart och odisputerligt, att ett uppenbart krig med dem tillstundade, ty hela verlden vore kunnigt, att »papisternes allmänna intention är att utrota och förderfva alla evangeliske kristne.» Ehuru de icke formligen uppsagt freden, så vore det blott tid och tillfälle dertill, som ännu fattades dem, såsom Wallenstein förlidne sommar yttrat till kansleren, att han ansåge Stralsunds undsättning såsom en uppenbar fejd. De hade ock deruti visat sina fiendtliga afsigter att de understödt våra fiender och »låtit offentligen sina fanor flyga emot oss», förhindrat alla traktater med Polen likasom commercen på Sverige. »Sist är ock det otvifvelaktigt, att huset Österrike hafver så många är här traktat efter den allmänna monarkien öfver hela verlden och fördenskull icke vänder igen, medan de nu Tyskland så vida till sin lydnad bragt hafva och en god del af Danmark, förr än de söka göra oss detsamma», hvarföre de ock på allahanda sätt söka practisera sig till en flotta. Som rådet sälunda icke visste, huru kriget med ära kunde undvikas, synnerligast som K. M:ts sändebud helt visst i likhet med konungarnes af England och Böhmen icke skulle blifva mottaget, eller, om det ock mottoges, »vore det dock likväl intet annat än tidsförhalning och bedrägeri, allenast till att söfva oss med freden, så länge han sig Tyskland och Östersjön bemägtigat hade och sedan kunna med desto större magt falla oss och fäderneslandet an».

Då »den hafver större kommoditeter och nyttigheter, som förer kriget, än den, som det emottaga måste», borde man, hellre än att förbida kriget hemma, föra det öfver på tysk botten och »så vida ifrån våra gränser som någonsin möjligt vara kan». Medan man i Tyskland borde uppträda offensivt, borde man enligt rådets mening i Preussen hålla sig på defensiven.

»Den högste Gud, som rätte rådgifvaren är», yttrar sig rådet till sist, »han gifve allt, hvad de uti så måtto rådt och styrkt hafva, lycka och framgång, hans gudomliga namn till ära, H. K. M., vårt kära fädernesland och alla beträngde evangeliske kristne till styrka, hjelp, tröst och bistånd».

»De för deras personer vele och skole finnas oförtrutna att göra deras pligt till saken, tåligt lida och förbida, ehvad derpå följer och

hvad exitum Gud täckes förläna, vele ock så mycket de samtligen eller synnerligen, hemligen eller uppenbarligen förmå, råda, förmana och styrka alla H. K. M:ts undersåtar till tålamod, samdrägtighet, godvillighet och hörsamhet».

Utan underskrifter. Copia.

13 , ark.

1629.

Rådhslagh hållit i Stockholm dhen 18 Aprilis 1629 om K. M:tz brefz till Ständerna i Tyskland i Stralsundske saaken afskickande och brefven till Wallenstein och Tilly).*)

Konungen hemställer till rådet hvad som vore att göra i afseende på förhållandena i Tyskland och särskildt med hänsyn till förhandlingarna i Lübeck, till hvilka K. M:ts sändebud icke erhållit tilltråde, ehuru de nu syntes vilja kasta om på en annan bog och förklarat sig vilja hänskjuta saken till kejsaren. Som konungen befarade att dermed blott afsåges att förhala tiden och bedraga, tyckte konungen ändamålsenligt vara att en apologi utfärdades till de förnämsta ständerna i Tyskland rörande den Stralsundska saken, äfvensom att en adelsman afsändes till Wallenstein och Tilly för att underhandla om den tillämnade traktaten och en vapenhvila, hvarjemte konungen begär rådets utlåtande, huruvida denne adelsman borde afsändas i rådets eller konungens namn.

Rådet svarar härtill, att, ehuru det svenska sändebudet så snöpligen blifvit afvisadt, borde man dock antaga deras anbud härutinnan, då en vapenhvila borde föreslås för Stralsund, Preussen och Sverige för att underlätta traktatens afslutande. Af flere skäl tillstyrker rådet att en beskickning afsändes till Tilly och Wallenstein och borde denna beskickning hellre affåtas i rådets än i konungens namn »för Wallensteinarens eget humör, att, om han skulle ställa sig efter vanan något injurieux i titlar eller annat, kunde sådant beqvämare af rådet, än H. K. M. sjelf förtagas;» äfven derföre vore ett sådant tillvägagående lämpligare, emedan desse blott vore kejsarens och ligans tjenar och K. M. deremot en absolut herre och konung. Kunde man genom

^{*)} Jfr Kullberg: Svenska riksrådets protokoll, del. I, sidd. 126, 127.

samma beskickning föranleda någon söndring emellan Tilly och Wallenstein, »efter Tilly hafver icke ännu directe betett sig fiendtlig emot H. K. M:t», så vore det så mycket bättre.

Underskrifter:

Jacob de la Gardie.

Gabriel Oxenstierna friherre till Mörby och Lindholmen.

Johan Skytte.

Per Baner.

Matthias Soop.

Copia.

1 ark.

Rådhet rådhe K. M:t gå öfver siön medh een krigzmacht och angripa keisaren. (Dat. Upsala d. 3 Novemb. 1629).*)

»Anno 1629 den 27 Octobris kallade H. K. M. efterskrefne Sveriges rikes råd upp i rådkammaren på Upsala slott, — — och ibland annat förde de gode herrar till sinnes, huru ofta H. K. M. hade tillförene spått, att det tyska kriget skulle intet förr ändas, än det komme ock oss Svenske på halsen, och att hvad H. K. M. nu länge sedan spått hafver, det vore nu i sommar skedt, i det att den kejserlige fältmarskalken är sänd med en hel armé in i Preussen, hafver conjungerat sig der med de poler, och H. K. M. hela sommaren med sådan ifver antastat, att hvar Gud icke synnerligen hade stått oss bi, man visserligen en stor fara lupit hade.»

Ehuru rådet, anför konungen vidare, alltid tillförene rådt K. M. att gå emot detta kriget, så ville dock K. M. än en gång »till öfverflöd rådföra saken», på det att det icke sedan, om utgången icke blefve lycklig, skulle heta, att det vore inconsulto gjordt.

Rådet framställer så väl skälen för som mot och först skälen mot i följande 7 punkter:

- Såsom undersåtarne nu glädja sig öfver det ingångna sexåriga stilleståndet med Polen, så skola de förskräckas vid underrättelsen, att kriget skall gå an emot Tyskland, och skall deraf uppväxa leda vid kriget och ovilja emot regementet.
- 2. Genom fortsatta utskrifningar komme landet att blifva alltmera utarmadt och folktomt.
- 3. Kriget i Tyskland komme att beröra flere staters intressen, såsom Danmarks, Englands och Hollands, och skulle derföre, i fall af

^{*)} Ifr Kullberg: Svenska riksrådets protokoll, del. I, sidd. 218—229; finnes tryckt i Handlingar rörande Skandinaviens historia, del. II, sidd. 79—91 samt i Svenskt Krigshistoriskt Arkiv, del. I, sidd. 55—60.

framgång, uppväcka dessas afund och föranleda fiendtligheter från deras sida, såsom ock redan Tilly och Wallenstein skulle med sina arméer så häftigt lägga sig emot, att man näppeligen skulle kunna vinna landgång.

- 4. Att föra en större armé öfver till Tyskland vore förenadt med stora svårigheter och skulle utsätta landet för fara så väl från danska som ryska sidan. »Går man svag öfver», så har man att befara nederlag, »går man stark öfver», så lemnar man landet utan värn.
- Stora vore ock svårigheterna att utrusta och underhålla en sådan armé.
- Fara vore att Frankrike, som nu eggar Sverige till krig, snart skulle lemna oss i sticket.
- 7. Till sist anföres såsom den största betänkligheten faran för K. M:ts person, »att H. K. M. sjelf skall resa af landet och der förtro sin egen konungsliga person mest främmande folk i händer».

Skälen för framställas i 8 punkter:

- 1. Kejsarens outsläckliga hat emot Sverige och sträfvan efter universal-monarki, hvadan man hade att befara att, sedan han väl fått fred med de andra grannarne, komme han att kasta sig öfver Sverige; och såsom man redan är med honom invecklad i actuelt krig, skulle intet bättre medel vara till en reputerlig och ärofull fred än att möta honom med en stark armé, hvilket medel ock visat sig bäst vara gent emot våra andra grannar.
- 2. Intet vore tryggare för Östersjöns och dermed äfven rikets skydd. Genom att hålla en flotta invid Stralsund, bemägtiga sig Wismar och besätta Rügen, skulle man vara herre öfver alla Östersjö-hamnarna, kunna betrygga stilleståndet med Polen och beherska tullarna vid Danzig och Pillau, hvarigenom man
- 3. Undandroge fienden många medel till underhåll och kunde lätteligen corrigera och afvärja grannarnes afund.
- 4. Derest man icke ginge öfver, skulle snart kejsaren begagna sig af så väl Stralsund som Wismar, för att derifrån æquo marte angripa oss i Östersjön och göra oss våra besittningar i Preussen och Lifland stridiga.
- 5. Om Sverige icke förhindrade detta, skulle holländarne göra det, hvilka, ehuru nu våra vänner, då blefve oss så mycket farligare, som de redan nu äro till sjös mägtigare än Österrike.
- 6. De betryckta protestantiska ständerna skulle, om Sverige icke antoge sig dem, vänja sig vid det påfviska oket, Sverige till skada. hvaremot, om man snart ginge öfver, man skulle vinna deras

välvilja, då de äfven skulle rycka andra med sig såsom Böhmen, Frankrike med flere.

- 7. Lemnade vi våra bunds- och trosförvandter och särskildt Stralsund i sticket, så svore det hvarken för Gud eller menniskor försvarligt, der man dock tvärt emot med ett starkt öfvergångande skulle icke allenast erhålla Stralsund, utan ock alla de andra en stor hugsvalelse bevisa».
- 8. »För det sista och der nu öfver all förhoppning så illa gå skulle, att icke ett ben skulle komma tillbaka (hvarföre Gud nådeligen bevare), så vore dock ad summan rei icke allt förloradt. Sveriges rike stode då nästan i samma vilkor som eljest, hade dock än trettio väl monterade örlig skepp öfriga, dermed man kunde försvara sjön och allt detsamma præstera, som pro defensione var sagdt.»

Den 3 November var ändtligen öfverläggningen afslutad och stannade dervid rådet i det beslutet, att skälen pro offensione vore vigtigare än pro defensione och att det tjenligaste medlet till rikets säkerhet, reputation och ändtliga fred vore att »ju förr ju hellre gå öfver med största magt, som riket kan mista, och animose gripa kejsaren an i Tyskland — utlofvandes (rådet) sig emellertid och alltid vilja uttyda saken hos unga och gamla till det bästa — — önskandes det måtte lända Guds gudomliga majestät till ära, H. K. M. till beröm och fäderneslandet till en ändtlig fred och rolighet».

Underskrifter:

Magnus (Brahe) grefve till Wisingsborg.

Abraham (Brahe) grefve till Wisingsborg.

Carl Carlsson Gyllenhielm. Claes Horn.

Gabriel Oxenstierna Gustafsson.

Johan Skytte. Per Baner.

Johan Sparre.

Matthias Soop.

Copia.

1 1/2 ark.

1630.

Skrifvelse från rådet till konungen, dat. Upsala d. 25 November 1680.*)

I skrifvelse till rådet, dat. Ribnitz i Mecklenburg d. 8 Oct., påminner konungen om de skäl, som varit bestämmande för honom att «leltaga i det tyska kriget, hvarjemte han yttrar sig icke tvifla om att

^{*)} Ifr Kullberg: Svenska riksrådets protokoll, del. II, sid. 45.

rådet fortfarande vore med K. M. derom ense, att fäderneslandets säkerhet icke på annat sätt stått till att bevara. I sitt svar härpå förklarar rådet sig väl ihågkomma detta och fortfarande hysa samma åsigt om kriget, att det eljest inom kort hade måst föras inom landets egna gränser och Sverige derförutan aldrig kunnat hafva någon säkerhet, »hvarföre vi ock både nu och framgent vid en fattad resolution stadigt tänka till att förblifva och E. K. M. på det underdånigaste betacka, som sig den stora möda och fara påtagit och underkastat hafver». Konungen säger sig vidare hoppas att snart kunna-vinna ett önskligt slut på kriget, i hvilken afsigt han ämnade angripa fienden med fem armeer, derom konungen begärde rådets betänkande, så väl som med afseende på dessas underhåll. Rådet svarar, att det fullkomligt gillade konungens plan och för öfrigt öfverlemnade åt konungen sjelf att fritt handla efter sitt höga förstånd och efter hvad tiderna medgåfve. Men med hänsyn till krigsfolkets underhåll tillkännagifver rådet att ett stort deficit uppstått i den ordinarie staten och att terminen för utskrifnings- och boskapshjelpen redan vore tilländalupen, hvarföre nödigt blefve att härom handla med rikets ständer, förr än dessa gärder ånyo upptoges i utgiftsförslaget. sig också för sitt embetes och sin trohets skull pligtigt att låta konungen veta rikets bekymmersamma tillstånd; nästan alla landskapen hade under det förflutna året lidit af en svår missväxt, så att t. ex. i Vestergötland en tunna råg kostade 16 à 17 daler, i Upland 10 à 11 daler, och dock vore föga att få, på grund hvaraf rådet måste afstyrka utskrifningshjelpens utgående i spanmål, hvilket skulle föranleda landets fullständiga utblottande på denna förnödenhetsvara, och som utskrifningshjelpen icke heller utan allmogens stora skada skulle kunna utgå i riksdaler, emedan denna då skulle stegras i värde och allmogen icke förmå att lösa den, föreslår rådet att gärden i stället utskrefves i kopparpenningar efter beräkning af 14 mark på riksdalern. cipera penningar anser rådet vara omöjligt. Vare sig man betraktade adeln, presterskapet eller städerna, visade det sig, säger rådet, att intet af dessa stånd vore mägtigt att bispringa K. M. med någon ansenlig post, huru gerna de än sjelfve för sina personer ville göra det."

^{*)} Denna rådets skrifvelse upptogs onådigt af konungen. I sitt svar, dateradt Neu Brandenburg d. 3 Febr. 1631, säger han, att rådet sallenast med undskyllningar och fåfänga argument söker att uppfylla K. M:ts förslags och vore sde ovilligaste H. K. M. uti detta mycket besvärliga och farliga kriget ett troget bistånd att göras. Ehuru K. M. väl hade skäl att påbjuda ännu flere shjelpers för att underhålla den här om 96,000 man, som K. M. af allahanda nationer stämt tillsammans, ville

Underskrifter:

Jacob de la Gardiè.

Gabriel Oxenstierna Bengtsson.

Per Baner.

Carl Carlsson Gyllenhjelm.
Gabriel Oxenstierna Gustafsson.

Johan Sparre, egen hand.

Original och tvenne copior. (Finnes ock i rådets registratur).

13 ark.

1631.

Till Hans Kong:e Maij:t om några betäncklande, som Rijksens Rådh haffva opå H. K. M:s begäran öffvervägadt. Dat. Stockholm d. 4 Febr. 1681.*)

I skrifvelser af den 7 Nov. och d. 6 Dec. 1630 hade konungen genom sekreteraren Grubbe till rådet aflåtit följande förfrågningar:

- 1. Om och på hvilka conditioner K. M. borde med kejsaren inlåta sig i traktat, »der den söktes och fordrades»; om K. M. skulle åtnöja sig med Pommerns, Mecklenburgs och sjöstädernas restitution i deras förra skick och vilkor, eller om K. M. genom vapenmagt skulle söka en allmän religionsfred.
 - 2. Huru högt krigskostnaderna borde upptagas.
- 3. Om de pommerska och hessiska förbunden samt K. M:ts bref och svar till kejsaren och kurfurstarne.
- 4. Hvad som vore att göra, i fall konungen af Danmark skulle begynna några fiendtligheter.

I afseende på den första punkten anser rådet det vara mycket farligt och betänkligt att inlåta sig i någon traktat med denne fiende,

K. M. dock »för kärlek till sina undersåtar och att undvika vrånga, otåliga menniskors förtal och orättrådiga föreståndares försnillande — låta dem obegärda och förvänta Guds försyns andra medel kriget att utföra», hvarföre K. M. nu påbjöde den ifrågavarande utskrifnings- och boskapshjelpens aflysning. (Rådots referat af konungens skrifvelse.)

Rådet svarar härpå den 28 Mars, uttalande sin bedröfvelse öfver att konungen så fattat dess mening, såsom om det velat afråda ifrån'eller ogilla denna utskrifnings- och boskapshjelp, som ju soundvikligen påbjudas måsten, — nty det vi uti förbe:te vår underdånigste skrifvelse begära E. K. M:ts fullmagt att tractera med ständerna om ny utskrifnings- och boskapshjelp hafva vi aldrig kunnat tänkt att skola E. K. M. misshagas. De hade endast icke kunnat i strid med Sveriges lag ingripa i hvad som utgjorde K. M:ts segna stora höghet och regale, — något förkunna, påbjuda och pålägga E. K. M:ts mandat och fullmagter förutans.

^{*)} Ifr Kullberg: Svenska riksrådets protokoll, del. II, sidd. 53-55.

»som hvarken tro eller lofven är till förvänta hos eller någon annan intention hafver än ombringa all regerings frihet förmedelst sin outsläckliga begärlighet han drager efter allmänna väldet — — hållandes det för sin största ära och gudstjenst, att han alla rätta evangeliske, på hvad sätt det ock ske kan, må derigenom bedraga»; till att befara är ock, fortsätter rådet vidare, att »en sådan traktat skall turbera E. K. M:ts consilia och desseiner och consequenter göra alla evangeliske, som hafva hopp, desperat och malcontent. — — Men likväl, till att justificera vår sak och alla stäuder och städer i Tyskland, ja E. K. M:ts egna undersåtar (som på alla föregångna riksdagar på det underdånigaste bedit hafva att inga fredstraktater utslås måtte) E. K. M:ts fredfärdiga intention [ådagalägga] och dermed animera och göra desto tålmodigare och villigare till att utstå den last och börda, som krigscontinuationen medföljer, så kunna vi, säger rådet, »orepeteradt flere andra vigtiga och dertill bevekliga rationibus, intet annat råda än det såsom en tillbörlig fredstraktat presenterad blefve, utan att E. K. M. ju den acceptera kunde, så vida han sub clypeo och utan E. K. M:ts och causæ communis præjudicio, såsom ock de intresserades consensu, fortsättas kan»(!).

Med afseende på fredsvilkoren framhåller rådet svårigheten att något råda på grund af det stora afståndet från händelsernas skådeplats, krigets vexlingar m. m. Emellertid ansåge rådet skäligast att i traktaten fordrades en allmän religionsfrihet, så att hela öfre och nedre Tyskland återstäldes i sina förra välfångna friheter, från hvilken fordran man ingalunda borde vika, så framt icke någon större olycka tillstötte och krigets fortsättande visade sig omöjligt eller fara för Danmark uppstode. Att åtnöja sig med Pommerns, Mecklenburgs och Östersjöns restitution vore hvarken för K. M. eller vår nation reputerligt och skulle icke för fäderneslandet innebära någon trygghet.

Fordringarna för krigsomkostnaderna kunde efter omständigheterna modereras.

De pommerska och hessiska fördragen anser rådet för fäderneslandet vara fördelaktiga, likasom brefven till kejsaren och kurfurstarne väl concipierade.

I afseende på den fjerde punkten eller frågan om befarade fiendtligheter ifrån dansk sida säger rådet, att denna punkt vore den besvärligaste att besvara i konungens frånvaro och ständerna oåtsporda. »Orsakerna och occasionerna till kriget anblicka dagligdags, efter som ock några allaredan uti verket äro utbrustna», såsom kommendantens i Neustadt öfverfall på för svensk räkning värfvadt rytteri, hvilket vore förlagdt i en lybsk by i Holstein, tulls uppbärande vid ön Ruden och Neustadts intagande. Att befara vore äfven att konungen af Danmark korresponderade med fienden, »efter som ock på hans jalousie emot oss aldrig är att tvifla och helst nu, sedan han E. K. M:ts stora successer ser». Huruvida K. M. nu borde anfalla Danmark, vore svårt för rådet att afgöra, dock tycktes det lämpligast vara att icke företaga något fiendtligt mot detta rike, för så vida man icke komme i erfarenhet om att rustningar der företoges och korrespondens med fienden underhölles, i hvilket fall vore bättre att förekomma än förekommas. På det att icke några fiendtligheter från detta håll måtte komma oss oförseendes uppå, borde ständerna eller åtminstone presterskapet härom in secreto notificeras, »intet tviflandes, om något farligt rikena emellan antändes och ständerna derom i rättan tid förständigade blifva, att de då utan någon perplexité skola som en bisvärm animose flyga Danum uti håret, efter alla dertill äro mycket begärliga och förbittrade».

Rådslaget afslutas i följande ordalag:

Den högste Gud, som rätte rådgifvaren är, han dirigere E. K. M:ts consilia — sitt gudomliga namn till ära, E. K. M. och fäderneslandet samt alla betungade till styrka och bistånd, och såsom vi för våra personer hafva stor orsak, näst Gud, E. K. M. underdånigst att betacka, som allting med en sådan ifver, mod och kunglig försigtighet igenomgår och alla sina trogna undersåtar fredar och försvarar, alltså bedja vi underdånigst att E. K. M. icke ville tröttas och ledas vid de många och stora besvär, som E. M. för fäderneslandets välfärd uti denna och annan måtto utstå och draga måste. Vi vele icke allenast med råd och dåd efter vår pligt, yttersta magt och förmögenhet understödja den last och tunga, som E. M. och riket påhänger, utan ock tåligt förbida, ehvad utgång Gud täckes att förläna; skole ock derhos, så mycket vi samt och synnerligen förmå, råda, förmana alla E. K. M:ts undersåtar till tålamod, samdrägt, lydnad och godt bistånd».

Underskrifter:

Jacob de la Gardie. Gabriel Oxenstierna Bengtsson. Per Baner.

Johan Sparre, egen hand. Carl Carlsson Gyllenhielm. Gabriel Oxenstierna Gustafsson. Claes Fleming.

H. Wrangel.

Tvenne original och en copia jemte concept af d. 31 Jan. (Finnes ock i rådets registratur). $2^{1/2}$ ark.

Ett Rådslagh H. K. M:tt tillskrifvett om det danske väsendet. Dat. Stockholm den 28 Martij 1631.*)

De till rådets utlåtande från K. M. i skrifvelse, dat. Berwald d. 17 Jan., med »factorn utöfver hela K. M:ts krigsstat» Erik Larsson (von der Linde) tillhandakomna frågepunkter rörande Danmark voro följande:

- Angående den tull, som konungen af Danmark på ön Ruden till Sveriges förfång upptoge.
- 2. Angående samme konungs anspråk på jus ecclesiasticum öfver Rügen, »det han dock jure belli qvitterat», samt angående hans tilltag att inlogera folk på ön.
- 3. Huru det borde upptagas, i fall konungen af Danmark såsom hertig af Holstein understödde K. M:ts fiender, samt
- 4. Hvad som vore att göra, i fall konungen af Danmark sökte åtkomma någon andel af de preussiska tullarna.

Rådet erinrar i förstone om att grefve Magnus Brahe och herr Bo Ribbing af sjuklighet varit förhindrade att infinna sig, förklarar för öfrigt att de föreliggande frågorna vore af den vigt och betydelse att för deras besvarande »väl flere af ständerna än vi få• behöfde sammankallas.

I afseende på den första punkten uttalar rådet såsom sin uppfattning, att konungen af Danmark till samma tull icke egde någon rättsgrund och att sådant icke borde tålas, dels med afseende på det med Pommern och staden Stralsund ingångna fördraget, dels med afseende på K. M:ts och fäderneslandets reputation såsom ock på grund af den af samma tull föranledda dyrheten för den svenska arméen; men huruvida man härför borde förklara Danmark krig, hemställer rådet till konungens eget bepröfvande; »rättmätiga skäl och orsaker synas icke fela, så framt andra betänkanden och hinder det icke tillbaka hålla».

Att konungen af Danmark skulle ega någon jus ecclesiasticum öfver ön Rügen, äfven om han förut egt någon sådan, kunde rådet icke föreställa sig, då kejsaren jure belli haft ön i sin ego och konungen genom härsmagt återvunnit densamma; om Danmarks konung dit förlade något manskap, borde det derifrån fördrifvas.

Derest den danske konungen på grund af samtliga det romerska rikets ständers vota och med stöd af sin holsteinska rusttjenst uppträdde emot konungen, kunde ett sådant uppträdande visserligen försvaras, men om han efter blott en del af ständernas vota och med den danska

^{*)} Ifr Kullberg: Svenska riksrådets protokoll, del. II, sidd. 67-70.

örlogsflottan deltoge i striden, måste han behandlas såsom fiende, likasom ock hvarje antastande af tullarna i Preussen måste med krigsmagt afvärjas. »Der såsom ett eller flere af dessa företalda concurrera med tullens tagande vid Ruden, så se vi ingen möjlighet kriget med konungen af Danmark att undvika».

Underskrifter:

Jacob de la Gardie.

Gabriel Oxenstierna Bengtsson.

Claes Horn.

Carl Carlsson Gyllenhielm.

Gabriel Oxenstierna Gustafsson.

Claes Horn.

Claes Fleming.

Johan Sparre,

egen hand.

H. Wrangel.

Original, tvenne concept samt en copia. (Finnes ock i rådets registratur).

1632.

Rikzens Rådz Rådhslagh om fredzeonditionerne med Keisaren, dat. Stockholm 26 Martij 1632.*)

Att afgifva förslag till det fredsfördrag, »som af de kejserlige sökes och fordras», förklarar rådet vara ganska svårt, enär hvarken de kejserlige eller konungen sjelf härutinnan afgifvit någon proposition. De punkter, som det emellertid härvid gälde att taga hänsyn till, vore: religionen, det gemena bästas i Tyskland conservation och Sveriges satisfaction.

I afseende på den evang. religionen vore af största vigt att densamma i renhet bevarades, stärktes och utvidgades, »för hvilken orsaks skull detta kriget ock förnämligast påbegynt är», hvarföre den, »hvar den icke vidare utbredas kan», till det minsta måste conserveras, fritt exerceras och säkrare stabilieras inom alla de områden af det romerska riket, hvarest den förut celebrerats. Såsom de katolske fritt få utöfva sin religion inom de protestantiska områdena, så borde ock de evangeliske ega religionsfrihet inom de katolska områdena, »uti deras land och städer hafva uti någon kyrka sin fria, oturberade gudstjenst, dit hvar och en efter sin vilja och den Helige Andes verkan och drifvande fritt gå måtte». De katolske borde vara förbjudet att härefter eftersträfva någon kyrka eller församling inom de evangeliska länderna. »All inqvisition uppå de evangeliske afskaffas uti hela det romerska riket, och skall in æternum vara tillintetgjord eller förbjuden»; påfven och

^{*)} Jfr Kullberg: Svenska riksrådets protokoll, del. II, sidd. 143-148.

konungen i Spanien böra särskildt till denna punkt förbindas och dertill gifva borgen; hemställandes dock rådet till konungen sjelf att afgöra hvad härutinnan kunde vara praktikabelt.

I afseende på Tysklands friheter och immuniteter ansåge rådet att dessa enligt konungens egna föregående propositioner och consultationer borde återställas i samma skick som före kriget, så att till de evangeliske återstäldes allt hvad dem fråntagits och skadestånd gåfves dem för deras förluster.

Sveriges fordringar hänför rådet till följande hufvudpunkter: 1. Krigskostnadsersättning, för hvars behöriga erläggande pant borde gifvas i vissa landområden; 2. Förbund mellan Sverige och de evangeliske furstarne och ständerna till ömsesidigt försvar, hvarvid Sverige, i fall af krig, borde föra directorium belli; 3. Pommerns och Wismars afträdande till Sverige. Kurfursten af Brandenburg, som förmodligen mest skulle motsätta sig detta, borde af Österrike erhålla en del af Schlesien, Kurfursten af Saxen Nedre och Öfre Lausitz eller Bremen, samt landtgrefven af Hessen, Weimaren m. fl. erhålla andra lämpliga landsdelar af Österrike; 4. Handelsprivilegier för svenske köpmän i Tyskland; »sedan ock att vår nation icke måtte så föraktligen hos dem, såsom här till, hållas, i det att de der hvarken embete lära eller ock uti deras 'zumphter' komma måge».

Detta förslag förklarar rådet mera böra betraktas såsom en discurs än såsom något consilium, »efter vi både till ett sådant stort important verk få tillstädes äre och mestadels de yngste och enfaldigaste».

Underskrifter:

Jacob de la Gardie.

Carl Carlsson Gyllenhjelm.

Gabriel Oxenstierna Gustafsson. Per Baner.

Claes Flemming.

Per Brahe grefve till Wisingsborg.

Original samt tvenne copior. (Finnes ock i rådets registratur).

13 ark.

Rikzens Rådz Rådhslagh om dhe Spaniers onda intentioner, Stockholm den 30 Aprilis 1632.*)

I skrifvelse till rådet, dat. Mainz den 31 Dec. 1631, redogör konungen för anledningen till skärmytseln med spanjorerne vid Rhen och framställer på grund af detta Spaniens fiendtliga uppträdande åtskilliga punkter till rådets öfvervägande såsom:

1. Om man borde betrakta denna Spaniens fiendtlighet såsom ett uppenbart fredsbrott, och 2. om man derföre borde förklara Spanien krig, eller 3. söka härifrån eximera svenska kronan och blott uppträda fiendtligt för så vidt det gälde det tyska kriget, eller ock 4. om K. M. skulle söka återställa den förra neutraliteten, samt till sist 5. om krig beslötes, huru man skulle dervid gå tillväga och om ej i så fall lämpligt vore att ständerna formerade ett amiralitet.

Rådet förklarar att skälen för krig vore väl så starka som skälen för fredens bibehållande, men när man såge till medlen och sättet för krigets utförande, tillägger rådet, »så stanna fast för oss våra consilia.»

Ett krig, säger rådet, drager också med sig äfventyrligheter, som man icke kan på förhand beräkna, »särdeles efter ock befruktandes är att icke alla, som med E. K. M. äro eller ock ju visst vara borde och detta stora verket skulle hjelpa understödja och drifva, rättsinta äro och att E. K. M. sig visst uppå dem förlåta kan, utan hvar söker sin imaginerade privata nytta och deröfver ock drager till E. K. M:ts framgång stor jalousie och missgunst». Stilleståndet med Polen ginge ock snart till ända; »dertill förnimma vi dagligen konungens i Danmark inrotade afund och illvilja emot E. K. M. och Sveriges krona, så att af honom ingen säkerhet är till att förmoda eller vänta»; hvarföre, då ett krig emot Spanien måste föras öfver konungens af Danmark »land och strömmar», man derförinnan antingen måste tvinga honom att gemensamt uppträda emot Spanien eller ock göra honom oskadlig, »hvilket ock sina besvär och stora betänkanden med sig drager, ehuruväl att det ändtligen synes att vilja följa, han ock väl förtjent och förorsakat hafver». - »Ryssland vele vi inte ihågkomma, emedan han ännu låtsas och ter sig att vara vår vän». England och Holland vore de magter, af hvilka man borde hafva att förmoda deltagande, »men såsom konungen i England icke af sig sjelf utan andra regeras och af dem, som den vidriga parten mycket favorisera», såsom af åtskilliga Englands åtgöranden framginge, vore ringa frukt af Englands assistence att hoppas, då ock »Englands cunctation och senhet

^{*)} Ifr Kullberg: Svenska rikerådete protokoll, del. II, sidd. 154-163.

icke är oss obekant». Holland skulle nog för sin egen välfärd gerna se oss invecklade i vidlyftigheter med Spanien, men om vi med en väldig skeppsflotta angrepe Spanien, vore snarast att befara att »de derutaf en större jalousie fatta skulle än såsom uppå någon assistence tänka».

För ett anfall på Spanien skulle erfordras en flotta af åtminstone 50 goda skepp; när man betänker, huru svårt det varit att anskaffa de senast erforderliga 16 skepp, vore icke att hoppas att ständerna skulle vara beredvilliga till dessas anskaffande, att förtiga svårigheten att bemanna en sådan flotta. Rådets tanke vore derföre, att man för närvarande borde med krigets denunciation temporisera, bekriga spanjorerne i Tyskland, derest de satte sig till motvärn, men för öfrigt hvarken deklarera dem för fiender eller söka neutralitet med dem, hvilket »gemenligen är bedrägeri och tidspillan och särdeles emot denne fienden, som ingen tro eller lofven aktar eller håller», och hvilken neutralitet blott vore till hinders, när tillfälle vppade sig att med fördel anfalla honom.

Utan underskrifter.

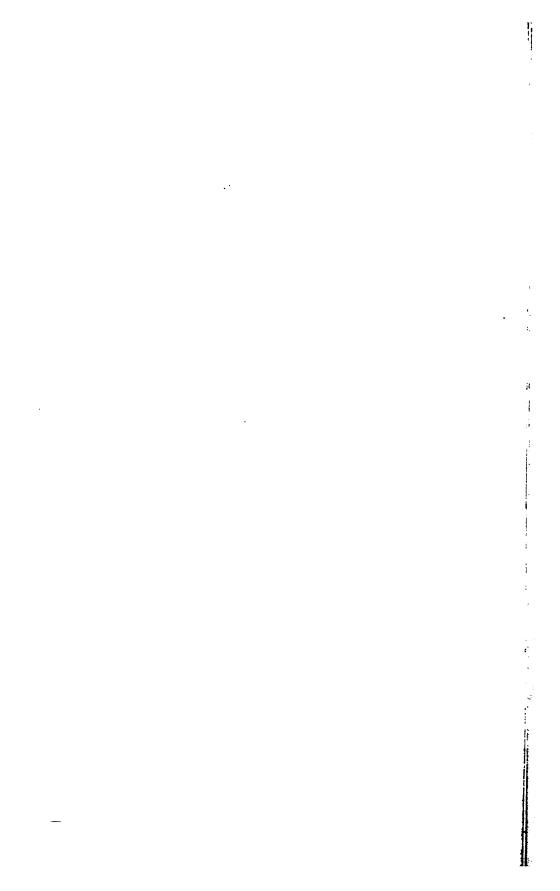
Tre copior. (Finnes ock i rådets registratur). 13 ark.

	•				•	
•						
				•		
			•			

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

1.	Ärsberättelse för år 1884	219.
2.	Bidrag till Riksarchivets äldre historia	231.
3.	Ordning om Registraturerne i Kongl. Kansliet	244.
4	Register öfver Rådslag i konung Gustaf II Adolfs tid,	
	af E. W. Bergman	249.

. • • .

A CONTROL OF THE CONT

